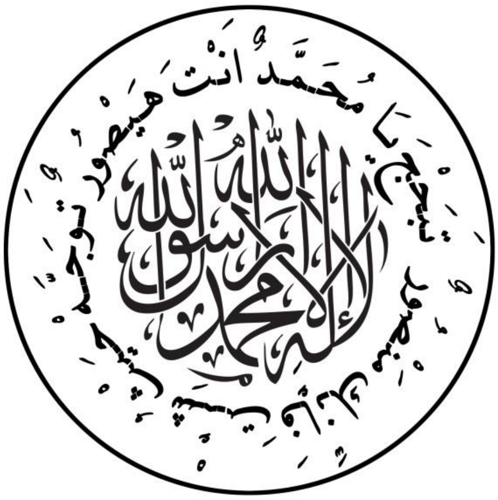
YAZILAR
31

2015

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2015

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

İnternetteki sitemiz **http://ismailhakkialtuntas.com/** da 2015 yılarında okuyucularımızla paylaştığım yazılardan bir kısmıdır.

Yazılarda sıra gözetilmedi. Değişik konular peş peşe yazıldı. Bu şekilde okuyan açısından fazla sıkıntı oluşturmayacağı düşünüldü.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul

Başlangıç: 19. 01. 2015

Bitiş : 02. 02. 2015

4 Yazılar

İçindekiler

KELEBEĞİN SEÇİMİ

Böcek takımının altında bulunan pulkanatlılar familyasından olan kelebekler (Lepidoptera) 150.000 kadar türleriyle dünyanın hemen her bölgesinde ve özellikle en çok türün görüldüğü tropikal alanlarda yaşarlar. Dünyada yaygın olarak bulunan bu narin canlı ta insanlığın başından beri dikkatleri çekmiştir. ***Güzellikleri, tırtıldan kozaya, kozadan kelebeğe olan şaşırtıcı başkalaşımları, 24 saatlik ya da 2-4 haftalık kısa yaşam süreleriyle insanlık tarihinde nice efsaneye konu olmuş, güçlü bir sembol olarak karşımıza çıkarlar.***

Kelebeklerin Yaşam Döngüsü

Kelebeklerin (ve güveler) yaşam döngüsü 4 aşamadan oluşur. Dişi ile erkek kelebek çiftleştikten sonra;

1. **Yumurta Dönemi (Egg):** Yaşam döngüsün ilk aşaması yumurtadır. Dişi kelebek yumurtalarını bir yaprağa bırakır. Yumurtaların büyüklüğü bir iğne başı kadardır. Dişi kelebeğin yumurtalarını bir yaprağa bırakma sebebi tırtılların sürekli yemeğe ihtiyaçları olmasındandır. Yumurtalar birkaç gün içinde kırılmaya başlar.

2. **Tırtıl Dönemi (Larva):** İkinci aşama tırtıl dönemidir. Yumurtalardan çıkan tırtıllar yaşamlarını yaprak yiyerek geçirirler. 12-14 gün içinde büyürler. Büyümeleri sırasında birkaç kez deri değiştirirler.

3. **Krizalit Dönemi (Pupa):** Üçüncü aşama krizalit dönemidir. Bu dönemde tırtılların derisi kalınlaşır. Tırtıl kendisini bir yaprağın sapına baş aşağı asarak krizalit (koza) denen bir kabuk oluşturur. Kelebek olmadan önceki bu üçüncü aşamayı bu kabuğun içinde geçirir. Bu aşama 1 hafta kadar sürer.

4. **Kelebek Dönemi** : Yaşam döngüsünün son aşamasında artık yetişkin bir kelebek olmuştur. Kelebek kozadan çıktığında nemli ve buruşuktur. Kozasından aşağı sarkık vaziyette durarak kanatlarına kan pompalar. Kuruyup uçabilmesi için iki saate ihtiyacı vardır.

Antik çağlarda, örneğin Eski Mısır'ın Teb kentinde M.Ö. 3500 yılına ait duvar resimlerinde bile kelebekler görülür. Birçok kültürde baharın habercisidir onlar, bir başka deyişle doğanın yeniden doğuşunun müjdecisi...

Amerikan yerlilerinin kelebeklerin oluşumuyla ilgili efsanesi niçin umut ve sevinç kaynağı olduklarını çok iyi anlatır.

Papago efsanesine göre ulu yaratıcı, yaşlanmanın çocukların kaderi olduğunu fark edince çok üzüldü ve çeşitli kaynaklardan güzel renkleri büyülü bir heybede toplayıp çocuklara hediye etmeye karar verdi. **"İçine bir tutam güneş ışığı, gökyüzünden bir avuç dolusu mavilik, mısır tozunun beyazı, oynayan çocukların gölgesi, güzel bir kızın saçlarının siyahlığı, düşen yaprakların sarısı, çam yapraklarının yeşili ile etrafındaki çiçeklerin kırmızısı, mor ve turuncusunu toplayıp hepsini doldurmaya başladı."**

Çocuklar heybeyi açınca içinden rengarenk kelebekler çıktı. Hayatlarında böyle güzel bir şey hiç görmemiş olan çocuklar, üstelik kelebekler şarkı da söylediği için büyülenmişlerdi. **Oysa kartal , akbaba ve öten kuşlar kelebekleri kıskanmıştı, hem güzel oldukları hem de şarkı söyleyebildikleri için Tanrıya şikayet ettiler.** Böylece ulu yaratıcı şarkı söyleme yetisini kelebeklerden geri aldı. İşte bu yüzden, kelebekler böylesine güzel renkli ama sessizliğe mahkumdurlar.
Çin'de yeşim taşından bir kelebek aşkın ve evliliğin sembolüyken, Japonya'da ay kürenin

içine çizilmiş iki kelebek kadının zarafetini ve sadakatini temsil eder. Antik Yunan'da ise kelebek yeniden doğuşu ve ölümsüzlüğü simgeler.

Yunanlılar çiçekten çiçeğe konan kelebeği, konudan konuya atlayan ruhun huzursuz arayışına benzetmişlerdir. Kelebeğe de ruh kelimesinin karşılığı olan "psyche" demişlerdir. Ruh bilimi olan psikoloji kelimesi de aynı kökten türemiştir.

Kelebeğin geçirdiği başkalaşım, Hıristiyanlıkta ve diğer inanç sistemlerinde ruhun ölümden sonra yeniden dirilişini anlatmak için bir metafor (mecaz) olarak kullanılmıştır. Ondan önce Mısırlılar ve Yunanlılar da kelebeği yeni hayat ve ölümsüzlük sembolü olarak gördüklerinden mezarların içine altın kelebekler yerleştirmişleridir. Aslına bakarsanız, tüm hayvanlar aleminde kelebeğin geçirdiği büyüklükte bir başkalaşım yoktur. **Bu başkalaşım insan ruhunun geçirdiği evrelerle bağdaştırılır.**

Obur iştahıyla tırtıl, insanların fiziksel gereksinimlerinin ağır bastığı maddesel dünyayı temsil eder. (İslam'da ipek giyilmesinin haramlığı buradan mı geliyor)

Koza tıpkı mezar gibidir.

İçimize dönüp değiştirmek istediğimiz özelliklerimizi düşündüğümüz bir dönemdir.

Düşünce tarzımızda, hayata bakışımızda önemli değişikler yaşarız.

Kozadan çıkan kelebek ise yenilenmiş olarak kendimizdeki bu değişimi özgürce dışarıya vuruşumuzu simgeler.

Artık başka bir perspektiften bakarız dünyaya.

Değişimi istemiş ve kabullenmişizdir.

Bu süreçten kelebek kadar zarif bir biçimde başarıyla çıkarız.

Yunan mitolojisinde kelebek kanatlı güzel bir kız olarak tasvir edilen Psyche'nin(ruh) öyküsü ilk bakışta bir aşk öyküsü olarak algılansa da gerçekte ruhun çetin mücadelelerden zaferle çıkışını anlatır.

> Büyüleyici bir güzelliği olan Psyche bir kralın kızıdır. Aşk Tanrısı Eros ona âşık olur. Ancak ölümlülerle ilişkide olması yasak olduğu için geceleri onu karanlıkta ziyaret eder ve kendini görmesine izin vermez. Bir süre sonra merakına yenilen ve sevgilisinin bir canavar olmasından şüphe duyan Psyche eline bir kandil alır ve ona bakar. Gördüğü yakışıklı yüz karşısında heyecanlanır ve kandilinden damlayan yağ ile Eros'u uyandırır. Öfkelenen Eros, sözünde durmadığı için Psyche'yi sonsuza dek terk eder. Psyche'nin güzelliğini kıskanan ve oğlunu baştan çıkardığı için kızgın olan Eros'un annesi Afrodit ise ona başarılması imkansız görevler vererek türlü eziyetler yaşatır. Sevgilisinin ölmek üzere olduğunu gören Eros onu affeder ve Zeus'un yardımıyla ona ölümsüzlük iksiri içirir. Evlenip, sonsuza kadar mutlu olurlar. Tıpkı Psyche gibi insan ruhu da sınavlardan geçerek kendini geliştirir ve Tanrı sevgisine erer.

Sorun Kelebeğin Seçiminde

Kelebeğin kısa ömründe vereceği karar, aşk olsun, dünya olsun hepsi bir an içindir..

Divan edebiyatında kelebek/pervaneyi konu alan temalar aşk ateşinde yok olmayı telmih eder. Ancak bize göre mesele kelebeğin kısacık hayatında kendine yoksa diğerine (tanrı–dünya–kadın–şöhret–kudret) âşık olup olmamasında gizlidir. Onca çekilen eziyet/pejmürdelik/pespaye/hakaretin hepsi bir günlük hayatın idamesi ve zevkine kavuşmak için miydi? Yoksa?..............

Peki ya, başka daha ne var ki…………..

O'NA DOĞRU

Görünenle yetinirsen eğer, sadece tırtılı bilirsin.
Çirkindir ya tırtıl gönlünü çekmez.

Görünenin ötesine geçmek istersen,
aradan örtüyü kaldırıp da gönül gözü ile bakarsan,
kelebeği bulursun karşında.

Güzeldir ya kelebek, gönlün ona akar.

Lâkin gönül gözüyle görürsen eğer, kelebeğe değil, tırtıla sevdalanırsın...

Hz. Mevlâna kaddesellâhü sırrahu'l azîz

YENİ ÇIKMIŞ GÖRÜNEN ESKİ "TARZ"LAR

"-Bardaki bal tuzağına dikkat eti
-Gerçekten mi?
-Mutlaka gözüne ilişir, takılmadan edemezsin"
Munich-2005

BAL TUZAĞI

"Honey Trap" kelimesinden Türkçeye Bal Tuzağı olarak çevrilen yöntem, tarih boyunca istihbarat örgütleri tarafından kullanıldı. Her dönemde etkili ve her dönemde başarılı olan bu yöntem, kişinin kontrol altına alınabilmesi için cinsel arzuların kullanılmasına dayanır. Çoğunlukla kadın kullanılarak, erkeklerin düşürüldüğü bu tuzakta, tersi durumlar da söz konusudur. Bazen bir kadını ağa düşürmek için yakışıklı bir erkeğin kullanılması ya da eşcinsel eğilimlerden yararlanılması da söz konusudur.

Bal Tuzağı yönteminde genel olarak fahişeler işin içindedir. ***Zaman içerisinde mankenler, oyuncular, dansözlerin kullanıldığı da olmuştur.*** Yöntemi profesyonel olarak uygulayan bazı ülkelerde ise istihbarat örgütleri kadın personelleriyle hedef erkeğin yakınlaşmasını sağlarlar. ***Musa Peygamber***'den sonra ***Musevilerin kralı olan Jashua*** döneminde yaşayan ***Fahişe Rabah,*** resmi kayıtlarda ***Bal Tuzağı'nı kullanan ilk kadın casus*** olarak bilinir. Yöntemi sistemli ve uzun vadede sonuç almak üzere kullanan Çin ise bu alanda tam bir fenomendir. Tehlike oluşturan ülkelerin veliahtları, prensleri ve krallarına reddedilemeyecek güzellikte kızlarını sunan Çin, Bal Tuzağı yöntemini uzun yıllara yayan ve etkisi kolay kolay kesilmeyecek sonuçlar alan ilk ülkedir. İngiltere, aradan yüzyıllar geçtikten sonra ***Ortadoğu'nun yeniden şekillendiği 1900'lü yıllarda Arap Liderleri'ne eş olarak verdiği sarışın İngiliz kadınlarında bu uzun vadeli Bal Tuzağı yöntemini uyguladı.***

Zamanın hızlı akmaya başladığı Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ve sonrasında, Bal Tuzakları da hızlandı. Artık uzun vadeli değil, ani ve hızlı sonuçlar verecek Bal Tuzakları kurulmaya başlandı. Profesyonel birer kuruma dönüşen, dünyayı saran ağlar haline gelen istihbarat örgütleri, Bal Tuzağı yöntemleri için eğitim birimleri kurmaya, ekipler oluşturmaya başladılar. Gizli kamera teknolojilerinin gelişimini zorlayan modern atılımlar da bu nedenle oldu. Hedef seçilen kişilerden çok azı tuzağa düşmekten kurtulabildi. Bu kimi zaman Amerika Birleşik ***Devletleri Başkanı Bili Clinton*** gibi üst düzey bir isim, kimi zaman Filistin'deki sıradan bir Hamaslı oldu.

Bu yöntem, tuzağa düşenin ilişkisinin deşifre edilerek ailesi, yakınları ve toplumdaki itibarının yok edilmesi esasına dayanır. Tarihte bir şekilde deşifre olan, yargıya intikal eden ve yıllar sonra anılarla ortaya çıkan çok az sayıda Bal Tuzağı'nı bilebiliyoruz. Tuzağa düşenlerin çoğu, çaresizce boyun eğip, kendisinden istenenleri yerine getirirler. Özellikle Müslüman nüfusa sahip ülkelerde Bal Tuzağı'na düşenler için bu durum fazlasıyla geçerli. Türkiye'de son yargı süreçleri Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) yüzlerce subayının ve astsubayının Bal Tuzağı'na saplanıp kaldığını ortaya çıkardı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Bal Tuzağı konusunda uzmanlaşan Rus istihbaratının, TSK'yı adeta ablukaya aldığını görüyoruz. Slav ırkı kızların tüm güzelliğini ve soğukkanlılığını kullanan KGB, (Sonraki dönemde FSB ve SVR) TSK arşivlerini sır tutamaz hale sokmuş görünüyor.

Ekonomik gelişme ve Türkiye'nin kabuğunu kırma çabalarına giriştiği 2000 sonrası ise yeni bir sosyal sınıfın Bal Tuzağı'nın hedefinde olduğunu görüyoruz: İslamcılar…

"Çevre"de kendi halinde ve ikincil rollerde yaşayan muhafazakâr Anadolu tabanının evlatları, değişen zaman ve şartlarla birlikte "merkez"e geldikçe, yeni bir kadın tipolojisiyle tanışmaya başladılar. Modern kadının çarptığı ve kendi içinde çelişkilere düşürdüğü İslamcılar, artık statü-para-güç sahibi olmaları nedeniyle profesyonel Bal Tuzakları'nın da birincil hedefleri haline geldiler.

"Çevre"deyken görücü usulüyle evlendiği -çoğunlukla başörtülü- resmi nikâhlı eşinin üstüne, "merkez"e geldiğinde kokladığı başı açık yeni sevgilisini, imam nikâhlı eş statüsüne sokup vicdanını rahatlatabilir. Ancak masasına konulan gizli kamera görüntüsü, aynı rahatlıkla kamuoyuna açıklayamaz. ***Kendiliğinden gelişen evlilik dışı ilişkileri görüntüleme, Bal Tuzağı'nın modern teknolojilerle örgütlenen yeni ve en risksiz yöntemidir.***

Tüm bunların sosyolojik temelleri ve Bal Tuzağı'ndaki profesyonellik, "sadakat" duvarını her gün başka bir yerinden deliyor. Tarihin bu en eski yöntemi ise insanın temel zaafından yararlanarak uygulanmaya devam ediyor.

İstihbarat örgütleri neden fahişelere el atar?

"Tarih boyunca kendilerinin toplamları tarafından sefil bir yaşama mahkûm edilmiş oldukları duygusuna kapılmış olan birçok fahişe intikam, nefret, garaz gibi duygularla hareket edebildikleri için düşman ülkelerin istihbarat örgütlerince elde edilebilecek ilk kişiler arasında sayılmışlardır. "

Aytunç Altındal

Sh: 14-16

BAL TUZAĞI MEKÂNLARI

Bal Tuzağı yöntemlerinde kadın personellerini kullandığını açıklamaktan çekinmeyen İsrail yönetiminin dışında, bilgi toplamada mahir ülkelerin çoğu bu iş için "uygun" kadınlarla çalışmayı tercih eder. İnsanların rahatlayıp resmiyetten çıktıkları, kalkanlarını indirdikleri mekânlar, Bal Tuzakları için en uygun yerlerdir. **Birinci Dünya Savaşı'nda askerlerin sık gittiği barlar ve genelevler kullanılırken, zaman içerisinde sauna ve masaj solanları devreye girdi.**

Günümüzde ise bilinen yöntemlerin dışında deşifre olmamış profillerden yararlanılıyor. Yöntemin vazgeçilmez unsuru "güzel kadın" olduğundan Bal Tuzağı kurmak isteyenlerin tercihleri bu yönde gelişir.

MANKEN AJANSLARI

Manken ajansları günümüzde çok uluslu şirketler gibi faaliyet sürdürüyor. Birden fazla ülkede hatta Avrupa ve Amerika kıtasında aynı anda faaliyet gösteren büyük manken ajanslarının yanında İstanbul, Ankara, İzmir gibi il bazında çalışan yerel ajanslar da var. Uluslararası çalışan ajansların özellikle Slav ülkelerinde çok güçlü olduklarını görüyoruz.

Emniyetin fuhuş operasyonlarına çok sayıda mankenin takılmasından anlaşılabileceği gibi manken ajanslarının fuhuş sektörüyle ilişkisi inkâr edilemez bir gerçek. Tamamı olmasa bile

büyük çoğunluğu ***"elit fuhuş"*** denilen işi yapmakta. En güzel kızlar fuhuş sektörüne bu ajanslar marifetiyle sokuluyor. Sektörde fuhuştan gelecek gelir, güzellikle değil şöhretle doğru orantılı. Bir kız ne kadar ünlüyse, gece mesaisinde o kadar pahalı oluyor.

Geceliği 20 Bin dolara varan ünlü mankenlerin, oyuncuların pazarlandığı sektörde, olay paradan ibaret değil elbette. Bu tip ajansları yönetenler, hem kendilerini koruyabilmek için hem güç edinebilmek için hem de mecburen istihbarat örgütleriyle işbirliği yapmak durumunda.

Rusya, İsrail ve Amerika kökenli gizli servisler, manken ajanslarını birer İstihbarat Ofisi gibi kullanır. Astronomik fiyatlı eskortlar demek, bu parayı ödeyebilen erkekler demektir. Böylesi maddi güce sahip erkekler de sıradan tipler değildir. Geceliği, yüzlerce hatta binlerce dolarla ifade edilen ünlü kadınlarla beraber olanlar genelde işadamlardır. Böylesi kadınların sunulduğu bürokratlar, siyasiler ve kilit konumdaki insanlar da yok değildir. -Burada yeni çıkan kamera teknikleri çok önemlidir ki ilerleyen bölümlerde değineceğiz-

Kaçınılmaz Gereklilik; GÜZEL KADIN

Büyük paraların döndüğü elit fuhuş sektörünün kaçınılmaz gerekliliği güzel kadınlardır. ***Manken ajansları*** bu gereklilik için alternatifi olmayan mecralardır. Sistemin işleyişi aslında her şeyi açıklıyor:

Kendisini güzel gören kızların, kendiliğinden manken ajanslarına başvurduğu da olur. Ama asıl tespit etme noktası, giyim fuarlarıdır. Güzel genç kızlar, güzel giyinmeye de meraklıdır. Giyim fuarları, takı fuarları gibi dış imaja yönelik kalabalık etkinliklerde manken ajansları ava çıkarlar. Bu herkes tarafından da bilinir. Manken olmak isteyen genç ve güzel kızlar, bir ajans temsilcisi yanlarına gelip iletişim kursun diye beklerler. Ajans temsilcileri beğendikleri kızlara kartlarını verir, görüşmeye çağırır, mümkünse o an iletişim bilgilerini alırlar.

Bu kartları alan ya da manken ajansıyla kendiliğinden irtibata geçen güzel kızların sisteme katılması için tek adım kalır: SÖZLEŞME...

Genç kızlar manken ajansına kaydolabilmek için sözleşme imzalamak durumundadır. Bu sözleşmelerin olmazsa olmazı ise tazminattır. Sözleşmede genel olarak başka ajansın bir projesinde ya da kendi inisiyatifiyle farklı bir projede yer almayla ilgili tazminat maddeleri vardır. Bunun yanında ajansın verdiği işe gitmeme de tazminata bağlanır. Sözleşme düz mantıkla okununca genç manken adayı için problem oluşturmaz. İş olduktan sonra başka ajansla neden çalışayım diye düşünür. Ama asıl vurucu madde, ajansın verdiği işe gitmeme maddesidir. Bu maddedeki tehlikenin farkına varılmaz.

İşte fuhuş sektörüne sürüklenme adımı bu maddeyle başlar. Genç ve güzel kızımız birkaç normal defileye katılır. Dekolte dozu yükseltilerek utangaçlığı kırılır ve sözleşmenin kritik maddesini teste sıra gelir. Genç manken, **"ev defilesi"** ya da çok dar kapsamlı iç çamaşırı defilelerine gönderilmek istenir. Buna karşı koyabilir ama direndiğinde karşısında 20 bin dolardan 100 bin dolara kadar değişen rakamlar içeren sözleşmesi çıkartılır. Verilen işe gitme maddesi imzalanmıştır bir kere. Noter tespiti için düzenek hazırdır bile. Sözleşmenin tek taraflı feshi daha yüksek tazminatlar içerir.

Ev defilesi, genç mankenin zengin erkeklerle doğrudan temas kurduğu ve yoldan çıkmaya çok yaklaştığı noktadır. Sözleşmelerin neredeyse tamamı aileden gizli ya da aileye rağmen

imzalandığı için, gidip durumu anlatamaz. Verilen işi kabul ettiğinde döngü başlar.

Zengin erkekler, yakışıklı playboylar, magazin sayfaları, ün, şöhret ve bunu sürekli devam ettirmek, güzel elbiseler, güzel arabalar, güzel evler, kısacası elit hayatı ayakta tutma gerekliliği döngüsüdür bu. Bir kereden bir şey olmazla başlar.

Bir Emniyet Yetkilisinin Ağzından Sistem

Magazin ve şov dünyasının ünlü manken ve oyuncuları, azımsanmayacak ölçüde çok fuhuş operasyonlarında gözaltına alınıyor ve sorgulanıyorlar. Ancak bu durum bir skandal ya da rezaletle son bulmadığı gibi ilginç biçimde daha çok ün ve sansasyon olarak geri dönüyor.

Elit fuhuş sektöründe ise şöhret her şeyden önemli görülüyor. Sektördeki bir kadın ne kadar ünlüyse fiyatı da aynı oranda yükseliyor.

Uzun yıllardır İstanbul'da görev yapan bir Emniyet yetkilisi bu durumu şöyle anlatıyor:

"Uyuşturucu ve fuhuş ortak işleyen çark. Bu çarkın içerisindeki insanların bazıları yetenekli; bazısının sesi güzel, bazısının fiziki özellikleri var. Çevrelerindeki insanlar tarafından televizyona çıkmaya teşvik edilip ünlü oluyorlar. Fuhuş piyasasında ne kadar ünlü olursanız fiyat o kadar artar. Fuhuştan kazanılan para ise uyuşturucu için kullanılıyor. Ünlüler uyuşturucuyu performansı artırıcı bir unsur olarak görür. Çevrelerinde samimi oldukları kişiler zaten adı suça karışan insanlar. İstedikleri zaman bu maddeleri kendilerine bu arkadaşları sağlıyor"

İstanbul'da manken ajansı adı altında faaliyet gösteren birçok fuhuş merkezi olduğunu belirten bir diğer Emniyet yetkilisi ise, **"Manken olmak için ajanslara gelen gençler, ilk olarak fuhşa itiliyor. Kızlar ve erkekler bilinçli olarak aynı odalarda, birlikte yatırılıyor. Manken olacağım diye buralara başvuran gençler fuhuş pazarına itilmiş oluyor" diyor. Bir başka Emniyet yetkilisi ise bir oyuna dikkat çekiyor: "Birileri ünlü olmak isteyen genç kızları fuhşa sürüklemek için öncelikle uyuşturucuya alıştırıyorlar. Bu sayede hem uyuşturucu pazarı oluşturup hem de fuhuştan para kazanıyorlar. İçlerinden yetenekli olanların televizyonlarda, yarışmalarda görünmesini teşvik ederek kamuoyunun gündemine girmesini sağlıyorlar. Bir insan ne kadar ünlü olursa fuhuş yaparken fiyatı o kadar çok artar. Fuhuştan kazanılan para da uyuşturucuya gidiyor. Polisin yakalaması bu insanları çok rahatsız etmiyor. Kendilerini kötü yollara sürükleyen insanların telkini ile reklamın iyisi kötüsü olmaz diye düşünüyorlar."**

Manken ajanslarındaki kızların psikolojisini ise kendi ağızlarından anlamak mümkün. İstanbul'da polisin 6 aylık teknik ve fiziki takip sonucu çökerttiği, ünlü mankenlerin içinde bulunduğu fuhuş çetesi, elit yaşamın, fuhuş sarmalındaki rolünü gözler önüne sermişti.

Sosyetenin ünlülerine, işadamlarına ve spor dünyasında tanınmış kişilere "etiketli kız" olarak adlandırılan tanınmış mankenleri göndererek para karşılığında pazarlayan çetenin listesi oldukça kabarıktı.

10 bin sayfayı bulan fuhuş dosyası 30 klasörden oluştu. Dosyalarda geçen ifadeler, renkli ve pahalı dünyada yaşama isteğini gözler önüne serdi. İfade veren mankenler, lüks hayat yaşamak istedikleri için bu işe girdiklerini anlatırken polise verdikleri ifadelere de bu durum yansıdı: "Biz para karşılığı bu işi yapmasak nasıl lüks yaşarız, pahalı eşyaları, elbiseleri nasıl alırız? Pahalı yaşamaya alıştık" (Kaynak: *Habertürk)*

İstihbarat Ofisi Olarak Manken Ajansları

Manken ajanslarındaki kızların güzelliği, açılması zor kapılar için hayati önemde. Rus istihbaratı, ajansların topladığı güzel kızları dünyanın pek çok ülkesinde etkili birer personel olarak istihdam etmekte, Bal Tuzağı'nın en etkili örneklerini sergilemektedir. Slav ırkının güzelliği, burada kilit roldedir. Türkiye, yöntemin en etkili ve yaygın kullanıldığı ülkelerden birisidir.

İsrail ve ABD istihbaratının da bu konuda geri kalır yönü yok. Çok uluslu manken ajansları, farklı ülkelerde farklı milletlerden kızları bu konuda istihdam etmektedir. İsrail istihbaratı, bir Türk kızını, Türkiye'de bir Türk'e karşı kullanabilmektedir örneğin.

Manken ajansları eliyle güzel kızlara ulaşıp kullanabilmenin yanında ünlü mankenlerin kullanımı da söz konusudur. Ünlü mankenler elit mekânlarda bulunur, ünlü insanlarla zaman geçirirler. Elit mekânlara yemeğe giden önemli kişi, burada alanıyla hiç ilgisi olmadığı halde ünlü bir mankenle tanışabilir. Tesadüfen gerçekleşen bu tanışmayı başka tesadüfler izleyecek ve tüm Türkiye'nin tanıdığı ünlü manken, ünlü siyasetçi, bürokrat ya da başka bir önemli kişinin koynuna girecektir. Elbette ki odadaki gizli kameranın şahitliğinde!

Elit fuhuş sektörüyle uyuşturucu sektörü, paralel dönerken devlet için ağı çözmek ve çökertmek oldukça basittir. Bu durum manken ajansları için korunma mecburiyeti doğurur. Fuhuşa bulaşan basit bir pavyonun… 'da tanıdık bir polis memuru araması gibi bir durumdur bu. Manken ajansları da korunma için Gizli Servislerin şemsiyelerinden istifade etme yoluna giderler. Karşılıklı yarar üzerine ilerleyen sistemde; Gizli Servislerin hedef aldığı isimler için düşündükleri uygun kızlar, manken ajansları tarafından anında temin edilir.

Turizm Otelcilik ve Eğlence Sektörü

Manken ajanslarının dışında, saunalar ve masaj solanları da yeni kamera teknikleriyle birlikte tuzaklara elverişli mekânlar haline geldiler. Ünlü Sauna Operasyonu sırasında Ankara'daki 300'e yakın masaj salonu ve saunanın neredeyse tamamında fuhuş yapıldığı ortaya çıkmıştı.

Eğlence sektörü de aynı biçimde Bal Tuzakları'nın bolca kurulduğu ve istihbarat örgütleriyle içli dışlı alanlardan. Birinci Dünya Savaşı'nda Berlin'in ünlü mekânlarından Salon Kity'den beri eğlence dünyası istihbarat birimleri tarafından boş bırakılmadı. İstanbul'un Ortaköy'deki ünlü mekânlarının güvenlik şirketlerinin yöneticilerinin isminin Ergenekon Operasyonlarında bolca geçmesi bu nedenle tesadüf değil.

İnsanlar eğlence mekânlarında rahatlar, sosyal açıdan kendilerini deşifre eder ve güçlerini kaybedecekleri noktaya ilerlerler. Normal hayattaki statülerinin güçlü duvarları eğlence mekânlarında tuz buz olur. Eğlence sektöründeki isimler de bu nedenle güç odaklarının ilgi alanındadır. Toplumun moral değeri olarak nitelenen sanatçıların; mafya, derin devlet ve istihbarat örgütleriyle zaman zaman deşifre olan ilişkileri bu nedenle tesadüf değil, planlamanın sonucudur.

Önemli bir diğer sektör de turizm ve otelcilik sektörüdür. Otel sahipleriyle mafya gruplan aşırı iç içe geçmiş durumdadır.

Oteller, Bal Tuzağı açısından bu özellikleri nedeniyle ***'Trol Avcılığı'*** denilen yöntemle kullanılır. Trol gibi süpürme olur ve kim denk gelirse kayda girer. Bu amaçla istihbarat örgütleriyle profesyonel olarak çalışan oteller vardır.

Bu amaçla, büyük ülkeler uluslararası otel zincirlerini desteklemede, devletin bütün imkânlarını kullanırlar. Otelcilik ve Turizm sektöründe insanların sponten ilişki geliştirmeleri kolay olduğundan, Bal Tuzağı daha kolaydır. Otelin lobisinde ya da havuzunda anlık ilişkiler gelişebilir ve erkekler çoğunlukla bunu bir kazanım gibi görür. O an yaşanan ve geçen ilişkide aşk yoktur, sıkı tanışma yoktur ve devamlılık yoktur. Zafer havasında yaşanan ve unutulan bu ilişkinin kaseti, hayatın ilerleyen bölümlerinde önünüze konduğunda gerçeği fark edersiniz. **Tabi paraya, güce ve makama hükmeden bir konuma gelmişseniz eğer bu konumdaki herkes Bal Tuzağı için hedeftir.**

Sh: 35-41

Kaynak: Cevheri GÜVEN, BAL TUZAĞI Bel Altı İstihbarat Timaş, 2013, İstanbul

ORTADOĞU'NUN GİZLİ BEL ALTI ÜSSÜ: İRAN

Ortadoğu, Bal Tuzakları'nın atom bombası etkisi yaptığı nadir coğrafyalardandır. Bölgede top koşturan güçlü ülkeler, Bal Tuzağı'nı bütün şekilleriyle bu topraklarda kullandılar. Ingilizler, güçlü devlet başkanlarıyla evlilik tipi ilişkiler üzerinden ilerlerken, İsrail daha sert yöntemlere başvurdu. Araplar birbirlerine karşı kadın ve eşcinsel ilişkiler tabanlı Bal Tuzaklarım kullanırken, Müslüman ülkeler arasında bölgenin en etkili aktörü kuşkusuz İran...

Muta Nikâhı'mn (Saat-gün-hafta-ay gibi belli süreler için kıyılan nikâh) yaygın olduğu Pers coğrafyasında, İran istihbarat örgütünün geniş bir kaset arşivi olduğu biliniyor. Şah dönemi-nin istihbarat örgütü SAVAK'tan günümüzdeki Ettelaat'a kadar devam eden bir gelenek bu.

İran istihbaratının kaset yöntemini çözmek için İsrail'in uygulamalarına göz atmak gerekiyor. Ortadoğu'da birbirine düşman algılanan iki zıt devlet İsrail ve İran'ın, ülke menfaatleri adına Bal Tuzağı yönteminde birleştikleri ve bölgeyi benzer yöntemler kullanarak domine etmeyi seçtikleri görülüyor.

Arap coğrafyasındaki değerler dizilimini çözen ve buna yönelik yöntemler geliştiren ana devlet İsrail'dir. Gözaltına alman Filistinli mahkûmların çırılçıplak soyularak birbirine bakmaya zorlanmasının, kaba işkenceden daha etkili olduğu, İsrail istihbaratının çalışma belgelerinde geçmekte. Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ı işgal ettiğinde benzer yöntemler kullandı.

Çırılçıplak soyulup kadın askerlerin karşısında konuşmaya zorlanan Filistinliler, aşırı derecede utanmakta, onurları kırılmaktadır. Bunun ikinci adımı ise saatler boyu porno filmle-re maruz bırakılma. Hücresine konulan demir kafes içindeki televizyondan gün boyu yüksek sesli porno yayınına maruz bırakılan mahkûmlar, önce bakmamak için direnirken bir süre sonra durumu kanıksamaya ve dizi izler gibi saatlerce porno yayına bakmaya başlamaktadır. Süreklilik arz eden bu durumun sonunda mahkûmlar kendilerine olan saygılarını kaybetmektedir. Bu aşamaya gelindikten sonra sorguda çözülmesi daha kolay hale gelirler.

İsrail, Filistinlilere yönelik bu tip uygulamalarını kullanabildiği kadar yaygın kullandı. Tekstil ürünleri satan mağazaların giyinme kabinlerine yerleştirilen gizli kameralardan elde edilen görüntüler bile İsrail istihbaratının malzemesi oldu. Hamas ve El Fetih yöneticilerinin eşleri, kızları, kız kardeşlerinin görüntülerini bu şekilde kaydeden MOSSAD, bunları ya şantaj unsuru olarak kullandı ya da direkt olarak dolaşıma sokup hedef aldığı isimlerin itibarını sarstı.

Dört dörtlük Bal Tuzakları da İsrail tarafından yaygın biçimde kullanıldı. Güçlü teknik takip imkânlarına sahip olan MOSSAD, evlilik dışı ilişkilerini tespit ettiği Filistinli hedef kişileri gizlice görüntüledi. Herhangi bir Hamas ya da FKÖ yöneticisinin kasetinin çıkması, siyasi hayatının bitmesi belki de öldürülmesi demekti. Pek çok yöneticinin şantaja boyun eğdiği ve Filistinlilerin yaptığı anlaşılmaz hataların altında bu tip göbek bağlarının olduğu iddia edilir.

İsrail, kaset arşivini bizzat kullanmanın yanında Filistinlileri birbirine düşürmek için de devreye soktu. Hamas, Gazze'yi ele geçirdiğinde El Fetih üslerinde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün yöneticileri ve komutanlarına ait çok sayıda gizli çekim seks kaseti bulmuştu.

Kasetlerin içinde El Fetihli bakanlardan birinin bile görüntüleri vardı. Kadınlardan bazılarının

Avrupa ve Amerika kökenli olmaları, bir organizasyonun varlığına işaret ediyordu. Hatta Hamas, kendi yöneticilerinin kasetlerini bile bulmuştu arşivde. MOSSAD'ın yurt dışından kadın getirterek, önde gelen Filistinlileri tuzağa düşürdüğü Filistin medyasında günlerce haber yapıldı. Kasetlerin bu biçimde ortaya çıkması belki de arzulanan bir durumdu. Kaseti olmayan Filistinli önde gelenler hakkında bile söylentiler çıkmış, tabanda güven duygusu ciddi biçimde örselenmişti.

Onlarca kaset böylece açığa çıksa da MOSSAD'ın arşivinin oldukça geniş olduğu İsrail televizyonlarından kritik zamanlarda yayınlanan kasetlerden anlaşılıyordu. Bunlardan biri de Devlet Başkanı Mahmut Abbas'ın en yakınındaki isme aitti. Abbas'ın Özel Kalem Müdürü Refik El Hüseyni'nin iki kadınla görüntülerini, İsrail Kanal 10 televizyonu yayınladı.

İsrail televizyonu haberinde, Hüseyni'nin kadınlara iş karşılığında cinsel ilişki teklif ettiğini iddia ediyor, özel kalem müdürünün nüfuzunu cinsel çıkar için kötüye kullandığı belirtiliyordu. Hikâyenin bu kısmının ardından kasetin görüntüleri ekrana bütün açıklığıyla getiriliyordu.

Refik El Hüseyni, İsrail istihbaratı için çalışan bir çete tarafından siyasi tuzağa düşürüldüğünü söylese de kaset yayına girdikten sonra bunun anlamı yoktu. İsrail'in Ortadoğu coğrafyasında acımasızca kullandığı bu yöntemlerin Filistin'le sınırlı olmadığı, problem yaşanılan hemen her Arap devletine karşı belli ölçülerde kullanıldığı farklı örnekleriyle ortaya çıktı. Bal Tuzağı'nı yasal çerçeveye oturtarak kullanan İsrail, Arap liderlere ve önderlere karşı yaptığı bu uygulamaları çoğunlukla gizleme gereği duymadı.

İsrail'in bu uygulamaları coğrafyadaki diğer istihbarat örgütlerine de örnek oldu. Baas Rejimlerinin kontrolündeki El Muhaberat gibi istihbarat örgütleri, yıpratmak istedikleri isimlere yönelik çeşitli Bal Tuzakları kurdular ya da üretilmiş delillerle kamuoyunda yasak ilişki algısı oluşturdular. Çok sayıda lider adayı, alternatif hareket önderi bu şekilde yok edildi.

Arap Baharı sürecinde Ortadoğu Liderlerinin Suriye Devlet Başkanı Beşar Esed'e karşı yükselen tepkileri sonrası Esed'in başvurduğu kart oldukça dikkat çekiciydi.

Arap Liderlerin Esad'a sırtlarını döndüklerinin net olarak ortaya çıktığı günlerde Ürdün merkezli Kuwait Times ve El Bavaba çarpıcı bir habere imza attı:

> "Esad yönetimi, Arap liderleri 'Elimizde seks görüntüleriniz var. Bunları yayınlarız' diyerek tehdit ediyor. Görüntülerin bu liderlerin Şam'a yaptığı ziyaretler sırasında Suriye istihbarat servisinin otel odalarına yerleştirdiği gizli kameralarla elde edildiği de belirtiliyor. Esad'ın bu mesajım liderlere, özel danışmanı Buteyna Şaban tarafından ilettiği öğrenildi. Suriyeli yöneticilerin yöntemi sadece yabancı liderlere karşı kullanmadığı, ülke içinde de birçok yetkiliye benzer şantajlar yapıldığı öne sürüldü"

Haber Arap dünyasında oldukça ses getirdi. Suriye'nin bu haberden sonra katliamlarını artırmasına karşılık, Arap Liderlerin Esed'e baskısındaki düşüş ilginçti. Esed'in kontrolündeki El Muhaberat'ın kaset arşivinin sırrı ise İran istihbaratında yatıyordu. İran ile Suriye arasındaki on yıllardır devam eden bir iş birliği söz konusu. Suriyeli istihbaratçıların eğitimi de İran tarafından sağlanıyor. Suriye'de devlet sisteminin ve gündelik hayatın seküler olması diğer Arap ülkelerine göre, bazı kolaylıklar sağlıyor. Bu kolaylık ve rahatlıklara kapılan Ortadoğulu

devlet adamları, Şam otellerinde kapılarını tıklatan genç ve güzel kızların sadece para peşinde olduğunu ya da kendilerine sunulmuş birer ikram olduklarını düşünüp içeri davet ederken, Bal Tuzağı'na da kapı aralamış oluyorlardı.

İran ve Suriye coğrafyasında hem devlet adamları hem de gelecek vadeden isimlerin Bal Tuzağı'na düşürülmesinde kullanılan ana yöntem Muta Nikâhı. İran ya da Suriye'ye dil öğrenmek için giden, görev gereği bulunan ya da kısa süreli ziyaretler yapanlar Muta teklifleriyle karşılaşıyor.

Şiilere göre Muta nikâhının üç şartı var:

- **Ücretin ve sürenin belirlenmesi gerekir.**
- **Kadın, ücretin tamamını peşin alabilir.**
- **Şahit bulundurmak şart değildir.**

Şartların bu kadar kolay olması nedeniyle İran'da muta nikâhı son derece yaygındır. İran'a giden parlak gelecekli isimleri hedef alan ülke istihbaratının kullandığı yöntem ise genel olarak iki türlü. Dil öğrenmek, eğitim ya da görev gereği ülkede bulunan isimlerin yanma yaklaşan, yakın isimlerle kontağa geçen istihbarat görevlileri muta fikrini hedef kişinin zihnine eker. Ülkede uzun süre kalacağını, yalnızlığın zor olacağını, bu süre zarfında muta nikâhıyla bir eş ayarlanabileceğim duyan kişiler çoğunlukla bu teklife "evet" der. Tereddüt edenlere ise konu farklı biçimlerde tekrarlanarak olgunlaştırılır ve aslında İslamiyet'te böyle bir açık kapı olduğu fikri kolayına gelecek biçimde telkin edilir. İstihbarata bu noktada düşen asıl görev, ülkeye gelmiş olan yabancılardan gelecek vaat edenlerin tespit edilmesidir. Bal Tuzağı bu kişilere yönelik kurulur.

Diğer yöntem ise "Muta turları" olarak biliniyor. Fuhuş sektörüne yönelik sıkı yasaklamaların konulduğu Ortadoğu ülkelerinden İran'a giden varlıklı kimseler, kendilerini gecelik ya da bir iki günlük Muta'nın kollarına bırakırlar.

İran'da bir devlet politikası olarak yaygınlaştırılan ve hatta Cumhurbaşkanı Haşimi Rafsancani tarafından 90'lı yıllarda teşvik hutbeleri okutulan mutanın İran İstihbaratı tarafından kullanılış biçimi diğer ülkelerin istihbaratlarının da dikkatini çekiyor kuşkusuz. Bu konudaki en açık ifadeleri Wikileaks Belgeleri'nde **"İran, mutayı diplomatik amaçlı kullanıyor"** başlığı altında gördük.

Wikileaks'ta yer alan ABD Bağdat Elçiliği'nin belgelerinde, İran'ın mutayı Irak coğrafyasına doğru yaygınlaştırmak istediği, Arap aşiret şeyhlerine mutayla kadın temin ettiği yer alıyor.

İran'ı ziyaret eden Iraklı aşiret liderlerinden birinin belgelerdeki ifadeleri şöyle: **"İran'ı ilk ziyaretimizin ardından bu ülkeyi ziyaret eden tüm aşiret önderlerinin mutadan istifade ettiklerinin farkına vardım. İran'a her gittiğimde akrabalarımıza tedavi için oraya gittiğimizi söylüyorduk. İran'da bizler İranlı yetkililerin sağladığı imkânları kullanıyor, mutanın keyfini çıkarıyorduk."**

İranlı yetkililerin imkân sağlarken ve muta ayarlarken bunu iyilik olsun diye yapmadıkları açık. Muta kasetleri İran İstihbaratı tarafından kullanılacağı zamanı beklemek için uzun yıllardır arşivlendi ve nüfuz için çeşitli biçimlerde kullanıldı. Türkiye'nin dâhil olduğu yakın coğrafyadaki Müslüman ülkelerde, İran'ın devlet kademelerinden çeşitli bilgiler sızdırabilmesinde, kendisi adına Sünni ülkelerde lobi oluşturabilmesinde arşivlerin

kullanıldığı yaygın kanı. Bunu destekleyen en önemli veri ise kritik konularda ve zamanlarda şaşılacak biçimde İran'a destek veren isimlerin geçmişine bakıldığında belli süreliğine İran'da bulunmuş olmaları.

Bal Tuzağı'nı Ortadoğu'da acımasızca kullanan MOSSAD'ın, İran'ın bu konuda aldığı mesafeden rahatsız olduğu da raporlarına yansıyor. Kirli oyunda, Ortadoğu'nun bu iki aktörü bir- birleriyle neredeyse yarış halinde.

Sh: 77-82

Kaynak: Cevheri GÜVEN, BAL TUZAĞI Bel Altı İstihbarat, Timaş, 2013, İstanbul

ÖMER SEYFETTİN TARZI "BAHAR VE KELEBEKLER" HİKÂYESİ

Küçük salonun fes renginde kalın ve ağır perdeli geniş penceresinden dışarısı muhteşem, parlak bir suluboya levhası gibi görünüyordu... Saf mavi bir sema. Çiçekli ağaçlar... Uyur gibi sessiz duran deniz...Karşı sahilde mor, fark olunmaz sisler altında, dağlar, korular, beyaz yalılar. Bütün bunların üzerinde bir esâtir rüyasının havaî hakikati gibi uçan martı sürüleri ! Pencerenin önündeki şişman koltuğa, gayet zayıf, gayet sarı, gayet ihtiyar bir kadın oturmuştu. Bahara, hayata dargın gibi, arkasını dışarıya çevirmişti. Sönmüş gözleri köşelerdeki gölgelere karışıyordu. Karşısında, bir şezlonga uzanmış, esmer, güzel bir kız, siyah maroken kaplı bir kitap okuyor; pencereden çiçek, kır kokuları, deniz, dalga fısıltıları getiren, tatlı bir nisan rüzgarı giriyordu. Bir saatten beri ikisi de susuyor, öyle duruyorlardı. Bu ihtiyar büyük nine, tam doksan yedi yaşında idi. Köşeleri hafif karanlıklarından bazen uyanır gibi ayrılan gözlerini, ara sıra, karşısında kitap okuyan genç kıza, bu torununun torununa atfediyordu. Birden, üç dişi kalan buruşuk ağzını açtı. Esnedi. Bir mumya uzvu kadar sararmış, katılaşmış elini başına götürdü. Kahverengi yemenisinin altında daha beyaz görünen saçlarına dokundu. Bir an düşündü. Yine esnedi. Galiba uyanacaktı. Arkasındaki açık pencereden giren muharrik rüzgar, onu tehyiç ediyor, kuşların güneşli cıvıltıları, çiçek ve çimen kokuları, hayalinde uzak, ezelî bir fecir, nihayetsiz, mülevven bir sabah uyandırıyordu. Yavaş yavaş kamburunu arkasına dayadı. Ellerini dizlerine koydu, başını kaldırdı. Biraz doğruldu. Torununun torununa:

– Yavrum, niçin susuyorsun, dedi. Biraz konuşalım.

Genç, esmer kız, yeni neslin son Türk kadınlarının, o asla tatmin edilemeyecek olan ebedî kederiyle bulutlanan siyah gözlerini kitabından ayırmayarak:

– Okuyorum, büyükanneciğim.

Dedi. Ancak on sekiz yaşında vardı. Şezlongtaki mühmel uzanışı, ona, müstesna bir letafet veriyor, ince jüponunun altında bediî bir vuzuh ile irtisâm eden kalçaları daha dolgun, daha geniş, dizleri daha narin, daha mütenâsip, eteklerinin pembe beyaz gölgeleri içinde pek şuh, pek uyanık duran bacakları daha tombul, daha nefis, ayakları daha küçük görünüyordu. Tuttuğu siyah maroken cildin üzerinde, beyaz, parlak zarif, ince elleri, âsi bir istical ile göğsünden fırlamak ister gibi kabaran memelerine dayanıyor, sanki onları zaptediyordu. Gür siyah saçları, mağmûm, hüzünlü çehresi etrafında, mesut edici, düşündürücü bir zevk veriyor gibiydi. Büyüknine sordu:

– Okuduğun ne, kızım?...

– Bir roman.

– Neden bahsediyor?

– Hiç.

Büyüknine tekrar daldı. Karşısındaki, senelerce evvel ihtiyarlayıp ölen torununun bu güzel, bu taze torununa bakıyordu. Bu vücut, işte hayatın baharı idi. Arkasındaki, görmek istemediği şu pencerenin dışındaki gürültülü, kokulu bahara, niçin bu kadar yabancı duruyordu. Kendisini tehyiç eden, mukavemet olunmaz bir gençlik arzusu veren, on yedi yaşında bûsesi

kadar leziz, muharrik olan bu nisan rüzgarı, niçin onun meçhul matemlerini örtmüyor, onun dudaklarında biraz tebessüm, gözlerinde biraz şûle uyandırmıyordu. Tekrar sordu:

– Söyle yavrum. O roman ne diyor?

Genç kız, büyük gözlerini kaldırdı. Kitabı dizlerine indirdi. Nazik bir şive ile:

– Büyükanneciğim, Fransızca bir roman işte.

Dedi. Lakin büyüknine merak ediyordu, mutlaka anlamak istiyordu:

– Adı ne?

– “Dezanşante.”

– Ne demek?

– Sevinçten, saadetten mahrum kadınlar, demek .

– Onlar kimmiş?

– Biz...Türk kadınları.

Büyüknine düşündü. Sol eliyle, siyah, parlak saçlarını düzelten torununun torununa şimdi pek elemli bakıyordu: Bu kız, tıpkı büyük matemler geçirmiş, felaketler görmüş, bir zavallı gibiydi. Hiç gülmüyordu, hep mahzun duruyordu. Ah, işte hep bu kitaplar onları zehirliyor, onları solduruyordu. Onları, bahara, saadete yabancı bırakıyordu. Ansızın kalbinde bir acı duydu. Bu genç, bu güzel kıza acıyordu. Titreyen kadit ellerini koltuğunun yanlarına dayadı. Hiddetlenmiş gibi biraz yükseldi:

– Sevinçten, saadetten mahrum kadınlar, Türk kadınları mı? dedi, hayır hayır! Türk kadınları asla sevinçten, saadetten mahrum değildirler. Sevinçten, saadetten mahrum olanlar sizsiniz. Şimdiki kadınlar...Siz yoruldunuz. Siz büyükannelerinize benzemediniz. Ah, biz...gençken ne kadar mesuttuk!...Bahar, şu arkamdaki bahar, bizi sevinçten deli ederdi. Şimdi siz bunları görmüyor musunuz? Siz bu zehirleyici kitaplar üzerine düşüyor, kararıyor, soluyor, soluyor, hırçın, berbat, tahammül olunmaz bir mahluk oluyorsunuz.

Genç kız gülümsedi. Büyükannesinin böyle hiddetli serzenişlerini her vakit dinler, bazen onunla münakaşa ederdi.

– Hiç siz okumaz mıydınız, büyükanneciğim?

Diye sordu.

– Okurduk. Kibar, büyük efendileri, kızlarına Fârisi öğretir, Câmi dersi gösterirlerdi. “Tuhfe-i Vehbî”yi okuturlardı. Fuzûlî'nin, Bakî'nin gazellerini ezberlerdik. “Mesnevi”yi anlardık. Mükemmel seci'ler, kafiyeler yapar, kocalarımızla müşaere eder, hafızamıza, zekamıza, nüktelerimize onları hayran ederdik. O vakit, bir kadın için, en büyük medih: “Fâzıla, edibe, şâire, âkile.” idi. Şimdi siz, Frenk mürebbiyeler elinde büyüyor, kendi lisanınızın güzelliklerini tanımıyor, başka memleketlerin, başka şeylerini öğreniyorsunuz. Onlara benzemek istedikçe, kendi benliğinizden uzaklaşıyor, etrafınızdan nefret ediyor, hakikaten sevinçten, saadetten mahrum kalıyorsunuz. Ah!...At elinden o kitabı!

Esmer, güzel kız yine gülümsedi:

- Peki, büyükanneciğim, dedi, bu kitabı atayım. Okumayayım. Sonra bize müebbet ve yıkılmaz bir hapishane olan bu sıkıcı evin içinde, bu mevkufiyetin yalnızlığı içinde çıldırayım mı? Okuyor, eğleniyor, biraz teselli buluyorum.

- Hayır kızım, okuyor, fakat eğlenemiyorsun. Gözlerini görsen.Bir bulut, bir sis içinde gibi! Bütün bütün fenalaşıyorsun. Bu kitaplar hep zehir, hep keder.

- Peki, söyleyiniz, okumayayım da ne yapayım?

Büyüknine, düşünmeğe başladı; evet, ne yapsındı? Şimdi hakikaten her taraf hapisheneye dönmüştü. Seksen evvelki hayatı birden hatırladı; o vakit, erkeklerden ayrı bir kadınlar âlemi vardı ki, şimdi tamamıyla sağılmıştı. Bu âlem pek genişti. Binlerce kadın birbiriyle konuşur, görüşür, eğlenirdi. Kendilerine mahsus eğlenceleri, zevkleri vardı. Moda yoktu. Annelerinin esvaplarını kızları giyer, büyükannelerinin mücevherlerini torunlar takardı. Sırmalı çedik pabuçlar, kırmızı feraceler.Ah, hele kırmızı feraceler.Baharın yeşil çimenleri üzerinde, seyir yerlerinde, kadınlar, tıpkı birer gelincik çiçeği gibi parlarlardı. Hiç aralarında çirkin, yani zayıf, hastalıklı yoktu. Erkekler, yalnız kadınlarını tanırlar, işlerinden sonra erkence evlerine gelirler, zevcelerine, doyulmaz aşk ve muhabbet sahneleri ibdâ ederlerdi.

Kıraathaneler, gazinolar, birahaneler, klüpler, tiyatrolar, kafeşantanlar, kerhaneler, bütün bu Türk erkeklerini, eşlerinden ayıran, zavallı Türk kadınlarını tenha evlerde unutulmuş bir bekçi gibi bırakan felaket mahalleri yoktu. Kadınlar, erkekleriyle üzülmeden yaşıyor, sonra o vakitki aşı boyalı büyük evlerin büyük sofalarında, havuzlu, kameriyeli bahçelerinde, bostanlarda, deniz kenarlarında, cesim, nadir yalılarda toplanıyorlar, eğleniyorlar, mesut oluyorlardı. Ne oyunlar, ne âdetler, ne zevkler vardı ki, bugün hepsi tamamıyla unutulmuştu. Bugün Frenkçe okumak, mütemadiyen esvap değiştirmek, moda yapmak çılgınlıklarından, soğukluklarından, boş bir tekebbürden, mânâsız ve münasebetsiz bir tefevvuk iddiasından başka bir şey yoktu. Alafrangalık, bir veba gibi içimize girmiş, dudaklarımızın tebessümünü silmiş, ferâcelerimizi parçalamış, pabuçlarımızı atmış, parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı. Eşyamızı, esvaplarımızı değiştirirken, ruhlarımızı da değiştirmişti; her şey yalan, her şey sahte, her şey taklit oldu. Saadet uzak bir hayale, yetişilmez bir hülyaya inkılap etti. Âdetlerimizle beraber sevinçlerimiz de söndü. Şimdi şaşkın ve mustarip bir nesil. Her şeyden nefret eden, her şeyi fena gören, karanlık gören, berbat, hasta, tedavisi imkan haricinde bir nesil, ah şimdiki mariz ve müteverrim muhit.

Büyükninenin gözleri kapanıyordu. Seksen evvelli saadetlerin bugünkü ıstıraplarıyla seri ve âni mukayesesi, zihninde şedit bir yorgunluk husûle getiriyor, onu hâlâ yaşadığına müteessif ediyordu. Genç ve esmer kız, yüz yaşına girmeğe birkaç adımı kalmış bu annesinin annesinin annesine, bu mükerrer büyükninesine dalgın dalgın bakarak, onun zamanındaki kadınların saadeti ne olabileceğini tahayyül ediyordu. Fakat bunu bulamıyordu:

- Sustunuz, büyükanneciğim.

Dedi. İhtiyar kadın, buruşuk gözlerini açtı:

- Ah, eski günleri, eski saadetleri düşünüyorum.

- Eski zamanda, sizin zamanınızda, bugünden fazla ne vardı, nineciğim?

- Çok. birçok şeyler.

Büyükanne, tamamıyla doğruldu. Söyleyeceklerini zihninde toplar gibi bir an düşündü. Sonra yine başladı. Genç kız, onun kırık dişli ağzının içindeki derin sivri karanlığa bakıyor, oradan çıkan kelimeleri, sanki dinlemekten ziyade, temaşa ediyordu:

– Evet yavrum, birçok şeyler vardı. Her şey bizim için zevk, eğlence idi. Her şey: Çocukluk, mektebe başlayış, feraceye giriş, kocaya varış, doğuruş, hatta ihtiyarlayış bile. Bunların hep âyinleri vardı. Her kadının bu devirleri, diğer birçok kadınlar için bir zevk, bir eğlence vesilesi olurdu. Bütün hayatımız bir eğlence içinde geçerdi. Bir hafta olmazdı ki, bir mektebe başlama, bir sünnet, bir düğün, bir loğusa cemiyeti görmeyelim. Bu esvaplarımız, kınalarımız bile eğlenceye vesile olurdu. Mânilerimiz, şarkılarımız vardı. Toplanır, aramızda muaşere eder, kış geceleri divanlardan tefe'ül ederdik, mevsimler bile bir eğlence idi. Her mevsimin kendine mahsus âdeti, eğlencesi, an'anesi vardı. Daha hiç açmamış, bir senelik gül ağaçlarının dibine, akşamdan beyaz kavanozlar kor, içine yüzüklerimizi, yüksüklerimizi atar, ertesi sabah güneş doğarken, mâni söyleyerek tekrar çıkarırdık. Birbirine benzemeyen bin mâni bilen, bütün kış, herkesin lafına, bir söylediğini bir daha tekrar etmeden, binlerce kafiye bulan kadınlar vardı.

Büyüknine, ateh getirmiş ihtiyarların yalnız çenelerine mahsus olan o yorulmaz faaliyetle devam ediyor, sözünü uzatıyordu. O esnada bir kuş kümesi, pencerenin yakınındaki bir ağacın dallarına konmuştu. Şiddetle cıvıldaşıyorlar, keskin çığlıklarını ihtiyarın hafif ve titrek sedasına karıştırıyorlardı:

– Evet yavrum, biz sizin gibi: "Ne yapalım?" diye düşünmezdik. Hâsılı her şey gülmeğe, eğlenmeğe vesile idi. Mesela bahar. Ah, siz odalarda, kapalı oturuyorsunuz. Bahar geldi mi, biz hepimiz bahçelere dökülürdük. Baharın kendine mahsus eğlenceleri, an'aneleri vardı.

– Ne gibi büyüknineciğim?

– Ne gibi olacak, bahar da her mevsim gibi eğlence vesilesiydi. Biz, bir senelik hayatımızı baharda tefe'ül eder, güler, eğlenir, oynardık. Ah bu tefe'ül.Pek şâirâne, pek lâtif, pek hassastı. Daima doğru çıkardı. Hepimiz itikat ederdik.

– Nasıl?

– Bahar geldi, ağaçlar çiçek açmağa, yapraklar yeşillenmeğe, çimenler baş göstermeğe başladı mı, bizim gözümüz artık odalarda duramazdı. Bahçeye koşar, baharın ortasında gezinirdik. İlk göreceğimiz kelebek, bir senelik talihimizdi. Onu arar, onu beklerdik. İlk kelebeğin, beyaz, pembe olması için mâniler söyler, dalların üzerine beyaz ve pembe kumaş parçaları atardık. Sarı veyahut siyah bir kelebek göreceğiz diye korkar, ne kadar heyecanlar geçirirdik.

– Niçin?

– Çünkü kelebeklerin birer mânâları vardı. Ah, siz bunları bilmez, bunlara itikat etmezsiniz. Beyaz kelebek: Sıhhat ve afiyete. Sarı kelebek: Kedere, hastalığa. Siyah kelebek: Felakete, matem ve ölüme delâlet ederdi. Beyaz kelebek görünce, talihimizin o sene açık olduğuna, mesut olacağımıza kâil olurduk. Bahar çiçekleri altında, beyaz kelebeğin şerefine semâiler okurduk.

Büyüknine devam ediyor, ilk defa küme halinde görülen kelebeklerin de umumî mânâlarını anlatıyor, beyaz kelebek kümelerinin: Zenginliğe, pembe kelebek kümelerinin bolluğa, sarı

kelebek kümelerinin kıtlığa, kırmızı kelebeklerden müteşekkil, pek nadir görülen meş'um kümelerin mutlaka bir muharebeye, siyah kelebek kümelerinin fetrete işaret olduğunu söylüyor, uzatıyor, büyük vak'alardan evvel hep bu kümeleri, o vakitki kadınların müşahade ederek erkeklerine haber verdiklerini hikaye ediyordu. Genç, esmer kız, artık dinlemiyor, büyük, siyah gözlerini büyükannesinin arkasındaki pencereden görülen nisan semasının mavi beyaz aydınlığına dikmiş, tahayyül ediyordu. Hakikaten, seksen sene evvel, kadınların mesut olmaları lâzım geliyordu. Kendileri, yeni nesil, okudukça, anladıkça, erkeklere yaklaştıkça, iptidâî kadınlıklarından, dişilikten uzaklaşıyorlar, ruhlarda bir isyan, bir ihtilal tutuşuyor, eski kadınlığın zevkle, saadete vesile addettiği dişilik kayıtları, kendilerine ateşten, demirden bir zincir gibi geliyordu. Husûsî bir mabet kadar sessiz, meçhul duran evlerine hapishane nazarıyla bakıyorlar, siyah çarşaflı kalın peçeleri, ezici, soldurucu, vahşî, merhametsiz, esaret örtüleri telakki ediyorlardı. Fakat haksız mıydılar? Mademki terakkîden içtinab kabil değildi; terakki ise, mutlaka değiştirmek, mutlaka eskiye benzememek idi, o halde, asırlarca evvelki Türk kadınlığı da iptidâî, mebnaî halinde kalamazdı. Kuklalıktan, bebeklikten, masumiyetten, hâsılı dişilikten çıkacak, hakiki kadın haline gelecek, erkeklere tefevvuk etmese bile, müsavî bulunacak, bütün mânâsıyla insan, insan olacaktı. Büyükninesinin "Tarihi Mukaddes" hikayeleri gibi garip vehimler içinde uzayan sözlerini artık işitmiyordu. Hayalinden, bir sene evvelki gürültüleri, sevinçleri, nutukları, tiyatroları, konferanslarıyla Meşrutiyet'in ilanı geçiyor, hâlâ tükenmez el şakırtılarını, alkış kâbuslarını işitir gibi oluyordu. O günler kendileri için ne mesuttu. Bir an, bu siyah, sıkı esaretten azat edileceklerini, insanlık hakkına nail olacaklarını ümit etmişlerdi. Ah, bu ümit, nasıl çabucak sönmüş, söndürülmüş; bu hayal, nasıl, ne feci bir surette kırılmıştı .Düşünüyor, ağlamak istiyor, titriyordu. Lakin.Lakin, istikbalden bir şey ümit edemezler miydi? Türk kadınlığı, bir gün yüksek idrakiyle, altı asırlık tesadüfî, tabiî bir ıstıfa sayesinde harika haline gelen hüsnüyle, zekasıyla, bir Avrupalı kadın gibi insanlık sahnesine çıkarak, ihtiramlar, perestişler önünde yükselmeyecek miydi?..Bugünkü tevekkül, daha ne kadar devam edebilirdi? Büyüknine, nihayetsiz hikayesine devam ediyor, genç, esmer kız tahayyül ediyor, zihninde müphem hayallere karışan abus suallere cevap veremiyordu. Birden gülümsedi. Kelebeklerle tefe'ül etmek...Bu pek hoş olacaktı. Eski Türk kadınlığının itikatları, yeni Türk kadınlığının talihine nasıl bir hüküm verecekti? Merak ediyordu. Uzandığı şezlongdan doğruldu. Ayağa kalktı. Büyüknine susmuştu. Torununun bu âni kalkışına taaccüple bakıyordu. Sordu:

- Ne var, kızım, neye kalktın?

Güzel, esmer kız, gülerek:

- Ben de bu bahar hiç kelebek görmedim. Kendim için değil, benim gibi olanlar için, bütün Türk kızları için, bütün Türk kızlarının talihi için bakacağım.

Dedi, pencereye yaklaştı. Büyüknine, titreyerek koltuğundan kalktı.

- Gözlerim o kadar görmez ama, diyordu, ben de bakayım sizin için.

İkisi de pencerenin kenarında idiler. Sağda genç kız, muhteşem levent endamıyla yükseliyor, solda minimini, kambur büyüknine duruyordu. Dışarıya bakıyorlardı. Bütün tabiat gözleri kamaştıran, tatlı sıcak bir aydınlıkla parlıyordu. Denize güneş aksetmiş, onu, başka âlemlere akıp giden ebedî nihayetsiz bir gümüş nehrine benzetmişti. Ağaçların, ufak, koyu yeşil yaprakları, hazdan, hayattan titriyor, yollara beyaz çiçekler düşüyordu. Karşı sahil, tirşe dağları, mor koruları, beyaz yalılarıyla bir serap memleketini, bir peri payitahtını andırıyordu.

Susuyor, bakıyorlardı. Henüz bir kelebek görmemişlerdi. Çiçek tarhları üzerinde küçük sinek kümeleri görünüyor, birden kayboluyorlardı. Tek bir martı, yakın bir tehlikeden, meçhul bir şeâmetten kaçar gibi, hızla geçiyor, haykırıyordu. Nerede oldukları görülmeyen kuşlar mütemadiyen ötüyorlar, cıvıltıları canlı ve tannan bir ziya yağmuru gibi semâdan yağıyor zannolunuyordu. Genç kız, birden elini kalbine götürdü, yavaş bir sesle:

- Ah, işte!..

Dedi. Pencerenin yakınında, ağacın çiçekli dalları altında, siyah bir kelebek uçuyordu. Gösterdi. Büyüknine, korkunç ve iskelet parmağıyla:

- Fakat, ben senden evvel şu beyazı gördüm.

Diye, mermer havuzun üstünde dolaşan bir kelebeği gösterdi. Genç kız, son bir cebirle ona da baktı:

- Ah, büyükanneciğim, iyi göremiyorsunuz, dedi, o beyaz değil, sarı bir kelebek.

Ansızın ruhuna meçhul bir elem hücum etti, gözleri karardı. Bu parlak, taze tabiat, şimdi ona meyus görünüyor, mermer havuz, genç, esir bir melikenin türbesine, bahçenin tarhları müteverrim kızların metruk çiçekli kabirlerine benziyordu. Geri çekildi. Yine şezlonga uzandı. Büyüknine de kendisine ölümü ihtar eden bu sarı, siyah kelebekli bahardan ürkmüş, yine arkasını dönmüştü. Koltuğunda yusyuvarlak oturuyor, kamburunu iyice çıkarıyordu. Genç kız, elinden bırakmadığı siyah maroken kaplı kitabını açtı. Bu kitap, şimdi siyah, büyük, ölü bir kelebek gibi, onun yüzünü tamamıyla örtüyordu. Okumuyor, irsî, intisâlî bir vehim ile kelebeklerin yalan söylemediğine, zavallı yeni neslin, şimdiki Türk kadınlığının talihi ancak felaket, keder, ölüm olduğuna, ebediyen siyah kefenini yırtamayacağına, tesettürden kurtulamayacağına, evlerin, boş, tenha duvarları arasında, meçhul çiçekler gibi, açmadan, doğmadan öleceğine kanaat getirir gibi oluyordu.Mâzi, bâtıl itikatlar, o kadar kuvvetli, müthiş idi ki, bütün idrake, bütün ilme, bütün fenne, bütün hakikate galebe çalıyor, tahavvül kanununun o muhayyel nazarî kuvvetini esasından kırıyordu. Düşünüyordu; fakat bu bâtıl itikatlar, bu haşin, anut, katil mâzinin anif tahakkümü yalnız Türklere, yalnız Türkiye'ye mahsus değildi. Birkaç hafta evvel, Paris'te tahsilde bulunan kardeşi, oturduğu evin tabldotunda, perhiz münasebetiyle et, yağ bulunmadığını, Paris'te aileler arasındaki Katolik deliliğinin, dinî taassubun bir mislini, Sudan'da, çöllerde, kumlu, hudutsuz yamyamlar memleketinde bile bulmak mümkün olamayacağını yazıyordu.Birden, kendisi gibi başka ufuklar, başka saadetler, başka hayatlar tahayyül eden mahrum kadınların romancısı, büyük bir garp muharririnin, şâkirdine, her şeyin bir hududu olduğundan bahsettikten sonra: ".Lakin insanların behimiyetine nihayet yoktur!" dediğini hatırladı.

Pencereden, sevdiğine kavuşamadan ölen genç ve müteverrim bir âşıkın son veda bûsesi kadar ince, nazik bir rüzgâr giriyor, taze mezarlar üzerine bırakılmış, taze çelenk kokuları getiriyor, odanın gölgelerinde görünmez, matemli hayaller dalgalanıyordu.

Büyükninenin gözleri kapanıyordu. Bu meş'um tefe'ülün ihtiyar dimağında husûle getirdiği yorgunluk, ona, bir uyku ilacı gibi tesir etmişti. Genç kız.genç, esmer kız, gözlerini kitaba dikmiş, okumuyor, kitabı tutan zambak ellerini, âsi, anarşist göğsüne bastırarak, içinden dudaklarına yükselen kalbî ihtilâli, bu şedit, sebepsiz hırçınlığı tutmağa çalışıyordu. Odanın uyutucu, gölgeli sükûnunda sanki bu iki vücut eski, yeni Türk kadınlığının meyus, teselli kabul etmez iki timsali idi. Biri, bir asır evvelki neslin son numûnesi, hayattan ziyade ölüme,

nisyana âit bir hatırası. Diğeri, bugünün bir asırlık mecbûrî tagayyürünün, narin, tatmin olunmaz bir çiçeği idi. Netice itibariyle ikisinin de talihi bu kapalı tenha oda, bu muhteşem süslü mezar idi. Pencerenin yakınlarına gelen kuş kümesi, bazen şedit bir cıvıltı, aydınlık bir gürültü koparıyor, sonra susuyordu. Büyüknine uyudu. Artık hafifi kuvvetsiz bir ihtizar hırıltısı ile horluyordu. Torununun torunu, genç kız, esmer kız, hâlâ hıçkırığını zaptediyor, donmuş gibi şezlonguna uzanmış duruyordu. Geniş pencereden intizamsız fasılalarla giren, kokulu, çiçekli bahar rüzgarının cereyanı, ansızın, deminden gördükleri siyah kelebeği getirdi! Bu siyah kelebek, parlak, muhteşem tabiatın, çiçekli müşfik baharın cennetinde, cehennemin, zulmet, cehalet müekkilinin siyah ruhunu andırıyordu. Şimdi bu siyah ruh, çimen, çiçek kokularıyla gelmiş, şu geniş pencerenin önünde çırpınıyordu. İçerideki müstebit muhitin, hain mâzinin, zalim itikatların, doğmadan katlettiği bu canlı ölüleri, onların müebbet sükununu seyrederek mahzuz, mütelezziz oluyor, nerede oldukları belli olmayan kuşlar, insafsız ve yakıcı bir hücuma uğramışlar gibi, ansızın bütün kuvvetleriyle cıvıldamağa başlıyor, bütün tabiatı istila eden, şedit, feci cıvıltılarla acı acı feryat ediyorlardı.

ÖMER SEYFETTİN

"AH SEBASTİAN" IN ARKAPLANI

Bill Maher ve Larry Charles birlikte hazırladıkları sorgulayıcı belgesel olan "RELİGULOUS- İlahi Komedi (2008)" deki bir araştırmayı takrir ederek şu gerçeği ifşa ediyor.

İtalya'da bir araştırma yaptılar.

- Öyle mi?

"Evet. İnsanlara "Kriz zamanlarında" "hangi azize dua ediyorsunuz?

" ...diye sordular, tamam mı?

Listenin 6. Sırasında kim vardı biliyor musun?

- Yüce İsa.

- 6. mı?

İtalyanların bir problemi olduğunda hatırlayacağı 6. kişi çıktı.

- Harika, öyle değil mi?

- Bu... bu çok ilginç.

Bu girizgâhtan sonra söylemek istediğimiz ehl-i kitabın inanç seviyesindeki durmları buradan ölçebilirsiniz. (Bu konuda Müslümanlarında şeyh telakkisindeki durumda irdelenebilir.)

Sözü aziz Sebastian'a getirecek olursak:

Aziz Sebastian Hıristiyan olarak şehit edilmiş ilk Romalı asker kabul edilmektedir. Ölüme mahkum edilmiş birtakım Hıristiyanlar'ı hayatlarını kurtarmak için dini inkar etmelerini isteyen yakınlarını durdurunca "yakalanıyor". Çeşitli mucizeler gerçekleştiriyor. Komutanının tacizine uğruyor. Arkadaşları tarafından oklanarak öldürülmeye mahkum ediliyor. Anlatılanlara göre, komutanıyla sevişmeyi reddetmiştir. İmparator (Diocletian) la da tartışmaya girişince onu emriyle dövülerek, oklanarak öldürülüyor.

Ölüm tarihi geleneksel olarak MS. 23 Ocak 287 olarak kabul ediliyor. Ancak mucizevi bir şekilde orada ölmüyor; insanları Hıristiyanlığa çağırmaya, mucizeler gerçekleştirmeye devam ediyor. Romalılar tarafından öldürülen Aziz Sebastian, rönesans ve modern sanat eserlerinde acı çekmenin ve kahramanlığın kişileşmiş bir simgesi olarak resmedilir. Ancak bu aziz bir şekilde eşcinsellerin bir azizi olmuştur.

Öte yandan her Hristiyan azizi gibi pagan mitlerine dayandığı iddiaları vardır. **Diocletian tarafından tanrı ilan edildiğine dayalı metinlerden biri Antalya Arkeoloji müzesinde durmaktadır, diğer metinleri pek tabii Katolitik Kilisesi (bilerek yanlış yazılmıştır) özenle yok etmiştir.**

Günümüzde Aziz Sebastian bir gay ikonu olarak güncelliğini korumaktadır.

32 Yazılar

http://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Sebastian

AZİZ “SEBASTİANE” (1976)

Yönetmen: Paul Humfress, Derek Jarman

Senaryo: Paul Humfress, Derek Jarman, Jack Welch

Ülke: İngiltere

Tür: Dram, Tarihi, Gerilim

Süre: 90 dakika

Dil: Latin

Müzik: Brian Eno

Çekim Yeri: Cala Domestica, Sardinia, Italy

Oyuncular: Barney James, Neil Kennedy, Leonardo Treviglio, Richard Warwick, Donald Dunham

Özet

Sebastiane, Aziz Sebastiane'ın olaylı hayatını trajik ölümü dahil olmak üzere tasvir ediyor. Sebastiane, eşcinselliğin doğal karşılandığı imparator Diocletian döneminde, bir Roma sınır karakolunda görev yaparken, Pagan komutanı Severus tarafından taciz edilmektedir.

287 (Filmde 303) yılının yazında İmparator Diocletian'ın Sarayı açıklanamayan bir dizi yangınla harap olmuştu. Yaşlı imparator, Hristiyanları sorumlu tuttu ve onlara karşı son en büyük zulümü başlattı. Geçen aylar içinde aralarında imparatorun en yakın arkadaşlarının da olduğu birçok kurban verdiler. Aynı yıl Diocletian Roma'ya geri dönerek krallığının 20. yılını bir jübile ve oyunlarla kutladı. Kutlamalar 25 Aralık'ta Diocletian tarafından ailesi ve saray başmuhafızı Sebastian için verilen güneşin doğumunun kutlandığı parti ile son buldu.

Komutanının ona karşı olan cinsel arzusuna karşı koyan Sebastiane'ın sonu şiddet dolu ve hayret verici bir infaz olur.

Jarman'ın ilk uzun metrajlı çalışması olan Sebastiane, eşcinsel sinemasının en önemli yapıtlarından biri. Film aynı zamanda baştan sona kadar sadece Latince olarak çevrilmiş tek film olma özelliğini taşıyor.

RELİGULOUS- İlahi Komedi (2008)

Yönetmen: Larry Charles

Senaryo: Bill Maher

Ülke: ABD

Tür: Belgesel, Komedi

Vizyon Tarihi: 01 Ağustos 2008 (ABD)

Süre: 101 dakika

Dil: İngilizce, İbranice, Arapça, Farsça, İspanyolca

Nam-ı Diğer: A Spiritual Journey | Untitled Larry Charles Project

Oyuncular: Bill Maher, Tal Bachman, Jonathan Boulden, Steve Burg, Francis Collins

Özet

Politik komedyen Bill Maher ve Seinfeld, Curb Your Enthusiasm gibi dizilerin efsane yaratıcısı Larry Charles birlikte kolları sıvamış ve ortaya uzun zamandır gördüğünüz en çarpıcı, en zeki ve en sorgulayıcı belgesel çıkmış...

İlahi Komedi'de Maher, Kudüs'ten Vatikan'a, Hollanda'ya ve Salt Lake City'ye geçerek karşılaştığı insanlarla Tanrı ve inanç üzerine sohbet ediyor. Keskin yorumlama kabiliyeti ve sınır tanımayan espri anlayışı ile tanınan Maher bu ilginç ruhani yolculuğa her zamanki açık sözlülüğünü ve kendine özgü mantığını getiriyor. Sorduğu sorular beklenmedik her türlü tepkiyi yaratırken, her biri basit bir 'soru-cevap'dan çıkıp eğlenceli diyaloglar halini alıyor. İşin başında Maher ve Charles olunca, ortaya konan sosyal eleştiri din adına her türlü şiddet ve hoşgörüsüzlüğün estirildiği bir dünyaya güçlü bir alternatif sunuyor.

Türkçe Altyazısı

MEGİDO, İSRAİL İşte burası. Şu anda pek çok Hıristiyan'ın inandığı üzere dünyanın sona ereceği noktanın üzerindeyim. *Burası Megiddo...* Kitab-ı Mukaddesin dediği gibi, burası Yüce İsa'nın yeryüzüne inip dünyayı sona erdireceği ve sadece ona inananları kurtaracağı yer. Ahitler yazıldığında sadece Tanrı'nın dünyayı sona erdirme gücü vardı. Ama şimdi bunu insan da yapabiliyor. Çünkü ne yazık ki insanoğlu rasyonelliği veya barışı keşfetmeden nükleer silahları ve felaket boyutunda mahvetmeyi buldu. Kehanetlerden daha çok nefret ettiğim şey, olması arzulanan kehanetlerdir. Bazen mutluluğu ararken, hayatın ne anlama geldiği hakkında kafa yorarsınız.

Ben kimim?

Nasıl var oldum?

Ya ölümden sonrası?

Benim yürekten inandığım bir şey var ki o da dinin insanlığın gelişimine büyük zarar verdiği. Bu görünmez bir ürün satmak gibi. Çok kolay. Ölünce ne olacağıyla ilgili sorular insanları

öylesine korkutuyor ki bu da onların bir hikâye uydurup ona sıkı sıkıya bağlanmalarına neden oluyor. Yani bildikleri şeyler doğru olamaz. Diğer konularda oldukça akılcı davranabilen bu insanlar kalkıp pazar günü 2000 yıllık Tanrı'nın kanını içeceklerine inanıyorlar. Yani ben bunu yapamam. Bu kafamı karıştırıyor. Bunu anlamak zorundayım. Bunun ne olduğunu anlamalıyım. Burası Zeytin dağı. Bu İsa'nın ayak izleri. Burada kıçımız dondu.

Aranızda evrim teorisine inanmayan var mı?

Evet.

- Şapkamı sevdim.

- Sana da çok yakıştı. İncil ülkesine hoş geldiniz! Bakire Meryem'in doğduğu yer. Tanrının herkesin özgür olmasını istediğine inanıyorum. Benim inandığım budur. Ve bu benim dış politikamın bir parçasıdır.

Bill, dikkat et. Ucuz mu görünüyorum evlat?

Tanrıya beni böylesine kutsadığı için teşekkür etmek istiyorum. Müzik Tanrı'nın bir lütfudur. İsa'ya şükürler olsun! Ruhunuzun temizlenmesine ihtiyacınız var sevgili kardeşlerim.

Arşivler 5. katta. Perdelerin olduğu yeri görüyor musunuz?

Hey çek şunu benden. Eğer gösterilerime bakarsanız. 80'lere ve de 90 başlarına. **Dinden bahsettiğim oldu ama asla Tanrı'yı sorgulamadım.** Bazı şeylerden eğlence çıkardım. Bilirsiniz dindeki tuhaf şeylerden. Mesela sünnet. Sünnet. Bunu ilk duyan insanların yanında olmayı öyle çok isterdim ki. Şimdi bunu biliyoruz. Benim demek istediğim, Musa bu fikirle ortaya çıktığı zaman biri çıkıp da benim ki böyle kalsa olmaz mı demedi mi?

Yani bunlar nazik ama esprili taşlamalardı. Ona biraz takılıyordum hepsi bu. Annem Yahudi ve babam da Katolik'ti. Bu gerçek. Katolik geleneklerine göre yetiştirildim. Ama gene de Katolik sistemde bile Yahudi zekası kendini gösteriyor. Size bir örnek vereyim. Günah çıkarmaya giderken yanımda bir de avukat götürürdüm. Tanrım günahlarımı affet. Bu arada sanırım Bay Kohen'i tanıyorsunuz. Size bazı fotoğraflar göstereceğim. İşte bu ben. Yahudi olarak yetiştirilmedik. Aslında öyle olduğumuzu bile bilmiyordum. Son derece Katolik'tik. Her pazar kiliseye giderdik. Ama silahımı hiç çıkarmazdım. Şimdi geçmişi düşündüğüm zaman, dinin hayatımda hiç yeri yoktu. Süpermen ve beysbolun vardı ama aslına bakarsanız ailemde sadece bir Yahudi vardı. Diğer üçü Katolik'ti. "Burada "1966 yılı sonbaharı" "pazar öğlen" yazıyor."

Our Lady of Mercy Bill'in Çocukluk Kilisesi - NEWJERSEY

Öyleyse kiliseden henüz dönmüş olmalıyız. Ben kırmızı elbiseliyim. Sense köpeği boğazlıyorsun. Sanırım kiliseden dönmüş ve seninle bu fotoğrafı çektirmişiz.

KATHY VE JULIE MAHER Bill'in kız kardeşi ve annesi Kiliseye neden gitmiyorsun diye sormak neden hiç aklıma gelmedi?

Anne?

Biz hangi kiliseye bağlıyız?

Bunun gündeme geldiğini hatırlamıyorum. Ama sen bizimle beraber kiliseye gelmiyordun. Hayır, o konuda aile içi tartışmamız hiç olmadı, asla! Her ailenin bazı bozuklukları var. O

zaman şöyle düşünmüş olmalısın, herhangi bir din dinsiz olmaktan daha iyidir. Size sadece iyi şeyler söylenmişti. Ben böyle düşünüyordum. Evet ama bunların zaman içinde böyle uydurulmuş olması çok utanç verici.

– Tabii bunu şimdi söylüyoruz.

– Öyle mi diyorsun?

Kiliseden ayrıldığımızda 13 yaşındaydım. Tabii ki heyecanlanmıştım ama ideolojik bir sebepten değil. Heyecanlıydım çünkü kiliseden nefret ediyordum. Beni korkutuyordu. Sıkıcıydı. Pazarları kalkmak zorunda kalıyordum. Bilirsiniz işte, 13 yaşındaydım. Yaptığım mastürbasyonlardan daha fazlasını yapmama müsaade edecek ya da bana bir kız arkadaş edindirecek birine tapabilirdim. O Tanrıya kesinlikle tapınırdım. Babamın kiliseye neden gitmeyi bıraktığını hatırlıyor musun?

Doğum kontrolü uyguluyorduk. Ve kilise doğum kontrolünü yasaklıyordu. Bu işleyeceğiniz en büyük günahtı.

– Doğru.

– Muhtemelen sebebi buydu. Ama bana asla söylemedi. Ve bir daha da hiç geri dönmedi.

– Hayır.

– Hiçbirimiz dönmedik. Öyleyse şu an hiçbirimiz inanmıyoruz, öyle değil mi?

Kimse inanmıyoruz demedi. Katolikliğe inanmıyoruz. Tamam ama o zaman şimdi neye inanıyoruz?

Hadi ama sen annemsin, bana yol göstermelisin. Bunun cevabını bilmiyorum. İşte benim cevabım bu. Görmek için biraz arka sokaklara gideceğiz. Orada ilginç şeyler olabilir. Çok teşekkürler. Rilay'a doğru gidiyoruz, değil mi?

Evet dostum, sen bunu hissetmiyor musun?

Luheriyan Kilisesi

– Bağışlanabilmek için UFO'ların birliğine inanıyoruz. St. James

– Lutheran Kilisesi O yemlik bir adamı Tanrıya çevirdi, Hatta onu Tanrıya götürdü

– Eğer yarından ödünç alırsanız, mutlaka iflas edersiniz. Kamyoncular İbadethanesi Raleigh

– Kuzey Carolina. İsa seni seviyor! Burada mı durayım?

Buraya gelirken, aklıma gelen birkaç soruyu kısaca yazdım. Hıristiyanlıkta olup da İncil'de olmayan birçok şeyden hiç rahatsızlık duydunuz mu?

Mesela ilk günah, Lekesiz Doğum sadece iki İncil'de yer alan bakire doğumu, Papalar. Yani bunların kurucular tarafından gelmediğinden hiç endişe duydunuz mu?

Bunu yazan insanları ki bu tartışmasız insanoğulları ya da her kimlerse onları diyorum. Burada insan derken penisi olan kişileri kastediyorum. Eğer bilimsel kanıta geri dönmek istiyorsan sanırım şu kefen olayı kesinleşti. Bir süre oldukça konuşulmuştu, değil mi?

Turin kefenini mi diyorsun?

Ondan kan örnekleri aldılar ve erkek bedenindeki bir kadının kanıydı. Bunun olabilmesi için bir tek yol var. Onu, Meryem'i Kutsal ruh hamile bıraktı. Kadın kanı olmasının sebebi de, üzerinde dolaşan tek kanın o olması. İnanç işi. Peki neden inanç iyidir?

Neden bir şeye kanıt olmadan inanmak iyidir?

– Bu işin gidişatı hiç hoşuma gitmedi.

– Evet. Bu belgeselin nasıl olması gerektiğini bilmiyorum. Ama gittiğiniz noktadan hiç hoşlanmadım. Sanırım sen Tanrımı reddediyorsun. Bu konuda bir sorunun var. Bakın ben. Ne yapmaya çalıştığını bilmiyorum. Ben buradan gidiyorum.

– Ben sadece sorular soruyorum.

– Tamam, sorun değil. Dur biraz. Gördüklerimi anlamaya başladığımdan beri bir Tanrının olduğunu biliyorum. Fikrimi değiştiremezsin. Hiç kimse değiştiremez. Tam 30 yıl Satanist bir rahip olarak dolaştım. Büyüdüğümden beri Satanizmin içindeydim. Son altı yılımı tamamen satanizmle geçirdim. Ben bir Satanist rahiptim tamam mı?

– Gerçek satanizm mi?

– Evet, gerçek satanizm. Uyuşturucu bağımlılığı, muhabbet tellallığı, kadınlar ve beraberindeki her şey. Cebimde balya dolusu parayla dolaştım. Ama kurtarıldığımda hepsinden vazgeçtim. "Bana şöyle diyorlar, "eskiden uyuşturucu" "kullanırdım, eskiden kadınlarım vardı." O zaman düşünüyorum ki, problemin neydi dostum?

Size bir soru sorabilir miyim?

Eğer biz haklıysak ve siz yanılıyorsanız?

Biz başaracağız ama siz başaramayacaksınız. Eğer bunları sadece kıçınızı kurtarmak için yapıyorsanız ve eğer onlar haklılarsa, ben de burada yerlere kapanabilirim. Ama cennetin kapısına geldiğimde Aziz Peter'in şöyle demeyeceğinden emin olmalıyım. Kusura bakma pislik, yanlış dini seçtin şimdi cehennemin keyfini çıkar bakalım, hoşçakal. Bu iyi bir sebep değil. Bunu biliyorsunuz. Hadi ama İsa'ya inan. Ne kaybedersin ki?

Tıpkı loto gibi öyle mi?

Eğer oynamazsan kurtarılamazsın. Haklı olabilirsiniz. Bunu hiç sanmıyorum ama evet haklı olabilirsiniz. Çünkü o büyük şeyi ben de bilmiyorum. Benim vaazım da bu. "Ben "Bilmiyorum"un vaazını veriyorum!" "Yani benim burada desteklediğim şey; şüphe." Benim sunduğum şey bu. Diğerleri kesinliği satıyor, ben değil. Bense şüphenin tam göbeğindeyim.

Dr. Francis Collins İnsan Genom Projesi Başkanı

Pekala, Doktor Collins. Siz İnsan Genom Projesi'nin başında çok ama çok parlak bir bilim adamısınız. Buradaki şaşırtıcı olan şey, Amerikan Ulusal Bilimler Akademisindeki bilim adamlarının... ... % 93'ü ateist ve agnostik. **Sizin hem çok tanınmış bir bilim adamı olmanız, hem de dindar bir adam olmanız. Eğer kanıtlara bakacak olursanız, İsa'nın varlığına dair tarihi kanıtlar çok kuvvetlidir.**

Ne kanıtı?

Demek istediğim, ben hiç kimsenin kanıt ileri sürdüğünü duymadım. İsa'nın varlığına dair kanıt var. Bunlar kanıtlanmış şeyler.

– Hayır, kanıtlanmadılar.

– Bunu nereden biliyorsun?

Yeni Ahit'i okuduğum zaman, orada görgü şahitlerinin tanıklıklarından bahsediyor. Biliyorsunuz, onlar görgü şahidi değildi.

– Ama buna çok yakındılar.

– Hayır. Bunlar 10

–20 yıllık zaman içinde bulunan görgü şahitleri. Bir laboratuvarda böyle bir şeyin olduğuna dair kesin bir kanıt bulabilir miyiz?

Siz ispata yeni bir standart belirliyorsunuz ama. Ve bence bu karşılanması neredeyse imkansız bir standart. Hiçbir İncil bize İsa gençken neler yaptığını söylemez?

Biliyorsunuz işte, önce İsa'yı bir çocuk olarak görüyoruz. Sonra hikâye birden otuzundan devam ediyor. Bence İsa muhtemelen beceriksiz bir gençti. Yahudi modeli saçları olan, sporda çok kötü biri. Buradayım! Elimizdeki bütün kayıtlar sadece İnciller. Ve İnciller tarih değildir. İncil yazanlar İsa'yla hiç tanışmadı. Aziz Paul de buna dahil. İsa hakkında yazan hiç kimse onunla tanışmadı.

Peki nasıl oluyor da böylesine şeyleri ayrıntılarıyla belirtiyor olabiliyorsun?

Pekâlâ ilk olarak Yeni ahit, Eski ahitten sonra geldi. Bunda hemfikir miyiz?

Hem fikiriz ama, bunun hiçbir anlamı yok. Anlamı var. Yeni Ahit'i yazan insanlar Eski Ahit'i okumuş. Bu yüzden de kehanetler tamamen uyuyor. Olmamış bir şeyi uyduramazlardı, öyle değil mi?

Elbette yapabilirler. Yerine İsa'yı koydular. O zaman siz İncil'in kurgu olduğunu söylüyorsunuz?

– Evet öyle.

– Olamaz. Ama diyorum. Hepimiz o metinlerin uyuşmadığını biliyoruz. Elbette öyle. Siz uyuşmasını mı bekliyordunuz?

– Hikâyede çok önemli yeri olan bakire doğumunun dört kitapta da yer almamasına çok şaşırdım. Bu tip bir dokümanın oluşturulduğu dönem için böyle bir uyuşmazlığın olmasını beklemek sizce de normal değil mi?

Eğer siz de İsa'nın biyografi yazarlarından biri olsaydınız. Bu atlanmaması gereken önemli bir şey değil midir?

Oh Tanrım, o bir bakireden doğmuştu. Bakire doğumunu önemsemiyorlar bile. Eğer bir tür haber muhabiri olsaydınız, bunu mutlaka hikayenin içine koyardınız. Hangi editör olaylara bakıp... "Evet ama bakire doğumu işini çıkartın, "ilginç bir şey değil." der." Bence inançsız olmak iyi bir hayat sürmek için yeterince fırsatı olan bir insan için bir lüks. Yani hapse girersin ve bir adamın şöyle dediğini duyarsın: "Biliyor musun dostum?

"Hiçbir şeyim yok ama İsa yanımda." Bunu tamamen anlayabiliyorum. Bence inançsız olmak bazen büyük lüks. Yani bir siperin içindeysen, inancın çok fazladır, öyle değil mi?

Bunu anlıyorum. Ama sizler aptal değilsiniz. Akıllı insanlarsınız. Akıllı insanlar nasıl olur da, konuşan bir yılana, 900 yıl yaşayan insanlara bakire doğuranlara inanır?

Benim sorum işte bu.

– Sizin de kendinize ait sorularınız vardır.

– Doğru. Benim için dua edin. Babamız, kutsal ruhun gücü ve İsa'nın adına Bill'i sana yakınlaştırırken, sana soruyoruz. Tanrım bizim cevaplayamadığımız sorularına sen cevap verebilirsin. Babamız bugün bize bu fırsatı verdiğin için sana teşekkür ediyoruz. Düşüncelerimizi seslendirdiğimiz ve diğerlerininkini de duyduğumuz için bilgeliğe dokunmak ve hissetmek için İsa adına sana şükranlarımızı sunuyoruz. Amen. Sadece Hıristiyan değil, İsa gibi olduğunuz için de teşekkürler. Teşekkürler...

Pekâlâ. Hey, cüzdanım! Tamam, tamam şakaydı. Görüyorsunuz, iyi bir şeyler yapmak için çabalayan bir dolu iyi insan var. Henüz bozulmamışlar. Bilirsiniz işte, küçük çocuklara tecavüz bozukluğu ve insanları canlı canlı yakma bozukluğu gibi. Bence gerçek şeytan işi bunlar. 10 bin kişinin, 10 bin dolar verdiğini görmek istiyorum... En büyük çekinizi yazıp bana gönderin. Durumu oldukça iyi, bize bin dolar verecek kadar inancı güçlü insanlar var. Ve tabi veren! Tanrım, yeşiller içinde olmak istiyorum! Benim bahsetmek istediğim şey Esinleme. Elimde Dvd'si var. Hepsi Dvd'de. Ve bunu almanız gerekli. Hallelujah! Dr. Jeremiah Cummings İnanılmaz Hayat Organizasyonu

– Peder.

– Merhaba.

– Size böyle mi demeliyim?

– Hayır, bana sadece doktor deyin.

– Doktor mu?

– Evet. Jeremiah Cummings doktor değil. Pekâlâ doktor, ilk olarak şunu söylemeliyim ki, Hiçbir yerden bir diploması yok. "Harold Melvin ve Mavi Notalar" grubunda olduğunuzu duyunca... "işte benim adamım" dedim. Komik, çünkü o şarkı sözleri dinsel açıdan yorumlanabilir. "Beni hâlâ tanımıyorsan" gibi, değil mi?"

– Evet.

– Bunu düşünmüşsünüzdür sanırım. O şarkı platin plak aldı. Teddy Pendergrass, yani şarkıyı meşhur eden kişi. Daha 10 yaşındayken papazlığa atanmış biri. Eğer 10 yaşında papaz oluyorsanız sizce din hakkında söylediğiniz şeyler ne kadar ciddi olabilir?

– Ama...

– Müzik yıldızları, rock yıldızlarıyla dini figürler arasında bazı benzerlikler var. Her ikisi de aynı tarzda şeyler giyiyor. Yani süslü kostümler. İnsanların ilgisini çekiyorlar. Cemaat toplantılarındaki insanların, kıyafetlerinin yaptıkları yardımlarla finanse edildiğini bilmesi gerekir.

– Bu onları rahatsız etmiyor sanırım.

– Ben her zaman iyi giyinirim. Büyükbabam...

– Görüyorum. Timsah derisi mi?

– Kertenkele aslında.

– Kertenkele mi?

– Evet.

– Nasıl koşuyorlar bari?

– Koşmuyorlar, emekliyorlar. Pek çok takınız olduğunu da görüyorum. Altını seviyorum. İnsanlar iyi görünmenizi istiyor. Bu muhabbet tellallarının kadınlar için söylediği bir şey. Gelmiş geçmiş en iyi pezevenklerden biri bana şöyle demişti, ki ona tanrı derler: "Elinde olanla yetinirsen, daha fazlasına sahip olamazsın."

– Öyle mi diyorsunuz?

– İsa... İsa da çok iyi giyinirdi.

– Hadi ama.

– Bu doğru.

– İncilsel kanıtın nerede peki?

– Hayır. Dinle bir dakika. Doğduğu zamanlardayız, ona altın getirdiler. Evet, altın getirdiler. O fakir değildi Ama benim kafamdaki İsa imajı, fakirlere yardım eden keten bezlerle gezinen basit kıyafetli bir adamdı. Yani bu yanlış mı?

Evet doğru, ketendi. Ama kaliteli ketendi.

– Gerçekten mi?

– Evet. Ama İsa hep zengin insanlara karşı vaaz verirdi. İncil asla zengin olmaya karşı değildir.

– İsa karşı.

– Hayır.

– Bu çok açık.

– Hayır, hayır.

– İsa zenginliğe çok ama çok karşıydı.

– Fakir karşıtı vaaz asla vermedi. Kutsanmışların ruhları fakirdir.

– Evet o zengin olanlara karşı vaaz verdi.

– Hayır. O dedi ki: Zengin için daha iyidir.

– Evet.

– Zengin adam için iyidir. Yine şunu söyleyeyim ki, devenin iğne deliğinden geçmesi zenginin Tanrı egemenliğine girmesinden daha kolaydır. Tamam ama artık, bütün bu evler, arabalar, kıyafetler ve para gibi şeyler benim tanrıyı arayışımın sonucu olarak geliyor. Çünkü orada

yok. Bunun Yeni Ahit'te kesin olarak belirtildiğini hatırlamıyorum. Öyle bir şey yok. Ama var. Ben hatırlıyorum. Hatırladığına eminim. Evler, arabalar ve kıyafetler gelecek öyle mi?

Evet, para gelir. Para oluşur, bilirsiniz. Para oluşur çünkü, onlar parayı sana veriyorlar. Ama sen onlara vermiyorsun.

– Paranın nasıl geldiği belli, değil mi?

– Aslına bakarsanız... Bir düzeltme yapmalıyım. Ben kiliseden hiçbir gelir elde etmiyorum. Kiliseden hiçbir gelir elde etmedim.

– Doğrudan kaseden alıyorsun o zaman.

– Hayır, hayır, hayır. Bu çok güçlü bir pozisyon. Demek istediğim, insanların en büyük umutlarını hayallerini avucunun içinde tutuyorsun. Hatta bazı genç bayanlar sana âşık bile oluyordur. Muhtemelen. Orada olsam, ben de olurdum herhalde. Bir bayan olsaydım, herhalde ben de bana aşık olurdum. Bak bu gerçek işte. Genç beylere kadınlar hakkında nasihatlerde bulunabiliyorum, çünkü bunları yaşadım. Bir genç adam vardı, bir kadın için delirmek üzereydi. Neredeyse kendini öldürecekti, biliyor musun?

Ona böylesi bir tutkuyu Tanrıya beslemesi gerektiğini söyledim. Ona Tanrıya yönel ve neler olduğunu gör dedim. Aziz Paul'u örnek alalım. Kendinizi onunla kıyasladığınızı biliyorum.

– İnsanlar öyle diyor.

– Peki. Aziz Paul:

– Harold Melvin ve Mavi Notalar grubunda değildi. Kaliteli ketenler giymezdi. Platin plağı yoktu. ...sahip olduğu şeyleri

– O hep yollardaydı ama.

– Bu sizin 2 bin dolarlık tek takımınız mı?

Bu takımı bana yapan beyefendi bir giyim mağazası sahibi. Bay Kane, evde misin?

Kıyafetlerim için verdiğim paralar bilirsiniz ben bu alanda da kutsanmış biriyim. Evet, öylesiniz. Hayatım boyunca yaşadığım tüm günlerden daha fazla kutsandım. Bu dükkanın sahibi bir Müslüman. Ben de İslami kökenliyim. Biliyorum, bence bu çok ilginç. Artık Hıristiyansınız. Daha önce Müslüman'dınız. Şimdi de giysilerinizi bir Yahudi gibi alıyorsunuz. SODOM VE GOMORRAH İSRAİL Ve motor! Bu doğru. Arkamda ve üstümde orijinal ikiz şehirler, Sodom ve Gomorrah var. Görünüşe bakılırsa biraz günahkâr bir yer. Ne kadar mı?

O zaman Gomorrah'da neler oldu, neler yaşandı bir görelim. Ta ki Tanrı neler olduğunu öğrenene dek. Olanları araştırması için iki melek gönderdi. Melekler kasabada Lut isimli dindar bir adamın evine gitti. Kasabadakiler onlara tecavüz etmeye kalktı. Ve Lut, kasabasının meleklere tecavüz edilen yer olarak anılmaması için kalabalığa tecavüz etmeleri için kendi kızlarını sundu. O kasabanın iyi adamıydı. Bu aklıma şu soruyu getiriyor. Eğer bir şeyin üzerine yemin etmem gerekirse elimi neden Kral James'in inciline koymak isteyeyim?

Bana kalırsa Rick James Bible'ın incilinde daha fazla erdem bulabilirim. Nonoşlar ölür, Tanrı güler. Tanrı nonoşlardan nefret eder. Aids için Tanrıya teşekkürler. Yaradılış kesinlikle homoseksüellerin sapkınlık haklarını onaylamaz. Ben buna inanıyorum!

Tren İstasyonu

– Amsterdam

– Ben keşişim.

– Bir keşiş. Franciscan. **Homoseksüellik hakkında ne düşünüyorsunuz peki?**

İncil buna karşı diye düşünüyor musunuz?

– Hayır, hayır İncil buna karşı değil.

– İncil homoseksüelliğe karşı değil mi?

Eğer homoseksüel olarak doğduysanız, öyle kalmalısınız. Ve mutlu olmalısınız.

– İncil böyle mi diyor yani?

– İncilin demek istediği bu, evet.

Oh, incilin demek istediği bu öyle mi?

İşte şimdi güzel bir kitap oldu. Bu kaskatı gerçeği yüzünüze vuruyoruz!

Siz bir eşcinselsiniz. Ben onlardan nefret etmiyorum. Tanrı ediyor.

– Homoseksüellik günahtır.

– Değişim Hizmetleri Winter Park Florida

– Merhaba Bill.

– Merhaba memnun oldum. Papaz John Westcott Değişim Hizmetleri İstediğiniz zaman başlayabilirsiniz. Tamam, tamam. Bizim şu anda burada olmamızın sebebi senin bunu söyleyebilirim sanırım eski gay olman. Eskiden eşcinseldin. Sonra gidip eskiden lezbiyen olan biriyle evlendin. Ve şimdi üç çocuğunuz var ve sanırım onların kararları belli değil. Peki, sizin evliliğinizin de diğer 14 yıllık evlilikler gibi olduğunu söyleyebilir misin?

– Hiç seks yapmadınız mı?

– Çok komik. Anladım. Aslında ben kendimi eski gay olarak sınıflandırmıyorum, biliyor musun?

Ben homoseksüellikle ilgilenmiş heteroseksüel bir adamım. Peki, o zaman buraya gelen insanlar senin yaptığını yapmak isteyen insanlar, öyle mi?

Hayatlarında bir devrim yaparak heteroseksüel yaşantıya yönelmek isteyenler. Sana karşı dürüst olacağım, buraya gelen birçok insanın realitesi geldikleri yere geri dönmek oluyor aslında. Sadece homoseksüellikle ilgilenmiyoruz. Çünkü onlar eşcinseller. Kusura bakma ve üzerine alınma ama, bu iş ters dönmüş popo gibi?

– Bunun anlamı?

– Bunun anlamı, homoseksüellik tabiatta olan bir şey. Kuşları izliyordum, ama seni izlemeyi tercih ederim. Neden gelip sen de biraz almıyorsun?

İnsan İncil'i yazdı. **Doğa da, eşcinsel insanı yarattı. Hiç kimse eşcinsel doğmaz. Bu biyolojik bir şey değildir.** Sahi mi?

Sen hiç Küçük Richard'la tanıştın mı?

Yaratılışa bakıp şöyle söyleyebiliriz, Normal düzen nedir?

Erkeğin penisi var. Kadının da vajinası var. Bu açıkça böyle. İnsanlarda eşcinsellik geni olduğunu kanıtlayan herhangi bir bilimsel veri yoktur.

Dr. Dean Hamer Tanrı Geni kitabının yazarı

– Yani siz eşcinsel genini buldunuz?

– Evet.

– Tüm bunlar inandığınız İncil'den geliyor.

– Doğru.

– Tanrının sözleri olduğuna inandığınız şeylerden.

– Öyle.

– Homoseksüelliğe karşı tüm yasaklamalar eski ahitten geliyor, öyle değil mi?

İsa homoseksüellik hakkında tek bir kelime dahi söylememiş. Madem bu kadar önemli bir şeydi, neden buna hiç değinmedi?

Eğer istersek onun detaylı olarak değinmediği birçok şeyi tutup çıkarabiliriz. Bu bize bağlı. Ama bu önemli bir konu. Burada bir duralım, tamam mı?

Bu belgeselin ne hakkında olduğuna dair hiçbir bilgim yok. Ama eğer temel olarak Tanrının sözlerini çürütmek içinse o zaman bu röportajı yapmak istemiyorum, tamam mı?

Aslında ben... Sanırım benim İsa Mesih ile olan münasebetimin sizin aranızda olmadığı son derece açık. Peki o zaman, dünya üzerinde yaşayan ve karşı cinse ilgi duymayan milyonlarca homoseksüel... Milyonlarca değiller insan için açıklaman ne olacak söyler misiniz?

Bunu İsa'yı yalancı çıkarmak için mi uyduruyorlar?

Bunu onlar seçmedi. Ve bunu arzulamadılar.

– Haklısın, eşcinsel doğdular.

– Hayır, kesinlikle öyle doğmadılar. Bu sadece kendilerine olan güvensizlik yüzünden. Bugünlerde dışarıdaki ahmaklar yüzünden evden dışarı adım atmak da büyük cesaret istiyor.

– Bir çoğu mutlu değiller.

– Çünkü onlara nonoş deniyor. Çünkü öyleler. Yani şu kelimeye bir baksana. Bazıları bundan pozitif anlamda etkilenmişler. Onlar kadın ya da erkek olduklarını bilmeyen kusurlu insanlar.

– Bir Hıristiyan için büyük bir yargı.

– Bu bir yargılama değil. Yargılama değil mi?

Burada oturup tanımadığın bu insanlara senin gibi olmadıkları için kusurlu olduklarını mı söylüyorsun?

Demek istediğim, senin suçladığın bu insanlar eşcinsel değil. Muhterem Ted Haggard gibi insanlar mı?

Ahlaki saflık ahlaksızlıktan iyidir. Homoseksüel fahişeleri otel odasına kapatıp, uyuşturucu alıp onlarla eşcinsel seks yapan biri gibi mi?

Evanjelikler diğer gruplara göre en iyi seks hayatına sahip topluluktur. Günaydın, Duane! Yani o da eşcinsel değildi?

Bu soruya cevap verdim. Ben hiç kimsenin eşcinsel olduğuna inanmıyorum. Bilmiyorum ama dürüst olmam gerekirse seni barda ya da başka bir yerde görsem, derdim ki sakın bunu yanlış anlama ama, derdim ki, "Bu adam bir eşcinsel." Oldukça iyi görünüyorsun. Bakımlısın. Benim gibi görünmüyorsun işte.

– Yani?

– Yani bunun anlamı. Pekâlâ. Çok teşekkürler.

– Seni kucaklayabilir miyim?

– Evet! Ben herkesi kucaklarım, o yüzden seni de kucaklayacağım. Sağ ol. Çok teşekkür ederim. Hey, orada sert bir şeyler yok değil mi?

Hayır, üzgünüm. Bunu yapamam. Yine de çok iyiydi ama. 17 yaşımdayken ilk kız arkadaşım beni terk ettiğinde, hiç olmadığım kadar üzülmüştüm. İlk ayrılık en kötüsüdür bilirsiniz. Ve o esnada sizinle kurulacak herhangi bir bağlantı için çok hassassınızdır. Bunu bir din olarak algılamadım ama orada bir güç olduğunu ve şarkı sözleriyle veya bir dönem ilgi duyduğum numeroloji ile benimle iletişim kurduğunu düşünüyordum. O zamanlar körü körüne bir şeyler aradığını söylemiştin. Bilirsiniz, kafanızda sizi seven, sempatik sizin için planları olan hayali bir arkadaş yaratırsınız. Bu çok önemlidir. Beni sevmek zorunda değil. Tanrım, benim için çalışsın yeter. Bir tür menajer gibi. Steve Burg

– Eski Yahudi

– Yani siz eski bir Yahudi'ydiniz.

– Bu doğru. Peki İsa'nın ardından gitmeye karar vermenizi sağlayan şey ne oldu?

İsa'yı hayatınıza ne soktu?

75'lerde Michigan Eyalet Üniversitesine gidiyordum.

– 2 bin 700 dolar mı?

– Evet, biraz pahalı. Çocuksuz bir Meryem Ana nasıl görünürdü merak ediyorum. Hikayeme geri dönersek, Tanrıdan İsa adına bazı isteklerde bulundum ve hepsi oldu. Gerçekleştirdiği küçük mucizelerin çoğunu anımsamıyorum bile ama bana gerçek olduğunu ve var olduğunu kanıtladı. Mucizevi şeylerdi, ama siz neler olduğunu hatırlamıyorsunuz?

– Çok sayıda ve küçük şeylerdi.

– Bana bir örnek verin. Tamam. Size hatırladığım bir tanesini söyleyeyim. Bir partideydim. Ve orada Yahudiler için çalışan bir çocuk vardı. "Ona "bir bardak su alabilir miyim?" Diye sordum. Ne dedi biliyor musun?

"Bardak burada, elini pencereden dışarı çıkart ve yağmur yağması için dua et." Davranışı hiç hoşuma gitmemişti. Ama tamam dedim. Elimi pencereden dışarı uzattım ve yağmur yağmaya başladı. Hatta öyle çok yağdı ki, insanlar partiyi terk edemedi. Benim için bu bir mucize, inanmak zorunda değilsiniz. Bu benimle Tanrı arasında bir şey.

– Bu... bu hiç de inandırıcı değil.

– Ama siz sordunuz, ben de söyledim. Evet, ben sordum. Bu da benim cevabınıza olan reaksiyonum. Bu bir sürü şey içinden ufak bir örnek. Benim hayatım mucizelerle dolu. Biliyorum, biliyorum ama... Bence siz hayatınızı dünyada herkesin başına gelen sıradan tesadüflerle yaşıyorsunuz. Bu şöyle bir şey değil. Yani eğer kurbağa yağsaydı haklı olduğunuzu söyleyebilirdim. Ama yağmur yağıyor, sonra da duruyor. Tamam ama siz ne zaman yağmur yağmasını istediniz ve 10 saniye içinde yağmaya başladı?

Ama eğer bunu çok isteseydi ve birden yağmur yağmaya başlasaydı bunun benim istediğim için olduğunu düşünmez bazen böyle yağmur yağar diye düşünürdüm. Tanrı ile gerçekten konuşma ihtiyacı hissedersen onun seni dinleyemeyecek kadar meşgul olmadığını bilmelisin. Noel Baba da dünyadaki her eve bir gecede uğrayabiliyordu.

– Ben Noel babaya inanmam.

– Elbette inanmazsın. Bu çok gülünç. Tek bir adam tüm dünyanın etrafında uçarak, bacalara hediye bırakıyor. Evet, bu çok gülünç. Benim bundan anladığım, aynı anda söylenip duran insanların uğultusunu duyan bir adam. Benim kafamı karıştıran şeyler neydi biliyor musunuz?

Detaylı olarak hatırlıyorum. Bunlar. Noel Baba ve İsa'ydı.

– Bize çok kızmıştın.

– Oh, evet. Evet. Size kızdım mı, neden?

Ne zaman?

Noel Baba'nın olmadığını öğrendiğin zaman. İsa'nın olmadığını öğrendiğim zamansa resmen köpürdüm. Yani bu söylediklerinden son derece eminsin. Öldükten sonra daha iyi bir yere gideceğine yüzde yüz eminsin. Tanrıyla beraber olacağımı biliyorum. İsa'yla olacağımı biliyorum. Ve orası daha iyi bir yer. Bir çöp kovasında bile olsa, ki olmayacağını biliyorum. Öyle bile olsa sadece İsa ile birlikte olmam yeterli.

– Orası daha iyi bir yer.

– Daha iyi bir yer. O zaman neden kendini öldürmüyorsun?

Tanrının benim için verdiği bazı görevler var. Oh, anlıyorum. Hz. Yunus'u düşünüyorum. Tanrı onu bir görev için gönderdi. Hikayenin Hz. Yunus'un balinanın içinde yaşadığı kısmına nasıl gelindi?

Büyük bir balıktı. Benim en sevdiğim anlamsız hikayelerden biri, Yunus'un balinanın içinde yaşamasıdır. Bana verdikleri cevap daima şu oluyor. İncil balina demiyor. Büyük bir balık diyor. Oh evet, büyük bir balık. Özür dilerim, ben balinaya takmış durumdaydım, oysa o büyük bir balık. Büyük bir balığın içinde üç gün yaşayabilirsin tabii ki. Bir tuna. Tuna. Japonya'da bunu sürekli yapıyorlar. Hatta tuna spaları var. Üç günlüğüne gidiyorsunuz, sizi yağlarla ovuyorlar. Sonra da tunadan kendinizi mükemmel hissederek çıkıyorsunuz. Apış arası gibi kokuyor ama kendinizi harika hissediyorsunuz... Bu adam bir balığın içinde üç gün boyunca yaşadı mı yani?

Mucizevi bir şekilde evet. Steve, Steve, Steve. Sen mucizelere inanmıyorsun. Ama bu var olmadıkları anlamına gelmez.

– Elbette hayır!

– Mucizeler yok diyemeyiz. Ben 10 yaşında değilim! Bir balığın içinde yaşadı öyle mi?

– Yapma.

– Olabilir.

– Senin mucize anlayışın biraz zayıf kardeşim.

– Sana göre. İki şey birbiriyle tamamen uyumsuz. Birincisi İsa'nın düşlediği Hıristiyanlık, diğeriyse milliyetçilik.

Evet, kesinlikle. Ve insanlar hâlâ Tanrı ve ülkem diyor. İsa bunu asla yapmazdı. Yani iyi Hıristiyan dediğimiz insanların şöyle bir şey dediklerini duyarsınız: "İlk önce kendini düşünmelisin. Diğer ülkelerdeki insanların sorunları var biliyorum ama... "Benim gördüğüm kadarıyla bu, en kötü zamanında bile İncil'de ki İsa'nın vereceği türden bir mesaj değil, anlıyor musunuz?

Benim oyum İncil'e. Tanrının kullarının evlerinden ve kiliselerden çıkma ve Amerika'yı değiştirme vakti geldi kardeşlerim! Tanrı, bizden yapmamızı istediği şeyleri yapmadığımız sürece, başka ülkelere gidecektir. Sadece bir yol Cennete çıkar. Tanrım, Amerika'yı bağışla! Yahudiler Yüce İsa'yı Öldürdüler. Buna evet demek zorundayım. Amerika Birleşik Devletleri anayasada Hıristiyan bir ulus olarak kurulmuştur. Elbette, paramızın üstünde "Tanrıya inanıyoruz" yazar." Senato toplanmak üzere. Rahip az sonra senatoyu dualarla açacak. Bu ülke nasıl Hıristiyan bir ulus oldu?

Jefferson Memorial Washington DC Kurucu liderlerin çoğunun sözlerini okudum. Ray Suarez

– Gazeteci, yazar. Oldukça açık olarak Hıristiyan bir ulus olmadığımızı söyleyen birçok deyiş var. "Deniz fenerleri bile kiliselerden daha faydalıdır" Benjamin Franklin. İçinde din olmayan bir dünya muhtemelen dünyaların en iyisi olurdu.

– John Adams. Hıristiyanlık insanlık üzerine parlayan en sapkın sistemdir.

– Thomas Jefferson. Jefferson'ın ki aslında oldukça ilginç bir durum. Yeni Ahitte gereksiz sihir, çanlar ve ıslıklar olduğunu fark edip son incili terk eden ve kendi incilini yazan Jefferson'dı, değil mi?

– Bütün İncil'leri aldı.

– Evet. İsa'nın mucizelerini ve tanrısal iddialarını vurgulayan kelimelerini çıkardı. "Ve"Nasıra'lı İsa'nın inanç ve ahlak öğretisi" adında yeni bir kitap oluşturdu. Biz bu insanları fazla yüceltip 12 havariyle kurucu atalarımızı, berabermiş gibi düşünüyoruz. Evet. Aslında bu adamlar şunu çok iyi anladılar:

– Hıristiyan olmakla Amerikalı olmak arasında çok fark var.

– Doğru. Jefferson döneminde, daha az insan, daha az sıklıkta kiliseye gitmeye başladı. Senin gibi düşünen çok insanın olduğunu ama konuşmaya korktuklarını düşünüyor musun?

Kesinlikle, dalga mı geçiyorsun?

Bence bu ülkede oldukça fazla sayıda farkedilmeyen bir azınlık var. Son anketlerde, sanırım Amerikalıların yüzde 16'sı kendini hiçbir dine yakın görmüyor. ...ya da bir dine ait olmak istemiyor. Yani bana dinden bahsetme diyorlar. Nüfusun yüzde 16'sı çok büyük bir azınlık.

Yahudilerden fazlalar. Birleşik Devletler Nüfusunun; % 1, 4'ü Yahudi, % 12, 2'si Siyah, % 3'ü Eşcinsel, % 1, 3'ü Ulusal Silah Birliği üyesi, % 16'sı hiçbir dine yakın değil. Siyahlardan, homoseksüellerden, Ulusal Silah Birliği üyelerinden de. Lobisi olup pek çok şeyi elde edebilen insanlardan bile. Bir tartışmada yer alabilsek bari?

Mark Pryor

- Birleşik Devletler Arkansas Senatörü Bu açıda durmamı mı, yoksa doğruca bakmamı mı istiyorsunuz?

Hiç fark etmez. Olabildiğince doğal olun yeterli. Kendinizi Evanjelist Hıristiyan olarak tanımlıyorsunuz Senatör. Bir reklam kampanyası yaptınız ve "İncil'i kast ederek şöyle dediniz;" hayattaki en önemli derslerin hepsi bu kitaptadır. Politikada herkes inanç insanı olmakla övünmeyi sever. İnanç neden bu kadar iyi?

İnanç insanları yumuşatmanın bir yoludur. Mesela İsa'nın öğretilerine bakarsanız çok bağışlayıcıdır. "Ama aynı zamanda "Bana itaat etmezseniz," kurumuş çürük dallar gibi toplanıp... "...ateşe atılıp yakılırsınız" da diyor."

- Doğru. Ne olmuş?

- Hiçbir şey. Ben bir Hıristiyan olduğum için şöyle düşünüyorum: Okur

-yazarlığına mı?

İsa uzlaşmanın bir yolu. Kısacası ben bu hikayenin okur-yazarlığına inanıyorum. Ahiret günü geldiğinde bu detaylarla ilgilenmeyi tanrıya bırakmalıyız. 10 emir hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yani birçok politikacı 10 emirden bahseder. Yani 10 emir, en önemli ve ahlaki kurallar bütünü müdür?

Öneri. Yani onlar 10 öneri mi?

Yoksa 10 öğüt mü?

Çok geniş bir liste olduğu söylenemez, değil mi?

İlk dördü, Tanrıya tapınmayla ilgili. Ve temel olarak orada kıskanç bir Tanrı var ve başka bir olmasını istemiyor. Sadece iki tanesi gerçek kanunlar: Çalmayacaksın ve öldürmeyeceksin. Neden en erdemli 10 yasa bu?

Çocuk tacizini ve işkenceyi içermiyor. Bir çok şeyi içermiyor, tecavüz gibi. Sanırım bugün bir liste yapacak olsak bunları da eklerdik herhalde. Toplum bugün çok farklı. Kültürümüz de bugün radikal biçimde değişmiş durumda. Sorduğum da bu zaten. Farklı bir kültürdeyiz. Hala Bronz çağıyla bir bağımız olduğunu düşünen var mı ki?

Şey... Bronz Çağı inanışları Dünya düz. Takım yıldızları kutsal oluşum. Tükürük yaraları iyileştirir. Deniz canavarları meşru tehdittir. Temelde cinayet bütün dünyada kanunlara karşıdır.

- Peki din olmasa bu noktaya gelemez miydik yani?

- Kim bilir?

Bir gün insanların bir araya gelip, "Biliyor musunuz, artık birbirimizi doğramayalım" "Ya da birbirimizin eşyalarını almayalım" ...diyebileceklerini düşünmüyor musunuz?

– Bilmiyorum. "Tanrı" adı altında çok daha fazla" cinayet olmuştur. Doğumdan gelen?

Sizce doğumdan gelen dürtülerimizle veya DNA'larımızla bir şekilde başka birini öldürmenin yanlış olduğunu anlar mıydık?

Ben durumun öyle olduğunu sanmıyorum. Gerçekten birbirimizi öldürmemeye karar vermek için bir Tanrıya mı ihtiyaç var?

Geriye dönüp daha ilkel kültürlere bakabilirsin onlar sürekli savaş halindeydi. Modern Kültür Şu an biz endüstriyel, modern bir ulusuz ve ayrıca en dindar da uluslardan biriyiz. 32 ülke arasında yapılan bir araştırmaya göre, evrim konusunda şüpheye düşen insan sayısında listedeki diğer ülkelerden daha fazlayız. Sanırım Türkiye haricinde. Biz Amerika'da inanç özgürlüğüne sahibiz. Sanırım o listedeki birçok ülkede de inanç özgürlüğü var.

– İşte bu çok ilginç.

– Evrime inanıyor musunuz?

Bakın ben... yani bilmiyorum. Açıkçası bilim adamları da bunun kesinliği konusunda ikiye bölünmüş durumda ve ben bunu anlayabiliyorum.

– Öyle olduklarını sanmıyorum.

– Hayır, hayır... öyleler.

– Bence oldukça hemfikirler.

– Bunun nasıl olduğunu bilmiyorum. Bilimsel tezleri kabul etmeyi elbette arzularım ama. Bilemiyorum. Yani muhtemelen Adem ve Havva diye bir şey de yok. 5 bin yıl önce konuşan bir yılan ve bahçe filan olamaz, değil mi?

– Muhtemelen olmuştur.

– Yapmayın. Bence öyle... Görüyor musunuz?

Benim derdim de bu. Yani siz bir senatörsünüz. Bu ülkeyi yöneten bir avuç insandan birisiniz. Konuşan bir yılana inanan insanların ülkemi yönetiyor olması beni gerçekten endişelendiriyor. Senatoya girmek için IQ testinden geçmenize gerek yok ki.

Yaradılış Müzesi/ Petersburg

–Kentucky. Ken Ham

– Cevaplar 'Başlangıç'ta Grubu Yaradılış Müzesine ilk geldiğinizde içinizde burasının ne kadar da büyük olduğunu düşünürsünüz. Burası çok ilham verici, harika bir yerdir. İncilin tarihine kuşkuyla bakıp ona saldırıda bulunanlara burada cevap verebiliriz. Burada İncil eğitiminden başlayarak insanlara nasıl düşünmeleri gerektiğini gösteriyoruz. Sözün kısası, biz burada diyoruz ki İncil tamamen doğru. Yaratılıştan Esinlemeye kadar. Burası bittiğinde yaklaşık 27 Milyon dolara mal olmuş olacak. Birçok insan bana şöyle diyor, "Bir Hıristiyan olarak evrime inanmıyor musunuz?"

Ben de onlara bir sorunları olduğunu söylüyorum. Eğer evrime inanıyorsanız, kadının maymundan geldiğine inanıyorsunuz. Pekâlâ. Ama sen öylesine çirkinsin ki. Buraya ana hol

diyoruz. Burada insanlar dinozorlar ve insanların bir arada yaşadıklarını görüyor ve bu da insanlara, evrimcilerin dinozorların 70 milyon yıl önce öldükleri ve hiçbir zaman insanlarla birlikte yaşamadıkları fikrinden çok farklı bir gerçek olduğunu gösteriyor. Orada robotik bir dinozor var. İki robotik yavru T-Rex ve iki de robotik çocuk. Temelde insanların buraya girdiğinde vay canına diyeceği şeyler var. Vay canına... Vay canına... bir eyer. İnancını paylaşabilmek için etkin ve İncilsel bir yolla insanları ikna edebilmeli onları kucaklamayı öğrenmeli ve insanların zihnini ele geçirmelisiniz. "Pek çok insan vardır, "bu benim inancım" der." Ama bu sizin için yeterli değil. Siz " Hayır, temel olarak bilimle "yaradılışı uzlaştırabiliriz." diyorsunuz." Biz sadece insanlara İncil tarihinin doğru olduğunu söyleyen bir organizasyonuz. Ve bu tarih de yaradılışla başlıyor. Bilim adamları bu olaya tamamen tek taraflı bakıyorlar ama. Farklı ülkelerdeki, farklı disiplinlerde bilim adamları arasında böyle bir fikir birliğinin olması muazzam bir komplo teorisi olmaz mıydı?

Bu size bir şey ifade etmiyor mu?

Hayır, kesinlikle. Ben İncilsel bakış açısıyla büyük çoğunluğun neden gerçeği kabul etmediğini anlayabiliyorum. İnsan günahkârdır. Ve yaratıcısına karşı da isyankârdır.

- Bütün bu bilim adamları günahkâr mı yani?

- Şey... Peder George Coyne

- Vatikan Gözlemevi Pek çok inançlı insanla konuşuyoruz ve bir çoğu dünyanın beş bin yaşında olduğuna inanıyor. Eğer bilim adamıysan, bunu kabul edemezsin. Siz Vatikan Gözlemevinin müdürüydünüz. Bir Vatikan gökbilimcisi. Kulağa şöyle geliyor. "Eşcinsel bir cumhuriyetçi" gibi. Bu hiç ummadığınız bir şey. Bu beni kapsamıyor herhalde. Hayır, hayır, sizden bunu beklemiyorum zaten. Aslında kilisenin bunu yapmaktaki fikri şu değil. Yani bizi eğiterek dünya dışı varlıklara, Mormonlardan önce ulaşıp onları vaftiz eden ilk kişilerin bizim olmamız. Bunun sebebi tamamen tarihi gerçekler. Mesela İkinci John Paul, Neo-Darvinizm'de ki evrim fikri... "...artık basit bir hipotez değil" der."

- Evet. Yani o böyle söyledi. Bu kayıtlara bile geçti. Bunun neden bu kadar önemli olduğunu hâlâ anlamıyorum. Yani insan ve dinozorların dünyada birlikte var olmaları fikri. Bunu Çakmaktaşlar'da görebiliyoruz. Biri benden mi bahsetti?

Ya da bir Raquel Welch filminde. İnsan dinozorlarla birlikte yaşadı mı?

Bu sizin kurtuluşunuz veya erdeminiz için neden bu kadar önemli?

Tanrının kara hayvanlarını ve insanı aynı gün yarattığını söylüyorsanız, ...bu doğru değil. O zaman neden ona değil de buna inanayım?

Hıristiyan yazıtları İsa'dan iki bin yıl önce yazılmaya başlandı. Ve İsa'dan sonra 200 yıl daha yazılmaya devam etti. Hepsi bu. Modern bilim Galileo ile başladı. Sonra Newton. Sonra da Einstein. Bizim Modern bilim diye bildiğimiz şey bu.

- Evet tamam mı?

Yani bu zaman diliminde. Peki nasıl olacak da yazıtlar için nasıl herhangi bir bilim olabilecek?

Bu iki tarihi zaman dilimi birbirinden öyle uzak ki. Yazıtlar, bilim falan öğretmez. Sadece aslına uygun tefsiri değil, dini inanca aşırı tutucu bir yaklaşım da, ...benim için kabul etmesi

kolay bir şey değil. Bir tür musibet gibi. Kendini bilim olarak sunuyor ama değil. Tanrı sonsuz bir varlık ve bizim hiçbir zaman anlayamayacağımız bir yolla çalışıyor. Bunun kıvırmak olduğunu düşünmüyor musunuz?

O Tanrı.

Siz tanrı mısınız?

Hayır. Her pazar kiliseye giderdik. Kız kardeşim ve ben Katolik eğitimi aldık. Bilirsiniz İbrani papaz okulları gibi. Savaş gibiydi. Üzerimizde korkulu anların yarattığı sıkıntının verdiği bir gerilim vardı. Vatikan. Vatikan'dayım. Buongiorno! Ne düşündüğünüzü biliyorum. Burbank, Kaliforniya'da bir stüdyoda durduğumu ve arkama da dijital Vatikan fotoğrafı koydurduğumu. Hayır, hayır, burası gerçek Vatikan. Oradan dışarı atılacağımı bilmem gerekirdi. Papayla bir röportaj yapmak istedim. Kardinal veya monsenyörle görüşmeyi arzuluyordum. Bir rahibeyle ya da herhangi biriyle ama görünüşe göre bir süredir Katoliklerin kara listesindeyim. Ama bu onların kaybı çünkü şimdi gerçek düşüncelerimi söyleyeceğim. Bu arkamdaki şey. İsa Mesih'in aklından geçen herhangi bir şeye uyuyor mu?

Peder Reginald Foster

- Vatikan Rahibi Böyle bir binaya baktığınızda, yani devasa bir saraya. Bu kurucunun mesajıyla arasında bir fark görüyor musunuz?

- Kesinlikle.

- Teşekkür ederim.

- Bu çok açık.

- Bu gerçekten de çok açık, değil mi?

- Bu sizi rahatsız ediyor mu?

- Şey yani evet. Evet ediyor. Yapabileceğiniz bir şey yok tabii. Ben yapmazdım. Yani eğer patron olsaydım, burada yaşamazdım. Muhtemelen İsa'da barakalardan birinde yaşardı. Roma'nın banliyölerinde bir yerde, anladın mı?

Hiç bunlardan usanıp, gömlek yakalığını alıp şöyle demek istedin mi?

Ben yakalık takmam. "Buraya kadar Kaptan." "Rozetimi ve yakalığımı al." Son zamanlarda dinin rasyonelliği hakkında 10 kitap okudum. Ve hepsinde de bunun çok aptalca olduğu söyleniyor.

- Onlara neler olacak biliyor musun?

- Hayır, neler olacakmış?

Cehennemde kızarıyor olacaklar. Kızarma mı, yapma! Bu eski Katolik şeyleri.

- Bana öğrettikleri bu ama.

- Evet, o cehennem işini bilirim. Hadi ama, çocukken öğretilen standart doktrin bu... Hepsi gitti, tamam mı?

Hepsi bitti gitti.

- Ama bu adil değil.

– Evet, puf!

– İsa'nın doğum günü...

– Eee?

Gerçekten milattan sonra 349'a kadar ispatlanamadı mı?

Oh evet, evet öyle bir şey var. 3 temmuz'da da doğmuş olabilirmiş! Bunlar gerçekten çok hoş hikayele aslında. Bunlar seni rahatsız ediyor mu?

Bu da beni rahatsız ediyor. Yani herkesin " Bu gece toplanmalıyız, çünkü İsa 25 inde gece yarısı doğdu..." demesi.

– Evet.

– Bunların hepsi saçmalık.

– Siz bir asisiniz değil mi?

– Ben asi falan değilim. Siz asi bir pedersiniz. Her şeyi kendi bildiğiniz gibi halledersiniz. Bütün azizleri, melekleri toplarsan, baş melekleri ve hatta süper melekleri de tabii Tanrı, Tanrının oğlu, Kutsal Ruh, Meryem Ana da var. Bütün bunlar birden şöyle görünmeye başlıyor. Bu sanki tek tanrılı bir din değilmiş gibi. Oh anlıyorum. Mini

– Tanrılarımız varmış gibi. Evet, aynen öyle görünüyor. Yani insanlar bunlara dua ediyorsa. Evet ama bazı insanlar bunu anlamıyor. Muhtemelen sen bu yolları izlemiyorsun.

- Burada, İtalya'da bir araştırma yaptılar.

- Öyle mi?

"Evet. İnsanlara "Kriz zamanlarında" "hangi azize dua ediyorsunuz?

" ...diye sordular, tamam mı?

Listenin 6. Sırasında kim vardı biliyor musun?

- Yüce İsa.

- 6. mı?

İtalyanların bir problemi olduğunda hatırlayacağı 6. kişi çıktı.

- Harika, öyle değil mi?

- Bu... bu çok ilginç.

Bunlar Kafeterya Katolikleri işte! İnsanları gerçek inancın ne olduğuna nasıl ikna ediyorsunuz?

Şunu sakın unutma. Onların aptalca fikirleriyle yaşamak ve ölmek zorundasın, tamam mı?

Çok üzgünüm. Ne yapacaksın?

Bir film stüdyosuna elinde şu hikâyeyle gidiyorsun?

Orada da bakirelere meraklı bir uzaylı var. Bir çocuk doğurtuyor, aynı zaman da bu kendi de oluyor sonra da o çocuğu intihar görevine yolluyor. İnsanlar buna ne derdi merak ediyorum.

Bence bu çok doğru bir seçim olur. Yani içinde insanların sevdikleri pek çok öğe var. İnsanlar intihar görevlerini severler. Şiddeti severler. Ve Hollywood daha önce hiç görülmemiş şeyleri sever. Bakireleri. Kutsal Topraklar deneyimi Orlando

–Florida. Şalom... Burada olduğunuz için çok mutluyuz. Gelin ve kutsanın. Haham Başı Aaron Kutsal Toprak Çalışanı. Bunlar Tanrının kelamını 10 Emir İnançlarımızı insanlara zorla dayatmıyoruz... Chad

– Kutsal Toprak Çalışanı ...burada sadece onları hazır haline getiriyoruz. Hiç Müslüman ziyaretçiniz oldu mu?

Evet, kesinlikle. Gazze şeridinden gelenler bile oldu. Buraya gelen pek çok insandan şunu duyuyoruz. "Buraya gelip turistik gezilerimizi" tamamlayıp ve eğlendikten sonra keşke ilk buraya gelseydik" diyorlar.

– Evet evet anlıyorum.

– Çünkü buradaki deneyimleri çok anlamlı. Çocukken neler düşünüyordunuz bilmem ama... Cathie Boulden

– Kutsal Topraklar turisti Size şu peri masallı İncil hikayelerini aktardıklarında yetişkin biri olarak kendinizi farklı hissettiniz mi?

– Benim adım Havva.

– Benimki de Adem. Burası harika bir yer. Eğer size Jack ve Fasulye Sırığının din olduğunu söyleseler ve balina içinde yaşayan adamın da aslında bir peri masalı olduğunu. Sizce yetişkin olduğunuzda, birini diğerine karşı müdafaa eder miydiniz?

Siz incilin bir peri masalı olduğunu mu söylüyorsunuz?

Tanrı benim kaburgamı aldı. İşte böyle. Ve sonra yontmaya başladı. Ve üfledi. Sonra da. Loretta Hager

– Turist Kurtarılmış demek, İsa'ya inanıyor demektir. Benim için bu anlama gelir. Tıpkı Adem gibi. Toney Dellinger

–Turist. Benim için değil, hayır. ***Pek çok Müslüman da şu anda kurtarılmış durumda.*** **Bunu anlamıyorum. Hayatım boyunca senden çok daha fazla dua ettim. İsa Yahudilerin arasından geldi. Ama bir insanın tohumu değildi. Benim de demek istediğim bu. O Yahudi bir kadından doğdu. Ama o kadına hiçbir erkeğin eli değmedi. Hiçbir beden ona dokunmadı. O tanrının tohumuydu.**

Bir kabre veya başka bir şeye dayanmamı ister misin?

– Gelişi güzel mi durayım?

– İstediğin gibi durabilirsin. İsa Tamam.

– Sana cep telefonumu vermiştim, değil mi?

– Evet. Tamam. Telefonumu bıraktığımdan emin olmak istedim sadece.

– Nasılsın, Bill?

– Merhaba.

- Tanrı seni korusun.

- Merhaba. Seni etrafta dolaşırken gördüm. Dünyamıza hoş geldin.

- Bende seni etrafta gördüm.

- Evet. Şimdi bu senin kabrin mi?

Bu gerçek kaya mı?

Hayır, sadece beton. Orada dursun diye betonlamışlar. Yemeğe çıktığın zaman, insanlar seni tanıyor mu?

Evet, hem de daima. Sanırım seni de tanıyanlar oluyordur. Ama beni Tanrı sandıklarını sanmıyorum. Ama seni sanıyorlardır. Sen de bir yere gittiğinde tanınıyorsundur. Hadi ama, öyle değil. İnsanlar neden buraya geliyor?

Disneyland çok mu müstehcen?

Ben daha önce kutsal topraklarda bulunmamıştım. Arazide dolaşmak benim için büyüleyici bir deneyim oldu. "Vay be, bu çok iyi" dedim. Tamam, sana işin hakkında bir soru sorabilir miyim?

Tabii. Ya da gerçek İsa hakkında. Tanrı'nın süper güçleri var, değil mi?

- Yani istediği şeyi yapabilir.

- Elbette. O zaman neden şeytanı yok etmiyor ve ve dünyayı şeytandan kurtarmıyor, bana söyler misin?

- Bunu yapacak.

- Yapacak mı?

- Evet yapacak.

- Peki neyi bekliyor?

- İkinci gelişi bekliyor.

- Bu işi neden bir oyuna çeviriyor?

Bir oyuna gerek yok ki. Tanrının gözünde bin gün bir gün gibidir, İncil böyle der. Eğer bakmak istersen İsa öleli daha iki gün olmuş gibi görebilirsin. Ama ben biliyorum ki, o bizim bildiklerimizin çok ötesinde. Ve en kötü durumu bile lehimize çevirebilir.

Peki Yahudi soykırımı neydi?

Onun nesi iyiydi?

Belki de Tanrının bunun için planı vardı. Yani bunun bir sebebi. Sahi mi?

Acaba fırınlara atılan o insanlardan biri olduğunu hiç düşündün mü?

Biliyor musun?

Bu bir karıncaya televizyonun nasıl çalıştığını anlatmaya benzer. Tanrının yolu bizimkinden çok üstündür. Bunu anlamak mümkün değildir. Röportajı bir süreliğine durdurmamız gerekiyor, lütfen. Memnun oldum. Halkla ilişkiler müdürüyüm. Merhaba Les. Birazdan döneceğim. Yapımcıyla görüşebilir miyim lütfen?

Evet, benimle konuşabilirsiniz. Onun burada olacağını bana kimse söylemedi! Yani kim olduğu ve yaptığı şovların tarzını da. Bunu bilmem gerekirdi. Evet, anlıyorum. Pirana kadınlardan korkmuyorum.

– Geldiğinde, "Kanunları yok etmeye değil, "uygulamaya geldim" demiştir."

– İsa... Bütün bunları bir iki şey için silip atamazsın, tamam mı?

– Benden önce bir Tanrı yoktu Bill.

– Ama İsa...

– Ve tanrını tüm kalbinle sevmelisin.

– Ama İsa, senden önce tanrıya sahip olmamak... bu ahlaki değil ki... Bunun ahlaki bir yanı yok. Bu kıskanç bir tanrının yapacağı türden bir şey. Tanrımız kıskanç olduğunu söylüyor zaten. Senin Tanrın kıskanç mı?

Bu hiç Tanrısal bir şey değil. Bir Tanrının böyle insani duyguları olabilir mi?

– Neden olmasın?

– Ben kıskançlığı aşmış insanlar tanıyorum.

– Bak...

– Bırak Tanrı da yapsın. Paranın iki yüzü vardır. O bir Tanrı ama aynı zamanda merhametli de. Bizim günahlarımızı affediyor. Hayır, İncilin ilk beş kitabını insanları yok etmekle geçiriyor dostum. O yapmayı istediğini yapıyor. Onun yolu bizden çok üstün, Bill. Belki de bizim düşüncelerimiz daha üstün olmalı.

Evet. Bu iyi bir nokta. Tanrı hayatında Tanrı kadar büyük bir delik açar. Oraya istediğin şeyli koyabilirsin. Uyuşturucu, seks, ne istersen.

– Ama hiçbiri orayı dolduramayacaktır.

– Deneyebilir miyim?

Neyle istersen deneyebilirsin. Sonunda sadece kendini inciteceksin. Kendine zarar verip, yakıp yıkacaksın.

– Ben İsa'nın insanları yargılamadığını sanıyordum.

– Bu doğru.

– Peki bu bir yargılama, değil mi?

– Hayır değil. Beni tanımıyorsun ama kalbimdeki deliği uyuşturucu ve seksle doldurmamı söylüyorsun. Hayır, hayır yanlış anladın. Hayır, ben senden bahsetmiyordum. Ben genel konuşuyordum. Ben tanrı olsaydım ilk iş olarak insanları kalbi delik olmadan yaratırdım. Hiç kafanın içinde bir sesin sana seslendiğini duydun mu?

– Bu hepimize olmuştur.

– İşte bu kutsal ruhtur...

– Bu tanrı değil, sensin.

– Buna kutsal ruh deniyor Bill.

– Kutsal Ruh mu?

...Şu rüzgarı hissediyor musun?

– Evet.

– Nerede göstersene?

– Tamam.

– Bilmiyorsun değil mi?

– Buna rüzgar denir.

– Kutsal ruh da bunun gibidir. Tek tanrılı bir din ama üç Tanrısı var. Tıpkı su gibi. O da buz, buhar, su olabilir.

Anlıyorum... Farklı formlar. Farklı amaçlar için farklı şekilleri var. Dün eğlence parkında İsa'nın yaptığı benzetme, çok zekiceydi. Kutsal Üçlü su gibidir. Buhar olabilir, buz olabilir, su olabilir. Vay canına... işte bu... beni birkaç saniyeliğine duraksattı. Zekice bir benzetmeydi. Yani üzerinde iki dakika düşünürseniz hâlâ hepsi bir palavra. Yani orada bir Tanrı var ama kendisini bir intihar görevine yolluyor. Tanrı olmasına rağmen bir çocuğu var ama bekar bir baba. Ama bunu bir su benzetmesinin içine koyunca etkileyici olabiliyor. Orada bunu ilk kez duyan bayanlar vardı ve nasıl da mest oldular. Buz küpüyle beni fethettin. Devam edelim. Peki bu hikâye seni üzüyor mu?

Yani bir bakireden doğan adamın yeniden canlanması hikâyesi?

Aslında senin yaşamın Akdeniz'de neredeyse bin senedir dolaşıp duran bir şey. Mesela İsa'dan 1000 yıl önce Hindistan'da yaşayan Krishna var. Krishna marangozdu, bir bakireden doğmuştu ve nehirde vaftiz edilmişti.

Tarihten alıntı mı yapıldı diyorsun?

Bunlar daha önce tarihte yazmıştı, bunu mu demek istiyorsun?

Evet elbette. Kesinlikle. Pers tanrısı Mitra, İsa'dan 600 yıl önce yaşamış. 25 aralıkta doğdu, mucizeler gerçekleştirdi, 3üncü gün tekrar canlandı. Yol gösterici, gerçek, ışık, kurtarıcı, Mesih olarak bilinir. Dur! Kafir! Benim bütün bildiğim söylentilerle yol almadığımdır. Ben Tanrı'nın kelimeleriyle ilerlerim. Benim inandığım şey budur.

– İnanıyorum çünkü bu doğru.

– İnanıyorsun, evet.

– Evet bu doğru.

– Ama inandığınla gerçek arasında fark var. İncil tanrının istediği her şeyi yapabileceğini söyler, tamam mı?

Akdeniz'deki var olmuş bin yıl önceki bütün dinleri araştırın. Birçok tanrı ayın 25'inde doğmuştur. Bu yeni bir şey değil. Hayır bu öyle bir şey değil. Hayır değil. Jonathan Boulden Kutsal Topraklar turisti Bu komik ama bunlara

Bölüm I:

Gizli Tehlike'yi de ekleyebilirsiniz.

– Orada da Anakin bakireden doğuyor.

– Sahi mi?

İnsanlar bunu gördüklerinde bir an düşünüp, bunu daha önce nerede duymuştuk derler?

– Bu orijinal bir şey değil ki.

– Ama İsa'nın hikâyesi de orijinal değil. Nasıl yani?

İsa'dan önce 1280'de yazılmış, Mısır ölüler kitabı Horus adında bir tanrı tanımlar. Horus, Tanrı Osiris'in oğlu... Bakire bir anadan doğdu. Bir nehirde vaftiz Anup tarafından vaftiz edildi. Daha sonra kafası kesildi. Tıpkı İsa gibi Horus'ta bir çölde baştan çıkartılmıştı Horus hastaları iyileştirdi. Körleri de. Şeytan çıkardı. Ve suda yürüdü. Asar'ı ölümden kurtardı. "Asar,"Lazarus"adını aldı." Evet, onun da 12 kuralı vardı. Evet, önce Horus çarmıha gerilmişti. 3 gün sonra iki kadın duyurdu. Horus, insanlığın kurtarıcısı yeniden doğdu. Sana bir soru sormama izin ver. Senin taraf tuttuğunu düşünelim. Bunların hepsi uydurma diyorsun.

Kesinlikle.

– Peki ya yanılıyorsan?

– Ya sen yanılıyorsan?

Via Dolorosa'da Kudüs'te o gün Askerler dar yolu Açmaya çalışıyordu Ama kalabalık görmek için bastırıyordu Adam ölüme mahkum edilmişti Kalvari'de Via Dolorosa'ya Izdırap yolu dendi Mesih kuzu gibi geldi Kral İsa Sevgisi bir yanda O yolda yürümeyi seçti Senin için Ve de benim Konuşmacıların Köşesi Hyde Park, Londra İsa'yı izle, Tanrıyı reddet. Haydi konuşun arkadaşlar! İsa günahkâr mıydı?

Tek efendi. Tek kelime. Ben sizin efendinizim.

Haleluya! Tımarhanelerde kimleri tutuyoruz?

Uzaklaşın buradan, hadi gidin!!! Zenu bizi buraya 75 milyon yıl önce getirdi. Volkanların ortasına bıraktı ve onları hidrojen bombasıyla patlattı. Bunlar Scientoloji tarikatının doktrinleri... Hepimiz sıradan yaratıklarız. Galaktik Konfederasyon 80 trilyon yıl sürdü. Kendinizi dünya dışı diktatörlerin vücudunuzdaki yabancı maddelerinden temizlemelisiniz... Bu implantlar tetan denilen şeytan ruhudur... Birer E-metre alın. Evet e-metre alın! E-metre'ler içinizdeki Tetenları ölçer. Kendinizi dinleyin. Kendinizi dinlemek Tetanlardan için tek yoldur. Siz insanlar nasıl bir üst seviyeye geçmeyi umuyorsunuz?

Cehennem?

Kuralları ben koymuyorum. Miami

–Florida Scientolojistleri biliyorsunuz. Pekala, siz de hadi oradan bunlar deli saçması diyenlerdensiniz. Bakireden doğan İsa, bahçede konuşan kuş ve yılan. Bunlar çok normal. Ama Scientolojistler, onlar deliler. Bu doğru değil. Benim... benim neden bahsettiğiniz konusunda hiçbir fikrim yok. Bizim bir kusurla doğduğumuza o kadar emin olmuşlar ki ruhlarımızın uzaylı enfeksiyonu kaptığını düşünüyorlar... Ve çareleri?

Scientoloji. Tamam, hepsi deli. Ama dinler daha da deli olabiliyorlar. Ve bunu sürdürmek zorundalar. Çıtayı sürekli yükseltiyorlar. Bakire doğumunu yaptıktan sonra, nereye gideceksin?

Salt Lake City

– Utah. Zirveye çıkmayacak mıyız?

Yeterince tepedeyiz. Tamam. Arkamda gördüğümüz yer Mormon Tapınağı. Mormon olabilmek için oldukça deli şeylere inanmanız lazım. Büyük dinlerin standartlarından bile daha delilerine. Eğer mahalleye yeni taşınan bir çocuksanız... Bill, olduğu gibi anlat şunu. Teşekkürler. Çok yardımcı oldun. Mahalleye yeni taşınan çocuklardan biriyseniz ve bu deli iyilik... Mormon güvenliği ...çoktan sizi baştan çıkarmışsa, size sadece potu arttırmak kalıyor. Lanet olsun. Daha ortasındayken olmaz. Araziyi terk etmemizi istiyorlar. Polis çağıracaklarmış. Tamam, tamam gidiyoruz. Tanrım, bu adamlardan da nereden çıktı böyle?

– Hepsi de Mormon'a benziyor.

– Oysa biz benzemiyoruz. Kiliseden konuşacak birilerini bulabildiniz mi?

Tal Bachman ve Bill Gardiner Eski Mormonlar

Eğer araziden atılmayı görüşmek Muhtemelen bu daha iyidir. Mormonlarla tanışmanızı istiyoruz. Kurucu yazıtlardaki akitler doktrinine baktığında Joseph Simith'in biyografisini görürürsünüz... Yüce İsa'nın kendisine şöyle dediğini söyler ve "dünyadaki tüm diğer dinler için "iğrenç" der. İğrenç." Demek istediğim bu pek ekümenik bir ifade değil. Yani bazen öyle şeylerden bahsediliyor ki sanırım bir noktada da bazı şeyler anlamsızlaşıyor. Bunu söylediğine memnun oldum çünkü bazı Mormon doktrinleri okudum. "Mesela biri, "Tanrı Kalob yıldızının" "yakınında bir gezegende yaşar"

– Kolob.

– Kolob. Tanrı, fiziksel olarak etten kemikten bir adam, yaklaşık 1.80 boyunda ve Kolob denilen yerde yaşıyor. Meryem ile cinsel ilişki yaşadı. Onun bir erkek olduğunu unutmayın. Yüce İsa, Meryem'in Tanrı ile seks yapıp gebe kalmasıyla oldu. "Ve Meryem, "Eğer tanrının" istediği buysa istediğini gerçekleştirmekten "mutluluk duyarım" der." Koyu ten Tanrının lanetidir. Ama eğer yeterince dürüst olursan, siyah tenli insan açık tenliye dönüşebilir. Mormon kitabına göre yeniden doğumundan sonra İsa, Amerika'ya yerlilere misyonerlik için geldi. Amerikan yerlilerinin aslında kayıp İsrail kabileleri olduğu da yazıyor. Onlar kayıp Yahudiler. Hayır, hayır. Bence biraz bekleyelim. "Ayrıca esas fikirde" Hıristiyanlık Amerika'ya aittir" Sanırım bu daima Tanrı ve Amerika'yı aynı potaya koymaya çalışan insanlar için harika bir dayanak. Mormonizme göre cennetin bahçesi Missouri'de.

– Sahi mi?

– Yeni Kudüs orası olacak. Branson'dı sanırım. Ayrıca Mormon Kilisesinin ölüleri vaftiz ettiğini duydum. Ölmüş olan 50 ila 100 kişiyi vaftiz etmişlerdi. Mormonlar tarafından vaftiz edilen ölüleri Ayrıca ölüleri 50 ila 100 defa da vaftiz olabilirsin. Bu inanış böyledir. Kafein şeytandır. Sihirli iç çamaşırı sizi korur. Tapınak elbiseleri sizi ateşten, bıçaktan, kurşundan, şeytandan korur. Ve cennete girmek için gizli şifreye ihtiyacın var. Ahiret gününde herkes Joseph Smith, İsa ve Elohim 'in ardında duracak. Brigham Young – 1941 Bu kolay bir din değil. Sizce neden bu kadar az sayıda kişi sizin yaptığınızı yaptı ve kiliseyi terk etti?

Joseph Smith'in yaşadığı deneyimleri ve başarıları hakkında doğruyu söylemediğine ikna olduğunuz zaman, toplumsal bir intiharı kabullenmişsinizdir demektir.

– Aile ve arkadaşlar...

– Aile ve arkadaşlar. Tamamen dışlanmışsınız demektir. Büyük Merkez İstasyonu

– New York.

– Doktor Andrew Newberg, çok memnun oldum.

– Ben de öyle. "İnandığımıza Neden İnanalım" Yazarı Sonunda nöroteoloji üzerinde çalışmış birini buldum. Bu benim hep söylediğim şeye çok yakın. Yani din nörolojik bir bozukluktur. Tanrıya odaklandığında beyinde ne gibi değişimler oluyor?

Yani çok farklı renkler görüyoruz, bu da bize beyindeki aktivitenin ne olduğunu göstermesinde yardımcı oluyor. Mesela son çalışmalarımızda bulduğumuz şey, ...insanlar meditasyon sırasında ya da dua ederken, ...hatta anlamsız bir dille konuşurken dahi belirgin bazı değişimler yaşadığına dair. İsa'nın adıyla! Tanrının gücüyle bir bütün oldun.

– Dille konuşmak mı?

– Dille konuşan insanlar üzerinde de çalıştık. Onlar sadece gevezelik ediyor, doğru mu?

Gerçekte bilmedikleri bir lisanı konuşuyorlar.

– Aslında bu bir lisan değil aslında bu...

– Bu saçmalık Doktor. Bu şöyle bir şey... Sen seviyorum. Öyleyse siz de bunda hemfikirsiniz. Buna bir milyar kişi insansa dahi, bu hâlâ gülünç bir şey olabilir?

Kesinlikle. Bence Yahudiler, Yahudi dostlar kusuruma bakmasın ama diğer herkes kadar çatlaklar.

– Belki.

– Özellikle Ortodoks olanlar. Monsey

– New York Siz İsrail devletine inanmayan dünyadaki birkaç Yahudi'den birisiniz. Rabbi Dovid Weiss

– Antisiyonist Siz İsrail devletinin var olması gerektiğini düşünmüyorsunuz.

– Doğru.

– Peki. Tanrı bize İsrail topraklarını verdi. Tanrıyla bu bağı kurduğumuz Sina dağında bize şöyle dedi: **"Size toprak veriyorum ama bir şartla. Bu çok açık bir şart. Kutsallığın yüce seviyesinde olacaksınız."** Bizim oradan gönderildiğimiz çok net görülecektir. Yani sizin temelde söylediğiniz şey şu, Yahudi halkı İsrail topraklarını haketmek için yeterince kutsal olamadı. Tanrı bizim için neyin iyi, neyin kötü olduğunu bilir. Yani bu dediğiniz. Bizim için neyin güvenli olup olmadığını da... Bitirmeme müsaade edin lütfen. Tanrı bize dedi ki, eğer bana karşı gelirsen, dünyaya müdahale ederim.

– Tamam ama ben...

– Bir saniye. Müsaade edin bitireyim. Tanrı bize der ki eğer devlet kurmaya çalışırsanız, başarısız olacaksınız. Siz dünyaya anahtar deliğinden bakmaya çalışıyorsunuz, anlıyor musunuz?

Tıpkı bir köpek gibi.

– Ben mi anahtar deliğinden bakıyorum?

– Bitirmeme izin verin lütfen. Tanrı şefkatlidir. Biz her şeyin tanrıdan geldiğine inanırız.

– Ama bana öyle geliyor ki.

– Tamam, sorduğunuz şeyi şimdi açıklayacağım. Benim söylemek istediğim şey biz anti

–semitizmden çok çektik. "Bir daha asla. O zaman "bir daha asla" "demiyorsun, "bir daha"diyorsun." Evet. Şunu anlamamız gerekir, Yahudi halkı tanrının koruması altında iki bin yıl sürgün hayatı yaşadı. Batı medeniyetlerinde yaşıyorduk... Almanya, Polonya. Ama artık yaşamıyorlar, değil mi?

Müsaade edin bitireyim. Bizler yıllar boyunca pek çok ulus içerisinde yaşadık. Ama hepsi öldü. Soykırımda kaç kişi öldü?

Yine konu değiştiriyorsunuz. Şimdi de Soykırıma mı geçiyoruz?

– Tamam geçelim o zaman.

– Ben konunun Yahudi güvenliği olduğunu sanıyordum. İki de bir konuyu değiştiriyorsunuz ama. Kaç Yahudi'nin öldüğünden bahsediyor olduğumuzu sanıyordum. Tamam şimdi de Yahudi güvenliğinden bahsedelim. Tamam... tamam... Tamam. Bakın neler hissettiğinizi anlıyorum. Tamam. Birkaç milyon Yahudi ölmüştür, tamam mı?

Üslubun bu mu olacak yani?

"Aralık 2006'da "Yahudi soykırımını" "inkâr konferansı"..." ...ülke başkanlığı için İran'a giden kişilerden biri de sizdiniz, öyle değil mi?

Dur bakalım. Dur biraz. Oraya girme. Bu bizim Haham. **Ahmedinejat** neden İsrail'in haritadan silinmesi gerektiğini söyledi?

– Bunu ne zaman söyledi?

– Evet söyledi.

– Hayır böyle bir şey demedi.

– Ne söyledi?

Tam olarak cümle neydi?

Onun söylediği şey. Ortadan kaybolması gerektiğiydi... Aynen böyle dedi. Ortadan kaybolmak mı?

David Copperfield'in yaptığı gibi mi?

İzin verin de bitireyim. Bu küstahlık. Bir daha mı haham, bir daha mı?

– Hey nereye?

Biraz daha bekle, şunu konuşalım.

– Hayır, ben gidiyorum. Muhafazakârları var. Reformcuları var. Ortodoksları var. Ama siz geleneksel Yahudi'siniz. Dördüncü emirde şöyle der. Kutsallığını korumak için Sabbath gününe saygı göster. Cuma gecesinden cumartesi gecesine kadar hiçbir şey yapmıyorsunuz.

Evet. Hahamlar yüzyıllar içinde bu yasaklamaları getirerek dinlenme gününü korumaya çalıştı. Elektrik kullanamazsın, araba kullanamazsın. Kudüs

–İsrail. Sabbath gününün kutsallığının korunması hakkında konuşalım. Ben daima şunu merak etmişimdir. Tanrı Sabbath gününde dinlendiği için mi insanoğlu da dinlenmeli. Haham Shmuel Strauss Yahudi yasaları Enstitüsü Bu doğru. Yedinci günün yaratılmasının O gün dinlenilmeli. Sabbath gününde yapılmaması gereken... Eski Ahite bunların göre cezası ölümdür. ...39 özel eylem vardır. Ölüm! Biri ateş yakmak... Ölüm! Bir şeyler ekmek. Ölüm! Toprağı işlemek. Ölüm! Ölüm! Ölüm! Diğeri düğüm atmak, ve düğüm çözmek. İnşa etmek ve inşa edileni yıkmak. O zaman pek çok Yahudi, pratik çözümler bulmak için böyle cihazlar geliştiriyor. Doğru. Görünüşe göre bir açıdan Tanrıdan daha akıllı çıkmaya çalışıyorsunuz. Eğer kanun yapıcı asla hata yapmıyorsa, ve orada hâlâ bir boşluk duruyorsa... İncil'i berbat eden insanlar yüzünden olmasın?

...o neden orada duruyordur?

İhtiyaç halinde onu kullanmak için. Peki ama 4.000 senelik eski kurallar nasıl oldu da güncellendi?

Görünüşe bakılırsa elektrikle ilgili kötü bir kısım var.

Haham Halperin Enstitü Yöneticisi

Haham Halperin'in buradaki işi, onları Burada bulunan cihazlarınıza bir göz atalım. Bilhassa telefon çok ilgimi çekti. Cep telefonu yok mu?

Bu bir cep telefonu değil. Tamam. Vay canına, çok modern gözüktüğünü söylemeliyim. Her bir numara sürekli kendini arıyor. Alo?

Alo?

Çubuğu çıkarıp, onu deliğe soktuğunuz zaman. Alo. Numaranın kendi kendini çevirmesini engelliyorum. Peki şunu sorabilir miyim?

Bu bildiğimiz tekerlekli sandalye.

– Sakıncası yok ya.

– Yok. Oh vay canına. Sanırım bu çok yeni bir model değil.

– Bu deneysel bir prototip.

– Anlıyorum. Ahmak! Bu hava basıncıyla çalışıyor, doğru mu?

Doğru. Temel olarak burada 150 atmosfer hava basıncı var. Buradan açıp kapatabiliyoruz.

– Öyleyse hava da sorun yok...

– Yok.

– Hava iyi. Ateş kötü.

– Ateş kötü. Ateş kötü! Eski bir bisikleti aldık ve şuna ne dendiğini unuttum.

– Tekerlek mi?

– Evet. Peki. Hava giriyor, hava çıkıyor. Eğer ben o tekerlekli sandalyede olsaydım, kendime şöyle derdim. "Tanrıyı memnun etmek için" neden bunları yapıyorum?

En başında bacakları zaten o almadı mı?

Anladım. Bu ilgi çekici olabilir. Bir asansör. Ah evet tabii. Bir sabbatansör.

– Tahmin edeyim, düğmeye basamıyorsun.

– Doğru... Yani Sabbath gününde. Perdenin arkasında insanların göremediği gerçek sorunlar var aslında. Belki de asıl sorun biri böyle bir şeyi binasına nasıl koyabilir?

Tabii tamamen kaçık değilse. Aslında bu pek bir şeyi değiştirmiyor. Dinler hakkında neyin delilik olduğunu, neyin olmadığını tanımlayabilmemiz sonuç olarak bizim deliliği nasıl tanımladığımıza bağlıdır. Eğer akıl hastalığını, gaipten ses duyma olarak tanımlarsanız. O zaman Tanrı benimle konuştu diyen herkes delidir. Bu çocukların ölmesi gerektiğine dair kehanetten bahsediyor. Az önce çocuklarımı öldürdüm. Telsizdeki kişi ona bunu neden yaptığını sordu. "Yapmam söylendi" dedi." "Kim söyledi?

" "Tanrı."

– Ne yaptım dedin? "

– Az önce çocuklarımı öldürdüm" Senden isteyeceği hiçbir şey yok. Anlayacağımız dilde söylersek İsa kaçığın biri. "Musa'ysa" sen burada kal," ben yukarı tanrıdan 10 emri almaya gidiyorum" diyen biri. Biliyor musun bir şey daha var aslında... O zamanlarda beyin tarama teknolojisi yoktu, o yüzden bunu söylemesi güç. Biliyorum ama adamın biri dağa çıktım ve orada tanrı benimle yanan çalıların arasından konuştu derse, o adam tırlatmış demektir. Faziletli yetişme Rahipliği Miami – Florida. Bırakın alsınlar. Hak ettikleri kadarını ama. Krallar kralı, efendiler efendisi Yüce İsa. Oturabilirsiniz. Jose Miranda'nın dünya çapında 100.000 müridi var. Beni İsa karşıtı, sahte peygamber olarak Bana inanmayan herkes zavallıdır. Jose Luis de Jesus Miranda Faziletli yetişme Rahipliği. Mikrofonum açık mı?

– Evet, açık.

– Tamam. Pekâlâ, İncil'e göre siz kimsiniz?

Ben İsa Mesih'im, Ben İsa'nın ikinci defa dünyaya gelişiyim. Eski ahit benden açıkça bahseder. Yeni ahitte.

– Şahsen sizden mi?

– Evet. Yoksa sadece İsa ismini paylaştığınız için değil?

Hayır, sadece o yüzden değil.

– Miranda ismini de biriyle paylaşıyorsunuz.

– Hayır, hayır.

– Belki de Carmen Miranda'sınız.

– Hayır, hayır ben İsa Mesih'im. Ama meyve kafanızın üstünde olmalıydı. Kafanızın içinde değil. Seni becereceğim. Bu nasıldı?

– Sizce sizde neden Tanrı sizi seçti?

– Nasıra'lı İsa'nın bir eşi vardı. İsa öldükten sonra neslini devam ettirdi. Fransa, İspanya ve oradan da Porto Riko'ya geldi. Porto Riko mu?

Kan bağı İbrahim'den geliyor. İbrahim'den Davut'a... Davut'tan İsa Mesihe. İsa Mesihten de bana. Tamam ama ben ikinci gelişin İsa'nın yeniden doğuşu olacağını sanıyordum. Neslinin devamının değil.

– Hayır, o neslin devamı.

– Neslin devamı mı?

– Evet.

– Yani siz cehenneme inanmıyorsunuz?

– Hayır, inanmıyorum.

– Ya da Şeytana?

– Hayır.

– Bu günahta değil yani?

Hayır, artık günah diye bir şey yok. Sizin öğretinize göre İsa bizim günahlarımız yüzünden öldü ve artık günahkarlık falan yok. Artık günah yok. Bu bir diyetisyen doktorun "ne istiyorsan "yiyebilirsin" demesi gibi bir şey." Doğru. Kilo vermiyorsun ama yemekten de vazgeçmiyorsun.

– Benim inandığım şey bu Bill.

– Oh buna inandığını biliyorum. Benimle birlikte pek çok insan da buna inanıyor. Bunu söylerken gözünde minik bir pırıltı oluşuyor, biliyor musun?

Ben buna inanıyorum. Benim inandığım şey bu. Bir çok insan senin yaptığın işi yapmak isteyeceğini biliyoruz... İkinci gelen olarak bu işi nasıl aldın?

– İnternetteki iş ilanlarında da yok.

– Evet. Gerçi atıyorum, belki de vardır.

– İki melek...

– Melek adında iki çocuk, İspanyol çocuklar. Neden bahsettiğimi biliyor musun, seni lanet olası hamam böceği!

– Hayır.

– Yani bunlar gerçek melekler, anladım. İki melek bana geldi ve bana şöyle dediler. "Efendiler efendisi ve krallar kralı, bu "gece seni papazlık için kutsamaya geliyor." Melekler hangi formda geldi?

Boyları kaçtı?

– Uzunca ve kuvvetlilerdi...

– Öyle mi?

Bana ne dedilerse itaat ettim.

– Onlara bulaşmak istemedin demek.

– Onlara bulaşmak istemedim. Benim söylemeye çalıştığım şey bana göre, Tanrı yeryüzünde biriyle iletişim kurmak isterse nasılsa çok güçlü, tüm dünyaya seslenebilir, öyle değil mi?

Ama nedense daima kendine bir elçi seçip ona diyor ki: "Pekâlâ, artık peygamber sensin."

– Benim. "Git ve bunu dünyanın geri kalanına söyle" O zaman bunu inanç olarak kabullenmeliymişiz gibi oluyor. Sanki size inanmak zorundaymışız gibi. Doğru... Evet, bu doğru. İbrahim... Nuh...

– Tanrım, ne yapmalıyım?

– Musa, dağa tek başına çık. Bir kez daha, Tanrı Joseph Simith'le konuştu. Adem, İbrahim, Musa, Paul ve diğerleri gibi. Ben ilk Hıristiyan'ım. Geride kalanlarsa... onlarsa... Geride kalanlara da Yahudi diyorsunuz. Çünkü onlar Yahuda'nın müritleri. "Evet öyle. Tabakların üstüne "Benim patronum" "Yahudi bir marangoz" yazıyorlar. Bu da ne?

" Bu çok komik. Yahudi bir marangoz, öyle mi?

Düşünsene... Hadi ama Yahudiler marangoz çalıştırır. O işi yapmazlar. "Bilirsin, insanlar "Hayatımdaki" "arayışı buldum." derler." Bu iyi yaşama çağrıdır. İnsanlar her gittiğiniz yerde size bayılıyor. Size İsa gibi davranıyor. Sanki Mesih'mişsiniz gibi. Biliyor musunuz?

Eğer şeytan olduğumu keşfetseydim, o işi de layıkıyla yapardım. Şeytan mı?

Çünkü ben çağrıma kesinlikle sadığım. Asıl olan işinizi nasıl yaptığınızdır, öyle değil mi?

Biliyor musunuz?

Günün sonunda Mesih de olsanız şeytan da olsanız, yaptığınız işi sevmeli ve ona yüzde yüzünüzü vermelisiniz. Ben yüzde yüzümü veriyorum. Ben şüpheci doğmadım. 40 yaşımdayken bile hâlâ Tanrıyla pazarlıklar yapıyordum. Sigarayı bıraktığımı hatırlıyorum. Hayatımda berbat bir problemim vardı ve tanrıyla bir anlaşma yaptım. Bak, eğer bu sorunumu çözersen, sigarayı bırakacağım ve bir daha da başlamayacağım. Biliyor musunuz, hayatımda bir Tanrı olduğu için bir bakıma memnunum. Amsterdam, Hollanda. Siz ilk evrensel Kanteizm kilisesinin başısınız, öyle değil mi?

Peder Ferre Van Beveren Cannabis Rahibi Evet.

– Bu din, buradaki bu madde üzerine mi kurulmuş?

– Hayır. Hayır mı?

O zaman yanlış bilgi almışım. Ama bunu içmek üzerine kurulmuş. Demek istediğim, hiçbir dogması yok, doğru mu?

Kimseye vaaz vermiyorsunuz. Ruhlarını kurtaracağınızı söylemiyorsunuz, ritüel falan yok. Kendini kaybetmeden bu farklılığını nasıl gösteriyor peki?

En muhtemel yoldan demek istiyorum tabii. Ben Tanrı konseptini anlıyorum. Her şeyle birlikte onu da hissediyorum. Diğer şeylerle beraber onu da hissediyorum. Her esrar içişinde bunu hissediyor musun peki?

– Hayır.

– Sadece ben olduğumu sandım. Peki neden bu tür bir uyuşturucunun annenin diyet haplarını ezip pipoyla içmek yerine ya da Ludes ve PCP'ye göre düşüncelerimizi açmak için daha iyi olduğuna inanıyorsun?

Bilmiyorum. Bilmiyorum. O zaman senden şunu istiyorum. Bana bu şehirde neler olduğunu anlatabilir misin?

Burası senin şehrin. Burada birçok tartışma var. Hollandalılar hoşgörüsüzlüğe hoşgörü göstermekte çok hoşgörülüler. Müslüman toplumuyla çok fazla gerginlik var. Bunun sebebi hepsinin aşırı dinci olması. Belki biliyorsundur, Theo Van Gogh'u öldürdüler. Burada tanınan bir televizyon yapımcısıydı. Fatima Elatik, Hollandalı Politikacı Burası Theo Van Gogh'un suikaste uğradığı yer mi?

Evet, burası tam o nokta. Hollandalı film yapımcısıydı. 10 dakikalık bir filmi vardı. Teo Van Gogh 8 kurşun, iki bıçak yarası aldı ve bir radikal İslamcı tarafından boğazı kesildi. Müslümanlara karşı çok saldırgandı. Teo Van Gog'un "Teslimiyet" adlı filminden bir sahne. Allah'ım, erkeklerin koruyucularımız Çünkü sen onları diğerlerinden güçlü yarattın. Ben yüzümde kocamın tokadının gücünü haftada en az bir kere hissediyorum. Birçok insan özgürce konuşmanın belli bir noktaya kadar gelebildiğini düşünüyor. Ancak konu dine geldiğinde ve peygamberden bahsedildiğinde, bütün bahisler kapanıyor. Konuşma özgürlüğünün iki boyutu var. Evet, konuşma özgürlüğü iki taraflı oluyor ama bu sebeple öldüren insanlar genellikle Müslüman tarafında oluyor. Evet. Evet öyle. Farklı kültürler hakkında bir şeyler denmek istendiğini mi düşünüyorsun?

Müslümanların, söylediğin bir sözü beğenmediklerinde gelip seni öldürdükleri imajını kabul etmiyorum, çünkü öyle değil. Karikatürler sonucu 50 kişi öldürüldü Londra'daki Danimarka elçiliğinin önünde gürültülü bir kalabalık vardı. Konuşmacılar Hz. Muhammed'i resmeden karikatürleri lanetledi. Propa Gandhi - Rap'çi Müziğini Amerika'da da satın almak isterdim. Ama İngiltere'de bile ne kadar tartışmalı olduğunu düşününce bu çok zor sanırım. Albümü ilk yaptığımda, birçok kişi beni destekliyordu. Ama içinde bulunduğumuz şu günlerde insanlar gerçekten çok korktu. Bu da sadece mantık yoluyla irdelemeyi tartışmayı reddeden toplumun aptallığını gösteriyor. Ve ben bunu kabul etmiyorum. Ve buna orta parmağımı kaldırıyorum. Büyük sıkıntılarından bir tanesi, hatta en "geçerlisi sürekli söylediğin şu şey;" İfadeni okumama müsaade et. "Söylediklerimden endişe duyan" her kimse varsa, tartışmaya katılmalı. Kabul etmemekte özgürsünüz. "Bu sizin hakkınız." Evet. Peki kabul etmemek gibi bir hak İslam'da var mı?

Elbette öyle. Neden içimizde bu kadar farklı mezhepler olduğunu sanıyorsun?

- Ya da...

- Salman Rüşdi için de bu bir hak değil miydi?

Londra

- 1989 Göstericiler Hyde Park'tan başlayarak Londra'nın merkezinde toplanmaya başladılar. Nefretleri Salman Rüşdi ve kitabına odaklandı. Mollalar camide Salman Rüşdi'nin ölüm fetvasını yayınladı. Salman Rüşdi tahrik için ortaya çıkmıştı.

Bizi aşağılamak için. Bunu kasten yaptı, tamam mı?

Ama bunun için ölmen mi gerekir yani?

Hayır, hayır benim demek istediğim bu değil. Yani bunu söylemesi senin için siyah beyaz kadar kolay. Ama olay bundan daha karmaşık. Duygular ve tutkular vardır. Ve bunların

içerdiği bir felsefe. Ve tüm bunlar. Biliyor musun, tüm söylemen gereken bir kişinin yazdığı kitap yüzünden ölüm tehdidine maruz kalmasının yanlış olduğu.

– Bir saniye, bundan bahsediyorum.

– Ama görünüşe göre bundan daha karmaşık. Öyle, çünkü demeye çalıştığım Batının bize yaklaşımı. Sanırım asla bir uzlaşı göremeyeceğiz. Ama kendin için de koruma istiyorsun. Hayır hayır dinle. Bence bu tartışmalar çok fazla. Ben onlarla gerçekler doğrultusunda tartışmak istiyorum, kurgular değil.

– Kurgu olmadığı yönünde ne zaman benimle hemfikir oldun.

– Hayır hayır.

– Sen doğruyu söylüyorsun. Bense kurguyu.

– Hayır, ben doğruyu bilmiyorum. Burada temelde bir iki yüzlülük olduğunu görmüyor musun?

– Hayır hayır...

– Yani biri itiraz hakkı isterken bir diğeri de ölüm tehdidi alıyor?

Hayır hayır, çünkü benim itirazım bu çılgınlığı durdurmak.

Hollanda Parlamento Binası

The Hague The Hague'de Geert

Burası Uluslararası Adalet Divanı'nın merkezi.

Aynı zamanda Hollanda Parlamentosu. Geert Wilders Hollanda Parlamento Üyesi Sizin Hollanda'da oldukça zor İslam, bana göre şiddet içeren bir din. Kuran şiddet içeren bir kitap ve Muhammed acımasız bir peygamber mi?.

Sizce İslam dünyayı ele geçirmek mi istiyor?

– Bunu saklama gereği bile duymuyorlar ki.

– Evet, evet. Onlara göre bizler kafiriz. Yani ya İslam'a geçeriz, ya da öldürülürüz. Söyledikleri şey bu. Gurur duydukları şey bu. Habibi Ana

–Müslüman Gay Barı Pekâlâ, Habibi Ana'dayız.

– Doğru söyledim mi?

– Evet. Siz çocuklar gerçekten eşcinsel Müslüman aktivist misiniz?

Bu çok ender bir meslek tanımı. Çocuklar siz de büyük cesaret var. Burada, Amsterdam'da ne kadarlık bir eşcinsel Müslüman topluluğu var peki?

– Yoksa hepsi bu mu?

– Evet. Tahminime göre Perşembeleri pek eşcinsel gecesi değil. Umarım birbirinizi çekici buluyorsunuzdur. Çünkü başka kimse yok. Korkmuyor musunuz?

Burada, Hollanda'da hayır. Ama ülkemde gerçekten çok korkuyordum. Şöyle bir kanun maddesi var. Eşcinseli sadece eşcinsel olduğu için bir yıl cezalandır.

– Sadece eşcinsel olduğun için öyle mi?

– Sadece eşcinsel olduğun için. Alabama'da da aynı. Öğrendiğime göre, aslında onlar özellikle homoseksüelliğe karşı değiller. Başka bir deyişle, bir erkeğin başka bir erkeği arzulamasına özellikle karşı değiller. Karşı oldukları şey hususi davranışlar. Anal seks gibi. Onlar homoseksüellik veya heteroseksüellik demiyorlar. Onlar bu işi edepsiz şekilde yapmanızı istemiyorlar. Sanırım, o kısmı homoseksüellik resminden çıkartırsan, geride ne kalır ki?

Sadece oral seks. İnsanlar hafızayı, özellikle de kısa dönem hafızayı etkiliyor dediklerinde ne düşünüyorsun peki?

Etkiliyor. İnsanlar hafızayı, özellikle de kısa dönem hafızayı etkiliyor dediklerinde ne düşünüyorsun peki?

- Etkiliyor.

– Tanrım...

– Şapkamı beğendim.

– Sana da bayağı yakıştı. Mohamed Junas Gaffar Taliban Camii

– Amsterdam.

– Sanırım öyle. Bu görünüşüme Senin siyah şapka takmanın bir nedeni var mı?

Benimki neden beyaz?

Hangi rengi istersen var. Ben bunu satın aldım. Bunu beğendim. Çünkü rengini seviyorum. Son beş yıldır burada çok fazla gerginlik var. İslam Danimarka değerleri için bir tehdit mi?

İslam'ın tavsiyesi her şeyin üzerinde barıştır. Barış, barış ve barış. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in kelamıyla selametin ve dualarımız üzerine olsun. Müslümanlar, Yahudileri defetmeden ahiret günü gelmeyecektir... İntihar bombacısı

–Kudüs Hepsini öldürecekler. Şu an bir milyarın üstünde Müslüman var. Sadece 14 milyon da Yahudi. İslam ismi barış anlamına gelir. Ama şu ana dek adı pek çok savaş ve şiddete karıştı. Evet, hepsi politik.

– Bunun dinle bir ilgisi yok mu yani?

– Hayır yok.

– Yok mu?

– Hayır, efendim. Politik. Bu politika. Bir çok metinde kafirlerin, inananlarla eşit olmadıkları söyleniyor ama Kafirler cehennemde ölecek. Kafirlerden nefret ederken kendini kötü hissetme.

– Hayır.

– Hayır mı?

Tanrım, yine yanlış bilgi almışım. Evet, sanırım öyle. Yani sizce öyle değil mi?

Hayır hayır hayır hayır. Hayır hayır hayır hayır. Hayır mı?

Olamaz, her şeyi yanlış biliyorum. Benim Kuran'dan anladığım şey kafirleri öldürün değil.

- Ama orada okudun, değil mi?

- Elbette Kuran'ı okudum. O bölümleri de okudun ve okuduğunda neler hissettin?

Hayır, hayır ben o bölümleri, indiği zaman ki dünyaya göre açıklıyorum, tamam mı?

- İnsanlar kutsal kitapları böyle okumaz ki.

- Hayır. Hayır. İnsanlar onu okuduktan sonra, "o zamanlar için iyiymiş"demez." Kutsal kitapları okuyup sonra da, "Bu tanrının sözü ve sonsuza kadardır" der." Bir çok insanın yaptığı budur. Ben bu adamların, inkâr etme hallerine inanamıyorum. Bence bu inkâr etme durumu sadece yabancılara karşı. Kültürlerinde olan hiçbir yanlışı yabancılara karşı asla itiraf etmeyecekler. Muhammed'in ölümünden sonra Müslümanlar yüzyıllarca emperyalistti. Bir yüzyıl içerisinde bilinen bütün dünyaları ele geçirdiler. Evet, bu doğru olabilir. Siz buna ele geçirmek diyorsunuz. Bence onlar İslam'ı yaymaya çalıştı. "Belki öyleydi ama bunu "kumbaya" söyleyerek yapmıyorlardı. Affedersiniz. Özür dilerim. 21. yüzyıl bir yerden giriveriyor, değil mi?

Kapatacağım. Gelen mesajı Emirleriniz nedir?

Telefonunuzun melodisinin "Kaşmir" olması hoşuma gitti." Cevapı Bill Maher'e ölüm. Tamam, kapattım.

- Bunlar sadece politik

- Politik, tamam. Bill, o kadar da zeki değilsin. Marihuana yada mantar gibi bir şeyle kafamız iyiyken ruhani bir deneyim yaşadığımıza inanmak. Sence bu mümkün mü?

- Bence bu...

- Oh, saçın yanıyor! Lanet olsun! Tanrım, lambaları söndürmekten bahsederken bütün kafan gidiyordu dostum. Arkamda mum olmasını sevmem Olamaz. Bak, başka bir mal buldum. Kudüs Ağlama Duvarı Biraz yaklaşabilir miyiz?

Bu nasıl bir duvar böyle. Hz. Süleyman tapınağının bulunduğu bölge, Kudüs. Burası Musevilikte çok kutsal bir bölge. Ama Müslümanlar tepesine Kubbet

-üs Sahra'yı inşa ettiler. Bugün, Yahudilerin tapınak dağına girmesine müsaade edilmiyor. Doktor Muhammad Hourani. Barış ve Uzlaşma Merkezi Koordinatörü.

- Kubbet-üs Sahra burası mı?

- Evet. Kubbet-üs Sahra burası. İslam'a göre burası Hz. Muhammed'in uçup Allah'la cennette buluşmadan önce durakladığı yer. At üstünde mi gelmiş?

Hayır hayır, at dışarıda kalmış. At ağlama duvarındaymış. Onu Ağlama Duvarının oraya bırakmış.

- Cennete at üstünde gitmiş yani?

- Evet. Burası Yahudiler için neden kutsal?

Çünkü bu kaya tapınaklarının bir parçasıydı. Kayanın olduğu yere inip ona içerden bakalım. Bir dakikalığına, sadece içerden bakmak için. Çabuk, çabuk, çabuk. Beni izle. Burası Hocanın

durduğu yön burası. Dua etmek için durduğunda ve duaya başladığında kesin olarak Kâbe'ye dönük olmalısın. Yani Mekke'ye. Kâbe'de de bir kaya var, değil mi?

Hayır hayır hayır. O dediğin siyah bir taş. Taş kaya aynı şey işte.

– Biz bu taşın hikâyesini bilmiyoruz.

– Peki neden kutsal?

Müslümanlar bu taşın cennetten geldiğine inanır.

– Cennet?

– Öyle inanıyoruz. Bu kaya, şu an bildiğimiz meteor olabilir mi acaba?

O siyah. Ve bölgede hiç siyah taş yok. Ama şu anda meteorun ne olduğunu bilmemiz bunu değiştirmiyor mu peki?

– Bu Allahın taşı.

– Evet tabii. Peki. Burası Zeytin dağı. Birçok Ortodoks Yahudi burada defnedilmeyi istiyor. Çünkü inançlarına göre Mesih geldiğinde ölüleri yattıkları yerden kaldırdıktan sonra, Müslümanların duvarla çevrelediği altın geçitten geçirip onları tapınak dağına doğru götürecek. Yahudi Mesih'i ve zombi koşerlerin içeri girmesini önlemenin en iyi yolu buymuş Aslında ölüleri diriltme gücün varsa bu çiti atlamaya da gücün vardır diye düşünebilirsiniz. Mümin Ben içeri girebilirim çünkü ben Müslüman'ım. %50 Katolik- %50 Yahudi Hıristiyan Hıristiyan

– Yahudi

– Kafir Camiye girmeme müsaade etmezler Ben sadece sizin inancınızda olanların bunu yapmasına müsaade edildiğini sanıyordum. Hayır, İslam'da bizler Müslüman olmayan insanların içeri girip bakmasına, kısaca gezmesine ve sorular sormasına müsaade etmekte yeterince hoşgörülüyüz. Bu Yahudi'yi hiç eğlenceli bulmuyorum!

– Neden kızgın?

– Bu benim beklediğim bir şeydi.

– Benimle konuştuğunuz için mi kızgın?

– Evet Ben komedi nedir iyi bilirim. Ve bunu hiç komik bulmadım. Şovu da berbat! Sizin kültürünüzde kadınlar benim kültürümde olduğundan farklı olarak erkeklerle eşit görülmüyor.

– Görüyorsunuz. İçeride kadınlar da var.

– Evet. Onların özel bir köşeleri var. Bugün Müslüman bir din adamıyla görüştüm. Ve bana burada Muhammed'in bir buluşma gerçekleştirdiğini söyledi. Muhammed buraya indiğinde diğer peygamberlerle buluştu. İsa'yla, Musa'yla, İbrahim'le ve diğerleriyle. Musa'yla ve diğerleriyle. Muhammed tapınak dağına adımını bile atmadı, bir adım bile. Hiç bir zaman. Hiçbir zaman İsrail topraklarına girmedi. Tarihi gerçek bu. Müslümanlar için, Tereddüt etmek yoktur. Tarihteki her harfi, her kelimeyi kabul etmek zorundasın. Sanırım bunu ben de anladım. Farklı inançların insanları neden bir araya gelemiyor?

Burası üç din için de kutsal sayılabilecek bir bölge.

– Birçok kez fethedildiği için olabilir mi?

– Evet. Önce Kral Davut tarafından fethedildi. Daha sonra Arap çöllerinden gelen ordular tarafından. Haçlı seferleri sırasında el değiştirdi. Bu doğru. Sonra da, Romalılar, Bizanslılar ve de Persler. Dünyada geçmişte tapınak, sonra da kilise olmuş bir çok cami var. Çünkü tepesindeki işareti değiştirip, artık yeni yönetimin elinde demek tüm binayı değiştirmekten çok daha kolay. 80'lerde tavanında halen ayna küresi olan birçok komedi kulübünde çalıştım. 90'larda striptiz kulübü oldular ve şimdi onlar Starbucks. Bugün Güney İngiltere'ye size çok farklı bir şey göstermek için Cerne Abbas köyüne geldim. Büyük bir ereksiyon halinde olan çıplak bir adam şekli. İngiltere için fazla büyükçe. Bazı insanlar tepenin altında bir devin gömülü olduğunu düşünüyor. Diğerleriyse bunun ekinleri eğerek yapıldığını düşünüyor. Eski Çay Uzay ziyaretçileri ya da rahipler tarafından. Ama kimse ne olduğunu bilmiyor. Benim etkileyici bulduğum şeyse gerçekte hiç bir anlamının olmaması. Civardakiler yüzyıllardır bakımını yapıyorlar ve bunun nedenini bilmiyorlar. Sadece yapıyorlar çünkü bu hep yaptıkları bir işti. Sizin için din de böyle bir şey değil mi?

Bazen diz çöker, bazen oruç tutar. Bazen tepelere çıkar ve dev uzay penisinin etrafındaki çimenleri budarsınız. Bu günlerde pek çok Hıristiyan'ın inandığı gibi dünyanın sonunun geldiğine inanıyor musunuz?

Sanırım sona yaklaştık. Bunu gösteren çok fazla işaret var. Bildiğimiz dünyanın sonu gelecek. Ve hepsinden ötesi, İsa'nın ikinci defa gelişi gerçekten mükemmel olacak.

Megiddo, İsrail. Huzurlu görünüyor öyle mi?

Ama bu noktada pek çok Hıristiyan'ın inandığı gibi yeryüzündeki hayat sona erecek. Dindeki asıl ironi, gücünden dolayı insanları gerçekten dünyayı sona erdirecek yıkıcı rotalara doğru yönlendirmesi. Bu ülkede bir çok insan bitiş zamanlarına inanıyor. Büyük bir hesaplaşma ve coşku olacağı siz buna inanıyor musunuz?

Zaman yakın. Ve o yerin adı Armagedon. "Esinleme: 16. bölüm 16. ayet." İnanmayanların kalbini er yada geç "korkuya dolduracağız." Kuran, Sure 3:151" Eğer dünyanın sona ereceğine inanıyorsanız, bu şu an ya da herhangi bir an olabilir. Bu, biz hâlâ buradayken dünyadaki yaşamı geliştirmek isteyenlerin motivasyonunu kaybettirmez mi?

"Yeryüzündeki her şey yerle bir olacak." Büyük bir deprem oldu. Güneş simsiyah. Ay kan kırmızısına döndü. Gökyüzündeki yıldızlar dünyaya düştü. "Esinleme Bölüm Altı- 12" Bariz olan gerçek, insanoğlunun yaşaması için, dinin ölmesi gerekiyor. Artık vakit giderek daralıyor. Din adamları, irrasyonalistler ve devlet gemisini pusula ile değil de, ...bir tavuğun içini okur gibi yönetenler tarafından alınmış hayati kararlarını hoş görecek zamanımız yok. George Bush, Irak için çok dua etti, ama pek fazla ders almadı. Politikadan pek anlamam ama inancı nedeniyle başkan Bush'a oy vereceğim. İnanç, düşünmeden yapılan bir fazilettir. Övünülecek bir şey değildir. Ve bizlere o inancı telkin edenler, onu mevcut kılanlar ve yüceltenler onlar bizim entelektüel köle sahiplerimiz aslında. Fantezileri ve safsatalarıyla insanoğlunu esir tutup yaptıkları pek çok tahribatı haklı çıkarmaya çalışıyorlar... Din tehlikelidir, çünkü tüm cevapları bilmeyen insanoğlunun yapmayı düşündüğü şeye müsaade eder. Pek çok insan bir kimsenin, "İstekliyim Tanrım. Benden" "ne yapmamı istersen yaparım" ...demesinin harika olduğunu düşünür. Bizimle konuşan bir Tanrının olmaması dışında tabii. Lütfen. Bu boşluk insanlar tarafından kendi fesatlıklarıyla doldurulur. Kendi sınırlamaları ve

yapılmasını istedikleri şeylerle. Bu muhakkak olacak ve nükleer olması gerektiğini söylemiyorum. Tanrı nükleer demedi ama inanıyorum ki onun gibi bir şey olacak. Size bildiğini söyleyenler, öldüğünüzde ne olacağını biliyorum diyenler. Size garanti veriyorum bir şey bilmiyorlar. Nasıl bu kadar eminim?

Çünkü bilmiyorum. Ve sende de, benim sahip olamadığım o zihinsel güçler yok. Büyük sorular karşısında insanoğlu için en uygun davranış dinin kendine has özelliği olan kibirli bir katiyet değil, şüphedir. Şüphe mütevazidir. Ve bu da insanoğlunda olması gereken bir şeydir. Özellikle de insanlık tarihinin sürekli aynı yanlışı tekrarlama hastalığına düştüğünü düşünürsek. İsa Yahudileri kurtarmak için geri gelecek, çünkü bunu yapabilecek tek kişi o. İnananlar cennete gider. İnanmayanlarsa cehenneme... Yahudiler, Hıristiyan olmamdaki tek neden. Onları çok seviyorum. Biz sevmiyor muyuz yani?

Ama onları yanınızda cennete götürmeyeceksiniz, değil mi?

Ben şimdi kendimden geçmeye gidiyorum ve beyaz at üstünde geri geleceğim. "O günlerde insanlar ölümü arayacak" ama bulamayacak: Ölmeyi arzulayacaklar ama ölüm onlardan kaçacak. Esinleme Bölüm Dokuz - altı. Son saatler daha fazla kan dökülmedikçe gelmeyecek.

- Hadis-i Şerif Tanrının bir noktada bu dünyayı sona erdireceğini düşünüyorsanız. Belki de bu sizin yaşamınız süresinde olur.

- Birileri bunu hep umar...

- Evet. İşaret bu işte, işaret şu işte. Eğer bir nükleer bomba atıldıysa ve görünüşte söylendiği gibiyse yani ateş topları gibi falan bir şeyse daha fazla kötü bir şey aramazsın herhalde. Ben tanrıyla beraber olacağımı biliyorum. İşte bu yüzden rasyonel insanların, anti

-dincilerin, ürkekliklerine son verip kabuklarından çıkması ve kendilerini savunmaya başlaması gerekiyor. Ve kendilerini ılımlı dindar olarak kabul edenlerin gerçekten aynaya bakıp dinin getirdiği teselli ve rahatlığın bedelinin çok ağır olduğunun farkına varmaları gerekiyor. Son günlerde savaşlar olacağını söylüyorlar. Savaş söylentileri çıkacak. Vahiyler kitabında yazan İncil kehanetleri, hepsi yerine getirilecektir.

- Şiddet olmaksızın bu başarılamaz mı?

- Hayır. İslam dünyaya hakim oluyor. Evrensel bir cihad.

- Kim kazanacak?

- Biz kazanacağız. Buna ahiret gününde Tanrı karar verir. İsa'nın merhameti tanrının insanları "üzerine olsun, Amen." Esinleme. 22:21" "Allah'a şükredin. Ahiret gününün efendisine" Fatiha Suresi: 1: 2-4 Eğer bir siyasi partiye veya sosyal bir kulübe üyeyseniz, ...din olarak sıkı sıkıya bağlı olduğunuz şeyler, bağnazlık, kadın düşmanlığı, homofobi, şiddet ve düpedüz cahillik ise artık buna muhalefet edin. Aksini yapmak buna göz yummak olur. Bir mafya eşi gibi. Milyarlarca dost yandaştan, kendi meşruluğunu yaratmaya çalışan aşırılığın gerçek şeytanları. Eğer dünya burada ya da herhangi bir yerde sona erecekse biz geleceğe topallayarak gideceksek ve din odaklı nükleer terör kıyımları olacaksa gerçek problemin ne olduğunu hatırlayalım o zaman. Bunu istememize yol açan nörolojik bozuklukları geçmişte bırakmadan toplu ölümlerin nasıl artırılabileceğini öğrendiysek, buraya kadar. Budur işte. Artık büyü ya da öl. "Müslümanların savunmaları için nükleer"

"silaha sahip olmaları dini bir görevdir." Osama Bin Laden İyiyle ve kötü arasında bir mücadelemiz var. Cennette görüşürüz. Kim bilir?

Evet, kesinlikle. Julie Maher'in anısına. 1919--2007||

SADOMAZOHİZM

Hzl: Ali Nahit BABAOĞLU

ÖNSÖZ

Marquis de Sade'ın adından alınmış olan *Sadizm* sözcüğüyle Sacher - Masoch'un adına izafe edilen *Mazohizm,* şimdi modası geçmeye başlamış bir eğilimle bir insanın adına dayanarak hastalıklara ad koyma yöntemiyle, tıpkı renk körlüğüne *Daltonizm* dendiği gibi bir yöntemle bu adları almışlardır. Bu iki davranış özelliğinin ayrı ayrı incelenmesi ve her ikisi üzerinde sayısız kuramsal açıklama girişiminden sonra giderek bu iki bozukluğun ikisinin de aynı bozukluk olduğu, daha doğrusu aynı bozukluğun iki görüngüsü olduğu görüşü egemen olmuştur. Bugün de kimi sınıflandırmalarda klinik tablonun esas alınmasıyla *sadizm* ve *mazohizm* başlıklarıyla, cinsel yöneliş bozuklukları, cinsel davranış bozuklukları arasında ele alınmalarına karşın daha ilk araştırmalardan başlayarak bu ikisinin birbirine olağanüstü yakın olduğu dikkati çekmiş ve ikisi birlikte ele alınmıştır. Bugün her iki davranış özelliğinin aynı patalojik süreçten geliştiği ve sık sık birbirinin yerine geçtiği ve birbirine dönüştüğü kabul edilmektedir. Bu yüzden de bozukluğun ortak adı olarak *Sado-Mazohizm* kullanılmaktadır.

Biz de bu kitapçıkla *Sado-Mazohizmi,* bu bozukluğa adlarını vermiş olan Marquis de Sade ve Sacher-Masoch'tan başlayarak ve bu olguları bir patoloji olarak ilk tanımlayan Krafft - Ebing'in ünlü eseri *Psychopathia Sexualist*'ten yola çıkarak ele alıyoruz. Ancak bu bozukluğun çok derin sosyal dinamiklere de sıkı sıkıya bağlı olduklarını vurgulamaya çalışıyoruz.

Çağımızın evrensel sosyal gelişim süreci içinde bu sosyal dinamiklerin giderek önem kazanmakta olduklarını da göstermeye çalışıyoruz.

Gerçekten de çağımızın toplumları giderek artan bir oranda ve yoğunlukta sadist ve mazohist davranışlara çanak tutmaktadır. Dahası daha özel alanda, kişilerarası ilişkilerde de temelde sado- mazohistik olan ilişki modelleri gittikçe daha sık oranda görülmektedir. Toplum örgütlenmesinden ve eğitimden sorumlu olanların bu noktayı daha ciddi biçimde gözönünde bulundurmaları gerekecektir. Ancak yasaklama türünden önlemlerin bu amaca hizmet edeceği hiç sanılmamalıdır. Tam tersine, bozukluğun dinamikleri gereği toplumda yetkenin, yani otoritenin daha görünür bir şekilde ortaya çıkışı bu davranış kalıplarına genel bir yeşil ışık yakmak anlamına gelir. Kendi içinde disiplinli ve sosyal özellikleri öne çıkan bir özgürlük, ulaşılması en zor olan bir erektir. Ama ancak böyle bir yönelişle, daima bulunacak olan bu davranış özelliklerinin genel etkinlik kazanması önlenebilir.

Kitapçıkta, hacmimizin elverdiği ölçüde örneklere de yervermeye çalıştık. Krafft - Ebing'den aldığımız birkaç örnek dışında bütün örnekler kendi pratiğimizde karşılaşmış olduklarımızdan alınmıştır. Öykülerde, öykü kahramanlarının tanınmamasını sağlamak amacıyla, kimliği açık edebilecek noktaları gizlemeye ve değiştirmeye çalıştık. O yüzden olgular, bilimsel ve dinamik yönleri değişmeyecek ölçüde rötuşlanmış bulunmaktadır. Bu rötuş genellikle benzer dinamikte olan olguların birbirine monte edilmesi biçiminde yapılmıştır. Bilimsel etik gereği tutulmuş olan bu yol nedeniyle okuyucuyu uyarmak ve bu zorunlu işlemden dolayı özür dilemek isteriz.

Bütün olguları açıklamaya ve bilimsel bir karizma geliştirmeye yetmeyeceği apaçık olan bu

kitapçığın, aydınlarımızın çevrede sıkça görülmeye başlamış olan kimi olguları daha kolay kavramalarına ve değişik bir ışık altında ele alabilmelerinde yardımcı olacağını umuyor ve diliyorum.

Saygılarımla

Doç. Dr. Ali Nahit Babaoğlu
Ekim 1996, İstanbul

dE SADE

1740 yılının Haziran ayının 2'sinde Fransa'nın o çağın en tanınmış taşra soylularından Sade ailesinin bir oğlu dünyaya geldi. Doğum yeri annesinin akrabalarından olan Prince de Conde'nin Paris'teki konağıydı. Sonradan tarihin en ünlü "Mutsuz'u olacak olan bu çocuğa Donatien - Alphonse - François de Sade adı verildi. O sırada Köln Elektörü nezdinde Fransa kralını temsil etmekte olan babasının ataları arasında bulunan Hugues de Sade, Laure de Noves ile evliydi. Böylece küçük çocuğun doğrudan atalarından olan bu kadın, ünlü İtalyan şairi Petrarch'ın (Francesco Pctrarca, 1304/1374) ideal aşkı olan ve bütün şiirlerini *"Laura'ya Mektuplar"* adı altında ithaf ettiği *"Laura* "dan başkası değildi ve Dante'nin Beatirce'iyle birlikte Rönesansın adı tarihe kazınmış platonik aşk figürlerindendi.

Çocuğun annesi Marie Elenore Maille de Carman ise Princesse de Conde'nin Damme attende'siydi. Bu yüklü aile soyluluğu nedeniyle küçük çocuğa doğar doğmaz, Saumane, La Coste, Mazan, Bugey, Valromey ve Gex'te bir sürü mülkün veraseti geçmiş bulunuyordu.

Küçük François ilköğrenimini, Fransa'nın ünlü çapkınlarından olan amcası Diosezyen Şansölye Abbe de Sade de Ebreuil'in yanında yaptıktan sonra Lycee Louis le Grand'da tamamladı. Sonra da bütün aristokratlar gibi askerliğe katıldı. Kraliyet alaylarında 1754'te subay oldu, ardarda rütbeler aldı, 7 yıl savaşlarını başından sonuna kadar çarpışarak geçirdi ve bunların hemen ardından, 1763'te askerlikten ayrıldı. Aynı yıl Paris Chambre des Deputees başkanı Bourgeois de Robe Montreuils'in kızı Renee ile evlendi. Bu evliliği biraz istemeye istemeye yapmıştı. Çünkü aslında Renee'nin kızkardeşi Louise'e aşıktı. O sırada çok genç olan bu baldızı da evlilikten kısa süre sonra ona aşık olmakta gecikmedi ve bu iki kız kardeş, ölümlerine kadar Sade'ın umutsuz sevdalıları olarak kaldılar. Rence, Marquis'ye Louis - Marie ve Donatien- Claudc - Armand adında iki oğul ve Madeleine - Laure adında bir kız çocuk verdi.

Daha evliliğinin ilk günlerinde Marquis e La Beauvoisin ile bir ilişkisi oldu. Arcueil'de küçük evine Marquis, bu kadınla birlikte daha bir sürü fahişeyi topluyor ve onlarla türlü çeşitli cinsel oyunlar uyguluyordu. Bu davranışlarından karısı ve ebedi aşkı olan baldızı hiçbir zaman yakınmadılar. Ama kayınvaldesi Madame Montreuil bu yüzden ona düşman oldu ve durum kısa bir zaman sonra krala yansıdı. Kralın emriyle Marquis bu ayıp yaşamından ötürü tutuklandı ve Vincennes kalesine hapsedildi. Birkaç hafta hapislikten sonra serbest bırakılınca hemen ahlakdışı yaşamına geri döndü ve bu arada çok da borçlandı. 1768 paskalyasının pazar günü Rose Keller adında bir fahişeyle tanıştı, onu Arcueil'deki evine götürdü, oraya kilitledi ve onun üzerinde çeşitli işkenceler uygulamaya başladı. Birkaç gün sonra kadıncağız oradan kaçabildi, komşulara sığınarak öyküsünü ayrıntılarıyla anlattı ve vücudundaki yara izlerini de gösterdi. Olay Paris sosyetesinde korkunç bir skandala dönüştü. Kayınvalidesi saraydaki bütün nüfuzunu seferber etti ve Marquis, Lyon yakınlarındaki Pierre-

Encise kalesine hapsedildi.

Bu tutukluluk yıllarında karısının ona bağlılığı bütün skandallara karşın bütün gücüyle sürmekteydi. O günlerde kalebend kocasına yazdığı bir mektupta şunlar okunuyor: "Bu mektuba ekli olarak sevgilim, istediğiniz şeylerin geri kalanlarım bulacaksınız: İki düzine mum, bir ipek yelek, bir kadife yelek ve dokuz çift papuç. Bununla çeşitli renklerde 12 düzine çift tamamlanmış oluyor... Küçük kızınız çok meraklı ve büyük oğlunuz o denli canlı ki onu kazadan korumak için sürekli uyanık olmam gerekiyor. Küçük oğlan (le Chevalier) ise çok yumuşak ve çok sevimli. Onu kucaklayıp göğsüme bastırıyorum hep. Çünkü sizi çok andırıyor. Sizi gerçekten bütün kalbimle seviyorum... Tanrı merhametini sizden esirgemesin ve başınızı daima dik tutsun. Çünkü çekmek zorunda kaldığınız herşeyi ben de aynen çekmekteyim." Daha sonra yazılan bir mektupta da şunlar var: "Sevgilim, bütün istedikleriniz yerine getirildi. Eğer kutular tam istediğiniz gibi değilse geri göndermekten çekinmeyiniz. Aslında hoşunuza gitmeyen herşeyi geri gönderiniz. Ve lütfen, her yeni gelişmeden sizi derhal haberdar edeceğimden emin olunuz. Size o kadar çok değer veriyorum ki serbest bırakılmanızı sağlayabilecek olan hiçbir şeyden çekinmem. Gecikme beni öldürüyor ve benim umutsuzluğum da en az sizinki kadar büyük..."

Marquis sonunda serbest bırakılınca La Coste'daki şatosuna çekildi. Yanında genç uşağı Latour vardı. Bu genç uşağıyla da sürekli cinsel ilişkide bulunuyordu. 1772'de Marsilya'ya, hep çok eksikliğini duyduğu parayı bulmak için gitti. Oradayken uşağını gönderip bazı fahişeler buluyor, onlarla garip cinsel uygulamalara girişiyordu. Bu arada uşağı da onun emriyle kendisiyle cinsel ilişkide bulunmaktaydı. Bu arada birgün bir genel evden de üç kız kiralandı. Gene eve götürülen kızlara önce muhteşem bir ziyafet çekildi ve ardından tatlılar ve çikolatalar sunuldu. Bonbonların içi Cantharidine ile doluydu. Bu sırada kızlardan birinin, Marguerite Coste'un midesi bulanmaya başladı ve hastalandı. Kendisinin zehirlendiğini düşünen kız ortalığı ayağa kaldırdı ve Marquis uşağıyla birlikte kaçmak zorunda kaldı. İkisi Sardinya kralının malikanesine kaçtılar ve orada tutuklandılar. Aix parlamentosu 12 Eylül 1772'de her ikisini öldürmeye tam girişimden idama mahkum etti. Tutuklu bulundukları Miolans kalesinden kaçarak La Coste şatosuna sığınan Sade orada karısıyla buluştu. Bir süre ikisi orada bilinen orjilerini sürdürdüler. Çevrede oturan genç kız ve erkeklerin aileleri bunun üzerine durumu kraliyet savcısına şikâyet ettiler. Sade bu kez, o sırada Launay Canoness'i olan baldızı ile birlikte İtalya'ya kaçtı. 4 Kasım 1776'da La Coste'a döndü. Bir rezalet öbürünü izliyordu. Sonunda Paris'e geldiğinde Marquis derhal tutuklandı ve 13 Şubat 1777'de Vincennes tutukevine kondu. Burada koşullar çok ağırdı. Sade burada olabilecek herkesle kapıştı. Gardiyanıyla, cezaevi yöneticisiyle ve hücre komşusu Marquis de Mirabeau Victor Riqueti ile döğüştü. Kendisini ziyarete gelen karısına kıskançlık hezeyanları içinde saldırdı. Bunun üzerine karısının ziyaretleri yasaklandı. Karısı bu olaydan sonra bir manastıra çekildi ve 1790 yılı Haziranının 9'undaki ölümüne kadar orada kaldı.

Sade yoğunlaşan kederi ve hezeyanlarını yenebilmek için yazmaya başladı. 1782 Temmuz'unda ilk yapıtı olan *"Dialogue entre un pretre et un maribond"* (Bir rahiple ölen bir adam arasındaki söyleşi) bitmişti. Bu kitapta kendisinin ateist olduğunu ilan etmekteydi. Bu sırada avukatına ve karısına yazdığı mektuplar keskin bir zeka ve benzersiz bir isyan ruhuyla doludur. 27 Şubat 1784'te Paris'e Bastille'e nakledildi. Orada 12 metrelik bir kâğıt rulosu üzerine ikinci yapıtı olan *"Les 120 Journees de Sodome"* (Sodom'un 120 günü) yazdı. Bu yapıt kendi eliyle çizmiş olduğu pekçok resimle de süslü olarak, akla gelebilecek her türlü cinsel

sapkınlık sahnelerinin ayrıntılı tasvirleriyle doluydu. 1787'de en ünlü kitabı olan *"Les ınfortunes de la vertu"* (Erdemin Talihsizlikleri) yazıldı. 1788'de ise, sonradan *"Les Crimes de l'amour"* (Aşkın suçları) adı altında topladığı bir dolu kısa ve uzun öykü ve masal yazmıştı.

Devrimin başlayıp Sansculotte'ların Bastille'i basmalarından bir kaç gün önce pencereden başını uzatarak *"Burada mahkumlar katlediliyor. Ne olur gelip kurtarın bizi"* diye bağırdı ve bu yüzden de Charenton tımarhanesine götürüldü. Böylece Bastille'den kurtarılmayı kılpayı kaçırmış oldu ve götürüldüğü tımarhanede, Pinel reformlarına kadar tutuldu. Ancak 2 Nisan 1790'da tahliye edildi. Bundan sonra Sade birkaç oyun yazarak tiyatrolara teklif ettiyse de ancak beşi Comedic Française tarafından kabul edildi ama yalnızca 1-2'si kısa süre oynandı. Bu arada karısı manastırda ölmüştü ve Sade bir yandan eski romanlarının basımı ve yayımına uğraşıyor bir yandan da yeni romanlar yazmaya çalışıyordu. *"Justine, ou les malheurs de la vertu"* (Justine ya da erdemin şanssızlıkları) ve *"Juliette, ou la süite de Justine"* (Juliette ya da Justinein devamı) yazıldı.

1792'de Paris'te Section de Les Piques devrim komitesi sekreteri oldu. Burada hastanelerin denetimi komitesinin üyesiydi. Birçok devrimci ve vatansever söylev yazdı. Bu arada Terror döneminde kayınpederi ve kayınvalidesinin yaşamlarını, onlara kefil olarak kurtarmayı başardı. Oysa bu ikisi kendisinin 27 yıl hapislerde kalmasına yol açan kişilerdi. Bu arada devrimi savunan söylevlerine karşı Moderantisme (İlımlılık yanlısı) olarak suçlandı ve yanlışlıkla adı da kaçaklar listesine geçti. Giyotine gitmekten son anda ve bir şans eseri ertelenerek kurtuldu ve ertesi günü de Robespierre devrildi. Bu sırada Sade yeni metresi olan Quesnet adlı bir dulla birlikte yaşıyordu ve korkunç bir sefalet içindeydi.

6 Mart 1801'de yayıncısının yanındayken ve elinde *Juliette ve Justine*'in manuskriptleriyle birlikte tutuklandı ve yeniden Charenton tımarhanesine gönderildi. O sırada konsül olan Bonaparte'a yazdığı bütün başvurular reddedildi. Tutuklanmadan önce son yayınlayabildiği yapıtı *La Philosophie dans la boudoir* (Yatakodasında felsefe) olmuştu. Hastanede, o sıralarda Pinel'in görüşleri doğrultusunda bir moral terapi niteliği de taşıdığı için, birçok tiyatro eseri yazmış ve bunlan hastalar oynatmıştır. Bunlardan Marat'nın öldürülmesine ilişkin olan biri sonradan çok ün kazanmış ve 60'lı, 70'li yıllarda değişik biçimleriyle pekçok ülkede sahneye konmuştur. Bu arada yurdumuzda da sahnelenmiştir.

Sonunda hastanede 10 cilt olacağını tasarladığı bir dizi romana başladı. Bu diziden iki cildi yazmış olduğu biliniyor. Bunlar *"Les Journees de Florbelle ou la nature devoilee"* (Florbelle'in gezileri ya da peçesinden sıyrılmış doğa) adını taşımaktaydı. Sade'ın bu acılı ve fırtınalı yaşamı 2 Aralık 1814'te sona erdi. Hücresinde bulunan bütün el yazıları, son çalışmaları, büyük oğlu tarafından alınarak yakıldı. Cesedi, kendi isteği üzerine parçalanarak farklı farklı yerlere gömüldü. Hiçbir portresi yoktur. 1806'da yazdığı vasiyetinde *"Mezarımın izleri yeryüzünden silinsin. Hatıramın da insanlığın belleğinden silineceğini umuyorum"* diyordu. Ne var ki bu son isteği hiçbir zaman yerine getirilemedi. Çünkü artık adı Hitler'le ve bütün öbür canavarlarla birlikte hep anıldı. Adı, hiç haketmediği halde bir akımmış gibi bütün bir davranış modeline verilmişti. Ne var ki öyküsü, bir davranış kalıbını göstermekte olanların gerçekten prototipiydi. Bu kalıbı daha ileride ayrıntılarıyla inceleyeceğiz.

KRAFFT - EBİNG

Richard von Krafft-Ebing 14 Ağustos 1840'ta Mannheim'da dünyaya geldi. Bu zat geçen yüzyılın en büyük psikiyatri uzmanlarından biri olmuştur. İlk ve orta öğrenimini Almanya ve

İsviçre'de sürdürdü. Anne tarafından pekçok hukukçu ve aydın yetiştirmiş olan Mittermaier soyundandı. Richard, üniversite çağına geldiğinde aile Mannheim'dan Heidelberg'e taşındı. Annesinin babası Dr. Mittermaier, kilise tarafından afaroz edilmiş olanların insan haklarını savunmakta olan çok ünlü bir savcıydı. Bu lanetlenenler arasında oldukça büyük bir grubu cinsel suçlar işlemiş olanlar oluşturuyordu. Genç Richard bu ortamın etkisiyle tıp eğitimini seçmişti. Ancak eğitiminin başında ağır bir tifoyla yatağa düştü ve eğitimini yarıda kesti. Hastalığın nekahatı için uzunca bir süre İsviçre'ye gönderildi. Oradayken uzmanlık alanını da seçmişti. Çünkü o çağın en ünlü psikiyatrlarından Greisinger Zürich'te bir dizi dersler vermekteydi. Genç Richard bu derslere katılıyor ve daha önceki izlenimleriyle de birleşince, burada öğrendiği insan psikopatolojisi onu derinden etkiliyordu. 1 Eylül 1863'te psikiyatri kariyerine *"Mental Delirium"* konulu doktora teziyle başlamıştı. Daha sonra Berlin'e giderek orada çalıştı. 1870'e gelindiğinde Krafft-Ebing anakaranın en iyi eğitilmiş psikiyatrıydı. Bu özelliği ona Strasbourg'da bir profesörlük kazandırdı. Psikiyatrinin hemen her alanında çalıştı. Akıl hastalıklarının nedenlerinde yatan genetik ve biyolojik faktörlerin araştırılması başlıca amacıydı. Yazdığı eserler arasında bir tanesi, *"Psycopathia Sexualis"* korkunç bir ün kazandı ve bugün de bu ününü korumaktadır. Kitap o çağda, daha sonraları Kinsey raporunun ellili yıllarda yarattığı tepkileri yaratmıştır. Viktoryan çağdaki yobaz Avrupa için bu kitap neredeyse bir devrim olmuştur.

Krafft-Ebing karşılaştığı düşmanlıklardan çabuk yorulmuş, Avusturya'da Graz yakınlarındaki bir küçük hastaneye çekilerek orada sessizce çalışmayı yeğlemiştir. Ama kısa bir süre sonra Viyana Üniversitesi ona sahip çıkmış, Meynert'ten boşalan kürsüyü tam yetkiyle ona vermiştir. Bugün bu alanda kullanılan deyimlerin pekçoğunu ona borçluyuz ve onun kitabındaki ayrıntılı öyküler bugün de gerek dinamik gerek organik görüşlerin, hem tıbbi hem hukuki yaklaşımların temellerini oluşturmaktadır. Kuşkusuz ki Freud'un ***"Cinselliğin Kuramı Üzerinde Üç Çalışma"*** adlı büyük yapıtı, ondan yirmi yıl önce Psychopatia Sexualis yayınlanmamış olsaydı, ortaya bile çıkamazdı.

İşte Krafft - Ebing, o zamana kadar Sade'ın adından esinlenerek bir şaka gibi kullanılan bir deyimin ardında yatan gerçeği ortaya çıkarmış ve bunu bir bilimsel kategori olarak tanımlamıştır. Daha ileride ele alınacak olan Masochism'in isim babası ise doğrudan doğruya odur.

SADİZM

Önce klasik bağlamda Sadizm deyimi ve bunun tanımıyla başlamak uygun olacaktır.

Sadizmi, Krafft - Ebing, cinsel duygulanımda sapmalar arasında saymakta ve bir *Paresthesia sexualis* saymaktadır. Yani cinsel içgüdünün olması gereken erek ve amacından, başka objelere doğru kayması sonucunda oluşan sapmalar grubunda saymaktadır. Sadizm, özellikle en ilkel biçiminde, başkaları üzerinde bedensel ya da ruhsal ve çoğunlukla da herikisi birden olan bir acı vermek, zulmetmek ve cezalandırmak yoluyla ve o sırada ya da onun ardından cinsel nitelikli haz duymak ve orgazma kadar ulaşmak ya da orgazma ulaşabilmek için benzeri eylemlere gereksinim duymak demektir. Bu başkaları, insan ya da hayvan olabilir. Bu istek ve duygu, bir insan ya da canlıyı öldürmek, ölümün meydana getirilişi, oluşu ya da sonucunu gözlemek ya da bizzat meydana getirmek ve bir vücudu parçalamak ve yoketmekten zevk almak, cinsel nitelikli haz duymak isteği ya da eylemi düzeyine de ulaşabilir. Bu eylemin etkinlik derecesinin sınırlan çok kolaylıkla saptanamaz.

Üst sınırı olarak karşısındakinin acıyı yaşayarak acının belirtilerini göstermesi ve bunun için de elbette canlı kalması koşul olabileceği gibi, doğrudan doğruya ölümü sağlamak ve sonra da parçalamak boyutu da gerekebilir. Alt sınırını saptamak ise daha da zordur. Birçok cinsel eylemlerde acı bulunabilir ve kişiler bu acıyı haz olarak algılayabilir, genel cinsel hazza eklenen ve cinsel duyguyu yükselten bir etmen olarak alabilirler. Bir çok cinsel birleşmede, hatta birleşme öncesi sevişme ve aşk hazırlıklarında vücudun çeşitli yerlerini sıkmak, çimdiklemek, vurmak, öpüşleri ısırmalarla sürdürmek ve bununla karşı tarafa belli bir acı sağlamak cinsel uyarıyı arttıran ve yükselten eylemlerdir. Sevişme eylemi bedensel içiçeliğin ve dokunuşların normal dokunma duygusunun ötesine çıktığı durumlarda, karşı tarafın bunu bir ölçüde acı duyarak algılaması doğaldır ve bu belirtiler eylemi yapanda da haz uyandırabilir. Çiftlerin güreşmeleri, karşısındakine kendi vücut ağırlığını yüklemeleri, örneğin ata biner gibi binmeleri haz verebilir. Dahası cinsel uyarının karşı taraf vücudunun belirli yerlerinde toplanması demek olan Fetişizmde bir tarafın hazzı alması, bu fetişi sunan üzerinde de haz uyandırabilir. Örnekse, ayak fetişizminde eşin ayağını öpen kişiye bu hazzı vermek, ayağını öptüren kimsede de cinsel heyecanı yükselten bir etmen olarak algılanabilir. Gerçekte bunların hepsinde *"Sadizm"* kapsamına kolaylıkla girebilecek birçok öğe bulunmaktadır. Bu öğelerin, cinsel haz ediniminin koşulu olarak kullanılmaya başlanışıyla, yani bu etkinlikler olmaksızın cinsel hazzın tamamlanamayışıyla sadizmin, bir cinsel duygulanım sapması olarak belirdiği düşünülebilir. Yani, yalnızca olan cinsel hazza ek olarak katıldıkları sürece henüz normal sınırlardadır. Ama eğer cinsel hazzı elde edebilmek için bir koşul halini almaya başlarlarsa, yani onlarsız hiç cinsel haz alınamaz, cinsel hazzın en üstün noktasına kadar ulaşılamaz olmaya başlamışsa burada tam bir sapmadan sözetmek gereklidir. Ayrıca cinsel eylemin kesilerek bu hazlar için bir dizi eylemin gerçekleşmesi de gerekiyorsa, örneğin cinsel birleşmenin, cinsel uyarım için kucaklaşmaların kesilerek ya da hiç başlamadan, cinsel eylemden ayn bir eylem gibi eşin bağlanması ya da dövülmesi, kırbaçlanması gerçekleşiyorsa ve asıl cinsel birleşme ondan sonra oluyor ya da devam ediyorsa gene bir sapmanın oluştuğundan söz dilmelidir. Gene cinsel eylemin zorlama ile yürümesinden, normal ve her iki tarafın isteğiyle başlayıp yürümesine oranla daha fazla haz alınmaya başlamışsa, örneğin koca karısını dayakla cinsel ilişkiye zorlamaya başlamış ve giderek her seferinde böyle bir dayak sahnesi asıl cinsel ilişkiden önce, çeşitli bahaneler uydurularak yaratılmaya başlamışsa gene ilişkide sadist öğelerin öne çıkmakta olduğundan, sapmanın büyük bir olasılıkla tam olduğundan söz edilmelidir.

Krafft - Ebing kitabında bu tür davranışlara pekçok örnek vermektedir. Sadizm başlığı altında verdiği ilk olgu örneği oldukça sıradan sayılabilecek bir örnektir:

Hastalarından biri son derecede güzel ve çok canlı bir kadınla evlenmiştir. Ancak karısının tertemiz ve beyaz cildini ve hoş giysiler içinde gördüğünde hiçbir cinsel istek duymamakta, ama alelade bir sokak fahişesiyle, ne denli pis olursa olsun uyarılabilmektedir. Ayrıca eşini olmadık yerlerde, gezinti sırasında, parklarda ve rastgele bir çalının ardında ya da tren istasyonlarının tuvaletlerinde birleşmeye zorlamaktadır. Kadın bunlara ne kadar itiraz ederse o kadar uyarılmakta ve bütün gücünü kullanabilmektedir. Buna karşılık evinde ve yatağında cinsel isteklerden tümüyle yoksundur.

Görüldüğü gibi bu örnek, kendi yatağında cinsel isteğin tümüyle sönmesi olgusu dışında, oldukça sık olarak görülebilen, biraz normal dışı ama oldukça da normal bir davranış biçimidir. Pekçok kimse eşini cinsel birleşmeye zorlamaktan, karşısındakinin karşı

koymalarını kuvvet kullanarak bastırmaktan ve ona zorla sahip olmaktan, sıradan bir birleşmeden aldığından daha fazla zevk alabilir. Yakalanma korkusunun verdiği heyecanı cinsel birleşmenin vereceği heyecana eklemek isteyen, bu yüzden açıkta ya da kamuya ait yerlerde sevişmekten hoşlanan pekçok kimse de vardır. Birçok kimse de çok temiz ve şık olunduğunda değil, özellikle terli ya da kirliyken uyarılma alabilir. Bunların hepsi dikkati fazla çekmeyen, ama fetişizmle sadizmin sınırında bulunan çizgi dışı davranışlardır. Tarafların her ikisinin aynı doğrultuda birleşmeleri, yani eşin de zorlanmaktan, heyecandan, ufak tefek hırpalanmalardan aynı derecede zevk alıyor olması, olgunun bir sadizm uygulaması olduğu gerçeğini hiç değiştirmez. Bu, her iki tarafın aynı haz çizgisinde oluşlarını daha ileride inceleyeceğiz.

Bu cinsel davranış özelliğine adını vermiş olan Marquis de Sade'a gelince, onun kendi davranışlarındaki aşırılıkları yukarda görülmüştü. Fantazisinden üretilmiş olan sahneler ise kan donduracak boyuttadır. Hemen her romanında kendini yineleyen bir şekilde genç kız ve erkeklerin ırzına geçilir, orta yaşlı ve çok genç insanlar bıçaklanarak, elle boğularak, asılarak, yüksekten atılarak öldürülür. Bu olaylar gözlerinin önünde olurken izleyiciler çok çeşitli pozisyonlarda sevişir, çiftleşirler. Birinin bir başkasına yaptığı zulüm bunu izleyenleri hazdan çılgına çevirir. Bu arada kendileri de bıçaklanmak, boğulmak tehdidi altındadırlar ama bu onların hazzını daha da arttırır. Genç kadınlar en kirli durumlara düşürülerek çiftleşmeye zorlanırken annelerinin, babalarının ya da çocuklarının gözleri önünde öldürülüp parçalanmasından olağanüstü bir haz alır ve zulüm sahnelerine kendileri de yaratıcı olarak katılırlar ve bu arada kendileri de boğazlanıp öldürüleceklerini bilirler. Bu arada pislikten haz alma da son kertede sürer.

Marquis bu ölçüde canavarca davranmış değildir. Ancak fantazilcrinde bu olaylar bütün vahşetiyle hep olup bitmiştir.

Krafft - Ebing bu olguları doğalarına ve özelliklerine göre daha alt sınıflara da ayırmış ve her gruba bol bol örnek de vermiştir. Onun ayırdığı alt sınıflar şöyleydi:

ZEVK İÇİN ÖLDÜRME

Bu olguların en korkunç ve en yaban olanıdır. Genellikle bedenin parçalanmasıyla birliktedir. Daha ileri boyutlarda yamyamlıkla birlikte de görülebilir. Yalnız bu tür davranışların birçok durumda psikoz denilen ağır ruh hastalıklarında ve ağır zeka geriliklerinde de görülebildiğini unutmamak gerekir. Onlardaki öldürme eylemlerinin cinsel haz duymakla ilgisi pek yoktur. Oradaki daha çok ilkellerde görülen büyü türlerinin ardındaki majik düşüncelere bağlı olaylardır. Bu bakımdan dar anlamda sadizm kapsamında sayılmamalıdırlar.

Adli psikiyatri tarihi bu tür öldürme öyküleriyle doludur. Herbiri öbüründen daha korkunç olan-bu öykülerin burada teker teker ve az ya da çok ayrıntlı olarak anlatımı bu kitabı bir korku romanına dönüştürecektir. Bunlardan en ünlüsünden Karındeşen Jack'ten sözetmekle yetinelim. Ingiliz kral ailesine mensup bir prens olduğundan kuşkulanılan ama kimliği kesin olarak bulunamayan **bu katil 1 Aralık 1887'den 10 Eylül 1889'a kadar 9 kadını Londra sokaklarında hep aynı şekilde parçalayarak öldürmüştür. Bulunan cesetlerin hepsinde önce boğaz kesilmiş, sonra karınları keskin bir bıçakla açılarak barsaklar parçalanmıştı.** Bazı cesetlerin cinsel organları da kesilerek alınmış, öbürlerinde ise cinsel organlar parçalanarak cesedin yanında bırakılmıştı. Cesetlerin hiçbiriyle cinsel ilişkide bulunulmamıştı. Kurama da

uygun olan bu davranış, öldürme fiilinin ruhunda cinsel eylemle tam eşdeğer duruma gelmiş olduğunu gösteriyordu.

Aynı şekilde cinsel amaçla kadınların öldürülmesinin salgın olarak yaşandığı, adı masallara karışmış bir "centilmenler derneği"de tarihte gene Londrada olmuştur. Bu korkunç dernek 1785-90 yıllarında korkunç bir ün kazanmış olan *"Hellfire Club"* (Cehennem Ateşi Klübü)dür. Bu dernek üyeleri tarafından öldürülerek parçalanan genç kadınların sayısı hiç bilinmemektedir. Ama ona ilişkin yüzlerce cinayet söylencesi vardır. Orada da kadınlarla cinsel temasta bulunulmaz, yalnızca cinayet işlenerek zevk alınırdı.

CESETLERİN PARÇALANMASI

Krafft - Ebing'in bu başlık altında topladığı olgular, öldürerek haz duymanın dışında, ölmüş olanların cesetlerinin parçalanması yoluyla cinsel haz duymak gibi bir patolojidir. Bunu bugün sadizmin dışında bir patoloji olarak, Nekrofili (Ölü sevicilik) adı altında ele almayı yeğliyoruz. Bu tür nadir sapkınlıklar normal olarak ağır ruhsal bozukluklarda ve ağır zeka geriliklerinde zaman zaman görülebilirse de bu grup dışında görülüşü gerçekten çok nadirdir. Dikkati çeken, insanlığın kimi durumlarında ve çağlarında belirgin bir artma göstermesidir. Bunun sosyal nedenleri üzerinde daha ileride durulacaktır. Ancak Krafft-Ebing'in kitabında verdiği iki örneğin biri bugünkü bilgimizle bir organik bozukluğu, öbürü bir zeka geriliğini düşündürmektedir.

KADINLARA DAYAK, KIRBAÇ VE KESİCİ ALETLERLE BEDENSEL ZARAR VERMEK

Daha önceki iki türün bir az daha hafif şekli olan bu sapkınlıkta kadınların yaralanacak ve kanayacak kadar dövülmesi ya da doğrudan doğruya kesici aletlerle yaralanarak kanatılmalarının cinsel haz vermesi sözkonusudur. Her ne kadar Krafft - Ebing'in örnek olarak verdiği olguların hepsinde olayın gerçek bağlamda, yani ereksiyon ve ejakulasyonla birlikte olan cinsel hazla birlikte olduğu görülüyorsa da gerçekte cinsel hazzın böylesine dışarıdan da tanımlanacak ölçüde görülmesi gerekmediği gibi cinsel akt sırasında, yani cinsel birleşmeyle birlikte kadının mutlaka acı duyacak ve görünür şekilde yaralanacak kadar hırpalanması durumunda duyulan ek cinsel hazzın tam tespiti her zaman mümkün olmaz. Ancak klasik durumda bunun için özellikle girişimde bulunmak, düzenekler kurmak ve bu sırada mastürbasyon, ya da ejakulasyon için cinsel organın dışarı çıkarılması koşuldur. Buna, olayın ardından kadının gönlünü alma çabalan, eğer fahişeyse yüksek para ödenişi ve kimi zaman yaraların sarılması da vardır.

Öbür iki durumun belirgin hastalıklı kimselerde daha çok görülmesine karşın bu tür, sosyal ve entellektüel olarak çok daha yüksek düzeydeki kimselerde görülür. Fazla derin dinamiklerine inmeden de bu tutumda kadının vücudu içine girmenin cinsel aktla eşdeğerli bir anlam kazanmakta olduğu farkedilebilmektedir. Bu biçimiyle sapmanın çok erken çocukluk fantazileriyle yakın ilgili oluğu, daha doğrusu erken çocukluk algılamalarının bu ileri yaşlara ve olgun cinsel yaşama kadar sürüklenerek geldiği anlaşılmaktadır. Marquis de Sadem kendi yaşamında bilfiil yaptıkları da daha çok bu türden hareketler olmuş ve bu yüzden belalara sürüklenmiştir.

KADINLARIN KİRLETİLMESİ

Kadınları yaralamak için gelen dürtü çok daha sık olarak daha yumuşak bir forma

dönüşerek onların dışarıdan kirletilmesi ve sosyal bakımdan pis bir duruma sokulmaları girişimine dönüşebilmektedir. Kadınların üzerine idrar ya da dışkı yapılması, tükürmek, ya da olan pis bir şeyleri vücutlarına bulamak ve bu sırada cinsel bir haz da duymak ve hatta orgazm olmak ya da hiç değilse heyecanlanmak, sanıldığından çok daha yaygın bir sapkın dürtüdür. Bu bugün özellikle de *"Hard core"* porno malzemesinde çok fazla kullanılışı ve hatta buna yönelik bir ticaret bile oluşmasına ek olarak, bu dürtünün değiştirilmiş ve benzetilmiş formlarının çok normal filmlerde bile bir *"Gag"* ya da heyecan verici bir spot olarak kullanılmakta olduğundan görülebilir. Çoğu zaman bu tür sapkın fantazilere hitap eden bu saklı sahnelerin nitelik olarak sadizmin bu türüne ne denli yakın olduğunu belirtebilmek için Krafft-Ebing'in verdiği birkaç örnekten sözetmek faydalı olacaktır.

34 numaralı olgusunda Dr. Pascal'ın naklettiği bir olgu anlatılmaktadır. Bu kişi sevgilisinin ellerini kömür tozu ya da ise bulamakta ve onunla sevişirken bu elleri görmek için ayna kullanmaktadır. Bu olguya ek olarak anlattığı bir olguda bir subayın bir randevu evine geldiğinde kızlardan birini yağ dolu bir küvete soktuğundan ve onu bu yağa buladığından sözeder. 35 numaradaki olgusundaysa kadınların iş elbiselerini, önlüklerini çalan bir öğrenciden sözedilmektedir. Öğrenci bu sırada cinsel heyecan duyduğu gibi bu elbiseler üzerine sonradan mastürbasyon da yapmaktadır. Aynı öğrenci kadınların giysilerini yolda bıçakla kesmekten ve sigarasının ateşiyle yakmaktan da aynı şekilde heyecan duymaktadır.

Bu tür, parçalama eylemi dürtüsünün kirletme dürtüsüne, kadının bütününden de kadının eşyasına indirgendiği durumlara Krafft- Ebing, Carnier'den aldığı bir deyimle *Sadi-fetişizm* adını önermektedir. işte bu tür fetişleme ve bir sonraki paragrafta incelenecek olan sembolik sadizmle birlikte bugün yaygınlaşmakta olan cinsel sembolikteki önemi daha da anlaşılacaktır.

KADINLARA DİĞER SALDIRI TÜRLERİ - SEMBOLİK SADIZM

Burada verilen iki olgu örneği son derecede karakteristiktir. 36 numaralı olguda bir adam ayda bir kez sevgilisinin yanına gelmekte ve onun elbisesini süslü dantellerini kesmektedir. Adam bunun dışında hiçbir saldırıda bulunmadan çıkıp gitmektedir. 37 numaralı olgudaysa düzenli olarak fahişelere gelen ve sadece onların yüzlerini traş sabununa bulayarak sonra da usturasıyla bu sabunu, onları traş ediyormuş gibi alan bir adam bulunmaktadır. Adam bu kadınlara başka hiçbir cinsel yaklaşımda bulunmaz, işte bu iki olguyla birlikte bakıldığında günümüz zevk dünyasında oldukça yaygın olarak kullanılmakta olan öğeler hemen aydınlanmaktadır. Kullanılmış kirli kadın çamaşırları batıda neredeyse küçük çapta bir ticaret niteliğindedir. Bizde de yapay pornografik dergilerde bunu sunan küçük ilanlara rastlanmaktadır. Kadınların çıplak vücutlarıyla çamur içinde güreşmeleri oldukça yaygınlaşmış bir eğlence türüdür. Birçok filmde güneşlenen kadının çıplak vücuduna güneş yağı sürmek bir erotik hareket olarak sunulmaktadır. Birçok filmde ve reklam spotunda bahçe hortumuyla ya da kova dolusu suyla kadını ıslatmak eğlence öğesi olarak kullanılmaktadır. Bizim yağlı güreşlerin kadınlarla yada kadınlar arasında icrası da batıda bir gösteri türü olarak görünmeye başlamıştı". **Kadının yüzüne gözüne çikolata ya da dondurma bulaştırmak ya da pasta kreması savurmak çok sık karşılaşılan bir *"Gag"* olmuştur. Türkiye'deki *"sosyete"* partilerinde birbirini havuza itmek oldukça yaygınlaştığı gibi *"Islak"* elbise ve vücutlar müzik küplerinde de sık sık kullanılmaktdır.** Bunların hepsinde inceltilip değiştirilmiş sadist eylem aslında kolaylıkla tanınabilir.

İDEAL SADİZM

Bunda bu hareketleri hiç uygulayamayan ancak bu tür resimlerin görülmesi ve yazıların okunmasıyla aşırı heyecanlanan ve cinsel haz duyanlar grubu alınmıştır.

HAYVANLARA SADİSTİK EYLEMLER

Hayvanların insan eliyle acı çekmesi de aynı şekilde sapkın bir cinsel uyarıya yolaçabilir. Bu da gerçekte insan üzerinde bu tür akdarı yapamayışın, o yönde ketlenmenin böyle bir çıkış yolu buluşudur. Temelde her ikisi aynıdır. Bunda da o sırada gerçek bir cinsel uyarı ve doyum sözkonusu olabileceği gibi, bu hareketler sırasında alındığı açıkça görülen zevkte de dıştan izlenemiyor bile olsa cinsel nitelik bulunacağı gerçeğini değiştirmez.

OĞLAN ÇOCUKLARIN DÖVÜLMESİ

Kadınlar yerine erkekleri ve özellikle de oğlan çocukları koyarak cinsel haz duymak da aynı biçimde bir sadistik eylemse de burada daha başka öğelerin de işe karıştığını unutmamak gerekir. Çocukların çoğu zaman arkadaşlarının dayak yemesi sırasında kendilerini dayak atanla özdeşleştirmekten ve bir de sıranın kendilerine de geleceği kaygısıyla duydukları heyecanı belli bir yaş döneminde fallik olarak algıladıkları ve bu yüzden de bu aşamada saplanıp kalabilecekleri unutulmamalıdır. Burada cinsel sapma yalnızca kadınlar üzerinden ikincil bir gelişmeyle olmaz, doğrudan doğruya özdeşleşme yoluyla da gelişir. Erkek öğrencilerin okulda törenlerle kırbaçlandıkları ülkeler ve dönemlerde bu çok daha yaygın görünen bir bozukluktu. Şimdiyse daha çok homoseksüel davranışlarla biliktedir.

Gene Krafft – Ebing çağında ve onun kitabında kadınlara ilişkin sadizmin çok ender olabileceği sanılmakta ve savunulmaktadır. Oysa sadistik uygulama ve yöneliş yalnızca erkeğin biyolojik bir özelliğine bağlı değildir. Bugünkü bilgilerimizle sadizmin çocuk cinsel gelişimi sürecinde, bir aşamadaki patalojik bir fiksasyona bağlı olduğunu biliyoruz ve bu şekliyle az ileride yeniden ele alacağız. Ancak ldasik görüşlerde örnek olarak alınan ve çok ender olduğu not edilen kadın sadizmi olgularında da bir penise imrenme dönemindeki saplanmaya ek olarak aynen erkeklerdeki gelişme düzenekleriyle sadistik davranışlar, ikincil ve üçüncül sapmalar olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu alanda polise ve adliyeye intikal etmiş tektük vakalardan başka giderek sinema ve edebiyatta da bu vakaların görünmekte olması ya da olguların aslında, bilinenden çok daha fazla oluşundan, ya da birçok erkeğin kendi Mazohist fantazilerinde bu beklentinin oluşundandır. Ancak kitabımızın adında da belirdiği gibi sadizm ve mazohizmin aslında tek bir ilişki davranışı biçiminin iki ayrı yüzü olduğu gerçeği bu tür zorlama açıklamaları gereksiz kılmaktadır. Aslında toplumsal eğilimler sonucunda kadına edilgin bir rol daha fazla yakıştırdığından ve erkeğin gücü nedeniyle aktif sadizmi daha kolay uygulayacağı varsayıldığından böyle düşünülmektedir. Pekçok ünlü kadın, güç sahibi kadınlar çok sadist eğilimler sergilemişlerdir. Bunların en ünlüleri arasında Roma ana kraliçesi Valeria Mcssalina ve Fransa kraliçesi Cathcrine de Medici gelmektedir. Ama ikinci cihan savaşı ve Hitler'in egemenliği döneminde pekçok toplama kampının yöneticileri arasında yeterince sadist kadın da bulunmuştur.

SACHER - MASOCH

Sadizm'in tam tersi olan Mazohizm'e adını veren kişi sadizme adını veren Marquis'den çok daha az tanınmaktadır. Bunun nedeni bir olasılıkla onun kişiliğinin ve öyküsünün,

öbürüne oranla çok daha az renkli, çok daha skandalden yoksun olması kadar aynı zamanda mazohizmin edilgin ve çekinik bir rol olarak algılanışı, mazohistin *"ezilen* "i simgelemesi ve insanların da genel olarak kendilerini hiçbir zaman ezilenle özdeşleştirmeye eğilimli olmayışlarıdır. Bu gerçeği, konuyu toplumsal psikoloji açısından ele aldığımızda inceleyeceğiz. Özetle bilinç altından insanlar acı vermeyi, acı çekmekten daha kolay kabul eder ve daha az tepkiyle karşılarlar.

Lcopold Ritter von Sacher-Masoch gerçekten de Marquis de Sade'ın tam tersine toplumuyla uyum içinde ve toplumsal kurumlara tam uygun bir insan olarak karşımıza çıkmaktadır. 27.1.1836'da Limberg'de doğan Lcopold, adından da kolaylıkla anlaşılabileceği gibi asalet taşıyan bir aileden gelmekteydi. Adındaki "Ritter" yani şövalye ünvanı, kendisi tarafından edinilmiş değil, soydan ve doğuştan alınmış bir ünvandır. Yani bir şövalye ailesine doğmuş olan Lcopold adlı çocuktur.

Leopold öğrenimini çok düzenli olarak sürdürmüş, 1857'de Graz Üniversitesi tarih bölümünü bitirerek akademik kariyere katılmış ve daha sonra da Lemberg üniversitesinde tarih profesörü olmuştur.

Daha küçük yaşlardan edebiyat yeteneği ortaya çıkan Sacher- Masoch daha sonra akademik uğraşıyı bırakmış ve kendini yazına adamıştır. Yapıtları arasında *"Son mMcar Kralı"* adlı üç ciltlik bir büyük romanı, *"Çeşitli Yüzyıllardan Aşk Öyküleri"* adlı gene üç ciltlik bir derlemesi, *Galiçya Öyküleri, Yahudi Öyküleri ve Polonya Gettolarından Öyküler* adlı son derecede renkli ve canlı üç öykü derlemesi, edebiyat ve folklor çalışmalarında önemli noktalar oluşturur.

Ancak asıl ününü sağlayan ve adını bir davranış patolojisine vermesine yolaçan zalim ve gaddar kadınların bir tutkuyla anlatılmakta olduğu edebi yapıtlarıdır. Bunlardan en ünlüsü kuşkusuz ki 1870'te yayımladığı *"Kürklü Venüs"* adlı romanıdır. Bunun izleyen diğer yapıtlarında da aynı eğilim kimi zaman güçlü, kimindeyse daha hafif olarak hep bulunmuştur. Bunlar sırasıyla *"Kabil'in Vasiteyi"* (4 cilt), *"Soldan'lı Hanım"*, *"Ruh Avcısı"* (2 cilt), *"Çenetteki Yılan"* (3 cilt) ve ayrıca deneme türünde de *"Viyana'nın Messalina'ları"*, *"Berlin'in Messalina'ları"* adlı yapıtlarıdır.

Ve gariptir ki M. de Sade'dan dilimize, **Simone de Beauvoir**'ın ona ilişkin bir denemesi olan ***"Aşkın Suçları"*** dışında hiçbir şey çevrilmemiş olmasına karşın, daha kırklı yıllarda *"Kürklü Venüs"* tam olarak çevrilmiş ve yayımlanmıştır.

Kuşkusuz ki bütün eserlerinde Masoch, son derecede güçlü bir yazınsal değer sergilemektedir. Marquis'nin, bizdeki taş basması halk öykülerinin diliyle tuvalet edebiyatını andıran naiv, çocuksu, ilkel ve sadece kirli öykülerine karşın, Masoch'unkiler gerçekten yüksek bir estetik değer taşımaktadırlar. Cinsel patolojiye girmelerinin tek nedeni zalim kadın tiplemeleri elinde acı çekmenin hazlarına ilişkin konu ve anlatım tarzıdır.

Maamafih gerek adlî dosyalara gerek klinik notlara yansımış olan Mazohizm olgularında da gerek sosyal, gerekse entellektüel bakımdan oldukça yüksek bir düzey görülmektedir! Denilebilir ki mazohizm bütün aşamalarıyla çok daha rafine ve sofistike bir olgudur. Bu gözlem gene de dinamik açıklamaya uymayan bir özellik oluşturuyor. Belki de yalnız yüksek düzeydekilerin bu hareketleri dikkat çekmekte, aşağı sosyal ve entellektüel katmaların benzeri özgün davranışları ise genel kişilik bozukluğu görüntüsü olarak yargılandığından hiç

üzerinde durulmamaktadır. İrkilten, daha çok ezen sınıflara mensup ve onların özelliklerine sahip kimselerin böyle ezilen bir rolü kendi özgür istençleriyle seçmeleridir.

Sacher-Masoch'un bu davranışın yalnızca yazarı olmayıp aynı zamanda tutkunu da olduğuna ilişkin bilgi ve gözlemler çok azdır. Bunlardan biri, ilk karısı Wanda von Sacher-Masoch'un da ünlü bir yazar olması ve özgün anılarını Wanda von Dunachevv takma adıyla yayımlamış olmasıdır ki o satırlardan böyle bir tutkunun sözkonusu olduğu da ancak çıkarsanabilmekterir.

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Gerek sadizm, gerekse mazohizmin Krafft-Ebing tarafından böylesi ayrıntılı ve titiz açıklanışı, deyimlerin psikiyatri literatürüne bu şekilleriyle girmesine ve öylece kalmasına yol açmışsa da bu durumların nedenlerinin açıklanmasında onun deskriptiv yaklaşımı, yani bütün ruhsal bozuklukların ve bu arada cinsel sapmalar ve kişilik bozukluklarının yapısal nitelikte olduğu gibi alınması, çoğu olguda genetik yüklülükten sözedilmesi ve olguların kalıtsal olduğu ya da bedensel hastalıkların komplikasyonları gibi dış etmenlere bağlanışı klinik gözlemlere pek uymadığı için ve üstelik ruhsal bozuklukların, gene ruhsal yönletmelerle giderilebileceğinin ortaya çıkması üzerine karşı çıkılan bir tutum oluşturmuştur. Bu olguların altında yatan güdüler üzerine önce Freud tarafından yapılmaya çalışılan nedensel açıklamalar ve daha da önemlisi gene onun tarafından birçok sapkınlık özelliklerinin çocukluk ruhsal gelişiminin dönemleri içinde kendiliğinden varolduğu ve ancak ruhsal gelişimin ilerki aşamalarında ve kendi dinamikleriyle aşılmakta olduğunun gösterilişiyle yapısal görüş bırakılmıştır.

Yeniden gözden geçirildiğinde Krafft-Ebing'in bu olguları açıklama girişimininin iki ilke kurama dayanmak istendiğini ayırdedcbiliyoruz: Birinci düşünce olarak Krafft - Ebing'in normal erkek cinsel davranışını "Saldırgan" bir rol olarak kabul ettiği görülüyor. Buna göre erkek kadını elde etmek ve "Fethetmek"tcn, kadın ise bu fethe karşı kendini olabildiğince savunarak sonunda "fethedilmiş" olmaktan haz duymaktadır ve bu tamamen normal *Ars amandi* (Aşk sanatı) gereğidir. Erkeğe genel olarak saldırgan sayılabilecek roller verilir ve bu rol yüklenme sırasında ve bu yüzden saldırgan rolün kendisi, cinsel hazzın yerini alabilir ya da cinsel hazzın büyük bir bölümünü kapsayacak ölçüde gelişebilir. Bu gelişme sevgi objesini öldürmeye ve yok etmeye kadar ulaşabilir.

İkinci bir düşünce olarak ise Krafft - Ebing çok yoğun hazzın duyarlı kimselerde acı duygusuyla birlikte olabildiğine, bunların bir öfke duygusuyla birlikte olabildiğine ve böylece normalde öfke belirtisi olan davranışların, tümüyle normal olan kişilerde bile cinsel akta re-fakat edebileceği ya da onun yerine ortaya çıkabileceğine işaret eder. Bu iki duygu yani haz ve öfke, haz ve zulüm kolaylıkla yer değiştirebilecekleri gibi birbirlerini de çağrıştırırlar. Yani yalnızca sevişme, öfke duygusunu çağrıştırabileceği gibi, öfke ve zulüm de cinsel haz uyandırabilir. Sonuç olarak Kraft - Ebing'in sadizmi normal erkek davranışının abartısı, mazohizmi de normal kadın davranışının abartılışı olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Kraff-Ebing bu arada sadizmin uç noktasını oluşturan öldürme dürtüsü ve yokediş davranışının mazohizmde bir eşdeğerinin olmayışına yani mazohizmin son ucu olarak öldürülme ve yokcdilme isteğinin olmayışına dikkati çekmektedir.

Frcud'un ilk sadizm formülasyonu ise Krafft-Ebing'inki gibi olmuştu. Ona göre de sadizm eril cinsel dürtünün saldırgan öğelerinin abartılışıydı. Burada bu sadistik öğe bağımsızlığını

kazanabiliyor ve cinsel davranışa tümüyle egemen olabiliyordu. Bunun doğal sonucu olarak sadizm erillik ve etkinlikle, mazohizm de dişilik ve edilginlikle eş anlamlı ve eşdeğerli oluyordu. Krafft - Ebing'den farklı olarak Frcud, mazohist acıyı, cinsel dürtünün dışa vurumuna eklenen ve mazohistik acı duymak yoluyla kabul edilen hoşnutsuzluk ve utancın bir türevi olarak tanımlamaktaydı. Böylece Freud mazohizmi bir savunma düzeneği olarak ele almaya başlamaktadır.

Freud önce mazohizmi, sadizmin bir değişimi olarak tanımlamıştır. Temel ve birincil bir mazohizmin varolduğundan kuşku duyar; ancak *"iğdişlik karmaşası ve suçluluk duygusu gibi birçok etmenin etkisiyle abartılmış ve saplanılmış özgün bir edilgin yöneliş "ten* de sözetmektedir. Daha sonraki bir yazısındaysa Freud birincil mazohizm düşüncesine geri döner. Mazohizmin sadizmden türediği görüşünde ısrar etmekle birlikte çocukluktaki sadizmin acıyı aktif uygulamanın farkında olmayış ya da kavrayamayışla birlikte olduğunu düşünmektedir. Yani çocuk acı verdiğinin farkında değildir. Erişkin yaşa gelindiğindeyse sadist davranıştaki haz, acı verilen kişiyle özdeşleşmeden kaynaklanmakta ve böylece mazohistik hazzın bir yansıması olmaktadır. Görüldüğü gibi bu kez sadizmin kaynağı mazohizmde görülmüştür. Aynı zamanda sadizm ve mazohizmin savunma amacıyla kulanılışı da Freud'un dikkatini çekmeyi sürdürmektedir. *"Her iki durumda elbette haz veren acının kendisi değil uyandırdığı cinsel uyarımlardır."* Acının kendi başına haz vermediği düşüncesini *"Dövülen Çocuk"* adlı yazısında da sürdürür. *"Dayak yemek böylece, cinsel sevgi ve suçluluk duygusunun bir döndürmesi olmuştur. Bu yalnızca yasaklanmış geniial ilişkinin cezası değil, ilişkinin gerilemiş bir yedeği durumundadır. Bu yüzden de libıdinal heyecana yol açar ve o andan başlayarak ta ona bağlanır ve çoğu kez de mastürbasyon eyleminde kendini belli eder. Burada mazohizmin kökeniyle ilk olarak karşılaşıyoruz".*

Bu açıklamada iki önemli formülasyon bulunmaktadır: Birincisi mazohizmin yasaklamış ödipal dileklerin yolaçtığı suçluluk duygusunun gerektirdiği cezalandırılma olduğu, İkincisi de dayak yemenin edilgin pozisyonunun etkin cinsel isteklerin gerilemiş bir doyumu olduğu düşünceleri. Freud, daha sonraları "Ölüm dürtüsü" kavramını ortaya attığında, acının başlıbaşına bir zevk kaynağı olamayacağı görüşünü de terketti. Bu kez birincil erotojen bir mazohizm bulunduğu ve bunun acı çekmekten zevk ve haz duyulmasına yolaçtığını ileri sürdü. Bu birincil erotojen mazohizm ölüm dürtüsünün bir temsili olarak ortaya çıkıyordu. Bu dürtünün bir bölümü Erosun etkisiyle dış dünyaya yöneliyor ve *"tahrip edici dürtüye, efendilik ve üstünlük dürtüsüne, güç edinme isteğine"* dönüşüyordu. Böylece sadizm de mazohizm de ölüm isteğinin ve içgüdüsünün bölümleri oluyor ve libido kapsamına giriyordu, ilk olarak mazohizm ortaya çıkıyor ve sadizm de ondan türüyordu.

Freud bu aşamada üç türlü mazohizm ayırdetmektedir: Bunların üçü de erotojenik mazohizmden kaynaklanır ve Erotojcnik, feminin ve moral mazohizm olarak adlandırılabilirler. Moral mazohizm doğrudan doğruya acıyı duymaktan çok genel olarak acı çekmekten hoşlanmaktır. Yüzeysel bakıldığında moral mazohizmin cinsellikle ilgisi yokmuş gibi görülür fakat Freud'a göre bu da ödipal dileklerle ilintili olan bilinçdışı suçluluktan kaynaklanmaktadır ve bu yüzden temelde cinsel niteliklidir.

Odipal isteklerin neden olduğu suçun cezalandırmışı olmaktan da çıkıp böylece ölüm içgüdüsünün yansıması olan bir erotojenik mazohizm ve bunun da dışa yansımasıyla sadizm oluşmakta, erotojenik nitelikli mazohizm, feminin mazohizmin temeli olarak kalmakta ve kabul edilemeyecek tutku ve isteklerin baba tarafından cezalandırılmasının temsili olarak da

moral mazohizm ortaya çıkmaktadır. Bu görüş düzeneğiyle Freud, mazohizmin dürtüsel ya da kazanılmış olacağı seçenekleri arasında dürtüsel varsayımı seçmekte ve bunu geliştirmektedir.

Buna karşılık VVilhelm Reich, dürtü varsayımını ekarte etmiştir. Ona göre mazohizm bir savunmadır ve olabilecek zararların daha az olanını seçerek büyük zarardan kurtulmak yönelişine dayalıdır. Yani babadan dayak yiyen çocuk, daha büyük ceza beklentisi olan iğdiş edilmekten kurtulmuş olduğunu algılamaktadır. Ayrıca Reich, mazohizmde çocuğun sevgi isteğini yerine getirmemiş olanların cezalandırılmasına yönelik bir uyarlama manevrası da sezmektedir. Ona göre *"Onun yakınmalar, şu anlam tabakalarından oluşmaktadır. -Bakın şu zavallı halime- Beni lütfen sevin- Beni sevmiyor bana iyi davranmıyorsunuz- Beni sevmelisiniz- Bunun için sizi zorlayacağım."* Reich'a göre mazohistte yalnız bırakılma korkusuna dayalı çok yoğun bir sevilme gereksinimi bulunmaktadır. Ayrıca Reich, mazohistin öne çıkma korkusunu da farkedcbilmiştir. Gerçi bu gözlemi Freud'da da kısaca buluyoruz fakat o sadece bir gözlem olarak kalmıştır. Reich ise bunun üzerinde durmaktadır. *"Mazohist kişilik övülmeye dayanamaz ve kendini kötüleme eğilimi içindedir. Büyük yeteneğine karşın hastamız sınıfının doruğuna yakın olmaktan nefret eder: iyi bir öğrenci olarak kalırsam kendimi kalabalığın önünde, erekte penisimi gösteriyormuş gibi hissederim"* demektedir. Gerçekten de genel olarak bu tür toplumdan kaçınışın, kendini teşhir etme isteği nedeniyle cezalandırılmak korkusundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak Reich bu özelliği mazohist kişilerin bir yönü olarak belirtmiş, bunu onlardaki güçlü savunma düzeneklerinin kanıtı olarak görmüş, fakat mazohist davranışı bunun savunması olarak, bir cezalandırılma eylemi olarak açıklamamıştır.

Daha sonra Karen Horney'in, Theodor Rank'ın, Edmund Bergler'in, Clara Thompson'un dinamik açıklamaları giderek açıklamaya aydınlık sağlamış ancak hiçbiri ne tek başına, ne de öbürlerine ek olarak tam bir açıklama sağlayabilmiştir.

Genellikle mazohizm üzerinde yapılan araştırmalar, yazılan yazılar, sadizm üzerine olanlardan daha fazladır. Bunun bir nedeni belki başkalarına uygulanan şiddet eylemlerinin, kendine uygulanan şiddetten daha makul görünmesidir. Elbette bu da bu kitapçığın sonunda tartışılacak olan sosyal değerler sisteminin bir sonucu ve dolayısıyla da başlıbaşına bir sorun olur. Sadizm konusunda yazar ve araştırıcılar daha çok bir cinsel sapkınlık üzerinde durmakta, konuyu bu şekilde ele almaktadırlar. Buna karşılık mazohizm için daha çok cinsellik dışı nedenler düşünülmektedir.

Gerek sadizm gerek mazohizm üzerine yapılmış çalışmalar hep 1930'lar civarına kadar yürütülmüş olan kuramlar ve bu kuramların çeşitlemeleri olmuştur. 1940'lardan sonraysa bu konuya daha geniş bir açıdan bakmak zorunlu olmuştur. Bunun için olgunun sosyal ve sosyal-psikolojik yönüne bakmak gereklidir.

SOSYAL - PSİKOLOJİK VE ANTROPOLOJİK BAKIŞ AÇILARI

İkinci Büyük Savaş sonrasında kamuoyuna açıklanmış olan kitle imha süreçleri ve o süreçte yaşanmış olan çok çeşitli olguların analizleri, bir yandan sadizm ve mazohizm kavramlarını daha geniş bir açıdan görmek zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve bir yandan da deyimlere daha sosyal-psikolojik ve antropolojik bir boyut kazandırmıştır. Ondan sonra bütün bir soğuk savaş boyunca ve daha sonra çeşitli bölgesel uygulamalar, kavrama insanlığın temel özellikleri üzerinde düşünmek ve incelemelerde bulunmak yoluyla yaklaşım gerektiğini

göstermektedir.

Yüzyılımızın başlarına kadar savaş ve çeşitli çatışmalara ilişkin olarak bilinenler daha çok eski şövalye savaşlarından kalma, yüzyüze çarpışmalar imajıydı. XIX. yüzyıl sonlarında buna eklenmeye başlamış olan, sivil halka karşı savaş eylemleri ve zaman zaman kimi yerlerde olan sivil halka karşı toplu zulümler (örneğin Rusyadaki Pogrom'lar) ise genel zulüm olarak ele alınıyor, daha doğrusu üzerinde pek durulmuyordu. Tarihte olanlara ilişkin bilinenler de çok ayrıntılı değildi. Olsa olsa *"Barbarlık"* genel deyimi içinde bir uygarlık sorunu gibi düşünülebilirdi. Ancak 1930'lardan sonra bu düşünce değişmeye başladı, daha doğrusu insanların nasıl olup da bu tür barbarlıkları yapabildikleri üzerinde düşünme zorunluluğu doğdu. Çünkü bu tür olaylar, münferit barbarlık olayları olmaktan çıkmış, sistematik nitelik kazanmıştı. Avrupa'nın ve uygar dünyanın en kültürlü halklarından biri olan Alman halkının sistematik bir zulüm ve yoketme eylemini bilerek ve uzunca bir süre işlemiş olmalarının bir psikolojik yönü bulunmalıydı. Önce ulusların kültürlerindeki farklılıklar ele alındı. Bir süre zulüm uygulayan halkın belli kültürel özelliklerinde ipuçları bulunmaya çalışıldı ve bulundu da. Çoğu zaman daha Jung'çu bir yaklaşımla *"toplumsal bilinçaltı"* gibi kavramlar, *"Archetyp"* gibi deyimler böyle açıklamaların temelini oluşturuyordu.

Ancak, soğuk savaş döneminde pekçok ulus içinde tek tek kişilerin rahatlıkla çok gaddarca davranabiliyor olmaları, bir süre genel bir gözyumma ve aldırmama, inanmama ile geçiştirildiyse de sonunda artık saklanabilir olmaktan çıktı. Ve kişilerin bu tür zulümleri işleyebilir hale gelişlerinin yolu ve yöntemi incelenmeye başladı. Burada üzüntüyle belirtmeliyiz ki bu yol ve yöntemleri uygulamaya çalışanlar, bunları aydınlatmaya çalışanlardan daha önce bu bilgilere ulaşmışlardır. Yani işkencecilere eğitim veren pekçok bilim adamı çalışmıştır ve onlar normal kimseleri işkenceci haline getirmenin yollarını, bunun nasıl olabildiğini anlamaya çalışan bilim adamlarından çok önce bulmuş ve uygulamaya da koymuşlardı. Sonunda anlaşıldı ki herkes kolaylıkla zulüm işleyebilir, daha iyi işkenceler bulmak için uğraşabilir ve bu konuda çok da başarılı olur.

işte ancak çok yakın tarihlerde, ancak Vietnam askerleri ABD'ne geri dönüp yaptıklarını ve yaşadıklarını anlatmaya başladıktan sonra ve çok kanlı dikta rejimleri geçirmiş ülkelerde o diktalara düşen rol yeterince oynanıp da yerlerine bağımlı demokrasiler oluştuğunda o diktaların hizmetinde çalışmış olan işkencecilerin günah çıkarmaları sonucunda elde birdenbire şaşırtıcı ve ürkütücü bir bilgi yığını oluşuverdi. Demek ki her namuslu ve sağlıklı vatandaş, hem de tam bu namus ve sağlık dereceleriyle doğru orantılı olarak vahşi bir sadist canavara dönüşebiliyor, aynı zamanda çok mazohist görünüşlü davranışlar da sergiliyor ve her iki durumda garip bir ruh hali içinde *"haz"* da alıyordu.

Savaş boyunca çok katı despot bir rejimle savaşmış ve bu savaş sırasında kendi askerlerini sürekli olarak bireysel özgürlük söylemiyle motive etmiş, aynı söylemle yeryüzünde belli bir *"ideoloji"*'yi de sürdürerek cihan egemeni rolünü üstlenmiş olan Amerika Birleşik Devletleri'nin ne kadar bireysel özgün istence değer verdiği, özellikle de Vietnam Savaşı sonrası sorgulanmaya başlamıştır. O güne kadar yürürlükte olan varsayımlarla, yani toplumların kendi gereksinimlerine uygun vatandaş kişilikleri yetiştirdikleri varsayımıyla ve ABD'nin de, olup bitenlere bakılırsa, oldukça yaban ve sadist bireyler yetiştirmeye başladığı kuşkusuyla kimi deneyler de yapılmıştır. Kamuoyu sorgulaması türünde yapılan araştırmalarda güncel soruların arasına gizlenmiş sorularla vatandaş kitlesinin büyükçe bir çoğunluğunun hiçbir özgür siyasal istenç belirtisi göstermeksizin yetkenin buyruklarına uyarak, kendi bireysel

davranış eğilimlerine çelişkili eylem ve davranışlara son derecede yatkın oldukları bulunmuştur. Bundan daha sonra, 70'li yıllarda, sonuçlan bugün bile korku veren bir deney laboratuar koşullarında yapılmıştır. Stanley Milgram adlı bir araştırmacının ve arkadaşlarının yaptığı bu deney biraz ayrıntıyla anlatmaya değer. Araştırma Yale Üniversitesi psikoloji laboratuarlarında yürütülmüştür. Üniversitenin bulunduğu Ncw Haven kentinde gazetelere verilen ilanlarla *"insan belleği ve öğrenme kuramları üzerinde"* bir araştırmada denek olarak kullanılmak için 20-50 yaşları arasında erkek vatandaşlar arandığı duyurulmuş ve bunun için oldukça iyi bir cep harçlığı da ödeneceği bildirilmiştir. Oldukça uzun bir zaman dilimi boyunca süren bu deneyde oldukça kalabalık sayıda denek rol almıştır. Bunların % 40'ı endüsri işçilerinden, % 40'ı ücretlilerden ve % 20 kadarı da serbest meslek mensuplarından oluşmuştur. Deneyin elbette, ilanda belirtilen amaçla, yani bellek ve öğrenmeyle hiçbir ilgisi yoktur. Ancak deneyin amaç ve yöntemi deneye başlamadan önce deneklere şöyle anlatılmıştır: *"Bellek ve öğrenme yöntemleri üzerinde birçok kuram vardır. Bunlardan biri de, en etkili yöntemin yanlış yapma ve ceza görme temelinde olduğu şeklindedir. Siz burada yalnızca size söyleneni yapmakla yükümlüsünüz. Bütün sorumluluk Yale Üniversitesine aittir."* Deneye üç kişi katılmaktadır; bir öğretmen, bir öğrenci ve bir de deney görevlisi. Gerçekte bir deney çalışanı bir denekle birlikte, sanki o da ilanla başvuran bir vatandaşmış gibi katılmaktadır. Masanın üzerinde iki kart yüzüstü durmaktadır. Bu kartlardan ikisinde de öğretmen sözcüğü yazılıdır. Gerçek deneğe bu kartlardan birini seçmesi söylenmekte ve böylece onun mutlaka öğretmen olması sağlanmaktadır. Rol yapan deney çalışanına bunun üzerine "*Siz öğrenci olacaksınız"* demektedir. Odada elektrik iskemlesine benzer bir aygıt vardır. Ona birtakım kablolar bağlıdır. Bu kabloların öbür ucu öğretmen sıfatını taşıyan deneğin önündeki bir kumanda masasındadır. Ancak bu kablolar biri hariç boştur. Kumanda masası üzerindeki düğmeler üzerinde 15 V. tan başlayarak 450 V.a kadar yazılar konulmuştur. Yalnızca 15 V. olan elektrikli sandalyeye çok hafif bir akım vermektedir. Önce öğretmen sandalyeye oturtulmakta ve bu düğme aracılığıyla verilen hafif akımla deneyin etkinliğine ikna olması sağlanmaktadır. Bundan sonra denek komuta masasına oturacak ve öğrenci rolündeki öbür sözde deneğe bir dizi sözcüğü arka arkaya sayarak onun aynı sırayla bunları söylemesini isteyecektir. Sıralamada yanlışlık yaptığı zaman öğrenci sözde deneğe en hafifinden başlayıp gittikçe şiddetlendirerek önündeki düğmelerle bir elektrik şoku verecektir. Düğmeler üzerinde ayrıca, 100-25 V. arasındaki düğmelerin yanında tehlikeli, sonrasında çok tehlikeli ve 400-450 V. düğmeleri yanında da öldürücü diye de yazılmıştır. Rol yapan sözde denek sık sık hatlar yapmakta ve ardından sözde verilen akımın şiddetine uygun olarak çırpınıp acı çekme rolü yapmaktadır. Akım şiddeti daha da yükseldiğinde yalvarmaya başlar ve vazgeçtiğini, gideceğini söyler. Akım tehlikeli sınırlara geldiğinde bayılma numarası yapmaktadır. Sonuç olarak deneklerin hemen hemen tümü tehlikeli olarak işaret edilen 150- 180 V.'a kadar çıkmakta hiç duraksamamışlardır. Çok az bir kısmı 200 V.tan sonra odada bulunan ve yetkeyi temsil eden laboratuar yetkilisine devam edip etmemesi gerektiğini sormuş, onun *"Devam ediniz"* demesi üzerine öldürücü olduğu işaret edilen dozlara kadar rahatlıkla çıkmışlardır. Deneye katılanlann % 66'sı hiç duraksamadan *"öldürücü"* denilen 400-450 V.lara kadar çıkmış, yalnız % 34u 200 V. civarında duraksamış, deneyi terkedenlerin oranı % l'in bile altında kalmıştır.

Burada sosyal ve politik psikoloji bakımından irdelenmesi gereken birçok yön bulunmaktadır. Ancak biz bunlara saplanmaksızın, konumuzla daha ilgili olan bir gerçeğine işaret edelim bu deneyin. Deneklerin % 80'i bu deney sırasında, hatta karşılarındaki oyuncu

denek öldüğü sırada bile büyük bir coşku, keyif ve heyecan duymuşlar, bunu göstermişler ve deney sonrası yapılan sorgulamada ifade de etmişlerdir. Stanley Milgram ve arkadaşlarının bu deneyleri çeşitli değişikliklerle ve çeşitli toplum kesimlerine uygulanmış ve her seferinde aynı korkunç sonucu, hatta daha da kötü verileri sağlamıştır.

Bu deneyler Amerikan bilim adamaları ve kamuoyu arasında çok etkili olmuştur.

Bu arada toplama kamplarında kalmış ve sistematik işkenceye tabi tutulmuş olan kimselerin yıllar süren gözlemleri, analizleri de bu davranış kalıpları üzerinde yeni bir dizi düşünceye yol açmıştır. Vietnam'da özellikle gaddar hareketleriyle dikkati çeken askerler üzerinde, olağanüstü gaddar olaylara karışmış olan askerler üzerinde, örneğin 16.3.1968 günü olan Mai Lai katliamına katılmış olan askerler üzerinde yapılan psikiyatrik incelemeler ve Ricks'in tutsak Alman askerlerinde yaptığı analitik incelemelerde vardığı sonuçlar hep aynı noktalarda toplanmış ve en önemli bulgulardan biri olarak da en sert davranışlı askerlerde çok yoğun bir homoseksüellik skalası yükselişi bulunmuştur. Bu noktada sert ve gaddar hareketle eşcinsel eğilimler arasındaki sıkı ilişki giderek ön plana da çıkmaya başlamaktadır. Bu olgu daha sonraki ve şimdi bile süregelen işkence olaylarında sezilmekte olan bir bulgudur. Ayrıca batı toplumlarında sayıları gittikçe yükselmekte olan sado-mazohistik ilişki kurucuların, polise intikal etmiş vakalarda yapılan adli-psikiyatrik incelemlerin hepsinde bu bulgu öne çıkmaktadır. Sözkonusu olan eğilim yalnızca erkek sadistlerde ya da mazohistlerde değil, karşılaşılan ve incelenebilen kadın sado- mazohistlerde de aynı yoğunluktadır. Bu arada uzak geçmiş tarihsel olguları da daha yakından incelenip irdelenmeye çalışılmaktadır. Böylcce sadizm ve mazohizm olgularında sosyal-psikiyatrik ve antropo-psikolojik açıklama ve yaklaşımlar değer kazanmaktadır.

İNSANIN ARKETİPAL ANLAMI

Kendini bir ayrı ben ve ayrı bir tür olarak net bir biçimde algılayabilen tek canlının insanoğlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu yetinin filogenetik bir aşama olduğu gerçeği hayvanlar üzerinde yapılan çeşitli araştırmalarla kavranabilmektedir. Elbette bir *"Ben"* algılamasının da-ha düşük filogenetik sırada bulunan bir canlıda bulunup bulunmadığını doğrudan sorgulayabilecek bir olanak elimizde bulunmuyor. Ancak maymunlarla insanlar arasında sözel bir iletişim kurmak üzere yapılan çok uzun araştırmalarda türün bir ben kavramına ve kendini bir özgün yapı olarak görmekte ancak sinir sisteminin özgün bir yapısı sayesinde ulaşabildiğine ilişkin kanıtlar bulunabilmektedir. Bu da merkez sinir sisteminin, özellikle de beynin çok özel bir yapılanışına bağlı olarak düşünülüyor. Kısaca özetlemek istersek; beynin filogenetik sistematiğinde en eski yapıları olan bazal gangliyonların, kafatasının özel yapısı nedeniyle dış tabakalara, yani bilinçli zihinsel yapılara, ancak yüksek maymunlardan itibaren olağanüstü yaklaşmış olduğu ve bu nedenle de daha düşük sıradaki canlılarda bulunmayan bir bağlantı düzeneğinin ortaya çıkmış olduğu düşünülebiliyor. Bu da beynin şakak lobunun (temporal lobun), kulak yapısı nedeniyle çok içeri itilmiş ve ortada bulunan limbik sisteme ve bazal gangliyonlara yaklaşmış olması sonucunda limbik sistemle temporal ve prefrontal korteks arasında, daha düşük canlılarda olmayan iletim yollarının ortaya çıkmış olması şeklinde açıklanıyor. Bu gelişme goril ve şempanzelerden itibaren bulunmaktadır ve gorillerde şenpanzelere oranla biraz daha ileri bir aşamadadır. Bunun sonucunda gorillerle şempanzelerin, doğa olaylarını bir varlık gibi algıladıkları ve kendi bireyleri ile bağlantısını aradıkları anlaşılıyor. Bu canlıların, örneğin kendi hastalıklarını bir dış faktöre bağlamaya

aktif olarak çabaladıkları görülüyor. Kuşkusuz ki, filogenetik olarak çok daha geç ortaya çıkmış olan insan türü ve artık yokolmuş olan akrabaları bu bakımdan çok daha ileri bir olanağa kavuşmuş ve ilk andan itibaren kendi varlıklarını incelemeye başlamışlardır.

işte bu biyolojik gelişim en ilkel insanlardan başlayarak insan varlığı ve vücudunun kapalı gizemleri üzerinde bir dizi açıklama çabasını da birlikte getirmiştir. Bunun sonucunda en ilkel uygarlıklardan başlayarak insan organizmasının ve onunla ilgili her şeyin, korku ve merak uyandıran özellikler taşıdığı görülmektedir. İnsan salgıları, kan ve idrar, meni, ter ve dışkı, kendi olduklarından başka bir de gizemli anlam taşımaya başlarlar. Ölmüş olan inanların vücut parçaları, ve kalıntıları baştan başa gizemlidir. Kişilerde çok çeşitli korkulu, büyülü anlamlar çağrıştırır, korkudan tiksintiye kadar çeşitli duygular uyandırırlar, ilkel uygarlıklarda buna ilişkin binlerce örnek bulunduğu gibi bugünkü uygarlıklarda bile bu algılamalara örnek olabilecek yığınlarla töre ve simge bulunmaktadır. Örneğin, insan kemikleri, kafatasları, insan kanı hemen herkeste, en yakın hayvanların benzeri kalıntılarından çok daha değişik etki yapar. Hiçbir insan bir koyun, öküz ya da hatta goril kafatasından korkmadığı halde, insan kafatası herkese büyülü birçok çağrışım uyandırır. Vücuttan çıkan madde ve sıvılar herkes için çok değişik anlamlar içerir. Antropoloji bu örneklerin binlercesini sunabilmektedir. Çok değişmiş şekilleriyle bu, temelinde vücudun kutsanması ve büyülü olarak algılanışı yatan, bir sürü töre vardır. Hemen akla gelen örnekler olarak, yapı temellerine insandan çıkan kanın akıtılması gibi çok eski bir töre, giderek temele yalnızca bakirelerin bekaret kanının ve kadınların adet kanının konulmasına ve o da giderek birçok uygarlıkta temele kurban kanı akıtılmasına dönmüş olarak halen yaşamaktadır. Birçok uygarlıkta tırnak ve saç gibi insan vücudu kalıntıları büyü taşır ve örneğin ülkemizde ateşe atılmaları günah sayılır. Hristiyanlarda ölü evi yemeği ve ülkemizde cenaze helvası, en eski çağlarda ölenin yemek yoluyla kalanların vücudu içine alınıp yaşatılmasının kalıntılarıdır. Hristiyanlarda Tanrı'nın ve İsa'nın kanını ve etini simgelemek üzere küçük yufkalar ve şarap içe alınmakta yani içilip yenilmektedir. Daha yüzlerce, binlerce adet ve töre vardır.

İşte insanlar daha en eski çağlardan başlayarak ölüm ve öldürme üzerinde sayısız korku, büyü ve kutsama eylemi uygulamışlardır. Bunun sayısız örneği bütün kültürlerde bulunabilir. Akdeniz uygarlıklarında da ölümün tanrılara sunulacak en önemli sunak haline geldiğini görüyoruz. Gerçi bu sunu yalnızca Akdeniz uygarlıklarına özgü bir durum değildir. Genellikle tanrılar et ve kan istemektedirler. Benzeri davranışı yalnıza Uzak-Doğu'da bulamıyoruz. Orada tanrılar daha çok uyumu sağlayan bir niteliktedirler ve verilen sunular daha çok onlara verilmiş dilekçeler niteliğindedir. Ama gene de cinleri kandırmak için hoşnut etmek gereklidir ve kimi kandırmaca kurbanlar sunulmaktadır. Ve ayrıca tanrılara kişiler kendi canlarını verebilmektedirler. Mezopotamya ve Akdeniz uygarlıklarındaysa gerek tanrılar, gerekse yarı tanrılar, cinler ve çeşitli ruhlar beslenmek için sürekli kan ve et gereksinirler. Ölüm, Germen halklarının ve Ural-Altay topluluklarının kültürlerindeyse çok daha yoğun boyutlara ulaşmıştır. Savaşta yada eceliyle ölenin ailesi bireyleri ve yakın çevresi de çoğunlukla onu yalnız bırakmamak için birlikte giderler. Ural-Altay ve Fin-Uygur topluluklarında bu birlikte gidiş simgesel bir duruma indirgenmiş ve Yuğ (Cenaze) törenlerinde vucudun, özellikle de yüzün yaralanarak kanın akıtılmasıyla yerine getirilir hale gelmiştir. İskitlerde bu öteye gidişin kenevir dumanlarıyla da yapılmakta olduğunu görüyoruz. Yoğun kenevir dumanlarıyla, yani esrarla ortaya çıkan esrime sırasında yaşanılan sanrılar ölüme eşdeğer sayılmaktadır. Daha sonra ilk Altay boylarının Dinyeper ırmağını geçerek Romalılara görünmeleriyle verdikleri

izlenim kendi kanını kişiliğinden kopararak sunmak için yapılan yüz yaralanmalarıyla açılmış yüz yaralan sonucunda *"Çerçevesine gerilmiş derilerden yapılmış kalkana benzeyen yüz"* izlenimi olmuştur ki bu benzetmeyi daha ilk Roma tanıklarında bulduğumuz gibi ondan 6-7 yüzyıl sonra İslamiyet'in ilk günlerinde ilk İslam söylemlerinde de buluyoruz. Demek ki bu izlenim, aynı kültürel algılamayla sürüp gitmiştir.

Ölümün Avrupa barbar halkları tarafından algılanışı ise çok daha sert ve gaddardır. Bir Germen erkeğinin Walhala'ya (Cennet) girebilmesi için temel şart kanının akarak ölmesi, yani ya öldürülmesi ya da intihar etmesidir. Tanrı Wotan bile hem öldürülmüş, hem intihar etmiştir.

Ölüm kavramının Roma uygarlığı tarafından algılanışı da son derece de gaddar ve vahşi bir tutku şeklindedir, insanları öldürmek, öldürerek keyif ve haz almak, insan vücutlarını parçalamak, kanlarını akıtmak artık bir esrime duygusuna kadar ulaşmaktadır. Hristiyanlığın girişiyle ise durum hemen ikiye çatallanmıştır. Bir yandan Hristiyan inanç ve öğretisinin getirdiği ölümün büyük bir elem olarak kutsanışı, öte yandan yeraltına inmiş olan eski pagan inançları sayesinde büyülü ve gizil anlamlar kazanması aynı anda olmaktadır. Yeraltında gelişen o ikincil kültür her ne kadar cadılık sayılarak kilisece mahkum edilmekteyse de öldürme fiili her iki tarafta yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bir yandan yığınlarla *"Cadı"* muazzam bir teknik yardımıyla işkencelerden geçirilerek sonunda da odun yığınları üzerinde yakılmakta, bir yandan da cadılar küçük çocukları, Yahudileri, yolunu şaşırmış hastaları, sakatları, serseri ve dilencileri öldürerek vücut parçalarını büyü malzemesinde kullanmaktadırlar. Çeşitli büyü iksirleri reçetelerinde kullanılmakta olan maddeler arasında, bakire kanı, adet kanı, plasanta, düşük bebeklerin kan ve etleri, asılarak ölmüş insanların vücut yağlan, idrar ve dışkı gibi insan salgılan, bu arada kedi, köpek gibi evcil hayvanların kan ve etleri, nihayet insan kanı bol bol bulunmaktadır. Bütün bu belirtiler ölüm, ölme ve öldürme olgularının ne denli yoğun bir uğraşı olduğunu göstermeye yeter. Haçlı seferleriyle ölme kavramının değişik bir boyuta ulaştığını görüyoruz. Bir yandan kilise resimlerinde ölüm, gençleri ve bakireleri baştan çıkaran şehevi bir nitelik kazanmakta, bir yandan da doğuda barbarlar ve Müslümanlar yığınlarla katledilmektedir.

Her ne kadar sadizm kavramının içinde cinsel bir haz duygusu temel bir koşul olarak alınıyorsa da Gotfroid de Bouillon'un 80-90 bin Müslümanı öldürterek karınlarını deştiği sırada bunu yapan ve izleyenlerin hangi duyguları tatmış olduklarını bilmek kolay değildir. Ancak aynı dönemde kilise resimlerinde ölümün baştan çıkarıcı cinsel öğelere eş değerli tutuluşu, böyle bir *"cinsel"* algılamanın öldürme eylemine de refakat etmiş olduğuna pek kuşku bırakmıyor. Katliam ise aynı dönemde pekçok kez uygulanan bir kitle davranışıdır. Olur olmaz gerekçelerle insanlar kitleler halinde öldürülmektedirler. Gene orta yerde uygulanan idam sahneleri çok fazla seyirci çekmektedir. Dahası kişinin diri diri parçalanması şeklinde idam sahneleri de bolca uygulanmaktadır.

Burada gene doğu uygarlıklarında daha değişik ölüm ve öldürmeler olduğunu görüyoruz. Ama temelde durumu kökten farklı olarak görmeye yetecek bir farklılık yoktur. Orada da doğaüstü güçlere verilen en önemli armağan ölümdür.

işte bütün bu bilgilerden yola çıkarak ölüm olgusu çevresinde kültürel bir algılama biçimi geliştiğini görüyoruz. Jung öğretisi açısından bu görüngüyü adlandırabiliriz. Sözkonusu olan bir archetyp'tir ve toplumsal bilinçdışına yerleşik bir özelliktir. Jung, belirli birtakım konuların

insanların çağlar boyunca ortak uğraşısı olduğu ve bu algılamalar yoluyla tarih öncesi çağlardan buyana hep en erken çocukluk çağından başlayarak ruhun en derin katmanlarına yerleşmiş olduğu, böylelikle de hemen bütün insanlarca ortak kullanılan bir bilinçaltı oluştuğu görüşündedir. Bu ortak bilinçaltına o, toplumsal bilinçdışı adını vermektedir. Bu bilinç dışında yerleşmiş ortak algılama biçimlerine de achetyp denilir. Bu archetyp'ler kültürlere özgü olabileceği gibi bütün kültürler için, ya da birkaç kültür için ortak da olabilir. Bu archetyp'ler biz bilinçli olarak farkında olsak da olmasak da bizim duygu ve düşüncelerimizde bulunur ve bunları yönlendirirler.

Örnek olarak bir kaç archetyp'i verebiliriz:

Ağaç Bütün kültürler için ağaç bir anlam ifade eder. Bu anlam simgeseldir. Yani insanlar ağaca bir varlık ve değer olarak kendilerine ifade ettikleri anlamın dşında bir anlam da yüklemektedirler. Şaman kültürlerinde ve orta çağ öncesi Avrupanın Kelt ve Germen kül-türlerinde Ağaç, yaşamı ve yaşam gücünü, yeryüzüyle gökyüzü arasında etkileşimi sağlayan süreci ve kişileri birarada tutan temel güçleri temsil eder. Hemen bütün kültürlerde bu bağlamda kutsal ağaçlar bulunmaktadır ve bugün de aynı nitelikte kullanıldığı görülmektedir. Noel ağacı olarak aile birliğini ifade ettiği gibi, İslam mezar taşlarında da ruhu semaya taşıyan yolu simgeleyen eski şaman geleneklerinin kalıntısı olarak bir ağaç resmi bulunur. Gene camilerin mihrap süslemelerinde ağaç figürleri tercih edilen figürlerdir. Ayrıca- defne, zeytin ve meşe dalları da devlet armalarında ve uluslararası örgüt armalarında bulunan simgelerder. BM işaretinin iki defne dalıyla çevrili oluşu dışında bizim askeri kokartlarımız da iki meşe dalıyla çevrilidir.

Yıldız: 3, 4, 5 ve 6 kollu yıldızlar mutlaka anlamlar ifade ederler. Şans, zafer, başarı gibi birçok kavram yıldızla ifade edildiği gibi, 5 kollu yıldız insan varlığının doğrudan simgesi ve 6 kollu yıldız da yersel ve göksel güçlerin dengesi ve Mühr-ü Süleyman'dır.

Kurukafa: Bütün kültürler için ölümü ve ölüm tehlikesini ifade eder.

Başak: Hemen bütün kültürlerde yeryüzünden fışkıran gücü, bereketi, besleyici ve yaşatıcı tanrısal gücü simgelemiştir. İşte ölüm de insanların tarih boyunca ve her türlü kültür ve uygarlık biçiminde anlamaya ve kavramaya çalıştıkları, üzerinde düşünüp neden, nasıl sonuçlarını çıkarsamaya uğraştıkları bir görüngü olarak muhakkak ki pekçok arehetyp kavramı yüklenmiş ve kendisi bütünüyle bir archetyp haline almıştır. Bu kavrama, ölüm çevresinde gelişen bu arehetyp değerlere genel olarak baktığımızda üreme ve ölümün, giderek sevgi ve ölümün zıt kavramlar olmaktan çıkıp aynı olgunun iki görüngüsü gibi algılanmaya başladığını izleyebiliyoruz. Sonunda bu varolmak ve yokolmak, varetmek ve yoketmek aramdaki ilişki her iki kavramın da öylesine kaynaşmasına yolaçmaktadır ki birbirini izleyen, birbirinin doğal sonucu ve dolayısıyla da gerçekten son uç noktası olarak gelişmektedir. Pekçok kültürde bu kendini göstermektedir ve çok çeşitli yollardan insan ruhunun en derinlerine kazılmaktadır. Hint mitolojilerinde Şiva her iki kavramı birleştiren bir tanrısal motif olarak ortaya çıktığı gibi ölmek ve yeniden doğmak birbirini izleyen ve aynı değeri taşıyan iki olgu halini almaktadır. İşte bu gün, insan topluluklarında bu her iki kavramın, ölümün ve doğumun, varolmak ve yokolmanın, doğurmak ve öldürmenin içiçe olmasından sadizm ve mazohizmin temelinde de bu köklü yönelişlerin bulunduğu sonucu çıkarılmakta ve bu kavramdaki bir gelişmenin bu davranışlara yol açtığı düşünülmektedir.

SADİZM VE MAZOHİZM'İN DÜZENEĞİ

Toplumsal bir archetyp de olsa ölüm ve kalım üzerinde bir kişinin bir saplantı olarak kalışının yollan gene de tam olarak ortaya çıkarılabilmiş değildir. Bugünkü anlayışımıza göre belirli koşullar oluştuğu zaman, ki bu koşulları birazdan ele alacağız, kişide ölme ve var olma, öldürme ve yaşatma dürtüleri birbirine içiçe geçmekte ve bir dizi ruhsal karmaşaya dönüşmektedir. Kişiler ölümü bir cinsel şehvet duygusuyla karşılayabildikleri gibi öldürmeyi de bir cinsel haz verme ve dolayısıyla bir haz elde etme şeklinde de algılayabilmektedirler. Bu döngü bir kez ortaya çıktıktan sonra da her ikisi arasındaki sınır tümüyle ortadan kalkabilmektedir.

Yani kişi kendi ölümünü bir şehvetle algılamaya başlayınca karşısındakine vereceği şehvetin son uç noktası olarak da onun ölümünü düşünebilmekte ve onun öldüren en yüksek bir şehvetle kendisine ram olduğu gibi bir sonuca ulaşmaktadır. Yani sadist karşısındakini öldürmekle ona kendi istediği ölümü sunmaktadır. Burada bütün bu gelişmelerin bilinçli düşünce ve düşlemeler yoluyla değil, tümüyle bilinçaltı olarak yürüdüğünü yeniden anımsatalım. Yani sadizmin temelinde kişinin kendisinin varsaydığı ve özlediği yokolma ve acı çekme vardır. Mazohist davranışın temelinde de aynı şekilde ölme ve yokolmayı en azından model olarak tadabilme bulunmaktadır.

Kişinin bu garip modele saplanışının temelinde de yaklaşık olarak şöyle bir modelin bulunduğu düşünülmektedir:

A) Kişi anneyi doğurduğu gibi yok da edebilen bir varlık olarak algılar. Besleyen o olduğu gibi aç bırakan da o olduğu için bu algılama bebeğin zihninde neredeyse otomatiktir.

B) Babanın temsil ettiği dış otorite ve kendisini doğuran ve besleyen anneye sahip oluşu nedeniyle gösterdiği güç, onun çeşitli toplumsal koşulları saptayan ve o koşulların yaptırımlarını da sağlayan kişi olarak algılanmasına, anneye duyulan bütün ters duyguların, yani öfke ve kızgınlıkların babaya yansıtılmasına yolaçmaktadır.

C) Anneyi elinde tutmak ve onun sevgisinden her zaman yararlanmak isteği engellendikçe, bu engelleme yetisinin giderek bütün haz veren durumlara yayıldığı, yani babanın bütün haz veren durumları engellediği şeklinde bir algılama başlamaktadır.

D) Hazzın acıyla, varolmanın yokolmayla, yaşamın ölümle kaynaşmaya başlaması çocuğun genitel hazlara ulaşmaya başlamasıyla yokolma ve yoketme korkusu biçimine dönüşmektedir. Bu odipal karmaşanın son derecede sivrildiği bir evredir.

E) Böylece kişi giderek acıdan haz duymaya başlayabilir ve verdiği acının da haz vereceğini hissedebilir.

F)Bu kertede cinsel duygularla yokedici duygular artık birbirine iyice kaynaşmış hale gelir. Acı vermek ve öldürmeyi zevk almak için yapabileceği gibi, acı verdiği ve öldürdüğü zaman da cinsel bir zevk alabilir.

Böylece bir düzeneğin sonucunda gelişme çizgisi şöyle bir şema izlemektedir:

- Baba; sert, kaba, katı, hasis, dar kafalı, tehditkar, korku veren bir obje olarak algılanmakta, daha doğrusu bu duygular ona yansıtılmaktaır.
- Anne; duygulu, duyarlı, acı çeken, sevgi ve okşanma isteyen bir obje olarak

algılanmakta, daha doğrusu bu duygular ona yansıtılmaktadır.

• Böylece baba süper egoyla, anne de idle özdeşleşir. Babada yetke, annede sevgi ilkesi yoğunlaşır.

• Ego her iki objeye de sevgi ve kin duygularıyla bağlıdır. Baba sevilmekte ama aynı zamanda ondan korkulmaktadır. Anne sevilmekte ama aynı zamanda küçük görülmektedir.

• Böylece baba aracılığıyla sevgi ilksi bastırılmakta, anne üzerinden de sevginin suç olarak algılanmasına çıkılmaktadır.

• Böylece otoriteye boyun eğerek sevgiye kavuşma, sevgiyi horlayarak sevgiye kavuşma duyguları aynı durumda ve aynı bireyde tümüyle kaynaşmış olarak ortaya çıkmaktadır. Bu duyguların uç noktaları olarak da yoketme ve yokolma görülmektedir.

işte, böylece birbirine zıtmış gibi görünen Sadizm ve Mazohizmin kökende birliğine böylece varılmış olmaktadır.

SADÎZM VE MAZOHİZMİN GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

1-Sadomazohizmin en yaygın görünüş biçimi bu ilke üzerine kurulmuş olan ilişkiler, dostluk ve arkadaşlıklar, aşklar ve evliliklerdir. Bu tip ilişkide kişi karşısındakine acı vermeye başlar. Karşısındaki bu acıyı kendine bir yaşam biçimi olarak algıladığı andan itibaren ve çektiği acıya karşın duyduğu zevki ifade eder etmez bu ilişki biçimi kurulmuş olur. *"Dertleri zevk edindim"* dizesi bunun tipik örneğidir. Dertleri zevk edinen kişi böylece sevgilisinin acımasını sağlamakta ve verilecek bir parça sevgiyle ödüllenmektedir. Bu ödül, veren kişiye hem büyüklük keyfini vermekte hem de bir suçluluk duygusu yüklemekte ve onda bir derde yolaçmaktadır. Böylece her iki kişi hem acı çekmek, aynı zamanda hem sevilmek, hem küçük görülmek ve nefret etmek, hem küçük görmek ve nefret etmek, hem sevmek, hem acımak işlev ve durumlarını aynı zamanda ve birarada yaşamaktadır. Bu tür bir temele oturmuş olan evlilikler, sevgi ve dostluk ilişkileri sanıldığından çok fazladır. Bu özellik en fazla da evlilik danışmanları ve boşanma davalarına bakan yargıçların, bu tür davaları üstlenen avukatların kafasını karıştırır. Gerçekte bu tip bir ilişki kurmuş olan ikisi de sado-mazohist iki kişi, bu ilişki modelinde mutludur. Bir çift eğer çok aşırı eziyet sahnelerine karşın pişman olma, af dileme ve affetme sahnelerini de çok yaşamaktaysalar, bu evliliğin sado- mazohistik bir ilişki üzerine kurulmuş olması çok olasıdır. Böyle bir durumda ayrılma ya da boşanma her iki tarafın kesinlikle mutsuzluğuyla sonuçlanır. Çünkü ikisi de bu ilişki tipine muhtaçtır ve böyle bir ilişkiyi de kolay kolay bir daha, bir başkasıyla kuramazlar.

2-Sado-mazohizmin en yaygın örneklerinden biri de buyruk altında iş görmekten çok haz duyan ve kendi de çok sert ve çok katı bir otorite uygulayan kimselerdir. Özellikle askerlik ve polislik gibi mesleklerde çok görülen bu tip, çok disiplinli ve başarılı görünmesine karşın aslında tam da o meslekler için korkunç felaketlere yolaçabilecek kişilerdir. Ne yazık ki her iki meslekte bu tipler uzunca bir süre ödüllenir ve *"tam asker"* ya da *"gerçek bir polis"* olarak algılanır. Oysa görevin değil kendi dürtülerinin doğrultusunda hareket etmekte olan bu kimseler sevk ve kumanda süreçleri bakımından çok tehlikeli noktaları oluşturur ve tam da görev sırasında bir felakete yolaçabilirler. Çünkü kişilikleri ve egoları aynı zamanda korku ve yılgınlık duygularıyla da aşırı yüklüdür ve çevrelerinde oluşturdukları yılgınlık da görevin altüst olmasına yolaçar.

3-Sado-mazohizmin tümüyle hayvanlara yönelik dışa vurumu da sık görülür. Köpeklere ve atlara düşkün görünen, ava giden, öldüren ve kırbaçlayan ve bunu bir yaşam stili olarak sunan, hem de aydın ve kibar çevrelerde, pekçok insan bulunur. Dikkatli bir gözlem ve irdeleme bu kimselerin kişisel ve iş çevrelerinde, aile yaşamlarında da aynı davranışların, yani yukarıda sözü edilen iki ilişki türünün çeşitlemelerini uygulamadıklarını gösterir. Bu özellikler tam doyuma ulaşmalarını engellediğinden birçok sorunuada yolaçabilir ve aile içi, iş ortamı içi birçok soruna yolaçar.

4-Düşünsel boyutta sadizm ve mazohizm de sanıldığından daha yaygın bir türdür. Pekçok kadın fantazilerinde eziyet edilme, ırza geçilme düşleriyle cinsel tatmine ulaşmaya çalışır. Dikkatli bir irdelemede bunların da özel ilişkilerinde, daha hafif ölçülerde de olsa, 1. ve 2. tipteki ilişkileri kurdukları görülebilir. Erkeklerde de daha çok sadist tipte yürüyen fantaziler bulunabilir. Dışa vurumlarında *"Maço"* bir görünüşte sergileniyor olabilir. Ancak ilişkilerde çoğu zaman eşcinsel eğilimler ya da bu eğilimler nedeniyle eşcinsel korkular da çok yoğundur. Eşcinseliğin genellikle sado-mazohizme refakat ediyor olması hem eşdeğer bir gelişim özelliğinden, hem de eşcinsel ilişkilerin sado-mazohistik bir görünüm taşımasındandır, özellikle de erkeklerde. Ancak ilişki eziyet etme boyutunda kalmak koşuluyla kadınlarda da cinsel kimlik karmaşası hiç eksik olmaz.

5-Fetişist boyutta sado-mazohizm de bi çok fetişist davranışın kökeninde bulunmaktadır. Özellikle şiddet simgesi olarak akla gelen eşyanın cinsel uyarılma amacıyla kullanımının ardında sado-mazohist ve elbette onunla birlikte eşcinsel bir yaklaşım da bulunmaktadır. Çizmeler, kemerler, deri giysiler, kullanılmış ve yıpranmış giysiler, metal süs eşyası, vücut üzerinde kalıcı değişimlere neden olacak dövmeler ve vücut süsleri gibi bir çok fetişistik öge aynı zamanda fantazi boyutunda sado-mazohistik eğilime de işaret etmektedir.

6-Sckonder sado-mazohizm de, özellikle az önce adı geçen kitle olguları, katliamlar, savaşlar, işkenceler gibi olaylarda ortaya çıkmaya başlayan bir olgudur. Aldığı emirlerle bu tür eylemleri icra etmeye girişen kişi, duyduğu korkuyla ölümün arkaik büyüsü arasında sıkışmakta ve bir tür ekstaz, yani vecd halinde icraya başlamaktadır. Özellikle bölgesel politikalara bu tür davranışların fazlaca girmiş olması, bölgesel çatışmaları içinden çıkılmaz duruma sokan olgulara neden oldukları için günümüzde giderek önem kazanan bir görüngü olarak karşımıza çıkıyor. Verilen emrin uygulanışı sırasında gittikçe artan boyutta kan dökmek, eziyet etmek bu tür olaylara katılan ya da tanık olan normal vatandaşların kısa bir süre sonra iyice zıvanadan çıkması, egolarının ve egolarıyla süperegolarının kontrolünün tümüyle ortadan kalkması, dürtülerinin tümüyle egemen olması sonucunda gittikçe aşağılık bir katil haline gelmekte ve bu arada egolarının yitiminden doğan korkunç bir parçalanma duygusunu da yaşamaktadır. Olaylara katılanların ya da tanık olanların, bu olaylardan sonra uzun bir rehabilitasyondan geçirilmeleri gereği böylece ortaya çıkmaktadır. *Vietnam sendromu* denilen, psikiyatride travma sonrası stres bozukluğu adı altında bilinen durum, yalnızca kişinin insan eliyle uygulanan felaketlere maruz kalmasıyla değil, bu felaketlerin nedeni haline gelmesiyle de ortaya çıkar. Yani cellat aynı zamanda kurban haline gelmekte ve eylem her iki tarafı birden ağır şekilde sakatlamaktadır. Her insanda normal olarak doğuştan gelen dürtüler, gene doğuştan gelen dürtüler sayesinde bir ben oluşturur ve bu ben de gene dışarıdan gelen birtakım öğretileri alıp benimseyerek bir üst ben inşa eder. Asıl ben yani Ego bu ikisi arasında, yani dürtülerden oluşan *id* ve benimsenmiş değerlerden oluşan bir *üst-ben* ya da *süperego* arasında sağlıklı olarak gelişmelidir. Bu gelişim hemen her aşamasında bu

yapılar arasında bir çatışmayla yürümekteyse de yapılar arasında varılan uzlaşmalarla bir dengeye ya da hastalığa, nörotik bozukluğa çıkar. Ancak çatışmalar kaldırılamayacak boyutlara ulaştığında Ego'nun yani Ben'in parçalanması ortaya çıkar ki bu da yapay bir psikoz demektir. Kimi zaman bir çaresizlik sendromuyla tam bir depresyonda sonlanabilen bu durum, eğer ego bütünüyle yıkılacak olursa ağır bir psikoz tablosu da verebilir. Her durumda ağır bir kişilik bozukluğu sözkonusudur. Böyle durumlarda en fazla kullanılan savunma düzeneklerinden biri yadsıma düzeneğidir, yani kişinin o işleri yapan yanını kendi kişiliğinden tümüyle çıkartıp atmasıdır. Bu sırada yapılan işlevlerde yani uygulanan öldürmelerde ya da işkencelerde, dürtüler tümden başıboş kalacağından olağanüstü gaddarca davramlabilir ve çok büyük bir doyum da sağlanabilir. Ötendenberi en korkulan tipte sadist kişiler oluşmuş olur. Bu kişi yaptığı her harekette kendi parçalanışını bir kez daha yaşamakta ve bu yokoluşundan büyük bir mazohist haz da duymaktadır. Böylelikle her sadistin aynı zamanda mazohist bir haz da alışı yinelenmektedir.

7-Doğrudan doğruya mazohist cinsel haz oldukça nadir görünen bir sapıklık olarak kalmaktadır. Burada da cinsel ilişki kurmak üzere ele alınan partnere aşağıda sayılacak çeşitli araçlarla ya da bulunabilecek bir yeni yöntemle bedensel eziyet edilir ve onun vücudunun zedelenmesi ve yaralanması sağlanır. Bu sırada ezilen partnerin de haz duyduğu varsayılır ya da gerçekten almaktadır. Eğer haz gerçekten alınıyorsa sağlık için tehlikli olan sınırlar kolaylıkla aşılabilir. Çünkü sadistin aynı zamanda mazohist olan yapısı doyuma ulaşamaz. Görünür acı olması durumunda ise sadist aynı zamanda ne kadar vahşi ve acımasız olduğu duygusuyla bir süre sonra pişmanlık ve suçluluk duygularının yoğun baskısı altına girer ve kurbanı çözerek, yaralarını sararak, affedilmesi için yalvararak mazohist posizyona girer. Kurbanın kendisini affetmesi ve acıma ve sevgi belirtileri göstermesi seansın bitmesini sağlar. Sadist acı çektirdiği sırada yalnızca pasif bir haz almakla kalmaz doğrudan doğruya cinsel heyecan da duyarak mastürbasyonla ya da doğrudan doğruya çiftleşmeyle orgazma da ulaşır. Aynı durum mazohist kişi için, eşinin dayanma sınırlarının zorlanmasına kadar gider. Yani mazohist eylemde cellat rolünü üstlenmiş olan kişinin bu sırada hiçbir haz almadığını göstermesi, soğuk ve mekanik tarzda işini yapması doyumu ancak kısmen sağlayabilir. Asıl istenen mazoniste acıma ve merhamet de göstermesi, çektiği acıdan dolayı onu sevmesidir. Aynı eğilimleri iki yönlü göstermekte olan kimselerden entellektüel yapıları ve estetik eğilimleri daha yüksek olanlar, mazohist yaklaşımla ezme ve ezilmeyi cinsel ilişkiye taşımayı yeğlerler. Eziyet ederek aynı noktaya ulaşmaya çalışan kişiler bu bakımdan daha büyük bir açmaz içindedirler. Çünkü sevgi eksikliği korkusu içinde olan bu kişiler, yaptıklarıyla son sevgi olanağını da yitirmek tehlikesiyle başbaşa yaşamak durumundadırlar. Bu yüzden sadist rolü oynamakta olan kimsenin sonuna kadar gitmesi ve ölümü sağlaması daha kolaydır. Ancak mazohist kişiler en fazla mutilasyon dediğimiz kendi organlarının yitimiyle kalırlar.

8-Sembolik sadomazohizmde ise koprofili dediğimiz dışkıyla pisletmek ya da pislenmek görünüşlerden biridir. Bunda eşin üzerine idrar ya da dışkı yapmak ya da onu sürmek, kendi üzerine dışkıyı ve idrarı yaptırmak ya da kendi vücuduna, giysilerinin üzerine sürmek, bazan da bunların yerine daha basit çamur ya da is, yağ gibi maddeler sürerek bu hazzı giderir. Burada simgesel alçalma ve kirlenmeyle, değer yitimiyle daha tehlikeli olabilecek bir zedelenme atlatılmış olmaktadır. Koprofilinin, pis ve mide bulandırıcı sözler kullanmak yani Koprolali gibi daha hafif, ya da bu maddeleri yemek gibi daha ağır biçimleri de olabilir.

Sadomazohistik eziyet araçları arasında en basiti bağlamak ve eşi hareketsiz, tam edilgin

hale getirmektir. Sadomazohistik ilişkide çok kullanılan ve basit sayılabilecek bir eylem de eşi köleleştirmek ya da köle durumuna girmektir. Eşi bir hizmetçi gibi kullanmak, ya da kendini ona kullandırmak, eşe tasma ya da gem takarak onu sürüklemek, eşe aşağı ve pis işleri yaptırmak bunların basit sayılabilecek olanlarındandır.

Benim bir olgumda oldukça yüksek düzeyde bir bürokrat olan koca, eşinin kendisini bağlamasını ve sonra da kadın makyaj araçlarıyla boyamasını istiyordu. Eş onun dudaklarını, tırnaklarını boyayacaktı. Sonra da eğilerek ve yerde sürünerek kendisi eşinin ayak tırnaklarını ojelemekte ısrar ediyordu. Eşinin bu sırada kendisini tekmelemesi, hakaret etmesi gerekiyordu. Sahneler tamamlandıkça ereksiyon oluyor ve sonunda mastürbasyona başlıyordu. Mastürbasyon sonunda ejakulatını [boşalma-sıvısı] eşinin üzerine ve ağzına boşaltması gerekliydi. Bu sahnelere dayanamayan eşi karşı koyup itiraz ettiğindeyse sertleşiyor ve onu yaralayıncaya kadar dövüyor, iç çamaşırlarıyla balkona ya da kapı önüne atarak hem üşümesini hem konu komşuya rezil olmasını sağlıyordu. Burada sapmanın çok yönlü sapkın durumu açıka belli olmaktadır. Gerçek cinsel haz hemen hemen tümüyle ortadan kalkmış, her şey simgelere indirilmiş durumdadır.

Bir başka olgumdaysa iki erkek arkadaş oldukça çapkın tanınmış olmakla birlikte ele geçirdikleri kızlarla cinsel ilişkide bulunduktan sonra kızların üzerine idrarlarını yapıyor ve sonra da kızların önünde birbirlerine mastürbasyon yapıyor ve ejakulatı yeniden kızın üzerine boşaltıyorlardı. Birkaç kez birbirlerinin dışkılarını da bu kızların gözü önünde yemişlerdi.

Her iki olgu da adı geçenler tarafından değil ruhsal dengeleri oldukça bozulmuş olan eşler kanalıyla öğrenilmiştir.

Daha ileri sado-mazohistik ilişkide eş kırbaç ya da değnek gibi acıtıcı cisimlerle dövülür. Bunun daha ileri bir aşamasında eşi doğrudan doğruya yaralamak da göze alınır.

Gene benim bir olgumda eşcinsel bir erkek kendisine aktif eş olarak seçtiği erkeği zorlayarak kadınlara ağır eziyetlerde bulunmasını sağlamaya çalışıyordu. Bir seferinde ellerine geçirdikleri kızı çeşitli aletlerin de yardımıyla kan-revan içinde bırakmışlar ve sonra da kızı o halde bir hastanenin yakınına bırakarak kaçmışlardı. Bu dayak sahnelerinin sonunda genellikle kızın bir mobilyaya sıkıca bağlanması ve onun gözü önünde iki erkeğin birbirleriyle cinsel ilişkide bulunması geliyordu. ilişki sonunda boşalmış ve kirlenmiş olan penisi bağlı kızın ağzıyla temizlemesi isteniyordu.

Bir başka olgumda koca karısının kendisini tel saç fırçasıyla sırtından ve butlarından dövmesini istiyor ve ancak ondan sonra cinsel ilişki olabiliyordu. Bu dayak sırasında koca kendi cinsel organlarını sıkı sıkıya korumakla uğraşıyordu. Bunda iğdiş edilme korkusu ve cinsel organlar yerine sırtın feda edilişi açıkça görülmekteydi.

En yoğun durunda sadizm ölümü sağlayarak biter.

Gördüğümüz bir adli olguda biri kız, biri erkek iki kardeşten ağabey olan anneyi döverek ve bıçaklayarak önce yaralamış, sonrada boğarak öldürmüştür. Ölüm olduktan sonra kı kardeşini cinsel ilişkiye zorlamış daha sonra onu da zorlayarak, cesedi ortadan kaldırmak bahanesiyle önce parçalamış, sonra da parça parça pişirmeye başlamışlardır. Pişme işi bitinceye kadar kızkardeş müteaddit kereler tecavüze de uğramıştır.

Burada sözkonusu olan en ağır biçimde bir kişilik bozukluğudur. Olayın çevresinde

pekçok sapkınlık ve patoloji bir arada bulunmakta ama hepsinin sadist ve cinsel haz yönü açıkça belirmektedir.

Kesici cisimlerle kendini yaralamak da mazohist bir eylem olmakla birlikte orada çok daha karmaşık sosyal etkiler de bulunduğu için burada yalnızca sözetmekle geçilecektir.

Dayanılmaz boyutlara ulaşmış olduğu için taraflardan birinin ya da herikisinin psikiyatrik danışmaya başvurmasına yolaçan aile geçimsizliklerinin pekçoğundaysa, ailenin daha kuruluşunda, yani eş seçiminden itibaren sado-mazohistik bir temel üzerine oturduğu görülmekte ve bu durum aile danışmasında zorluklara ve çözümsüzlüklere, terapistin de yanılgılarına yolaçabilmektedir. Bu tür birliktelik ve evliliklerde taraflardan birinde daha ağır bir kişilik bozukluğu bulunmaktadır. Bu kişilik bozukluğu, örneğin kocanın kumar bağımlılığı, çok sık çatışmalara yolaçmakta, bu çatışmalar sık sık da kavga ve eşin davak yemesiyle sona ermektedir. Zaman zaman bu durumdan bıktığını söyleyen eş boşanma girişiminde bulunmakta ve eşi terketmektedir. Bunun ardından kocanın, kimi zaman kendini çok alçaltarak af dilemeleri gelir ve sonunda eş kocayı affederek eve döner. Ancak bu af olayından sonra bu kez eş kocayı alçaltmayı sürdürür ve açıkça eziyet eder. Bu eziyet bahane edilerek kumar yeniden başlar ve aynı kısır döngüye girilir. Daha derin sorgulandığında cinsel ilişkilin de aynı modelde olduğu anlaşılabilir. Böyle durumlarda bu tür aile geçimsizliklerine dışarıdan karışmanın iyi olmadığı halk tarafından da bilinir ve duruma karışmamaya çalışılır. Çünkü bu tür müdahalelerde karı ve kocanın beklenmedik şekilde bir ittifak kurdukları ve bu müdahaleyi yapanlara karşı düşmanca davranmaya başladıkları çok sık görülebilir. Gerçekte bu müdahalenin çağırılması da sado- mazohistik ilişkinin bir parçasıdır ve aile dışındaki kimseler de bu ilişkide rol almış olurlar. Bunun için, aile geçimsizliklerinde akıl verirken ilişkinin türünü iyice gözden geçirmek ve her iki tarafında birbirine eziyet etmekte olduğu durumlarda dikkatli olmak önemlidir.

Bir olgumuzda genç kız gene benzeri şekilde yürümüş olan bir kaç arkadaşlıktan sonra bir süredir yabancı bir gençle yoğun duygusal bir arkadaşlık içindedir. Arkadaşı ülkesine geri dönmüştür ve aralarında haftada bir iki telefon konuşması geçmektedir. Kız karşı tarafın birkaç gün telefon etmediğinden yakınarak telefonu açmakta ve arkadaşının telefonda çok soğuk konuştuğu duygusuyla büyük bir depresyon içinde rastgele cinsel ilişkilere girmeye başlamakta ve böylece gittikçe kirlendiğini düşünerek intiharın eşiğine kadar gelmektedir. Tam bu sırada yurtdışından yoğun telefonlar başlamakta, üstüste çağrılar gelmektedir. Bunun üzerine genç kız olanca çabalarıyla, işini de bırakarak yurtdışına gitmekte ve bu kez orada arkadaşının kendi çevresinde hareketli bir cinsel yaşamı bulunduğunu görmekte ve bir yabana ortamda yapayalnız bırakılmaktadır. Bunun üzerine kırgın ve ezik geri dönmektedir. Bunun ardından erkek Türkiye'ye gelir ve kızın evi önünde traji-komik yalvarma, af dileme sahneleri başlar. Af gelmekte gecikmez ve birkaç gün mutluluk dolu bir birliktelik olur. Ardından arkadaşı ülkesine döner ve aynı döngü baştan başlar. Genç kızın daha önceki bir kaç ilişkisinin de aynı şekilde geliştiği bilindiğinden şimdi bu durumun tedavisiyle uğraşılmaktadır. Genç kızın kısa süreli ilişkilerinde de aynı paterni izlemek zor değildir. Hatta terapistle olan süreç de aynı paternle yürümekte, bir süre içgörü gelişimi gösterildikten sonra terapi birden kesilmekte, birkaç aylık bir aradan sonra terapiyi kesmekten ötürü büyük pişmanlıklarla yeniden gelmekte ve yeniden terapiye başlamaktadır. Burada genç kızın kendi cinselliğiyle başa çıkamayışı, cinsel dürtülerini cezalandırılması gereken bir özellik olarak algıladığı ve aynı şekilde cezalandırmak amacıyla da cinselliğini kullanmakta olduğu apaçık

görülmektedir. Davranış paterni artık cinsel nitelikli ilişkilerinden bütün sosyal ilişkilerine de yayılmış durumdadır. Kendi ailesiyle, iş arkadaşları ve işiyle, terapistle olan ilişkilerinde de aynı davranışları durmadan yineleyerek sürdürmektedir.

SADO-MAZOHİZMİN BUGÜNKÜ SOSYAL ÖNEMİ

Kuşkusuz ki insanlar hiç de barışçıl canlılar değildir ve iki birey arasında, bir bireyle bir grup arasında, iki topluluk arasında ve uluslararasında çatışmalar ve çatışmaya yol açan düşmanlıklar insan türünün bütün tarihi boyunca hep olmuştur ve daha da olacaktır. Ve insan türü, bazı yırtıcı hayvanlarda bulunan *"çatışmayı durdurucu"* temel dürtülerle bezenmiş değildir. Dolayısıyla da hertürlü çatışma bütünüyle yoketme amacına yönelik olarak başlar ve sürer. Dahası her öfke dürtüsü daha başlangıcından itibaren öfke duyulan objenin yokedilmesi amacına yönelik olarak ortaya çıkmakta ve yürümektedir. Biraz daha ileride, sado-mazohizmin nedensel düzeneğini yeniden toparlamaya çalıştığımızda inceleyeceğimiz bu özellik her öfke olayını tam yokedici dürtülerin ortaya çıktığı bir duruma çevirmektedir. Öfkeyse insan varlığının doğumun ilk anından başlayarak duyduğu ve sık sık duymaya devam ettiği bir duygudur. Bu yüzden her öfkenin belirli bir toplumsal eğitim süreciyle denetim altına alınması zorunlu olmaktadır. Toplumlar bu eğitim sürecinde çok duyarlıdırlar ve her bireyi kendi toplumuna ve kendi yakın türüne karşı zararlı olmayacak şekilde eğitilmesine özel bir önem verirler. Bu eğitim daha anne kucağında başlayan ve bütün toplumlarda olan bir süreçtir.

İşte bu toplumsal eğitim süreci için her bireyin davranışlarına eğitim yoluyla konulmakta olan yöneliş, kişinin kendisine benzeyen ve kendinden olanı kendisine benzemeyen ve kendinden olmayandan ayırmasına yöneliktir. Kendisine benzeyen sempatik bulunacak, seçi-lecek, tutulacak, kendisine benzemeyen ise itilecek, antipatik bulunacak ve sevilmeyecektir. Elbette toplumlar genişleyip çok çeşitli tipte olanları barındırdıkça her birey için geçerli olan benzerlikleri saptamak da zorlaşmaktadır. Eğer temel eğitim sürecinde bütün insan özellikleri temel olarak alınırsa birey hiç bir insana zarar veremeyecektir. Eğer bu bütün çanlılara doğru yayılırsa birey hiçbir canlıya zarar veremez bir tutkunluk içine girecektir. Ama eğer benzerlikler çok sınırlı birkaç işarete indirgenirse nefret, öfke ve yokediciliğin serbest kalacağı bütün geri kalan, o işaretleri taşımayanlar oluşacaktır.

İşte insanoğlunun genel yönelişlerinde bu özelliğin, toplumların ileri ya da geri uygarlık aşamalarında bulunuşuna göre değiştiğini görüyoruz. En ilkel halklarda bütün bireyler belirli dış görünüş işaretlerini taşımakta, belirli hareket kalıplarıyla da birliktelik sinyalleri vermektedirler. Yaban halk toplulukları vücutlarını ve yüzlerini kimi boyalar ve şekillerle boyayarak, belirli saç şekliyle ve belirli giyim özellikleriyle kendilerini başkalarından ayırmaya çalışırlar. Bu özellikler en gelişmiş ülkelerde de bulunmakta, giyim özellikleri ve üniformalar toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü kapsamaktadır. En gelişmiş toplumlarda bile deri rengine göre insanlar ayrılmakta ve sınıflanmaktadır. Kendilerinden olmayanı yalnızca antipatik bulmakla kalmaz, ondan korkar ve düşmanca da davranırlar. Bu doğaldır, çünkü ayırmak bir savunma tutumudur. Dolayısıyla standarda uymayanın da aynı düşmanca davranışları sergilemesi beklenmektedir.

Ancak yeryüzünün bütün sınır ve ayrımları kaldırmakta olduğu günümüzde tersine bir gelişim de bütün gücüyle ortaya çıkmaktadır. İnsanlar kendilerini gittikçe daha küçük, iletişim kurabilecekleri küçüklükte olan topluluklara geri çekmekte, çevrelerinde kendi ait

olabilecekleri gruplara kapanmaktadırlar. Bu da o çevre dışındakileri düşman saymalarını kolaylaştırmaktadır. Gruplar kendilerine özgü giyim, görünüş ya da davranış özellikleri geliştirmekte ve bu grup dışına doğru olanca düşmanlığı serbest bırakmaktadırlar.

Böylece öfke, kin ve nefret insanların sürekli olarak duyabildikleri, tanıdık duygulara dönüşmektedir. Bunun sonucunda düşmana yapılması uygun olan bütün davranışlar, tahrip edicilik ve öldürücülük, geniş bir kitleye, yani grubun dışındakilere uygulanabilir hale gelmektedir. İşte bütün bir insanlığa karşı düşmanca duygular bir kez bu denli bağımsız kalmaya başladığında kişisel korkunun da çok yoğun hissedilmesi kolaylaşır ve giderek, tıpkı savaş nörozlarında olduğu gibi çevresindeki her hareket eden şeyi düşmanca olarak algılamak ortaya çıkar.

Sonuçta insanların yakın ve uzak çevrelerinde rastlayabildikleri bütün insanlara, güçlerini yetirebildikleri herkese karşı tahrip edici, yokedici davranmaları görülmektedir. Bu davranışlarda özellikle sadist olanların da gittikçe belirdiği görülüyor.

Afganistan daki yerli kuvvetlere gönüllü olarak katılmış olan bir oğlumuz, orada devlet güçlerinden öldürdükleri kişilerin cesetlerine olabildiğince vahşi davranıldığını anlatmıştır. Cesetler parçalanmakta, üzerlerine işemek, tükürmek, tekmeyle vurmak gibi şeyler yapılmaktadır.

Buna benzer davranışlar küçük gruplar halindeki davranışlarda gittikçe daha sık görülüyor.

Bir yandan toplumsal vahşet olabildiğince gelişirken toplumların içinde de daha küçük grupların hatta bireylerin gittikçe daha fazla vahşet uygulamakta oldukları görülüyor. Bu arada bireysel vahşi girişimlere en fazla maruz kalanların da güçsüzler yani çocuklar ve kadınlar olduğu görülmektedir. Federal Almanya'da yılda 500.000 civarında çocuk cinsel tecavüze uğramaktadır. Bu çocukların % 80'i kendi yakın akrabalarının tecavüzüne uğramaktadır. ABD'de çocuklara yapılan cinsel saldırı oram % 25 civarındadır. 1990'da yapılan bir araştırmada 800 kolej öğrencisinden derlenen yanıtlara göre her beş kızdan biri ve her 11 erkekten biri 17 yaşından önce cinsel saldırıya uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada ırza geçmenin de sadist davranış kalıplarından biri olduğunu ve bunun altında gene sado-mazohist kompleksin bütün formasyonlarının bulunduğunu belirtelim.

Almanya'da Hamburg civarında sürdürülen bir pilot çalışmada tecavüze uğrayan çocukların yaş ortalaması 9.5, saldırıyı yapan erkeklerin yaş ortalaması da 33 olarak bulunmuştur. Ayrıca bu işlemin yapıldığı sırada yani saldırı olayı sırasında bazı kadınlar da olaya katılmakta kimi zaman erkekleri bu girişime teşvik eden ya da en azından yardım eden bir kadının da bulunduğu anlaşılmaktadır. Böylece saldırıya uğrayan çocukların kendi kişisel zaman boyutlarıyla toplumun zaman boyutu dramatik bir biçimde çakışmaktadır. Son olarak Belçika'da ortaya çıkarılan ve birçok ülkeye de yayılacağından korkulmakta olan *"küçük çocuklara porno yayın amacıyla ve ölüme yol açacak ölçüde cinsel saldırı"* olgusu da bunun çok su üzerine çıkmış bir ucudur.

Batıda bu gelişmeler olurken doğunun bundan arı kaldığı sanılmasın. Kamboçya'dan İran'a kadar bağnaz rejimlerde 4-10 yaş arasındaki çocukların törenle idam edilişleri; toplu katliamlar dışında insanlığın yazılı tarih boyunca ilk kez karşılaştığı bir görüngüdür. Gene İran'da olur olmaz bahanelerle ve bir yasa düzeni içinde kadınlar idam edilmektedir. Suudi

Arabistan'da kafa kesme gösterileri olağanüstü seyirci toplamakta ve toplanan kalabalığın *"cinsel uyarı duymaması"* için kadınlar kurşunla öldürülmektedir. Güneydoğudaki olaylarda en fazla çocuklar yaşamlarım yitirmektedir. Ve bu cinayetler yalnızca roket ya da bomba gibi toplu ölüm araçlarıyla değil doğrudan doğruya el silahlarıyla işlenmektedir. Yani çocukları öldürenler, çocuk olduklarını bilerek ve yüzlerine bakarak ateş etmektedirler.

Sadizm ve buna paralel olarak mazohizm, bütün sado-mazohistik dinamikle artık toplumsal ve toplumlarüstü bir boyut kazanmıştır. Küreselleşme olgusu daha ileri gittikçe bu olgularla daha gündelik olarak karşılaşılacağı, bugünkü toplumsal psikoloji bilgilerimize göre kesindir. Vahşet ilkelliğin değil, uygarlığın belirtisi olmaktadır.

SADO-MAZOHİZMÎN BİREYSEL DİNAMİKLERİ

Buraya kadar çeşitli paragraflarda dağınık olarak yinelenmiş olan bireysel patoloji bilgilerini yeniden bi araya getirmeye çalışırsak şöyle bir tablo oluşturabiliriz:

1-Normal çocuk gelişiminde oral sadistik ve anal sadistik adını taşıyan iki gelişim dönemi bulunmaktadır. Bu iki dönem gerçekte *"sadistik"* sıfatını haketmezler. Çünkü çocukta o sırada kendisiyle başkası arasında benlik farklılaşması oluşmamıştır ve çocuk bu başkasına acı verdiğinin farkında değildir.

2-Çocuğun cinsel işlevleri gelişmeye başlayıp da dikkati kendi cinsel organına yöneldiğinde erkek çocukta bu cinsel organı yitirmek ve kız çocukta da o cinsel organı koparıp kendine almak gibi bir fantazi algılama oluşması normaldir. Bu aşamada aynı zamanda ödipal çatışmanın da olması, yani annenin sevgisini elinde tutabilmek için babanın ortadan kaldırılması isteği çocukta bu istek yüzünden cezalandırılacağı korkusunu uyandırır. Sado-mazohistik takılma ilk olarak bu noktada başlayabilir.

3-Gene aynı sıralarda çocukta kendi doğumu, belki annenin hamileliği ve yeni bir kardeşin doğması, kendi cinsel farklılığı, tanıdığı erkek ya da kadınla özdeşleşme olguları da gelişmektedir. Bu sırada hemen her çocukta doğuran kadının, doğurduğu canlıyı önce yiyerek karnına almış olduğu gibi bir fantazi de oluşur. Böylece doğurduğu gibi yokeden ya da doğurmak için önce yokeden anneden bir korku da başlamıştır. Annenin çocuğu beslemeye çalışması, bu sırada çocuğa söylenmekte olan ***"Bak bu lokmayı da ham yap. Şimdi öcü gelip seni ham yapacak"*** gibi sözler korkuyu pekiştiren fantazi öğeler oluştururlar.

4-Gcnital aşamada doğumu ve yaşamı sağlamak için erkeğin kadının içine girdiği bilgisi, yaşam ve içe girmek ve içe alınmak fantazileriyle birleşmeye başlar. Bu evreye kadar çocuğun cinselliğe ilişkin her öğrendiği, zedelenme uyandıracak fantazilerle birliktedir. Bütün bu aşamalar ancak anneden ve aileden gelecek *"temel güven"* oluşturucu sevgi ve güven duyguları yardımıyla sağlıklı olarak aşılabilir. Bunların herhangi bir aşamada takılması bir yığın cinsel takılmanın ve gelişim bozukluğunun temelinde yatan gerçektir.

5-Bu dönem boyunca çok güçlü sosyal yönelişler de, özellikle annenin eğitimi ve babanın ev içinde sağladığı toplumsal yetke aracılığıyla çocuğa doğru geçmektedir. Pek az çocuk bu evreleri, çevresi ve toplumu ile sağlıklı ve dostça ilişkiler kurarak geçirebilir. Çoğunluk bu toplumsallaşma aşamalarını, kendi kişisel deneyimlerindeki zedelenme algılamalarıyla atlatır ve bu çocuksu fantazi ve korkular sabitleşerek kalır. **Çocuğu *"tam erkek"* olarak yetiştirmek, çocuğun erkekliğini büyük bir övgü ve sevgiyle karşılamak, ya da çocuğu *"cici kız"* olması için yetiştirmek ve oğlan çocukların gündelik işlevlerini *"kaka çocuk"* sıfatıyla birleştirmek üzere yapılan her girişim, her öz ve eylem çocukta kalıcı izler bırakır ve çeşitli zedelenmeler olarak alınır.** Bu korkulara karşı genellikle *"mazohist"* fantazilerle bezeli savunma, duygu, düşünce, fantazi ve davranışları geliştirilir.

6-Çocuğun annesine bağımlılıktan kopmaya başladığı *"seperasyon"* döneminde, yani çocuğun önce emekleyerek, sonra yürüyerek anneden uzaklaşmaya başladığı dönemden sonra uzunca bir süre hep ayrılık, sevilen objenin yokolması ve kendi yokoluşu korkularıyla birliktedir ve ölüm/kalım kaygısını, zıtlığını birlikte getirir. Çocuğun kendi *"varoluşunu"* tam olarak algıladığı ve kendi *"yokoluşu"* karşısında savunma düzenekleri geliştirmeye başladığı dönem budur.

7-İşte bu evrelerden herhangi biride ya da birkaçında olacak ağır bir zedelenme ya da saplanma çocukta, önceki gelişme evrelerinde edindiği ya da yaşayıp geçtiği bütün fantazi algılamaların yeniden canlanarak bütün algılamalar ve yaşantılarla karışıp canlı kalmasına yolaçar.

8-Mazohist nitelikte savunma düzenekleri temel güvenin yerine oluşmuş olan *"temel korku"*ya karşıdır. Ve bu temel korku her dış toplumsal etkiyle yeniden canlanır.

9-İyi ve etkin bir sosyalizasyon böyle bir çocukta mazohist yönelişin temel savunma düzeneği olarak gelişmesine, sosyalizasyonun daha gevşek ya da sakat olduğu durumlardaysa, bir çeşit karşı saldın gibi, kendi algılayacağı acıyı başkasında oluşturma çabasıyla sadist modellerin benimsenmesine yönlendirir.

10-Toplumda genellikle başarı, üstünlük, öneçıkma gibi kavramlar hep etkin ve *"üst"* kavramlar olarak verilmekte ve toplumlar genellikle bireylerinin egemen ve üstün olanla özdeşleşmesine, çekinik ve alt olandan uzaklaşmasına önem verir ve daha sonraki davranışları daha da karmaşık hale sokar.

11-Gene toplumsal yaklaşım çoğunluğun davranış kalıplarını, dış görünüşünü benimsetmeye, çoğunluğa benzemeyeni toplumun dışında, aşağılık, düşmanca ve kötü olarak kabul ettirmeye yöneliktir. Çoğunluklarda bu eğilim gruplaşmanın, arkadaş topluluklarının, "yandaş "lığın en güçlü olduğu dönemde yani okul çağında son derecede belirgin olarak öneçıkar. Çocuklar o yaşlarda yandaşlığı son derecede önemli bir görüngü olarak algılar, toplum değerlerine karşı çok duyarlıdır ve toplumun egemenlik ve üstünlük

simgeleri olan bütün davranış kalıplarını hızla benimser, toplumun ya da kendi yandaşlarının kalıplarını taşımayanlara karşı düşmancadır ve aynı zamanda onlardan korkar. Zayıf görünenlere karşı olağanüstü saldırgan ve zalimce davranır. Ancak eğitim ve sosyalizasyonun ileri aşamalarında bu tutum değişebilir. Her durumda bütün bu aşama ve evreler insanın birçok savunma düzeneğini ve karşı savunma özlemini harekete geçirmesini gerektirir. Ortaya çıkacak uzlaşma çok hastalıklı da olabilir, son derecede topluma uyumlu da olabilir.

12-*Ancak toplumu aşın uyumlu düzenek dizgeleri, toplumların çeşitli dış ve iç etkilerle bağlarının zayıfladığı koşullarda zorlamaya başlar. Bireyler çocukluktan gelen çeşitli dürtü, yöneliş ve karşı tepkileriyle bireysel ilişkilerinde gelişmiş ve yücelmiş halde tutulan sado-mazohist eğilimlerin zayıf buldukları noktadan fırlamasına yolaçar. Sadist ve mazohist olan kişi, toplumun geri kalanından ne daha geri zekâlı ne daha hastadır. Tam tersine toplumuyla çok sıkı ilişkiler kurabilmiş de olabilir. Hitler'in toplumun bütün davranışlarına, bütün kat-manlara egemen olacak kadar sosyal yetenekli olduğu, Karındeşen Jack'in de gerçekte kraliyet ailesinden biri olduğunu, Ingiliz tahtini işgal eden birkaç kralın, en azından George III ve George IV'ün adlarının da buna benzer eylemlerle dedikodulara karışmış olduğunu, zulüm ve işkenceleriyle ün salan birçok tarihsel kişiliğin aynı zamanda çok dirayetli devlet adamları olduğunu anımsayalım. Ama böyle de olsa o dönemlerde toplumların genel bir geçiş dönemi geçirdikleri ve bu yüzden de zayıflamış oldukları unutulmamalıdır.*

13-Gene toplumsal bağların karmaşık ve çelişkili zorlamalarda bulunduğu dönemlerde grup yandaşlığının grup dışındaki kişilere karşı olanca gaddarlıkla sadist eylemlere dönüştüğü ve bu süre boyunca bu eylemleri işleyenlerin çok ağır mazohist fantazilerle yoğrulmuş bir ruh durumu sergiledikleri görülür. Eski ve yeni sömürge askerleri ve subayları, Alman ordusu, SS ve Gestapo personeli, Vietnam veteranları arasında bu durum yığınlar halinde görülmüştür. Eski aristokrat sömürge subayları arasında mazohist davranışın da klasik örnekleri görülmüştür. Hindistanın yerlilerine karşı olanca gadarlıkla davranmış olan subaylar, İngiltere'de fahişelere kendilerini kırbaçlatan centilmenler haline gelmişlerdir. Enquisition'un en gaddar rahipleri manastırlarda kendilerini kırbaçlamak ya da kırbaçlatmakla da *"kefaret ödemeye"* özellikle özer göstermekteydiler.

14-Sadizm böylece bugün temelde daima mazohizmle birlikte bulunan bir görüngü olarak anlaşılmaktadır. Sadistler, sadist eylemlerden sonra kurbanlarından af dilemek, onlara şefkat göstermek ve onlara yalvarmak şeklinde davranışları genellikle sergilerler.

15-Sado-mazohizm bu etkiler altında yalnız bireysel psikolojik bir olgu olmayıp aynı zamanda çok derin sosyal boyutları da olan bir patolojidir ve toplumların karmaşa dönemlerinde ve iki uçlu yönelişlerin yayıldığı çağlarda özellikle yaygınlaşır ve eyleme dönüşür.

16-Bireysel sado-mazohistik davranış çoğu zaman hiç bir eyleme dönüşmeksizin, kişilerarası ilişkilerin bol acılı bir şekilde gelişmesiyle kalır. Bu durumlarda Krafft - Ebing'in sado-fetişizm dediği türden belirtiler kişisel davranışlarda izlenebilir. Aktif ve pasif eşcinsel yönelişler de bu yönelişin yerine geçerek gözlenebilir. Bu yüzden de eşcinsel ilişkilerde sado-mazohistik tutumlar özellikle bol bulunur.

TEDAVİ

Adli sonuçlara kadar ulaşmış olan sadist olguların kökten bir tedavisi sözkonusu olmaz. Çünkü bütün suçlan affedilmiş olsa bile ruhsal dinamiklerin sürüp gitmesi bu kişinin bir tedavi için motive olmasını engeller. Daha basit eylemlerle kalan ya da sembolik boyutu aşmayan olgularda tedavi için başvuruş görülebilir. Bu olgularda tedavi için öngörü lebi leek bir ilaç bulunmaz. **Anksiyolitik adı verilen trankilizan tipteki ilaçların bir tedavi olarak uygulanması, toplumsal sağlık bakımından öngörülmez.** Çünkü bunların sağlayacağı bir ilgi- sizlikle kişiler saklı kalan fantazilerini eyleme dönüştürmek için cesaret de bulabilirler. **Buna karşılık antidepressanların verilmesi uygun olabilir.** Suç işleyen sado-mazohist eğilimliler batı ülkeleri hukukunda daima büyük bir korkuyla karşılanmış, kamuoyu da buna destek olmuştur. Bunu büyük bir sapıklık, sapık cinayetler olarak elealma eğilimi medya sayesinde yurdumuzda da yaygınlaşmaktadır. **Batı ülkelerinde bu tür kişilerin cinsel dürtüler sonucunda bu eylemlere kalkıştıkları sanıldığı için mahkeme kararı ve yasa zoruyla kastre edilmeleri ya da cinsel dürtüleri bastırabilmek amacıyla ve zorla bastırıcı hormon preparatları kullanımına alınmaları (örneğin Androcur) uygulanmıştır.** Dahası beyinlerinde frontal lobun beyinden ayrılması demek olan lobotomi ya da komissurotomi ameliyatları denenmiştir. Ancak bunların hepsi hüsranla sonuçlanmıştır. 80'li yılların ilk yarısında Hamburg yakınlarında işlenen korkunç cinayet tam da loboto- mili bir ***"Triebtaeter - Dürtü faili"*** tarafından işlenmiştir. Androcur gibi preparatlar da kanserojen etkisi çok yüksek olan maddelerdir ve böylece ceza amacı çok aşmaktadır. Ayrıca savcı ve yargıçların bu yöntemi olağanüstü kötüye kullanma eğilimleri de vardır. Batıda bu tür yöntemlere başvurulmasının nedeni tarihte çok uzun süren cadı olgularının kalıntılarının toplum kültüründe halen durmasıdır. Ancak bu etkinin gerek kamuda, ama aynı şekilde bu tür eğilimleri olanlar üzerinde de olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de o ülkelerde dürtüleriyle sürekli suç işleyen kişiler sayısı çok fazladır. Bunların gerçekten dürtüleri etkisinde bu eylemleri yaptıklarından çok genel kültürel etkiyle bu yollara yöneldikleri artık kesin gibidir.

Sado-mazohistik eylemler ya da dürtüler nedeniyle pikiyatriste kendiliğinden başvuranlarda tedavi kesinlikle dinamik olmak zorundadır. Başka hiçbir tedavi yöntemindeki risk göze alınamaz. **Ancak bu kimselerin tedavi sırasında bir eyleme kalkışmalarını önlemek amacıyla ilaç tedavisi, hem de ağır sayılabilecek antipsikotik ilaçların kullanılması zorunlu gibidir.** Dinamik psikoterapi hiçbir zaman yalnızca belirtilerin giderilmesine yönelik değildir. Bunda tedavi kesinlikle altta yatan patalojiye yöneliktir. Bu olgularda tedavinin daha ilk günlerinden, kuramsal bilgilerden yola çıkarak sado-mazohistik savunma düzeneklerinin gerçekçi olmadığı ve işe yaramadığının gösterilebilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bunun için bilişsel tedavi yöntemlerinin yardımı da düşünülebileceği gibi kısa süreli yoğun psikoterapi yöntemlerinin seçilmesi zorunlu gibi görünmektedir.

Sekonder sado-mazohizm olarak adlandırdığımız, görev nedeniyle ve emir altında bu eylemleri, hem de çizgileri aşarak uygulamış olanların tedavisi bu günlerde ne yazık ki evrensel bir sorun olarak belirmeye başlamıştır, örneğin Vietnam veteranlarının kitle olarak tedavisi için yöntemler aranmıştır. İşkence uygulamış olanların da çok uzun süre tedavisi gereklidir. İç savaşlarda görev alan askerlerin bir çoğunda da bu tür koruyucu önlemler zorunlu hale gelmektedir. ***Bu amaçla yapılacak tedaviler için hipnoterapinin yani hipnoz yöntemleriyle tedavi çabasının da çok yardımı olduğu düşünülmektedir.***

Gene de sado-mazohizmin herkese uygulanabilecek ucuz ve kolay bir tedavisinin

olmadığını belirtmek zorundayız.

SONUÇ

Sadizm ve mazohizm iki ayrı sapıklık olmayıp aynı davranış sürecinin iki yönünden ibarettir ve bu iki davranış modeli sık olarak birbirine dönüşebilmektedir. Nedeni çocukluktaki olumsuz gelişmelerin daha ileri yaşlara doğru sürüklenmesinde yatan bu bozukluk, eğitimsel ve toplumsal bir boyuta da sahiptir.

Toplumsal bağların gevşemeye başladığı ve grup davranışlarının toplumun ahlak ilkelerinin önüne geçtiği koşullarda bu tür olgularda belirgin bir artış görülmekte ve ayrıca gene aynı durumlarda kişilerin kendi ruhsal dinamiklerine yabana olmakla birlikte bu tür eylemlere zorlandıkları da görülmektedir.

İnsanlık ve ulus gibi büyük toplum ideallerinden başıboş bir globalliğe doğru gidildikçe kişilerin daha küçük grup ve topluluklarda savunma durumuna geçtikleri ve mikro-şovenizmlerin yaygınlaştığı gözlenmektedir. Sosyal psikoloji ve psikiyatri bakımından bu durumlar, kişilerin kişisel patolojilerinin kabararak belirmesi için uygun ortamlar oluşturur. Böylece kişilerin ego gücü azalır ve dürtüler denetimsiz bir özgürlük kazanır. Bu bakımdan günümüzde ve bütün toplumlarda devrim ya da bağnazlık, hukuk ya da terör adına yüksek insanlık ideallerinin giderek bırakılması ve onun yerine çok daha ilkel düzeyde ruhsal tepkiler beklenmelidir. Dolayısıyla da sado- mazohist eylemlerin gittikçe daha çok sayıda insana zarar vermesi beklenir. Gene böyle temel ilkelerinden uzaklaşmış olan toplumlarda çok sayıda kurban veren toplu şiddet fiilleri de artar. Geçtiğimiz yaz ortasında yalnız İngiltere'de çok kısa aralıklarla ardarda, ***"birdenbire çıldırarak"*** okul, çocuk yuvası, genel mağazalar gibi yerlerde pekçok insana saldıran ve ölüm ve yaralanmalarına yolaçan saldırganlar gö-rülmüştür. Bu toplu eylemlerin ardında her zaman bu tür dürtüler bulunmaktadır.

Devrimci adlarla ortaya çıkan pekçok yeraltı örgütünde de bu türden dürtü egemenliğindeki kimseler daha kolaylıkla yuvalanırlar. Buna karşı hukuku ve kamu düzenini korumak görevini yüklenenler arasına da aynı tür bolca sızmaktadır. Bu İkincileri üstelik henüz bu dürtülerini denetim altında tutan disiplinli yandaşlarının da benzeri eylemlere katılmaya zorlamakta ve olguyu daha da karmaşıklaştırmaktadır. Toplumların kuruluş şemaları yeryüzünün hemen her bölgesinde ve bütün uygarlık düzenlerinde benzer biçimde olduğu için yetke ve toplumsallık gibi dinamikler de benzerlik gösterir. Bu yüzden bu davranış özellikleri yeryüzünün her yanında görülür.

Sonuç olarak sado-mazohist yönelişin bireysel olduğu kadar toplumsal - evrensel bir sorun olarak ele alınması ve toplu önlemlere yönelik uğraşlara girişilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Alexander, F. : A Note to the Theory of Perversions. From: "Perversions" Ed. Sandor Lorand, Michael Balint; Random House, 1956, New York, s. 3-16.

Bak, R.C.: Aggression and Perversion. From: "Perversions", s. 231-243.

Biebcr, I. : Sadism and Masochism. From: "American Handbook of Pşychiatry. Vol, III", Ed. Silvano Arietti; Basic Books. 1966, Nevv York, s. 256-270.

Ferracuti, F.,

Nevvman, G. R. : Crime and Delinquency. From: Macropaedia of Ene. Brit.

Vol. 5, Uni. of Chicago, 1977, Chicago, s. 265-275.

Grünberger, B.: Psychodynamic Theory of Masochism, From: "Perversions" s. 183-208.

Krafft - Ebing, R.: Psychopathia sexualis. Bantam, Nevv York, 1965.

Lacan, .

Granoff,W. : Fetishism-The Symbolic, the Imaginary and the Real. From: "Perversions" s. 265-278.

Lorand, S. : The Therapy of Perversions, From: "Perversions", s. 290-307.

Merskey, H. : Theories of Pain. From: Macropaedia of Ene. Brit, Vol. 13 s. 865-867.

Meyer, J. K. : Paraphilias. From: Comp, Textbook of Psychiatry/IV, Vol. I, Ed. Kaplan, H.I., Sadock, B.J., VVilliams-Filkins, Baltimore, 1985. s. 1065-1077.

Kaynak: Ali Nahit BABAOĞLU, Sado-Mazohizm, BDS Yay,1996, İstanbul

DİPNOT KİTAP KULÜBÜ

Dipnot Kitap Kulübü "İyi Edebiyat" okurunun sitesi:

2001 yılında İzmir'de, bir grup edebiyatseverle Dipnot Kitap Kulübümüzü kurduk. Aynı dönemde, kulübümüzün çalışmalarına destek olmak amacıyla web sitemiz yayına girdi. O günden bu yana sitemizde 300'ü aşkın roman, öykü, deneme, şiir, felsefe, biyografi ve tiyatro alanlarında kitap inceleme sayfası birikti. Birikimimizi okumayı seven dostlarımızla paylaşıyoruz.

Bizi Tanıyın : İzmir'de, on beş günde bir toplanıyoruz. Hepimiz aynı kitabı okuyor ve toplantı günü o kitabı tartışıyoruz. Bizi yakından tanımak isterseniz lütfen tıklayınız

ŞİİR	ROMAN	YAZAR ADINA GÖRE
- Atilla İlhan – Şiirleri ve Hakkında yazılanlar - Cendere – Güven Turan - Fazıl Hüsnü Dağlarca – Hayatı ve Şiirler - Fernando Pessoa, Alvaro de Campos, Ricardo Reis, Bernardo Soares, Alberto Caeiro "Kalabalık" Bir Şair Fernando Passoa - Rainer Maria Rilke - Mevlâna - Mistik Şairlerimiz - Nazım Hikmet'in Kendi Sesinden Şiirleri - Pablo Neruda ve Şiirleri - Türk Şiirinde Garip Akımı - Üç İngiliz Şairi – Shakespeare, Marvell, Donne - Yahya Kemal Beyatlı - Yaşlı Gemici – Samuel Coleridge SEVDİĞİMİZ ŞİİRLER Şiir seçkimiz için lütfen tıklayın. ÖYKÜ	1984 – George Orwell 2666 – Roberto Bolano 47liler – Füruzan - Allahın Kızları – Nedim Gürsel - Ağlayan Dağ Susan Nehir Ayşegül Devecioğlu - Anayurt Oteli – Yusuf Atılgan - Anilin Hayaleti – Michael Ondaatje - Altın Defter – Doris Lessing - Aşk ve Fantazya – Asiye Cebar - At Çalmaya Gidiyoruz – Per Petterson - Atlılar – Joseph Kessel - Araf –Elif Şafak - Akıl Oyunları – Sylvia Nassar - Anna Karenina – Lev Nikolayeviç Tolstoy - Anna Karenina – İngilizce inceleme - Ay ve Şenlik Ateşleri – Cesare Pavese - Aylak Adam – Yusuf Atılgan - Aylaklar – Melih Cevdet Anday	- Adalet Ağaoğlu - Alain de Botton - Albert Camus - Anton Çehov - Arundhati Roy - Anna Gavan - Anita Brookner - Aravind Adiga - Asiye Cebar - Aleksandr Puşkin - Aleksandr Soljenitsin - Alev Alatlı - Anthony Burgess - Ahmet Hamdi Tanpınar - Ayn Rand - Atilla Keskin - Aytül Akal - Ayşe Sarısayın - Amelie Nothomb - Azer Nefisi - Aziz Nesin - Bilge Karasu - Bilge Karasu-Gece - Boris Vian - Buket Uzuner - Cervantes - J.M. Coetzee - J.M. Coetzee - Carmen Laforet - Carlos Fuentes - Chinua Achebe - Dan Franck

- Alef – Jorge Luıs Borges
- Andre Fava'nın Güncesi –Julio Cortazar
- Borges Dosyası
- Büyümenin Türkçe Tarihi – Murathan Mungan Seçkisi
- Çocukluğumun Soğuk Geceleri – Tezer Özlü
- Dizboyu Papatyalar – Tomris Uyar
- Dublinliler – James Joyce
- Edgar Allan Poe
- Filistinin Çocukları – Gassan Kanafani
- Halikarnas Balıkçısı– Yaşamı ve Eserleri
- Hoşgör Köftecisi – Orhan Veli
- Gönlümün Şirazesi Bozuldu – Hasan Özkılıç
- Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu
- Karbon Kopya – Yekta Kopan
- Karakalem Resimler – Ayşe Sarısayın
- Kasımpatları (İngilizce) John Steinbeck
- Kasımpatları (Türkçe) – John Steinbeck
- Kozmikomik Öyküler – Italo Calvino
- Maviydi Bisikletim– Dincer Sümer
- Miguel Sokağı – V.S.Naipul
- Mırıldandığım Öyküle – Julio Cortazar
- Rakella Asal
- Riza Bey Aileevi– Tarık

- Baba ve Piç – Elif Şafak
- Babalar ve Oğullar – İvan Turgeniev
- Bağdat'ın Sirenleri – Jasmina Khadra
- Barbarları Beklerken – J.M. Coetzee
- Baudolino – Umberto Eco
- Batılı Gözler Altında – Joseph Conrad
- Bekleyiş – Ha Jin
- Beni Asla Bırakma – Kazuo Ishiguro
- Beyaz At – Elsa Triolet
- Beyaz Buda – Tsuji Hitonari
- Beyaz Kaplan – Aravind Adiga
- Bilmemek Milan Kundera
- Bilinmeyen Bir Tanrıya – John Steinbeck
- Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu – Italo Calvino
- Bir Maskenin İtirafları – Yukio Mişima
- Bir Parmak Bal – Ian McEwan
- Boncuk Oyunu – Hermann Hesse
- Bozkırkurdu – Hermann Hesse
- Böğürlen Şarabı, Joanna Harris
- Bulantı – Jean Paul Sartre
- Buzul Çağının Virüsü – Vüs'at O Bener
- Büyülü Dağ – Thomas Mann
- Cebelavi Çocukları – Necib Mahfuz
- Cennetin Kökleri – Romain Gary

- DBC Pierre
- Driss Chraibi
- Dincer Sümer
- Dino Buzzati
- Dan Brown
- Edgar Allan Poe
- Edward Said
- Elif Şafak
- Elif Şafak (Baba ve Piç)
- Elias Canetti
- Elsa Triolet
- Emil Ajar
- Emre Kongar
- Eric Faye
- Federico Garcia Lorca
- Ferit Edgü
- Ferit Edgü
- Fyodor Dosteyevsky
- Franz Kafka
- Fazıl Hüsnü Dağlarca
- Fürüzan – 47 liler Gül Mevsimidir – Füruzan
- Fyodor Dostoyevsky
- Fyodor Dostoyevsky
- Gassan Kanafani
- Gao Xing Jian
- Gabriel Garcia Marquez
- Gabriel Garcia Marquez
- Grigoriy Petrov
- Gao Xingjian
- Garip Hareketi
- George Orwell
- Gustave Flaubert
- Gustave Flaubert
- Günter Grass
- Güven Turan
- Haldun Taner
- Heinrich Böll
- Ha Jin
- Hans Fallada
- Hermann Bloch
- Hermann Hesse

Dursun K.
- Sait Faik Hayatı ve Eserleri
- Sait Faik'ten bir Öykü
- Şarap Rengi Deniz – Leanoardo Sciascia
- Yaşlı Rindin Ölümü – Mehmed Uzun
- Yavaşlık – Milan Kundera
- Yolları Çatallanan Bahçe, Jorge Luis Borges
- Yolları Çatallanan Bahçe (öyküsü)
- Zemberek Güven Turan
- Zor Sevdalar – İtalo Calvino

KISA ROMAN – NOVELLA

- Aura – Carlos Fuentes
- Aşk Romanları Okuyan İhtiyar
- Benim Hüzünlü Orospularım – G.G. Marquez
- Beyaz Geceler – Fyodor Dostoyevsky
- Bin Beyaz Turna – Yasunari Kawabata
- Bin Hüzünlü Haz
- Bir Çağ Yangını – Hulki Aktunç
- Bir Yıl – Jean Echenoz
- Bir Sirk Geçiyor – Patrick Modiano
- Buluştuğumuz Yer Burası – John Berger
- Bozkır – Anton Çekov
- Çador – Murathan Mungan
- Değişim – Franz Kafka
- Duyuyor musun

- Çeşme, Çeşme– Bahar Vardarlı
- Dalgalar – Virginia Woolf
- DaVinci Şifresi, Dan Brown
- Deniz – John Banville
- Doktor Faustus – Thomas Mann
- Dokuz Buçukta Bilardo – Heinrich Böll
- Don Kişot – Cervantes
- Dorian Gray in Portresi – Oscar Wilde
- Dostluk, Atilla Keskin
- Duygular Labirenti – Tahar Ben Jelloun
- Duygusal Eğitim – Gustave Flaubert
- Drina Köprüsü – İvo Andriç
- Erguvan Kapısı, Oya Baydar
- Esir Şehrin İnsanları – Kemal Tahir
- Evdeki Silah, Nadine Gordimer
- Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı – Ferit Edgü
- Fahrenheit 451 – Ray Bradbury
- Fay Hatları– Nancy Huston
- Gazi Paşa – Atilla İlhan
- Gece – Bilge Karasu
- Geceyarısı Çocukları – Salman Rushdie
- Gelibolu – Buket Uzuner
- Goriot Baba – Honore de Balzac
- Gölgesizler – Hasan Ali Toptaş
- Görmek – Jose Saramago

- Hermann Hesse
- Herta Müller
- Hasan Ali Topbaş
- Hülya Soyşekerci
- Hulki Aktunç
- Ian McEwan
- İsmail Kadare
- İtalo Calvino
- İtalo Calvino
- İmre Kertesz
- İris Murdoch
- İhsan Oktay Anar
- İvan Turgeniev
- Jack London
- Jasmina Khadra
- Jean Paul Sartre
- Jean Echenoz
- Jean Paul Sartre
- John Berger
- John Fowles
- Jorge Luis Borges
- Jose Saramago
- Joseph Conrad
- Joseph Conrad
- Juan Rulfo
- James Joyce
- John Banville
- John Banville
- John Steinbeck
- John Steinbeck
- Jorge Volpi
- Joseph Kessel
- Joanna Harris
- John Banville
- John Berger
- John Steinbeck
- Kazuo Ishiguro
- Kazuo Işıguro
- Kemal Tahir
- Lev Nikolayeviç Tolstoy
- Leyla Erbil
- Louis de Beneires
- Louis de Beneires
- Michael Ondaatje
- Melih Cevdet Anday

Kalbim – Raşel Rakella Asal • Herşey sanki Eski Bir Zaman Düşünde Şimdi – Raşel Rakella Asal • Gözlemci – İtalo Calvino • Gül Mevsimidir – Füruzan • Hayvan Çiftliği – George Orwell • Flush – Virginia Woolf • Ivan Denisoviçin Hayatında Bir Gün • Aleksandr Soljenitsin • Karlar Ülkesi – Kawabata • Kuzeye Göç Mevsimi – Tayep Salih • Nagazaki – Eric Faye • Pedro Paramo – Juan Rulfo • Hasangiller.htm • Siyaset Çarkı – Jean Paul Sartre • Üç Başlı Ejderha – Leyla Erbil • Volga Küznü – Raşel Rakella Asal • Yeraltından Notlar – Fyodor Dostoyevsky • Yılanı Öldürseler – Yaşar Kemal KISA HİKAYE • Haruki Murakami – Kurbağa Kardeş Tokyo'yu Kurtarıyor • Sait Faik'ten bir Öykü • Yolları Çatallanan Bahçe, Jorge Luis Borges • Kırılmalar – Hülya Soyşekerci	• Gitmek – Tahar Ben Jelloun • Günden Kalanlar – Kazuo Işiguro • Güneş Tutulması Joh Banville • Günlerin Köpüğü – Boris Vian • Hayatın Kaynağı – Ayn Rand • Heba – Hasan Ali Topbaş • Hayır... Adalet Ağaoğlu • Hiç – Carmen Laforet • Homo Faber – Max Frisch • Hotel du Lac – Anita Brookner • Huzur – Ahmet Hamdi Tanpınar • İbret Taşı – İsmail Kadare • İki Ucu Yolculuk– Aytül Akal • İnez in Sezgisi Carlos Fuentes • Kadersizlik – Imre Kertezs • Kadın Bedenini Soyarsa – Meltem Arıkan • Kanatsız Kuşlar Louis de Beneires • Kar – Orhan Pamuk • Kara Kitap – Orhan Pamuk • Karamazov Kardeşler – Fyodor Dostoyevski • Karanlığın Sol Eli, Ursula la Guin • Karanlığın Yüreği – Joseph Conrad • Kartal Yuvası – Anna Gavan • Karıncanın Su İçtiği – Yaşar Kemal	• Mihail Bulgakov • Milan Kundera • Meltem Arkan • Margeret Atwood • Margaret Atwood • Michael Cunnigham • Milan Kundera • Murathan Mungan • Murathan Mungan • Nancy Huston • Nazım Hikmet • Nadine Gordimer • Nadine Gordimer • Necib Mahfuz • Necib Mahfuz • Nezihe Meriç • V.S.Naipul • Nikolay Gogol • Oğuz Atay • Oya Baydar • Oya Baydar • Orhan Pamuk • Orhan Pamuk– Masumiyet Müzesi – • Orhan Pamuk Manzaradan Parçalar • Orlando Figes • Oscar Wilde • Pablo Neruda • Pascal Mercier • Patrick Modiano • Paul Auster • Per Petterson • Fahrenheit 451 – Ray Bradbury • Robert M. Pirsig • Raşel Rakella Asal • Rainer Maria Rilke • Roberto Bolano • Romain Gary • Sait Faik • Salman Rushdie • Samuel Beckett • Sema Kaygusuz • Sema Kaygusuz (2)

• Ana – Svevo BİYOGRAFİ • Aşk ve Karanlık – Amos Oz • Biz Kolejliyiz – Bahar Vardarlı • Bohemler – Dan Franck • Konuş Hafıza – Vladimir Nabokov • Mevlâna • Romantik Komünist • Anlatmak İçin Yaşamak – Gabriel Garcia Marquez • Carl Gustav Jung – Anılar, Düşler, Düşünceler • Mozart ve Deyyuslar – Anthony Burgess • Orhan Pamuk'un Nobel Konuşması • Oscar Wilde'ın Son Vasiyeti – Peter Ackroyd • Yaşama Uğraşı – Cesare Pavese • Zafir Konağında Bir Tuhaf Zaman – Güngör Tekçe DENEME • Alevilik – Bektaşilik – Halil Kaynarca • Aynalar – Eduardo Galeano • Arap Medeniyetinin İnsanlığa Armağanı • Aydınlanma Değil, Merhamet Alev Alatlı • Aydınlanma Değil, Merhamet2 Alev Alatlı • Ayçöreği ve Deniz	• Kayıp Zamanın İzinde – Swann'ın Aşkı • Kızıma Irkçılığı Anlatıyorum – Tahar ben Jelloun • Kedi Gözü – Margeret Atwood • Kedi Mektupları – Oya Baydar • Kıran Kırana – Amelie Northomb • Kıskançlık – Alain Robbe-Grillet • Kızıl Darı Tarlaları – Mo Yan • Kızıl Ağaçlar Ülkesi Jean Christophe Rufin • Klingsor un İzinde – Jorje Volpi • Koleksiyoncu – John Fowles • Korsan Çıkmazı – Nezihe Meriç • Körlük – Jose Saramago • Kör Suikastçı– Margaret Atwood • Körleşme – Elias Canetti • Kötü Bir Yılın Güncesi – JM Coetzee • Köy – William Faulkner • Kraliçe Loana nın Gizemli Alevi Umberto Eco • Kutsa Beni, Ultima – Rudolfo Anaya • Küçük Şeylerin Tanrısı – Arundhati Roy • Kürk Mantolu Madonna – Sabahattin Ali • Lizbon'a Gece Treni – Pascal Mercier • Madame Bovary – Gustave Flaubert	• Sevgi Soysal • Sunay Akın • Shafique Keshavjee • Tahar ben Jelloun • Tahar ben Jelloun • Tayep Salih • Thomas Mann • Thomas Mann • Tarık Dursun K • Thomas Bernard • Tomas Eloy Martinez • .Riza Bey Aile Evi • Turgay Gönenç • Tsuji Hitonari • Tarık Ali • Tahsin Yücel • Umberto Eco • Uwe Timm • Virginia Woolf – Flush • Virginia Woolf – Dalgalar • Virginia Woolf Yıllar • Vladimir Nabokov – Solgun Ateş • Vüs'at O Bener • Walter Benjamin • William Faulkner • Yahya Kemal Beyatlı • Yaşar Kemal • Yaşar Kemal • Yann Martel • Yekta Kopan • Yılmaz Karakoyunlu • Yukio Mişima • Yasunari Kawabata • Yasunari Kawabata • Yasunari Kawabata • Yusuf Atılgan • Yusuf Atılgan – Anayurt Oteli • Zülfü Livanelli

Eco, Jean Claude Carriere • Klasikleri Neden Okumalı – Italo Calvino • Kral, Bilge ve Soytarı, Shafique Keshavjee • Küreselleşen Terör ve Türkiye – Emre Kongar • Manzaradan Parçalar – Orhan Pamuk • Nar Çiçekleri Mehmed Uzun • Nataşa'nın Dansı – Orlando Figes • Nathalie Sarraute ve Yeni Roman • Küresel Teror ve Türkiye • Oscar Nasıl Wilde Oldu • Okuma Yolculukları – Hülya Soyşekerci • Ödüllerim – Thomas Bernhard • Öfkelenin – Staphene Hessel • Proust Yaşamımızı Nasıl Değiştirebilir? Alain de Botton • Proust'u Okumak – Raşel Rakella Asal • Rakella Asal – Balzac üzerine • Tarih ve Edebiyat Ortaklığı – Raşel Rakella Asal • Tarihimizle Yüzleşmek • Taşın İçinde Gizlenen – Turgay Gönenç • Toprağımızın Kokusu – Kenize Mourad • Saf ve Düşünceli Romancı – Orhan Pamuk • Siyaset Çarkı – Jean	Martel4,1 • Portnoy un Feryadı – Philip Roth • Puslu Kıtalar Atlası – İhsan Oktay Anar • Ramon Mercader in İkinci Ölümü • Ricardo Reis'in Öldüğü Yıl – Jose Saramago • Ruh Dağı –Gao Xing Jian • Ruhum Yeniden Doğacak – Chinua Achebe • Saatler –Micheal Cunningham • Saatleri Ayarlama Enstütüsü – A. H. Tanpınar • Sanatçının Genç Bir Adam Olarak Portresi– Joyce • Seksek – Julio Cortazar • Silgiler – Alain Robbe-Grillet • Sıcak Yaz – Uwe Timm • Süreç – Harry Mulisch • Suskunlar – İhsan Oktay Anar • Son Arkadaş – Tahar ben Jelloun • Solgun Ateş – Vladimir Nabokov • Şairin Romanı – Murathan Mungan • Tahran da Lolita Okumak, Azer Nefisi • Tanca da Sessiz bir gün – Tahar ben Jelloun • Tango Şarkıcısı – • Tanrı Vernon Little – DBC Pierre • Taklitciler – VS Naipul • Tatar Çölü Dino	

Paul Sartre

- Son Bakışta Aşk – Walter Benjamin
- Şamanizm – Nadide Lischka
- Üskurmaca Olarak Kara Kitap – Berna Moran
- Orhan Pamuk ile Aşk ve Kimlik üzerine Söyleşi – Nükhet Erkmen
- Hüsn-ü-Aşk/Şeyh Galip – Gonca Kuzay
- Ustanın Dersi Borges ve Yapıtları Üzerine – Norman Thomas di Giovanni
- Volga Hüznü – Raşel Rakella Asal
- Yazarlara ve Yapıtlara Yönelik Okumalar – Hülya Soyşekerci
- Yaşama Uğraşı – Cesaré Pavese
- Yazı ile Arınma – Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı üzerine Nurdan Gürbilek
- Zamane – Engin Geçtan

FELSEFE

- Biraz da Felsefe
- Metafizik ve Merkezî Felsefik Akımlar
- Jaques Derrida ve Yapısökümcülük

Buzzati

- Teke Şenliği – Maria Vargas Llosa
- Teke Şenliği – The Feast of the Goat – Maria Vargas Llosa İngilizce
- Tilki Daha O Zaman Avcıydı – Herta Müller
- Tılsımlı Deri – Honore de Balzac
- Tutunamayanlar – Oğuz Atay
- Uçurtma Avcısı – Halit Hüseyin
- Usta İle Margarita – Mihail Bulgakov
- Uykuların Doğusu – Hasan Ali Toptaş
- Üçlü – Güven Turan
- Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı – Bilge Karasu
- Vergillius'un Ölümü, Hermann Bloch
- Yalan – Tahsin Yücel
- Yabancı – Albert Camus
- Yalnız Bir Adamın Kitab1 – Gao Xingjian
- Yanımda Kimse Yok – Nadine Gordimer
- Yanılsamalar Kitabı – Paul Auster
- Yengeç Yürüyüşü – Günther Grass
- Yere Düşen Dualar – Sema Kaygusuz
- Yenişehir de Bir Öğle Vakti – Sevgi Soysal
- Yıllar – Virginia Woolf
- Yoksullar Hanı – Tahar Ben Jelloun
- Yorgun Mayıs Kısrakları – Yılmaz

Karakoyunlu

- Yüksek Topuklar, Murathan Mungan
- Yüzbaşının Kızı – Aleksandr Puşkin
- Yüzbaşı Corelli nin Mandolini
- Yüzünde Bir Yer – Sema Kaygusuz
- Yüzyıllık Yalnızlık – Gabriel Garcia Marquez
- Zen ve Motosiklet Tamir Sanatı – Robert M. Pirsig
- Zeno nun Bilinci – Italo Svevo
- Zübük – Aziz Nesin

TİYATRO

- Ay Işığı – Harold Pinter
- Gergedan– Eugene Ionesco
- Godot'yu Beklerken – Samuel Beckett
- Kanlı Düğün – Federico Garcia Lorca
- Oedipus – Sofokles
- Beckett ve Genet Tanca'da Bir Çay – Tahar ben Jelloun
- Canlı Maymun Lokantası – Güngör Dilmen

ŞİİR ÇEVİRİLERİ

- Margaret Atwood'dan Çeviriler
- Pablo Neruda'dan Çeviriler

_

CHURCHİLL'İN GİZLİ SAVAŞI-Diplomatik Yazışmalar, İngiliz Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye 1942-1944

Hzl: Robin Denniston

Churchill'in gizli telsiz istihbaratına olan ilgisi artık herkes tarafından bilinmektedir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı sırasında gizlice el konularak çözümlenen diplomatik telgrafları (mavi kapaklar) kullandığı gerçeği, Ultra iletilerini düzenli bir şekilde topladığı DIR/C Arşivinin [İngiliz gizli servis başkanı tarafından Churchill'e getirilen ve Türkiye'nin tarafsızlığıyla ilişkili gizli ileti çözümlerini içeren dosyalar. Ç.N.] 1994'te açığa çıkmasından sonra anlaşılmıştır. Churchill'in, 1941–44 yılları arasındaki diplomatik çözümlerin doymak bilmez bir okuru olduğu ve bunları Dışişleri Bakanlığı ile kurduğu iletişimin bir parçası olarak kullandığı kanıtlanmıştır.

Churchill'in Gizli Savaşı'nda, tarafsız ülkelerin Avrupa'daki savaşa nasıl baktıkları konusunda Churchill ve Dışişleri Bakanlığına güvenilir bilgiler sağlamak açısından bu çözümlerin (özellikle de Türkiye kaynaklı olanlarının) ne denli değerli oldukları ortaya konulmakta ve Churchill'in bunları kullanış yöntemi analiz edilmektedir. Türkiye, her iki taraf açısından da en önemli tarafsız güç olarak görülüyordu.

Türkiye neden Churchill'in ilgisini çekiyordu? Kitap, onun, 1914' ten itibaren diplomatik çözümlerle olan ilişkisini adım adım izleyerek ve daha sonra da, Bletchley Park'ta 'İstasyon X'in kurulduğu 1939 yılına kadar Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun bu trafiği izleme konusunda nasıl yetkilendirildiğini ortaya koyarak bu soruyu yanıtlamaktadır.

Robin Denniston, Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun, büyük güçlerden çoğunun iki savaş arasında gizli diplomatik trafiğiyle ilgili çalışmalarını izleyerek, Türkiye'nin bu güçler arasındaki yerini ana hatlarıyla ortaya çıkarmaktadır. Daha sonra Churchill'in, dört ayrı olayda ya da süreçte diplomatik mesajları kullanmasının, zaman zaman Dışişleri Bakanlığı'nınkiyle ters düşse bile, savaş dönemindeki politikasının belirlenmesinde oynadığı rol üzerinde durmaktadır. Churchill ve Dışişleri Bakanlığının, Türkiye'yi 1940 ve 1943 yılları arasında Müttefiklere katılması yolunda ikna etmek amacıyla diplomatik ileti çözümlerini nasıl kullandıklarını incelemekte ve Ocak 1943'te yapılan Adana Mülakatının (Görüşmesinin), İngilizlerin trende aldıkları sıkı güvenlik önlemleri nedeniyle diplomatik telgraf iletişimi olmaması yüzünden, Türkiye'nin dış politikasında çok az değişikliğe yol açtığını iddia etmektedir. 1943'teki Oniki Ada yenilgisi, Churchill'in okumakta olduğu istihbarat çözümleri ışığında açıklanmaktadır. Yine Dışişleri Bakanlığı'na ait gizli belgelerin Ankara'da çalınmasının, 1943 Kasımından sonra Londra'daki Devlet Kod ve Şifre Okulunda yol açtığı sonuçlar –belgeler arasında gerçek iletilerin olup olmadığı, nasıl alındıkları ve Churchill'in işine yaramakta geç kalmakla birlikte Alman diplomatik şifrelerinin okunmasında nasıl ciddi bir gelişmeye yol açmıştır.

Ben Türk'ün peşindeyim
- Winston Churchill'den Anthony Eden'a,

8 Haziran 1942

[Churehill'in] sık sık değişen düşünceleri, şu sıralar Türkiye ve Bulgaristan üzerinde yoğunlaşmış olup, Gelibolu ve Çanakkale Boğazına karşı kahramanca bir serüvene kalkışmak istiyor
- Lord Asquith'den Venetia Stanley ye, Ekim 1914

Türkler en korkunç eşkıyalardır. Onları tehdit etmeyi göze alamayız, onlara rüşvet veremeyiz
- Alexander Cadogan, 24 Ağustos 1942

Turing: Ben bir şifre çözücüyüm. Bütün Alman şifrelerini çözdüm ve savaşı tek başıma kazandım. Ama bu bilgi çok gizli tabii, hiç kimse bilmiyor Ron [sırıtarak]: Sadece ben biliyorum
Turing: Sen ve Bay Churchill

- Hugh Whitemore, Breaking the Code (Şifreyi Çözmek)

Her gün... bütün savaşı okumak, hem de düşmanın, yani İngilizler'in bakış açısından

- Christine Brooke-Rose, Bletchley Park, Hut 3, Remake

(Yeniden Yapış) s. 108

Savaşlar arasındaki dönemde, birçok güçlü devletin kançılaryaları arasında diplomatik çözümlerin dağıtılması, uluslararası diplomasinin hem yürütülmesine hem de bu konuda yapılan çalışmalara, oldukça ilginç yeni bir bakış açısı getirmektedir

- Yazar, 1996

Dışişleri Bakanlığı toplantı notlarındaki tek sayılı paragraflarla çift sayılı paragraftan arka arkaya okursanız, olaydın her iki tarafını da çok iyi anlayacağınız söylenir.

- WSC, c. 5, s. 627

İngiltere, özellikle bizim telsizlerimizi dinlemek için, bir çözüm istasyonları ağı organize etmiş. Bu da 100'deıı fazla şifremizin deşifre edilmesi demektir. Bu şifrelerin anahtarı, Feterlajn adlı bir Rus vatandaşının şifre bölüm başkanlığına getirildiği Londra'ya gönderilmektedir.

- Troçki'den Lenin'e, 1921

Giriş

Winston Churchill'in son derece aşın stratejik Fikirleri nereden kaynaklanıyordu? Yanıtı; kesinlikle ve tamamen kendi beyninden.

Desmond Morton, 9 Temmuz 1960

Churchill'in savaş sırasında gizli istihbaratı kullandığı konusunda yazılan eserlerin sayısı, gerek ABD'de gerekse İngiltere'de zaten fazla olduğu gibi, bu sayı giderek de artmaktadır. Bu kitap, Churchill'in yaşamı boyunca biriktirdiği ve daha yeni ortaya çıkan dosyalara dayanarak, onun diplomatik çözümleri nasıl kullandığını irdelemektedir. O zamanki istihbarat başkanı Tuğbay Stewart Menzies tarafından hemen hemen her gün Churchill'e sunulan bu dosyalarda insanı şaşırtan bir gerçek de ortaya çıkmıştır: Ultra trafiği (daha çok 'Boniface' olarak bilinen üst düzey veya Enigma/Fish çözümleri) ile birlikte ele alındığında Churchill'in, şimdiye kadar hiçbir tarihçinin farkına varamadığı kadar çok sayıda diplomatik belgeyi okuduğu açıktır. Tabii bu arada, 1941'den başlayarak kendisine getirilen kara, deniz ve hava çözümlerini de sürekli olarak incelediği herkes tarafından bilinmektedir. Ancak Churchill'in, devletin deşifre

dairesinin elde ettiği belgelerin tümünü. Birinci Dünya Savaşından itibaren incelediği daha yeni ortaya çıkmıştır. İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanı olduğu Kasım 1914'te, Alman deniz kuvvetlerine ait çözümlerin, adayların hizmetine sunulacağını garanti eden efsanevi '40 Numaralı Oda' protokolünün ilk taslağını yazan da kendisidir. Gizli istihbarat iletilerini, 1945'te Berlin ve Tokyo arasındaki gizli Japon iletilerinden Hiroshima ve Nagasaki'ye atom bombası atılacağının öğrenildiği döneme kadar kesintisiz izlemiştir. Her iki dünya savaşında ve iki savaş arasındaki dönemde incelediği ileti çözümleri diplomatik istihbarata ait olduğu kadar, kara ve deniz trafiğine aitti.

Churchill'in Türkiye'ye olan ilgisi, Deniz İstihbarat Dairesi Başkanı Amiral Reginald Hail tarafından kendisine getirilen çözümlerden, Türkiye'nin savaşa katılmamasını sağlayabileceği yolundaki çok önemli bilgileri öğrendiği Şubat 1915'te başlamış, ancak o zamanlar bu bilgiye hiç aldırmamıştı. Daha sonra, 1922'de, Yunanlıların İzmir'de Türkler'e karşı başlattıkları saldırıyı desteklemişti. Oysa bu dönemde Paris'teki Türk büyükelçisi ile İstanbul arasında gerçekleşen diplomatik haberleşmenin çözümleri ona, Curzon'a ve Lloyd George'a, Türk yönetiminin tutumu hakkında son derece yaşamsal öneme sahip bilgiler sağlamıştı. 1940'a gelindiğinde Türkiye'yi bir müttefik olarak tek başına kendisinin savaşa sokabileceğine inanır hale gelmişti. Gerçi hem o günlerde hem de şimdi, onun bu inancına katılanların sayısı birkaç kişiyi geçmiyordu ama o yine de İngiltere'nin Türkiye'ye yönelik politikasını, savaşı kısaltacak bir tarzda geliştirmek için tüm zorluklara göğüs geriyordu.

Peki ama Churchill neden Türkiye'ye bu kadar ilgi duyuyordu? Ona göre tıpkı diğer büyük tarafsız güçler gibi Türkiye de, hem topluca hem de bireysel olarak, savaşın sonucunu etkileyecek olanaklara sahipti. Türkiye gerek tarihi, gerekse coğrafi ve stratejik nedenlerle en güçlü tarafsız ülkeydi. Yani Türkiye, savaşın hangi yönde gelişeceğinin belirlenmesine yardımcı olabilirdi. Bunu izleyen başka sorular da var tabii: Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşında tarafsız kalma kararlılığı üzerinde, Churchill'in bu ülkeye duyduğu ilginin nasıl bir etkisi olmuştu? Türkiye, kendi egemenliğini korumak için, uluslararası arenadaki durumu nasıl kullanmıştı? Whitehall'de, Dışişleri Bakanlığı ile Savaş Bakanlığının politikaları, Churchill'in Türkiye elini' oynamaya yönelik politikasından nasıl farklılık gösteriyordu? Dışişleri Bakanlığı'nda en çok kimin söylediklerine önem veriliyordu ve buradaki diplomatlar tek bir ağızdan mı konuşuyorlardı? Hükümet Türkiye'nin niyetleri hakkında güvenilir bilgileri, tam zamanında nasıl elde ediyordu? 1922 ile 1944 arasında Londra ve Bletchley'de elde edilen diplomatik ileti çözümleri, İngiltere'nin doğu Akdeniz'deki dış politikasını nasıl değiştirmiş ve hem Dışişleri Bakanlığı hem de Churchill bu çözümleri ne amaçla kullanmışlardı?

Bu ve bunlarla ilişkili sorular göz önüne alınarak bu kitapta, üç belirgin olay üzerinde önemle durulmuştur–Churchill ve Türk yönetimi arasında Ocak 1943'te yapılan görüşmeler: İngiltere'nin, aynı yılın daha sonraki dönemlerinde Oniki Ada'yı yeniden ele geçirmeye yönelik olarak giriştiği ama sonuçsuz kalmaya mahkum olduğu başından beri bilinen seferi ve bu seferin doğurduğu diplomatik sonuçlar; ve Churchill'in Kasını 1943'teki diplomatik ileti çözümlerinin ışığında daha da aydınlanan ve savaşın en hayret verici casusluk olaylarından biri olarak bilinen, o Zamanki adıyla, 'Cicero' olayı. Bütün bu olaylar, Türkiye'nin tarafsız kalma kararlılığının çok önemli bir rol oynadığı, uluslararası bir diplomatik entrika çerçevesinde incelenmiştir.

Devlet Arşivi, Churchill'in çok değer verdiği dosyalara (Devlet İletişim Genel Karargâhında bulunan belgeler hariç) kolayca erişebildiği için, bu dosyaların içerikleri sık sık yeniden şifreleniyor ve ülke dışında olduğu zamanlarda, hatta bazen de hiçbir sözcüğü değiştirilmeksizin (ipsissima verba), telgrafla Churchill'e gönderiliyordu.

Bunların Devlet Arşivine yeni gelmeleri nedeniyle diplomasi tarihçilerinin bu belgeleri incelemek ve Churchill ve Dışişleri Bakanlığının, Türkiye kaynaklı çözümler olmasaydı Türkiye'yi nasıl idare edebilecekleri şeklindeki çok tehlikeli bir zihinsel egzersizi gerçekleştirmek için birkaç aydan daha fazla zamanları olmadığı bellidir. Eğer bu iletiler İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından dosyalar halinde Churchill'e, hem de kelimesi kelimesine getirilmeseydi, Churchill'in Türkiye elini ne kadar farklı bir şekilde oynayabileceğini görebilmek amacıyla burada bu iletileri. Türkiye-İngiltere ilişkilerinin genel gelişiminden soyutlama yönünde bir girişimde bulunulmaktadır.1

İngiliz hükümetinin mektup ve telgraflara el koyarak veya dost ve tarafsız ülkelerin diplomatik şifrelerini çözerek istihbarat çalışmaları yapma konusunda elde ettiği başarılara ve bunun İkinci Dünya Savaşı sırasında uygulanan dış politika üzerindeki etkilerine bugüne kadar çok fazla önem verilmemiştir. Hem ABD Dışişleri Bakanlığının hem de Kraliyet hükümetinin son zamanlara kadar herhangi bir diplomatik belgeyi açıklama konusundaki isteksizliklerine karşın, savaş dönemindeki gizli istihbarat çalışmalarının askeri olmayan yanına yönelik bazı göndermeler de yapılmıştır. İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e iletilen belgelerin Devlet Arşivine ulaşması, savaş dönemi boyunca Dışişleri Bakanlığı'na gizli bilgileri aktaran ve bugüne kadar gizli istihbarat konusunda çalışan tarihçilerin çoğu taralından bilinmeyen yeni bir kaynağın varlığını kanıtlamakta ve bu kaynağın, en azından Türk- İngiliz ilişkilerine İngiltere dış politikası açısından büyük önem verildiği dönemdeki payı göz önüne alınarak araştırılabileceği anlaşılmaktadır. Bu aynı zamanda Dışişleri Bakanlığının, Türkler'in düşüncelerini nasıl algıladığına yönelik olan ve mutlaka yanıtlanması gereken soruları da akla getirmektedir.

Bana kalırsa büyük batılı güçlerin gizli ileti çözümlerini, hem savaş hem de barış dönemlerinde zekice okumaları ve bunları kullanmaları, bunların getirdiği kısıtlamaları bildikleri gibi potansiyel değerlerinin de farkında olan ve dış politikaya yön veren kişilere (özellikle de Churchill'e) ciddi biçimde yardımcı olmuştur. Ancak bu söylemden diplomasi tarihinin, Londra, Ottowa ve Washington'da ortaya çıkan son belgelerin ışığında yeniden yazılabileceği veya yazılması gerektiği şeklinde bir sonuç çıkarılması da zorunlu değildir. Gün ışığına çıkanları ileti çözümlerinden, daha önceleri bilinmeyen ya da kısmen bilinen olayların dışında çok az şey öğrenilmiş olsa bile bu durum, mevcut diplomasi tarihçesini cidden etkilemektedir.

Türkiye çok önemliydi. Dışişleri Bakanlığı 1930'lu yılların başlarından beri İngiliz-Türk ilişkilerini geliştirmek için çalışıyordu, ama 1940 yılına gelindiğinde bu ilişki sadece, Türkiye'nin İngiltere ve Almanya'yla yaptığı krom ticareti düzeyinde kalacak kadar gerilemişti. Eğer Churchill Alman ordularının dikkatini Doğu Cephesinden çekmek ve doğu Akdeniz'de bir müttefik aramak için bıkıp usanmadan bir fırsat bulmaya çalışmasaydı, Türkiye'nin, Müttefikler'in savaş stratejisine bu denli büyük önem vermesi de olanaksızlaşırdı. Bu nedenle Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmasına yönelik olarak, en azından iki politika dikkat çekiyordu: biri Churchill diğeri de, Dışişleri Bakanlığının, Türkiye'den sorumlu olan Güney Dairesi tarafından yürütülen politikalar. Bu iki politikayı

birleştiren şey ise, Türkiye'ye ilişkin diplomatik ileti çözümlerinin hem Churchill hem de Güney Dairesi tarafından okunmasıydı.

Güney Dairesi bünyesinde, George Clutton ve Mussoloni'ye atfen 'Benito' lakabı takılan John Sterndale-Bennett'ın savaş dönemi notları önemseniyordu ama örneğin, Müsteşar Vekili Orme Sargent ('Moley') ve Müsteşar Sir Alexander Cadogan gibi çok üst düzeydeki diplomatların gözlemleri hükümet içinde, Türkiye'nin tarafsızlığına farklı açılardan bakılmasına neden oldu. İngiltere'nin Türkiye politikasının başarısı veya başarısızlığının, kendi siyasi kariyerine yansıyacak olan etkilerine büyük önem verdiği her halinden belli olan Dışişleri Bakanı Anthony Eden da bunda büyük rol oynamıştı. İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugessen, Türkiye'deki olaylar hakkında gayrı resmi olarak hem Sargent'a hem de Cadogan'a bilgi aktarıyordu. John Stemdale-Hugessen ve ondan daha güçlü ve yetenekli meslektaşı Knox Helm, Ankara'daki büyükelçilikte görevlendirildiler. Böylece, Ankara-Londra koordinasyonu garanti altına alınacaktı. Bu ilişki, dönemin FO 371 (genel yazışmalar) ve FO 195 (elçilik ve konsolosluk yazışmaları) kod numaralı dosyalarının incelenmesiyle kolayca anlaşılabilir. Gerçi bu kitap hazırlanırken daha çok, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalar (DIR/C) üzerinde durulmuştur ama bu ve diğer Dışişleri Bakanlığı dosyalarından da ciddi biçimde yararlanılmıştır. PREM3 ve 4 (Başbakanlık) dosyalarında, Churchill tarafından meslektaşlarına ve Roosevelt'e yazıları ancak gönderilmeyen mektupların taslakları bulunmaktadır. Savaş Bakanlığı, Amirallik ve Havacılık Bakanlığı'na ait bazı dosyalarda, kripto diplomasisine yapılan ve bu dosyaları 'ayıklamakla' görevli kişilerin gözden kaçırdıkları bazı göndermeler mevcuttur.

Böylece, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyaların herkesin kullanımına açılması sayesinde, Churchill tarihçileri için de yeni bir tema oluşmuştur. Bu konudaki kanıtların tümü, konu her ne kadar Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Güney Dairesi'nin sorumluluk alanına girse de, Churchill'in Türkiye elini tek başına oynama konusundaki heyecanını ortaya koymakta ve onun, doğrudan Türkiye'ye yönelik olarak geliştirdiği kişisel politikasını sergilemektedir. Kitapta ayrıca aşağıdaki konular üzerinde de durulmaktadır:

- Dışişleri Bakanlığı açısından, diğer bilgi kaynaklarından ayrı olarak, diplomatik çözümlerin önemi.
- Resmi görevlilerin bunlara ne ölçüde önem verip nasıl kullandıkları.
- Bu soruların sonucunda yaptıkları önerilerin, savaş süresince İngiltere'nin doğu Akdeniz'deki politikasının çerçevesini belirleyen kişiler tarafından nasıl algılandığı, benimsendiği veya reddedildiği.

Churchill'in İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında gizli iletileri, istihbarat amacıyla kullanmasına yönelik bu çalışma birçok başka açıdan da araştırma başlangıcı olmaktadır. Tarafsızların rolü bugüne kadar tarihçilerin dikkatini çok fazla çekmemiştir. Türkiye'nin savaş boyunca İtalya, Almanya, İngiltere ve özellikle de Sovyetler Birliği'ne yönelik olarak uyguladığı, dikkati çekecek derecede esnek ve ustalık kokan diplomasi incelendiği zaman, son derece önemli ve anlamlı birkaç konu ortaya çıkmaktadır. Bu konulardan biri, Almanya ve İngiltere'nin Balkanlara yönelik farklı stratejileridir-birincisinde, Yıldırım Savaşı'nı (Blitzkrieg) 1940-4 l'de Mısır ve İran'a da taşımak amacıyla, Türkiye'nin Bulgaristan üzerinden işgal edilmesi düşünülürken İkincisi, 1943'te Balkanlarda, Türkiye üzerinden ve doğu Akdeniz boyunca ikinci bir cephe açarak Alman birliklerinin dikkatini Doğu Cephesinden çekmek ve

böylece Müttefiklerin Fransa'ya asker çıkarmalarını hızlandırmak esasına dayanıyordu. Bir diğeri ise Churchill'in, Müttefiklerin doğu Akdeniz'deki savaş planlarında hep öne çıkan görüşleriydi. O ne bir kuvvet komutanı ne de Roosevelt ve Stalin gibi bir devlet başkanı olmadığı için, stratejik ihtiraslarını sadece, Amerikalıların, Rusların ve kendi Savaş Kabinesi ile kuvvet komutanlarının da dahil olduğu, hantal bir program aracılığı ile gerçekleştirebilirdi. Bütün bu engellere karşın Churchill, 1941'den sonrası için kendince en iyi yol olarak gördüğü şeyleri kabul ettirmek amacıyla, hem müttefikleri hem de meslektaşları ile mücadele etti ve Türkiye'nin de savaşa girmesi konusu gündeminden hiç çıkmadı.

Görüşlerinin neden böyle olduğu ise bu çalışmanın üçüncü konusuna, yani yaşamı boyunca gizli iletilere duyduğu ilgiye ve bunları istihbarat kaynağı olarak kullanmasına eğilmemize yol açmıştır. Churchill hem deniz kuvvetleriyle bağlantılı iletilerin hem de diplomatik iletilerin çözümlerini her zaman okumuştur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, henüz Deniz Kuvvetleri Bakanı olduğu 1915'te, deniz kuvvetlerinin efsanevi deşifre bölümü olan 40 Numaralı Oda'nın kuruluş çalışmalarını başlatan o olmuştu. Bu bölümde en uzun süreyle hizmet veren bir üyenin acı bir eleştiri niteliğindeki sözleriyle, **'hiç kuşku yok ki, onun talimatlarının yerine getirilmesi sayesinde bu gizlilik uzun süre devam etti ama elde edilen iletilerin değeri de yine aynı nedenle sıfıra indi',** çünkü bu iletiler sadece belli kişilerin bilgisine sunuluyor ve bunlardan söz edilmesine de kısıtlamalar getiriliyordu. Bu tümce, bir yandan elde edilen çözümlerin gizlilikleri korunurken bir yandan da bunların nasıl kullanılacağı sorunundan kaynaklanan ikilemi de net bir şekilde ortaya koymaktadır: ya yeterli güvenlik olmayacak ve bu iletiler bir daha elde edilemeyecek, ya da çok fazla güvenlik önlemi alınması yüzünden hiçbiri kullanılamayacaktır. Churchill, İkinci Dünya Savaşının yaklaştığı yıllarda, hükümette yer alan bir dostundan (Desmond Morton) aldığı diplomatik ileti çözümlerini okuyordu. Özet, yorum veya açıklamaları değil ama gerçek ve güvenilir çözümleri incelemeyi her zaman için, politika belirlenmesinde kullanılan zorunlu bir araç olarak gördü ve bunların önemini 1922'de Lord Curzon'a açıkladı. Bu gerçek artık herkes tarafından bilindiği halde 1941-1945 yılları arasında neler okuduğu daha yeni ortaya çıktığı için tarihçiler bunları inceleme fırsatını henüz bulamamışlardır. Gerek **Mihver Devletlerinin askeri iletişim trafiği (Enigma)** gerekse diplomatik (orta-dereceli) trafikte yer alan bu iletilerin çoğu hakkındaki yazılı yorumları ve gözlemleri daha ilk kez İncelenmektedir. Bunlar savaş boyunca süregelen hareketleri, hem de düşmanlarının ve tarafsızların ağzından her gün incelediğinin göstergesidir.

Türkiye'nin tarafsızlığı sürdükçe bu durum doğal olarak. Savunma Bakanlığının değil Güney Dairesi'nin sorumluluğu olarak kabul ediliyordu. Savaş dönemi Türkiyesi hakkındaki Dışişleri Bakanlığı dosyalarının yanı sıra, İngiliz Gizli Senâs Başkanı tarafından Churchill'e getirilen yeni dosyaların da (DIR/C'ler) okunması sayesinde, hem Ortadoğu Genel Karargâhına ve hem de Dışişleri Bakanı ve Savaş Kabinesinin diğer üyelerinin karşıt görüşlerine rağmen, Türkiye elini tek başına oynamak' isteyen ve 1943'ün başlarında bunu yapmaya soyunan Churchill'e karşı, Türkiye'ye ilişkin görüşlerini büyük bir kıskançlıkla koruyan Güney Dairesi görevlilerinin davranışlarındaki belirgin farklılıkları görmek mümkün oluyordu. Böylece Churchill ve Dışişleri Bakanlığı arasında, savaş dönemi Türk- İngiliz ilişkilerine yönelik gelişmeler de görülebilirdi. Dışişleri Bakanlığı'nın Türkiye'ye yönelik savaş öncesi politikasının organik gelişmeleri olan bu ilişkiler. D.C. Watt tarafından, How War Came (Savaş Nasıl Geldi) adlı kitabında büyük bir ustalıkla ortaya konmuştur.

Belli nedenlere dayanan bu ilişkiler, İngiltere'nin 20. yüzyıl tarihinde görülen iki ayrı anlayışın katkıları olmaksızın asla gelişemezdi. İngiliz kriptografisinin 1915'te başlayıp. 1920'lerve 1930'lardaki Rus, Türk ve İtalyan krizlerine kadar devam eden gelişimi, ikinci bölümde anlatılmaktadır. Bunu, 1915'teki Çanakkale Boğazı krizi ve 1922'deki Çanakkale krizinden Eylül 1939'a kadar Türk-İngiliz ilişkilerinde görülen gelişmeler izlemektedir. Köprü niteliğinde olan üçüncü bölümde Churchill, savaş dönemindeki telsiz istihbaratı ve DIR/C'lerin de devreye girdiği 1941 yılı sonuna kadar Akdeniz'deki savaşın gelişim öyküsünü bulacaksınız. Bundan sonra, Churchill'in sürpriz bir şekilde Türk liderleri Adana'da ziyaret ettiği Ocak 1943'e ve hatta 1944 un başlarına kadar geçen dönemdeki Türkiye'ye ilişkin dosyalar, savaşın değişen doğasının ışığı altında incelenmiştir.

Aynı yılın **Adana Görüşmesi**nden sonraki dönemlerinde, biri adeta bir felaket diğeri ise çok komik, iki belirgin olay yaşanmıştır. Felaket niteliğindeki olay, İngiliz kuvvetlerinin Ekim 1943'te, daha iyi subaylara sahip olan Almanlar'a karşı Oniki Ada'da aldıkları büyük yenilgi sonrasında, İngiltere'nin bölgedeki güvenilirliğini yitirmesiydi. Diğeri ise, Ankara'daki İngiliz büyükelçisinin evinde bulunan Dışişleri Bakanlığı'na ait çok önemli belgelerin, evde çalışan ve Almanya'nın o dönemdeki Ankara Büyükelçisi Fritz Von Papen tarafından 'Cicero' kod adı verilen Elyesa Bazna adlı Arnavut uşak tarafından çalınmasıydı. Bu belgelerin çoğu Churehill'in okuduklarıyla aynı olduğu ve ele geçirilen Alman belgelerinden, Berlin'deki Hitler, Goebbels ve Jodl'ın da bunlara büyük bir ilgi gösterdikleri anlaşıldığı için sekizinci bölümde, Burgess ve Maclean'a kadar diplomatların, Dışişleri Bakanlığı'nda görülen en büyük güvenlik ihmali olarak kabul ettikleri bu olaya yeni bir açıdan bakılmasının zorunlu olduğu vurgulanmaya çalışılmaktadır. Bu bölüm bugün, yani aradan elli yıl geçtikten sonra, İngiliz şifre güvenliği, Churehill'in deşifre edilen iletileri kullanışı ve savaşın 1943-44 dönemindeki durumu hakkında öğrendiklerimizin ışığında yazılmıştır.

Oniki Ada yenilgisi ve 'Cicero' olayı, Churehill'in gizli istihbarat iletilerini kullanmasına ve Dışişleri Bakanlığı'nın, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Türkiye politikasına ilişkin bu çalışmanın sonu olmuştur. Türkiye'nin Müttefiklere katılması için aradan bir yıl daha geçecek ve bu yıl boyunca yoğun bir diplomatik faaliyet görülecekti ama elde edilecek sonuç hakkında artık hiçbir kuşku kalmadığı için, Churehill'in ilgisi bundan sonra batı Avrupa'ya ve Haziran 1944'te Normandiya'nın işgalini sağlayacak olan "Overlord' Harekâtı'na odaklanacaktı. Kitabın son bölümünde ise ortaya attığım tezin temel dürtüsü geliştirilmektedir-yeni dosyaların gün ışığına çıkması, Churchill ve savaş sırasındaki çalışmaları arasındaki yeni bağlantıları ortaya koyması açısından herkes tarafından büyük bir ilgiyle karşılansa bile bu durum, İkinci Dünya Savaşı'nın tarihini önemli ölçüde değiştirmemektedir.

Savaş dönemi Türkiyesi hem bazı büyükelçilerin (Rene Massigli, Hughe Knatchbull-Hugessen. Fritz von Papen), hem de bazı casusların (Elyesa Bazna, Ludwig Moyzisch, Nicholas Elliot, Walter Schellenberg) daha sonra yazdıkları anı kitaplarına da konu olmuştur. İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyaların açıklanması, hiç kuşku yok ki en dikkate değer kaynak olmuştur ama bu durum, halen kitaplarda yazan şeylere herhangi bir ekleme yapılmasını veya yazılanların değiştirilmesini gerektirmekte midir? Aslında daha önce de çok şey biliniyordu: **Churchill bunları o zamanlar da biliyordu çünkü Türkiye'yle ilgili diplomatik çözüm dosyalarını hemen hemen her gün okuyordu.** Bunları Türk Cumhurbaşkanı İnönü de biliyordu çünkü Churehill'in okuduğu belgelerin çoğunu, yani Türk

büyükelçilerinin Ankara'daki Dışişleri Bakanlığına gönderdikleri ve Türk dış politikasının şekillendirilmesinde çok önemli bir rol oynayan raporları o da okuyordu. Whitehall biliyordu. Hitler ve Goebbels de biliyorlardı. Türkiye'ye ilişkin diplomatik çözümler tarihsel kayıtları doğruluyor ama anlatılanlar zaten yerine ulaştığı için çok az sayıda sürpriz içeriyorlardı. Savaş döneminde diplomatik iletilerden alınan bilgiler Whitehall. Berlin ve Ankara'da dış politikaların belirlenmesiyle ilintili oldukları için, bunların çözülmüş olmaları önemlerini azaltmıyor belki ama bu durum, kayıtların uyarlanmasının gerekliliğine ilişkin soruya, ikna edici nitelikte olumsuz bir yanıt verilmesini sağlayabilir.

İngilizler'in Türkler'e ait diplomatik telgrafları nasıl elde ettikleri ise, bu kitapta yanıtlanmaya çalışılan sorulardan biridir. İngilizler'in savaş döneminde Bletchley'de, telsiz ve telgraf iletilerini nasıl deşifre ettikleri konusunda birçok eser yazılmıştır ve bunların içinde en önemlisi de Hinsley tarafından kaleme alınan British Intelligence in the Second World War (İkinci Dünya Savaşında İngiliz İstihbaratı) adlı kitaptır. Profesör Hinsley (ve birlikte çalıştığı yazar arkadaşları), bu kitabın yazılışı sırasında sadece dosyaların tümüne erişmekle kalmamıştı. O, aynı zamanda 1941-1944 yılları arasında, Bletchley Park'ın önde gelen yöneticilerinden de biriydi ve burada çalıştığı dönemde, günün herhangi bir saatinde, dünyanın her tarafına yayılmış olan çözüm istasyonlarından Bletchley Park'a gelen ham durumdaki iletilerin, bir sürü işlemden geçmiş olmalarına karşın yine de güvenilir nitelikteki, kullanışlı, duruma uygun, ve güncel raporlar haline getirilmesi amacıyla yürütülen karmaşık prosedürleri başlatan, geliştiren, niteliklerini arttıran ve operasyonu yöneten kişiydi. O yıllarda Bletchley Park'ta çalışan görevlilerden, aralarında Gordon Welchman, Peter Calcocoressi ve Ralph Bennett'in de bulunduğu bazı kişiler de İkinci Dünya Savaşı'ndaki ileti çözümleri hakkında kitaplar yazdılar ama Hinsley hariç hiçbirinin, bu kitabın konusunu oluşturan diplomatik belgelere erişmeleri mümkün değildi.

Churchill'in araştırmacılarına, kendi yazdığı İkinci Dünya Savaşı tarihinin aslında tarih değil, kendi davası olduğunu söyleyişi çok ünlüdür. Daha sonra da göreceğiniz gibi resmi tarihçiler, özellikle 1943'teki Adana Görüşmesi ve Oniki Ada saldırısı konularında onu izlemişlerdir ama bunun nedeni, daha onlar kendi görevlerini tamamlayamadan Churchill'in kendi 'tezini' hazırlamış olması değil, dosyalarda zaten bildikleri şeylerden daha fazlasını bulamayışlarındandır. Oysa Churchill'in kendi kayıtlarından alınan bilgilere göre o zamanlar mevcut olan en iyi bilgi kaynakları da bu dosyalardı. Oniki Ada olayı gerçekten de çok aydınlatıcıdır, çünkü bu olaydan hemen sonra Churchill adamlarına talimat vererek, konuyla ilgili tüm telgrafların ve kendisi tarafından yazılan notların, 'kendi tezini' yayına hazır hale getirebilmek amacıyla toplanmasını istemiştir. Bu görev gerektiği gibi yapılmış olup hepsi, Devlet Arşivi'ndeki PREM 3/3/3'de mevcuttur. Üstelik toplanmasını istediği not ve telgraflar.

sekiz yıl sonra yayınladığı savaş tarihi dizisinin (Closing the Ring, 'Halkayı Kapatmak', Cassell Yayınevi, Londra.) 5. cildindeki 'Ada Ganimetleri Kayboldu' başlıklı bölümünün de temelini teşkil etmiştir. Bunlar 1976'da da, Kraus Thompson tarafından yazılan, Principal War Telegrams and Memoranda (En Önemli Savaş Telgraftan ve Notları) adlı dizinin 2. cildini oluşturmuştur. Bu denli önemli ve birleşik bir operasyonun, operasyonda yer alan en önemli kişi tarafından ve kendi yaptıklarının, hem de hiçbir yoruma gerek kalmaksızın, tarihsel kayıt olacak şekilde aktarılması, son derece nadir görülen bir durumdur. Üstelik bilimsel araştırmacılar tarafından son yıllarda işaret edildiği gibi, daha sonra ortaya çıkan değişiklik yanlısı tarihçiler de, İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşananlar hakkında Churchill tarafından

aktarılanları büyük ölçüde değiştirmemişlerdir. Churchill'in 1943'teki savaş çalışmalarının önemini kesin olarak belirleyecek nitelikte olan, ancak bugüne kadar ortaya çıkmayan belgeler, bu diplomatik çözümlerde bulunacaktır. Bu belgeler her ne kadar Churchill'in doğu Akdeniz politikasını belirlerken niyetinin ne olduğuna ciddi biçimde ışık tutsalar da (ki bu kitabın amacı da bunu ortaya koymaktır), tarih yeniden yazılması gerekse bile, yapılacak değişiklikler o kadar fazla değildir. Bu çözümleri, Churchill'in onları kullanışı, direktifleri ve tuttuğu notlar -sonra da kendi yazdığı tarih ve bunların, hem resmi hem de değişiklik yanlısı tarihçiler tarafından israfa varan ölçüde kullanılmaları- üzerinden giderek izlemek, diplomatik çözümlerin tarihi kayıtlara nasıl girdiklerini, bir an için de olsa, nihayet görebilmek demektir.

Bu kitabın hazırlanmasındaki yardım ve rehberlikleri için, London University College'dan Profesör Kathleen Burk ve Profesör David French ile, beni cesaretlendirip bilgi sağladıkları için Profesör Christopher Andrew ve Profesör Peter Hennesy'ye teşekkür ederim. Ayrıca Rupert Allason, Dr. Rosa Beddington, Dr. Selim Deringil, Ralph Erskine, Profesör John Ferris, Margaret Finch, Tony Fulker, Randal Grey, David Irving, Profesör Sir Harry Hinsley, Rachel Maxwell-Hyslop, Dr. Joe Maiolo, Simona Middleton, Sir Patrick Reilly ve Sutton Yayıncılık editörlerine de teşekkür borçluyum. Bu arada Kew'deki Devlet Arşivi çalışanlarına, Cambridge Churchill Kolej indeki Churchill Arşivleri personeline, ve Ottawa'daki Kanada Ulusal Arşivlerindeki görevlilere özel olarak teşekkür ederim. Ian Jacob ve Denniston'ın raporlarından yapılan alıntılar, Churchill Kolejindeki arşiv görevlisinin, büyük bir nezaketle verdiği izin üzerine yayınlanmıştır. İkinci bölümde anlatılanlar daha önce, Temmuz 1995'te Intelligence and National Security dergisinde yer almıştır. Devlet Arşivi belgelerinden yapılan tüm almtıların telif hakları Crown Copyright'a ait olup hepsi, Devlet Arşivi'nin izniyle yayınlanmışlardır.

Robin Denniston

NEDEN TÜRKİYE?

1915 ve 1916'da, Çanakkale Boğazı ile Mezopotamya'daki harekâtları anımsayanlar, o zamanlar bize karşı olan Türkler'in, artık bizim yanımızda olmalarından mutluluk duyacaklardır. Bu değişimin sebebi nedir? Çünkü **Almanlar'ın hırsızlığa yöneldikleri yıllarda, Türkler de dürüstlüğe yönelmişlerdir.**

R.G. Collingvvood,
The New Leviathan, s.374

Bu bölümde Türkiye'nin 1941'de Churchill için neden çok önemli olduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu yanıtı ararken, 1914-1943 döneminde, uluslararası düzeydeki Türk-İngiliz ilişkileri üzerinde durulmakta, Churchill'in Birinci Dünya Savaşında Türkiye'nin tarafsızlığı konusundaki başarısız girişimi ile, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye elini oynayışı arasındaki bağlantı irdelenmekte; Türk dış politikasına yönelik görüşleri ve bu konuda yaptığı istihbaratı savaş politikasıyla ilişkilendirilmekte, Türkiye'yi, aktif ve istemleri olan bir müttefik olarak elde tutmanın sağlayacağı avantajlar dengesi göz önüne alınmakta ve sonra da, yeni ortaya çıkan diplomatik çözümlerin ışığında, 1940-1943 yılları arasındaki Türk-İngiliz ilişkileri özetlenmektedir.

Bunu izleyen sayfalarda ayrıca, Atatürk'ün yönetimi ele alışından sonraki dönemde, Türk ekonomisi, coğrafyası ve tarihinin, dünya olaylarıyla ilgisi açısından sahip oldukları öneme de

değinilmektedir. Atatürk'ten sonra Türkiye'yi yönetenler, İngiltere'yle (ve büyük olasılıkla Almanya'yla da) bir istihbarat kaynağını, yani Avrupa'daki başkentlerin çoğundan, Türkler'e yol gösterip rehberlik etmek amacıyla Ankara'ya gönderilen, ancak aynı zamanda Londra'daki Dışişleri Bakanlığı tarafından da çözümlenerek kullanılan büyükelçi raporlarını ortaklaşa kullanıyorlardı. Churchill'in gizli gönderimleri istihbarat amacıyla kullanmaya olan ilgisi daha sonra, özellikle de

Türkiye ilgili konularda hep devam etti. Kafasının sürekli Türklerle meşgul oluşunun kökleri, Birinci Dünya Savaşı'na kadar uzanıyordu ve tutku derecesine varan bu saplantısı sonunda. Ocak 1943'te Türk toprakları üzerinde Türk liderliğini aramaya yönelik tek taraflı karan vermesine neden oldu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Churchill ve Türkiye

'Neden Türkiye?' sorusunu yanıtlamak için öncelikle 1914-15'teki Türk-İngiliz ilişkilerine bir göz atmak gerekiyor. Bu özellikle de, İngiltere'nin Çanakkale Boğazı'nda Türkler'e karşı yürüttüğü kısmen, 1914'te Deniz Kuvvetleri Bakanı olan Churchill tarafından yönlendirilen savaş stratejisiyle, 1942-43 yıllarında, daha zeki olmasa bile daha yaşlı olan Churchill tarafından Türkiye üzerinden Balkanlar'a karşı yapılması düşünülen saldın arasındaki dikkate değer paralelliklerin anlaşılabilmesi için zorunludur.

Almanların Fransa'yı yok etmeye yönelik düşüncelerinin. Ağustos 1914'teki Mame Savaşı 'mucizesi'nden sonra iflas etmesinin ardından Reich'ın tüm dikkati, o zamanlar henüz tarafsızlığını korumakta olan Türkiye'ye yöneldi. Rus ordularının Alman Doğu Cephesinden çekilmesine neden olabilecek bir Türk tehdidi, Ruslar'ın Çanakkale Boğazı üzerinden yaptıkları ticareti durdurabilir, Bulgarlar'ın devreye girmelerini hızlandırabilir ve İngilizler'in Süveyş'teki haberleşme ağı için bir tehdit oluşturabilirdi. Almanya açısından bakıldığında, bu dönem ile İkinci Dünya Savaşı arasında kurulabilecek paralel çok açıktı ve 1914'te von Falkenhayn, 1943'te de Jodl, Süveyş'e yönelik bir tehdidin, batıdaki İngiliz güçlerini zayıflatacağı görüşünü ısrarlı bir şekilde savundular.

Bu arada Winston Churchill de Whitehall'de hükümeti, Türkiye'ye saldırmaları konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Churchill'e göre önce kara kuvvetleri tarafından yoğun bir saldın başlatılacak ve bu saldın, o zamanlar gerçekten çok güçlü olan Kraliyet Donanması tarafından desteklenecekti, ancak bu düşünce zamanla yerini, sadece deniz kuvvetlerinin gerçekleştireceği bir harekât düşüncesine bıraktı. Topyekun savaşın başlatılması konusunda, kültürel açıdan hazırlıksız olan general ve amiraller, bu düşünceye net bir destek sağlamaktan kaçındılar. 30 Ekim'de Almanlar, Türk Donanması'nı, Rusya'nın Karadeniz Filosu nu top ateşine tutması için kışkırtmayı başardılar ve bu da Churchill'e, Akdeniz'de harekete geçmek için arayıp da bulamadığı fırsatı verdi. Tek taraflı ve anayasaya aykırı bir şekilde Kraliyet Donanması'na, Çanakkale Boğazı çervesinde mevzilenmiş olan Türkler'i bombalama emrini verdi. Gerçi cephaneleri oldukça sınırlıydı ama bu durum Türkler'i, savunmalarını güçlendirmeye mecbur etti.

Churchill'in Çanakkale Boğazına karşı başlattığı saldırı, burada elde edilecek bir başarının İngiltere'ye, İstanbul'a her türlü koşulu dikte etme olanağını tanıyacağı varsayımına dayanıyordu. Ancak bu girişimin (tıpkı 1943'teki Oniki Ada saldırısında da bildiği gibi), hem maliyetli hem de riskli olacağının bilincindeydi. 1914'te, bu planı için yeterli desteği bulamadı: herkes, Türkiye'ye karşı girişilecek bir saldırının, sadece Rusya üzerindeki baskıları

azaltacağı ve oyunun, Almanların istediği gibi oynanacağı inanandaydı. Yine de aradığı desteği, Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral 'Jacky' Fisher'dan bulduğu söylenebilirdi. Amiral Fisher 3 Ocak 1915'te şöyle yazıyordu: Türkiye'ye karşı yapılan saldırı devam etmektedir, ve İngiliz birlikleri daha sonra, güçlü bir şekilde bu saldırıyı karadan da devam ettirebilirler.' O sıralar bu olanaksızdı ancak Churchill, Fisher'ın görüşlerine karşın 1917'de, Çanakkale Boğazı Komisyonuna ısrarla, sadece deniz kuvvetleri tarafından yapılan bir harekâtın başarısızlığa uğramaya mahkum olacağını söylüyordu.

Whitehall'deki yöneticilerin şaşkınlıkları ve bakanın, Türkiye kartını tek başına oynamaktaki kararlılığı, İngiltere için bir felaketle sonuçlandı. Bu durum, daha sonraki yirmi yıl boyunca herkes tarafından, Churchill'in neden olduğu kara bir leke olarak anımsandı.1 İngiltere'deki yönetim yapısı, İkinci Dünya Savaşı'nın patlamasıyla birlikte yine şaşkınlık içine sürüklenmişti, ancak Haziran 1940'a gelindiğinde Churchill artık tartışmasız bir şekilde liderdi ve sadece bazı tavsiyelerde bulunmakla yetinmeyeceği de açıktı. Oldukça zor bir dönem olan 1940-41 yıllarında, Türkiye'ye ilişkin benzer bir durum ortaya çıktı ama o güne gelene kadar Türk-İngiliz diplomatik ilişkileri daha iyiye doğru gitmeye başlamıştı bile. Bunun nedenini görebilmek için Türkiye'ye, Avrupa koşulları çerçevesinde bakmak gerekir.

Kapsamlı Olarak Türkiye

Rusların 1874'teki başarılı Erzurum kuşatmasından beş yıl sonra, yani 1879'da Osmanlı İmparatorluğu parçalandı. Daha önceleri batıda Adriyatik Denizine, ve kuzey-batıda da Tuna havzasına kadar uzanan imparatorluk, zaten 1690'dan beri bir gerileme dönemine girmişti. 1878'e gelindiğinde, Osmanlı sınırları içinde yeni ulus devletler oluşmaya başlamıştı; Bulgaristan, Rusya'daki Slavlar tarafından desteklenen bir ayaklanma sonucunda Türk boyunduruğundan kurtulmuş ve o günden sonra da Rusya'ya, ırk ve din açısından olduğu kadar, minnettarlık duygularıyla da bağlanmıştı. Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Boğazında İngilizler'e karşı elde ettikleri zafere karşın Osmanlı İmparatorluğu sonrasında dünya gerçekleriyle yüz yüze gelmeyi bir türlü kabul edemeyen Ankara'daki yöneticiler açısından büyük bir felaket olmuştu.

Versailles Antlaşması sonucunda Türkiye'nin Avrupa'da hiç toprağı kalmamıştı ve başta Lloyd George olmak üzere tüm batılı liderler, Türkiye'yi Avrupa'dan tamamen atmaya kararlıydılar. Uluslararası topluluk Türkiye'den hoşlanmıyor ve ondan korkuyordu. Türkiye'nin sevilmeyişi kısmen, kökleri çok derinde olan, Müslümanlık karşıtı önyargıdan kaynaklanıyordu. Bu önyargı ise kısmen, büyük batılı güçlerin kançılaryalarında, Hıristiyanlık önyargılarının daima üstün olmasının doğal bir sonucu olarak açıklanıyordu. Osmanlı İmparatorluğundan, zulüm ve yaygın toplumsal çürümeyi miras olarak alan Türkiye, Avrupa'nın hasta adamı ve bir anlamda adeta parya olarak görülüyordu. Duyulan korku ise Türkiye'nin silahlar konusundaki, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlupları arasında olduğu için zayıflayan ancak tamamen ortadan kalkmayan güçlü geleneğinden kaynaklanıyordu.

Atatürk'ün yükselişi, Versailles Antlaşması'nın mimarlarına, 1922'de Türkler'in Çanakkale'de Yunanistan'a karşı elde ettikleri zaferle sembolleşen Osmanlı emperyalizminin. yeniden doğmaya başladığının ilk sinyallerini vermişti. İngiliz halkının karşı çıkmasına rağmen sadece İngiltere tarafından desteklenen Yunanistan, vahşice yürütülen bir etnik temizlik kampanyası ile Türk topraklarından atılmıştı. Daha sonra da şiddetli bir deprem, Türk liderlerin sorunlarını birleştirmişti. O günden sonra Atatürk, kısmen Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Sir

Percy Loraine ile arasında oluşan yakın arkadaşlık sonucunda batının, özellikle de İngiltere'nin dostu olduğunu kanıtlamıştı.

Dünya tümüyle barışa özlem duyuyordu ve bu yüzden de yeni gelişmeye başlayan Türk devletiyle iyi ilişkiler kurulması, bütün büyük batılı güçlerin, tabii en çok da İngiltere'nin Balkanlara yönelik politikalarının temel taşını oluşturmaya başlamıştı. Buna ek olarak, dönemin Türk dışişleri bakanı olan ve daha sonra da, İkinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında Türk ulusuna liderlik eden İsmet İnönü, 1923'teki Lozan Konferansında, korkulacak derecede başarılı bir tartışmacı olduğunu kanıtlamıştı. Her ne kadar Lord Curzon. Lozan'da büyük güçleri temsil eden devlet adamları arasındaki en yetenekli taktisyen olarak görülse bile, Versailles Antlaşmasında ülkesi yararına önemli değişiklikler yapılmasını sağlayan kişi İnönü olmuştu ki bunların içinde, hiç kuşkusuz en önemlisi. Batı Trakya'daki bazı toprakların, Türkiye'ye bırakılmasıydı. Böylece Boğazlar, Türk toprakları arasından geçen çok geniş bir nehir haline geliyordu ki bu da, Rus ve Bulgar diplomadan ciddi biçimde hayal kırıklığına uğratmıştı.

1922'de Çanakkale ve 1936'da da Montreux, iki savaş arasındaki dönemde Türk dış politikasının gelişmesine çok önemli katkıda bulunmuşlardı. İngilizler'in Türkiye'ye yönelik tutumları, yirmi yıl boyunca Türk-İngiliz ilişkilerini belirleyen iki unsurdan etkilenmişti. Bunlardan biri, şerefli bir rütbe tenzili olarak değerlendirilebilecek şekilde, bir süre Batı Cephesinde tabur komutanı olarak görev yapan Winston Churchill'in yeniden hükümette yer almasıydı. Diplomatik Türk gönderimlerinin çözümlerinden elde ettiği bilgileri, rüzgârın hangi yönden estiğini göstermek için meslektaşlarına da ileten Churchill, 1922'de Çanakkale provokasyonunun hararetli bir destekçisiydi. İlkinden kaynaklanan ikinci unsur ise, 1916'dan 1945'e kadar İngiltere'nin, askeri ve diplomatik Türk şifrelerine kolayca ve sürekli biçimde erişebilmesiydi. Bu bilgiler Churchill'i, Türkler'in cephanelerinin azalmasından ve Türk bankalarının, aracılık yapmak için rüşvet alma isteklerinden nasıl yararlanabileceği konusunda yönlendiriyordu. Ancak bunca bilgiyi aldıktan sonra, Çanakkale Boğazı fiyaskosunu önlemesinin mümkün olduğu da açıktı. Aradan yedi yıl geçtikten sonra, Çanakkale provokasyonunun başarılı olma şansını ortaya koyan çözümleri okuyacak ve bundan yirmi yıl sonra da, Türkiye'nin 1941-43 yılları arasında tarafsız kalmak için uyguladığı planların her aşamasında rolü olacaktı. Böylece Churchill, Türkiye ve diplomatik çözümler arasındaki ilişkiyi, yirmi dokuz yıl boyunca izlemek mümkündür ve bu da, İkinci Dünya Savaşında Türkiye eli'ni oynamanın, onun için neden bu denli önemli olduğunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Türkiye'nin ekonomi ve diplomasi alanlarında gösterdiği bazı gelişmeler. iki savaş arasındaki yıllarda bir köprü görevi görmüşlerdir. Yaşadığı krizler ve birbiri ardına gelen konferanslar nedeniyle modem Türkiye, varlığını sürdürme yeteneği bulunmayan, diğer Ortadoğu ülkelerinin sahip oldukları altyapı ve kaynaklara sahip olmayan, Portekiz'deki sisteme benzer bir şekilde merkezi bir tek parti sistemini benimseyen ve bunun sıkıntılarını çeken ama çok yavaş olsa bile, belli bir süre sonra bir tür sosyal demokrasiye geçmeyi hedeflediği halde, ülkeyi yönetenlerin bu geçişi genellikle mantıklı nedenlerle sürekli olarak erteledikleri bir devlet olarak doğma noktasına gelmişti.

Türkiye'nin, Akdeniz'in doğu ucunda ve Karadeniz'in güneyinde bulunmasından kaynaklanan stratejik konumu, Whitehall tarafından sürekli olarak göz altında tutulmasına neden oluyordu ancak gerçek şuydu ki ülke, coğrafi olarak değil ama etnik ve kültürel açıdan birbirinden son

derece farklı özellikler taşıyan iki ayrı kutba ayrılmıştı. Türkler'in Ermeni, Azeri, Kürt ve Yunan azınlıklara karşı uyguladığı ayrımcılık, birçok Türk'ün. Balkanlardaki komşularına oranla Kafkaslar ve Hazar Denizi kıyılarında yaşayan insanlarla daha fazla ortak noktaları bulunduğu gerçeğini gözlerden saklamıştı. Büyük Anadolu yarımadasının, kıyaslamalı olarak az gelişmiş olduğu söylenebilirdi: bu bölgede okul, yol ve yaşamı konforlu hale getiren diğer unsurlar neredeyse yok denecek kadar azdı. Ekonomi çok hassas, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı çok yüksek ve toplanan vergilerden sağlanan gelir de, sadece büyük bir orduyu değil, buna ek olarak 1939 yılına kadar da, acil bir durum halinde silahaltına alınacak olan yedekleri beslemeye yetmeyecek kadar azdı. Dış ticaretin kredi, takas ya da devlet müdahalesi olmaksızın gerçekleşmesi çok zordu. Türkiye, Başbakan Saraçoğlu'nun Temmuz 1941'de Büyük Millet Meclisi'nde de söylediği gibi, o güne kadar üretici konumunda olan bir milyon çiftçinin, yedek asker olmaları nedeniyle tüketici haline getirildikleri bir üçüncü dünya ülkesi olmuştu. Adeta bütün bunların bir sonucuymuş gibi lanse edilen varlık vergisi, özellikle de ülkenin batısında yaşayan ve Müslüman olmayan azınlıklar arasında büyük bir paniğe neden oldu, çünkü bu vergi doğrudan onları hedef alıyordu ve istemeye istemeye bu ek gelirin %85'ini sağladılar. İyi bir hasat döneminden sonra köylüler düzenli olarak ek bir gelir elde etmek için yol inşaatlarında çalışmaya başladılar ve böylece Anadolu zamanla, içten yanmalı motorla tanıştı.

Avrupa yerine doğu ve güneye, yani Mekke ve Arabistan'a bakan 18 milyonluk nüfusun, Almanlar, Ruslar veya belki Bulgarlar hariç hiç kimseyle savaşmaya niyeti yoktu. Sadece Müslümanlar silah taşıyabiliyorlardı ve azınlıkların çoğu, ayrımcılıktan şikayetçiydi. Hiç kimsenin kurallara karşı gelmeye cesareti kalmamıştı. Basın, gazete sahibi ya da editörün nasyonal sosyalizme veya demokratik kapitalizme eğilimli oluşuna bağlı olarak ortaya çıkan çok küçük sapmalar dışında, tamamen hükümet doğrultusunda yaym yapıyordu. Mussoloni'nin Afrika, İspanya ve Arnavutluk'a müdahalesi, İtalya'yı Türkiye'nin en önemli sorunu haline getirene kadar, herkes Rusya'dan korkuyordu.

İnönü, Türk ordusunun, kendi topraklarında veya Asya'nın her-hangi bir yerinde savaşacak ve girdiği her savaşı kazanacak ekipmanla donatılmış olduğunu biliyordu ama yeni silahlar ve Yıldırım Harekâtı'nı sürdürmesini sağlayacak yeni yöntemlerle donatılmış Wehrmacht'a [Alman Ordusu. Ç.N.] karşı hiçbir şansı bulunmadığının da farkındaydı. **Atatürk'ün 1938'de ölmesinin ardından İnönü cumhurbaşkanı seçilmişti. Tüm dikkatini dış politikaya yönelten İnönü de Atatürk'ün izinden giderek, Türkiye'nin yeni sınırlarının dokunulmazlığını korumaya, Boğazlarda zorlukla kazandığı hakları savunmaya, sadece Türkiye'den mal alan ülkelerden ithalat yapmaya, hepsi eşit derecede hassas olan komşuları Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'a yönelik olarak, büyük bir ihtiyatla ve asla saldırgan olmayan söylemlerde bulunmaya, Arap dünyasına ve Doğu Avrupa'dan gelen Yahudi göçmenlere kulak asmamaya ve başta İngiltere olmak üzere büyük güçlerle, her ne kadar onların koşullarını kabul ederek de olsa, dostluğunu korumaya özen gösteriyordu. Politikasının temelini büyükelçilerinin, istisnasız hepsi doğrudan doğruya kendisine getirilen raporları oluşturuyordu.**

Sürtüşmelerin başladığı Eylül 1939'da Türkiye'nin en büyük düşmanı, o tarihten iki ay önce, Mussoloni'nin neo-emperyalist politikasını daha da kanıtlarcasına Amavutluk'a ilerleyen ve bu tutumu, daha sonraları göz yumulduğu halde o dönemde Milletler Cemiyeti tarafından da kınanan İtalya'ydı. Türkler'e göre Mussoloni'nin ihtirası, hiç kimse tarafından tam olarak anlaşılamamıştı ve Oniki Ada'yı işgal etmesi, doğu Akdeniz'de çok şiddetli çarpışmaların

başlangıcı olarak kabul edilmeliydi. Ancak İnönü bunun dışındaki her yerde Atatürk'ün, Avrupa'da güç dengesi kurulmasının teminat altına alınması ilkesini aynen takip etti. Böylece Almanya'nın, Doğu Avrupa'ya yönelik olan ve Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya'da zaten kendini gösteren ihtirası, her ne kadar Alman diplomatlar. Hitler'in talimatıyla, hem o dönemde hem de daha sonra Türkiye'ye nezaket ve ilgiyle yaklaşsalar bile, ciddi bir tehlike olarak büyük önem kazanmış oldu. Nisan 1939'da, karşılıklı garanti olarak kendini gösteren İngiliz yaklaşımı, Türkiye'yi hoş tutmak amacıyla birkaç yıldan beri sürdürülen diplomatik faaliyetlerin doruk noktası olmuştu. Fransız-Türk-İngiliz anlaşmasıyla sonuçlandırılan formaliteler, Türkiye'nin sınırlarına batıdan herhangi bir tehdidin gelmeyeceğini garanti altına alıyordu-ancak Dışişleri Bakanlığı dosyaları, bu anlaşmanın gerçek amacını hemen hemen hiç kimsenin tam olarak anlamadığını ve özellikle de, savaşa giren ülkelerden birine ait gemilerin, Boğazlardan geçmeye kalkışması halinde ne olacağı üzerinde hiç düşünülmediğini göstermektedir. Neyse ki böyle bir deneyim hiç yaşanmamıştır. O güne kadar çok güçlü olan Fransız etkisi4, Fransızlar'ın, Ortadoğu'daki mission civilisatrice görevini yerine getiremeyecek şekilde hareketsiz kalmaları ve mevzilerini değiştirmemeleri nedeniyle azalmaya başlamış ve Haziran 1940'ta Almanlar'a teslim olmalarıyla da tamamen ortadan kalkmıştır.

Bu nedenle İnönü tüm dikkatini ve son derece fazla olan pazarlık gücünü, Türkiye'nin tarafsızlığını korumaya yönlendirmiştir. Bir yandan Ankara'daki politikacıların birbirleriyle çelişen endişeleri, bir yandan da tarihi ve geleneksel anılar, yapılan görüşmeleri çarpıtmaya başlamıştı. Rusya'ya karşı duyulan korku, 1938'de İspanyanın kuzeyindeki bazı bölgelerin Rus yörüngesine girmeleri tehdidini gündeme getiren uluslararası Bolşevizm'e karşı yaygın bir şekilde duyulan korkuyla birleşerek daha da büyümüştü, çünkü Stalin'in, oradaki subay sınıfına karşı giriştiği temizlik harekâtı, herkes tarafından bilinmekteydi. Fransa yerinden kımıldayamaz hale gelmiş, İtalya yüzünden Türk toplumunun her kesimine bir gerginlik hakim olmuş, Almanya ticari bağımsızlığına karışma çabalarına girişmiş ve İngiltere de verdiği sözleri tutamaz duruma düşmüştü. Bütün bunlar yetmezmiş gibi Türkiye her an, İran ve Afganistan'daki istikrarsız rejimler, bu bölgedeki aşiretler ve petrolden ötürü karmaşıklaşan uluslararası ilişkiler nedeniyle, doğu sınırında da potansiyel sorunlarla karşı karşıya kalabilirdi. Türkler'in birçoğu, hatta bazen İnönü bile, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemindeki, daha geniş sınırları ve etkinlik düzeyinin yeniden tesisi anlamına gelen panturanizme dönüş, ya da bu gerçekleşmese bile, en cızından eskiden boyundurukları altında bulunan Bulgaristan'la savaşmak için belli bir özlem duyar hale gelmişlerdi. Boğazlar'ın Türkler tarafından denetim altında tutulması ise sadece, Karadeniz'de kıyıları olan diğer güçlerin kesinlikle karşı çıktıkları Montreux Antlaşmasının şartları sayesinde mümkün olabiliyordu.

Türkiye'nin 1939'da içinde bulunduğu jeopolitik durum böyleydi. Aslında bu, sonunda başarısız olsa bile, Churchill tarafından sürekli olarak teşvik edilen bir durumdu. Churchill tarafından Ankara'ya gönderilen ve burada. Mareşal Çakmak'la yakın bir dostluk kuran Amiral Hovvard Kelly, Türkler'in askeri alandaki düşüncelerini derhal Churchill'e aktarıyordu. Kelly'nin o günlerde kendi el yazısıyla tuttuğu günlüğü, halen National Maritime Museum'da (Ulusal Denizcilik Müzesi) sergilenmektedir. Onun raporlarına göre Türkler, Almanlar'ın etkinliğine karşı ciddi bir hayranlık duyuyorlardı. Kelly, sürekli olarak, resmi bir gerekçesi ve görevi olmaksızın stratejik tesislerin bulunduğu yerlerde dolaşıyor ve yine sürekli olarak bu

nedenle tutuklanıyordu. 1940'ta, Türkiye'nin, kendi çıkarlarını korumak zorunda kalmaması halinde, kesinlikle savaşa girmeye niyetli olmadığını bildirmişse de Churchill bu görüşünü umursamamıştı bile. Osmanlı tarihi hakkındaki bilgilerine ve Çanakkale Boğazında yaşanan serüvenin neden olduğu yaralara karşın, Churchill'in Türkiye'yi savaşa sokma arzusunun nedeni, jeopolitik gerçekler değil, umut ve çaresizlik karışımı olan duygularıydı. Fransa'nın 1940'ta düşmesinden sonra, Avrupa'da başvuracağı hiç kimse kalmamıştı ama bir yıl sonra Rusya'nın, ondan altı ay sonra da Amerika'nın Müttefikler'e katılmasıyla birlikte, her iki ülkenin de, Churchill'in Türkiye'ye ilişkin düşüncelerine pek itibar etmedikleri anlaşılmıştı. Gerçi etkisi o kadar fazlaydı ki, 1944 ortalarına kadar hem Amerika hem de Rusya, zaman zaman onunla aynı görüşteymiş gibi davranmışlardı.

Her iki ülke açısından da en uygun olabilecek bir dönemde gerçekleşecek platonik bir evlilik önerisinde bulunarak, Türkiye'yi savaşa sokma konusundaki ısrarını sürdürüyordu. Türkiye'nin, büyük güçlerden herhangi birinin başarısı halinde, Avrupa'daki güç dengesinin ve kendi bölgesel egemenliğinin tehlikeye düşeceğine ilişkin korkularını hiç umursamıyordu. 1940'a gelindiğinde Almanya neredeyse Türkiye'nin kapısına kadar ilerlemişti. 1941'de, içinde bulunduğu kötü durum nedeniyle işgalci Almanya'ya karşı herkesten yardım istemek durumunda kalan kuzeydeki Rusya ise, daha az dostluk gösteren bir komşu haline gelmişti. Rusya'nın daha sonraki dönemlerde elde ettiği başarılar nedeniyle İtalya ve Almanya, Türkiye'nin en önemli düşmanları olmaktan çıkmışlardı, çünkü savaştan zaferle çıkan Sovyetler Birliği'nin, Almanya'nın olası yükselişini engellemesinin ardından, uluslararası arenada Bolşevizm'i yeniden yaygınlaştırmaya kalkışabileceği kuşkuları ciddi biçimde artmıştı. Türkiye'de ise İngilizler'in, Akdeniz'deki başarılarının bölgedeki Mihver Devletleri dengesini alt-üst edebileceğinin anlaşılmasından sonra, bir diğer süper gücün, potansiyel saldırgan olarak düşünülen İtalya'nın yerini alabileceğine yönelik bir korku doğmuştu. Böylece Almanya, Rusya, İngiltere, İtalya (ve 1940'ın ortalarına kadar da Fransa), Türkler'in bağımsızlığına yönelik ciddi birer tehdit oluşturmuşlardı.

1941'de Churchill'in yapacağı tek şey, 1939'da kurulan ama Fransa'nın 1940'ta düşmesiyle birlikte hiçbir anlamı kalmayan, Türk-Fransız-İngiliz karşılıklı yardım garantisi konusuna eğilmekti. Ama onun elinde, sadece Hitler, Ribbentrop ve Londra ve Berlin'deki bir avuç Dışişleri Bakanlığı görevlisinin paylaştıkları başka bir şey vardı: Türkiye'nin diğer ülkelerdeki büyükelçileri tarafından Ankara'ya gönderilen gizli diplomatik iletilerin çözümlerine erişebildiği için, Türk dış politikasının oluşumuna yönelik hemen her şeyden haberi oluyordu. Bu ayrıntılı bilgiler sayesinde, ne zaman platonik evlilik önerisi üzerine eğilmesi, ne zaman ateşini söndürmesi gerektiğini; Cumhurbaşkanı İnönü'nün kendisini, hangi koşullar altında, hangi gündemle, hangi sonuca ulaşabileceği şekilde ve ne zaman kabul edebileceğini; Ankara'ya, Mihver Devletleri'ne yönelik hangi baskıların uygulandığını ve bunların nasıl karşılandığını; Türkler'in, 1940 ve 1941'de Almanlar tarafından elde edilen başarılara ve bunu izleyen dönemdeki Rus başarılarına hangi gözle baktıklarını; Amerikalılar'ın niyetlerine karşı duydukları kuşkuları, Avrupa'nın Bolşevikleşmesi'nden duydukları ve İberik Yarımadası'ndaki ülkeler tarafından da paylaşılan korkuları, 'acaba İngilizler, verdikleri sözleri tutacak, tutabilecek ve Almanlar'a karşı yürüttükleri savaştan başarıyla çıkacak ve kendilerini Bulgarlar'a karşı savunabilmeleri için

Türkler'e, gelişmiş yeni silahlar verecekler mi' şeklinde dile getirilen, kendi iyi niyetine karşı duydukları kuşkuyu gayet iyi biliyordu.

Meslektaşlarından çok az yardım alıyordu. Dışişleri Bakanı Anthony Eden Türkler'i, Türkler de onu hiç sevmezlerdi. Harold Macmillan, politik olarak Akdeniz ülkelerinin çoğundan sorumluydu ama dikkatini özellikle Türkiye üzerinde yoğunlaştırmıştı. Marjinal olarak daha az iddiacı olan amiraller dışındaki tüm İngiliz generaller çok iddiacıydılar. Churchill'e göre Türkiye ile Londra ilgilenmeliydi. Ancak Londra demek Churchill demekti ve diplomatik çözümler, sadece Churchill'in elindeydi.

Diğer Müttefiklere gelince, ne Amerika ne de Rusya, onun Türkiye'ye yönelik heyecanını paylaşmıyordu ama nedenleri çok farklıydı. Amerikalılar'a göre Türkiye, İngiltere veya imparatorluk topraklarından olabildiğince uzakta, yani Balkanlarda, ikinci bir cephe açılmasına yönelik, kötü emelli bir planın bir parçasıydı ve bu bölgeyi, tamamen Avrupa'ya ait bir cadı kazanı olarak görüyorlardı. Ruslar Kasım 1940'ta, Mihver Devletlerine, dünyanın parçalara bölünmesi için baskı yapmaya başlamışlardı: Molotov, Türkiye'nin bundan zarar görmesi pahasına Rusya'nın yayılmasını istiyor ve Moskova ve Berlin'in bu isteklerini, güç kullanarak empoze etmelerini öneriyordu. Ama aradan bir yıl geçtikten sonra, kendi canlarının derdine düşen Rusların, Türklerle ilgilenmek için hiç zamanları kalmamıştı. İngilizler'in, Adana'dan sonra hâlâ neden Türklerle flörte devam ettiklerini anlayamıyorlardı ve Türkler'in 1943'te Müttefikler'e katılmasının önemli olduğunu kabul etseler bile, bu projeye ve Türkler'in büyük bir başarıyla oynadıkları diplomasi oyununu gördükten sonra Türkler'e karşı kayıtsızlıkları devam ediyordu.

Böylece Churchill, uygulamak istediği platonik evlilik önerisine eklediği bir şantaj (eğer kabul etmezseniz sizi başka bir ülke, büyük olasılıkla Rusya ve hatta belki de Bulgaristan işgal eder, yok eğer kabul ederseniz, en iyi silahları ve belki de Oniki Ada'yı bile alırsınız) ve elindeki Türk diplomatik çözümleriyle tek başına kalmıştı. Kozları bu kadar kötüyken onun Türkiye elini, büyük bir şevk, beceri ve kendisine daha az önem vererek, sevgiyle oynaması gerektiği düşünülebilirdi. Adana'daki herkes böyle düşünüyordu. **Konferans, insanı şaşırtan dostluk ve eğlence gösterileri arasında gerçekleşti. Ama bir yandan İngilizler verdikleri sözleri tutamıyor, diğer yandan da Almanları tahrik etmekten korkan Türkler, kendilerine verilenleri almak ve kullanmak konusunda isteksiz davranıyorlardı. Bunun üzerine taraflar, ileriye yönelik bir hamle yapamaz hale geldiler ve bölgedeki karşılıklı diplomatik çıkarların gözetildiği bir yıllık bir dönem başlamış oldu. Bu durum. Cumhurbaşkanı İnönü'nün, beklenmedik bir şekilde Alman yanlısı olmakla ün kazanan Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu'nu görevden alması, Almanya'ya krom göndermeyi durdurması, Alman deniz kuvvetlerine ait gemilerin Boğazlardan geçişlerini yasaklaması ve nihayet, savaşın bitmesine bir hafta kala, savaşa girmesine kadar devam etti. O sırada savaş neredeyse sona ermişti bile. Türkiye'nin sorumluluktan kaçtığını bilen ve bunu zaman zaman öfkeyle dile getiren Churchill, her şeye rağmen Türkiye hakkındaki görüşlerinde ısrarcıydı ve Türkiye'nin, 1945 sonlarında Birleşmiş Milletlere alınması konusunda en önemli rolü de o oynamıştı.**

Churchill gerçi Türkler'le çok yararlanabileceği bir ittifak kuramamıştı ama bunun nedeni Türkler'in, savaştan kendileri açısından olumlu bir sonuç çıkmayacağını net bir şekilde görmeleriydi. Türk liderler, hem onun blöfünü, hem de (belki de daha dürüst olan) Alman blöfünü büyük bir nezaketle gördüler. Üstelik bununla da yetinmediler ve 1945'te, Montreux Antlaşması'nın koşullarının gözden geçirilmesi gerektiğini öne süren Molotov'un blöfünü de gördüler.

Türk büyükelçiler, ataşeler, diplomatlar ve Dışişleri Bakanlığı görevlileri cumhurbaşkanlarına savaşın gidişi hakkında, özellikle sistematik bir şekilde Whitehall ve Wilhelmstrasse'de el koyulan, deşifre edilen ve bıkıp usanmadan -en çok da daha sonra göreceğimiz gibi Churchill tarafından- okunan diplomatik raporlarla sürekli olarak bilgi verdiler. Bütün bu Türk görevliler, Türkiye'nin tarafsızlığını ne pahasına olursa olsun korumak konusunda, dikkate değer biçimde ve bir örneği daha görülmemiş ölçüde, İnönü'yü destekleyen bir bütün oluşturmuşlardı. Hiçbiri, kendi ülkelerinin egemenliği tehlikeye düşmediği sürece, savaşa girmeyi ciddi biçimde düşünmek bile istemiyordu ve Türkiye'nin egemenliği, hiçbir zaman tehlikeye düşmedi.

Churchill'in Gizli Kaynağı

Artık Türkiye'yi, iki savaş arasındaki dönemde Whitehall'e göbek bağıyla bağlayan iki unsur olduğu anlaşılmıştır. Biri, Çanakkale Boğazı ve Çanakkale'deki Churchill; diğeri ise, Avrupa'daki başkentlerden Ankara'ya gönderilen ve Türkler'in, özellikle de İnönü'nün dış politikayı şekillendirirken büyük bir güvenle kullandığı raporlara, İngilizler'in kolayca erişebilmelerini sağlayan ve Türkler'in bilgisi dışında İngilizler tarafından çözümlenen gizli gönderimlerden elde edilen istihbarattı. Churchill, bu şekilde elde edilen istihbarata daima büyük önem vermişti ve bunları ilk başlarda nasıl kullanıp değerlendirdiğini birazdan göreceğiz.

Churchill'in, şifrecilerin sağladıkları belgelere olan aşinalığı, ne başbakan olduğu 1940'ta, ne de Maj Morton'ın kendisini, elde edilen çözümlerin hükümete ne tür bilgiler verdiği konusunda bilgilendirdiği barışın, son günlerinde başlamıştı. Bu olay, Deniz Kuvvetleri Bakanı olduğu ve Eski Bina'daki 40 Numaralı Odanın doğduğu 1915'te başladı. Deniz kuvvetlerine ait gönderimlerin -telsiz iletileri ve telgraflar- nasıl işlem göreceklerine ilişkin kural ve prosedürleri de kendisi yazdı. Bunları kendisinin dışında kimlerin görebileceğini, daha da önemlisi kimlerin görmemesi gerektiğini o belirledi. Başarılı Deniz İstihbarat Başkanları - önce Sir Alfred Ewing, sonra da Amiral Sir Reginald 'Blinker Hail- sayesinde 40 Numaralı Oda ile sadece kendisi ilgilendi. Hall'le ilişki kurması o kadar da kolay olmamıştı çünkü her ikisi de parti disiplinine uymayan birer politikacıydı. Hükümetten yetki almaksızın, Türkler'in Çanakkale Boğazı'ndan çekilmesine karşılık ödenecek bedeli belirleyen kişi, Hall'dü. Hall'ün başlattığı görüşmeler, kafası sadece kendi gündemiyle meşgul olan ve onun önerilerini önemsemeyen Churchill tarafından, herhangi bir sonuca ulaşamadan durduruldu. Birinci Dünya Savaşı'nda da gizli gönderim istihbaratını kullanan Hall, ABD'nin savaşa girmesine neden olan Zimmermann telgrafını ortaya çıkararak muhteşem bir başarı elde etmişti ve Churchill, onun bu başarısını hem kıskanmış hem de ona hayranlık duymuş olabilirdi. Üstelik İkinci Dünya Savaşı'nda buna benzer bir gönderim elde edemediği için. Amerika Birleşik Devletlerinin Japonya ve Almanya tarafından savaşa girmeye zorlanışından önce, aylar boyunca büyük bir gerginlik içinde beklemişti.

Yani diplomatik çözümler veya mavi kapaklar veya 'BJ telgrafları' Churchill tarafından, hükümette yer alsa da almasa da, otuz yılı aşkın bir zamandır kullanılıyordu. Bunların ne oldukları, nereden geldikleri, Birinci Dünya Savaşı sırasında, 40 Numaralı Oda'da çalışanların günlük işleri arasından ayrılarak nasıl ortaya çıktıkları, kimler tarafından okundukları, okuyan kişilerin onlar hakkında neler düşündükleri ve gerek o dönemde gerekse daha sonra bunlara ne olduğu incelendiği takdirde, bunların İkinci Dünya Savaşındaki kullanımları konusu daha da aydınlanacaktır.

Hem deniz kuvvetlerine ait, hem de diplomatik gönderimler. Birinci Dünya Savaşı boyunca 40 Numaralı Oda'da deşifre ediliyorlardı. Telgrafların sansür edilmeleri ve uygun diplomatik trafiğin belirlenmesi temeline dayanan bir el koyma ve deşifre merkezi kurulması yolunda kararların alındığı 1919 yılında, dış politika belirleme çalışmalarının bir parçası olarak kullanılıyorlardı. Benzeri çalışmalar Almanya, ABD ve SSCB'de de devam ediyordu. İngilizler özellikle ABD, Fransa, Sovyetler Birliği ve Japonya taralından yürütülen ileti trafiğiyle ilgileniyorlardı. İtalya. İspanya ve Türkiye ile ilgilenmeye, daha sonraki yıllarda başladılar.

Henüz yeni kurulmuş olan Devlet Kod ve Şifre Okulu, bütün büyük ülkelerin iletişimlerini dinliyordu. Bunlara, çözümlenmesi mümkün değilmiş gibi görünen bir makine şifresi kullanan Almanya ile İngiliz politikacıların bütün gizli iletilerini deşifre ettiklerini açıklamalarından sonra, Tek Zamanlı Not (One Time Pad - OTD) olarak bilinen, işgücüne dayalı olmakla birlikte son derece güvenilir bir şifreleme tekniği kullanmaya başlayan Sovyetler Birliği dahil değildi. Japon ve Türk diplomatik haberleşme trafiği de çok ilginç ve önemliydi., Barışın kaçınılmaz bir sonucu olarak deniz ve kara kuvvetlerine ait ileti trafiğinin ele geçirilemiyordu. Japonların diplomatik ve deniz kuvvetlerine ilişkin iletilerine girilmesi amacıyla Japonya'nın hedef alınması, belki zekice bir davranış veya şans ya da her ikisinin de sonucu olarak, İngilizler'e olduğu kadar Amerikalılara ve Ruslar'a da, savaşan Almanya'nın durumu hakkında, son derece yaşamsal öneme sahip bilgiler aktarılmasını sağlamıştı. Bunun önemini, daha sonraki sayfalarda göreceksiniz.l' Türkiye'nin diplomatik iletileri, İstanbul'daki Telsiz ve Telgraf İdaresi tarafından gönderiliyor ve Londra'dan başka hem Berlin, hem de büyük olasılıkla Moskova'da da okunuyorlardı. İspanya İç Savaşı, Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun makineli şifre üzerinde de çalışmasını sağlayan, Enigma şifrelerinin de bulunduğu, İtalyan deniz kuvvetlerine ait birçok değerli belgenin açığa çıkmasına neden oldu. Haziran 1940'a kadar Alman deniz kuvvetlerine ait ileti trafiğine erişmek, sadece trafik analiziyle sınırlı kalmıştı ama düşman ileti trafiğindeki yoğunluğun ve yönlendirmenin analizi sayesinde, zamanla en taktik gönderim istihbaratını da sağlayacak olan ve telsiz telgraf gönderimlerine dayanan, yeni şifre çözme becerilerinin gelişmesi de mümkün oldu. İkinci Dünya Savaşı sırasında hizmet trafiği doğal olarak birinci öncelik derecesindeydi ve giderek, gizli istihbarat literatürünün de en önde gelen konusu oldu. Ama 1920'lerde, kara ve deniz kuvvetlerine ilişkin bir ileti trafiği yoktu, sadece diplomatik telgraflar söz konusuydu. İspanya İç Savaşı, İtalyanların kara ve deniz kuvvetlerine ait olup, hepsi Devlet Kod ve Şifre Okulu tarafından başarıyla okunan bol miktarda iletinin ele geçmesini sağladı. Ayrıca 1935-36'daki Etiyopya Savaşı sayesinde de, yine İtalyanlar'a ait ve okunabilir nitelikte, hem askeri hem de diplomatik birçok ileti deşifre edildi.

Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun sunduğu çözümlerin çeşitliliğinde ortaya çıkan yapısal değişiklik. Devlet Kod ve Şifre Okulu ile müşterisi olan bakanlıklar arasındaki ilişkileri de etkiledi. Sürekli bir değişim görülüyordu. Kendisine ait olan 40 Numaralı Oda sayesinde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 1914'ten beri bunlarla ilgileniyor ve elinde bulundurduğu bu iletilerin dağıtımını da denetim altında tutuyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda kara kuvvetlerinin, Mİ İB [Askeri İstihbarat. Şifre Çözüm Bürosu. Ç.N.] adlı mükemmel bir deşifre bölümü vardı ve Tuğbay John Tiltman'ın, kara kuvvetleriyle irtibatı sağlamak üzere Devlet Kod ve Şifre Okulu'nda görevlendirilmesi, Savaş Bakanlığı'yla olan bağları da güçlendirdi, çünkü Tiltman sadece birinci sınıf bir şifre uzmanı değil, aynı zamanda Anglo-Amerikan gönderim işbirliğinin kurucusu da olan etkili bir diplomattı. Kısa bir geçmişe sahip olan Kraliyet Hava

Kuvvetleri bu nedenle, kendisi dışındaki kaynaklardan elde edilen gönderim istihbaratına yeterli oranda sahip değildi. Bu durum Devlet Kod ve Şifre Okulu'na bazı teknik olanaklar da sağladı. Barış dönemindeki askeri bakanlıklar dışında en önde gelen müşteri, Dışişleri Bakanlığıydı ama 1937'de, Devlet Kod ve Şifre Okulu bünyesinde ayrı bir 'ticari' bölüm oluştu ve bu bölüm daha sonraki yıllarda, Ekonomik Savaş Bakanlığı için vazgeçilmez bir birim halini aldı. Bu bölüm Almanların, özellikle İspanya ve Portekiz'den yaptıkları, çok önemli madenlere yönelik ithalatı izliyordu. Churchill'in sırdaşı olan Binbaşı Desmond Morton, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalar döneminde,8 mavi kapakların dağıtıldığı kişiler listesindeydi ve bu nedenle, Ekonomik Savaş Bakanlığı bünyesinde oluşturulan bölümün başkanı olarak, savaş öncesi dönemde Devlet Kod ve Şifre Okulu'ndaki Ticari Bölüm'den gelen mavi kapaklı telgrafları da görmüştü.

Doğal olarak, iki savaş arasındaki dönem boyunca, özellikle diplomatik trafik üzerinde duruluyordu ve Türkiye'nin 1930'lu yıllarda Dışişleri Bakanlığı açısından taşıdığı önem nedeniyle, Türkiye'ye ilişkin olup her zaman kolayca elde edilebilen gönderim trafiğinin, bütün gönderim çözümlerinin oldukça önemli bir bölümünü oluşturması çok normaldi. 1939'dan, 'garanti' dönemi olan 1941'e, yani İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyaların mevcudiyetine kadar geçen dönem, Türkiye'nin MAVİ KAPAKLI telgraflar açısından hâlâ en önde gelen kaynak olduğunu göstermektedir.

Türk cumhurbaşkanı ile dışişleri bakanına gönderilip, onlar tarafından okunan ve Fransızca yazılmış olan mavi kapaklı telgraflar, Türkiye'yi yöneten kişilerin, hem Mihver Devletleri hem de Müttefiklere karşı, zaman zaman büyük bir ustalıkla değişen tutumlarının da temelini oluşturuyordu. Belki de bu diplomatik trafik, hem İngiltere hem de Almanya tarafından okunduğu için Türkiye, savaşta taraf olan bu ülkeler tarafından hiçbir baskıya maruz kalmamıştı. Her iki ülke de, büyük ve yeni bir yandaşın kalabalık ordusunu donatmanın, ne denli yüksek bir bedelle mümkün olacağının bilincindeydiler. İngiliz komutanlar gibi Alman komutanlar da, Türkler'in kendi yanlarında olmasının, Türkler'in savaşa girme olasılığını özetleyen Mareşal Lord Wavell'in ifadesiyle, olumlu bir aktif değil, aksine pasif olacağını biliyor ve bu yüzden de flört gösterilerini her zaman tecavüze tercih ediyorlardı. Churchill, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından kendisine getirilen dosyaları her gün okuyarak elde ettiği bilgileri, Müttefikler'in Mihver Devletlerini nasıl yenebilecekleri konusundaki görüşlerini Savaş Kabinesi'ndeki meslektaşları ile kuvvet komutanlarının kabul etmeleri için tavsiye, tehdit ve kandırma aracı olarak kullanıyordu. Wehrmacht'ın savaş gücünün Doğu Cephesi'nde Ruslar tarafından ciddi biçimde azaltılmaması halinde, batıda açılacak ikinci bir cephenin aşılmaz olacağına olan inancı onu, ikinci cephe konusunda birkaç alternatif aramaya yöneltti. Ancak bunların içinde, Türkiye'nin Müttefikler'in yanında savaşa girmesi ile oluşabilecek bir Ege inisiyatifini, Stalin ve Roosevelt'in batıda en kısa zamanda ikinci bir cephe açılmasına yönelik ısrarcı tutumlarının önünü kesebilecek tek seçenek olarak görünüyordu. O zaman da, şimdi olduğu gibi, onun bu görüşüne katılanların sayısı son derece azdı ve 1944'e gelindiğinde bu konu tamamen gündem dışı kalmıştı.

Türkiye onun için neden bu kadar önemliydi? Bu konuda şimdiye kadar birkaç ipucu üzerinde duruldu. Almanlar onun, İngilizler'in 1915'teki Çanakkale Boğazı fiyaskosundan, fikri sabit halinde tamamen kendini sorumlu tuttuğuna inanıyorlardı. Churchill 1941'de İttifak yanlısı bir Türkiye'yi, imparatorluğun Hindistan'a, Uzak Doğuya ve İran petrolüne kadar uzanan yolunun bekçisi olarak görüyordu. En büyük hayali, milyonlarca gözü pek ve dayanıklı Türk

askerinin, İngiltere'nin az sayıdaki birliklerine ve deneyimsiz Amerikalılar'a katılmalarıydı. 1940'ta Fransa'nın düşüşünden sonra ittifak kurabileceği bir devlet aramaya başlamıştı ve savaşı, İngiltere kıyılarından uzak tutma konusundaki kararlılığı nedeniyle Türkiye'ye yönelerek, 1941'den sonra edindiği yeni müttefiklerinin tüm karşı çıkışlarına ve görüş ayrılıklarına, hatta kendi hükümetindeki meslektaşlarının tüm itirazlarına karşın, Türkiye'yi savaşa çekmek için hiç durmadan çalışmaya devam etti.

Bütün bunlar, Churchill'in yaşamı hakkında bugüne kadar elde edilen tarihi bulgulardan zaten anlaşılmaktadır, ancak onun Türkiye elini oynamasının başka bir boyutu daha vardır. Churchill, elde edilen tüm gönderim çözümlerini 'ham' olarak görme konusundaki ısrarı sayesinde Hitler'in Kuzey Afrika, Kafkaslar ve Doğu Cephesi'ne yönelik savaş planları hakkında hiç kimsede bulunmayan bilgilere sahip olmuştu. Diplomatik Türk gönderimlerinden elde ettiği istihbarat da, başkalarının savaşa nasıl baktıklarına yönelik görüşlerini belirgin bir şekilde geliştirmişti. Türkiye'ye olan kişisel taahhütlerini hiçbir zaman saklamadı ve bunu bir anlamda, daha sonra yazdığı savaş tarihinde de görmek mümkündür. Churchill, İkinci Dünya Savaşı'nı anlattığı birkaç ciltlik eserinde birlikte çalıştığı asistanlarından birine şöyle demişti: **"Bu tarih değil, benim davam!"** Savaşın yürütülmesine ilişkin kendi direktiflerini ve kraliyet hükümetinin, Türkiye'ye yönelik olarak uygulamasında yarar gördüğü politikayla ilgili görüşlerini tek tek seçmiş ve genelde ayrıntılı olarak yeniden kaleme almıştır. Kendi belgelerini, özellikle de Türkiye'ye ilişkin olanları kullanması nedeniyle yazdığı tarihçe, son derece yavan olmuşsa da, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından kendisine getirilen dosyalar (DIR /C'ler) ve Türkiye'ye yönelik tutumu arasında ilişki kurulduğu zaman, seçtiği belgeler insanda yeni bir ilgi uyandırmaktadır. Bunu sadece savaş sonrasında savaşın tarihini yazarken değil, savaşın devam ettiği yıllarda da önemsediği, daha yeni yeni anlaşılmaktadır. Bunun doğru olduğu, özellikle de 1943 sonbaharında, uygun bir plan yapmaksızın sadece deşifre edilen belgelere ve kendisine söylenenlere dayanarak yönlendirdiği ve üst düzeydeki subayların da büyük bir başarıyla uyguladıkları, İngiltere'nin Oniki Ada saldırısından anlaşılmaktadır. İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından kendisine getirilen dosyaların devreye girdiği ve savaşın neredeyse kaybedilmek üzere olduğu 1941 sonbaharından önceki döneme, yani 1940-41 dönemine ilişkin bilgi edinmek çok zordur. Ama Eylül 1941'den, 1945'in ortalarına kadar geçen dönemde, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından kendisine getirilen dosyalar Churchill'e, İngiliz hükümetinin tarafsızlara -yani daha önceleri ne dostları (Fransa, Hollanda, Belçika. Lüksemburg, Yugoslavya, Yunanistan) ne de düşmanları (Almanya, Japonya, İtalya) olan ülkelere- yönelik dış politikasının temelini oluşturacak diplomatik gönderim çözümlerini inceleme olanağı sağlamıştır. Bu dosyaların çoğu da Türkiye'den elde edilmiştir.

Bunun, 'Neden Türkiye?' sorusuna verilmiş eğreti bir yanıt olduğu düşünülebilir. Bu durumda, İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalar, Churchill, Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye'nin savaşa katılmama konusundaki anlaşılabilir isteği arasındaki ortak noktaların belirlenmesi, daha net bir fotoğraf elde edilmesini mümkün kılacaktır. Bu senaıyoda Churchill'in kendisi de önemli bir yer işgal etmektedir. Diğer karakterlerin büyük çoğunluğu, yarım düzine kadar Türk büyükelçisi ve diğer ülkeler tarafından Ankara'da görevlendirilen, eşit sayıda yabancı büyükelçiden oluşmaktadır. Gönderdikleri raporları neden gönderdiler? Acaba binlerini etkilemek, alarma geçirmek, kendi görüşlerini kabul ettirmek veya kendilerine, ülkelerinde ayrıcalık tanınmasını sağlamak ya da patronlarının

duymak istediği şeyler olduğunu düşündükleri şeyleri söyleyerek, kariyerlerinde bir ilerleme olmasını sağlamak için mi?

Yoksa bunlar, sıradan bir diplomatın, her gün gerçekleştirdiği bir iletişim miydi? Ancak belli bir süre boyunca aralıksız olarak okunan belgeler, o dönemde Churchill'e, bugün de tarihçilere, politikacıların karar vermesini sağlayacak anlamlı yargılarda bulunabilecekleri tadı, nüansları ve koşulları sağlayabilirdi. **Aslında bu belgelerin hepsi bir araya geldiklerinde bunları, resmi diplomatik yazışmalar olarak değil, belki Benjamin Disraeli veya hatta Leo Tolstoy, hatta bazen de Jeffrey Archer tarafından yazılmış bir roman olarak görmek mümkün olabiliyor.** Soruyu yanıtlarken, elde edilen yeni kaynak, yani İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalar, savaşın tarihçesiyle bütünleştirilerek Başbakan'ın, bu günlük bilgilerle olan ilişkisi ile onları kullanış yöntemi analiz edilmiş, ayrıca, bu yeni belgelerin ona ve Whitehall'deki birçok bölüme, son derece yaşamsal öneme sahip bilgiler sağladıkları şeklindeki varsayım da tekrar test edilmiştir. İngiltere'nin, 1941-45 dönemindeki stratejik planlarında, Türk dış politikasının önemli bir unsur olarak ortaya çıkışı nedeniyle, Türkiye'nin tarafsızlığı üzerinde ciddi biçimde durmak gerekmektedir. Türk liderler politik kararlarını daha çok, yabancı başkentlerdeki diplomatlarından gelen raporlara dayandırdıkları ve bu raporların çoğunun çözümleri, **İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalarda yer aldığı için. Churchill ve Türk dış politikasını birlikte oluşturan üç Türk -İnönü, Saraçoğlu ve Menemencioğlu- arasında gizli bir diyalog oluşturulması, teorik olarak olasıdır.**

Devlet Kod ve Şifre Okulunun en önemli müşterisi olan Dışişleri Bakanlığı'nın, en gizli haber alma kaynağını, Türkiye'ye ilişkin olarak nasıl kullandığım en azından tahmin edebilmek için, İngilizler'in savaş öncesi dönemde yabancı diplomatlara ait gönderimlere el koyma, deşifre etme, tercüme etme, değerlendirme ve dağıtma tekniklerini nasıl geliştirdikleri Bölüm 2'de irdelenmektedir. Türkiye kaynaklı belgeler her iki kurum için de önemli olduğundan, Türkiye üzerinde özel bir çalışma yapma gereği de kendiliğinden doğmaktadır. Dışişleri Bakanlığı'na ait diğer dosyalardan anlaşıldığına göre, çözümlenen gizli belgeler, Ankara'da verilen kararları, Türk stratejisinin doğasını ve başta SSCB ve İngiltere olmak üzere, Türkler'in diğer ülkelerle kurdukları diplomatik ilişkileri ciddi biçimde aydınlatmaktadır.

Türkiye'nin savaş dönemindeki dış politikası, sadece üç kişi tarafından belirlenirken, 1940'a gelindiğinde İngiliz politikasını, Dışişleri Bakanı Anthony Eden ve Dışişleri Bakanlığındaki Güney Dairesine karşın, sadece Churchill yönlendiriyordu. Her iki başkentteki diplomatlar. birçok Avrupa ve bazı Amerika ve Asya başkentlerindeki Türk büyükelçilerin, maslahatgüzarların ve ataşelerin gönderdikleri raporların yanı sıra, Türkiye'nin dış politikası ve tarafsızlığı hakkında Türk Dışişleri Bakanlığı taralından verilen direktif ve genelgelere. Avrupa ülkelerinin Ankara'daki temsilcileri tarafından gönderilen ve genel olarak savaşın, doğu Akdeniz, Doğu ve Kuzey Afrika cephelerinde gösterdiği gelişmeleri içeren raporlara ve tabii, yüksek düzeydeki Türk görevlilerin reaksiyonlarına güveniyorlardı. Türkiye dışındaki tarafsızlardan alınan haberler ve bu ülkelerin görüşleriyle kısıtlanmak yerine, savaş dönemindeki mavi kapaklı telgraflar örneğin; Avrupa'nın Bolşevikleşmesi' tehdidi karşısında İberik Yarımadası'nda duyulan korkuyu, Mussoloni'nin istifasının Mihver Devletleri'nin savaş yönetimi üzerindeki etkisi ile tarafsızların buna gösterdikleri aşın tepkiyi, yine bu istifanın, Kazablanka'dan sonra Moskova, Tahran, Kahire ve Yalta'da da üç büyük devletin (ABD, SSCB, İngiltere) çelişkilerle dolu gündemine, Macaristan ve Bulgaristan'ın, Mihver Devletlerinden

ayrılma nedenlerine, Rusya'nın 1945'e kadar neden Japonya'ya savaş ilan etmediğine ve daha birçok diplomatik konuya etkisini net bir şekilde açığa çıkanyordu.

İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalar, diğer istihbarat kaynaklarından farklıydı ve mavi kapaklı telgraflarını, Churchill'in de çok iyi bildiği gibi, tüm diğer bilgi kaynaklarından daha farklı bir takdir duygusuyla değerlendirmek gerekiyordu.

Churchill ve Türkiye

"İngiliz Gizli Servis Başkanı tarafından Churchill'e getirilen dosyalar, Dışişleri Bakanlığı, Churchill, Türkiye ve bu üçlü arasında 1941- 45 döneminde görülen ilişkileri nasıl aydınlatmıştır?" sorusunu yanıtlamaya çalışırken, elde edilen yeni verilerin, zaten bilinen ve kayıt altında tutulan bilgilere yeni eklemeler yapıp yapmadığı veya mevcut bilgileri değiştirip değiştirmediği konusu açık değildi. Churchill, diplomasi alanında o dönemde yaşanan değişiklikleri anlıyordu, çünkü ne de olsa buna yönelik bilgileri, hemen her gün okumaktaydı. Bunu İnönü de biliyordu, çünkü o da aynı belgelerin bazılarını okuyordu. Bunu Hitler, Goebbels, Kaltenbrunner ve Ribbentorp da biliyorlardı. İngiliz arşivi üzerinde yoğunlaşmak ve gizli servis dosyalarıyla, savaş dönemi Türkiye'siyle ilgili dosyalar arasında bir ilişki kurmak, Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Güney Dairesi ile devlet görevlilerinin, Türkiye'ye karşı uygulanmasını istedikleri politikalar ile Müttefiklerin zaferini hızlandırmak için Türk gambitini [Satrançla, daha iyi bir duruma gelmek isteyen bir oyuncunun bir veya birkaç taşı feda etmesi. Ç.N.] kullanan Churchill'in oynadığı önemli rol arasında yeni bağlantılar kurulmasını mümkün kılmaktadır. Türk gambitinin, İngiltere'nin 1942'deki savaş stratejisine neden bu denli büyük bir önem kazandığı sorusu, Bölüm 3'de yanıtlanacaktır. Churchill'e de danışan Birleşik Planlama bu umudu daha Aralık 194l'de vurgulamıştı.:

Almanya'ya karşı başlatılacak bir saldırının başarılı olması için, öncelikle Rus cephesinden, büyük ölçekli bir kara harekâtı düzenlenecek, Birleşik Krallık taralından, giderek artan sayıdaki amfibik akınlarla desteklenen büyük ölçekli bir hava bombardımanı gerçekleştirilecek ve Atlantik Adaları, Kuzey ve Batı Afrika. Tripoli ve Türkiye'deki stratejik noktalar ele geçirilerek. Mihver Devletleri'nin denetimi altındaki Avrupa daha da sıkı bir kıskaca alınacaktır. İtalya'nın savaşta aktif bir yandaş olmasını önlemek ve bu ülkeyi tamamen devre dışı bırakmak için her fırsat değerlendirilecektir. Bu harekâtlardan sonra da, nihai aşamada, Batı'da İngiltere, Güneyde Amerika Birleşik Devletleri ve Doğu'da da Rusya tarafından, Almanya'ya karşı birbiri ardına harekâtlar düzenlenecektir.3

Daha sonra bu planda küçük bir düzeltme yapıldıysa da bu, İngiltere'nin en büyük stratejisi olarak kaldı. Churchill Eden'a, **"Ben Türk'ün peşindeyim!"** dediğinde takvimler 8 Ekim 1942'yi gösteriyordu. Ancak İngiliz tarihçiler artık bu olağanüstü stratejiyi, Kuvvet Komutanları ile Başbakan'ın zihinlerinde yer alan asıl düşüncelerin, yanlış aktarılması olarak tanımlıyorlar. Churchill açısından içgüdü veya belagat sözcüklerini kullanmak daha doğru olacaktı. Üzerinde dikkatle durulması gereken bir nokta da, Türkiye'nin, bu kadar erken bir dönemde, Müttefiklerim savaş planlarında bu denli önemli bir rol oynaması ve bu yönde hiçbir kanıt olmamasına karşın, Müttefikler'in yanında savaşa girmeye istekli olduğuna inanılmasıydı. Türkiye faktörünü gündeme getiren kişi Churchill olduğu için konuya biraz tedbirli yaklaşmakta yarar vardı, çünkü Türkiye tarafsız bir ülkeydi ve bu nedenle de, Whitehall'deki ifade ile dile getirecek olursak, onu müttefik olarak savaşa sokmak isteyen savaş planlayıcılarına değil, Dışişleri Bakanlığı'na aitti ve İngiliz dış politikasında kullanılan hilelere tabi olmalıydı. Gerçi Churchill savaşın planlanması tartışmalarında oldukça etkindi ama yine de davasını, dış politika konularında dile getirmesine gerek yoktu.4

24 Temmuz 1942'de Churchill şöyle bir öngörüyü dile getirmişti: "İkinci cephemiz aslında Avrupa'nın hem Atlantik hem de Akdeniz kıyılarını kapsayacak ve kaynaklarımız ve koşullar izin verdiği sürece gerek sağ elimizle, gerek sol elimizle ve gerekse her iki elimizle birden itme olanağını bulacağız." Churchill'in savaş planlamasına yaklaşımı, karakteristik ve gerçekçi olarak, fırsatçılıktan ibaretti. Zaten 1940'ta İngiltere, batı Avrupa'da olduğu gibi, güney ve doğuda da, Alman Yıldırım Harekâtı'nın insafına kalmışken, Almanya, tüm Avrupa'nın patronu olma yolunda, Britanya Savaşı'nda aldığı basit yenilgi dışında, emin ve hızlı adımlarla ilerlerken, derhal reaksiyon göstermesini mümkün kılan, zekice düşünülmüş ve saldırganlık kokan birçok yeni projeye sahip olan Almanya'ya karşılık, İngiliz Kuvvet Komutanları sadece, yeterli olmadıkları bilinen eğreti önlemler alabilirlerken, bunun başka türlü olması da düşünülemezdi.

Churchill Temmuz 1940'ta Rus Büyükelçisi Ivan Maiskv'ye, stratejisinin, gelecek üç ayı atlatmak olduğunu söylemişti. Türkiye'nin savaşa girmesini istiyordu, çünkü ancak bunun gerçekleşmesi halinde Alman birlikleri, büyük sayılar halinde Rus cephesinden çekilebilirler, böylece Rusların acilen ikinci bir cephe kurma ihtiyaçları azalır ve Kraliyet Hava Kuvvetleri de, Churchill ve diğerlerine göre Almanya'nın savaş gücü açısından yaşamsal öneme sahip olan, Romanya, Avusturya ve Macaristan'daki petrol yataklarını ve rafinerileri bombalayabilirdi. Türkiye'nin, bir milyon insandan oluşan büyük bir ordusu vardı. O dönemdeki içgüdüleri Churchill'e, Türkiye ile birlikte hareket etmelerinin mantıklı olacağını söylüyordu, çünkü Almanları yakın savaşta yenmenin zor olacağından her zaman kuşku duymuştu. Ucuz, sayıca çok ve kolayca harcanabilecek nitelikteki Türk askerleri zaten çadırlarda yaşıyorlardı ve hem insana güven veren, vahşi bir silah arkadaşı olarak aynı saflarda yer alacaklar, hem de 500.000 kişilik Alman birliklerinin işini bitirebileceklerdi.

Almanların Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etmesinin ardından bir Nazi-Sovyet Paktı imzalayan Rusya da, bu anlaşmayla doğu Avrupa'da büyük topraklara sahip olmuştu. Baltık devletleri, doğu Polonya, Besarabya, Moldova ve Bukovina'daki değerli maden yatakları Stalin'in eline geçmişti. Sovyetler Birliği bir hamlede Türkiye'nin sınırlarını kapatmıştı. Rusya böylece Türkler'in düşman listesinde ilk sırayı İtalya ile paylaşmaya başladı. Bu arada İngiltere'nin, 1940 ilkbaharında Norveç'de yaşadığı felaketler, Belçika-Hollanda ve Lüksemburg'un, Almanya tarafından işgali, ve özellikle de Fransa'nın düşüşü, Ankara'da tehtidkâr bir biçimde yankılanıyordu. Hitler, dünyanın en büyük ordusu olarak kabul edilen Fransız ordusu karşısında, hem de neredeyse hiçbir direniş görmeksizin, birkaç hafta içinde bir zafer kazanmıştı ve Büyük Almanya politikası, ard arda zaferler kazanan Wehrmacht'ı, Türkiye'nin sınırlarına kadar getirmişti. Üstelik petrol, buğday ve maden gereksinimi de, Mihver Devletlerine yeni katılan Romanya ile Avusturya'da açılan petrol kuyularından yeterince sağlanır hale gelmişti. Müttefikler Dunkirk'de, binlerce ton ağırlığında savaş gereçleri bırakmışlardı. Haziran ayında İtalya, Müttefiklere savaş açtı ve Fransa'dan da Mihver Devletleriyle ateşkes ilan etmesi istendi. Almanya Yıldırım

Harekâtı sayesinde batıda elde ettiklerini. Yakın Doğu'da da kolayca elde edebilirdi ve eğer bu, İran'daki petrol yataklarına, Süveyş Kanalı'na ve Hindistan sınırlarına gidebileceği yolun açılması için Anadolu'nun da işgalini gerektiriyorsa, Fransa'nın uğradığı bozgundan sonra bunun da mümkün olabileceği açıktı.

Fransa'nın düşüşü Ankara'da, Fransız karşıtı düşünceler oluşmasına yol açtı. Türk-İngiliz-Fransız Pakt'ına imza koyan ülkelerden biri devre dışı kalmıştı ve Türkiye Haziran 1940'ta

Almanya ile bir ticaret anlaşması imzaladı. Japonya, 27 Eylül'de Üçlü Pakt'ı imzalamak için diğer Mihver Devletlerine katıldı. Japonya, Türkiye'den çok uzaktaydı ama 'san tehlike' korkusu, mavi kapaklardan da anlaşılacağı gibi, sadece diplomatik çevrelerde tanınmıyordu. 7 Ekim'de Almanya Romanya'ya girdi, 28 Ekim'de de İtalya Yunanistan'a saldırdı. Alman uçakları ve İtalyan birlikleri, yıl sonuna gelindiğinde, Trakya sınırına yakın bölgelerde konuşlanmışlardı bile. Gerçi Türkiye, İngiltere'nin dostuydu ama Ankara yine de, Almanya'nın kısa sürede tüm Avrupa'yı ele geçireceğinden çok fazla kuşku duymuyordu.

İngiltere için kötü günler bitmemişti. Almanya, Mart 1941'de Bulgaristan'a ve Nisan'da da Yugoslavya'ya girdi. Yunanistan'ı işgal eden Alman orduları burada, hem Yunan hem de İngiliz Milletler Topluluğu birliklerini yenilgiye uğrattılar. Girit'in Müttefikler tarafından gerçekleştirilen kısa süreli işgali, geride kalan birliklerin de boşaltılmasından sonra, kanlı bir şekilde sonuçlandı. İngiltere, hem Britanya Savaşı'nda Luftwaffe'ye karşı başarılar elde etmiş, hem de İtalya'ya karşı karada ve denizde üstünlük sağlamıştı. Üstelik İran ve Mısır'daki etkisinin gücü sayesinde savaşta taraf olmayan ülkelerde prestiji hâlâ oldukça fazlaydı ama artık Türk diplomatlarını en çok ilgilendiren şey, Almanların askeri alandaki tartışılmaz üstünlükleriydi. Almanya'nın bundan sonraki hedefi neresi olabilirdi? Hitler'in. İngiltere'nin işgalinden vazgeçmesinde de görüldüğü gibi bir an için kontrol altına alınabilse bile, yenilmez bir orduya sahip olduğu kesindi. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin, Britanya Savaşında Lufthaffe'ye karşı elde ettiği başarı, Almanya'nın tüm dünyaya hakim olmaya yönelik engellenemez hırsını sadece bir an için durduran, geçici bir müdahaleydi. Türkiye mutlaka, geleceğin galibiyle bir arada olmalıydı.

Ancak Almanya, 22 Haziran 1941'de Rusya'yı da işgal etti ve Türk diplomatları kendi aralarında, Hitler'in nihayet kendisini de aşıp aşmaoığını tartışmaya başladılar. Türkiye rahatlamıştı, çünkü Almanya ve Rusya birbirleriyle göğüs göğüse savaşa girdiklerine göre, her iki ülkeden gelebilecek baskılar şimdilik dinmiş olacaktı. Almanya, Türkiye'yi tehdit etmemeyi veya birliklerinin ve askeri malzemelerinin. Anadolu üzerinden Mısır ve İran'a geçmesine izin vermek suretiyle savaşa karışmak zorunda kalması için kandırmamayı tercih etmişti. Ancak bu dinlenme süresi çok kısa sürdü. 1941'in geri kalan dönemi boyunca, İngiltere ve Rusya arasında, aynı yılın Ağustosu'nda İran'ı birlikte işgal ederek kutladıkları ve neredeyse tek başına Churchill tarafından geliştirilen hassas müttefiklik, İngiltere'nin Kuzey Afrika'da karşılaştığı askeri felaketlerin ya da, Alman denizaltıları tarafından Atlantik'deki destek hatlarının yok edilmesinin neden olduğu sonuçların etkisini hafifletmekte pek de işe yaramadı.

Türkiye açısından bu aksilikler, İngilizler'in silah teminine yönelik dostluk önerilerinin, gerçek gereksinimlerine pek de uygun olmadığı anlamını taşıyordu. İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugessen ve Dışişleri Bakanı Anthony Eden'ın diplomatik çabalan da nazik bir şekilde umursanmıyordu. İngilizler'in, Türkiye ile Rusya arasında aracılık yapma teklifi dikkate bile alınmadı.

10 Ekim 1941'de, Jodl şöyle demişti: "Bu savaşı biz kazandık''. Bu, yeterli beceri ve cesarete sahip olunması halinde -ki zayıf görünümü, sağırlığı ve popüleritesinin azlığına karşın İnönü'de bunların her ikisi de vardı- Türk diplomasisinin, tıpkı İsveç ve İsviçre gibi, ülkeyi uzak tutmayı başarabileceği bir savaştı. Ve bu kanıtlandı.

Deşifre edilen diplomatik gönderimleri okuyanlar, 1942 yılının ilk aylarında Rommel'in Kuzey Afrika'da İngilizler'i amansızca doğuya doğru sürdüğünü, yeni düşman Japonya'nın da, tıpkı Almanların Avrupa'da yaptıkları gibi, hızla güneye doğru ilerlediklerini ve bu nedenle Malaya. Burma ve Hindi-Çin'in kısa bir süre içinde, Doğu Asya Ortak Gelişim Bölgesi'ne katıldıklarını gördüler. Japonlar Hint Okyanusunda üstünlüğü ele geçirmişler ve Avustralya ve/veya Hindistan'ı işgal ederek, diğer Mihver Devletleri'ye, Basra Körfezine yakın bir yerde birleşmekten söz eder hale gelmişlerdi. Dünya savaşı bir gerçek halini almıştı ve Müttefikler'in, Ocak-Haziran 1942 döneminde kaybettikleri savaş gemilerinin yerlerine yenilerinin konması mümkün olmadığı için, galip tarafın kimler olacağı konusunda, çok az kişinin kafasında kuşku kalmıştı. Almanlar, İngiliz şifrelerini çözerek tüm haberleşmeyi okur hale geldikleri için, bütün önemli konvoyların yerini önceden biliyorlardı. Oysa İngilizler'in, Alman deniz kuvvetlerine ait şifreleri çözebilmesi için aradan bir yıl daha geçmesi gerekecekti. Türk liderler henüz Müttefiklerin uğradığı yenilginin boyutlarını bilmeseler de, İngiltere'deki büyükelçilerinden, Churchill'in çok büyük ve anlaşılabilir bir depresyon içinde olduğu haberini almışlardı. İngilizler, 12 Şubat 1942'de Singapur'da teslim oldular. Bu, Dışişleri Bakanlığında görevli olan Sir Alexander Cadogan'ın ifadesiyle, 'savaşın en kara günü' oldu.

Ankara'da ise Şükrü Saraçoğlu henüz başbakan olmuştu ve kısa bir süre sonra da Numan Menemencioğlu, dışişleri bakanlığına atandı. Mart ayında, ülke dışındaki Türk diplomatlar, Almanya ile Rusya arasında ateşkes yaklaşımlarının başlayacağı duyumlarını almaya başlamışlardı. Bu duyumlarda arabulucu olarak bazen Türkiye'nin, bazen İsveç'in ve bazen de İberik ülkelerinin adları geçiyordu. İnönü, Türkiye'nin tarafsız kalacağını ilan etti. Deşifre edilen diplomatik gönderimler Almanya'nın, Mart veya Nisan'da, bahar saldırısı kapsamında Türkiye'ye de yöneleceğinin işaretlerini verirken. Berlin'deki Japon Büyükelçisi Hiroshi Oshima kendinden emin bir şekilde, küresel bir Alman zaferinden söz etmeye başlamıştı. Mayıs ayında, Rusya ile Almanya arasında gerçekleşecek olası barış görüşmeleri hakkında başka kanıtlar da görülmeye başlandı. İspanyollar, Müttefiklerin Türkiye'yi işgale karar verdiklerini düşünüyorlardı. Washington'ı ziyaret eden Molotov, 1942'de, ikinci bir batı cephesi açılması gerektiğini söyledi. Haziran ayında Hitler, Türk silah tüccarlarından oluşan bir delegasyonu da davet ettiği uluslararası tarih konulu bir konferansta onlara, iki ülke arasındaki dostluğun asla ölmeyeceği yönünde güvence verdi. Haziran'da, İngilizler'in büyük kayıplar verdiği Tobruk Rommel'in eline geçti. Deşifre edilen gönderimlerde hep bunlardan söz ediliyordu.

Türkiye'yi yönetenler yavaş yavaş, Almanlar'ın her şeyi yapabileceği fikrine ve Ruslar'ın da kaçınılmaz bir şekilde, Montreux Antlaşmasının koşullarının gözden geçirilmesi konusunda ısrarcı olacakları görüşüne alışmaya başlamışken, Churchill hâlâ Türkiye'nin savaşa girmesi özlemini taşıyordu. Okuduğu gönderimlerden, başkalarının Türkiye ile etkin bir biçimde ilgilenmedikleri izlenimini edinmişti. Türkler, İngiliz askerlerinin küstahlıklarından nefret ederlerken. Eden Ankara'daki meslektaşını etkilemekte başarısız olmuş, bu arada Hugessen uzun raporlar yazdığı halde, tarafsız kalma konusunda kararlı olan Türk diplomatlara yönelik çabalarında herhangi bir ilerleme kaydedememişti. Almanlar, Ankara'daki büyükelçileri Franz von Papen'in gözetiminde, Türkiye'nin herhangi bir çıkar beklemeksizin tarafsız kalmasını kararlaştırmışlardı. Ruslar da zaten başka konularla meşguldüler. Türkler, ordularına silah sağlayacağına söz veren İngilizler'in bu sözlerini tutmayacakları, daha doğrusu

tutamayacakları konusunda kuşkuya kapılmışlardı. Türkiye eli, oldukça beceriksiz bir şekilde oynanmıştı; Churchill'in Türkiye'ye karşı duyduğu ve savaşın o sarsıntılarla dolu ayları boyunca doktoru, meslektaşları ve tabii kendisi tarafından da itiraf edilen ilgisi o kadar yoğundu ki, bu eli tek başına oynamak istiyordu. Ve nihayet Ocak 1943'ün sonlarına doğru, oynadı da.

Savaşın gidişi, özellikle 4 Kasım'daki El Alameyn ve 23 Kasım'daki Stalingrad çarpışmalarından sonra, yani 1942'nin sonlarında yön değiştirdi. Bu arada Amerikalıların Pasifik'teki başarılarının ardından Müttefikler de, Kazablanka ve Oran'a çıkmışlardı. O döneme ilişkin mavi kapaklı telgrafların tümünde bunlardan söz ediliyordu. Savaşa yeni katılan Amerika Birleşik Devletleri de Türkiye'yi yönetenler açısından, en az güneyde birbiri ardına başarılar kazanan ve bu nedenle de, Karadeniz'de kıyısı bulunan bir ülke olarak belli taleplerde bulunabileceği anlaşılan Sovyetler Birliği kadar düşündürücü olmaya başlamıştı. Mihver Devletleri'ne veya Müttefiklere katılması (ya da katılmaması) amacıyla Türkiye'ye uygulanan baskılar, Sovyetler Birliği'nin Kafkaslar'da ve güneyde elde ettiği başarılar nedeniyle, Almanlar'ın Türkiye üzerindeki baskılarının azaldığı Ekim ayına kadar devam etti. Ekim sonuna gelindiğinde, tarafsız Portekiz'in diplomadan, yorgunluk nedeniyle Birinci Dünya Savaşı'ın kaybeden Almanya'nın, ikinci savaşı da aynı nedenle kaybetmek üzere olabileceğini dile getirdiler.

Bu bilgi, Churchill'in, Ocak 1943'te Türkiye'yi ziyaret edişinin ana nedeni olduğu gibi, Türkiye elinin de herkesten gizlenen kozuydu. Türkiye'ye duyduğu ilginin, bu ülkenin Müttefiklerle birlikte girişeceği bir harekâtta sağlayacağı olası yararlardan kaynaklanmadığını görmüştük. Dışişleri bakanı, kuvvet komutanları ve Savaş Kabinesinin diğer üyeleri, hep birlikte Churchill'i, Ocak 1943'teki Kazablanka Konferansına giderken Türkiye'ye uğramaması konusunda ikna etmeye çalıştılarsa da başarılı olamadılar. Ancak Akdeniz kışının getirdiği sulu çamur ve karla kaplı çorak Anadolu topraklarında duraklayan tren vagonlarında gerçekleşen bu olağandışı olayın sonuçlarına, ya da sonuçsuzluğuna karşın, Churchill'in içgüdülerinde haklı olduğu ortaya çıktı ve Türkiye'nin, Müttefikler veya Mihver Devletleri ile kuracağı dostluğun kıyaslamalı yararlarına yönelik görüşleri, bir daha asla aynı olmadı.

Adana'dan sonra Türkiye'de daha fazla askeri faaliyet görülmeye başlandıysa da doğu Akdeniz'deki savaşın dengesi, Mussoloni'nin Haziran 1943'teki istifasına kadar hiç bozulmadı. Bu durum, Ankara ile diğer ülkelerdeki büyükelçileri arasında, yoğun bir rapor trafiğine neden oldu. Acaba Müttefikler kısa sürede zafer kazanabilirler miydi? İtalya tek başına barış yapar mıydı? Japonya Üçlü Pakt'ın yeniden onaylanması konusunda ısrarcı olur muydu? Almanya Oniki Ada'yı işgal ederek, gözünü diktiği İran boru hattıyla arasında tek engel olarak kalan Türkiye'nin eşiğine kadar gelir miydi? İtalya'nın 1943'te düşmesinden sonra Balkan ülkeleri, 1940'ta Fransa'nın düşüşü nedeniyle yaşadıkları şoku bir kez daha yaşamaya başlamışlardı. Hatta bu durum, Müttefikler'in savaştan zaferle çıkacakları inancını doğurduysa da bu inanç gerçekleşmedi. Müttefikler açısından da bunun dereyi görmeden paçayı sıvamak olduğu kısa sürede anlaşıldı, çünkü onların İtalya'yı işgalleri devam ederken Almanlar Oniki Ada'yı yeniden ele geçirmişlerdi.

Ocak 1943'ten sonra savaş Ankara'da, farklı bir görünüm kazandı. Türkiye'yi, ekipman ve eğitim sağlayarak savaşa sokmaya yönelik iki askeri girişimin ardından, İngiltere'nin dostluğuna yönelik protestolar başlamıştı. Bu hiçte kolay bir gündem değildi ve başarılı bir

şekilde yürütülmemişti. İngiltere, ihtiyaç duyulan şeyleri sağlayamadı. Amerika'nın doğrudan müdahalesi istendi. Ya bu nedenle, ya da tarafsızlığını korumak için geliştirdiği karmaşık stratejinin bir parçası olarak, Türkiye'nin istekleri artmaya başlamıştı. Daha önce söz verilen yeni Spitfire'lar yerine, elden geçirilerek gönderilmek istenen Hurricaneler reddedildi. Başka yerlerde acilen gereksinim duyulan silahların, bunları kullanamayacak, hatta belki asla kullanma ihtiyacı duymayacak bir ülkeye verilmesi, israf olarak görülüyordu. Churchill, kısmen de olsa kendi itibarını korumak için, sürekli olarak kuvvet komutanlarını teşvik etmeye çalışıyordu ama sahip olduğu güç o kadar da fazla değildi ve bir yandan Amerika'dan yardım isterken Türkler'e önerebileceği tek şey, moral destekti. İkinci batı cephesinin açılışı yine ertelenmişti. Hem de bir kere değil, iki kere. Stalin'in herkesten saklamaya çalıştığı çılgınlığı, Sovyetler Birliği ile hırpalanmış Almanya arasında barışın sağlanmasına yönelik çabaların sürdürüldüğü dönemde ortaya attığı tehditlerle, iyice su yüzüne çıkmıştı ve bu durum, hem Türkler hem de İngilizler tarafından aynı ölçüde dehşetle karşılanmıştı. İkinci cephe nihayet, 6 Haziran 1944'te açıldı ama Türkiye'nin tarafsızlığı artık ne o kadar ilginçti, ne de nihai zafer açısından o kadar önemli.

Sh: 17-41

CHURCHİLL'İN DİPLOMATİK ÇÖZÜMLERİ

Onun 140 Numaralı Oda] kurulduğu 1914 Sonbahan'ndan bu yana görevde olduğum bunca yıl boyunca, bütün bu inanılması güç belgeleri okudum ve hepsini, devletin elinde bulunan tüm diğer bilgi kaynaklarına oranla, çok daha fazla önemsedim.

Winston Churchill'den Austen Chamberlain'e,
Kasım 1924
(Chamberlain'in, Birmingham Üniversitesi kütüphanesindeki yazılarından)

Churchill'in diplomatik çözümleri kullanışını incelemeye başlarken, öncelikle bu belgelerin nasıl olup da İngiliz hükümetinin eline geçtiği sorusuna yanıt vermeye çalışmak gerekir. Bu bölümün başlarında, buna benzer bir sorunun yanıtı aranıyor: bunları kim ve nasıl elde etti?

Diplomatik iletilerin gizlice dinlenmeleri, 1922 İngilteresi için o kadar da yeni veya son yıllarda başlamış olan bir şey değildi, ama yüzyılın başlarında telsiz telgrafın bulunmasıyla birlikte gizli iletilerin durdurularak çözümlenmeleri de kolaylaştığı için, dinlenen ileti trafiği de giderek yoğunlaştı. Bu iletilerin çoğu, Avrupa'daki olayları etkileyecek gücü ya da etkisi olmayan sefirlerden gelen değersiz iletilerdi. Ama hepsi değil tabii. Birinci Dünya Savaşı'ndan yengiyle çıkan ülkelerden İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD, özellikle Versailles Anlaşması'nın imzalanmasından sonra kendi şifre çözme bölümlerini ya yeniden kurdular, ya da ilk kez oluşturdular. İngiltere'de diplomatik ileti istihbaratı (kısaca sigint), 1914'ten 1918'e kadar, Eski Bina'daki 40 Numaralı Oda'da görev yapan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı şifre çözme bölümü ve iki savaş arasında kalan yıllarda da, Sovyet şifre sistemindeki açıklan kullanarak bilgi edinme üzerinde yoğunlaştı. Bu tutum, 1920'li yıllardaki Bolşevik korkusunu kamçıladığı gibi, Sovyetler Birliğinin büyük bir aceleyle, daha güvenli bir şifre sistemine geçmesine neden oldu. 1939 yılı sadece yeni bir dünya savaşının başlangıç yılı olmakla kalmadı, aynı zamanda gizli iletilerin çözümlenmesi çalışmalarına, makineyle şifrelenen iletilerdeki şifrelerin çözülmesini de içeren yeni bir boyut getirdi. Enigma hamlesi ve bununla başlayıp devam eden her şey, bütün ayrıntılarıyla belgelendi. Bu bölümde, bir kısmı makineli şifreleme döneminden önce kullanılan sistemler tarafından şifrelenen hizmet dışı -yani

diplomatik- ileti trafiği konusunda son dönemlerde yapılan araştırmalar izlenmektedir. Bu dönem, iki savaş arasındaki yılları içermektedir.

Savaş öncesi çözümlerin doğası, 1941 yılı sonlarından Japonların yenilgiyi kabul edişine kadar (VJ-Day) MI6 tarafından Churchill'e iletilen dosyaların diplomatik unsurlarına bakarak tanımlanabilir. Bunlara kısaca DIR/C deniyordu ve Devlet Arşivi sistemindeki adları da HW1 olarak biliniyordu. Emekli devlet görevlileri tarafından hâlâ 'çözümler' olarak tanımlanan bu malzemeler artık daha iyi değerlendirilebilecek duruma geldiler, çünkü Churchill diplomatik istihbaratın en önde gelen kullanıcısı olmanın yanı sıra, eline geçen bütün belgeleri büyük bir hırsla biriktiren bir koleksiyoncuydu ve artık herkesin kullanımına sunulan da, bu çözümleri sakladığı günlük dosyalardır. Bu dosyalar, dostlara, tarafsızlara ve düşmanlara ait diplomatik iletilerin gizlice dinlenmesinin savaş dönemi İngilteresi'nde gizli iletilerin deşifre edilmesi çabalarının en önemli bölümlerinden birini oluşturduğuna dair ilk ve neredeyse tek göstergedir. Burada önemli olan asıl konu ise Churchill'in bunları, özellikle 1943 yılında ve de özellikle, Türk iletilerini kullanmasıdır.

Geçmişe yönelip eldeki verilere dayanarak bilinmeyenleri tahmin etmeye çalıştığınız zaman, Dışişleri Bakanlığı ve Gizli İstihbarat Servisi gözetiminde sürdürülen ve savaş döneminde Bletchley Park'ta elde edilen başarıların gerçekleşmesi için yapılması şart olan savaş öncesi çalışmaların bir bölümünü anlamak mümkün olabilir. Artık yoğun bir şekilde belgelenen ve üzerinde ciddi araştırmalar yapılan savaş döneminin aksine, savaş öncesi döneme ilişkin kanıtlar hâlâ çok azdır ve bu döneme ilişkin olarak yazılanlar, bir anlamda da olsa, belli uzmanlık alanlarına girmektedir. Her ne kadar savaş tarihçilerinin büyük çoğunluğu, başta Almanların makineli şifresi olan Enigma'nın sürekli olarak deşifre edilmesi ve böylece elde edilen belgelerin, Ultra adı verilen bir işlemle ilgili kişilere dağıtılması olmak üzere, Bletchley Park'ta olup bitenlerin hepsinden haberdar olsalar bile, İngiliz Gizli Servisi içinde 1940'tan başlayarak Enigma'nın okunabilmesi ve Ultra'nın işlevsel hale gelmesini sağlayan kişiler ve sistemin gelişim süreci hakkında, tarihe anekdot dışı katkıda bulunan araştırmacıların ve bilim adamlarının sayısı son derece azdır. 1939 öncesi dönemde bu başarıyı kimler ve nasıl mümkün kıldılar? Bu konuda ortaya atılan bir iddiaya göre, kurumsal bir kimlikleri olmayan bir grup devlet memuruna. Dışişleri Bakanlığında bir oda verilmiş ve bu kişiler 1917'den başlayarak diplomatik çözümler (1914'ten itibaren de deniz ve kara kuvvetlerine ait iletiler) üzerinde deşifre çalışmaları yapmışlar ve 1941'e gelindiğinde İngiltere'de savaşı yöneten kişilere, düşmanın durumu hakkında paha biçilmez bilgiler vermeye başlamışlardır. Eğer bu iddianın doğruluğu kanıtlanırsa, Churchill'in Müttefiklerin elde ettikleri zafere olan katkısı hakkındaki önemli bir soru da yanıtlanmış olacaktır.

Klasik Şifreciler

Bunu izleyen bölümlerde okuyacaklarınızın ana kaynağını, her ikisi de Cambridge'deki Churchill Arşivi'nde saklanan iki belge oluşturuyor. Bunlardan biri, 1994'te daktiloyla yeniden yazılana kadar el yazısı olarak kalan ve Birinci Dünya Savaşı'nı kapsayan, diğeri ise iki savaş arası dönemi içeren iki belgedir. Her iki belgede de yer alan adlar ve bu belgelerde açıklanan şifreli haberleşme işlemleri arasında bağlantı kurarak, İngiliz şifre sisteminin 1915-1919 arasında gösterdiği, ancak bir bölümü bugüne değin hiçbir yazılı kaynakta dile getirilmeyen gelişmeyi birinci kaynaktan öğrenmek mümkün olabilecektir. Birinci Dünya Savaşı'na ilişkin olan ancak altında hiçbir imza bulunmayan belge, otobiyografisinde 40 Numaralı Odaya da bir bölüm ayırmak isteyen Amiral Sir William James'in isteği üzerine Binbaşı Alistair

Denniston tarafından yazılmış ve Sir William James'in bu belgeye de yer verdiği otobiyografisi nihayet. The Skies Were Always Blue (Gökler Her Zaman Maviydi) adıyla yayınlanmıştır. Denniston tarafından 1944'te yazıları ve yine imzasız olan ikinci belge ise, o zamanlar Devlet Kod ve Şifre Okulu başkanı olan Albay Eric Jones'un, okulun, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki şifreleme gereksinimlerini etkin bir şekilde karşılamakta yetersiz kaldığı iddiasını çürütmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Gizli gönderimlere dayanarak yapılan istihbaratın özünü, şifre bilim (kriptoloji-kriptografi) oluşturur. Bu ifade, her ne kadar İngiltere'nin şifre çözme operasyonlarında5 görev yapan 'klasik şifreciler' tarafından kullanılmış olsa bile, insanı yanılgıya sürükleyebilir çünkü bu, yalnızca kod ve şifrelerin yaratılması ve güvenliklerinin sağlanması anlamına gelmektedir. Oysa, telsiz telgrafın yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmasından itibaren Avrupa'daki en büyük devletler tarafından sürdürülen bu işin en önemli kısmını, diğer ülkelerin gizli diplomatik şifrelerinin okunması oluşturmaktadır. Ve bunların okunması (yani başarılı ve sürekli bir şekilde çözülmeleri) ham, güvenilir ve konuyla ilgili Mors iletilerinin gizlice dinlenerek, 'şifre uzmanlarının (kriptograf) görev yaptıkları bir şifre çözme merkezine gönderilmeleriyle başlayan ve burada tercüme edilip gerekli değerlendirme sürecinden geçirilerek uygun müşterilere uygun bir formda gönderilmesiyle sonuçlanan bir operasyonun yalnızca bir bölümünü oluşturuyordu. Bu işlemin her bölümü, işe yarar gönderim istihbaratının elde edilmesi için ayrı ayrı önemliydi. Ancak bu önemli operasyonun bütün bu özellikleri şifre bilim sözcüğünde bütünleşmiş durumdaydı. Burada, sözcüğün genişletilmiş anlamı kullanılacaktır. İletilere etkili bir şekilde el konulması ve bunların, istihbarat açısından değerlendirilmeleri, şifre bilimin bütünü içinde, en az şifre çözümü kadar önemliydi. Çünkü ne de olsa bu işlem sayesinde, yabancıların faaliyetleri hakkında telsiz istihbaratı sağlanıyor ve bu bilgiler, İngiliz hükümetine bağlı olarak çalışan ve bunları kullanarak dış politikaya ilişkin rapor ve öneriler hazırlayan, adları daha önceden belirlenmiş kişi ve bölümlerin kullanımlarına sunuluyordu.

Bu bölümde iki savaş arasında klasik şifreciler tarafından diplomatik şifre iletilerine yönelik olarak sürdürülen ve 1941'den Avrupa'da zaferin kazanıldığı güne (VE-Day) kadar, hem Ultra hem de orta düzeyli diplomatik çözümleri mümkün kılan çalışmalar üzerinde durulmaktadır. Kaynaklarının kısıtlı olmasına karşın kendi yaptıkları hatalardan ve deneyimlerinden, sınama-yanılma yöntemiyle birçok şey öğrenen bu şifrecilerin iki savaş arasındaki çalışmaları, özellikle Ocak 1940'ta Luftıvaffe Enigma şifresinin (el yöntemleri kullanılarak) çözülmesinden sonra iyice yoğunlaşan ileti trafiğiyle başarılı bir şekilde ilgilenilmesini mümkün kılmıştır. Bu şifrenin çözülmesi, İngiltere'nin 1940'ta yaşayacağı olası bir yenilginin, 1945'te Müttefiklerin zaferine dönüşmesinde de çok önemli bir rol oynamıştır.

Bunlar, farklı ortam ve eğitim düzeylerinde kişiler arasından seçilmişlerdi-akademisyenler, aristokratlar, iş adamları, sahne sanatçıları, öğretmenler, askerler, üniversite mezunları ve Genel Posta Merkezi stajyerleri. Hepsi birden fazla yabancı dil biliyordu ve çoğu matematik alanında uzmandı. Hepsi çözümsel analiz konusunda deneyimliydiler. Bazıları Birinci Dünya Savaşı sırasında, deniz kuvvetlerine ait iletilerle diplomatik iletiler üzerinde çalışmışlardı. 1919'da Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun kurulmasından sonra, bu kadroya başka önemli isimler de katıldı. 1925'te bir Rus mülteci de klasik şifreciler arasındaki yerini almıştı. Uzmanlar arasında yalnızca iki kadın vardı; biri Deniz İstihbarat Başkanı Amiral Godfrey'in karısı, diğer ise Gizli İstihbarat Servisi Başkanı Amiral Sinclair'in kız kardeşi. Bu da şifrecilerin

ne kadar kapalı bir ortamdan seçildiklerini gösteriyordu. Zimmermann'ın 1916'da çektiği telgrafın okunabilmesini, bu iki kadın uzman sağlamıştı.

Bu kısımda, Churchill'in diplomatik çözümleri okumasını mümkün kılan şifre uzmanları tanıtıldı. Ama biraz sonra okuyacağınız kısımdan da anlaşılacağı gibi Churchill, Alman deniz kuvvetlerine ait gönderimlerin de yabancısı değildi.

Churchill'in Çözümleri: Birinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşının başlarında, Almanların telsiz gönderimlerine kolayca el konuyor ama bunların nasıl kullanılacağını hiç kimse bilmiyordu. Sir Alfred Ewing ve Amiral Reginald 'Blinker' Hair liderliğindeki grubun kurucu üyeleri, bu sorunun çözülmesine de yardımcı oldular. O zamanlar Deniz Kuvvetleri Bakanı olan Winston Churchill'in gruba yardımcı mı yoksa engel mi olduğu konusu üzerinde tartışılabilir ama artık herkesin kabul ettiği gibi, İkinci Dünya Savaşı süresince gönderimlere dayanan istihbaratın önemini çok iyi algıladığı göz önüne alınacak olursa, 1914'ten başlayarak 40 Numaralı Oda'dan kaynaklanan ve deniz kuvvetlerine ait olan çözümler konusundaki heyecanı daha iyi anlaşılabilir. 29 Kasım 1914'te, Deniz Kuvvetleri Bakanı olarak verdiği bir talimatla, adeta yığılmakta olan Alman iletilerini Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından seçilecek bir deniz subayının izlemesini isteyen de kendisiydi. Talimat uyarınca bu kişi: telgrafların hepsini, düşmanın genel düzen ve planlarını anlayacak şekilde inceleyecek, ve bu telgraflara dayanılarak geçmişte hazırlanan raporların ne kadarının, kayıtlı gerçekler olarak doğrulandığını araştıracaktı... El konulan telgraflar, doğrudan doğruya ve sadece, İngiliz kuvvet komutanlarına gideceklerdi.

Churchill bu altın yumurtaların politik değerini anında fark etmiş ve bu yüzden iş görme yöntemlerine ilişkin kuralların tümünde köklü değişiklikler yapılması gerekse bile, bunları yumurtlayan kazın mutlaka korunması gerektiğine inanmıştı. Bu çözümlerin, Deniz İstihbarat Dairesi'nin yeni başkanı Hall'ün eline geçmemesini sağlıyor ve bu işi de hiç kimseye bırakmadan, kendisi yapıyordu. Deniz kuvvetlerine ait istihbaratla ilgilenmek üzere 1914'te yaptığı uyarlamalarla, 1941'de Ultra'nın kendisine iletilmesi için verdiği emirler arasında çok büyük bir benzerlik vardı.

1915'in henüz başlarında Churchill, Deniz Kuvvetleri Komutanı olan Amiral 'Jackie' Fisher'la birlikte, sonuçları İngiltere'nin Yakın Doğu'daki konumunu bir nesil boyunca etkileyecek olan, korkunç bir karar verdi. Herhangi birinin, özellikle de en az kendisi kadar girişimci ve hırslı olan 'Blinker' Hail gibi birinin güç kazanmasını sağlayacak bilgileri kimseyle paylaşmaktan hoşlanmayan Churchill, belki de Çanakkale Boğazı fiyaskosunu önleyebilecek nitelikteki bazı bilgileri, Hail den almıştı. Hail Türkler'i, Almanlarla olan anlaşmalarını sona erdirip Kraliyet Deniz Kuvvetleri'ne ait gemilerin Çanakkale Boğazı'ndan serbestçe geçmelerine izin vermeleri yolunda ikna etmeleri, eğer ikna edemezlerse bunu sağlayacak bir rüşvet önermeleri için, Türkiye'ye iki hükümet temsilcisi göndermişti. Görüşmeler, Dışişleri Bakanlığı'nın alternatif gündemi nedeniyle uzamış ve olumlu bir sonuç elde edilememişti. Bu arada Hail, 13 Mart'ta bir çözüm okudu:

Nauen'den İstanbul'a.

12.3.15. Çok Gizli. Amiral Usedom'ın dikkatine. Majesteleri Kayser, Çanakkale Boğazına ilişkin raporu ve telgrafı aldı. Cephane sağlanması için akla uygun her yol deneniyor. Politik nedenlerden ötürü, Türkiye'nin güven duygusunun korunmasında yarar var. Kayser etkinizi, bu yönde kullanmanızı rica ediyor. Alman veya Avusturya denizaltısının gönderilmesi de ciddi olarak düşünülüyor. Komutan da yüce von Müller olacak.

Hail çözümlenen bu iletiyi Churchill'e gösterdiğinde Churchill, **"demek oluyor ki sonunda (Türkler'in) cephaneleri tamamen tükendi,"** dedi. Hall bunun üzerine Churchill'e, Türkler'e rüşvet vermeye yönelik düşüncelerinden söz etti. Gönderdiği hükümet temsilcileri Griffın Ender ve Edvvin Whittal'dı. İki sözcü, 15 Mart 1915'te Dedeağaç'ta, Türk hükümetinin bir temsilcisiyle buluştular. Hail bu görüşmeler hakkında Hankey'ye, 4 Mart'ta bilgi verdi. Çok daha sonra (7 Ekim 1937'de), bu olay hakkında Albay (o zamanlar Sir Herbert) Richmond'a bilgi verirken, şunları da eklemişti:

O zamanlar elimde, para harcamaya yönelik olarak bakanlar kurulundan alınmış bir yetki yoktu. Türkler'in cephaneleri bitmişti ve Almanlar da yeni cephaneleri, en erken bir hafta sonra getirebilirlerdi. Bu nedenle Türkler'e karşı zafer kazanacağımızdan emindim.

1915'te Churchill'le olan ilişkisinden söz ederken Hall şöyle devam ediyordu: "Eğer bu para karşılığında [yaklaşık 4.000.000 sterlin] barışın sağlanacağı veya boğazlardan serbestçe geçilebileceği kesin olsaydı, sanırım [kabine] parayı seve seve öderdi." Bir Türk bankasına yatırılacak olan para, Türkler'i Alınanlardan kopanr ve Kraliyet Donanmasının Çanakkale Boğazından rahat rahat geçmesini sağlardı. Böylece bizi tehdit eden felaket de önlenmiş olurdu. Churchill rüşveti onaylamayı reddetti, İngiltere'nin Çanakkale Boğazı seferi tam zamanında başladı ve bu, belki de İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkler'le ittifak kurmaya yönelik sürdürdüğü nafile çabalarının da nedeni oldu.5

İki Savaş Arası

1918'deki ateşkes ve hemen ardından Whitehall'de yaşanan nakit krizi, 40 Numaralı Odanın ve bunun askeri karşıtı olan MI IB'nin varlıklarını tehdit eder hale gelmişti, ama bu durum çok uzun sürmedi. Washington'daki Dışişleri Bakanlığı'nın aksine İngiliz Dışişleri Bakanlığı barış döneminde de, telgrafların yasalara uygun olarak incelenmesi ve çözüm istasyonlarının kullanılması sayesinde, Londra ve Avrupa'daki diğer birçok başkente giren ve çıkan diplomatik iletileri izlemeye devam etti. Bu amaçla gerekli fonlar yaratılmış, işlemler ve öncelikler belirlenmiş ve 1 Kasım 1919'da da **Devlet Kod ve Şifre Okulu** resmen kurulmuştu.

Bu operasyonun en önemli unsuru, iletilere el konulmasıydı. İletilere el konulmaksızın ne çözüm yapılabilirdi ne de diplomatik iletiler gizlice dinlenebilirdi. Gerçi telefonların dinlenmesi 1930'lu yılların standart uygulamalarından biri halini almış ve başkalarının toprak hatlarının dinlenmesine de başlanmıştı ama yine de iletilerin okunmasına, telgraflara müdahale edilmesi uygulamasını da ekleyen tek ülke İngiltere'ydi. Dosyalarda bu konuya ilişkin bilgiler bulunamadığı için, sansürcü anlayışın gerçekleştirdiği operasyonların izlenmesi olası değildi. Ama iki savaş arasındaki dönemde İngiltere, İskoçya, Irak ve Hindistan'da çözüm istasyonlarının kurulması büyük bir hızla devam ediyordu. Bu istasyonlar için ayrılan fonun miktarı daha yeni yeni anlaşılıyor.

Devlet Kod ve Şifre Okulu, Gizli İstihbarat Servisi Başkanı'nın sorumluluğu altındaydı ama güvenlik nedenlerinden ötürü, aslında bir birimi olduğu Dışişleri Bakanlığı'nın 'evlatlık çocuğu' halini almıştı. Her iki veli de, varlığını kabul etmelerine olanak bulunmayan bu

çocuğun değerinin bilincindeydiler. Gizli İstihbarat Servisi Başkanı Amiral Hugh Sinclair açısından bunun açıklanması son derece olumsuz bir durumdu. Sinclair, Ruslar'a ait ticari ve diplomatik çözümlerin, devrimin korkunçluğunu gözler önüne sermek amacıyla politik olarak kullanılmaları için dağıtılmalarına izin verdi. Ancak bilinçli olarak gerçekleştirdiği bu uygulamanın sonucunda Ruslar, uzun yıllar boyunca iletilerinin başkaları tarafından okunmasına engel olan OTP sistemini kullanmaya başladılar. Sinelair'in Dışişleri Bakanlığı dosyalarını okumasına, neredeyse tümüyle engel olunuyordu ama Rusya konusundaki büyük hatasına karşın, onun için çalışanlar (ve kız kardeşi) kendisine o kadar büyük bir saygı ve hayranlık duyuyorlardı ki, grup onu çoktan bağışlamış olmalıydı; böylece onun yönetimindeki Devlet Kod ve Şifre Okulu, ülke adına Bletchley Park'ı satın aldığı 1938'e ve hatta Kasım 1939'daki ölümüne kadar etkili bir şekilde çalışmaya devam etti.

Dışişleri Bakanlığı'nın bu çocuğa bakmakla yükümlü bir baba olarak üstlendiği rolün kayıtlardan izlenmesi çok kolay olmasına karşın, bu rolü değerlendirmek o kadar kolay bir iş değildi. Savaş öncesi dönemde Dışişleri Bakanlığı'nda görülen kültürel ortam birçok katmandan oluşuyordu ama en üst katmanda her zaman kaymak tabakadan biri, yani bir Eton, Winchester veya Oxbridge soylusu bulunuyordu. Bu insanlar bütünleşmenin Konsolosluk Dairesi, Devlet Kod ve Şifre Okulu'nda görevli olan mülteci uzmanlar, dil bilimcileri ve eski askerler nezdindeki ayrıcalıklarını azaltacağını düşünüyorlardı. Dışişleri Bakanlığı ile Devlet Kod ve Şifre Okulu arasındaki köprü, okul görevlilerindeki kariyer eksikliği ve birden fazla dil bilme konusundaki olmazsa olmaz gereksinimin yerine getirilmeyişi nedeniyle sınırlı bir hale gelebilirdi. Ama Dışişleri Bakanlığı bir şeyin değerli olup olmadığını hemen anlardı. Bu durumun bir örneği, Türkler'e aii diplomatik çözümlerin Whitehall'de dağıtılması sayesinde yetkililerin, Türkler'in ve Yunanlıların Trakya'da tehlikeli boyutlara varan ve Çanakkale kriziyle sonuçlanan silahlanma yarışından haberdar olmalarının sağlandığı dönemde yaşanmıştı.

İngiltere'yi yönetenler tarafından paylaşılan 1922 çözümleri Türkler'in, kendilerinden kaynaklanan hiçbir kışkırtma olmadığı halde Yunanlılar'ın gösterdiği kavgacı tutuma ne denli öfkelendiklerini açıkça ortaya koyuyordu. Bunun üzerine önce İtalya, sonra da Fransa desteklerini çektiler ve İngiltere, Türkiye'nin Avrupa dışında bırakılmasına yönelik, son derece zamansız bir girişimi destekleyen tek ülke olarak kaldı. Bir yıl sonra. Devlet Kod ve Şifre Okulu tarafından başarılı bir şekilde çözülen Sovyet diplomatik şifreleri, neredeyse Bolşevik liderlerle karşı karşıya gelinmesini adeta daha da yakınlaştıracak nitelikte diplomatik bir kriz doğmasına neden oldu. Her iki kriz de, Devlet Kod ve Şifre Okulu tarafından elde edilen diplomatik çözümler sayesinde, bakanlar kurulu tarafından zararsız atlatıldı. Churchill ve Lloyd George 1922'de. bu krizlerin içerikleriyle geleceğe yönelik etkileri üzerinde uzun uzun tartıştılar. Oysa Sinelar bunları sıradan olaylar olarak görüyor ve o zamanlar Londra'da bulunan, önde gelen iki Bolşevik liderin sınır dışı edilmeleri için kullanılmaları amacıyla kulis yapıyordu. Ama bu düşüncesinden ötürü daha sonra büyük bir pişmanlık duyacaktı. On beş yıl sonra İtalyanlar. kendilerinden hiç beklenmeyecek bir şekilde güney doğuda Etiyopya'ya ve batıda da İspanya İç Savaşı'na katılmak üzere İspanyaya kadar uzandıklarında, giderek artan ve çoğu İtalya çıkışlı olan diplomatik ve deniz kuvvetlerine ilişkin iletileri çözmeye çalışan Devlet Kod ve Şifre Okulu, sadece makineli ve diğer şifreleri çözmeyi başarmakla kalmadı, aynı zamanda ülkenin dış politikasına da katkıda bulunmaya başladı. Tarihçilerin hakkında iyi şeyler yazmadıkları Anthony Eden o dönemde Hâzineye şahsen başvurarak,

Devlet Kod ve Şifre Okulunun 1936-37 yıllarında giderek yoğunlaşan ve kapsamı genişleyen çalışmalarına mali destek sağlayacak bir fon yaratılmasını istedi. Savaş Bakanlığı bu genişlemeyi destekledi: 'Bu tür bir istihbarat, barış döneminde kapsamlı bir şekilde örgütlenmelidir.... ve bu işin maliyeti, sadece basit bir sigorta primi olarak kabul edilmelidir.'

1919'un sonuna gelindiğinde Devlet Kod ve Şifre Okulu'ndaki görevlilerin sayısı 66 olmuştu. Bu sayı 1924'te 65'i destek personeli olmak üzere 94'e yükseldi. 1935'e gelindiğinde bordrodaki personel sayısı, 67'si destek personeli olmak üzere, 104 olmuştu. Etiyopya Savaşı nedeniyle, geçici olarak İtalyan uzmanlara gerek duyuldu ve bunların bazıları, savaştan ötürü ortaya çıkan gereksinim bitince işten ayrıldılar, ama geri kalanlar, Bletchley'deki İtalya bölümü için sağlam bir temel oluşturmuşlardı. Bu uzmanlardan çok azının göreve devam etmesine izin verildi, çünkü ülkenin üzerine başka ve daha büyük gölgeler inmeye başlamıştı. 1939'da, 88 tanesi destek personeli olan 125 kişi çalışıyordu. İki savaş arasında ve 1939'da işe alınan 37 kıdemli ve kıdemsiz yardımcının çoğu, hem savaş süresince hem de Soğuk Savaş döneminde çalışmaya devam ettiler-bu da Devlet Kod ve Şifre Okulu başkanı tarafından uygulanan gayrı resmi ve hatta garip sayılabilecek eleman alma yönteminin başarısını kanıtlar nitelikte bir durumdu.

Resmi eğitim konusunda çok fazla şey söylenmemişti ve bu da adeta durumu özetliyordu. Eğitim konusunda Savaş Bakanlığının ilginç bir görüşü vardı: 'Bir insanın iyi bir şifre uzmanı olması için bir uzmanı üzmesi ve canını sıkması gerekir. Bu konuda bir eğitim programı düzenlemek olanaksızdır.' Kıdemli yardımcılar, şifre uzmanlıklarını ve bu konudaki başarılarını çoktan kanıtlamış kişiler-di ve deneyimleri 1915 yılına kadar gidiyordu. Şifre bilimin tarihi, eski Mısır'a kadar uzanmaktadır. ABD de. konunun tarihçesinin de anlatıldığı şifre çözüm eğitimi verilmesi. Kara Kuvvetleri İleti İstihbarat Dairesi Başkanı William Friedman taralından teşvik edilmiştir.25 Olağanüstü bir şifre uzmanı olan Friedman. aynı zamanda konu üzerinde akademik eğitim de almıştı. Cambridge'deki Churchill Koleji'nde, Devlet Kod ve Şifre Okulu elemanlarına verdiği derslerin. Oliver Strachey tarafından tutulan notları dışında, 1920'lerde buna benzer bir eğitim olduğuna ilişkin bir kanıt yok gibidir. Bu durum eğitimin genelde 'iş başı eğitim' şeklinde olduğunu göstermektedir ki bu da, 1940-1943 yılları arasında Bletchley Park'ta çalışanların anılarında doğrulanmaktadır. O dönemde, kullanılan teknikler o kadar çabuk değişiyordu ve yapılacak olan iş o denli acildi ki, personele resmi bir eğitim verilmesi zaten olanaksızdı. Savaş öncesi dönemdeki Devlet Kod ve Şifre Okulunda başkan, başkan yardımcısı ve üst düzey (kıdemli) görevlilerin hepsi çok usta şifrecilerdi ama işlerinin gizli olduğunu bildikleri için, bırakın akademik bir saygınlık kazanmak için bunu açıklamayı, yaptıkları işe bir ad bile vermiyorlardı. Bunu yalnızca, 'idari görev' tanımının karşıtı olabilecek şekilde, 'özel görev' olarak adlandırıyorlardı.

1930'lu yılların ortalarında aralarına Oxbridge mezunları katılana kadar burada çalışanların yaşları ve daha önceki iş deneyimleri, Devlet Kod ve Şifre Okulu içinde bir kariyer yapılaşmasının kesinlikle olanaksız olduğunu gösteriyordu. Bir bütün olarak Dışişleri Bakanlığı ve Hariciye bünyesinde ise daha belirgin bir yapılaşma mevcuttu. Kıdemli ve kıdemsiz Devlet Kod ve Şifre Okulu personeli, açıkça bunun dışında tutuluyordu. Hariciye'yle Devlet Kod ve Şifre Okulu arasındaki ilişki de yok denilecek kadar azdı. Buna karşın Devlet Kod ve Şifre Okulu nun elde ettiği başarılara ulaşabilmek için zekâ, bağlılık. ketumiyet, yetenek, sezgi, öz disiplin ve pek rastlanmayacak kadar yüksek düzeyli bir öz motivasyonun gerekli olduğu da yadsınamazdı. Gerek işe yeni alınanların gerekse deneyimli personelin

gereksinimleriyle. bunları karşılamaya yönelik teşviklerin eksikliği. Devlet Kod ve Şifre Okulu başkanı tarafından da gayet iyi biliniyordu:

Şurası unutulmamalı ki, maaş ve kalınacak yer sağlanması dışında. Devlet Kod ve Şifre Okulu nun hiçbir maddi olanağı yoktu: hatta öyle ki Devlet Kod ve Şifre Okulu. Dışişleri Bakanlığı nın, ailevi hiçbir hakkı olmayan evlatlık çocuğu ve barış dönemindeki faaliyetleri nedeniyle harcayabileceği para ciddi biçimde azalan Gizli İstihbarat Servisi nin de yoksul bir akrabası halini almıştı.28

Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun, hükümetin diğer birimleriyle olan ilişkileri, Sinclair'in 8 Kasım 1939'da ölümüyle birlikte değişti. Bütün personel ona güveniyor, onu seviyor ve ona bağlılık duyuyordu ve onun bu denli önemli bir dönemdeki zamansız ölümü, tüm personel için, duyabilecekleri en kötü haberdi. Denniston bile profesyonelliğin gereğini yerine getirip kendini toparlayamadı ve sorunları, Sinclair'den sonraki başkanla paylaşmakta çok zorlandı. Aslında "Amiral', yeri doldurulamaz biriydi: o, şifre uzmanlığının ve şifre bilimin özünde bulunan yüksek düzeyli özerkliği çok iyi anlayan biriydi. Bu konunun uzmanlarının, yaptıkları işin neden olduğu entellektüel zorlukların olumsuz etkisini azaltacak bir ortamda çalışmalarını sağlamıştı. Whitehall'ün en üst kademelerinde bulunan güç çevrelerinde, büyük bir güven duygusuyla hareket ediyordu. Menzies'in Bletchley Park yöneticisi olarak üstlendiği görevin değerlendirilmesi hem daha zordur hem de bu bölümün kapsamı dışında kalmaktadır. Churchill'e düzenli olarak diplomatik çözümler getiriyor ve bu çözümlere savaş boyunca, yeşil mürekkeple açıklamalar eklemekten geri kalmıyordu. Bu çözümlerin güvenliğini sağlama konusunda da çok başarılıydı.

Hangi araçları kullanırsa kullansın ve etkileri ne olursa olsun Devlet Kod ve Şifre Okulu, Almanya dışında kalan büyük ülkelerin hepsindeki diplomatik haberleşmeyi dinleyebilecek kapasiteye ulaşmış, deneyim ve çözümsel analizin akıllıca uygulanması ışığında, geleneksel yöntemler geliştirmeyi başarmıştı. Bletchley'de yaşamsal öneme sahip bir rol üstlenecek olan şifre uzmanı beyinlerin işe alınmaları bir rastlantı gibi görünebilirdi ama bu her ne kadar sonradan anlaşılsa bile, elde edilen sonuçların fevkalade olduğu yadsınamazdı. Whitehall tarihçisi Profesör Peter Hennesy şöyle yazmıştı:

Devlet Kod ve Şifre Okulu Başkanı ve Avrupa'daki gelişmeler konusunda en bilgili insanlardan biri olan Binbaşı Denniston. o Pazar günü [3 Eylül 1939] Broadway'deki masasında oturmuş. Dışişleri Bakanlığının, kendi elemanlarının denetimini elinde bulunduran Personel Dairesine bir mektup yazıyordu. Hitler'in faaliyetlerini son derece küçümsediği bu mektubunda şöyle diyordu:

'Bir süreden beri olağanüstü durum listemizde yer alan ve Hazine'nin yılda 600 sterlin ücret ödeyeceğini taahhüt ettiği, profesör düzeyindeki insanları işe alıyoruz. Mektubumun ekinde bu beyefendilerin. işe başlama tarihlerinin de yer aldığı bir liste gönderiyorum. Bundan sonra aramıza katılacak olanlar konusunda da sizi daha sonra bilgilendireceğim.'

İlk listede, Zimmermann'ın telgraf şifresi çözen elemanlarından biri olan Nigel de Grey'le birlikte, her ikisi de İtalyan olan ve savaş süresince Bletcley Park'ta çalışan Profesör E.R.P. 'Vinca' Vincent ve Profesör Tom Boase da vardı. İkinci liste ise, 'bu meslek dalında bugüne kadar çalışmış olan en önemli isimlerin bazılarını içerdiği için' çok daha fazla göz kamaştırıyordu.2;ı Bunların arasında E.R. Norman. John Jeffries, Gordon Welchman. Frank Adcock, Hugh Last ve Alan Turing de bulunuyordu. Bunların en az üç tanesi, Bletchley Park'taki çalışmalar açısından, vazgeçilemeyecek derecede önemliydiler. Devlet Kod ve Şifre Okulundaki kıdemli şifreciler arasında yaygınlaşan inanca göre, 'İngiltere tarihinin en yetenekli şifre uzmanlarını ve istihbarat analizcilerini bir araya getirerek', 1939 yılının

sonlarına doğm Bletchley'de ortaya çıkan şifre çözümüne ilişkin sorunları kökünden çözmenin tek ve en iyi yolu, zeki mezunları bulup çıkarmak ve işe almak için Oxbridge'i taramaktı.30 Ama bunların, 1939 sonlarına doğru şifrecilerin arasına katılmasından da önce Devlet Kod ve Şifre Okulu, hükümette yer alan ve kendilerine sunuları bilgileri kullanmaya istekli ve yetenekli kişilere komple bir şifre uzmanlığı hizmeti sağlayacak düzeye gelmesine neden olacak adımlar atmıştı bile. Bunun nasıl olduğunu ise, bunu izleyen kısımda göreceksiniz.

Devlet Kod ve Şifre Okulu ile Dışişleri Bakanlığı arasındaki ilişkiler belgeleniyordu ama Devlet Kod ve Şifre Okulunun ayrıca, gizli istihbarat servisleriyle de gizli ilişkileri vardı. Gizli İstihbarat Servisi'nin iki savaş arasındaki dönemde başkanlığını yapan Amiral Hugh Sinclair, sadece Devlet Kod ve Şifre Okulundan değil, aynı zamanda El Koyma ve Yön Bulma'dan da sorumluydu. Bu durum sayesinde Devlet Kod ve Şifre Okulu, tamamen şifre çözümüne ilişkin olan çalışmalarında, istihbarata ilişkin bir dizi yenilik gerçekleştirmeyi de başardı. Bunların ilki, Trafik Analizi'ydi.3Bu, gerçek iletilerin okunamadıkları durumlarda bile hedef ülke veya kişinin telsiz iletişiminin sürekli olarak izlenmesi anlamına geliyordu. Böylece iletilerin içerikleri anlaşılamasa bile, haberleşmenin yoğunluğu ve izlediği yön sayesinde, geleceğe yönelik faaliyetler hakkında tahmini bilgi edinmek mümkün oluyordu. Belirli bir hedef istasyondan çıkan gönderimlerin miktan, yoğunluğu ve ulaşım yönü, güvenilir nitelikte bilgi edinilmesini sağladığı için, şifre uzmanının geçici bir süre üretken olmadığı durumlarda. Trafik Analizi kabul edilebilirdi. Trafik Analizi, taktik planlama açısından çok önemli bir rol oynadı ve hatta bu nedenle 1942'de tamamen Y sigint'e (düşük düzeyli taktik gönderim istihbaratı) dönülmesine yol açtı.

İkinci gelişme ise Yön Bulma idi. Burada da iletilerin miktan ve gönderim yönleri izlendikten sonra elde edilen bulgulara koordinatlar uygulanıyor ve böylece, gönderimlerin kaynağı ve hedef alınan düşman haberleşme istasyonunun yeri matematiksel olarak belirleniyordu. Yön Bulma ve Trafik Analizi, askeri trafikten ayrılan diplomatik haberleşmelerde pek işe yaramıyorlardı. Diplomatik iletilerin hepsi sabit kaynaklardan çıkıyordu ve gönderim yoğunluğundaki aşkın bir süre boyunca 'Devlet Kod ve Şiire Okulu demek, Denniston demekti.' Ortaya atılan alternatif bir teoriye göre ise, Denniston'ın liderliğinde çalışan, aynı düşüncelere ama farklı yeteneklere sahip olan bir grup devlet memuru bir strateji geliştirmişler ve bir yandan 1920'lerin ve 1930'ların gereksinimlerine yeterince hitap ederken, bir yandan da savaş döneminde çalışabilmek için ciddi biçimde geliştirilmesi gereken bir şifre bürosunun nasıl olması gerektiğini düşünerek, gerekli uygulama değişikliklerini gerçekleştirmişlerdi. Böylece Churchill ve hükümeti. Ocak 1940'tan Mayıs 1945'e kadar geçen dönemde, Almanların niyetlerini belgeleyen iletileri ayrıntılı biçimde okuyabilmişlerdi.

Klasik şifrecilerin, 1933'ten 1940'a kadar belirli sistem ve yöntemleri geliştirmek için ekip çalışmasını ve birlikte düşünmeyi sürdürdükleri ve bunun sonucunda da. Ocak 1940'tan itibaren Luftwaffe Enigma'sının çözülerek, düzenli bir şekilde ilgililere dağıtıldığı yolunda yeterince kanıt bulunmaktadır. Bu daha sonra, Enigma konusunda elde edilen başka başarılara ve iletileri büyük bir hızla Churchill'e ve diğer kullanıcılara ulaştırmayı sağlayan Ultra'nın oluşmasına da neden oldu. Bu da Müttefikler'in hem Alman denizaltılarına karşı, hem de Avrupa ve Uzak Doğu'da elde ettikleri zaferde oldukça önemli bir rol oynadı. Birinci Dünya Savaşı ve iki savaş arasındaki döneme ait şifre uzmanlığı yapılaşması ve çalışma

uygulamalarıyla, 1939-45 döneminde Bletchley Park'ta sürdürülen, büyük ölçüde gelişmiş ama yine de geçmişi andıran benzeri çalışmalar arasında, çok güçlü bir mikrokozmik benzerlik bulunmaktadır.

1930'lardaki Diplomatik Çözümler

1936'ya gelindiğinde Dışişleri Bakanlığı'nın gündemindeki en önemli maddelerden biri, Bolşevik tehdidinin yerine Alman saldırganlığını yerleştirmekti. Bu nedenle Devlet Kod ve Şifre Okulu'ndan, kaynaklarını bu gereksinime uygun olarak yeniden tahsis etmesi istenmişti. Gerçi Almanların diplomatik şifresi 'Floradora' henüz çözülememişti ama, Türkiye ve diğer bazı ülkelerin diplomatik iletileriyle birlikte İtalyan ve Japon şifrelerinin de çözülmesi sonucunda Devlet Kod ve Şifre Okulu, savaşın yaklaşmakta olduğu konusunda patronlarını bilgilendirmeyi başarmıştı. Peki ama çözümleri kim okuyordu? Devlet Kod ve Şifre Okulu tarafından sunulan bilgiler Dışişleri bakanı. Dışişleri Bakanlığındaki üst düzey görevliler, bu gizli kurumlaşmadan haberdar olan politikacılar ve gizli istihbaratın kendi adamları taralından getirilmesini tercih eden gizli servis şefleri arasında nasıl karşılanıyordu? Savaş öncesi dönemine ilişkin kanıtlar oldukça az olmakla birlikte genel olarak, üçüncü kâtipten daha üst düzeydeki herkes bu bilgilere erişebiliyordu.37

Anlaşılması daha güç olan şeyse. Dışişleri Bakanlığı'nın bu çözümleri nasıl kullandığıydı? Devlet Kod ve Şifre Okulu başkanı, kendi ofisinden çıkmalarından sonra mavi kapaklara ne olduğundan hiç söz etmemişti. Savaş dönemindeki mavi kapakların dağıtım listesinden anlaşıldığı kadarıyla, dağıtılan her şeyin bir kopyası da Sivil Servis Başkanı Sir Edward Bridges'e gidiyordu.38 Kuruluş kuralları çerçevesinde Devlet Kod ve Şifre Okulu, seçilen belgeleri önce Dışişleri Bakanlığına, sonra da askeri bakanlıklara teslim ediyordu. Sir Robert Vansittart'ın kendi özel gizli istihbarat kaynakları vardı ve mavi kapakları da okumuş olmalıydı. Bunlara erişebilme hakkının belirlenmesi. Dışişleri Bakanlığındaki bürokratların işlevleri arasındaydı. Gelen ve giden sıradan telgraf haberleşmeleri. Gizli İstihbarat Semsi veya Devlet Kod ve Şifre Okulu çıkışlı oluşlarına göre farklı işlem görüyorlardı. Gizli İstihbarat Servisi kaynaklı olanlar, şifreli veya deşifre edilmiş olarak, Haberleşme (İletişim) Bölümü'nde işlem görüyor, yazdırılıyor ve dağıtılıyorlardı. Telgraflar üzerindeki çalışmalar ve bunların 'dağıtımı', farklı birimlerde farklı yapılıyordu. Gizli veya Çok Gizli olarak sınıflandırılanların dışında kalan telgraflar. Dışişleri Bakanlığı içinde geniş bir dağıtım ağma hitap ediyordu. Ama gelen telgrafların (tıpkı diğer gelen haberleşmeler gibi) 'girişi', ancak uygun bir kayıt sistemine göre yapılıyor ve iletilmesi gereken birimlere de, yine bu sisteme uygun şekilde iletiliyorlardı. Bu bölümde bütün belgeler Üçüncü Oda'daki konudan sorumlu alt düzeydeki görevlinin (bu ikinci ve hatta birinci kâtip olabilirdi) önüne gidiyordu. Gizli İstihbarat Servisi veya Devlet Kod ve Şifre Okulundan gelen belgeler doğrudan doğruya bakanlık müsteşarına geliyor ve buradan da müsteşarın, Dışişleri Bakanlığı'nın Devlet Kod ve Şifre Okulu ve MI6'yla olan ilişkilerinden sorumlu özel sekreterinin denetiminde, ilgili birimlere dağıtılıyorlardı. Örneğin Türkiye'ye ilişkin mavi kapaklar, 1932 yılında eski Merkez Dairesi bünyesinde oluşturulan ve ayrı bir birim haline getirilen Güney Dairesine gönderiliyordu. 1930'lu yılların ortalarına doğru artan İtalyan haberleşme trafiği, oldukça önemli bilgiler sağlıyordu ve bu bilgilerin de Güney Dairesi'nde değerlendirilmeleri ve 'gelişmelere ilişkin yorumlar yapılması veya eylem için önerilerde bulunulması amacıyla dikkate alınmaları' gerekiyordu. Doğal olarak bunların katkıları da çok önemliydi.

Savaş öncesi döneme ilişkin mavi kapaklar hakkında daha belirgin konuşmak mümkün değil. Bu da çözümlerin, Churchill'in göreve gelişinden önceki dönemde hükümetin dış politikasının şekillenmesindeki doğrusal değerlerinin anlaşılmasını zorlaştırıyor. Hatta bu soruyu yanıtlamak da mümkün değil çünkü bunlar daha önceleri, Dışişleri Bakanlığının diğer bakanlara tavsiyelerde bulunmak amacıyla kullandığı bir bilgi toplama çalışmasının bir parçasını oluşturuyorlardı. Bunun da ötesinde Devlet Kod ve Şifre Okulu 1943'e kadar, Dışişleri Bakanlığı açısından yaşamsal öneme sahip olan, makine ürünü diplomatik Alman şifrelerini çözme konusunda o kadar da hızlı bir gelişme gösteremiyordu. Diğer devlet memurlarının çoğu gibi, Dışişleri Bakanlığı çalışanları da kendilerine getirilen belgeleri, neyin deşifre edilemeyeceği konusunu sorgulamaksızın okumakla yetiniyorlardı. Neyin önemli olduğuna dair önceden edinilmiş görüşleri vardı. Bu önyargılarıyla çelişen bir bilgiyi, ne denli uygun olursa olsun reddedebilirlerdi. Genel anlamda, gördükleri klasik eğitim nedeniyle Yunanlıları seviyorlardı ve Türk karşıtı olarak görülmelerinin temelinde de bu gerçek yatıyordu. Dahası mavi kapaklara ek olarak, uluslararası diplomasi alanında gizli ve yarı resmi başka bilgi kaynakları vardı ve bazı haber ve görüşlere erişme konusuna ayrıcalıklıydılar.

Çoğu Avrupa başkentinde görevli İngiliz kara, deniz ve hava ataşelerinin raporlarına, çoğunlukla mavi kapçıklardaki konulan içeren yabancı basının ve radyo yayınlarının izlenmesi sayesinde elde edilen sonuçlar da eklenebilirdi. Mavi kapakların değeri, bozulmayan niteliklerinden kaynaklanıyordu. Devlet Kod ve Şifre Okulunun bunları, belirli birimlere dağıtılmaya değer bulmasının dışında mavi kapaklar, yakın bir gelecekte patlayacağından kuşku duyulmayan düşmanlıklar konusunda İngiltere'nin dost ve düşmanlarının, yanında ve karşısında yer alanların neler düşündüklerini de açıklığa kavuşturuyorlardı. Savaş dönemindeki diplomatik çözümlerden anlaşıldığı kadarıyla bunlar genel anlamda büyükelçilerin, sorumlu oldukları ülkelerdeki koşulları, olayları ve bunlara ilişkin yorumlarını dile getirdikleri raporlardan başka bir şey değillerdi. Ama Avrupa ülkelerinin çoğu, iletişim için toprak hatlarını kullanmak suretiyle şifre güvenliklerini sağladıklarından, diplomatik iletilere el konulması ve bunların çözümlenmesi sınırlı bir seçenek olmaktan öteye gidemiyordu. Almanlar makineli şifreleme sistemlerine büyük yatırımlar yapmışlardı. Japonya, İtalya ve Türkiye'yi hedef alan şifre çözme çalışmaları sonucunda çok önemli bilgiler elde edilmişti. Özellikle Türkiye'ye ilişkin bilgileri elde etmek çok daha kolaydı çünkü, İngiliz hükümetinin en büyük hissedarı olduğu, İstanbul'daki Telsiz Ve Telgraf İdaresi merkezinde telgraflar büyük bir titizlikle inceleniyor ve böylece Türkler'in haberleşmesi, neredeyse 'tümüyle' ele geçiriliyordu. 1936'daki Montreux Konferansı'ndan sonra Türkiye önemli bir hedef halini aldı ve Dışişleri Bakanlığı bu çözümler sayesinde, Ankara'daki karar mekanizmasının birçok unsurunu ve Türkiye'nin, özellikle İtalya. Fransa, Almanya ve İngiltere'ye ilişkin diplomatik önceliklerini öğrenmeyi başardı.

Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun İki Savaş Arasındaki Başarıları

Savaş öncesinde Almanların makineli şifre sisteminin çözülmesi konusunda son derece karamsar olan Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun bu tutumunun şiddetle eleştirildiğini sergileyen ve son dönemlerde ortaya çıkan dosyaların varlığına karşın, Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun iki savaş arasında elde ettiği dört büyük başarıyı burada özetlemek uygun olabilir. Bu başarıların ilki, Türkiye, İtalya, Rusya, Japonya, İberya ve ABD'ye ait diplomatik şifrelere ciddi biçimde girilmesi olmuştu. Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'deki telgraf trafiği, Telsiz ve Telgraf

İdaresi'nin etkili hizmetleri sayesinde tümüyle, gecikmeden ve herhangi bir 'rüşvet grubu' oluşturmaya gerek kalmaksızın inceleniyordu. Lordlar Kamarası kütüphanesinde bulunan bir dosyada, Türkiye çıkışlı gerçek birkaç mavi kapak kopyası da vardır ve Churchill, Curzon ve Lloyd George bu mavi kapaklara güvenerek, Türkler'in Ekim 1922'de İzmir'de sergileyecekleri saldırganlığı engellemeye çalışmışlardır. Bu çözümler, Kensington'daki Melbury Road'da çalışmalarına yeni başlayan Devlet Kod ve Şifre Okulu tarafından, Fransızca'dan İngilizce'ye tercüme edilmişlerdi. Bunlar bütün özellikleri açısından, o günden 1945'e kadar hükümetteki belirli kişilere düzenli bir şekilde gönderilen daha sonraki mavi kapakların aynısıydılar. Lloyd George'un dosyalarına göre çözümlerin kopyaları düzenli olarak, adları bir listede yazılı olan kişilere gönderiliyorlardı. Bu listede kimler yoktu ki: askeri istihbarat dairelerinin başkanları, Lloyd George, Curzon ve Churchill gibi kıdemli bakanlar ve Sir Basil Thompson (İçişleri Bakanlığı güvenlik daire başkanı). Ekim 1922'deki Çanakkale krizi süresince Paris'teki Türk büyükelçisinden İstanbul'a gönderilen diplomatik iletiler, İngiltere'nin politikasını belirleyen kişiler tarafından mutlaka okunuyorlardı. Böylece mavi kapaklar, daha işin başlarında bile, İngiliz dış politikasının odak noktasında yer almaya başlamışlardı.

Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun elde ettiği ikinci başarı, diplomatik ileti istihbaratının kaynağını oluşturan gönderimlere el konulmasından çözümlenerek dağıtılmalarına kadar olan tüm işlemlerin gerektiği gibi yerine getirilmesiydi. Eğer bu yapılmasaydı, hiçbir birim işlevsel olamazdı. Kitabın bu bölümünde altı çizilen de bu ikinci başarıdır. Çünkü herkes tarafından kabul gören, iyi çalışan ve 1939 yılında Bletchley'deki Enigma uzmanları tarafından da kullanılabilen işlevsel bir sistem olmasaydı, elde edilen başarının sonuçları–yani kullanılabilir durumdaki yüksek dereceli diplomatik ileti istihbaratı veya Ultra-1941 yılının ortalarına kadar İngiliz silahlı kuvvetlerinin kullanımına sunulamazdı.44

Eylül 1938'e gelindiğinde, o zamana kadar Sinclair yönetiminde savaş koşullarında nasıl çalışılması gerektiğini de, yapılan başarılı tatbikatlar sayesinde çok iyi öğrenen Devlet Kod ve Şifre Okulu, eskiden barışı satın aldıklarını ve aynı şeyi yine yapabileceklerini düşünen kişilerin bulunduğu bir ortamda bile, savaşa hazır durumdaydı. Dışişleri Bakanlığında ise, Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun Whitehall'de dağıttığı çözümler nedeniyle başka bir hava esiyordu. Herkesin inandıklarından farklı şeyleri dile getiren bu çözümler, farklı bir politika uygulanmasını gerekli kılıyorlardı. Bu yeni politikanın en büyük destekçisi ise, uzlaşma yanlısı olmadığı için meslektaşları tarafından kendisine, The Wind in the Willows (Söğütlükteki Rüzgâr) adlı kitapta geçen ve arkadaşlarını hiçbir zaman kolay yanıtlarla tatmin etme yoluna gitmeyen karakterden esinlenerek 'Moley' lakabı takılan Müsteşar Yardımcısı Sir Örme Sargent'dı. Sir Alexander Cadogan ve çözümlere erişebilen üst düzeydeki diğer görevlilerin çoğu da onun gibi düşünüyorlardı. Devlet Kod ve Şifre Okulu ile Dışişleri Bakanlığı arasındaki ilişkiler konusunda sadece tahminde bulunabiliriz, çünkü günümüze kadar saklanabilen hiçbir dosya bulunmamaktadır. Çözümlere ilişkin bütün belgeler, okunduktan sonra hemen yakılmaktaydı ve Devlet Kod ve Şifre Okulu'na ve sağladığı belgelere yapılan bütün göndermeler de, hükümet toplantılarının tutanaklarında yer almadan önce, 'özel' veya 'güvenilir' kaynaklar olarak değiştiriliyordu. Bu kadar yoğun bir ketumiyete karşın diplomatik çözümlerle, Chamberlain'in Hitler politikasına karşı Dışişleri Bakanlığı tarafından gösterilen ve henüz yeni yeni anlaşılan şiddetli muhalefet arasında çok güçlü

bağlar olması gerekirdi. Bu da Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun iki savaş arasındaki başarılarının üçüncüsüydü.45

Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun Alman belasına karşı takındığı, kendine özgü politik bir tutum olabilirdi. Devlet Kod ve Şifre Okulu çalışanları, Alman belasına ilişkin görüşlerini Cadogan veya Eden'ın görüşlerine tercih ettikleri Vansittar etrafında toplanmışlardı. Aslında Cadogan ve Eden da onlara göre, Halifax'dan daha olumlu düşünüyorlardı. Çözümlerin bu temele dayandırılarak okunması, Dışişleri Bakanlığının taviz karşıtı görüşünden çok daha radikal bir bakış açısı doğmasına yol açabilirdi. Bu konuda yazılan az sayıdaki eserde göze çarpan bir gerçek de, grubun müşterilerine olan tutumundaki belirgin farklılıktı.46 Askeri bakanlıkların en yenisi olan ve en esnek düşünce yapısına sahip olduğu bilinen Havacılık Bakanlığı en iyi müşteri olarak kabul ediliyordu. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı hâlâ kendi istihbarat değerlendirme bölümüne sahipti ve Devlet Kod ve Şifre Okulundan aldığı ham verileri kullanıyordu. Savaş Bakanlığı ise diplomatik ileti istihbaratının önemini daha yeni, 1942'de Kuzey Afrika'da savaşırken, cephede anlamıştı. Bu tutumlar son derece önemlidir, çünkü neyin dağıtılması gerektiği ve bunların kimlere dağıtılacağı konusunda yapılan değerlendirmenin temelini bunlar oluşturuyordu. Müşterilerinizin özelliklerini ve gereksinimlerini bilmek de Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun uzmanlık alanına giriyordu. Bu da Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun özerkliğinin bir parçasıydı ve bu özerklik Whitehall'de öylesine kabul görmüştü ki, İkinci Dünya Savaşı boyunca da devam etti. Devlet Kod ve Şifre Okulu, yaptığı başarılı çalışmalar sayesinde müşterilerinin neyi okuyacağını belirleme gücünü elde etmiş ve böylece ülke politikasını da etkiler hale gelmişti. İspanya İç Savaşı'ndan, 3 Eylül 1939'da patlak veren gerginliğe kadar geçen dönemde, Devlet Kod ve Şifre Okuluna diplomatik ileti istihbarat operasyonunun tümü üzerinde bu denli fazla yetki verilmeseydi, savaş zamanında üstlendiği rolü bu kadar kısa süreli bir gecikmeyle gerçekleştiremezdi.

Devlet Kod ve Şifre Okulu için iki savaş arasındaki dönem, 1939'da okul başkanının Avrupa'ya yaptığı iki ziyaret –ilki Ocak ayında Paris'e, İkincisi ise Ağustos sonlarında Polonya'yaile son buldu. Denniston, Knox ve Menzies Fransa'ya feribotla geçtikten sonra, Fransa ve Almanya üzerinden Polonya'ya trenle gitmişlerdi. Varşova yakınlarındaki Pıyr'de İngilizler ve Fransızlar, (o an için olmasa bile) Polonyalılar'ın Enigma'yı okuyabildiklerini ve Fransa ve İngiltere'nin kendi özgürlüklerini koruma şanslarının çok fazla olmadığını bildikleri için onlara birer Enigma makinesi vermeye hazır olduklarını öğrendiler. Enigma makinelerinden biri, önce Varşova'dan Paris'e, oradan da Londra üzerinden Bletchley'ye götürüldü. Bu makine sayesinde yeni yetişen İngiliz şifre uzmanları, neredeyse her gün insanı şaşırtan sonuçlar almaya başlamışlardı ve bu gelişmenin sonunda, yani Ocak 1940'ta Luftwaffe şifresi nihayet tamamen çözüldü.

Bu dört büyük başarıyla birlikte, birçok ülkeye ait diplomatik şifrelerin başarılı bir şekilde okunması ve 1937-39 yıllarında sürdürülen eleman alma kampanyaları sayesinde, 1939'da Bletchley Park'ta yürütülen faaliyetler gerçekleşti. Haziran 1940'a gelindiğinde ise bu faaliyetler, İngiltere'nin savaşa ilişkin tutumuna önderlik eden Churchill için, yaşamsal öneme sahip bir hal almıştı. İnsana ıstırap veren onca güçlükten sonra Enigma nihayet çözülmüş, Devlet Kod ve Şifre Okulunun varolan ama geliştirilen yapısı ve uygulamalarıyla bütünleşmiş ve bu arada, iki savaş arasındaki dönemde sürdürülen dağıtım sisteminin doğal bir sonucu olan Ultra da devreye girmişti.

Bu, talebin son derece yoğun olduğu bir işlemdi ve kazalar da oluyordu, ama başka bir seçenek yoktu. 1940 ve 1941'de İngiltere gerçekten de tek başına kalmıştı. İngiliz orduları Norveç, Fransa ve Libya'da yenilgiye uğramıştı ve askeri malzeme taşıyan konvoyları korumakla görevli Kraliyet Deniz Kuvvetleri de bu görevinde başarısız olmuştu. Eğer Kraliyet Hava Kuvvetleri Eylül 1940'ta İngiliz hava sahasında Luftwaffeyi yenilgiye uğratmasaydı, Hitler 'Deniz Aslanı' harekâtını başarıyla uygulayabilir ve İngiltere de, tıpkı Danimarka, Macaristan ve Romanya gibi işgal edilebilirdi. Kanada'da, bir İngiliz sürgün hükümeti kurulabilirdi. Bu da, Berlin'den gelen birinin Whitehall veya Buckingam Sarayı'na yerleşmesi anlamına gelirdi. İngiltere'nin savaş fabrikalarını, radarlarını ve hâlâ yenilmez bir güç olan donanmasını ele geçiren Almanya inanılmazı gerçekleştirip, o zamanlar bazı Almanların zaten öyleymişçesine inandıkları gibi, batı dünyasının hâkimi olabilirdi. Churchill'in ülkenin kurtarıcısı olduğunu iddia etmek ne lâf olsun diye ne de duygusallıkla söylenmiş bir şeydir. Bunu nasıl yaptığı konusu sürekli olarak tartışılmış ve hâlâ da tartışılmaktadır. Ama bu gelişmelerde Bletchley Park'ın ve 'altın yumurta yumurtlayan' kazın oynadığı rolü anlamak için, hem yumurtaları hem de kazı, önce Deniz Kuvvetleri Komutanlığı sonra da savaşın patlak verişinden yirmi yıl önce Dışişleri Bakanlığı içindeki çıkış noktalarına kadar izlemek gerekir.

Eğer İngiliz şifre uzmanları ona ve ülkeye, 1914'te Deniz Kuvvetleri Bakanı olarak atanışından başlayıp, 1920'lerin başlarındaki Türk krizi, 1920'li ve 1930'lu yılların Rus, İspanyol ve İtalyan krizleri ve Hitler'in Avrupa'daki üstünlüğünün devam ettiği dönemler süresince ve Enigma'nın çözülerek Ultra'nın yaratıldığı ve Almanların koşulsuz olarak Müttefiklere teslim oldukları 8 Mayıs 1945'e kadar, bütün savaş boyunca çalıştığı dönemde etkili bir şekilde hizmet etmemiş olsalardı, Churchill'in savaş dönemindeki başarıları belirgin bir şekilde azalabilirdi.

Sh: 42-61

SONUÇLAR

Bu belgeler [Churchill'in] kafası dışında hiçbir yerde bütünleşmiyordu.

Andrew Hodges

Bu kitapta Churchill, Dışişleri Bakanlığı ve kuvvet komutanlarının 1942'den 1944'e kadar olan dönemde, Türkiye'ye yönelik politikalarını formüle etmek ve bu politikaları uygulamak için gizli ileti çözümlerinden elde ettikleri bilgileri nasıl kullandıkları sorusuna yanıt aranmaya çalışıldı. Bu sorunun ardında, gerçek olaylara dayanmayan tarihin bilinmeyen egemenlik alanının yattığı, başka bir deyişle, özellikle Churchill'in Mayıs 1940'ta başbakan ve savunma bakanı olmaması ve/veya yabancı hükümetlere ait gizli iletileri yaşamı boyunca incelemeyi adet edinmemesi halinde neler olabileceği sergilendi. Bazı yan sorular da ortaya atıldı: Fransa'nın 1940'ta düşüşünü izleyen dönemde Dışişleri Bakanlığı, dışişleri bakanı ve savunma bakanı için Türkiye konusunda yeterli ve sağlam bilgilere dayanan tavsiyeler üretebildi mi? Eğer üretemediyse, neden? Dışişleri Bakanlığı görevlilerinin iki savaş arasındaki dönemde hiç değişmeyen tutumlarının, Türkiye politikasının formüle edilmesi amacıyla aynı kişilerin 1941'de hükümete yaptıkları öneriler üzerinde etkisi oldu mu? Dışişleri Bakanlığı ile Ankara'daki İngiliz büyükelçisi ve büyükelçilik görevlileri arasındaki ilişkiler nasıldı? Türkiye'nin yetenek ve niyetleriyle ilgili gerçekçi bir görüşe sahip olabilmesi için Whitehall'e bu görevliler tarafından hangi bilgiler verildi {ya da daha önemlisi, hangi bilgiler verilmedi?)

Ankara'daki büyükelçiliğin güvenilir olmayan yapısı, savaşın gidişini ciddi biçimde etkiledi mi? 1942'den itibaren Devlet Kod ve Şifre Okulu tarafından sağlanan bilgilerin yaşamsal öneme sahip oldukları göz önüne alınacak olursa. Dışişleri Bakanlığı elde ettiği diplomatik istihbaratı yeterince duyarlı ve ustaca kullanabildi mi? Bu değerli kaynağı Dışişleri Bakanlığı bünyesinde en iyi şekilde kim kullanıyordu ve bu kullanım neden Türkiye'ye yönelik daha olumlu öneriler yapılmasına yol açmadı?

Bu soruları yanıtlamaya çalışırken yapılan araştırmalar, özellikle Şubat 1942'ye kadar Bletchley Park'ta, sonra da Londra'daki Berkeley Caddesi ve Park Lane'de görev yapan Devlet Kod ve Şifre Okulu'nun, diplomatik ve ticari bölümlerince yürütülen çalışmalar üzerinde yoğunlaştı. Bu birimlerin Churchill ve Dışişleri Bakanlığı için ürettikleri mavi kapaklar, büyük devletlerin diplomatik telgraflarını okumak amacıyla 25 yıl süren bir görevin doruk noktası olarak ortaya çıktılar. Devlet Kod ve Şifre Okulu ile müşterisi olan bakanlıklar ve en iyi müşterisi olan Churchill arasında giderek gelişen ilişkiler, ürünün değeri ve ilgili herkesin onu kullanımı konusundaki soruya verilen yanıtın ayrılmaz bir parçası halini aldı.

Eğer bunlar, DIR'C'lerin Devlet Arşivine ulaşmasıyla birlikte ortaya atılan soruların bazılarıysa, gerçek olaylara dayanmayan yeni bir dizi olasılık da gündeme geliyor: Eğer herhangi bir şekilde işe yaramışsa, Dışişleri Bakanlığı diplomatik istihbaratı 1941-44 döneminde Türkiye'yle ilgili olarak nasıl kullandı ve kuvvet komutanları aynı istihbaratı 1943-44 yıllarında, Balkanlarda açılacak ve Türk topraklarından başlayacak ikinci cephenin olabilirliği ile bağlantılı olarak nasıl kullandılar? 'Boniface'in 1942-44 döneminde Akdeniz'de gerçekleşen çeşitli seferler boyunca Ortadoğu Genel Karargâhı tarafından ciddi biçimde nasıl kullanıldığına ilişkin birçok şey biliniyor ama Ekim 1943'te Ege'de gerçekleştirilen çok önemli bir harekât şimdiye kadar hak ettiği ilgiyi çekmemişti. Kitapta bu olaya da açıklık getirilmeye çalışıldı. Bunu yaparken de Boniface'in taktiksel öneminin. Almanlar taralından üstün bir beceriyle püskürtülen Oniki Ada saldırısının kesin sonucu olmadığı ortaya konuldu. Bu da bırakın savaşları, muharebelerin bile yalnızca muhteşem bir istihbarat sayesinde kazanılmayacağı gerçeğini bir kez daha kanıtlayan bir örnek olmuştur. Ama eğer Birleşik Kuvvet Komutanları, Almanların savaş yetenekleri hakkında istihbarat danışmanlarının kendilerine söylediklerinin aslında ne anlama geldiğini algılayabilmiş olsalardı, acaba Güney Fransa'daki çıkarma harekâtına ve Balkan Cephesi'ne daha fazla, 'Overlord- Harekâtına daha az önem verilmesi gündeme gelebilir miydi?

Boniface ve diplomatik istihbaratın ortaya çıkışından sonra başlayan tarihsel spekülasyonun doğasında da bu yatıyor ve bu da doğal olarak, yalnızca Churchill ve Türkiye üzerinde yoğunlaşmak amacıyla yazıları bu kitabın ilgi alanının dışında yer alıyor. Kitap yazılırken özellikle bu ilişki üzerinde durulduğu için, Churchill tarafından okunan Türk diplomatik iletileri de çözümlendi ve bu iletilerin okunması nedeniyle savaşın gidişi üzerinde, eğer varsa, ne tür değişiklikler olduğu sorusu ortaya atıldı.

Telsiz istihbaratını inceleyen tarihçiler, İkinci Dünya Savaşı tarihinin, Enigma ve Ultra'nın ışığında yeniden yazılması gerektiğini -belki de yeniden yazılmıştır- söylediler. Uzun incelemelerden sonra erişilen bu bilgeliğe karşın benim kitabım değişiklik yanlısı bir bakış açısı sergilemektedir: Enigma-Ultra ve diplomatik istihbarata karşın, resmi tarihçiler tarafından kaleme alman ve 1950Ti yılların başlarında yayınlanan savaş öykülerine eklenecek veya bu öykülerden çıkarılacak bir şey olmadığı kanısındayım. Bunların Ultra'ya dayanmaksızın ortaya koydukları Türk-İngiliz ilişkileri hakkındaki incelemeler, yeni

araştırmalar karşısında ayakta durmaktadırlar. Neler olup bittiğini, doğu Akdeniz'deki savaşın öncelik ve sürprizlerine, Akdeniz ve ötesindeki diğer savaş alanlarının gereksinimlerine, Churchill, Hitler ve İnönü'nün kaygılarına ve her iki tarafın da Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa çekmekle elde edecekleri avantajlar dengesine gereken önem ve ağırlığı vermek suretiyle açıklamaktadırlar.

Savaş Kabinesi'nin telsiz istihbaratı sayesinde elde ettiği bilgilerden haberi olmaması halinde neler yaşanabileceğini düşünmekse, can sıkıcı ve gerçek olaylara dayanmayan bir beyin çalışması yapmak demektir. Ama Churchill'in, generallerin, amirallerin ve hava mareşallerinin, düşmanın niyeti ve gücü hakkında neler bildiklerini artık biliyoruz. Telsiz istihbaratı sayesinde yaşamsal öneme sahip bilgiler edinmemiş olsalardı, düşmanın niyetlerini başka türlü değerlendirebileceklerini ve karşı saldırıları farklı biçimde planlayacaklarını varsayabiliriz. Üstelik dayandıkları gerçekler daha az olduğu için, bu alternatif planların daha etkisiz olmaları da olasıydı. Ama gerçek şu ki, Enigma'yı ve .diplomatik istihbaratı okuyabilmiş ve tepkileri de buna uygun olmuştu. Böylece (birçok başka şeyin yanı sıra), zafer kazanma şansı iyice kesinlik kazanana kadar 'Overlord' Harekâtı geciktirilmişti. Ama bunu anlamak için tarihin yeniden yazılmasına hiç gerek yok. Sadece telsiz istihbaratının. Müttefiklerin savaş planlarını yapan kişiler tarafından nasıl değerlendirildiğini anlamak yeter ve düşmanlıkların bitişinden sonra, konuyla ilgisi olan herkes de bunu kabul etmiştir.2

Bu kitap Churchill'in diplomatik çözümleri okuyarak, Ocak 1943'te Türk topraklarında yapılacak bir görüşmenin yararlı olabileceğine ve aynı yılın daha sonraki bir döneminde de, Oniki Ada'yı geri almak için düzenlenecek başarılı bir saldırının bütün Akdeniz için, bu saldırıyla orantılı olmayacak kadar geniş kapsamlı politik sonuçlar doğuracağına nasıl inandığını da gösteriyor. Bu görüşler, tarafsız ülkelerin ve özellikle de Türkiye'nin savaşın gidişi hakkındaki düşüncelerine ilişkin olarak gizli ileti çözümlerinden edindiği bilgilere ve bu düşüncelerin yararlı bir şekilde nasıl kullanılacaklarına dayanmaktaydı. Diplomatik iletiler veya raporlar anında uygulanacak taktiksel bilgiler içermemekle birlikte, o kadar sansasyonel olmasa bile tam zamanında geniş kapsamlı bilgiler edinilmesini sağlıyorlardı. Churchill bu şekilde elde ettiği bilgileri gerektiği gibi kullanmış olmalıydı ama aynı belgeleri okuyan başkaları bunları nasıl kullanmışlardı ve içlerinden herhangi birinin de, bu kaynağın değerini Churchill kadar anlamış olması halinde, bu kişilerin davranışlarında ne gibi farklılıklar görülebilirdi?

Dışişleri Bakanlığı dosyalarında gerçek mavi kapakların olmayışı ve HWl'deki dağıtım listelerine güvenilmesi, bu soruya kesin bir yanıt verilmesini olanaksız kılıyor. Bu belgelerin diğer okuyucuları arasında politik istihbarattan sorumlu olan askeri bakanlıklar, Ekonomik Savaş Bakanlığı, Güvenlik Servisi (MI5) ve diğerleri vardı. Büyük olasılıkla yaklaşık elli kadar üst düzey hükümet yetkilisi bunları her gün okuyorlar ve ayrıca, bu belgeleri başka kimlerin ve neden okuduklarını da biliyorlardı. Churchill'in bu belgeleri okumaktan kaynaklanan belirgin mutluluğunun bir kısmını duyan bazıları, genelde tarafsızların umut ve korkuları, özelde de Türkiye'nin tarafsızlık düşüncesi hakkında muhtemelen, dikkate değer biçimde ama gereksiz bilgi sahibi oldukları kanısındaydılar. **Mavi kapaklar sayesinde, Türkiye'ye önem veren özellikle de Dışişleri Bakanlığındaki okuyucular, Türk dış politikasının nasıl idare edildiği hakkında tutarlı bir görüş edinebilirler ve bu da, Churchill'in Adananın öncesi ve sonrasındaki umutlarından kuşku duymalarına yol açmış olabilirdi. Türkler'in niyetleri**

hakkında bu denli iyi bilgilenmiş olmasalardı, Balkanlara yönelik bir girişim belki onları da heyecanlandırabilirdi. Ama savaşın gidişini inceleyen zeki biri, Müttefik kuvvetlerinin diğer bölgelerde çok fazla olduğunu ama adam-adama, subay-subaya bakıldığında Anglo-Saksonlar'ın, Normandiya çıkartmasını izleyen günlere kadar Almanlarla başa çıkmalarının mümkün olmadığını kolayca anlayabilirdi. Bu yüzden Churchill'in, 1943'te Türkiye'yi Müttefikler'in yanında savaşa girmeye ikna edebileceğine dair ısrarcı ve bazen de insanı rahatsız edici boyutlardaki inancı yine de, (tıpkı işlerine gelince sağırlaşan Türk liderlerde olduğu gibi), Dışişleri Bakanlığı'nda, koltuklarından kalkmayan subaylar arasında ve Müttefikler'in geri kalan yönetim kademelerinde de sağır kulaklarla karşılaşabilirdi.

Kullanılabilen dosyalar ışığında bu kitapta, Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Güney Dairesinin, Churchill'in Türkiye inisiyatifine içgüdüsel olarak karşı çıktığı gösterilmeye çalışıldı. Yirmi yılı aşkın bir süre, İngiltere ile Türkiye arasındaki dostluk ve ticareti geliştirmekten sorumlu olan Güney Dairesi, kısmen savaş dönemindeki rolünün kısıtlı oluşu ve gündeminde ilgilenebileceği pek bir şey kalmayışı nedeniyle, Türkiye'yle ilgilenme hakkını sonuna kadar korumaya çalıştı. Savaş Kabinesi de Eden gibi düşünüyor ve Güney Dairesi ile aynı görüşü paylaşıyordu ama 1942'den sonra kuvvet komutanları sadece batı Akdeniz'le ilgilenmeye başladıkları için. Balkanlara yönelik herhangi bir girişime pek de iyi gözle bakmaz olmuşlardı. Dışişleri Bakanlığının top yekun savaş sırasındaki konumunu tanımlarken, en azından rahatsız olduğunu söylemek mümkün. Bedenen sağlam olan bütün kadınlar ve erkekler askere çağrılmak üzereydiler veya zaten çağrılmışlardı ve yedek olarak çalışmak için de bu durumu ailelere, dostlara ve komşulara, makul mazeretler ileri sürerek açıklamak gerekiyordu. Aslında Türkiye ilişkileri konusunda kaygı duyan birkaç Dışişleri Bakanlığı yetkilisi, 16 yıl önceki Birinci Dünya Savaşında askerlik görevlerini yapmışlardı ve bunların arasında tabii ki Churchill ve Eden da vardı. Ama aralarında bulunan George Clutton ve Knox Helm'in özellikle dikkat çektiği daha genç bir nesil, askerlik yapmış olamayacak kadar gençti. Kendilerinden yaşlı olan meslektaşlarından çok belirgin olan bir tek konuda ayrılıyorlardı: Hiçbiri Old Eton Koleji'nden olmadıkları gibi, önde gelen halk okullarından herhangi birinin eski öğrencileri de değillerdi. Diplomatların 'hangi ülkede olurlarsa olsunlar iktidar sınıfıyla samimi olmaları' gerektiğini ileri sürerek diplomatik ve ticari bölümlerin birleştirilmesine karşı çıkan Sir Hughe Knatchbull- Hugessen dışında hiç kimse bu duruma ses çıkarmamıştı. Böyle bir birleştirme otomatik olarak göreve talip olanların sosyal yapılarında da büyük bir çeşitliliğe yol açtı. Ama Clutton ve Helm gibilerin 1941 yılında önemli konumlara getirilmiş olmaları, Hugessen'in kuşkularına rağmen. Dışişleri Bakanlığının uygulamaya koyduğu eleman alma yöntemindeki değişikliklerin yararlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Kolayca anlaşılabileceği gibi bu kitap. Dışişleri Bakanlığı'ndan fazla bir yardım almayan Churchill'in önce özel görevliler göndererek, daha sonra tahditler savurup sözler vererek, arkasından ülkeyi şahsen ziyaret ederek ve nihayet 1943 sonbaharında da Oniki Adada Hitler'le bireysel bir savaşa girişerek Türkiye'yi, Müttefiklerin yanında savaşa sokmak için nasıl uğraştığını anlatmaktadır.

Savaşı, ilk yıllarında Churchill değil Hitler, son yıllarında da Churchill veya Hitler değil Stalin yönettiği için, herhangi bir sonuca varmadan önce, Churchill'in kendi güçlerine ilişkin sınırlamalar üzerinde durmakta yarar var. Böyle bir kitap tüm dünyanm küçük bir modeli olmak durumundadır. Ama bu küçük modelin gölgesinde, İngiltere'nin önce 1940'ta, sonra da 1943'te içme düştüğü durumu yaratan Stalin. Roosevelt, Hitler ve Churchill gibi dev

şahsiyetler durmaktadır. 1943 yılına ait İngiliz diplomatik çözümleri üzerinde yapılan bir araştırma, mavi kapaklarla savaşan dünyanın büyük politikacıları arasındaki yakın ilişkileri anımsatmaktadır: araştırmacılardan biri de, bir yandan Ankara'da mavi kapakların ve Dışişleri Bakanlığı'na ait diğer gizli belgelerin fotoğraflarını çekerken bir yandan da 'belgelerde adı geçen Roosevelt, Hopkins, Churchill, Eden, Stalin, Molotov gibi, dünyanm büyük isimleriyle geceleri garip konuşmalar yapıyordum' diyen Arnavut asıllı Türk. Elyesa Bazna'ydı. Savaşan komutanların, şifre görevlilerinin, bürokratların ve casusların telsiz dalgaları aracılığıyla kurdukları bu dostluk, diplomatik belgeler üzerinde yapılan çalışmalara olağan dışı bir boyut kazandırmakta ve 'peki ya?' şeklinde sorulabilecek soruları akla getirmektedir. Bu kitabın tümünde ortaya atılan soru, Churchill'in ilgisinin, nerede olursa olsun kendisini izleyen ve her gün eline geçen gizli servis dosyalarında- ki konu ve savaşlar üzerinde yoğunlaşmaması halinde neler olacağıydı. Bu konularla daha başka şekilde nasıl ilgilenilir ve bu savaşlar başka türlü nasıl gerçekleşirdi. Dahası, Churchill'e sunulmayan diğer konular nasıl halledilir ve diğer savaşlar nasıl cereyan ederdi?

Daha belirgin olaylara gelecek olursak, Hitler 1940'ta Türkiye'yi işgale yönelik 'Marita' Harekâtını uygulamaya karar verip, Suriye üzerinden Mısır'a saldırsaydı ne olurdu? Luftwaffe'nin İstanbul'u on beş dakikada yerle bir edebileceğini ve Wehrmach£ın Anadolu'da, günde otuz mil ilerleyebileceğini bütün diplomatlar biliyordu ve Savaş Bakanlığının değerlendirmesine göre bu iş iki ay içinde biterdi. Kayıplar verileceği kesindi ama bir milyon askerden oluşan güçlü Türk ordusunun %60'ı Trakya'da kalacak ve o güne kadar girdiği her savaşı kazanan Almanlar'a karşı anavatanlarını korumak, geri kalan %40'lık bölüme düşecekti. Ankara'ya yıldırım saldırı düzenlenebilir ve Türk hükümeti Erzurum veya Kars'a çekilmek zorunda kalabilirdi. Bütün bunlar 1940 başlarında gerçekleşebilir, Hitler 'Sealion' Harekâtını daha erken iptal edebilir ve panzer birlikleri Avrupa'nın batısından doğusuna yeniden yoğun bir şekilde yayılabilirlerdi. Hatta bu olumsuzluklara rağmen Almanya Sovyet müttefikini güney sınırlarını savunmaya zorlayabilirdi. Hitler'in başarılı generalleri o sıralar tam da Hitler'e bunu yapmasını tavsiye ediyorlar ve İngilizler de bunu biliyorlardı. Bu savaştan kısa sürede elde edilecek en iyi sonuç, İran'daki petrol alanlarının ele geçirilmesi ve İngiltere' nin Avustral-asya Uluslar Topluluğu, Hindistan ve Uzak Doğuyla ilişkisinin kesilmesi olurdu. Bu Hitler için yeterli olur muydu? 1941 de ve özellikle de zayıflamış bir İngiltere'ye karşı girişilecek başarılı bir ortak harekât sonrasında, en kötü olasılıkla Fransa sınırlarına yönelik barış görüşmeleri yapılacağı, en iyi olasılıkla da tüm Avrupa'nın Alman egemenliğine gireceği beklentisinde olmak için geçerli bütün nedenlere sahip olduğunu görünce, bunun yetmeyeceğine karar verdi. Hitler 1940'ta ordularının, Norveç, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Fransa, Yunanistan ve Yugoslavya'yı ele geçirmek suretiyle kendisine dağıttığı eli çok iyi oynamadı. 1941 yılının sonunda Sovyetler Birliği ve ABD'ye savaş ilan edince, dünyadaki gelişmelere etki eden üstünlüğü sona erdi.

Bu büyük oyunda İngiltere küçük bir oyuncuydu ve Türkiye ondan da küçük bir rol üstlenmişti. Savaş iki unsur nedeniyle kazanılacak veya kaybedilecekti. Bunlardan biri, giderek daha fazla ve benzersiz silahlarla silahlanan Kuzey Amerika'daki dev savaş makinesiydi. ABD hem kendine yetecek, hem de müttefiklerine silah sağlayacak. Japonya'yı yerle bir edecek, ve nihayet (İngiltere'yle birlikte) Almanya'nın tümünü işgal edecek ve Ruslarla Berlin'in batısında bağlantı kurabilecek durumdaydı. Stalingrad Savaşı ve Kerç Yarımadası'ndaki dünyanın en büyük tank savaşında odaklanan ikinci unsursa, kendi

ülkelerini savunan ve bu uğurda milyonlarcası ölen Sovyet vatandaşlarının. Almanların askeri üstünlüğüne kesin olarak son vermesiydi.

Bu nedenle Churchill'in 1941-43 döneminde, Türkiye elini oynamaya ve mutlaka kazanmaya yönelik nafile kararlılığında 'peki ya?' tarzı bir sorunun pek önemi yoktu. Peki ya Türk liderleri tarafsızlık politikalarından vazgeçmeye razı edebilseydi? Gerçek olaylara dayanmayan tarih burada temel ilkelerle karşı karşıya gelmiştir. Böyle bir şey olmazdı, olamazdı. Bunun önceki bölümlerde de açıklanan nedenleri hem kayıtlarda hem de bu konudaki kitaplarda açık bir şekilde görülüyor. Bunlar ayrıca 1940'ta Türkiye'nin öz kimliğine yönelik olarak getirdiği anlayışla, daha da açıklık kazanmıştır.

İngiltere'nin 19404l'de Naziler'in yenilmesinde oynadığı rol hem çok önemliydi hem de çaresizlikten kaynaklanıyordu. ABD ile SSCB' nin silaha sarılmasıyla birlikte bu rolün önemi de giderek azalmaya başladı. Bu üstünlük mücadelesi İngiltere'yi çoktan dışladığı halde, Churchill'in üç büyük liderden biri olmayı sürdürmesini sağlayan gizli istihbarata erişmeleri tasdiklenmeyen resmi İngiliz savaş tarihçileri, istihbarat raporları ile Ultra'nın gayri-resmi olarak olayların gidişine yaptığı katkıları esas alan değerlendirmeleri birleştiren birincil kaynaklardan yararlanmışlardır. Böylece Ultra'nın yaptığı ilk katkı da, savaşın gelişimine yönelik resmi kayıtların kapsamına alınmıştır. Ultra'nın önemini değerlendirmek ve Ultra'nın olmaması halinde İngiltere'nin savaşı nasıl sürdüreceğini anlamak için onu, savaşın gidişi hakkmdaki mevcut öykülerin dışına çıkarmak gerekir. Bletchley'de, Enigma'yı Ultra'ya dönüştüren oluşumun mimarlarından hayatta kalan tek kişi olan Profesör Sir Harry Hinsley şöyle diyor: "Benim işimi yapanların konuştuğu dilde, gerçek olaylara dayanmayan tarihle ilgilenmek zorundayız ve ancak ne yaptığımızın tam anlamıyla farkında olduğumuz takdirde bunun kuşkulu bir girişim olduğunu söylemeye hakkımız olur. Ama şurası da aynı oranda gerçek ki, bunu anlamaya çalışmadığımız sürece, Ultra'nın yaptığı katkıları tam olarak algılayabilmeniz mümkün olmaz." Bunun ne olduğu en iyi şekilde, Tuğbay E.T. ('Bili') Williams tarafından 1945'te yazılan bir raporda dile getirilmiştir. Raporunun son bölümünde istihbaratın taktiksel Müttefik zaferlerine katkısından söz ederken, bütün istihbarat aygıtlarını, 'Bletchley Parkla savaşan asker arasındaki bir tire' olarak değerlendiriyor. Eğer tarihçiler 1945'le 1973 arasındaki dönemde bu raporu elde edebilmiş olsalardı, savaşın gerçek öyküsü bugüne kadar yayınlanan öykülerden sadece marjinal düzeyde ayrılsa bile, oldukça farklı bir savaş tarihi yazılabilirdi.

İngiltere'nin Mihver Devletleri'nin yenilgisine yaptığı katkıda Ultra'nın oynadığı rol hakkında Williams'ın söyledikleri, tarafsızlar ve özellikle de Türkiye'yle yürütülen diplomatik ilişkiler için de fazlasıyla söylenebilir, çünkü bunlar, mümkün olan bütün araçları kullanarak Almanlar'ı yenmek şeklinde özetlenebilecek ortak amacın parçasıydılar ve çoğunlukla aynı kişi tarafından yürütülmüşlerdi. Bu ise, İngiliz anayasasının bir komutana tanıdığı haklara en yakın tanımlamaydı. Ultra'nın denizlerde, Akdeniz'de ve Kuzey Afrika'da savaşın kazanılmasına yaptığı katkılar 1973'ten beri tarih araştırmacılarının ilgi odağı haline geldiği halde, Avrupa başkentlerinden diğer ülkelere gönderilen ve Churchill'in Türkiye ilişkilerini idare etmek için kullandığı büyükelçilik raporları, ancak yirmi yılı aşkın bir süre sonra, 1994'te açıklanmışlardır. Bu durumda diplomasi tarihçilerinin yeni belgeleri incelemek ve Hinsley'nin hem uyardığı hem de mutlaka yapılması gerektiğini belirttiği, 'gerçek olaylara dayanmayan tehlikeli tarihsel araştırmayı yapmak için önlerinde yalnızca birkaç aylık bir süre vardı. Bu kitapta diplomatik iletilerin, savaş dönemindeki Türk- İngiliz ilişkilerinin genel

gidişinden soyutlanmasına çalışılmış ve böylece bu belgelerin, daha açık konuşmak gerekirse, DIR/C' lerin olmaması halinde, Churchill'in Türkiye elini Müttefikler yararına olmak koşuluyla daha farklı oynayıp oynamayacağı ve eğer farklı oynayacaksa, bu farkın ne kadar olacağı araştırılmıştır. Bu çaba Churchill'in elinde, mavi kapaklardan ve sağlam Türk-İngiliz ilişkilerinin önemine ilişkin içgüdüsünden başka bir şey olmadığını ortaya çıkanyor. Bu ilişkilerin önemli olduğu yolundaki içgüdüsü ise büyük olasılıkla, 1915'teki Çanakkale olayından başlayarak elde ettiği deneyimlerden kaynaklanmaktaydı. Bunun sonucu olarak da, Türkiye'yle ilgili gerçek mavi kapakları görmekte ısrarcı oluşunu ciddiye almak gerekir ki bu da önceki bölümlerin içeriğini oluşturmaktadır.

Kitapta da gösterildiği gibi Churchill, Türk mavi kapaklarını 1941'den 1944'e kadar düzenli bir şekilde incelemiş ve politikasını da bu çalışmasının ışığı altında belirlemiştir. Ama Türk liderlerini Müttefiklerin ortak davasına katılmaya ikna edebileceği yolundaki inancının tek nedeni bu çalışma değildir. Almanların 1940 yılındaki başarılarına karşı gösterdiği güçlü içgüdüsel tepkinin kökleri Birinci Dünya Savaşına kadar gitmektedir. Yani bu yanıltıcı arzunun peşine düşmesi yalnızca mavi kapaklardan kaynaklanmıyor olabilir. Öyleyse bu dosyaların 1994'te açıklanmasından sonra, neden savaş döneminin diplomatik tarihinde mutlaka doldurulması gereken bir boşluk doğdu? Bu önemli sorunun yanıtı, o dönemde Churchill ve Güney Dairesi açısından ne kadar önemli olurlarsa olsunlar mavi kapakların, Churchill'in kafasında önceden belirlediği ve sonuç elde edemeyecek olsa bile bıkıp usanmadan peşinden gittiği politikanın dışında bir politika gelişmesine hiçbir katkılarının olmadığıdır.

Sh: 205-212

EK 1

DIR/C - HW1: Devlet Arşivi

DIR/C'ler, ilk kez 1994 ilkbaharında Devlet Arşivinde görüldü. Dosyaların tarihleri 1940'tan 1945'e kadar değişiyor ama. Özellikle ilk dönemlerde olmak üzere, arada belirgin boşluklar var. Devlet Arşivi tarafından hazırlanan listenin önsözünde, dosyaların içeriklerine ilişkin kısa özetler de veriliyor ve bunlarla ikinci bölümde söz edilenler arasında çok küçük farklar var. Bu özet beş değil üç öğeye dikkat çekiyor:

1) CX/FJ, CX/JQ ve CX/MSS-Enigma.

2) Deniz kuvvetlerine ait başlıklar.

3) Mavi Kapaklar: gizlice el konulan ve deşifre edilen diplomatik iletilerden yapılan seçmeler.

Bunlarda ayrıca, 'Churchill'e veya onun olmadığı zamanlarda da başbakan yardımcısına [Attlee], Boniface şifresi kullanılarak iletilen ve tüm notlarla açıklamaları da içeren özgün kapak sayfaları ve gerçek belgelerden'de söz ediliyor.

Devlet Arşivi görevlisinin ifadesine göre bütün bu belgeler, korunmaları için Churchill tarafından daha sonra Devlet Kod ve Şifre Okuluna gönderilmiş. Ancak bu durum biraz kuşkulu. Mavi kapakların içerdiği belgelerin, her mavi kapağı alan ve okuyan kişi tarafından, okunduktan sonra derhal yok edilmesi gerekiyordu; bu kişilerin çoğu, Türkiye'yle ilgili diplomatik ileti çözümlerinin gelmeye başlamasından yıllar önce bile, bunları okuduktan sonra yakıyorlardı ve bu alışkanlıklarını kaybetmiş olmaları mümkün değildi. Dışişleri

Bakanlığının savaş dönemine ilişkin dosyalarında, mavi kapakların özetleri, bunlara ilişkin açıklamalar, 'özüne' ilişkin notlar ve bunlardan 'güvenilir kaynaklar' veya zaman zaman da 'gizli kaynaklar' olarak bahsedilen göndermeler olduğu halde, gerçek mavi kapaklara rastlanmıyor. W0106 ve 208 sayılı dosyalarda da, savaş öncesi döneme ait mavi kapaklara ilişkin belirtiler görülüyor.

Bunları düzenli bir şekilde yakmayan tek kişi, saksağanlara özgü bir içgüdüyle, hiçbir şeyi atmaktan hoşlanmayan Churchill'in kendisiydi. Ne zaman Londra'dan ayrılsa, onun yokluğunda gelen ileti çözümlerinin olabildiğince eksiksiz olarak kendisine gönderilmesi için büyük bir çaba gösteriliyordu. Böylece ileti çözümlerini son kullanıcı olan Churchill yakacağı için, gerekli güvenlik de sağlanmış oluyordu. Ama nasıl olduğu bilinmese bile Churchill yaklaşık olarak 4.000 adet gizli diplomatik ileti dosyasını saklamış olmalıydı. **Profesör Hinsley bana bunların, Churchill'in ölümünden sonra Chartwell'de tesadüfen bulunduklarını ve derhal, İngiliz istihbaratının İkinci Dünya Savaşı'ndaki tarihçesine yönelik çalışmalar sırasında 'DIR Arşivi' olarak yoğun bir şekilde kullanıldıkları Devlet İletişim Genel Karargâhı'na gönderildiklerini söyledi.** Bunların çoğuyla birlikte gönderilen mavi kapaklı notlar, Gizli İstihbarat Servisi Başkanı Sir Stewart Menzies tarafından iletilmişti ve üzerlerinde 6112'den (HWl/3) başlayıp 9995'e (HW1/715) kadar giden seri numaraları yer alıyordu. Bundan sonraki belgelerde seri numarasına rastlanmıyor. Devlet Arşivi görevlisinin araştırmacıya sözünü ettiği diğer Boniface iletileri, yani ADM223/1-7 ve 438-640 ve Devlet Arşivindeki savunma bakanı (Churchill) dosyaları, savaş dönemindeki yüksek düzeyli telsiz istihbaratı konusunda çalışan daha önceki araştırmacıların başvurdukları ana kaynaklar olmuşlardır (bkz. Anthony Best, Britain, Japan and Pearl Harbor: Avoiding War in East Asia, 1936-41; Londra, Routledge, 1995, s. 235).

Kitapta, Türkiye'yle ilgili mavi kapakları içeren bütün bu dosyaların listesini bulacaksınız. Bu dosyaların birçoğu, kitabın daha önceki bölümlerinde kullanılmıştı. Belgelerin deşifre edildikleri tarihler de verilmişlerdir: ancak bazen, dosya kapağındaki tarihle mavi kapağın üstünde yer alan tarih arasında farklılık görülmektedir. Dizinin başlangıcındaki mavi kapaklarda, bazen iki farklı tarih yer almakta ve bu da iletiye el konulduğu tarihle, işlenmiş halde ilgili kişilere dağıtıldığı tarih arasında fark olduğunu göstermektedir. Bu dosyalar ne kadar çabuk dağıtılırsa, o kadar çok işe yarıyorlardı.

Sh: 213-214

Kaynak: Robin Denniston, CHURCHİLL'İN GİZLİ SAVAŞI, Diplomatik Yazışmalar, İngiliz Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye 1942-1944- özgün adı: Churchill's Secret War Diplomatic Decrypts, The Foreign Office And Turkey 1942-1944, trc: Sinan Gürtunca Sabah Kitapları 59, Türkçe, 1998, İstanbul

ŞAHMERAN HİKÂYESİ YA DA BİR ÖLÜMSÜZ DAHA

Bundan çok asırlar önce yani Sultan Süleyman peygamberin zamanından sonra Cenabı Hakk, Adana şehrinde Resulü olarak Daniyal Hazretleri'ni göndermişti. Halkın bir çoğu bunun peygamberliğine inanmış ve bir çoğu da inanmayarak kafir olmuşlardır.

> (...) Daniyel bir gün ilmi hikmetle (Tanrısal bilgiyle) insan oğlunun kıyamete kadar sağ kalabileceğinin ilacını araştırmağa başladı. Kendisinin bu hikmete ait bir kitabı vardı. Bu kitapta insanoğlunun ebedi hayat sürmesine çalışıyordu. Elindeki kitap bin bir çeşit dertlerin deva ve ilaçlarını göstermekteydi.

Bir gün kitabını koltuğuna vurarak yola düştü. Niyeti Ceyhan köprüsünü geçip karşı tarafta otu ve çiçeği bol, çok güzel bir dağa varmaktı. Daha önce o dağa gidip ecele ilaç olan otu tesbit etmiş olduğu için koparmağa gidiyordu. Ceyhan köprüsünün üstüne geldiği zaman baktı ki önünde bir piri fani var. Bu ihtiyar, Cebrail'den başkası değildi. Zira Cenabı Hak, Cebrail'e:

Tez yetiş! Resulüm Daniyal takdirim dışına çıkarak, ecele derman olan otu koparmağa gidiyor. Yetiş koltuğundaki kitabın ecele derman olan sayfaların koparıp suya at.

Bunun için Cebrail bir ihtiyar suratına girerek Daniyal'ın karşısına çıkarak selam verdi.(...) Cebrail;

Ya Daniyal! Bu iş hiç aklımı sarmıyor. Sen bazı varlıklı insanlara bu ilacı tertip edeceksin ve kıyamete kadar yaşamalarını sağlayacaksın. Ama rızık ömre göre taksim edilmiştir, ne artar ne de eksilir. Böyle olunca kıyamete kadar yaşayacak insanlar kimin rızkını yemiş olacaklardır. Sonra hiç düşündün mü Allah'ın iradesi dışına çıktığını? Bu yaptığın iş, hiç iyi bir şey değildir. Gel bu sevdadan vaz geç, dedi ve aniden kanadını çarpıp ölüme çare olan kitabın sayfalarını suya düşürdü. Cebrail Aleyhisselâm:

Ya Daniyal! Ölüme çare yoktur. Bütün yaratılmış ölümü tadıcıdır. Baki kalmak ancak yaratıcıya mahsustur. Ben Allah'ın iradesini yerine getirmekle yükümlüyüm, diyerek gözden kayboldu.

Daniyal'ın ölüme çare olan kitabın yapraklan Ceyhan suyuna karışarak akıp gitti. Öyle rivayet ederler ki bu güne kadar ilmi kimya Daniyal'ın arta kalan kitabından alındığı söylenmektedir.

Diğer taraftan ecel dermanına çare olan kitabın yaprakları Ceyhan nehriyle giderek bir arpa tarlasına aktı. Arpa bu sudan içtiği için o günden bu güne kadar daima şifalı sayılmıştır. Bazı tabibler hastalarına arpa suyu içmesini tavsiye etmişler ve birçok insanlar bunu bildikleri için arpa ekmeği yemişlerdir. Bu gün bile arpa ekmeğinin, buğday ekmeğinden daha kuvvetli olduğu tesbit edilmiştir. Bütün peygamberler arpa ekmeği yemişlerdir."

Görüleceği üzere (Yunan Mitolojisindeki) Asklepios, [tıp Tanrısı] Daniyal'a dönüşmüş ve yıldırım motifi Cebrail ile yer değiştirirken sarımsak da arpa olmuş çıkmış. Tanrı nın iradesine karışmak motifi ise aynı kalmış. Öyküde sadece Asklepios İslâmî gömlek giymemiştir. Daniyal (Daniel) de İslâmî gömlek giymiştir. Söylenler dönüp dolaşırken, bu kadar değişiklik olacak artık. **Öyküde adı geçen Daniyal, Lokman Hekim'den başkası değildir.**

Süleyman Çelebi Gazze'yi ziyaretinde, Remle kalesi ziyaret yerleri içinde saydığı Hazreti Lokman ziyaret yeri için bakalım ne diyor:

"Sudanlı, esmer renkli bir hekim idi. Cenabı Bâri kendisine hikmet vermiştir. Dağlarda yetişen ot ve diğer bitkiler ona kendi dilleri ile **"Ya Lokman! Ben şu derde devayım"** derlerdi. Hatta ecele dahi derman bulmaya çalışırdı. Mukaddes toprakların son kısmında, Adana şehri yakınındaki Misis köprüsünden Cihan (Ceyhan) nehrini geçerken, Cibril kanadı ile elinden kitabını nehre düşürdü. Lokman sonra seyahate başladı. Said toprağında Asvan şehrinde, Hazreti İdris mağarası içinde uzun zaman kaldı. Ben bu mağarayı gördüm. Allah'ın hikmeti, hâlâ mağara içinde **zencefil, tarçın, karanfil, besbase, kebede ve kakule** kokusundan insanın dimağı kokulanır.

Oradan çıkıp bu Remle'ye gelir ve burada derman bulmaya çalıştığı ecel eline düşüp cennet tarafına gider. Remle dışında defn olunmuştur."

Ancak Adana ve Ceyhan yöresinde yaşadığı var sayılan DANİYAL, "Beni İsrail peygamberlerinden olup, İslâm yazınında adı çokça geçmez. Taberi'nin anlattığına göre Daniyal, Buht Nasr (Nabukadnezar) tarafından Kudüs'te alınan esirler arasında idi; hükümdar akıl ve irfanını takdir ettiği için, O'nu kendisine sır katibi yapmıştır. "

Anlaşılıyor ki Daniyal Nabukadnezar'a hak dinini kabul ettirmiş ve O da Daniyel'e vezirlik tevcih etmişti. Daniel'in isteği üzerine İsrail Oğullarının Kudüs'e dönmelerine izin vermişti. Böylece Daniyal, kenti ve tapınağı yeniden inşa etti.

Bundan başka Daniyal'ın 1000 yıl önce ölmüş 1000 kişiyi dirikmiş olduğundan söz edilir. (Ansiklopediye göre bu, XII babın Tevrat yanlış yorumundan ibarettir.)

Aynı kaynak biri Babil esaretinde bulunmuş genç Daniyal ile diğeri daha eski zamanlarda Nuh ile İbrahim arasındaki zamanlarda yaşamış Daniyal'dan söz etmektedir ki, "Dünya saltanatları hakkındaki kehanet bu ikinci Daniyel ile ilgilendirilmekte, O'nun bir de Kitab alcafr adı altında, kehanete dair, bir kitap yazmış olduğu bildirilmektedir. Babil adı verilen bir köyün yakınında Daniyal peygamberin olduğu söylenen bir kuyu vardır; Hıristiyanlar ile Yahudiler bazı bayramlarda burasım ziyaret ederler. Biruni'nin naklettiği bir rivayete göre de, Daniyal irfanını 'Hazineler mağarasından' almıştır; bu mağara Hz. Adem'in hikmet esrarını saklamış olduğu yerdir. "

Bu kuyu, yine Babil yakınlarında Harut ve Marut'adlı sihre ve büyüye ve mucizelere sahip iki meleğin baş aşağı asılı olarak cezalandırıldıkları kuyu (mağara) olmasın?

Sh: 34-39

Lokmanı Nebî

Danial peygamber İslâmî gömlek giyince Lokman Hekime dönüşmesindeki söylencesine gelirsek eğer görürüz ki; Anadolu'da yaşamış olduğu varsayılan bir Lokman Hekim var. Yine Adana ve Ceyhan yöresinde yaşamıştır

Az önce gördüğümüz Daniel peygamberin dönüşerek aldığı İslâmî isimdir. Daniel adını çıkarıp yerine Lokman adını koyarsanız; öykü aynıdır. Daniel, Lokman olup çıkmıştır. Ateşi alevli fırın dışında yani!

Sankı Asklepios'dan söz ediyoruz da, mekân ve zaman Danıel'ın Eski Ahid'deki yerini görmüştük. Lokmanın da Kur'an'ı Kerim de yeri vardır. Sure 31 "Doğrusu Lokman'a, Allah'a şükret diye ilim ve anlayış verdik. Kim şükrederse, ancak kendi nefsi için şükreder. Kim de nimeti inkâr ederse, şüphe yok ki Allah (onun şükrüne) muhtaç değildir." Bu durumda Lokman bir peygamber ya da nebi olmaktadır. Ancak halk arasında geçerli olan öyle anlaşılıyor ki, "salih bir kul' dur. Lokman, hikmet ve hekimliğin piri olarak kabul edilmiştir İslâm dünyasında. Aynı surede oğluna ahiret konusunda da öğütler vermektedir.

……….

Öyleyse peygamber Daniel ya da salih bir kul Lokman.

Adana-Ceyhan yöresinde nerede yaşamış olabilirler diye düşündük ve Süleyman Çelebi'den aldığımız haberle, bu yörede çok iyi bilinen Misis ve Nur dağları aklımıza geldi.

Ceyhan nehrinin ince, sarı toprak yamaçlar arasında darlaşan bir boğazdan çıktığı yerde kurulmuştur Misis yerleşim yeri ve de Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin su yataklarının ortalarında kalan bölümde yer alan dağlık yörenin bitim noktasında, bu şirin yerleşim yerinin Güneyinde kalmak üzere yaklaşık 780m.'ye kadar yükselen tepelere de "Nur Dağları" denilmektedir.

Ceyhan nehri ağzı ve Kara-Taş burnu ile Mersin arasında doğrudan Akdeniz'e ulaşılır. Yani Çukur Ova'ya. İlçenin kuzey doğusunda Ceyhan nehrinin iki tarafında genişleyen ve güneyden yeni bir dağ silsilesi ile kapatılmış bulunan iç kısmını birleştiren geçit yöresinde Yukarı Ova yer almaktadır. Burada adı geçen Nur dağı, Ceyhan nehrini soldan izlemekte ve güneyde adını ilçeden alan Misis dağlan ile birleşmektedir. İskenderun körfezi kıyıları boyunca kuzey doğuya doğru uzanarak Toprak Kale İskenderun demir yolunun geçtiği boğazda Amanus dağları başlamaktadır. Adana'yı İskenderun'a bağlayan kara yolu ilçenin önünde Ceyhan nehrinin güneyine geçtiği halde, demir yolu nehri kuzeyden izleyerek 7 km. doğuda Yılanlı Kale ve bir diğer adı da Şahmeran Kalesi denilen yerden önce bir demir köprü ile güney yakasına atlamaktadır. İşte gizlerin saklı olduğu yerler buralardır. **Öyle ki, Şahmeran Kalesinde bulunan kırmızımsı bir ize bağlı olarak halk, Şahmeran'ın bu kalede öldüğüne inanmaktadır.** Elbette gizil bilgi gereğince; beden ölür, ruh sağ kalır. Kaleyi ziyaret edenlerin ürpermeleri boşuna değil yani. Şahmeran oralarda yaşamaktadır hâlâ. Neden yaşamasın ki o güzelim ölümsüzlük dağlarında!

Yani ölümsüzlüğün arandığı yerler. Ceyhan nehri geçilecek ve hemen Nur dağında bulunan ölümsüzlük iksirini taşıyan bitkilerden gerekli olan alınacak. Yetmez, Şahmeran Kalesine çıkılacak ve de gizli ilimler böylece bir araya getirilecek. Elbette Hûda işe karışmazsa!

Bu dağlarda var olan bitki örtüsü hakkında ve özellikle bitkilerden elde edilen özler yolu ile sağaltma konusunda Hippokrates'e kadar giden söylenler yaygındır.. Öyle ki, bu dağlar "Bukrat"ın yani Hippokrates'in vatanı kabul edile gelmiştir.

> "Söylenlere göre bu yörelerde; bu dağların eteklerinde karakuru bir oduncu yaşarmış. Dağdan derlediği odunları ilçeye indirir, satar ve geçimini sağlarmış. Bir gün evine dönüş yolunda Yılan Şahmeran'la karşılaşmış. Yaralıymış Şahmeran. "Ey ölümlü!" diye dile gelmiş Şahmeran. Şaşkın şaşkın bakan oduncuya; **"Beni iyileştir. Ben de elbet sana iyilikte bulunurum. Ancak sakın beni insanoğluna gösterme"** demiş. Oduncu Şahmeran'ı evine götürmüş. Yememiş, içmemiş, yaralarını sarmış sarmalamış. İşine gücüne bakamamış. Ama bu arada Şahmeran Oduncuya hangi bitkinin, hangi çiçeğin, hangi hastalıklara iyi geleceğini iyice belletmiş. Belletmiş ama, sırrını sona saklamış. Şahmeran iyileştikten sonra da demiş ki; **"Ey oduncu! Bundan sonra söylediğim ilaçlarla insanlara iyilik et, iyilik bul. Ancak ülkenin iyi kalpli bir padişahı vardır, ne var ki veziri kötü kalplidir. Padişahı zehirleyecek. O zaman gel beni bul. Ben filan yerde, filan kalede olacağım. Yeri iyi belle. Beni götür, üç parçaya ayır. Ortadaki parçamdan kazanda kaynattığın suyu padişaha içirt. Hemen dirilip, iyiliklerine devam etsin. Diğer kazanda kuyruğumu kaynat, suyunu vezire içirt. O saat geberecektir. Başımdan akan kanı da topla. O kanla bitkilerden yapacağın ilaç da ölüleri bile diriltecektir. Kanımdan kale duvarına sür ki; insanlar bunu bilsin!"** demiş kaybolmuş. İşte o günden sonra oduncu, otacı (utacı-doktor) diye anılır olmuş da Lokman Hekim diye bilinip, insanlara hizmet etmiş. Ölüleri bile diriltirmiş. İşte kaledeki kan da böyle olmuş."

O yörelerde yaşayanlardan dinlediğimiz öykü bu. Zülfü Livaneli de bu söylence üzerine, yanılmıyorsam bir film yapmıştı "Şahmeran" diye.

Ölümsüzlüğü arayan arayana bu dağlarda. Ölümsüzlerin yaşadığı ve Yunan Pantenonun'nın; tanrı Zeus'un yaşadığı Uludağ, yani Bursa bu durumda ve ölümsüzlüğü arayanlara hiç değilse bir ayna olmamış mıdır?

Serfice Bursa idi. Uludağ da bir Olimpos değil mi! Üstelik 25. km.de bir de Misi köyü var, şarabı ile ünlüdür. Diyonnios'un çocukları yaşamaktadır orada. Öyleyse Olimpos (Uludağ) da bir Misis'dir. Yani Lokmanın, Daniyal'ın ve İskender'in dağıdır ya da yeridir. Benzeme bunu doğal olarak getirir çünkü.

Makedonlu İskender de ölümsüzlüğü aramaktadır. Serfıce'ye boşu boşuna "Küçük Bursa!" dememişler.

Sh:39–44

BİR ANIMSAMA

Artemis'in Orion ile olan aşkını betimleyen kilit bizi nerelere götürdü. Bildiğiniz gibi sevgilisini "Kutup Yıldızı yapmıştı'.

Yıldızların bahçesinde yıldız olarak yer almak kaderi sadece Orion'a özgü değildi. Tanrı Apollon da oğlu hekim tanrı Asklepios'u yıldız bahçesine yerleştirdi Tanrı Zeus'a inat. Zühre Kadın da "Zühre yıldızı" olmuştu, yani "Venüs." Harut ve Marut adlı iki melek ile olan ilişkisi buna neden olmuştu.

Anısı yaşatılmak istenen sevgililer ve ceza alan günahkârlar gökyüzünde yıldız olup duruyorlar.

Daniyal (Daniel) peygamberin kuyusu bu besbelli ki.

İdris peygamberin şefaat dileği başka nasıl sonuç meydana getirebilir? Son güne kadar öylece kalacaklar, göksel sırları ayan etmenin bedeli olarak. Aşkına tutuldukları nedeni ile göğe çıkma sırlarını vermişlerdi Zühre kadına. Yüce Tanrı da o kadını Zühre yıldızı yapmıştı gökyüzünde (Venüs gezegeni).

Öyleyse onun da bir duası olmalı ki, has kilit bulup ona bu dua okuna.

"ŞAHMERAN DUASI"

Her kim bu Şahmeran duasın götürse, muradına ere. Yoksulluk görmeye. Bay (zengin) ola ve eğer dilerse halayık kendine muti ola. Bir kez anın niyetine okuya. Amma iki kez veya üç kez okumaya. Zira deli ve divane olur; her gece bir yılan boynuna sarılıp, uyku uyumaz, dünya kendiye dar olur. Amma şöyle ola ki, bir an ve bir saat eğlenmeye, bir aylık yolda ise gelip şöyle ola kim, yedi gün zeval ve Zühre eyleye, dostluk ola. Ceharşembe(Çarşamba) gün güneş dolunurken dostluk, petıcşembe (Perşembe) gün sabahın dostluk öğle vakti üzre, Cuma günü sabahın zühre ile vakti mabeyninde dostluk." (Dostluk, aşk demek burada. Sevişmek ya da aşk demek ayıp olduğu düşüncesi ile yerine geçmek üzere bulunan sözcük.) [Hayat kadınlarının sevgilisi ve korumalarına "dost ya da dost tutmak" denir. Böylece kavramın içeriği ile aşağılanma engellenilmektedir. Ya da o koşullarda duyulan istencin ne denli güçlü bit bağ olduğunun betimlenmesidir. "Dost tutmak" bir anlamda da, *"kader bağıdır."* Dostla aşk bedavadır ve de "mesai" dışıdır.]

Elinizde bu dua olursa, artık hangi gün ve hangi saatte aşk yapmanız, kapıya kilidi de astığınıza göre, yeterince sağlama alınmış demektir. Ne var ki, duayı birden fazla okuyup başınıza iş açmayın! Ne de olsa, en güçlü afrodizyak bunun yanında hiç kalır! Çünkü Zühre hatun da işin içinde. Dua aşağıdaki gibidir:

Duâi Şahmeran:

Bismillahirrahmanirrahim;

Allah, la ilahe illallah, hüvel Hayy el Kayyum (üç defa, Diri olan, daima yaratan ve yarattıklarının işlerini tedbirle ele alan canlı Allah)

Allah, la ilahe illallah, hüvel Aliyyü'l Hakîm,

Allah, la ilahe illallah, hüvel Hakîmü'l Habîr

Allah, la ilahe illallah, hüvel Muhsinü'lCelîl

Allah, la ilahe illallah, hüvel Semiu'l Alîm

Allah, la ilahe illallah, hüvel Vahidü'lAhad

Allah, la ilahe illallah, hüvel Rahmarıü'rRahîm

Allah, la ilahe illallah, hüvel Raufu'rRahîm

Allah, la ilahe illallah, hüvel Zahiru'l Batın

Allah, la ilahe illallah, hüvel Bedîu'l Müsavvir

Allah, la ilahe illallah, hüvel Hannanu'l Mennanü'd Deyyân

Allah, la ilahe illallah, hüvel Kahiru'l Kadîr

Allah, la ilahe illallah, hüvel Berrü'l Alîm

Allah, la ilahe illallah, hüvel Kerîm.

Eğer kilidiniz sağlamsa, duanız yerinde ise; siz de biraz gayret verin artık! Zühre hatun yanınızdadır demektir!

Konu açık; Zühre kadının aşkına karşı duramayan cennetin iki baş meleği, birinci kitapta açıkladığımız gibi son güne kadar kuyuda baş aşağı asılı kalarak ceza çekmeyi kabul etmişlerdi İdris Peygamberin şefaati ile. İlenmeden açıkça belli ki, bu işi tam yapmazsanız; yılan boynunuza dolanıyor. Yani Şeytan.

Sh:50-53

> Şahmaran ve Hatemtay Hikayesi, İsmail Büyüktaş, Can Yayınları, 1998 İstanbul, s.13 Hicri 1231 Maarif Celilesi'nin "müsaadesiyle" basılmış ve yazarının adı verilmeyen taş baskı eserden tercüme olarak alınmış olduğu bildirilmektedir

İSLÂMÎ GÖMLEKTE YAHUDİ SANDIĞI

Bir Sandık Hikâyesi

"Sandık Hikâyesi ya da İsfahanlı Tüccar Abdullah'ın Maceraları"

Çağının manzum bir yapıtıdır. Biz ilk beytini alıyor ve konuyu kısaca özetliyoruz.

"Başlayalım söze bismillah ile

Dürüşelim ruz u şeb Allah ile (...)

Ve Abdullah yola çıkar, tüccardır. Birçok zorlu yolculuklara çıkar ve sıkıntılarla karşılaşır. Bir gün kendisini:

Bir ağaçtır gördim gümişdir toprağı

Bir dağı altun zübürrec yaprağı

Ol ağaç üstinde bir sandık durır

Anın içi dolu cadulık durır

dediği yere gelir. Arkadaşı Halid de yanma gönderilir. Halid; Allah'ın kılıcı olarak adlandırılan Mekke'deki Uzza denilen putu kırandır. Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ashabı yol arkadaşlarındandır."

İlk kitabımızdaki ağaç kültürü burada karşımıza çıkmaktadır. Konuyu işlediğimiz için ayrıca detayına girmeyeceğiz. Ağaç motifinin doğum, ölüm ve yeniden yaşama gelme içeriğine göndermede bulunarak yine bizim ilk kitabımızda ele aldığımız Lat Menat Uzza, cahiliye döneminin üçlüsüne, Mekke'de tapınılıyor olması sonucuna ulaşmak durumundayız haklı olarak. Elbette İslâmiyet'ten önceki yaşam için.

Bu tarihi gerçek bize eski Mısırlıların; **Osiris-Hathor-İsiris** üçlüsünü düşündürdü.

"Osiris efsanesi Laroussa Ansiklopedisine göre; toprağa gömüldükten bir kaç ay sonra ilkbaharda yeniden canlanan tohum aracılığıyla doğadaki yaşamın değişkenliğini yansıtır."

Bu saptama kuşkusuz k, ağaç kültünün gerçekten en doğru betimlenmesidir diyebiliriz "Kybele Attis söylencesine gelince, Kybele Attis'i çam ağacına dönüştürdü. "

İlkbaharda (Dendrophoroslar) eski Yunanca'dan 'Dendron'; ağaç ve fersin'; taşımak olduğuna göre, kutsal merasimlerde çam ağacı taşırlardı. Bu çam ağacı; dirilmek üzere olan Attis'in bedeniydi.

Mısır'da Osiris; İsiris'in, Anadolu'da Attis; Kybele sayesinde diriliyordu.

Konuda en başa dönersek; Isiris-Kybele özdeşliğinin Mısır ana tanrıçası Hathor ile bütünleştiğini ve Kabe'deki Menat putunun da Hathor'un bir avatarı olduğunu hemen görebiliriz.

Çünkü Menat, cenaze törenlerinde diriliş simgesi olarak bir gerdanlık takıyor ve buna "Menat Gerdanlığı" deniliyordu. Tanrıça Hathor da aynı gerdanlığı takıyordu; çınar ağacını yani dirilişi simgeliyordu". (Orhan Hançerlioğlu)"

Kim kimden öncedir diye sorarsanız eğer; tarih, Mısır'dan önce bir Mekke uygarlığından söz etmiyor. Bu durumda inançların nasıl bir yol izlediğini de görmüş oluruz. Elbette insanların da. İnsan dolaşmasa inançlar ya da teknikler nasıl dolaşsın?

Güneşin annesi ve aynı zamanda ölüm tanrıçası Hathor:

"Ölülere bakan ve aşkı yöneten tanrıça, vefat eden Tutankoman'a kendiliğinden yeniden doğan bir yaratılmış olmaya yardım edecekti1." Kime? Elbette "Tanrının oğlu olan Horus'a.''

Sanki kimseye yabancı gelmiyor bu söz. Acaba bildiğiniz bir Tanrı'nın oğlu yok mu?

"Roma devleti dönemi yazan Apuleius (İS. 125180) şöyle övüyor; 'Rerum, naturae prisca parens, elementorum origo initialis, orbis totius alma Venüs'ü. Yani doğanın eski anası, elementlerin ilk kaynağı, bütün dünyayı besleyen Venüsü!.

(Metemorphossis. IV kitap) Apileius başka bir yerde şu ilginç yorumu yapıyor:'... cujus numen unicum, multiformi specie, ritu vario, nomine multiuigo, totus veneratur orbis' Bütün dünya, değişik tapım şekilleriyle, değişik adlarla çok görünümlü olan bu tek tanrıçaya tapıyor' Metamorphossis XI. Kitap. Yani Apuleius devamla diyor ki; gerçekte İsis, Venüs, Artemis ve Kybele aynı tannçadır. Bütün bu tanrıçaların ağaçlarla bağlantısı vardı, ayrıca aşkın ve büyünün tanrıçalarıydılar. Tanrıça Venüs, Romalılar da aynı nitelikleri taşıyordu. Şair Horatio'ya göre; (İÖ. 65o8) Venüs: 'Diva potens Cypro'dur. Yani Kıbrıs'ın 'Sahibi olan tanrıça."

Kıbrıs tanrıçası Yunanlı olunca Afrodit'e dönüşmüş yılan sevgilisi ile. İslâmlaşınca da Zühre yıldızı oluvermiş bir ceza olarak yıldız bahçesinde ve de aşkın ve büyünün simgesi olarak yer alıvermiş. Şahmeran duası şekliyle de bize gizil bilgiler aktarıyor. Yani aşk üstüne!

İnsanlığın belleği ve kültür yapılanması ne kadar ilginç! Şurası doğru ya da şurası yanlış demeğe olanak var mı?

"Sandık" kavramını elbette Eski Ahit içinde görürüz. Sandığın ne olduğunu anlamak için, isterseniz Kutsal Kitap Tevrat'a bir bakalım:

Çıkış Bab: 37 "Ve Betsalel sandığı akasya ağacından yaptı; uzunluğu iki buçuk arşın, ve eni bir buçuk arşın ve yüksekliği bir buçuk arşın idi. Ve onu,, içinden ve dışından halis altınla kapladı. Ve etrafına altın pervaz yaptı. Ve onun dört köşesi üzerinde, bir yanda iki halka öbür yanda iki halka olmak üzere, onun için dört altın halka döktü. Ve akasya ağacından kollar yaptı ve onları altınla kapladı. Ve sandığı taşımak için kollan sandığın yanlarında olan halkalara geçirdi. Ve kefaret örtüsünü halis altından yaptı; uzunluğu iki buçuk arşın, ve eni bir buçuk arşındı. Ve iki altın kerubi yaptı: onları dövmeci işi olarak kefaret örtüsünün iki ucunda , bir uçta bir kerubi ve öbür uçta bir kerubi olmak üzere yaptı; kerubileri onun iki ucunda , kefaret örtüsü ile bir parça olarak yaptı. Ve kerubiler, yüzleri birbirine karşı olmak üzere, kanatlan ile kefaret örtüsünü örterek, kanatlarını yukarı doğru yaydılar, kerubilerin *yüzleri kefaret örtüsüne doğru idi."

Böylece İsrail oğullarının peygamberleri artık on emir ve diğer tanrısal buyrukları, şeriat gibi, bu sandıktan çıkarıp çıkarıp halkına ne yapacaklarını öğreteceklerdi. Ve sandıklarını elbette tehlike anında Erden'e ve daha ötelere de taşıyacaklardı. 5 inci tepeye karşı ellerindeki tek gücüldü o sandık. İsfahan'lı Müslüman da işte o sandığı görmüş olmalıydı ağaç üzerinde. O sandık olmadan sınavdan nasıl geçsin ve de kendi Peygamberine nasıl ulaşsın! Elbette O'nun da 5. Tepeyle, yani putlarla bir kavgası olmalıydı ve yılanlara, akreplere ve azaplara ve

ateşlere dayanmak: **"Ya Hay –Allah" "Al Hayya =Yılan—"** demek olduğuna göre, hay teşbihinden düşmemeliydi. Peygamberlerin gizil bir yılan olan asasından neden medet umulmasın! Şahmeran kutsala yapışık ve gizil olarak, açığa çıkmadan nasılsa bir başka kimlikte görünerek sessizce yoluna devam edecektir. Şahmeran, bir sandıktır artık.

İsfahanlı tüccar Abdullah, yoluna devamla "kırk bazirğan" ve de kırk bin altın ile yola koyulur. "Bahrı Umman" denizini geçerken fırtınaya tutulur gemi ve bir adaya çıkarlar. Adanın sahibi:

"Malikinin adı Cumhur Padişah

Sanduğı kendüne edinmiş tebah.

.....

Otuz arşın boylu bir ifrit dürir

Kara yüzlü zengi çirkin it dürir."

Abdullah karşılanışını anlattıktan sonra sandık öyküsüne gelir. Ancak yanıtlaması gereken sorular vardır dini için;

"Evvel ahir halimi didim ana

Cumhur ider dinini itgil bana.

Tanrıyı ne dinde kıtırsın talep

Türk müdür Acem midir yahud Arab

Dinim İslâm dinidir yemnim benim

Ben Arabım Mustafa'dır hem nebim."

Ada hâkimi Cumhur dinledikten sonra İsfahanlı Abdullah'ı,

O da kendi dinini söyledi:

"Gel benim de tanrımı sen göresin

Secde kıluban ana yalvarasın"

Cumhur, Abdullah'ı kendi mabedine götürür, içeriden "gel!' diye ses gelir. Cumhur secde eder. Mabedden ses gelir ki; "Ey Cumhur başını kaldır, kabul ettim!" Ve Abdullah görür ki, içi cadılık dolu bir sandık ağaç üstünde durmaktadır. Kırk arkadaşını görür orada ki dinlerini değiştirmişler. Sandik dile gelmiş ve Cumhura "Bu akılsız Arab'ın boynunu vurma, buradan götür onu" der. Abdullah geri döner; "korkma der binleri, dininden dönme, cazu'nun (cadı) ateşinden korkma!" Abdullah'a hiç zarar vermez ateş.

Abdullah'ın bu öyküsünde, simgelerin dışında Yahudi peygamberi Daniel'in Babil hükümdar"ı Nabukadnezar ile olan öyküsünü görüyoruz.

Cumhur adlı hükümdar; Nabukadnezar ve Abdullah, Daniel peygamberdir. Unutmamak gerekir ki, Yahudi kavminin önemli bir kısmı Pers topraklarına göçmüş ve tekrar Filistin'e geri dönmüşlerdir Pers hükümdarları zamanlarında. Tıpkı, Vaftizci Yahya'nın çocukları Beni Sabii

halkı gibi. Kureyşliler de Hz. Muhammed'e "Sabii" demişlerdi ilk zamanlarda ve bu söz "dönek!' anlamına geliyordu Arap dilinde. Elbette Sabii dilinde değil. Ezoterik (gizli] rahipler ritüelleri ile "Zeburu"n da sahibi olarak gös terilen bu topluluk, dinler tarihini inceleyen her antropolog ya do tarihçinin en önemli ilgi kaynağı olmuştur. Çünkü onlar, tarih tek son Gnostiklerdir."

Her ne kadar burada kısaca işaret ettiysek de Daniel, peygamberlik makamına yüceltilişinde Kral Nabukadnesar'ın ateşi alevli fırınında yanmayacaktır.

Konumuza dönersek eğer, görürüz ki Tevrat'a göre; Nabukadnezar krallığı içinde olan herkesi tellallar çıkartarak Babil'e toplamış ve yaptırdığı altın boğa heykeline tebasının tapmasını emretmiştir. Bir Daniel ve arkadaşları uymamışlardır bu kurala. Yüksek yere kurulu alevli fırına atılmışlardır böylece. Ne var ki; Daniel ve arkadaşları ateşten etkilenmezler ve fırından ilk girdikleri gibi çıkarlar. Nebukadnezar, Araplara göre Buhten Nasr kimin Tanrısının daha güçlü olduğunu böylece anlamış ve Daniel'i kendine baş danışman etmiştir. Bunun sonucunda da Daniel, kraldan aldığı yardım ile Kudüs'ü yeniden inşa edebilmiştir.

Şu ölümsüz Daniyal, şu Lokman Hekim, şu İsfahanlı Abdullah... Ne bileyim, belki de İskender'in Andreas'ı! Bilen var mı?

Ve bütün bu söylenceler Kral ya da Yakup Peygamber ile başlamış, elbette peygamber İbrahim'in soyu olarak ve Yakup'un soyundan gelen 12 oğul kavramı ile Hıristiyanlığa 12 havari olarak ve İslâmiyet'e de 12 imam biçimiyle geçmiş anlaşılan. Yakup Peygamberin oğullarına devrettiği ve daha önce nasıl imal edildiğini anlattığımız sandığı da ardılı inanışlara devretmiş olmalılar ki o sandık, hâlâ önümüzde bir şeriat sandığı olarak durmaktadır.

Dileyen, Tevrat'a bakarak bu sandık konusunda, dediklerimizin doğruluğunu anlayabilir. Başka deyişle; bir dini anlamak için, bütün dinlere bakmak gerek.

Sh: 123-127

“SANDIK HİKAYESİ” VEYA ISFEHANLI TÜCCAR ABDULLAH'IN MACERALARI

Osmanlıca’dan çeviren:
JeanLouis MATTEI

Başlayalım söze bismillah ile

Dürüşelim *ruz i şeb Allah ile

Çün tevekkül kıldım uş ı Sübhanıma

Ol beni var eyleyen sultanıma

Dil açuban şerh ideyim bir kelam

Hoş gazavaddır eşitgil ya imam

Aşk ile dinle bunı ki muteber

Hoş acayib kıssayi şirin haber

Söyle buldım bu haberi ey dede

Konuk olmuş bir kişi Muhammed’e

Ol konuk anda hikayet eyledi

Kafir elinden şikayet eyledi

Ya resul sen dinle benim halimi

Şerh ideyim sana ben ahvalimi

Mustafa dir söyle Abdullah sözinü

Dünya içre kim neler gördi gözin

Ol konuk dir işit imdi Mustafa

İsfehandır şehrimiz ey basafa

Kırk bazirgan eylemiştik ittifak

Şerimizden çıkuban kaldık ırak

Kırkımız da didik andlar içelim

Bahrı umman denizini giçelim

Ol seferde iki ay yol yüridük

Bahrı Ummana irince eridik

Bizde ne bad kaldı vallah ne de beniz

İki aydan sonra göründi deniz

174 Yazılar

Gördük anda çok bazirganlar durur

Irak itmiş cümle gemiye girir

Biz tevekkül kılarak ol dem Tanrıya

Her birimiz anda girdik gemiye

Su yüzünde yüridik biz mahi Sal

Gemimüzde kalmadı hergiz mecal

Kişi maldan doymaz imiş ya resul

Erzakımız kalmadı ey bul usul

Kırk bin altun ile girdim gemiye

Gönlimüz muhkem tutub ol Tanrıya

Gün yedinci ay doğıcak nagehan

Bir katı yel çıkuban esdi heman

Bizden artuk bin gemi vardır ulu

Kamusının içi adem dop dolu

Kar(a) bulut gelüben çulladı duman

Yel zu(hu)r idüp gemiye virmez aman

İki adam birbirini göremez

Vaveyladan kimse aklın diremez

Gark oluram çünki bildim ben işi

Şol kadem ki secdeye koydım başı

Okudum nna fatana suresin

Kim Çalab def ide bundan belasın

Bir zamandan sonra kaldırdım başım

Ne gemi kalmış ne o kırk yoldaşım

Çünki gördüm kimden bu haysiyeti

Anlar içün eyledim çok firkati

Tanrı'nın emrile ki ya Mustafa

Bir adaya çıktım ey kanı vefa

Geldi aklım başıma durdım örü

İki adam geldi bana yögirü

Korkuma deyü çağrılardı bana

Anları gördim dahi kaldım bana

Yögirüb bunlar katuma geldiler

Gemiyi çeküb karaya aldılar

Anlar ider bundadır Umman başı

Bunda vardır Şah ile yüz bin kişi

Bu görinenler hem anın dağıdır

Halkı cümle Müsleman bağıdır

Malikinin adı Cumhur Padişah

Sanduğı kendüye idinmiş tebah

Ol kişilerden aluban haberin

Gezdim Umman şehrini bir nica gün

Beş kişiler geldi ol cem tapuya

Beni alub geldiler bir kapuya

Kendü özimden becüd olub yüridim

Şahları yüzin gönimcek eridim

Otuz arşın boylı bir ifrit dürir

Kara yüzlü zengi çirkin it dürir

Kızıl altın tahtı kurmış oturir

Yedi yüz zengi tapusunda durır

İki yüz çavuş dahi sağa sola

Yüz çavuş zerrin çıbık tutar ele

Sakiler durmış piyaleler sunur

Meclisinde mitirablar ney urır

Gördüğüm saat ana virdim selam

Karşusında bir saat durdum tamam

176 Yazılar

Ne kişisin deyüben halüm sorar

Karşuşında oturub virdim haber

Evvel ahir halimi didim ana

Cumhur ider dinini et gil bana

Tanrıyı ne dinde kılırsın taleb

Türk müdür Acem midir yahud Arab

Dinim İslâm dinidir yemnim benim

Ben Arabım Mustafa'dır hem nebim

Taptuğum Allah'durır hiç eşi yok

Yerde gökde hiç anın yekdaşı yok

Halikidir razikidir alemin

Vahşi tayri ins ü cinn i ademin

Cumhur ider kamu sözin anladım

Ta ki vasf eyle dinini dinledim

GGel beünüm de Tanrı'mı sen göresin

Secde kıluban ana yalvarasın

Sağ yanında ulu kamu var idi

Durdu Cumhur beni alub yürüdü

Girdi kapukamu eşiğinde baş urırdurır

İçerüdenİçeriden gel deyü bir ün gelürgelir

GördiğiGördeği dem secdeye kodıkoda başın

Eğildi toprağa koyulan başın

Avaz geldi ey kulum Cumhur deyü

Kabul itçim başını kaldır deyü

Bir ağaç gördim gümüşedir toprağı

Bıçağı altun zübürrec yaprağı

Ol ağaç üstinde bir sandık durır

Anın içi dolu cadılık durır

Sandık ider ey benim garip kulum

Secde eylegileyle gil bana öpgilöp gil elümelim

Ben didim ki doğrıdoğarı söyle ey lain

Sen bir itsin necis murdarsın hemin

Kak idi Cumhur dilediğim tavra

Tigi çekdi kim benim boynım ura

Sanduk ider ya kulum urma bunu

Bi areb Arab'durır götür şunu

Tez iletgil sen bunu uçmağıma

Secde kıla çün görimcek ol bana

Cumhur ol dem beni alub yüridi

Uçmağa dek benimle gel didi

Kapusundan uçmak içre girirem

Ol benim kırk arkadaşım görirem

Dönmiş anlar dinlerinden bi güman

Görüb anda cazulıklar ol zaman

Bunlar içün ağladım katı katı

Geldi yaktı beni İslâm firkati

Cumhur ile oradan döndik yine

İrdik ol saatde sandık katına

İtdi tez ilet bunı sen tamuya

Tamuyu görüb beni ol tanıya

Yine döndük oradan biz sürürüz

Ta ki bir bölük cemaat görüriz

Beni görüb cümle tekbir itdiler

Maceralarım takdir itdiler

Didiler kim korkma odından anın

Dinini döndermesin cazu senin

Odı bize hiç ziyan eylemedi

Daima yad eyleriz Muhammedi

Ol senin kırk arkadaşın neylediler

Kafir olub dinlerin ter itdiler

Dönüben sanduka geldik ol zaman

Başladı sandık dahi küfre heman

Didi Abdullah benim garip kulum

Secde eylegil bana öb gel benim

Kalğım yok işitiram sözini

Hem gözüm yoktur görürem yüzini

Bu noktadan itibaren bir boşluk var. (Çevirmene göre) Müstenzih 17 metnini yazdıktan sonra bir sayfayı unuttuğunu farketti fakat hiçbir yere orijinal metni iade edemedi. Bu öğe de metnin, öz yazarının elinden olmadığını bize düşündürdü. Kaybolan bölümde Abdullah sandığa Muhammed'den bahsediyordu kuşkusuz. Sandık istedi ki Peygamber de kendine tapsın ve Tanrı olarak tanısın. Nihayet, Sandık Peygambere Abdullah'ı göndermeyi düşündü. Nitekim metnimiz şöyle devam ediyor:

Malını siz bana teslim eylenüz

Bu garibe dir ki iyi söylenüz

Ta ki virin siz bunun mallarını

Muhammed'e söyleye hallerimi

Benim birlüğüm bilüben gelmez ol?

Rızkımı yer beni Tanrı bilmez ol?

Ol benim asi kulum söylesün

Ta ki gördi kamusın şerh eylesün

Sözimi tutub yanıma gelsin ol

Tabiinle bana tabi olsun ol

Gelmez ise göğe bulut ağdıram

Ustine yılan çıyan yağdıram

Böyle deyüp ol iki kapu açar

Üstime misk ile atırlar saçar

Döndüm oradan saraya giderim

Can ile Allah adın yad iderim

Malk i milk cümlesini getürdüler

Getürüb bana tamamca virdiler

Çünkü oradan gemiye girmişem

Süriben ta ki tapuna gelmişem

Mustafa çün dinledi konuk sözin

Duruben öbdi anın iki gözün

Cümle azhab anda hazır oldılar

Cümlesi anı ziyaret kıldılar

Çün resül didi ki elçi salalım

Cumhur'ı İslama davet kılalım

Mustafa sandık sözin söyler iken

Eshab ile tanışık eyler iken

180 Yazılar

Gökden indi Cebrail verdi haber

İlçü salun didi ol hayr ül başer

Halid'i Sad'i Zübeyr ibn Avvam

Bileşince Sadi Vakkas ol hümam

Çıktı Bilal öyle bir nida kılur

Cümle eshab mescide gelüb durır

Durdı resul çıkdı menber üsdine

Okudı hamdı Senai Dostuna

Didi ey eshablarım siz biliniz

Allah'ın emrine muti olınız

Name yazub Halid'i gönderelim

Cumhur'ı biz dine davet kılalım

Aldı Osman kağıdı kalem ele

Name yazdı hoş fasih kelam ile

Yazdı ey Cumhur Malik sen bilesin

Küfri koyub dinini terk kılasın

Tanrı'yı bir bilüben getür iman

Çün benim peygamberi ahir zaman

Gönderibdir Hak bana Kuranını

İzhar edem ben de İslâm dinini

Elçilikle Halid'i saldım sana

Varıcağız tabi olasın bana

Yazdı Osman nameyi itdi tamam

Suruvirdi Mustafa'ya vesselam

Çün bıraktılar yediler içdiler

Hak Teala'ya şüürler itdiler

Aldı Halid nameyi durdı gider

Evine vardı ırağını ider

Yol tarikim göriben durdılar

Tanrı'ya sığmub yola girdiler

Biri Halid ve Zübeyr ibn Avvam

Sadı Vakkas bileşince ey hümam

Orada bir yüce kale var idi

Ana Sarsar kalesi dirler idi

Sur diğer kaleye değin vardılar

Destur alub içeriye girdiler

El yazma maalesef böylece bitiyor. Varsayabiliriz ki, orijinal metinde en sonunda Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ashabları, kötülük simgesi olan sandığı yok edecekti ve Abdullah'ın kırk arkadaşını kurtaracaktı. Belki de Cumhur Padişah İslâm dinini kabul edecekti.

Not: Bu söylencenin bir versiyonu; Dr. İsmet Çetin, Türk Edebiyatında Hz. Ali Cönk nameleri, "Gazavatı Bahrı Umman ve Sunduk" adı ile Cönkname 5, Kültür Bakanlığı 1997 Ankara yayınında bulunmaktadır.

Sh:269-276

ESRARENGİZ EL YAZMASI 'SANDIK HİKAYESİ7 SERÜVENİ JEAN LOUİS MATTEİ [Umman krallığında bulunan bir liman]

Bursa'da sevgili eşim Nurcan Mattei'nin benim için keşf ettiği bu esrarengiz el yazması, 8 yıldır beni meşgul ediyor. Umman denizine kadar uzanan bir yolculuk, bir deniz kazası, zenci bir kral, konuşan bir sandık; işte el yazmamızın ana konusu. Elimizde olan el yazması, çok eski bir orijinalden ve XIX. yüzyıla dayanan bir kopyadır. Fakat incelediğim metin arkaik bir nitelik taşıyordu ve ilk tahminlerime göre Bursa tekkelerinden birinde yazılmıştı.

Metin bence XV. yüzyılın bütün özelliklerine sahipti.

Fakat el yazmamız iki büyük kusuru da taşıyordu:

Üstünde tarih yoktu, isim yoktu, yer ve mekân işareti yoktu.

Yaklaşık 200 mısradan sonra birdenbire son buluyordu. Bitirilmemiş bir hali vardı yani. Metnin devamı bekleniyordu ama nedense öyle bitiveriyordu. Muhtemel son hakkında sadece tahminlerde bulunabiliyorduk.

Yazıyı deşifre etmeye başladım. Abdullah isminde İsfahanlı bir tüccarın hikâyesi söz konusu idi. Ticaret yapmak amacıyla Umman denizinden geçerken kaza geçiriyor ve Umman'ın başkentine gidip Cumhur adlı zenci bir kralla tanıştırılıyordu. Kral, Abdullah'ı kendi taptığı puta inanmaya davet ediyordu. Müslümanlıktan çıkmayı kabul etmeyen Abdullah sonunda salıverilip, Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin yanına gönderiliyordu ve bütün bunları Peygambere anlatıyordu. O da seferberlik ilan edip ashabından bazılarını Cumhurun

taptığı Sandığa karşı gönderiyordu. El yazmamız burada bitiyordu. Gördüğünüz gibi, metin macera türü bir nitelik taşıyordu ama dini içeriği de yadsınamazdı.

Metni deşifre ederken, konuşan bu esrarengiz sandık hakkında da araştırmalar yapmaya koyuldum, Uzun aylar sonunda nihayet makalem hazırdı. Bu arada tabii, konunun uzmanı birçok kişinin fikirlerini sordum fakat hikâyenin kaynağı hakkında yorum getiremediler. Makalemi bu haliyle bazı dergilerde yayımlamak istedim. Ancak edebiyat dergilerinin editörleri yazımın tarihi bir nitelik; tarih dergilerinin editörleri de edebi bir nitelik taşıdığını ileri sürüyorlardı. Tahmin edebildiğiniz gibi, tırnak içinde, iki cami arasında kalmış beynamaz kalıyordum ben.

Lanetlenmiş bir metinle mi karşı karşıyaydık? Sarfettiğim bütün çabalara rağmen, bana göre ilginç olan bu makale; hiçbir yerde yayımlanamıyordu. Fakat şunu anlıyordum; el yazmanın menşei hakkında daha belirgin bilgiler keşfetmem gerekiyordu. Uzun zaman sonra, antikacı dostum Tankut Sözeri'ye makalemden söz ettim. İlgisini çekti ve bir fotokopisini istedi. Bu husus, beni araştırmalarıma devam etmeye teşvik etti.

Ve bu sefer buldum. Metnimiz, bilinen bir metindi. Cenknamelere bağlanmalıydı. Gerçek çok uzaklarda değildi; aslında senelerce etrafında dönmüştüm. Bilinen fakat çok iyi tanınmayan bin metindi **"Sandık Hikayesi"** veya başka adlarıyla "Bahrı Umman Cengi" ya da "Gazavatı Bahrı Umman".

Bursa şehir kütüphanesinde Prof. Dr. İsmet Çetin'in 1997 de yayımlanan kitabına ulaşmıştım. Kitabın bir bölümünde Ankara'da Milli Kütüphanede bulunan elyazmalarından bir alıntı vardı; böylece hikayeyi Tursun Fakih'in yazdığını keşfediyordum.

Bu yeni buluş çok önemli idi bana göre; çünkü böylelikle elimizde bulunan elyazması yeniden Bursa tarihine bağlanıyordu.

Neden? Çünkü Tursun Fakı (başka kaynaklara göre Dursun Fakih) Osmanlıların fetihlerinde bulunmuştu, Şeyh Edebali'nin damadı ve Osman Gazi'nin bacanağıydı.

Elyazmamız tahmin edebildiğimden çok daha eski bir devre dayanıyordu: XIV. Asrın başlangıcına.

Şu hususlar beni araştırmaya devam etmeye teşvik ediyordu:

Prof. Dr. İsmet Çetin, incelediği elyazmasında başlangıcın olmadığını söylüyordu.

Yapılan alıntıyla kendi metnimizi kıyasladığımızda iki versiyon tam tamına aynı değildi. Başka bir deyişle el yazmamız bir varyanttı.

Mete Tuncay'ın söylediği gibi, bir araştırma başka bir araştırmaya, bir buluş başka bir buluşa yol açıyor; yeni sorular meydana çıkıyor.

Burada 200 mısrayı okumam zor olduğuna göre, elyazmamızın en ilginç parçalarını seçip ondan sonra bir yorum getirmeye çalışayım.

Metnimiz şöyle başlıyordu:

Başlayalım söze bismillah ile

Dürüşelim (uğraşalım) ruzı şeb (gece gündüz) Allah ile.

Çün tevekkül kıldım uş (şu) Sübhanıma

Ol beni var eyledi Sultanıma

Görüldüğü gibi, bu başlangıç çok mistik bir izlenim bırakıyor. "Dürüşmek" ise, çok özel bir fiil ve Hz. Üftade tarafından XVI. yüzyılda kullanılacaktı. Bu hususlar, metnin Bursa tekkelerinden birinde yazıldığını düşünmeme sebep olmuştu. Fakat hakikat herhalde biraz farklıydı. Ayrıca, takip eden mısralar daha belirgindi:

Dil açuban (açıp) şerh ideyim (anlatayım) bir kelam

Hoş gazavatdır eşitgil (işit) ya imam

Açuban, eşitgil veya işitgil, Eski Anadolu Türkçesinde bulunan formlar. Metnimiz, şüphesiz, epeyce eski bir çağa dayanıyordu, fakat ilk incelemelerimde o kadar eski olduğunu tahmin edemezdim. Gazavat ise Umman gazavatını ima ediyordu. Ne yazık ki müstensihler eserin orijinal adını aktarmamışlardı.

“İmam” kelimesine gelince, hemen dikkatimi çekti. Mısralarımız şöyle devam ediyordu:

Aşk ile dinle bunu muteber
Hoş acayib kıssayı şirin haber
Böyle buldum haberi ey dede
Konuk olmuş bir kişi Muhammed’e

Elyazmasının en ilginç noktalarından birine ulaşmıştık. “Dede” sözcüğü mutlaka bir tekkenin şeyhini kastediyordu. Sünni mi? Alevi mi? Sünni olduğunu düşündüm. Bu varsayım doğru olmasına rağmen, beni aranan gerçekten uzaklaştırıyordu; çünkü, böylelikle Hz. Ali hakkında yazılmış cenknameleri bertaraf ediyordum. Fakat Prof. Dr. İsmet Çetin’in Hz. Ali Cenknameleri hakkında yazdığı kitabı okuduğum zaman şunu birdenbire anladım: Söz konusu "imam" veya “dede”, Şeyh Edebali’nin ta kendisiydi.

Nitekim, Şeyh Edebali’nin ahi şeyhi olduğunu biliyoruz. Tursun Fakı da aynı kardeşliktendi. Her ikisi de Karaman kökenliydi. Ayrıca, Şeyh Edebali’nin dergâhının halen Bilecik’te bulunduğunu hatırlatalım.

Böylelikle, elyazmamız Bursa’ın fethinden önce, yani büyük bir ihtimalle XIV. yüzyılın ilk senelerinde yazılmıştı. Bu aşamada yapacağım tek şey vardı; bütün bu verileri göz önünde bulundurarak, yeni bir makale yazmak.

Görüldüğü gibi; Tursun Fakı, Bilecik dergâhının dedesi olan kayınpederi Şeyh Edebali’yi, Muhammed’in konuğu Abdullah’ın hikâyesinden haberdar ediyordu:

Mustafa der söyle Abdullah sözin
Dünya içre kim gördi gözin
Ol konuk der işit imdi Mustafa
İsfahan'dır şehrimiz ey basafa
Kırk bezirgan eylemiştik ittifak
Şehrimizden çıkuban kıldık ırak
Kırkımız da didik andlar içelim
Bahrı Umman denizini geçelim

Buradan sonra Abdullah, bir fırtınada bindikleri geminin nasıl battığını anlatıyordu. İsfahanlı tüccar Uman başkentinin iki sakini tarafından kurtarılıp Cumhur Padişahının önüne getiriliyordu. Burası şöyle tasvir ediliyordu:

Otuz arşın boylı bir ifritdürir
Kara yüzü zengi çirkin itdürir
Kızıl altun tahtı kurmış okurır
Yedi yüz zengi tapusunda turır
İki yüz çavuş dahi sağa sola
Yüz çavuş zerrin çıbık tutar ele
Sakiler turmış piyaleler sunar
Meclisinde mutrıplar ney urır

Şimdi küçük bir parantez açalım. Prof. Dr. İsmet Çetin'in verdiği metinde şöyle yazıyor:

Sakiler turmış süciler içilür (süci=şarap)
Karşu mızrabular turur ahenk urur

Elyazmamızda bolca bulunan bu farkları açıklayamıyoruz. **"Sanduk Hikayesi'**nin Ankara'da Milli kütüphanede bulunan iki elyazmasıyla karşılaştırılması yararlı olabilir. Nitekim aynı şekilde, "zengi çirkin it", İsmet Çetin'in aktardığı metinde "bir heybetli it" oluyor,

Her neyse, elimizdeki metinde Cumhur Padişah dini hakkında Abdullah'ı sorguluyor ve kendisinin taptığı tanrıyı, yani putu göstermek istiyor. Onu sarayın bir yerine götürüyor. Sözü burada Abdullah'a bırakalım:

Bir ağaç gördim gümüşdir toprağı
Bıdağı altun zübürrec (zebercet) yaprağı

Ol ağaç üstünde bir sandıkdurır
Anın içi dolu cadulıkdurır

Bir ağaç neler sembolize edebilir? Tabii ki ağaç hayat sembolüdür. Eski dinlerde insanlar ağaçlara tapıyorlardı. Bu konuda Orhan Hançerlioğlu şunları söylüyor: "Ağaç da, su ve toprak gibi, ilk insanlara yaşam döngüsünün (yani ölüp dirilmenin) simgesi olarak görünmüştü." İslâmiyetten önce Lat, Menat, Uzza üçlüsüne tapılırdı Mekke'de. Bu üçlü bir başka üçlüyü düşündürüyor: Eski Mısırlılardaki Osiris, Hathor, İsis. Öte yandan, **"Menat Gerdanlığı cenaze törenlerinde kullanılan ve diriliş sembolü olan kutsal gerdanlık, Tanrıça Hathor'un taktığı gerdanlıktır."** Ayrıca,

Tanrıça Hathor, "Çınar ağacıyla simgeleniyordu" (Orhan Hançerlioğlu).

Metnimizdeki esrarengiz ağacın yaprakları zebercettendir. Böylelikle, yeni bir karşılaştırma yapabiliriz. Tanrıça Hathor, Büyük Laroussa ansiklopedisine göre, **“Sina'ya sahiptir, turkuvaz ve zümrüt madenlerini korur”.**

Hathor, Menat, İsis ve Venüs’ün aslında aynı tanrıça olduğunu ekleyelim. Romalılar için Venüs Kıbrıs’ın sahibesiydi; buradan şu ilginç buluşa ulaştım: Zebercet taşının öteki adı Kıbrıs elması’dır. Venüs ayrıca, İsis gibi, büyü tanrıçasıdır.

Bu bilgi, Latin yazarı Apuleius tarafından aktarılıyor. Özetlemek gerekirse, ağaç, zebercet ve cadılık öğeleri herhalde rastlantı sonucu bir araya gelmiyor.

Fakat sandık öğesi ni sembolize edebilir?

Bize göre bir tabutun tasviri olabilir bu. Bu durumda, ağacın hayatı, sandığın da ölümü temsil etmesi mümkün. Ayrıca gizem sembolüdür. Sandıktan ne çıkabilir belli değildir. Üstelik antik çağda büyünün pis şeylerle yapıldığına inanılırdı. Apuleius bir büyü eylemini betimlerken cadı Pamphile’nin küçük bir sandığı açtıktan sonra bazı kutular çıkardığını yazıyor. Bu kutularda büyüler için gerekli merhemler vardır.

Sonuç olarak, ağaçla ilişkili olan sandık bütün dinlerde bulunan Büyük Ana’nın bir şekli olabilir.

Sevgili dostum Tankut Sözeri ise, Yahudilerin yasa levhalarını içeren sandığa bir gönderme olduğunu düşünüyor. Söz konusu sandığın kendisine dokunan kişilere bir şimşek gibi çarptığı hatırlatalım.

Sandık neyin sembolü olursa olsun, Abdullah bir gizemle karşı karşıyadır. Cumhur Padişah’ın putu o sırada Abdullah’a seslenip şunları söylüyor:

Ey benim garib (yabancı) kulum
Secde eylegil bana öpgil elim
Ben didim ki dogri söyle ey lain
Sen bir itsin necis murdarsın hemin

Abdullah sandığa tapmayı kabul etmediği için Cumhur onu vurmak ister; ama sandık engel olur. Cumhura uçmağını, yani cennetini Abdullah’a göstermeyi tavsiye eder. Öyle yapar, ama bu saatte cennette Abdullah kırk arkadaşını bulur. İslâm’ı tek edip Sandık dinine geçmiştir bunlar. Abdullah çok üzülür. Ondan sonra da tamusunu, yani cehennemini göstermeye gönderir sandık. Orada bulunan insanlar durumlarını şöyle ifade ederler:

Odı hiç ziyan eylemedi
Daima yad ederiz Muhammed’i

Tamamen rahatlamış olan Abdullah yine Sandığa götürülür, yine ona tapmayı reddeder. Kinci olmayan Sandık, Abdullah’ı Hz. Muhammed'in nezdinde bir elçi olarak kullanmayı planlar. Peygamber hakkında şunu söyler:

Benim birliğüm bilüben gelmez ol?
Rızkımı yer beni tanrı bilmez ol?
Sandık ondan sonra tehdit savurur:
Gelmez ise göğe bulut ağdıram
Ustine yılan çığanı yağdıram

Hz. Muhammed ve ashabının rolü burada başlar:

Çün resul didiki elçi salalım
Cumhuru İslâma davet kılalım

İlk önce Halit gönderilir elçi olarak. Halit'in, Mekke'deki Uzza putunu kıran kişi olduğunu unutmayalım. Zübeyir ve Sa'dı Vakkas da onunla gider.

Elyazmamız maalesef şöyle bitiveriyor:

Orada bir yüce kale var idi Ana Sarsar kalesi derler idi Sürdiler kaleye değin vardılar Destur alub içerüye girdiler

Devamını yalnız İsmet Çetin'in özetiyle biliyoruz. Macera dolu bu devamda Halit, Üzeyir ve Sad'ı Vakkas esir düşüyorlar. Hz. Muhammed, daha sonra Hz. Ali'yi ve Abdullah'ı Ummana gönderiyor. Sandık yeniliyor. Sonuç olarak, Sandık sadece bir devin sihirbazlığının ürünüdür. Böylece Cumhur:

Ali'nin öginde getürdı iman
Hoş Müslüman oluben kıldı aman
Umman şehrin Cumhura virdi Ali

Abdullah'ın İsfahan'a döndüğünü de ekleyelim.

Gerçeküstü olaylarla dolu bu hikâyenin kaynağını araştırmak ilginç olur. Prof. Dr. İsmet Çetin, haklı olarak hikâyenin İran'dan geldiğini düşünüyor. Fakat Tursun Fakı onu tercüme mi etti, yoksa adapte mi etti? Şimdiye kadar Farsça yazılan böyle bir eserden haberimiz yok. Kulaktan kulağa taşınan bir hikaye de söz konusu olabilir.

Ama kaynağı ne olursa olsun, **"Sandık Hikayesi"** Anadolu Türkçesinde, yani Türkçe'de yazılan en eski eserler arasında yer alıyor.

Tursun Fakı, farkında bile olmadan bizi, Antik Mısır'a kadar götürüyor. Üstelik Tursun Fakı askere imamlık yapıyordu. Şunu söylemek istiyorum: Bursa kalesi düştüğü zaman, yani 1326 da, "Sandık Hikayesi' Osmanlı ordusunca biliniyordu. Osman Gazi, Orhan Gazi onu okumuştu. Aksini düşünmek mümkün değil. On yıl süren Bursa kuşatmasının başlangıcında da şüphesiz biliniyordu. Tursun Fakının amacı, anlaşılan, hikâyeleriyle İslâm çevresinde Osmanlı ordusunun moralini yüksek tutmaktı. Bursa alınınca, kuşkusuz, Sandık Hikayesi, yani **"Bahrı Umman Gazavatı"** şehirde art arda kurulan tekkelerde kopya edilerek çoğaltıldı. Öyleyse onu Bursa'da keşfetmemiz boşuna değil.

Bu durumda bu hikayenin istisnai bir yeri vardır. Üslup bakımından da ilginçtir hikâye; onu "Hz. Ali'nin Cenknameleri" çerçevesinde de incelemek mümkün. Ayrıca etnografya açısından da ilginç öğeler sergiliyor. Örneğin, bu zenci kralın, yani Cumhurun tarihte bir modeli var mıdır? Umman'da siyah bir kabilenin yaşadığını biliyoruz. Cumhur ile aralarında bağ kurabilir miyiz?

Bildirimin bir yerinde daha önce söylediğim gibi, bir araştırma bir başka araştırmaya yol açıyor.

* * *

Sevgili dostum Mattei'nin açıklamaları elbette birçok yönden aydınlatıcı, yine de aşağıda belirttiğimiz açıklamaları dikkate alarak konuya yaklaşılması daha sağlıklı olur diye düşünüyoruz:

Olcay tarihine göre Osman Gazi okuma yazma bilmiyordu. Tursun Fakih: Osman Gazinin karnından ağaç çıkmasının Şeyh Edebali tarafından yorumlanmasından sonra "Bize şükrane ne verirsiniz?" sorusuna Osman Gazinin: **"Ben yazu yazma bilmezem. Sana şükrane olarak bir maşrapamla bir de kılıcım var. Onları vereyim"** dediğini biliyoruz.

Osmanlı'da ilk düzenli ordu, Orhan Gazi Bursa'yı aldıktan sonra ve Fuat Köprülü '**Musa Çelebi'nin "işte bu elfi taçtır''** diyerek başına taktığı yeniçeri külahını gösterdiğini ve Orhan'ın kardeşi Alaaddin'in önerisi üzerine kurulduğunu bildirir. Yani Bursa alındığında daha Osmanlı olmadığı gibi, düzenli bir ordu da yoktu. Kaldı ki, ilk sikkenin Orhan tarafından hutbe okutularak bastırıldığı da bilinmektedir.

Metinde geçen aşağıdaki satırlardan açıkça bellidir ki hatırlatılmak istenen olay: Yahudiler Hz. Muhammed'i Medine'ye davet etmişler, kendi peygamberleri olması için uğraşmışlardır. Hz. Muhammed de Mekke'yi alınca Yahudileri İslâm'a davet etmiş ve Yahudiler kabul etmeyince de karşılıklı olarak kılıçlar çekilmiştir. Günümüze kadar gelen düşmanlığın temeli de budur zaten.

Sandık Hz. Muhammed'i kendi dinine davet eder:

Benim birliğüm bilüben gelmez ol?
Rızkımı yer beni tanrı bilmez ol?
Sandık ondan sonra tehdit savurur:
Gelmez ise göğe bulut ağdıram
Ustine yılan çığanı yağdıram

Hz. Muhammed ve ashabının rolü burada başlar:

Çün resul didiki elçi salalım
Cumhuru İslâma davet kılalım.

Hz. Ali Cönkleri içinde geçen bu söylenceyi, konumuzu ilgilendirdiği kadarı ile değerlendirme amacımız; diğer ayrıntılar üzerinde daha fazla düşünce üretmemize engeldir.

Sh:276-284

Kaynak: TANKUT SÖZERİ, İnançlarda Şahmeran, Asa Kitabevi, 2006, Bursa

INSOMNIA-Uykusuzluk -Henry MİLLER

"Yazar olarak özel bir kişiyim, salt yaşantımı yazmaya karar verdim ve bu kararımdan hiç ayrılmadım Yaşantımı hem daha kolay hem de daha gerçek olduğu için yazdım

Çünkü yaşantım hayal edebileceğim her şeyden daha gerçek ve benim açımdan önemli olduğu için, hayal ürünü kişiler ve olaylar aramaya gerek duymadım"

Gerçekte, dümdüz bir yaşam değildir Miller'inki O denli dolu ve coşkulu bir yaşamdır ki başka şeyler yazmaya vakit bile kalmamıştır zaten (!)

Yazan: Henry MİLLER

ÖNSÖZ

Henry MİLLER, alt kültür olgusunu evrenselleştirme çabalarıyla kendi yazınsal yasalarını biçimlendiren, çağımızın başkaldırıcı yazarlarının başındadır.

26 Kasım 1891 'de Brooklyn'de doğan Miller'ın ailesi Alman göçmeniydi. Çocukluktan ilk gençliğe adım atarken çeşitli meslekleri (bunların içinde boksörlük, bisiklet sürücülüğü de vardır) deniyor, okuma hastalığının virüsüne de bu döneminde yakalanıyordu. İlk durağı Dostoyevski'ydi. Miller'ın; susamışlığını onun yapıtlarıyla doyururken ünlü ustadan oldukça etkilendi, yazın dili konusunda da Dostoyevski önündeki ilk örnekti.

Ama kendisini asıl üne kavuşturan öznel yazın dilini ona sokaklar öğretti. Kabadayısından orospusuna, hırsızından boyacısına her türlü insanla dostluk kurdu ve bu ilişkiler ona hayatın gündelik dilini benimsetti. Bu dili ilkin denemelerinde ve dostlarına yazdığı 30-40 sayfalık mektuplarında kullanmaya başladı. Bu süreçte piyano dersleri aldı, kendine özgü resimler yaptı. Çok geçmeden de evlendi (eserlerinde ilk eşinden Maude diye bahseder) bu evliliğinden bir kız çocuğu oldu. Evliliği süresinde bir telgraf şirketinde personel şefliği yapıyordu. Derken bugün barlarda konsomatrislik ve dansçılık yapan June (ondan da MONA diye bahsedecektir) ile tanıştı ve ona kronik bir aşkla hemen bağlandı. Kadın önceleri Miller'e karşı bir şeyler hissetmedi ise de, çok geçmeden Miller tüm içtenliğini ve duyduğu saf yapmacıksız aşkını June'un kalbine monte ediverdi, öyle ki kadın ona daha fazla ve çılgınca bağlandı.

Bu elektriklenme sonucu Miller, 7 yıldır evli olduğu ilk eşinden boşanıp June (Mona) ile yaşamaya başladı ve çok geçmeden de evlendiler.

Mona, Miller'in yazarlık yaşamını içtenlikle desteklemiş ve yazarlık yapmasını, kendisini yazın alanında yoğunlaştırmasını sürekli istemiş, kendisi çalışmış, sadece yazmaya yönelsin diye Miller'ı çalıştırmamış, ona bakmıştır.

Miller da bol bol yazmış; hatta bir dergi bile çıkarmış, dergi satış yapmayınca, yine Mona dergileri satmış kalanları ise kendisi elde, sokaklarda satmıştır.

İçki yasağı döneminde Mona ile birlikte meyhane açarak kaçak içki satmışlardır. Bu arada Miller başka bir sevgili bularak onunla otostopla oradan oraya dolaşmış, sonra pişman olup Mona'sına geri dönmüştür. Fakat parasızlık bir türlü yakalarını bırakmamıştır. Ama Miller

bunlara kulak asacak biri olmadığından tüm tanıdıklarından bıktırıncaya kadar borç para almıştır. Dost gelir kaynakları tükenince de sokaklarda avuç açıp dilenmeye başladı. Mona'nın gayretleriyle bulduğu bir miktar para ile PARİS'e umutlarının kentine geldiler, bu Paris'e ilk gelişleriydi, paraları bitene kadar kaldılar, tekrar Amerika'ya döndüler. Ama Miller'in aklı Paris'te kaldı. Devamlı Paris'i, oradaki Avrupai yaşam biçimini ve sanat ortamını düşünüyordu...

"Paris'e gelince, tüm görünüm başkalaştı. Her yer kadın ve erkek doluydu, ancak beraberdiler. Yemeğin, şarabın, yatağın iyisi. Kafeler, mağazalar, bulvarlar .kitapçılar, köprüler, Seine nehri, Eyfel kulesi ve bilimsiz sohbetler. Bedeninizi rahat ettirecek şekilde yapılmış banklar ve arzularsanız düş kuracağınız zaman" diye söz eder PARIS'ten.

1930'da bu özleme dayanamayarak tek başına yine Paris'e düştü. Eller cepte o kafe senin, bu kafe benim dolaşmaya başladı. İngilizce çıkan bir gazetede tashih işine girdi, bir ara Paris dışında bir okulda İngilizce öğretmenliği yaptı, ünlü fotoğrafçı Brassai'ye ücretli pozlar verdi. Fransız kadın yazar Anais Nin'le tanıştı ve ondan yazması için destek gördü.

İlk kitabı olan Yengeç Dönencesi (Tropic of Cancer)'ni 1934'te Paris'te yayınlattı. (Eser Amerika'da ancak 1961'de basılacaktı). Eserde Paris' teki günlerini anlatır, öğretmenlik yapması, Mona'nın Amerika'dan ziyarete gelmesi, Paris izlenimleri ve orada yaşadığı cinsel olaylardan oluşur. Anlattıkları son derece kişisel şeylerdir ve ilk eserinden son eserine kadar da kendini anlatmayı sürdürecektir.

Daha sonraları "Yazar olarak özel bir kişiyim. Salt yaşantımı yazmaya karar verdim ve bu kararımdan hiç ayrılmadım. Yaşantımı hem daha kolay, hem de daha gerçek olduğu için yazdım. Çünkü yaşantım hayal edeceğim her şeyden daha gerçek ve benim açımdan önemli olduğu için, hayal ürünü kişiler ve olaylar aramaya gerek duymadım" diyecektir.

İki yıl sonra Kara Bahar (Black Spring)'i yayınlattı ve o yıl Mona' dan güçlükle boşandı. Oğlak Dönencesi (Tropic of Capricom) 1939'da yayınlandı, bu eserde biraz çocukluğundan, biraz ilk gençlik yıllarından, tabii bolca'da cinsellik deneyimlerinden (Piyano öğretmeni Lola, İskoç sevgilisi Francie, saf bir kız olan Agnes, azgın Costello vs.) kendi anlatımıyla söz eder.

1944'de kendisinden oldukça küçük (22 yaşında) Polonyalı bir kızla evlendi ve 2 çocuğu oldu.

1949'da iki roman yazdı. İlki "Remember to Remember", İkincisi ise "The Rosy Curucifixion" (Scxus-Plexus-Nexus) adını verdiği üçlünün ilk romanı Sexus'tu.

Sexus, 33 yaşına geldiği zaman Mona'yı ilk gördüğü anlarda başlar; sonra eşinden ayrılarak onunla evlenecektir. Romanında başından geçen cinsel olayları en ufak ayrıntısına dek anlatır (Eşi Maude, Sevgilisi Mona, arkadaşının eşi olan seksi İda Verlaine, Irma ve Dolores gibi kadınlardır bunlar.)

Sexus 23 bölümden oluşmuş dev bir yapıttır ve içinde bolca sex vardır. Bu cinsel anlatım nedeniyle uzun zaman birçok ülkede eserleri yayınlanmamıştır. Ama Miller ve pornografici değil, bir SANATÇI'dır. Başından geçen olaylar vardır ve bu olaylar romandadır... Miller yapıtlarında cinselliği abartmamıştır. Dostu Alfred Perles "Dostum

Henry Miller" adlı anlatı kitabında "Miller'in kullandığı şeyler, yüz kızartıcı, ayıp şeyler olsa da pornografi sayılmazlar. O bunları müstehcenliğe düşmeden kullanır" diye yazar.

1952’de Plexus'u bitirir ve yayınlatır. Eserde Sexus’un aksine hiçbir cinsel ayrıntı görülmez. Tipik bir sanat anlatısıdır. Yazar olma özlemi, Mona’ya olan tutkusu, Dostoyevski, Nictzsche, okuduğu kitaplar ve izlenimlerinden bahseder ve "Yaşam ağacı canlılığını göz yaşlarıyla değil, özgürlüğün gerçek ve sonsuz olduğunun bilinmesiyle korur" diyerek kitabı bitirir.

1960'da genç bir Japon kızıyla yine evlenir (elinizdeki kitap o dönemin ürünüdür) 1961'de Nexus’u yayınlatır, Mona, dostları, ailesi ve diğer çevresi odak noktasıdır. 20 bölümden oluşan kitap PARİS’e doğru yolculuğa çıkışıyla biter.

O yıllarda San Francisco yakınlarındaki Big Sur'a yerleşir. Burada "Big Sur And Hieronymus Boschs Oranges", "The World of Sex" adlı kitapları yazar. Bjg Sur adı Miller'la birlikte anılmaya başlamıştır, dünyanın birçok yerinden akın akın ziyaretçileri gelir. Miller ününün doruklarını çoktan aşmıştır, ama yazmayı kesmez. 1972’de "My Life And Times" (Yaşamım ve Zamanlar), 1973’te "Virage of 80" (80 Dönemeci)i yazar.

7 Haziran 1980'de, 89 yaşında California'daki evinde yayıncısı Noel Young'un yanında yaşamı noktalar.

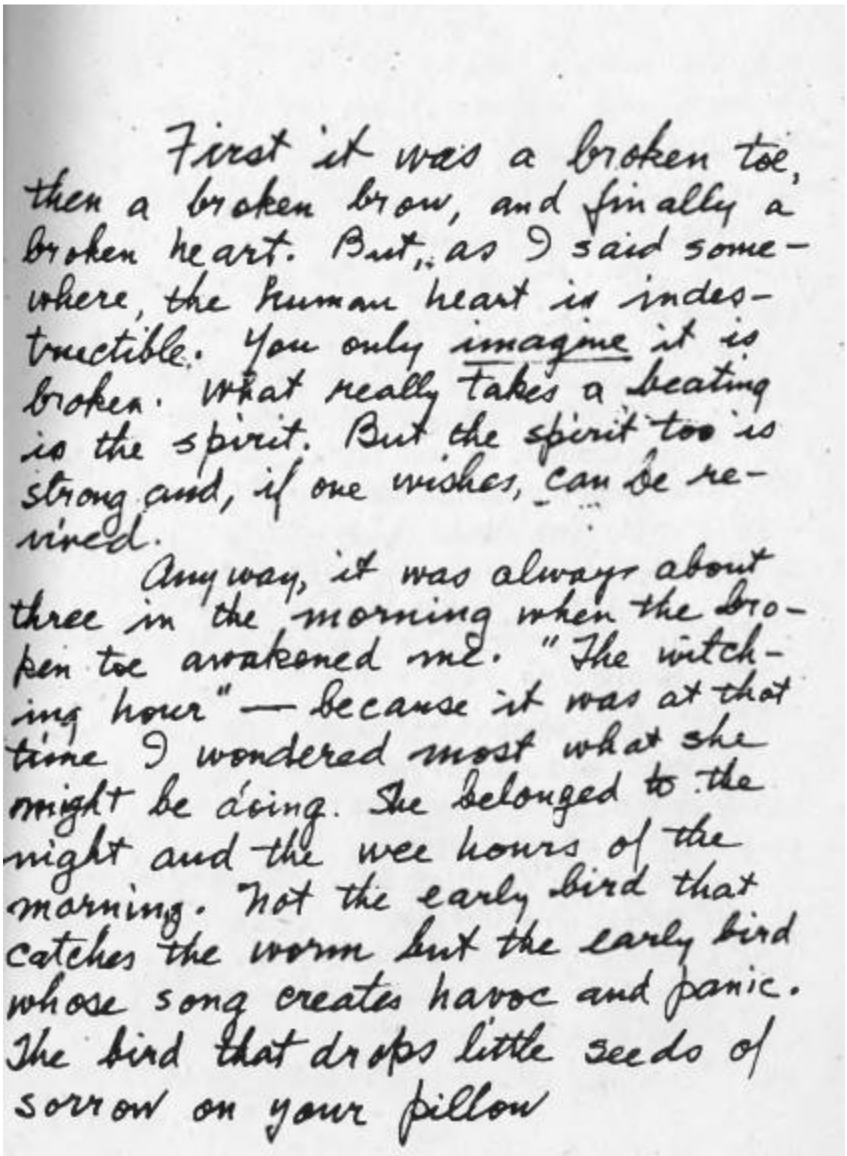
Hem uzun, hem de istediği gibi bir yaşam sürdü Miller ve bunları yazdı. Dümdüz bir yaşam değildi onun ki. O denli dolu ve coşkulu bir yaşamdır ki başka şeyler yazmaya vakit bile kalmamıştır zaten(!)

Yaşar Akşahin
Şubat 1989

UYKUSUZLUK (Insomnia)

İlkin kırık bir ayakparmağıydı, sonra kırık bir alın ve sonunda kırık bir yürek. Ama, bir yerlerde söylediğim gibi, insan kalbi kırılmazdır. Kırıldığını tasarlarsın yalnızca. Asıl tepelenen ruhtur. Ama ruh da güçlüdür ve eğer istenirse yeniden canlandırılabilir.

Her neyse, bu kırık parmak beni hep sabahın üçü sularında uyandırıyordu. "Cinli Saat" çünkü onun ne yaptığını en çok o saatlerde düşünüyordum. O, geceye ve sabahın erken saatlerine aitti. Solucan avlayan erkenci kuş değil, şarkısı panik ve yıkım yaratan erkenci kuş. Yastığınızın üstüne hüzün tohumları saçan kuş.

First it was a broken toe, then a broken brow, and finally a broken heart. But, as I said somewhere, the human heart is indestructible. You only imagine it is broken. What really takes a beating is the spirit. But the spirit too is strong and, if one wishes, can be revived.

Anyway, it was always about three in the morning when the broken toe awakened me. "The witching hour"— because it was at that time I wondered most what she might be doing. She belonged to the night and the wee hours of the morning. Not the early bird that catches the worm but the early bird whose song creates havoc and panic. The bird that drops little seeds of sorrow on your pillow

Sabahın üçünde, umutsuzca aşıksan ve telefonu kullanamayacak kadar gururluysan, özellikle de onun orada olmadığını düşündüğün anlarda, kendine çullanırsın ve bir akrep gibi kendi kendini sokarsın. Ya da, hiç yollamayacağın mektuplar yazarsın ona, volta atar, söver ve dua eder-sin, sarhoş olursun, ya da kendini öldürür gibi yaparsın.

Bir süre sonra bu durulur. Eğer yaratıcı bir bireysen -unutma, bu noktada boktan bir hiçsin- kendine bu acıdan bir şeyler çıkarıp çıkaramayacağını sorarsın. Ve işte o gün sabahın üçünde benim başıma gelen de tam buydu. Ansızın acımın resmini yapmaya karar verdim. Ancak şimdi, bu satırları yazarken ne menem bir teşhirci olduğumu anlıyorum.

Çılgın suluboyalarla resimlediğim bu acıyı kesinlikle herkes anlayamaz. Bazıları onları düpedüz neşeli buluyor, iyi mi. Ve yürek parçalayıcı bir biçimde neşeliler de. Bütün o çılgın sözcükler, cümlecikler onları esinleyen çarpık bir mizah duygusu değilse nedir?

(Belki de bu çok önce başladı, bir başkasıyla, ilkiyle, ilk menekşe buketini götürdüğüm ile başladı ve tam buketi ona uzatacakken elimden kaydılar ve o da kazara (?) üstlerine bastı, ezdi onları.) Gençken böyle ufak tefek şeyler çok rahatsız edebilir insanı.

Şimdi ben genç değilim kuşkusuz bu da herşeyi daha rahatsız edici bir hale sokuyor. Ve, eklemeye gerek yok, çok daha gülünç. Yalnız, kulak verin, aşkın sözkonusu olduğu yerde, hiçbir şey, hiç kimse; hiçbir durum tümüyle gülünç olamaz. Hiç doyamadığımız bir şey varsa o da aşktır.

Ve yeterince vermediğimiz tek şey de odur.

"Aşk ne yalvarmak ne istemelidir..." (Herman Hesse) (Gerisini sonra alıntılarım. Duvarımda yazılı, onun için unutma olasılığı yok) Evet, biraz da banal ve basmakalıp görünen bu kısa cümleye ben çok kritik bir anda rastladım.

"Aşk ne yalvarmak ne istemelidir." Bu elleri ayakları bağlı birine ip merdivene tırmanmasını söylemeye benziyor. Bu soylu gerçeği kabullenebilmek için acılardan geçmelisin. Sinik kişi, bunun ölümlü insanlar için değil, azizler ya da melekler için söylendiğini ileri sürecektir. Ama korkunç gerçek şu ki biz sıradan insanlardan istenen, tam da olanaksız olandır. Biziz ayartıcı isteklerle kurtuluşa ulaşan. Ateşe atılması gerekenler bizleriz aziz olmak için değil, tümüyle ve sonsuza kadar insan kalabilmek için. Hatalarımız ve zaaflarımızla edebiyatın başyapıtlarına esin kaynaklığı edenler biziz. En berbat durumda bile umut doluyuz.

(Amin! Kadenzayı durdurun!)

Ve geldik işte, genç bir hayalin peşindeki bu ünlü olduğu söylenen yaşlı adama (75, daha aşağı değil!). Yaşlı adam çok romantik, genç şarkıcı kızın ise ayakları yere basıyor. Yere basmak zorunda çünkü işçi erkekleri kendine aşık etmek, onlara aptalca şeyler yaptırmak, pahalı giysiler ve takılar aldırmak. Yüreğini, San Francisco'da değil, Shinjuku'da, Akasaka, Chiyoda ve benzeri yerlerde yitirdi o. Yani günlük ekmeğini çıkarmaya başladığında.

Yaşlı adam (oiest a dire moi, Monsieur Henri- Yani ben, bay Henri) tüm sahneyi kırk yıl önce prova etmişti. Sonucu kestirmeliydi. Ezbere oynayabilmeliydi. Ama kendileri, deneylerden hiçbir şey öğrenmeyen insanoğlu kabilesine üyedir. Bu zaafından ötürü de pişmanlık duymuyor, çünkü ruh deneyden öğrenmez.

Ah ruh!!! Ruh üstüne kaç tane mektup yazdım! Onun dilinde bunu karşılayacak sözcük var mı bilmiyorum. Kalp var dillerinde, evet ama ruh? (herneyse, yine de' inanmak isterdim.) Ve daha böyle konuşmaya başlar başlamaz onun ruhuna aşık olduğumu anımsıyorum. Doğal olarak, hiçbir şey anlamadı. Öyle anlaşılıyor ki yalnızca erkekler ruhtan sözediyorlar. **(Bir kadını elden kaçırmanın en kesin yolu ruhtan söz etmektir).**

Ve şimdi de sözü biraz Şeytan'dan açalım. Ey şeytan! Çünkü bu işin içinde yeri var, yaşadığım kadar kesin. Çok önemli bir yer diye de eklemeliyim. (Thomas Mann gibi konuşuyorsam beni bağışlayın.) Şeytan, eğer onu iyi tanıyorsam, **"İçgüdülerinize inanmayın, sezgilerinizden sakının!"** diyendir. O, bizim insan kalmamızı ister fazlasıyla insan. Eğer bir düşüşe sürükleniyorsan, devam etmeye zorlar. Seni tepeden aşağı yuvarlamaz yalnızca uçurumun kıyısına itekler. Ve orada, onun insafına kalırsın. Onu iyi tanırım çünkü sık karşılaştık. İpin üzerinde yürürken seni izlemeye bayılır. Ayağını dolaştırır ama düşmene izin vermez.

Sözünü ettiğim onun içindeki şeytan elbette. Ve, tanrım yardım et, onu bu denli çekici kılan da buydu. Ruhu benim için melek gibiydi; kişiliği ise, en azından gösterdiği kadarıyla şeytani. Kendime sık sık onun nelerden oluştuğunu sordum. Ve her gün farklı yanıtladım bunu. Bazen ırkla, çevreyle, kalıtımla, savaşla, yoksullukla, vitamin eksikliğiyle, sevgi eksikliğiyle, akla gelebilecek herhangi bir şeyle ya da herşeyle açıkladım onu. Ama hiçbiri yeterli olmadı. O

sanki bir "insolite" ti (bir "olağandışı") Peki ben onu neden bir kelebek gibi iğnenin ucuna takmak zorundaydım? Kendisi olması yeterli değil miydi? Hayır! Hayır yeterli değildi. Daha fazla, ya da daha az bir şey olmalıydı. Elle tutulur, anlaşılabilir bir şey olmalıydı.

Ve bu ne kadar aptalca geliyor: Benim dışımda herkes onun "ne mal olduğunu" biliyor gibiydi. Benim içinse bir bilinmeyendi. Kendini iyi tanığımdan bunun da kadınlarla aramdaki alışılmış durum olduğuna inanmaya çalıştım. Ulaşılmaz olanı nasıl da severim! Fakat bu tür hesaplar geçmiyordu! O, bölünemeyen sayılar gibiydi. Karekökü de yoktu. Yine de, söylediğim gibi, başkaları onu okuyabiliyorlardı. Aslında, bana da anlatmaya çalışıyorlardı. Boşuna! Hep açıklayamadığım bir artan kalıyordu.

Özel bir armağan gibi arasıra bana yönelttiği gülümseyişleri, herhangi birine de gönderebilirdi, eğer havasındaysa ya da bir şey istiyorsa. Ve gene de bunu izlemek için tekrar tekrar gidecektim oraya. Nereye? Nereye olacak, her gece şarkı söyleyip cazibesini saçtığı Piyano Barı'na. (Tıpkı, müşterilerini "taksileyip" Cennete ve ötesine götüren, ötekiyle yaptığım gibi. Dans etmekten hoşlandığı tek kişinin ben olduğunu düşünerek zavallı aptal!) Yaşlı adam! Nasıl da kırılgan! Nasıl dokunaklı! Nasıl aşka gereksiniyor ve onun sahtesini ne kadar kolayca kabulleniyor! Yine de, yeterince tuhaf ama, sonuç sandığınız gibi değil. Sonunda onu kazandı. Hiç değilse kendisi öyle olduğuna inanıyor. Ama bu ayrı bir hikaye.

Geceler boyu hep aynı bar. Bazen üst katta akşam yemeğiyle başlıyordu. Onun yemek yiyişini, daha sonra şarkı söyleyişini dinlediğim gibi dikkatle izliyordum. Genellikle bara ilk gelen bendim. Özel bir ilgiyle karşılanmak ne kadar güzel! (Bu herhangi başka biri de olabilirdi, ilk gelen kazanır.)

Geceler boyu aynı şarkılar insan nasıl delirmeden yapabilir bunu? Ve her zaman duyguyla, sanki ruhunu saçıyormuş gibi. İşte bir eğlendiricinin yaşam! diyordum kendi kendime. Aynı nağmeler, aynı yüzler, aynı tepkiler ve aynı baş ağrıları. Fırsat verilseydi tümünü değiştirirdim. O da mutlaka usanmıştı bunlardan. Öyle düşünüyordum.

Bir eğlendirici, oyundan hiç bıkmaz. En kötüsü, sıkılır. Ama uzun sürmez bu. Onaysız, alkışsız, hayransız bir yaşam onun için anlamsızdır. Her zaman bir surat denizi bulunmalı aptal suratlar, salak suratlar, sarhoş suratlar fark etmez! Yeter ki yüzler olsun. Hep, ortaya yeni çıkan ve gözyaşları içinde "Harikuladesin! Olağanüstüsün! Ne olur bir daha söyle!" "diyen, gözleri çakmak çakmak bir ahmak bulunmalı. Ve o da bir daha söyleyecektir, sanki yalnızca onun içinmiş ve bir daha asla böyle tekrarlayamazmış gibi. Ve eğer adam olanaklı biriyse, bir ayakkabı imalatçısı örneğin, onu yarışları izlemeye çağıracak, ve o da bu daveti adam sanki büyük bir onur bahşetmiş gibi kabul edecektir.

Şimdi şu barda oturup, Bay Hiç kimse rolünü oynayarak, bütün gösterinin ruhunu mükemmelce kavrayabiliyordum. Tabii kendimin en hüzünlü bölümü oluşturduğunu da unutarak. Teker teker bana itiraf edecekler, onu ne kadar sevdiklerini anlatacaklar ve ben, ben sanki bağışıkmışım gibi, hep sempatik ve anlayışla dolu.

"Aşk, kesinliğe giden yolu bulma gücünü taşımalıdır..." (Herman Hesse). Önce insan yinede belkemiğinin kökünü yöneten güçlerle, yani Kundalini'nin erkek kardeşleri ve baldızlarıyla savaşmayı öğrenmelidir.

"Günaydın, Fröken, bugün göbeceğinize dokunmama izin var mı?" (Öbür kişiliğim Herr Nagell konuşuyor.)

Bütün o güzel nağmeler kafamın içinde dönelip duruyorlar takside giderken. "Hangi şarkıyı söylememi istersiniz?" sarhoş kocasının ayakkabılarını çıkarmak için yalvaran Madam Yamagushi gibi. Neden "Irish eyes are smiling" ya da "By Killarney's Lakes and Dells" olmasın? Mutlu olduğum sanısını yaratacak herhangi gülümser birşey." **İnsanı mutlu eden gülümseyişler vardır, gülümseyişler vardır..."** Peki neden biraz içki olmasın? Bazen o kadar çok gülümsüyordum ki yatağa girerken bile yüzümden çıkmıyordu. Öyle yatıyordum, gözlerim kapalı gülümseyerek. Arasıra kalkıp bir reverans yapıyordum-aşırı bir alçakgönüllülük eğilişi. (Bunun için Japonca'da iyi bir sözcükleri var ama şimdi anımsayamıyorum.) Her neyse, bu bir bel kırandır ve ertesi günün hakaretleri için adamı formda tutar. Asla gerileme! Eğer aldatmacalarla, kızgınlıkla, ertelemelerle, kuruntularla, sahtekârlıklarla, yalpalamalarla hatta kabızlıkla karşılaşırsan gülümsemeyi sürdür, eğilmeye sürdür.

Bütün üçkağıtçılığına, hoppalığına ve yalancılığına rağmen ona inandım. Bana yalan söylediğini bildiğim anlarda bile inandım ona. Yaptığı bütün aptalca yanlışa, haince davranışına bir özür buldum. Ben kendim de biraz yalancı değil miydim? Ben kendim de bir dalavereci, bir dolapçı, bir üç kağıtçı değil miydim? Seviyorsan inanmalısın ve inanırsan anlarsın ve bağışlarsın. Evet, tamam bütün bunları ben de yapabilirdim ama unutamadım. Benim bir parçam heybetli bir dangalaktır, öbür parçamsa dedektif, yargıç ve cellattır. İtaatkar bir çocuk gibi dinlemekteyken Yankee Doodle Dandy'yi aynı anda tersten söyleyebilirim. Haftalar sonra bile bitmemiş cümlecikleri anımsayabiliyor ve boş yerleri keyfime göre dolduruyordum bazı değiştirmelerle. Ama böyle davranmaktan kaçındım. Görmek istiyordum. O neyi anımsamak üzere anımsayacaktı bakalım ve yatıp bekledim.

Ama o pek öyle akılda tutacak, anımsayacak biri değildi. Hep yeni keşif alanları açıyordu, tabutu kürekler dolusu pislikle örtüp geçmişi gömer gibi. Ah işte gömüldü, artık dans edelim! işte ölüverdi, eğlenelim! "Yarın ne yapıyorsun? Seni dört sularında ararım, tamam mı?" "Tamam" Ama hiçbir zaman yarın yoktu. Hep dündü.

Dünden önceki günse başka bir hikâyeydi. Yani onun öbürleriyle yaşamı demek istiyorum, aşk hayatı. Bütün bunlar bir biçimde belleğin kasasında kilitli gibi gözüküyordu. Yalnızca bir dinamit çubuğu orayı açabilirdi. Ayrıca, deşmek gerçekten önemli miydi, gerçekten gerekli miydi? "**Aşkın vb. vb. vb. yapacak gücü olmalıdır".** Belki de ben âşık olduğumu sanıyordum. Belki de yalnızca açtım, yalnızdım, herhangi birinin oyuncak bir tabancayla devirebileceği bir nişangâh belki.

Düşünmeye çalışıyorum ona ilk ne zaman âşık oldum? İlk karşılaştığımız zaman değil, bu kesin. Onu bir daha görmeseydim şu kadar bile dert etmezdim. Beni ertesi ya da bir sonraki gün aradığında ne denli şaşırdığımı anımsıyorum. Sesini bile tanımadım. "Merhaba! Tokyo'dan küçük arkadaşın konuşuyor." İşte aslında böyle başladı. Telefonla. Neden telefonla onurlandırıldığımı düşünmemle. Belki de yalnızdı. Buraya geleli daha birkaç hafta olmuştu. Belki de birisi ona benim Doğu'ya, özellikle de Doğulu kadınlara deli olduğumu söylemişti. Özellikle de Japon kadınlarına.

"Onları gerçekten anlıyorsun değil mi" diye sorup durur arkadaşlarımdan biri.

Sanırım yine de en iyi anladıklarım hala Japonya'da. Lawrance'ın "İtalya'da Şafak" ta söylediği gibi "Kuşlar Amerika'ya gider " Zamanın dışında doğmuş insanlar vardır, ülke, gelenek, kast

dışı doğmuş insanlar vardır. Tam anlamıyla yalnızlar değil, ama sürgünler, gönüllü sürgünler. Her zaman romantik de değillerdir: yalnızca ait olmazlar, hiçbir yere demek istiyorum.

Kayda değer bir haberleşme sürdürdük. Yani, ben sürdürdüm. Onun katkısı bir tam ve bir yarım mektuptu. Kesin olan bir şey varsa o benim mektuplarımı hiç okumadı; nedeni basit: Hepsini postalamadım. Yansı benim eski, antika New England sandığımda. Bazılarının üstünde "Özel Posta" yazılı. (Ben yerin birkaç metre altındayken birisi bunları ona postalasa ne kadar dokunaklı olurdu) O zaman, sevgili saplantımı açıklamak için yukardan ona fısıldardım: "Sevgili Koi-Bito'm, bu rabu reta'yı (aşk mektupları) Tanrı'nın omuzlarından eğilip okumak ne güzel" Fransızların dediği gibi~Parfois il se produit un miracle, mais loin des yeıa du Dieu" [Bazen mucize olur, ama Tanrı'nın gözlerinden uzakta.] **Tanrı mucizelerle ilgilenmez. Zaten yaşamın kendisi de uzun bir mucizedir. Deli gibi aşık olduğun zaman mucize peşine düşersin.**

Dans mon ame je nage toujours. [Ruhumda sürekli yüzüyorum.]

Bütün bunlar olup giderken ben Japonca dersleri alıyordum. O'ndan değil onun hiçbir zaman vakti yoktu. Japoncamı denerken yaptığım ilk hatalardan biri, ona feci göründüğünü söylemem oldu. "Çok güzel görünüyorsun" demek istemiştim. (Menekşeleri düşürmek gibi!) Çok çabuk öğrendiğim bir başka şey de paranın (Kane) saygı değer olduğuydu. Yalnızca "Kane" değil "O kane". (O saygıdeğer anlamını veriyor). Bir de, insanın karısından "Şu çirkin, aptal, baş belası yaratık" diye sözediliyordu. Bire bir anlamamak kaydıyla tabii. Yalnızca ters dönmüş bir saygı. Japonca'da pek çok şey başaşağı ya da içi dışına çıkmış ama alışıyorsun bir süre sonra. Kuşkular içindeysen 'Evet' deyip gülümseyeceksin. Asla arka dişlerini gösterme yalnızca ön dişler; özellikle de altın kaplı olanları. Eğer annesi ya da kızı yeni ölmüş eski bir arkadaşa rastlarsan gülersin. Bu, senin çok üzgün olduğu anlamına gelir.

Çok kısa sürede "hasretini çektiğim" demeyi öğrendim Bo jo no kito ve "bakari" biricik ve tek. Ama bu kandırıcı cümleciklerin hiçbiri beni fazla ilerletmedi.

İşin gerçeği, hiçbir şey beni fazla ilerletmiyordu. Kendimi çok çabuk ele vermiştim. Japon kızı pek öyle romantik değil anlaşılan. Mamma-san ve Papa-san Cho Cho-san için iyi koca bulacaklar, şeceresi tamam, işi iyi, sağlığı vb. yerinde adam. Cho cho-san mecbur bundan çok hoşlanmak, çok minnettar kalmak. Bazan Cho Cho-san üzgün çok. Bazan o seppuku yapmak kendini ırmağa atmak ya da gökdelenden atlamak. (Harakiri, asla.)

Henry-san çok üzülmek Japon kadınlara. Bütün Japon kadınlarla evlenmek istemek, ister kire ister kirai olsunlar. Bütün Japon kadınlar değerli çiçekleri severler Henry-san'a söyleniyor. Henrysan aptal adam. Fazla romantik, fazla inanıyor, fazla güveniyor. Henry-san yok hiç deney Japon kadınla. Henry-san çok kitap okumak. Henry-san başlamak çok Japon kadın görmek. O başlıyor anlamak bütün Japon kadınlar birbirine benzemiyor, aynı davranmıyor, aynı konuşmuyor, aynı düşünmüyor. Bazıları çok çirkin, bazıları çok kaba, bazısı aptal bazısı salak. Yine de Henry-san sevmek Japon kadını. Eğer Yahudi kanı, Kore kanı ya da Hawai kanı taşıyorsa daha da çok seviyor. Henry-san hâlâ Brooklyn delikanlısı. Gömen nasai.

Japon dilinin bulanık bir dil olduğunu söylüyorlar. Ama Japon zekâsı çok parlak, çok keskin ve çok hızlı. Bir şeyi bir kez söylemen yeter, hemen akıllarına yazılıyor. Kesin olan bir şey varsa, bazı şeyleri hiç söylememelisin. Hassas ruhlar! Muhallebi çocuğu, belki daha uygun olur. Gücendirip gücendirmediğinden hiçbir zaman emin olamazsın. "Duygularınızı incittim

mi?"; "Evet, duygularımı incitmediniz." Çoğu karanlık ve dipsiz olan gözler sözcüklerden daha fazla şey anlatır. Bazen bütün yüz aydınlanır, ama gözler değil. Bir parça doğaüstü!

Onda beni ele geçiren şeyi saptayabilseydim bunun gözleri olduğunu söylerdim. Tek başlarına bakıldığında öyle olağanüstü değildiler; onların içine doldurduğu (ya da dışta bıraktığı) şeydi büyüleyen ve tedirgin eden. Her zaman karanlık olmalarına karşın, bazen tutuşur gibi parlar, bazen da için için yanarlardı. Ya da alevler saçabilirdiler. Ya da tümüyle anlamsız, varlığının girintilerine doğru ölüp gidebilirlerdi. Neşeli olduğu zaman bile gözlerinde hep henüz olgunlaşmamış bir keder vardır. Onu korumak istediğini hissederdin ama kimden? O kendisi de söyleyemezdi. Bir şey ruhuna abartıyor, ve uzun, çök çok uzun zamandır böyle bu. insan şarkı söyleyişinden de sezinliyordu bunu. Gırtlağı açıldığı anda bambaşka bir kişiliğe bürünüyordu. Öyle söylendiği gibi, işin içine yüreğini kattığından değil bunu da yapabilirdi ama daha çok ruhu beliriyordu sanki, insanların sık sık

Nasıl tatlı, güzel bir yaratık" dediğini duydum. Yalnızca maskeye bakılırsa, doğru. Oysa o kendi içinde bir volkandı. Derinliklerinde bir şeytan hüküm sürüyordu. Ruh durumlarını belirliyor, iştahını, isteklerini, arzularını ve özlemlerini düzenliyordu. Onu küçük yaşlarda ele geçirmiş olmalıydı "gamaguche" etmişti onu, deyim yerindeyse. (Tabii ki benim adıma katıksız bir varsayım.)

Bazı şarkıları iki dilde de söylüyordu. Japonca olanlar nedense bana hep daha hoş geliyordu. Eve karmakarışık geldiğim durumlarda kendime "bir bülbül edin ve ona Japonca şarkı öğret" diyordum. Böylece gözlerindeki anlamla ezilmezdim. "Fly me to the moori'u söylediğini düşün! Ve ne hoş olurdu şarkısı bitince boynunu koparıp çöpe atabilmek!

Geceler boyunca şu aynı aptal, duygusal nağmeler herhangi bir insanın böyle bir şeyi yapabiliyor oluşu beni yalnızca şaşırtmıyor, iğrendiriyordu da. Kimbilir nasıl bir dayanıklılık gerektiriyordu bu? Ve nasıl bir duygusuzluk aynı zamanda! Mais, comme on dit, les femmes n'ont ni gaut, ni degaut. [Fakat söylendiği gibi, kadınların nc zevki vardır ne de zevksizliği] Yine de, yinelemelere karşın, tekdüzeliğe karşın kendimi hep ayın donmuş çiğinde yüzen bir deniz yıldızı gibi hissediyordum. Ben kendi Orgue de Barbarie'mi kendi iç cebimde taşıyordum Bubu. yoksa "Bobo" muydu, hep sabırla beklerdi. En büyük rakibim MahJong'du. Kim inanırdı buna? Bütün geceyi böyle ayakta geçirmek ve bu salak oyunu oynamak için herşeyi feda edebilirdi, belki bir mink kürk dışında. MahJong!

MahJong dendi mi bunları düşünüyordum, benim ona ilişkin yorumum buydu. Bir küçümseme. Taşları takırdatırlarken, kuytu bir köşede uyuklayan biri kınk dişleri arasından "My Japanese Sandman"i ıslıkla çalar. Bir MahJong oyunu için herşey! İnanılır gibi değil, ama gerçek.

Bu Allahın belası oyunun ülkede bir delilik halini aldığı dönemi anımsıyorum

aşağı yukarı 1900 yılı olsa gerek. Evet, Brooklyn'de bile oynanıyordu. O zamanlar daha çocuktum ve taşları elimde tutmayı seviyordum.

O sıralarda bizim insanlar kaçık gibi davranmaya özeniyorlar diye düşünürdüm. Aristokrat bir oyun gibi görünürdü. Yoksulların Mah Jong takımları yoktu. Yoksullar Çince ya da Japonca konuşmazlardı. Her neyse, çılgınlık pek uzun sürmedi. Kauçuk ağaçları ve antimacassar'ları ya da adları her neyse ile birlikte ölüp gitti. O günlerde daha uyku ya da uyanma hapları

yoktu. İnsanın sabah işe gitmesi gerekiyordu, başı ağrısın ağrımasın. Alka-Seltzer keşfedilmemişti henüz. Ne de insanlar giderlerini ödemek için çek imzalıyordu.

Piyano barına geri dönüyorum... Orada, tabii ki, koruyucular vardı ya da modern söyleyişle, Şeker Babalar. Ve şu çok bilinen cümle "Hiç bir anlamları yok, zararsızdır onlar." Sanki hayali düzüşmelerden hoşlanıyorlarmış gibi. Bütün şu saygın görünüşlü vatandaşlar tahminen hadım. Hepsi teleskopik önsezili ve donlarında karıncalar. Hepsi do-minör'le aya uçuyorlar.

Eğer genelev, Victor Hugo'nun dediği gibi **"aşkın mezbahası"** ysa, piyanoları da mastürbasyon konağının giriş kapısıdır. Bütün şu deli, aygın baygın aşk şarkıları hepsi de defterine İngilizce, Japonca, İspanyolca, İtalyanca, Fransızca yazılmış... "Peki şimdi n'olacak, sevgilim?", "Şensin benim bütün özlediğim taptığım ve tapındığım", "Yalnız ve hüzünlüysen ara beni. Vakit geç deme, hemen ara!", "Beni bütün kalbinle sev", "Dilerim seversin", "Aşk çok büyülü bir şeydir", "Beni sev ve dünya benim olsun", "Aşk çok büyülü bir şeydir.", "Beni sev ve dünya benim olsun.", "Aşkımız, sürecektir.", "Seni sevmeden edemiyorum.", "Bu o olmalı onu seviyorum.", "Bütünüyle beni bütünüyle al.", "Dünyanın bildiği en büyük aşktan da çoğu benim sana vereceğim aşk bu.", "Sen olan herşey", "Sen gittikten sonra.", "Sana aşkımdan başka bir şey veremem.", "Uzaklardan, bir düşe sarılarak" Gel düşleyelim.", "Elveda kara tavuk.", "Büyülenme.", "Kara sevda." Bunları Kabızlık, Kaçamak, Aldatmak, Dövünmek, Zina, Lokomotif

Mühendislerinin Kutsal Kardeşliğiyle topla, Schmetterlink'i çıkar, Maeterlink'le böl. A la fın ce fât diplorable. Başka bir deyimle ltchykoo and Kalamazoo" ya da Japoncadaki "Aishite'ru!" (Seni seviyorum).

Beş aşağı beş yukarı, aşk için yakaran mutlu kaçığın şu eski sorunu. "Seni seviyorum!" Bunu İngilizce söyleseydim hiçbir anlamı olamazdı. (Kimin aklına gelir, örneğin Omanko gibi güzelim bir sözcüğün yarık anlamına geldiği?) Eğer Japonca söyleseydim verboten (yasak) olurdu, çünkü daha olgunlaşmamış bir şey. Sevmek. "Söylemek yapmaktan daha kolaydır" dedi bir gün bana telefonda; önce evlen sonra aşktan sözet-genel yaklaşım buydu. Yine de her akşam, piyano barında aşk da aşk, başka şey yoktu. Piyano tuşlarından aşk ırmakları dökülüyor; her biri güller arasında aşktan açan şarkılarıyla bülbüller şakıyordu onun gırtlağında. Tuşların aralarındaki hamamböcekleri

bile düzüşüyorlardı. Aşk. Yalnız aşk. Tatlı bir ölüm. Ve Japoncada daha da tatlı bir ses veriyor: "Yokoraku ojo."

Sürmesinin altında gülümseyişinin gölgesi vardı. Ve gülümseyişinin altında da ırkının melânkolisi. Kirpiklerini çıkarttığı zaman, geriye içine dalıp Styx ırmağına bakacağın iki kara delik kalıyordu. Hiç bir şey, asla yüzeye çıkmıyordu. Bütün sevinçler, keder, bütün düşler, yanılsamalar onun Japon ruhunun derin yeraltı suyunda, çılgın kargaşasında çakılıydı.

Onun kara, hantal suskunluğu, konuşsa söyleyebileceği herhangi bir şeyden çok daha anlamlıydı benim için. Korkutucuydu da, çünkü her şeyin tam anlamsızlığını anlatıyordu. Ve öyle de. Her zaman öyledir. Hep öyle olacak. Peki şimdi, Sevgilim? Hiçbir şey. Nada sonunda olduğu gibi başlangıçta da sessizlik, ve Müzik yüzünü yitirmiş ruhun kenar dikişidir. içten içe ondan nefret ediyordu. Derininde boşluk barındıran biriydi.

"Love Forever in Bossa Nova"

Ve böylece, aylar aylar süren bütün bunlardan sonra, sızlayan ayak parmağı, karşılıksız mektuplar, verimsiz telefon konuşmaları, Mah-Jong oyunu yalancılık ve iki yüzlülük, ıvır zıvır ve soğukluklardan sonra, artık dönüştüğüm ***umutsuzluk gorili başı büyük Insomnia (uykusuzluk) denilen şeytanla boğuşmaya başladım.*** Sabahın üçünde, dördünde ya da beşinde kendi kendime saçmalayıp duvarlara yazılar yazmaya başladım şöyle kırık bozuk cümleler: "Senin suskunluğunun bir anlamı yok benim için; ben senden daha büyük susacağım." Ya da "Güneş doğunca ölüleri sayarız" ya da (bir arkadaşın teveccühü) "Eğer beni zaten bulmamış olsaydın arıyor olmazdın" ya da Tokyo hava raporu, Japonca yazılı: "Kumore Toki doki ame." Bazen yalnızca, "İyi geceler!" (O Yasumi nasai!) Yepyeni bir delilik tohumunun kıpırdanışını duydum içimde. Bazen banyoya gidip tuhaf suratlar yapıyordum ve bu iş benim ödümü bokuma karıştırıyordu. Bazen da karanlıkta öyle oturuyordum ve telefonun çalmasını bekliyordum. Ya da kendi kendime mırıldanıyordum "Smoke gets in your eyes" ya da bağırıyordum "Merde" (Frz. Bok-çev.)

Belki de bu en iyi tarafıydı işin, tanrım yardımcı ol. Kim ne diyebilir? Daha önce de bu durumun içinden geçtim, düzinelerce defa. Yine de her seferinde yeni, değişik, daha acılı, daha dayanılmaz oluyor. İnsanlar çok hoşlaştığımı, daha da gençleştiğimi söylüyorlardı ve işte bilinen zırvalamalar. Ruhuma bir kıymık battığını bilmiyorlardı. Zaten kenarlı bir boşlukta yaşadığımdan habersizdiler. Eblehleştiğimin de farkında değilmiş gibiydiler. Ama ben biliyordum! Diz üstü çöküp yerde konuşacak bir karınca ya da hamamböceği arıyordum. Kendi kendime konuşmaktan fenalık geçirmek üzereydim. Arasıra ahizeyi yerinden kaldırıp onunla konuşur gibi yapıyordum. Deniz aşırı konuşmalar tabii, aşağısı kurtarmaz: "Evet, Henry-san, benim, Monte Carlo'dayım (ya da HongKong, Vera Cruz, farketmez.) Evet, buraya iş için geldim. Ne? Hayır, yalnızca birkaç gün için. Beni özlüyor musun? Alo, Alo..." Cevap yok. Hat gitti.

Fena iş değil, kıçın sıkıyorsa. Benim yaşımda uzman olmak zorundasın. Yumru bacak Byron bile, romantik bir dangalağa dönmüş bulunan benden daha başka yollar bulamamıştı kendini kollayacak. Bir yandan dışarı fışkırmasınlar diye barsaklarımı tutarken, öbür yandan jonglörlük yapabiliyordum. **(Testislerden sözederken Japonlar sırf "taşak" demekle yetinmiyorlar onlara "kintama" ya da 'altın taşak' diyorlar.)** Daha önce anlattım, paraya da (kane) yaptıkları gibi. Asla pis para değil, onurlu para. (Okane) Neyse, hiç değilse Japonca öğreniyordum. (Özel dersler. O'ndan değil.) Japonca öğrendikçe Japonları daha az anlar oluyordum yani onların kafalarını, ruhlarını, Weltanschauung'larını (dünya görüşü). Dil açısındansa hiçbir şeye benzetmeye olanak yok. Arasıra bir ipucu yakalamış gibi oluyordum. Örneğin Âsaki sabah gazetesi demek. Asa mara sabah dikilmesi (ereksiyon), Akagi ise etli istiridye yaya da tombul yarık anlamına gelebilir, hangisini istersen. Ama Aishite'ru (Seni seviyorum) dikkatini çekerim! Gelişmemişler gibi "Seni seviyorum" diyeceğine İncil'i ezberden oku daha iyi. En sağlamı her zaman gülümsemek. Özellikle incindin, aşağılandın ya da hakarete uğradınsa. Hançer sonra saplanıyor, en beklemediğin anda. Kaburgalarının arasından kayıyor, tıpkı kimononun altındaki el kadar yumuşak. Hançer saplandığında doğru cevap "Ah, demek öyle!" olmalıdır. Bu yalnızca bir günahlar yığınını değil, bir cinayetler yığınını da kapsar.

Derler ki cennet cehennemden düşsel bir çizgiyle ayninmiş. Mutluluk ve umutsuzluk da "Doppelgânger", yani kan kardeşidir. Aşk kapısız penceresiz bir hücre olabilir; insan girip

çıkmakta serbesttir, ama boşuna. Şafak özgürlük ya da dehşet getirebilir. Aklın hiçbir yaran yoktur, eğer insan deli gömleğinin içindeyse. İşte böyleydi. Böylece olacak.

Beynimi kemiren kurttan kumlamadığında karanlıkta vals yapmayı dene. Ya da seyyar merdiveni alıp tavana onun adını kabartma harflerle yaz. Sonra yatağa yatıp ellerini kafanın altında kavuştur ve onun bütün kusurlarına karşı körsağır olduğuna inan ve Buda'ya iyiliği ve sevecenliği için şükret. Ona söylemiş olabileceğin güzel sözleri anımsa ve nakarat gibi tekrarla. Ortaya bir joker at, örneğin "bana hep sevgilim dediğin için teşekkür ederim." Görgü kurallarına uymayabilir ama uzaktan bile onları etkiler. Bambu ormanında kaybolabilirsin ama yıldızları her zaman görebilirsin.

Tanrı aptalları korur ama hiç huzur vermez. ***Aptal, yarını hep yeni bir gün sanır ama hiçbir zaman değildir. hep aynı gün, aynı yer, aynı zamandır.*** Hava her zaman fırtınalıdır ve görüş mesafesi sıfırdır. Ortada ne tanrı, ne barış, ne güneş olmasa bile yine mucizelere inanır. Habire anlamını yadsıdığı şey ise kendisinin mucize olduğunu görmektir.

Aşk, gerçek aşk kendini tümüyle bırakmayı getirir mi? Bu hep soruldu. Birazcık da olsa karşılık beklemek insanca birşey değil mi? İnsan ille de tanrı ya da süpermen mi olmalı? Vermenin sınırları var mıdır? İnsan sonsuza kadar kanayabilir mi? Bazıları sanki bu bir oyunmuş gibi stratejiden söz ediyorlar. Kendini ele verme! Soğukkanlı ol! Geri çekil! Şöyle görün, böyle görün! Yüreğin yarılsa da gerçek duygularına ihanet et. Hep sanki hiçbir şeyden etkilenmiyormuş gibi davran. Aşk kırgınlarına verilen öğütler bunlar işte.

Yine de Hesse'nin dediğine göre **"aşk kesinliğe giden yolu bulmalıdır. O zaman sırf cezbedilmekten kurtulup cezbetmeye başlar."**

Peki sonra ?

Sonra tanrı yardımcımız olsun, çünkü cezbettiğimiz hiç de ağzımızın tadına uymayabilir. Ve onca zamandır arzuladığımız şey istenmeyebilir. Ve ister cezbedilelim ister cezbedelim, önemli olan bir ve tektir. "Bakari". İlmin irfandan daha önemli olan kısmı, eksik kalan kısmıdır. Buda'lar ve İsa'lar bütün olarak doğmuşlardır. Onlar ne aşkı ararlar ne de verirler, çünkü onlar aşkın ta kendisidirler. Ama habire doğan bizler aşkın anlamını keşfetmek zorundayız, çiçeğin güzelliği yaşaması gibi onu yaşamayı öğrenmeliyiz.

Harikulâde bir şey, eğer inanabilirsen, bunu işleyebilirsen! Yalnızca aptal katıksız aptal becerebilir bunu. Bir tek o derinlikleri ölçebilir, gökleri geçebilir. Saflığı korur onu. Korunmak istemez.

Ve şimdi de resimler üzerine birkaç söz...

Balık mı, et mi? Gruel mi, Pantagruel mi? Ne durumda olursa olsun varolan çılgınlıkla "aynı türden". Ya da bir Japon edebiyat düşkününün deyimiyle "değersizliğin taslakları" mı diyelim? Güzelliği kasap tezgahına yatırmayalım. Bir kez daha belirtmek gerekirse, içeriğin değersizliği ile aynı türden olan bu resimlemeler güzel, espirili, delice ya da başka herhangi birşey olma savını' taşımazlar. Metinle aynı karakterdedirler ve ikisinin de anahtarı uykusuzluktur. Resimlemelerin bazıları ne resim, ne de çizimdir, aksine yalnızca sözcükler ve çoğunlukla salt hokkabazlık yada gevezeliktir. Sabahın saat üçündeki farklı ruhsal durumları yansıtırlar. Kimilerine kuş yemi serpilmiştir, kimilerine sognes, kimilerine ise mensognes. Kimileri pembe arsenik gibi fırçadan damlamış, kimileri de topak olmuş onlardan da şişler ve yumrular oluşmuştur. Kimileri organik, kimileriyse inorganikti. Ama hepsi de, kendi kişisel

yaşamlarını anlamsızlığın bahçesinde sürdürmek zorundaydılar. Hiçbiri tümüyle nature morte, yani koshet (temiz, yahudi yasalarının izin verdiği yiyecek) değildi. Hepsi de şeytanın nefesiyle hohlânmıştı. Aşın dozda lizolden başka hiçbir şey onları yola getiremez artık. İlke olarak Blake'in "öfkeli kapları terbiye edilmiş beygirden daha bilgedir." sözüne açıklık kazandırırlar. "Türdeşlikleri" içinde acı, pohpohlama, düş kırıklığı, yoksun kalma, melankoli ve tümüyle saçmalığın tuhaf bir karışımını oluştururlar. Başka bir deyişle edepsizce bir boktur onlar.

İran'a ilk yolculuğum sırasında, İsa'dan önce yaklaşık 731'de, sözcükler ve biçimlerin bileşiminde yatan ıssız büyü beni etkilemişti. Birkaç yüzyıl sonra Uzakdoğu gezisinde aşkın, tinselleşmiş aşkın ve yanılsamanın karışımı beni yine etkiledi. Kısaca, coşkunun ve öncesiz kaosun "türdeşliği" bu, sonraları, gökkuşağının eteğinde var olmayan altın çanakla simgesel olarak anlatılmıştır. Onlarca yıl sonra, Araf da, eskilerin kafasını bunca karıştıran ve sonunda ortaçağda yönetimin Hieronymus Bosch'a geçmesine yol açan Altın Kesit'in gerçek anlamını buldum.

Şimdiki cisimleşmemde dünyalar arasındaki gezintilerde edindiğim tekniği, zanaatkar becerisini büyük ölçüde uyguladım. Adeta bilisizliğe küstahlıkla gem vurmayı öğrenmiştim. Kadri bilinmeyen bir suluboya ressamı olmaya hazırdım. **Ana karnındaki ilk girişimlerim pek cesaret kırıcı değildi. İşte orada, ana rahminin rahat kaplamasına raptiyelenmiş, kuryelik makamının olanca süsü içinde asılı duruyorlardı.** Geceleri akıntıların (Başka bir deyişle, anne çişinin) müziğine kulak vermeye ya da doğum öncesi talimatlar için hazır bulundurulan Talmud'un (Yahudilerin dinsel yasalar derlemesi) sayfalarını incelemeye hevesli olmadığım zaman, dölyatağındaki hamağımda mutluluk içinde sallanıyor ve **yapıtıma dölütsü bir sevinçle bakıyordum.**

Resimlerim kendi üzerimde Babil'e özgü büyüleyici bir etki yapıyordu. Daha önce de söylenildiği gibi, onlar ne balık, ne de et, ne Gruel, ne de Pantagrııel'diler, yalındılar. Ve inanıyordum ki, şeytan onları böyle istiyordu. Nihayet Hesperıd'lerin altın elmalarını arayan bir Cezanne da değildim ben.

Gerçeği söylemek gerekirse, o zamanlar hangi cinsiyetten olduğuma bile karar verememiştim. Saf ve erselik idim, en azından düşüncede böyleydim. **Kozadan kelebek mi, yoksa deniz aygırı mı olarak çıkacağımı da kararlaştırmamıştım henüz.** Yalnız, müziksel eğilimlere kapıldığımı anımsıyorum.

Sonraları beni felakete sürükleyecek eğilimler. Evet, o zamanlar Humperdinck, Palestrina, Gatti-Cazassa ve bunların kontrapuntocu güruhunun bana bulaşmış olmasının sonuçlarının ne olacağını kestirememiştim. Yaşam daha ilkbahar noktasında duruyor, Venüs ve Satürn Zodyak'jn yıldızlı çimenliği üzerinde bir menüet dansı tutturmuş gibi yapıyordu. Katedraller oluşmaya başlamamıştı, trobadourlar ve matadorlar, Leda ve Kuğu, o kötücül aşklarını daha prova etmemişlerdi. Aşk yaklaşıyordu, bilisizlik ve çılgınlıkla birlikte; boş inanlı melekler topluiğne başları üzerinde dans ediyor ama cinsellik başka bir yerde, olasılıkla Kalküta'nın Kara Deliği'nde bulunuyordu. Yani herşey salt erdenlikti.

Herşey o zamanlar başlamıştı: **intiharla flört, retorik dersleri,** Gioconda tutkusu, düşler alemine uçuş, sihirli değneğin alınması ve Marie Corelli ile Petronius Arbiter arasında seçim. Ansızın ufukta Turner görünüyor; savaş atı Bukephalos gibi sütümsü, pembe omletler ve arkitektonik suluboya renkleri içinde çırpınıp oynayarak. Zarlar atıldı. Ana rahmindeki yatağı

terk etme zamanı geldi. Fırçayı sallamanın zamanıdır önce şarlatan, sonra girişimci ve sonunda, erguvan kırmızısına, krom sansına ve Akdeniz mavisine aşık Maestro Rocambolesque olarak.

Krallık Sanat Akademisi'nce konulan kurallara, emirlere ve yönergelere aykırı hareket etmek oldukça kolaydı. Bana kaos, bilisizlik ve mutluluk içinde analık edilmedi mi? Kültiirii bir dikişte içmiştim, o muzır başını kaldırmaya cesaret etmesi durumuna karşı, revolver hep ateş etmeye hazırdı. Akşamdan sabaha Dada'cı olmuştum tanınmamış ustam Kurt Schvvitters'in, bu ünlü İsviçreli peynir kralının öğretisi doğrultusunda. Gerçeküstücüye dönüşmemin arifesinde hastalığım depreşti ve paldır küldür eski ustalara aşık oldum. Carpaccio, Cimabue Giotto ve Massacio ile gündelik ilişkiler içinde, **erken ortaçağın keşişleriyle otuzbircilerinin kurduğu tuzağa temiz yüreklilikle ağır ağır yürüdüm.**

Kayıtsızca sergiler açmam o zamana rastlar: Önce June Mansfield'in Roman Tavern'inde (Greenwich Village) ve daha sonra Minsk ve Pinsk dışında çeşitli Avrupa başkentlerinde. Kariyerimin ortasında tekniğimi Rubinstein gibi değiştirerek yapmacıklığa olan eğilimimi frenledim. Bunker Hill; L.A.'dan Baverly Glen L.A.'ya değin galerilerle müzelerden, müşkülpesentlerle elçilerden sakınmayı kendime ilke edindim. Bu arada ünüm o denli azalmıştı ki, şemsiyeler, kadife pantolonlar, tıraş bıçakları türünden işime yaramayan ıvır zıvır için yapıtımı elden çıkarmak zorunda kaldım. Bu hem iyileştirici, hem de ferahlatıcı etki yaptı. Hiçbir şey bilmiyormuş gibi resim yapmanın söz konusu olduğunu tabii ki durum da buydu keşfettim. Hiçbir şeyin resmini yapmamak, ya da buna denk olan bir şey bundan sonraki adımdı. Tabii ki bunu başaramadım. Yapıtıma büyük önem verdiğini ileri süren, yolunu şaşırmış bir astroloğun pençesine düşüşüm bu geçiş evresindedir. Başında uğur derisi ile doğmuş bu zat, daha ilkokul sıralarında öte dünya bilgisine karşı bir tutkuya kapılmıştı. Kendisine pekiyi gelmek istemeyen ispirtolu içkilerin etkisi altında, sabahın erken saatlerine değin tarihin sonu, etin yeniden dirilişi ve Constantibulustan Spasmodicus Apostrabulus'a kadar bütün Avatara'ların yeniden doğuşu üzerine atıp tutardı. Onun yönetimi altında yalnızca sol elle değil, gözler bağlıyken de resim yapmasını öğrendim. Bugün bu öte dünya bilgisi çılgınının talimatlarıyla elde etiğim sonuçları düşündükçe ürperirim. Yine de o bir şeyi gerçekleştirdi: Beni yetkinciliğin bağlarından kurtarmayı. O andan başlayarak yolum beni kaçınılmaz olarak bülbülün yuvasına götürdü.

Benim uguisu'm. Japonların bülbüle verdiği ad, yalnızca yetkin bir sese sahip olmakla kalmıyor, ukiyee'ye, shabushabu'ya. ve Anglosakson dilinin daha derin anlamlarına ilgi duyuyordu. Onun görmediği, okumadığı ya da duymadığı birşey bulmakta güçlük çekiyordum. Bir gece sonra repertuarını tükettiğinde, bana aşıladığı duygulu şarkılardan birini yatmaya hazırlanırken mırıldandım. ("More than the greaiest love the world has known, this is the love I'll give you) Gün doğmadan hemen önce coşkunun yatağından kalkarak, ona bir sonraki akşam yanımda götürmek üzere bir suluboya resim yaptım. Uykusuzluk aşamasına henüz ulaşmamıştım. Bu salt rahatlamaydı, içinde ana figürünün ilk örneğinin inanılmaz biçimde bülbülle kaynaştığı, ara sıra görülen ıslak düşlerle vurgulanan.

Herşeyi daha da saçmalaştırmak için Skriyabin tutkunu olmuştum, onun çözülmemiş quart'larından ve yukarı tonlardaki parıldayan gökkuşağı kokain efektlerinden derinden derine uyarılmış biçimde. Aynı zamanda Knut Hamsun'un aşk hastaları için romanlarım yeniden okuyordum, özellikle Gizemler'ini. Kendimi yine kirli çamaşırlar dolu keman kutusuyla ikinci bir Bay Nagel olarak gördüm. Evler bloku çevresindeki günlük gezintilerimde

sürekli olarak şu anmaya değer cümleyi yineliyordum: "Günaydın bayan, biricik manşonunuzu tutmama izin verir misiniz?" Her şeye sinirleniyordum, bir Japon takvimine bile. Büyülenmiş ve körleşmiştim. Renkli çiniden, hiç kullanmadığım bir lazımlık alacak kadar ileri gittim. Traş olurken mutlu ve aptallaşmış görünebileceğimi sırf kendi kendime kanıtlamak için yüzümü buruşturup şekilden şekile sokuyordum.

Sonunda kırık ayak parmağı, düşsel telefonlar ve uykusuzluk başladı. Şimdi Swedenborg evresine hazırdım, başka deyişle Mysticodoloroso kişiliğine. Melekler çevremde sarhoş güvercinler gibi uçuşuyordu. Unuttuğum diller kendiliğinden ve kusursuz sözdizimiyle dudaklarımdan dökülüyordu. Ölmüşlerle, sanki bunlar yandaki komşularmışçasına zahmetsizce ilişki içindeydim. Öğlenleri ise Gaspard de la nuit Gilles de Retz kılığında görünüyordu. Bir ayağım gök merdiveninde, öteki ayağım bok çukurundaydı, uzun lafın kısası, ikiye ayrılmak üzereydim.

Bu berbat tekinsiz durumda sözcük-resimlere başladım. Bunlar daha önce söylemiş olduğum gibi, ne Gruel ne de Pantagruel'diler, aksine "aynı türden", "saydam ve lekeli" idiler. İşte bu ruh durumunda Maeterlinck ile Schmetterlinck hurilerin, film yıldızlarının ve odalıkların yardımıyla birleşmişlerdi. Ejderin ekliptiği kestiği ve travestilerin tensel aşk ikiyüzlülüğüne başladıkları cinli saatti.

Insolite'i ve uzlaşmazı arzulayışım doruğa ulaşmıştı. Yalnızca bir atı, herhangi yaşlı bir beygiri düşünmem yetiyordu ve bakıyorsun hemen arka ayaklar üzerinde salına salına yürümeye başlıyor, burun deliklerinden alevler çıkıyordu. (Ve benim uguisu'm ne yapıyordu? Olasılıkla ayak tırnaklarını boyuyor ya da bahşişlerini düşsel Yen'lere dönüştürüyordu) Hangi görüntüyü aklımdan geçirsem, beni uyarmaya ve sözcük dağarcığımı bilemeye yetiyordu. Resim yaparken onunla Japonca, Urdu, Choctaw ya da Suaheli dillerinde konuşuyordum. Onu aynı zamanda hem göklere çıkarıyor, hem de yerden yere vuruyordum. Ara sıra, Bosch'a, işin uzmanına öykünerek onun örümcekler, karıncalar ve hamam böcekleriyle dolu bir kum saati içindeki resmini yapıyordum. Geri plan nasıl olursa olsun o hep melek benzeri, erden ve gizemli görünüyordu.

Sabahın beşinde genellikle saat çalıyor ve bir uyku hapı alıp günü hesaptan düşmenin sinyalini veriyordu. Çoğunlukla uykum hafifti, yazmayı ve resim yapmayı sürdürüyor ya da hiçbir anlam çıkmayan bulmacalar uyduruyordum. Kimi zaman, gelecekteki birkaç aylık falımı oluşturmaya çalışıyordum, ama boşuna. Sonunda ruh öldü, bu onun ruhu'ydu, bana avlanmak üzere yaklaşan ve güçten düşen. Gecelik çiziktirmelerim yerini piyano çalmaya bıraktı, Czerny'den başlayarak Leschetitzkiye ve onun sürekli yoldaşı Lord Busoni'ye kadar. Böylelikle sonunda şeytanı kovdum ve vesayet altına aldım. Uykusuzluğumla yaşamayı öğrendim, bundan zevk bile duydum. Son hareket ise bülbülü altın kafesinden kurtarmak ve yavaşça boynunu koparmaktı. **O andan başlayarak mutluluk içinde yaşadık ki bu da gerçek aşkın tarzıydı.**

Kaynak: Henry MİLLER, Uykusuzluk, INSOMNIA, Büyülüdağ, İkinci Basım: Mayıs 199, İstanbul

SİNDRELLA KOMPLEKSİ- THE CINDRELLA COMPLEX: Women's Hidden Çağdaş Kadında Bağımsızlık Korkusu

Hzl. Collette Dowling,

KURTARILMA ARZUSU

Hastalığımı başkalarından gizlemeye çalışarak, üçüncü kattaki evimizde, ateşler içinde yalnız yatıyorum. Oda büyük ve soğuk, saatler geçtikçe, tuhaf bir şekilde rahatsız edici gözüküyor. Çocukluğumu hatırlıyorum: hassas, çaresiz, küçük bir kız. Karanlık çökene doğru, ateşten değil, kaygıdan tam anlamıyla -perişan oluyorum. Burada ne yapıyorum, böylesine yalnız, böylesine bağsız, böylesi ne...havada? diye soruyorum. Bu kadar rahatsız, ailemden, yoğun ve yorucu işimden uzak...ilgisiz... olmak ne kadar garip...

Düşüncelerin akışında bir kesinti oluyor ve her zaman yalnız olduğumu kavrıyorum. Kaçınmak için onca çaba harcadığım bu gerçek, uyarıda bulunmaksızın karşıma çıkıyor. Yalnız olmaktan nefret ediyorum. Keseli hayvanlar gibi, bir başkasının derisinin altında yaşamak isterdim. Emniyette olmayı, sıcak, bakılıp gözetiliyor olmayı, havadan, hatta yaşamdan daha çok istiyorum. Beni şaşırtan bu olgu yeni değildi, oradaydı, uzun bir süredir benim bir parçamdı.

Yatakta geçirdiğim o günden sonra, belli bir tarzda yetişen ve kendimizden, sadece kendimiz sorumlu olduğumuz yolundaki yetişkin gerçekliğini göğüslemekten aciz olan benim gibi binlerce kadın olduğunu öğrendim. Bu görüşler konusunda çokça çene çalıyor olabiliriz, ama içerden bunu kabul etmeyiz. Yetişme tarzımıza ilişkin her şey, bize, bir başkasının parçası olacağımızı; ölene kadar mutlu evlilikle korunacağımızı, destekleneceğimizi, dibe batmaktan kurtarılacağımızı söyleyip durdu.

Elbette hepimiz kendimize özgü yollardan, bu vaaddeki yalanı gördük. Ama ancak Yetmişli yıllardan sonraki kültürel değişmeler sonucunda kadınlara farklı bir gözle bakıldı, düşünüldü, davranıldı. Artık kendimizden farklı şeyler bekliyoruz. Şimdi bize, eski kızlık rüyalarımızın cılız ve onur duygusundan uzak olduğu, yapılacak daha iyi şeyler -para, güç ve koşulların en ele avuca sığmaz olanı, yani özgürlük-bulunduğu söyleniyor: Kendi hayatımızla ne yapacağımıza, nasıl düşüneceğimize ve neyi önemli bulacağımıza karar verebilme becerisi. Özgürlüğün güvenceden daha iyi olduğu söylendi: güvence sakat bırakır.

Ama çok geçmeden, özgürlüğün ürkütücü olduğunu anladık. Özgürlük bize, üstesinden gelmek için kendimizi yeterli hissetmediğimiz olasılıklar sunar: terfi, sorumluluk, erkekler önden gitmeden tek başımıza yolculuk etme, kendimize ait arkadaşlar edinme şansı. Çok hızlı bir şekilde her türlü fırsat kadınların önüne serildi, ama ayrıca bu özgürlük yeni beklentiler yarattı: artık büyüyüp, "daha güçlü" olduğunu düşünmeyi tercih ettiğimiz birisinin kanatları altında gizlenmekten vazgeçmemiz; "kocaların, ya da ailelerin," veya öğretmenlerin değerlerine değil, kendi değerlerimize dayalı kararlar almaya başlamamız yolundaki beklentiler. Özgürlük, yürekten ve kendimize karşı dürüst olmamızı gerektirir. Ve birdenbire, zor olan şeyin bu olduğunu gördük; artık "iyi eş," veya "iyi kız evladı," veya "iyi öğrenci" maskesinin arkasında yakayı sıyıramayız. **Kendi ayaklarımızın üstünde durmak için otorite figürlerinden kopma sürecine girince, öğretilen değerlerin bize ait olmadığını keşfederiz.** Bu

değerler başkalarına -canlı, her şeyi kapsayan bir geçmişten gelen canlı insanlara-aittir. Sonunda gerçeğin kavrandığı an gelir: "Gerçekte hiç bir inancını yok." Gerçekten neye inandığımı bilmiyorum."

Bu, ürkütücü bir an olabilir. Bir zamanlar o kadar emin olduğumuz her şey, sanki heyelanla aşağı yuvarlanan toprak gibi ufalanır, bu da hiç bir şeyden emin olmamamıza ve dehşete kapılmamıza yol açar. Eski ve modası geçmiş bu destek yapılarının -artık inanmadığımız inançların-sersemletici kaybını yaşamak, gerçek özgürlüğün başlangıcı olabilir. Ama bunun ürkütücü olması telaşla geri kaçmamıza, güvenli, tanıdık, bildik bir yere sığınmamıza neden olabilir.

İlerleme fırsatımız varken neden geri çekilme eğilimi gösteriyoruz? Çünkü kadınlar, korkuyu göğüsleyip aşmaya alışık değildir. Bizi korkutan şeylerden kaçınmaya, küçük yaşlardan itibaren, sadece kendimizi rahat ve emniyette hissetmemizi sağlayacak şeyler yapmaya özendirildik. Aslında özgürlük için değil, bunun tam tersi olan bağımlılık için eğitildik.

Sorun çocuklukta başlıyor. Emniyette olduğumuz, her şeyin başkaları tarafından yapıldığı, ne zaman ihtiyaç duysak anneciğimize, babacımıza güvenebildiğimiz çocukluğumuz. Geceleri, kabuslar, uykusuzluk, huzursuzluk, o gün yaptığımız kötü bir şey, ya da yapmadığımız iyi bir şey için hayıflanma nedir bilmezdik; yatağa uzanır, uykuya dalıncaya kadar rüzgarın okşadığı yaprak seslerini dinlerdik. Burada, evcilliğe yönelik kadınsı itkimizle, bilincin hemen altında yatıyor gibi gözüken çocukluğa ilişkin rahatlatıcı dalıp gitme arasında bir ilişki olduğunu öğrendim. Bu, bağımlılıkla ilgilidir: birisine yaslanma, çocukluğa dönerek, bir başkası tarafından beslenme, tehlikelerden korunma, gözetilme ihtiyacı. Bu ihtiyaçlar, yetişkinliğimize dek uzanıp, kendine yeterli olma ihtiyacımızla atbaşı bir şekilde, doyum ister. Bir noktaya kadar bağımlılık ihtiyaçları, hem kadın hem de erkek için oldukça normaldir. Ama göreceğimiz üzere kadınlar, çocukluktan itibaren sağlıksız ölçüde bağımlı olmaya özendirilmektedir. Kendi içine bakan her kadın, kendine bakma, kendini koruma, kendini ortaya koyma konusunda kendini rahat hissetmesi yönünde hiç bir zaman özendirilmediğini bilir. Olsa olsa, içten içe, doğallıkla kendine yeterli gözükmeleri nedeniyle oğlanlara (ve daha sonra erkeklere) imrenerek, bağımsızlık oyunu oynamıştır.

Erkeklere bu öz-yeterliliği bahşeden doğa değildir; eğitimdir. Erkekler, doğdukları günden itibaren bağımsızlık için eğitilir. Tam tersine kızlara ise bir çıkış yolları olduğu, bir gün, bir şekilde kurtarılacakları öğretilir. Sanki anne sütüyle içimize yansıttığımız masal, yaşamın mesajı işte bu. Bir süre kendi başımıza girişimlerde bulunabiliriz. Okula, işe, seyahate gidebiliriz; hatta iyi para kazanabiliriz, ama bunun altında, bağımsızlığımız konusundaki duygularımıza ilişkin sonlu bir özellik yatmaktadır. Sadece idare et, çocukluk masalını olabildiğince uzat, nasıl olsa bir gün birisi gelip seni içtenlikli (otantik) yaşamın kaygısından kurtaracaktır. (Tek kurtarıcının, yani oğlanın öğrendiği şey, kendisiyle ilgilidir.)

Size kadınlardaki bağımlılık konusuna ilişkin girişimin, hem kişisel deneyimlerimden, hem de sadece son günlerdeki bir deneyimimden kaynaklandığını söylemem gerek. Uzun süre, Gelişmiş ve sahte bir bağımsızlık maskesiyle -başkalarının bana bakması yolundaki (ürkütücü) arzumu gizlemek için yıllardır kurduğum bir maskeyle-kendimi ve başkalarını aptal yerine koydum. Kılıf öylesine inandırıcıydı ki, öz-yeterliliğimin ince cilasında can sıkıcı bir çatlak yaratan bir şey olmasaydı, sonsuza kadar buna inanabilirdim.

Bu olay yirmi beş yaşımda başıma geldi. Bir dizi olay, daha önce beslediğimin farkında bile olmadığım duygulan keşfetmeme neden olmuştu; bunlar, işler sapa sardığı, yani yaşamın gereklerinin, sadece vaktinden önce gelişmiş bir kızın oyunlarla durumu idare edebildiği bir dünyadaki akımları değil, gerçek, nedensel, erişkin gerekleri gibi gözükmeye başladığı zaman durumu kontrol altına alması için bir başkasını kullanmak için her şeyi yapabileceğim kadar güvenliğimi tehdit eden derin ve gizli beceriksizlik duygularıydı.

Hırsın Çöküşü

1975 yılında, tek ebeveyn olarak hayatımızı kazanmak için tek başıma çalıştığım dört yıllık bir mücadele dönemini ve New York'u terkederek çocuklarımla birlikte, Manhattan'ın 150 km. kadar kuzeyinde, Hudson vadisinde küçük bir taşra köyünde yaşamaya başladım. Kusursuz bir arkadaş gibi gözüken dengeli, zeki, son derece neşeli bir erkekle tanıştım. Kendimize arazisi, bahçesi ve meyve ağaçları olan büyük, güzel bir ev kiraladık. Yeni coşkunluğumun etkisiyle, bu küçük Rhinebeck köyünde hayatımı kazanmak için yazmanın, Manhattan metropolünde olandan daha zor olmayacağına inandım. **Beklemediğim, gömemediğim şeyse, evimi tekrar bir erkekle paylaşmaya başlar başlamaz hırsımın şaşırtıcı bir şekilde çökmesiydi.**

Bilinçli bir karar vermeksizin, hatta farkında bile olmaksızın hayatım dramatik ölçüde değişti. Eskiden, on yıl önce geliştirmeye başladığım bir kariyerde, günde birkaç saat yazı yazardım. Rhinebeck'te ise zamanımın tamâmını evişleri -o mutluluk dolu evişleri-alıyor gibiydi. Yıllarca, vakit bulamadığım için alıştığım hazır yemekleri bir yana bırakıp tekrar yemek pişirmeye başladım. Köye taşınışımızın altıncı ayında beş kilo almıştım. Değişiklikten memnun, "sağlıklı," diyordum kendi kendime. "Hepimiz çok rahatladık." Kumaş gömlekler, bol elbiseler giymeye başladım. Sürekli oyalanıyordum: saksı ha-zırlıyor, ocak yakıyor, pencereden dışarıyı izliyordum. Zaman uçuyor gibiydi. Tantanalı sonbahar günleri yerini kışa bırakınca ben de bot ve palto giyip odun kırmaya başladım. Sabahları uyanmayı zor bulmama rağmen, geceleri deliksiz uyuyordum. Beni yataktan kalkmaya zorlayan hiç bir şey yoktu.

Ev kadınlığına sığınışım, olduğundan -bir işaret-daha rahatsız edici olmalıydı. Her şey bir yana, kendimi geçindirme becerisine sahiptim; aslında dört yıl boyunca yaptığım da bu olmuştu. Ah, tehlikelerle dolu; her gün zorluklara göğüs gerdiğim dört yıl. Çocuklarımın babası, destek olamayacak kadar hastaydı, bu nedenle faturaları ben ödüyordum. Ama çoğunlukla korkuyordum: beklenmedik bir şekilde artan fiyatlardan, ev sahibinden, her ay, her yıl, ayakta kalıp hepimizi geçindirecek parayı kazanamamaktan korkuyordum. Becerilerim konusundaki derin kuşkularım, bana ne garip ne de şaşırtıcı geliyordu. **"Bekar annelerin"** çoğu böyle hissetmiyor muydu?

Bu nedenle o görkemli, o bağbozumu sonbaharda köye taşınışımız, bulanık bir şekilde, "mücadelem" dediğim şeyden rahatlatıcı bir kurtuluş gibi geldi. Talihim beni çocukken yaşadığımdan pek farklı olmayan bir iç dünyaya götürmüştü: çilekli pastalar, temiz yorganlar, ütülü yazlık giysiler. Şimdi ise arazim ve çiçeklerim, yığınla odası, küçük ve rahat pencere önleri, tenha köşeleri bulunan büyük bir evim vardı. Yıllardan beri ilk kez kendimi emniyette hissederek, çocukluğun en olumlu yanlarına ilişkin bir tür "perde anı" olarak varlığını sürdüren dingin bir evcil yaşamı kurmaya başladım. Bulabildiğim en yumuşak tüylerle ve pamuklarla tecrit ederek kendime bir yuva yaptım.

Ve içine gizlendim.

Akşamları gösterişli yemekler yapıp gerçek bir yemek odasının masasına gururla seriyordum. Gündüzleri çamaşır yıkıyor, bahçede çalışıyordum. Geceleri ise yardımcı rolü oynayarak Lowell'in yazılarını daktilo ediyordum. Gariptir, on yıldır profesyonel olarak yazmama rağmen, sanki yapmam gereken şey bir başkasının yazılarını daktilo etmekmiş gibi geliyordu. Doğru... geliyordu (şimdi bununla güvenceyi ve rahatlığı kastettiğimi biliyorum). Aylarca böyle sürdü. Lowell, oturma odasında şöminenin önündeki büyük masasında yazı yazıyor, telefon görüşmeleri yapıyor ve işlerini yürütüyordu.

Bense zamanımı kızımın yatak odasının duvarlarına dekoratif kağıtlar asmakla dolduruyordum. Sık sık, kendi masama gidip birşeyler yazmaya çalışıyor, ama kağıtlarla oynuyor, dalgın, gelişigüzel düşünüyordum. Yazı teklifleri için ilişkilerimi kaybetmiş gibi olduğum için zaman zaman kendimi hayal kırıklığına uğramış hissetsem de, "şansım dönecek," diyordum.

Oysa bu bir şans sorunu değildi. Bilinç düzeyinde farkında olmamama rağmen, kendime ilişkin görüşüm büyük ölçüde değişmişti. Lowell'e yönelik beklentilerim de. Kafamda o tedarikçi olmuştu. Ben? Bense kendimden sorumlu olmak için kısmen kendi irademe karşı mücadeleden yorgun düşmüş dinleniyordum. Özgür kadın bunu hiç hayal etmiş miydi? Birisine yaslanma fırsatı yakaladığım an, ilerlemeyi bırakmış, aslında yolun sonuna gelmiştim. Artık hiçbir karar vermiyor, hiçbir yere gitmiyor, hatta arkadaşlarımla görüşmüyordum. Altı ay içinde kariyerimle ilgili tek bir iş yapmamış, ya da bir yayıncıyla sözleşme yapmaya çalışırken yaşanan türden bir mücadeleye girmemiştim. Elveda bile demeden, kadının geleneksel yardımcı rolüne dönmüştüm. Ayak işçisi. Katip. Bir başkasının rüyalarının daktilosu.

Stresten Kaçış

Çeyrek yüzyıl önce Simone de Beauvoir'nın de ustaca gözlediği gibi, kadınlar, "otantik (içtenlikli) varoluşa soyunmanın içerdiği gerilimden kaçınmak için," boyun eğmeci bir rolü benimsemektedir. Bu stresten kaçış gizli hedefim olmuştu. Geri çekilmiş, aslında daha kolay olması nedeniyle, gerçekte büyük bir küvet dolusu ılık suya gömülmüştüm. Çünkü çiçek yastıkları hazırlamak, alışveriş yapmak ve iyi (ve geçimi sağlanan) bir "partner" olmak, kendi başının çaresine bakan yetişkin yaşamında olmaktan daha az kaygı vericiydi.

Ama Lowell **"geleneksel erkek"** denilebilecek birisi değildi, çünkü bendeki bu gerilemeyi desteklemiyordu. Sanki giderek kalıcı bir eşitsizliğe dönüşmesinden ötürü mutsuz (o faturaları ödüyor, bense yatakları yapıyordum) olup konuyu bana açtı: eve hiç maddi katkıda bulunmadığımı söyledi. Mali açıdan her şeyi o karşılıyordu (kendinin yanı sıra bana ve üç çocuğuma bakıyordu) ve ben, bu eşitsizliğin farkındaymış gibi bile gözükmüyordum. Bunun kendisini yaraladığını, onun yardımcı olma arzusunu kötüye kullanıyor gibi gözüktüğümü söyledi.

Pazarlığın bana düşen kısmını yerine getirmediğim iddiası beni çileden çıkardı. Daha önce hiçbir erkek böyle bir iddiada bulunmamıştı. Onun için yaptığım onca şeyin, çekip çevirdiğim evin, yaptığım o harika keklerin ve tortaların kadrini bilmiyor muydu? Hafta sonu için arkadaşlar geldiği zaman yatak örtülerini değiştirip konuk odalarını temizleyenin ben olduğumun farkında değil miydi?

Evdeki ayarlamada "boktan işlerin" çoğunu benim yaptığım doğruydu. Ve tartışmaya bile gerek kalmaksızın bu işleri gönüllü olarak üstlendiğim de doğruydu. İçten içe, angarya işleri yapmayı istiyordum. Angarya işler sonsuz ölçüde emniyetlidir. Buna karşılık olarak insafsız ölçüde yüksek bir bedel alabilirsiniz: kadının istediği her şeyi.

Lowell'le birlikte New York'tan ayrılıp taşrada bir yere taşınma kararı verirken, anlaşmamız, herkesin kendini geçindirmeyi sürdürmesiydi. Bunu bozmak ne kadar kolaydı. Dergi makaleleri ve kitaplar için öneri hazırlıkları yapıyordum, ama duygusal olarak da entellektüel olarak da işimle ilgilenmiyordum. Şimdi geri dönüp baktığımda, aslında çalışma ihtiyacı duymamış olmam beni şaşırtıyor. Bunun yerine, bir eş olmanın lüksünün tadını çıkarıyordum. Lowell ise "adil değil," diyordu. Ve ben, "Adil olmayan ne? Böyle olması gerekmiyor mu?" diye düşünüyordum.

İçsel bir dönüşüm gerçekleşmişti. Yalnızken ve çocuklarıma ve kendime bakma ihtiyacı açık ve netken, kariyerimi sürdürmeyi ve en azından bağımsız davranmayı başarmıştım; ama Lowell işin içine girince gerilemiştim. Tıpkı dokuz yıllık evliliğim sırasında olduğu gibi bağımlı birisi gibi düşünüp, hissedip hareket etmemden çok uzak değildi. Bunu farketmek gerçek bir darbe olmuştu. Kendi bağımlılık duygularımdan nefret ettiğim için evliliğime son vermiştim. Hayatım boğucu ve kısıtlayıcı olmuş, ben de özgürlüğü seçmiştim. Şimdi ise sil baştan yaşıyordum, tek fark, durumu tatlılaştıran bahçe, şömine ve büyük bir evdi.

Durumun ekonomisi, olup biten için belirleyiciydi. Bütün faturalarımızın ödenmesi sorumluluğunu Lowell'in omuzlarına yıktığım için, hayat kazanmanın ne kadar büyük bir kaygı içerebildiğinden kesinlikle habersizdim. Bunu şimdi bile kabul etmek benim için zor, ama Lowell'i kullanıyordum. Kendi refahımdan sorumlu olmanın içerdiği stresi istemiyordum. Ayrıca derinlerde bir yerde, sadece bir erkek oluşu nedeniyle Lowell'in daha çok çalışması ve daha çok riske atılması gerektiğine inanıyordum. En azından kısmen yaşamımı kolaylaştırması yüzünden, buna inandım. İlişkinin sömürücü yanı burada devreye giriyor. (Ayrıca, sanki yetişkin ekonomisinin ortak pazarına gerçekten dalıp orada kaldığım taktirde kadınca olmaktan çıkacakmışım gibi, işe yönelik gerçek, yürekten bir katılımda tamamen "kadınca" olmayan bir şeyler olduğuna inanıyordum. Sonunda temelde irdelenmemiş olan bu küçük kuşku, bağımsızlık mücadelemde şaşırtıcı bir rol oynayacaktı.)

Lowell, ayda bir kere çek defterini çıkarıp kira, elektrik, su ve yakıt faturalarını ödüyordu. Ayrıca arabayla ilgileniyordu. (Bu anlamda arabayı da o kullanıyordu; araba kullanmaktan korkuyordum ve kullanmasını öğrenemiyor, öğrenmek de istemiyordum.) Lowell'in çabalarında ona ne kadar destek olduğumu göstermek için, eve kişisel hiç bir şey (makyaj malzemesi, giysi, takı) almıyordum. Tavanarasında bulduğum eski şeylerden dekoratif süslemeler yaptığım içir kendimle gurur duyuyordum. Parayla ilgili şeylere olan uzaklığım, temel bir yoldan yaşamdan uzak kalmamı mümkün kılıyordu. **"Çalışmak isterdim,"** diyordum ısrarla Lowell'e. **"Birisi bana bir iş verdikten sonra, yazmaktan mutluluk duyarım. Fikirlerimin sonuçsuz kalması benim suçum mu?"**

"Böyle devam edersen ne olacak?" diye sordu bir yılın sonunda. "Ne olacak?"

Bu "ne olacak?" sorusu iliklerimi dondurdu. Bu, bana yönelik duygularının derin olmadığının bir kanıtı gibi geliyordu, yoksa niye beni böyle zorlasındı ki? Bağımlılığımın kaba bir şekilde açıklık kazanması için, o yıl üç-dört ay bir hausfrau (Alm. Evkadını, Ç.N.) rolü oynamam yetti. Mutluluk verici evcilliğim bir gecede uçup gitti ve yerini, kışın gölün üzerini kaplayan buz

gibi, soğuk bir depresyon aldı. Her şeyden önce, çok az şeye hakkım olduğunu hissettim. Farkında bile olmadan, her şey için Lowell'den izin almaya başlamıştım. Bir arkadaşımı görmek için geç saatlere kadar Manhattan'da kalsam rahatsız olur mu? Cuma akşamı sinemaya gidebilir miyiz?

Kaçınılmaz olarak saygı gelişti: bana destek olan erkeğin beni yıldırdığını hissetmeye başladım. Derken en aptalca şeylerden ötürü onu eleştirip suçlayarak onda hata bulmaya başladım. Bu, kendimi ne kadar güçsüz hissettiğimin emin bir göstergesiydi. Lowell'in insanlarla daha rahat olmasına, ister iş, ister sosyal içerikli olsun, al-ver ilişkilerindeki ahenkli salınımına içerliyordum.

Lowell, her köşe başında onu bekliyor gibi gözüken başanya doğru ileri atılırken, ben, depresyon ve kaygı hissediyor, geceleri uyumakta güçlük çekiyordum. Seks için, ya da daha kesin olmak gerekirse, seksin sağladığı temas için çırpınıyordum, çünkü diğer her şeyle birlikte cinsel çekiciliğim konusunda da kuşku duymaya başlamıştım. Bu dönem olsa olsa, öz-imajımın tamamının felce uğradığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Bir yazar olarak, dünyada kendi yolunu çizebilecek bir insan ve -kaçınılmaz olarak-bir aşık olarak kendime güvenimi kaybetmiştim.

Belki de en semptomatik olanı, kişinin olaylardaki mizahı görmesini mümkün kılan perspektifi kaybetmemdi. Kısır bir döngü işliyordu; kendime saygımı kaybetmiştim ve işleri yoluna koyamıyor gibiydim. Korkudan sinmiştim ve doğrulmanın tek yolunun, birinin beni kaldırımsı olduğunu düşünüyordum. Lowell'in, içinde bulunduğum çıkmazı görüp anlamasını istiyordum. Hayatımdaki bütün olayların, bir gün kendi başıma ayakta durma olasılığına karşı harekete geçtiğini görmesini istiyordum. Buna derinden inanıyor; sanki hayatım boyunca beni etkileyecek bir şekilde sakatlanmışım gibi bir duygu taşıyordum.

"Ne yapayım böyle yetiştirilmişim," diyordum. "Hiç kimse benden hayatımı kazanmamı beklemedi, şimdi bunu ben kendimden nasıl bekleyebilirim?"

"Doğru değil," diye karşılık veriyordu. "Yalnız olduğun onca yıl hayatını çok iyi kazanıyordun. Şimdi benimle yaşıyorsun ve felçli gibisin. Bunda bir terslik var."

En kötü tarafı da, entellektüel olarak ikimizin de aynı şeye inanmamızdı. Her ikimiz de kadınların kendilerinden sorumlu olması gerektiğine inanıyorduk. Bu kadar hızlı nasıl geriledim? Bana ne oldu?

Öğrenecek çok şeyim vardı. Yaşadığım güçlüklerin birçoğunun başlangıcı çocukluğuma dek gidiyordu. Yine de bu noktada bırakamazdım. Nasıl olduysa, onca acıya ve karışıklığa rağmen, şeylerin olduğu gibi kalmasında benim de parmağım olduğunu, olaylara bakış açımda bazı çarpıtmalar bulunduğunu ve bu çarpıtmaları aktif olarak koruduğumu farkettim.

Elbette Lowell'le olan ilişkim de çarpıtılmıştı (o tedarikçiydi, ben de korunan). Kendimle olan ilişkim de. Bir şekilde kendimi Lowell'den daha güçsüz, daha az becerikli görüyordum. Bu, büyük bir çarpıtmaydı ve başka çarpıtmalara yol açıyordu: Lowell bana bakmalıydı. Evet, bu, zayıfın ya da (kendini ısrarla böyle görenlerin) çarpık ahlak anlayışıdır. Güçlü olan, bizi sürüklemekle "yükümlüdür"; bunu yapmadıkları taktirde, sayısız yoldan, onlara bunsuz yaşayamayacağımızı anlatıp dururuz.

Kendi yaşamımın sorumluluğunu almak zorunda olduğum düşüncesine öfkelendiğimi, beni "zorladığı" için Lowell'e kızdığımı farkedince kendimi utanmış ve derinden yalıtılmış

hissettim. Nasıl olur da bağımsızlıktan korkarım? Feminizm söz konusu olduğu sürece, buz çağına dönmüştüm. Benim gibi, bağımlı olmayı bağımsızlığa tercih eden başka kimler vardı ?

En çok korktuğum ve yalnızlık hissettiğim o dönemlerde yazma itkisini duydum. Bu kez istisna değildi. Belki yaşadıklarımı anlatırsam benim gibi başkalarının da olduğunu öğrenirdim. Dünyada yalnız, çaresiz, bağımlı bir uyumsuz, bir anormal olabileceğim düşüncesi ürkütücüydü.

Bu duygulan yazmaya başlayıncaya kadar, bunları birisiyle tartışacak gücü toplayamadım. Daha önce bu tür şeylerden söz edildiğini hiç duymamıştım. Yazdığım makaleyi anlattığım zaman beni anlamamış gibi gözüken anlayışlı bir editör beni hayal kırıklığına uğrattı. Derin bir nefes alıp tekrar denedim, çünkü doğrusu bu vatandaş anlamadıktan sonra başka hangi editör anlardı, bilmiyordum. Köye taşındıktan sonra yaşadıklarımı ve bunları neden yazmak istediğimi baştan anlatmaya başlayınca tekrar aynı duygulara gömüldüm. Bir şey öğrenmiştim, bir şey biliyordum ve bir başkasının görmediği bu şeyin gözardı edilmesine izin vermeyecektim. Adama, yaşadığım ve öğrendiğim şeyin önemli olduğunu anlattım. Göğüslediğim sorunları öğrenmek özellikle kadınlar için önemliydi. Deneyimim, gerçek ve felç edici bir gerçeği, kadın hareketinin henüz kavrayamadığı ruhsal bir olguyu ortaya çıkarmıştı: yayınlamasını istediğim makale, kadınların, yaşamdaki bağımlı konumlarını korumaktan kazandığı şeyleri (iyi şeyler, yani psikiyatristlerin "tali kazançlar" dedikleri şeyleri) anlatıyordu.

"Sanırım neden söz ettiğini anlamaya başladım," dedi editör.

Başka Kadınlar, Aynı Çatışmalar

Bir ay sonra New York dergisi makalemi, "Özgürleşmenin Ötesinde: Bağımlı bir Kadının İtirafları" başlığıyla kapak konusu yaptı. Aldığım mektup yağmuru bir vahiy gibiydi. Daha önce de okurlardan mektup alırdım, ama hiç birisi bunun gibi bir bam teline dokunmamıştı. Nefes nefese bir rahatlamayla kendi yaşadıklarını anlatmadan önce, "yalnız değilsin," diye yazıyorlardı.

Postacı her gün yeni bir parti mektup getiriyor, bense bunları alıp evin arkasındaki küçük balkonda okuyor, ağlıyordum. Mektuplar, ülkenin her tarafından, otuzlu, ellili yaşlardan, kariyer sahibi, ya da kariyer sahibi olabilecek veya eskiden kariyer sahibi olmuş kadınlardan geliyordu. Hepsi de aynı kaygıları yaşıyordu; master programları, iyi işler, dolgun maaş yoluyla kendi bağımsızlıkları için mücadele ediyor, yine de alttan alta içerleme duyuyorlardı. İçerleme, öfke ve berbat, acı verici bir karışıklık, bir "gerçekten böyle mi yaşanması gerekiyor?" duygusu.

"Bir gazetede yıllarca çalıştıktan sonra, işimi bırakıp serbest çalışmaya karar verdim," diye yazıyor Santa Monica'lı bir kadın. "Güvenebileceğim kocamın maaşı vardı, haksız mıyım?"

En azından potansiyel olarak iyi bir hareket, ama her şeyden önce bu hareketi yapabilmek için içten içe yaslandığı erkeğe yönelik korkunç bir çatışma yaratan bir hareket. O günden sonra, "ona yaslanmam konusunda tam bir suçluluk duygusuyla, bu hakkı sorgulayabileceği konusundaki içsel bir öfke arasında mekik dokudum," diye yazıyor.

Tek başına ayakta durma arzusuyla, "duruma bağlı olarak" birisine yaslanma arzusu arasındaki çatışma (Pazar günleri kiliseye gitme konusunda çıkar yönelikli gizli bir

güdülenimi olan bazı insanlarda olduğu gibi), kronik, tüketici bir ikilik yaratır. Kendini "iki evlilikten tahliye olmuş" birisi olarak tanımlayan, iki çocuk yetiştiren ve daha sonra hukuk öğrenimine geri dönen otuz dört yaşındaki bir kadın, "aynı anda hem bağımlıktan hem de bağımsızlıktan nefret edip korktuğu nevrotik bir çıkmaza" umutsuzca takılı kaldığını görür. Kısa bir süre devlet dairesinde çalıştıktan sonra, kendi işini kurmaya karar verir ve ondan daha tecrübesiz olan erkek bir ortakla iş kurar. Sorumluluğa yönelik tutumları arasındaki farkın dikkate değer olduğunu söylüyor. "Ta başından itibaren, yapılması gerekeni yapacağından emindi. Benim için böyle bir netlik söz konusu değildi. Ne zaman yeni bir durumla karşılaşsam, hâlâ, kaçıp beni koruyacak bir erkeğin kanatlarının altına gizlenmenin hesabını yapıyorum. Ne kadar kolay düşülen bir tuzak. Ve ben, bu şekilde kullanabileceğim birisi olduğu zaman ne kadar tembel ve bağımlı oluyorum!"

Kurtarılma arzusu. Bunu her zaman bu hanım kadar net algılamayabiliriz, hepimizin içinde vardır, en az beklediğimizde ortaya çıkar, rüyalarımıza sızar, hırsımızı köreltir. Kadının kurtarılma arzusunun, kadının ve çocukların vahşilerden korunması için erkeğin fiziksel gücüne ihtiyaç duyulduğu mağara günlerine dek götürülebilir. Ama bu arzu artık uygun veya yapıcı değildir. Kurtarılmaya ihtiyacımız yok.

Bugünün kadını, iki ateş arasında, eski ve yeni radikal sosyal görüşler arasında kalmıştır, ama işin doğrusu artık eski "rolümüze" dönemeyiz. Bu işlevsel olmadığı gibi gerçek bir seçenek de değil. Böyle olduğunu düşünebiliriz, isteyebiliriz, ama değil. Artık beyaz atlı prensler yok. Mağara adamı şimdi daha küçük ve daha zayıf. Aslında, çağdaş dünyada yaşamak için gerekenler açısından, erkek gerçekten de bizden daha güçlü, daha zeki veya daha cesur değil.

Ama daha tecrübeli.

Yüzleşme: Sahte Özerkliğin Yıkılışı

Tıpkı volkanik değişmenin ateşi gibi, bu uğultular da uzun süredir alttan alta sürüp gidiyordu. Toplumsal değişmeler bir gecede olmuyor. Kadınların "rolü," kadının özgürleşme hareketine ad konmadan önce değişme sürecine girmişti. Kadınların artık güvencede olmadığı, önümüzdeki yolun pek de net olmadığı gerçeği, yetişmekte olan bizleri bildiğimizden daha çok korkutmuş olabilir. Bir şeyler oluyordu, ama ne biz, ne de ailelerimiz ne olduğunu bilmiyordu. Kırklı ve ellili yıllarda ailelerin çoğu, kızlarını yetiştirme konusunda başarısızdı, çünkü ne için yetiştirdiklerini bilmiyorlardı. Elbette bağımsızlık için yetiştirmiyorlardı.

Birçok kız gibi ben de lise yıllarına kadar aldatıcı bir tür havailik maskesi -psikiyatristlerin "karşı-fobik maske" olarak tanımakta zorluk çekmeyeceği bir şey geliştirmiştim; bu, korkuyu ve güvenliksizliği saklamak için geliştirilen bir tür kabuktu. Bir şeyler, kim olduğuma ve hayatımda ne yapmak istediğime, genelde kızların ne işe yaradığına ilişkin bir karışıklık, özgüvenimi sabote ediyordu. Ama bütün bunlar örtü altındaydı. Öğretmenlerime karşı saygısız, erkeklere karşı alaycıydım. Üniversitede ustaca tartışmayı öğrendim. Yıllar sonra, İnsan Gelişimi Hareketi ortaya çıktıktan sonra,[Bir tür hümanistik grup terapisi] kendi karşılaşım grubumun yıldızı olmuştum; "dürüstlüğümde" katı, yüzleştirmeci, neredeyse kabadayıydım. Sokaklarda yetişen ve on yedi yıl hapis yatan ve grupta muhalif olan bir zenci, karşılaşım grubumuzun seanslarında kendisinin bile benden korktuğunu söyledi. Ah, ne güç; ne nefes kesici özerklik.

Bu "özerklik" çökmeye başlayınca, beni tanıyanlar şaşkına dönmüştü. "Ama sen hep çok güçlü, çok sıkı birisiydin," diyorlardı.

Evliliğim yıkıldıktan sonra fobik olunca (kaygı ve vertigo nöbetleri yüzünden sokağın öteki ucuna zor yürüyordum), eski görünürdeki gücümdeki bu ani değişme beni de şaşırtmıştı. Güçlü değil miydim?. "Bütünleşmiş" değil miydim? Yıllarca neredeyse tek başıma ailemi ayakta tutan ben değil miydim?

Geriye dönüp bakınca, iç benliğimle dış benliğim arasında potansiyel olarak yıkıcı olan bir tutarsızlığın belirtilerinin sürekli varolduğu şimdi bana açık geliyor. Dış benliğim "güçlüydü, bağımsızdı" (özellikle de kadınlardan beklenen şeyle kıyasla). iç benliğimse kuşkuya boğulmuştu; öz-gizleyiciydi. Üniversitede tuhaf, olabildiğince çabuk unutmaya çalıştığım bir olay olmuştu. Bir Pazar günü ayin sırasında birden kiliseden kaçma dürtüsüne kapıldım. Debdebe, tütsü, törenin uzak resmiyeti, eşi görülmemiş bir kaygı ve bunaltıyla terlememe neden olmuştu; bu, ilk "panik nöbetimdi." Sersemletici dalgalar içimi dövdükçe, düşmemek için önümdeki peykeye yaslanırken, bana ne olduğunu merak ediyordum.

Kiliseden ayrılacak cesareti bulmam sanki asırlar aldı. Şimdi düşünüyorum da bu ayrılma daha büyük bir ayrılışın, Katolizm törenlerinin, sığınmam için her zaman orda olmayacağının içime doğmasının bir sembolüydü. Sığınabileceğim başka bir şe\j olacak mıydı?

Bu konuyu yıllarca düşünmemeye karar vermiştim. Hayatımın ilk erkeği, yani kocam, bana bakabilecek durumda değildi, en azından duygusal açıdan. Kendi ruhsal sorunları, bana özlediğim ve bir başkasından geleceğine inandığım içsel güvenceyi sağlamak şöyle dursun, istikrarlı bir ilişkiye katkıda bulunma yetisine bile engel oluyordu.

Hayatımdaki ikinci erkek, yani Lowell ise, benim sorumluluğumu üstlenmeyecekti (daha doğrusu geleneksel üstlenmiş gibi yapma rolünü oynamayacaktı). Kendi sorumluluğunu üstlenen bir kadın istediği konusunda kafası çok netti, benimse onu istediğim konusunda kafam netti. Ona bir erkeğin yapması gereken şeylere ilişkin eski, önyargılı görüşlerimi benimsetemeyeceğim gerçeği, bazı yıkıcı tutumlarımı değiştirmeme yol açan ruhsal bir çıkmaza yol açmıştı.

Yakın gelecekte beni bekleyen şey, kendime olan inancımın ilk kaba temellerini bir araya getirmekti. Bununla yetişmemek tuhaf geliyor, ama böyle yetişmedim. Ayrıcalıklı bir toplumda üniversite profesörü olan bir babası ve mükemmel, hoş bir annesi olan ayrıcalıklı bir kızın, böylesine keskin ve derin bir öz-aşağılama mizacı geliştirmesi garip, ama böyleydi. Zekâmdan kuşkuluydum. Cinsel çekiciliğimden kuşkuluydum. İşte gördüğünüz gibi o lanet olası çifte açmaza girmiştim: kendi hayatımı kendi başıma yönlendirmek (yeni rol) için kendi yeteneğime güvenim yoktu, ama ayrıca bir erkeği baştan çıkarıp kendine patron ve koruyucu yapmak olan kadının eski rolünde başarılı olma yeteneğim konusunda da yukarıdakine eşdeğerde kuşkuluydum. Çağdaş birçok kadının üstüne çullanan cinsel kimlik karışıklığıyla eli kolu bağlı, farkına varmadan, yerimin ne olduğunu hiçbir zaman bilemedim. "Doğru" şeyleri yapmakla, üniversiteye gitmekle, bir derginin kadrosunda çalışmakla, işten ayrılıp çocuk yapıp onları büyütmekle ve yavaş yavaş, çocukların uyku zamanlarında, uygun olmayan saatlerde tekrar çalışmaya başlamakla geçen onca yıl, temelde çatışmayla geçti. Dünyadaki "rolümü" görünürde rahat kabullenişimi onaylayan akrabaların kafa sallamasına ve kek getirmesine rağmen, sadece kadınların bildiği garip bir tür davranış yöntemiyle geçen onca yılda, kendimden saklandım.

Dibe Batış

Nem York makalesine yönelik tepkilerin de gösterdiği üzere, benim gibiler vardı: kendilerini bağımlı, engellenmiş, kızgın hisseden kadınlar. Bağımsızlığı özleyen, ama sonuçlarından korkan kadınlar. Aslında korku, özgürleşme çabasında onları felç ediyordu. Sorun şuydu: neden kimse bundan söz etmiyor? Daha kaç kadın bu sessiz karışıklığı yaşıyor? içsel bir özgürlük korkusu kadınlarda salgın bir hastalık mı?

Hem teorileri hem de gerçekleri istiyordum. Kadınların kendi yaşamlarından söz ettiğini duymak istiyordum, çünkü şimdi özgür olmakta özgür olduğumuz varsayılıyor. Sözü edilmeyen, ya da üzerine yazılmayan, makalelerde, araştırmalarda eksik kalan bir şeyler olduğunu hissettim.

Bağımsızlıktan kaçmaya yönelik ruhsal ihtiyaç ("kurtarılma arzusu"), bana önemli bir konu gibi, belki de bugünün kadınının karşı karşıya olduğu en önemli konu gibi geldi. Erkeğe bağımlı olacak ve erkeksiz kendimizi çıplak ve korkmuş hissedecek şekilde yetiştirildik. Bize, kadınların tek başına ayakta duramayacağı, çok hassas, çok kırılgan, korunması gereken cins olduğu öğretildi. Şimdi ise bu aydınlanma günlerinde entellektüellerimiz kendi ayaklarımızın üstünde durmamızı söylediği zaman, çözülmemiş coşkusal sorunlar bizi aşağı çekmektedir. Aynı anda hem bağsız, özgür olmayı, hem de yaşamımızı bir başkasının üstlenmesini özlüyoruz.

Kadının bağımlılık eğilimleri çoğunlukla derinlere gömülüdür. Bağımlılık korkutucudur. Bu bizi kaygılandırır, çünkü kökleri, gerçekten çaresiz olduğumuz çocukluğumuzda yatar. Bu ihtiyaçları kendimizden saklamak için elimizden geleni yaparız. Özellikle şimdi, bağımsızlığa yönelik sosyal destekli bu yeni hareketle birlikte, bu parçamızı hapsetmeyi, susturmayı kışkırtıcı buluyoruz.

Derinlere gömülen ve inkâr edilen bu parçamız, dert kaynağıdır. Bu parça, fantazilere ve rüyalara sızar. Bazen fobi biçiminde ortaya çıkar. Kadınların (sadece bazılarının değil, özünde hepsinin) düşünme, hareket etme ve konuşma tarzını etkilemektedir. Gizli bağımlılık ihtiyaçları, elbise almak için kocasından izin istemesi gereken korumalı ev-kadını için de, kocası kent dışında olduğu için uyuyamayan dolgun maaşlı kariyer kadını için de sorun yaratmaktadır. Bağımlılığı araştıran New York'lu bir psikiyatrist olan Alexandra Symonds, bunun, tanıdığı kadınların çoğunu etkileyen bir sorun olduğunu söylüyor. Dışarıdan son derece başarılı gözüken kadınların bile, **"kendilerini başkalarının egemenliğine bırakmaya, onlara bağımlı olmaya ve istemeden, enerjilerinin çoğunu, zor, ya da meydan okuyucu veya düşmanca algılanan bir dünyaya karşı sevgi, yardım, koruma arayışına adamaya"** eğilim gösterdiklerine inanıyor.

Sindrella Kompleksi

"Özgürleşmede" tek gerçek hedefimiz vardır, o da kendimizi içerden özgürleştirmektir. Bu kitabın savı, kişisel, ruhsal bağımlılığın (başkalarının bakımı ve gözetimi altında elmaya yönelik derin arzunun), bugünün kadınını engelleyen temel güç olduğudur. Kadını, aklını ve yaratıcılığını tam olarak kullanmaktan alıkoyan ve büyük ölçüde bastırılmış tutumlardan ve korkulardan oluşan bu olguya, Sindrella Kompleksi diyorum. Sindrella gibi, bugünün kadını da hâlâ dışarıdan bir şeylerin kendi yaşamlarını dönüştürmesini istiyor.

Kendi kişisel deneyimimi bir sıçrama tahtası olarak kullanarak, bu kitabı kadınların kendi öykülerine indirgeyen psikolojik ve psikanalitik teorileri işledim. (Bazı yerlerde isimler ve bazı ayrıntılar değiştirilmiştir.) Bunu izleyen sayfalarda, bekar kadınları, evli, ya da birlikte yaşayan kadınları bulacaksınız. Bazıları kariyer sahibi, bazıları evlerinden çıkmaya hiç kalkışmamış, bazıları bunu denemiş, ama sonunda geri dönmüş. Kitapta kentsoylu eğitimli kadınlar kadar taşralı odun toplayan kadınlar da var; dullar, boşanmışlar ve boşanmak isteyip de bu gücü bulamayan kadınlar da. Erkeklerini seven, ama kendi ruhlarının ölmesinden korkan kadınlar var. Konuştuğum kadınların birçoğu eğitimli, bazıları değildi; ama özünde hepsi de kendi doğal yeteneklerinin çok altında işler yapıyor, kendi yarattıkları bir tür cinsel kimlik cehenneminde yaşıyordu. Bekliyordu.

Bu kitabın araştırma aşamasında görüştüğüm kadınlardan birkaçı, "sorundan" habersizdi. İstedikleri tek şeyin özgürlük olduğunu düşünüyorlardı. Ama coşkusal açıdan, derin ruhsal çatışmaların belirtilerini yaşıyorlardı.

Diğerleri, kendilerini kaygıya ve sık sık depresyona gömen şeyi anlık olarak yakalayarak, ara ara mücadele veriyordu.

Yine başkaları ise, ilham almışçasına, derinlerdeki korunma ve gözetilme arzusunu tam anlamıyla kavrayarak ve böylece kim olduklarına ve gerçekte neyi başarabileceklerine ilişkin gerçekçi bir duyguyla, yeni bir güç kazanarak, bir daha geri dönmemek üzere yola koyuluyordu. Bu kadınlar, bir terapistin cesarete duyarlı dediği şey oluyordu. Bastırmadan ve inkardan oluşan bir yaşamı sürdürmek yerine, kendi içsel benliklerinin gerçeğiyle yüzleşiyor, sonunda da kendilerini eve kapatan korkulara karşı büyük bir zafer kazanıyordu. Bunla gerçekten özgürlüğe çiçeklenen kadınlardır. Onlardan öğrenecek çok şeyimiz var.

KADINLARIN MÜCADELEDEN KAÇIŞI

Bazen, dışarıdan gelen bir meydan okumayı, bir krizi veya bir trajediyi göğüslemek, içerden gelen meydan okumayı (riske atılma, gelişme zorunluluğunu) göğüslemekten daha kolaydır.

Kendimi her zaman bir kavgacı, savaşa çağrıldığı zaman gözünü kırpmadan ileri atılan birisi olarak görmüşümdür. Cesaret ve korkusuzluk gerektiren dönemler olmuş, bunların üstesinden gelebilmişimdir. Evliliğim çözüldükten hemen sonra, çocukları geçindirme işi bana düştü. Kocam, duygusal açıdan rahatsızdı, manik nöbetleri yüzünden hastaneye kaldırılmıştı. Dokuz yıl boyunca, ülserden ölünceye kadar yılda bir kere hastaneye kaldırılıyordu. Nöbetler arasında, lityum terapisiyle, nispeten dengeli oluyordu. Ama hastalığı onu öylesine zayıflatmıştı ki çok zeki olmasına rağmen, ancak düşük maaşlı işlerde çalışabiliyordu: barmen, bulaşıkçı, sonunda da hayatının son beş yılında kuriye olarak çalışmıştı. Sonuçlan bazen zor olan iki karar vermiştim. Hastalığı ağırlaştığı zaman onu terketmeyecektim ve fiilen manik ve halusinasyonlu olduğu dönemlerin dışında çocukların onu ziyaret etmesine engel olmayacaktım.

Manik-depresiv hastalık kaygandır, ele avuca gelmez. Manik nöbetler periyodik gibi gözükür, ama başlangıcını önceden tahmin etmek mümkün değildir. Ed, sık sık, manik nöbetin doruğunda, büyük bir ulusal seçimi kazanmak üzere olduğu inancıyla eve koşuyordu. Daha sonra, haftalarca uyumamış, direncini sonuna kadar tüketmiş olması yüzünden, sokaklarda sürünüyor, depresyon ve paranoyayla çöküşün eşiğine geliyordu. Yalnızlık ve umutsuzluk

kokan hastane kliniklerinde ziyaretine giderdim. Eğer bir şey öğrendiysem, o da, bu dünyada üzerinde hiçbir kontrol sahibi olmadığımız şeylerin bulunduğudur.

Aynı zamanda, içimde gizli bir tarafım da kendim için üzülüyordu. Kısa bir yıl içinde, korunup desteklenen "bir eş" olmaktan, yalnız, korumasız ve hayatımızı kazanma yeteneğinden kuşkulu, üç çocuk annesi "bekâr bir kadın" olmaya bu kadar çabuk geçişim, tam anlamıyla dehşet vericiydi. Tek yapabildiğim yazmaktı, bunu da güç bela başarmış, 1971 yılında ancak yazabildiğime inanmıştım. İlk önce, her ay kira ödeme gerçeği beni harekete geçirmişti. Yaptığım şeye büyük bir destek vardı. Bir yıl içinde, tanıdığım kadınların yarısı kocalarını terketmişti ve tıpkı benim gibi, çocuklu, benim yaşadıklarıma benzer sorunlarıyla, kiralık büyük bloklarda yalnız yaşıyordu. Çok yakınlaşmıştık. Birbirimizi her gün görüyor, her akşam telefon sohbetleri yapıyorduk. Kuşkusuz bir destek ağı olmuştuk ve bu olmaksızın kaçımız ayakta kalabilirdi, Tanrı bilir.

Ama ayrıca gizleniyorduk da. Yeni bir şey kurmaktan ziyade, hayatımızı tıpkı baba figürü ayrılmadan önceki gibi sürdürmeye çalışıyor gibiydik. Gerçekten herhangi bir karar vermeden bu kadar uzun süre varolabilmem dikkate değer. Yalnız kalmak, kendimi yalnız birisi olarak algılamak istemiyordum, bu nedenle sorumluluklarımı her zamanki gibi paylaşmayı sürdürüyordum. Hiç birimiz gerçekten kendi başına karar vermek istemiyordu. Hep birbirimize danışıyorduk, özellikle de çocuklarla ilgili konularda. Birbirimize borç veriyor, sabahın erken saatlerinde New York sokaklarında buluşuyorduk. Bazen sokağın ortasında durup birbirimize yaslanarak ağlıyorduk. İçimizde hissettiğimiz zayıflığı dışa-vurmaktan utanmıyorduk, ama ayrıca yeni yaşamımızı da keyifli buluyorduk. Geç saatlere kadar şarap içiyor, esrar çekiyor ve ergen kızlar gibi flört ediyorduk. Ne tür erkeklerin benimle ilgilendiğine veya bana göre olup olmadığına aldırış etmiyordum. Erkeklerle bir ergen gibi tanışıyor, çıkıyordum: birisini eğlenceli bulduğum için, ötekini ciddi ve zorba, bir başkasını seksi, ama çok zorlayıcı bulduğum için. Erkeklerle çıkmak beni ürkütüyordu. Kendimi, otuz üç yaşında bir kadının bedenine hapsolmuş on dört yaşında bir kız gibi hissediyordum. Saçlarımı yapmaya, kaşlarımı boyamaya ve nefesim konusunda kaygılanmaya başlamıştım.

Büyüyorduk: olan buydu. Şehvet düşkünü, zeki, sadece Manhattan'da yaşamakla kazanabileceğiniz ustaca bir kurnazlıkla cilalanmış olan bizler, gerçekte birbirine tutunan ergen kızlardık. Evde bizi bekleyen bir erkek, bir koca olmaması, bize kendi yüzümüzü gösterdi: korkmuş, güvensiz, hem zihinsel hem de ruhsal olarak şaşırtıcı ölçüde azgelişmiş. Kafesten kurtulduğumuza memmunduk, ama içten içe, kendi yaşamımızı idare etme konusunda yeni özgürlüğümüzden kaçıyorduk. Önümüzde sadece, ormana giden karanlık, dikenli yollar vardı.

Gerçek anlamda yetişkin dünyasına girme konusundaki gönülsüzlüğüm, para konusundaki garip tutumumda kendini belli ediyordu. Daha çoğuna ihtiyacım vardı, ama bu konuda kendimi çaresiz hissediyordum. Bir yazar olarak, aylık yaşıyor, sihirli bir "dönüm noktasının" olmasını, talihin bana yardım etmesini umuyordum. Kendime ait bu ilk yıllarda mali durumumun gerçeklerini kesinlikle değerlendirmemiş, okula gitmeyi hiç düşünmemiş, beni düzlüğe çıkaracak planlar yapmamıştım. Kafamı iyice kuma gömmüş, gözlerimi sıkıca kapamış, "işlerin yoluna girmesini" umuyordum. Ödenmesi gereken aylık faturalar gibi bazı katı gerçekler üstüme çullanıyordu, ama ben buna korkulu bir pasiflikle tepki veriyordum. Hayatımın sorumluluğunu üstlenme yönünde ilerleme kaydetmiyordum; tek yaptığım şey idam sehpasından kaçınmaktı.

Aynı zamanda, tekrar evlenmek istemediğime epeyce inanmıştım. Evliyken, ezici bağımlılık ihtiyaçlarıyla başa çıkabilecek gücüm yoktu; ama yalnızken buna zorlanıyordum. Bir açıdan içgüdü doğru yoldaydı. Altta yatan bağımlılığın, bekâr bir kadın olarak giriştiğim çılgınca mücadelenin altında pusuda bekliyor olmasına karşın, en azından bir eşken yaptığım gibi geçen her gün kendi çaresizliğimi pekiştirerek buna uygun davranmıyordum.

Öte yandan gizli, bilinçsiz bir parçam ise tekrar kurtarılmak istiyordu. Bir ergen gibi, yeni bulduğum özgürlüğün tadını çıkarıyordum, ama rahatsız edici bir şey olduğu an, eski günlerin korumasını özlüyordum. İçten içe, gelişimi askıya almıştım. Korkuyla, öğrenmeme, zihnimi geliştirmeme, gerçekte ne yapabileceğimi keşfetmeme engel olan katı sınırların içinde yaşıyordum.

Ruhsal açıdan olaylar, benim basit aşağılık ve ürkeklik duygumdan daha karmaşıktı. Kendi yeteneğime ilişkin büyüklük hayalleriyle, en aşağılatıcı türünden beceriksizlik duyguları arasında mekik dokuyordum. Bu çıkmazı iliklerimde hissetmeme karşın, bundan nasıl çıkabileceğimi hayal bile edemiyordum. **Janis Joplin'in de haykırdığı gibi, "kadınlar kaybeden taraftı."** Kadınların baskı altında olduğu görüşü beni büyülüyordu. Ne yazık ki feminist hareketin bazı yanları, kendi kişisel felçli durumumla kaynaşmış, bunu pekiştirmişti. Feminizmi, olduğum yerde saymam için bir kılıf (ussallaştırma) olarak kullanıyordum. Kendi gelişimim üzerinde yoğunlaşmak yerine, onların [erkeklerin] üzerinde odaklaşıyordum. Beni "onlar" engelliyordu. Bu, kadınlar yapamaz, çünkü erkekler yapmalarına izin vermez dönemiydi.

Tuhaf bir şey oldu. Daha iyi yazmaya başladım, kariyerimde hızla yükseliyordum. Bu da beni korkutuyordu ve kendimi aşıp zorlayamıyordum. Yazarlıktaki dönüm noktasından memmun olmak yerine, çok zeki olmadığımı, sadece kurnaz ve kullanıcı olduğumu düşünmeye başladım. Bir gazeteci olarak kendimi "idare eden" birisi olarak görüyordum. Bir parça ordan, bir parça burdan; ama bir gün benim de bildiğim gibi, nemenem bir sahtekar olduğum ortaya çıkacaktı.

Bu noktada kendim konusunda bu kadar negatif bir görüşü korumaktan bir kazancını olduğunun aklıma gelmesi gerekirdi. Gerçekten başarılı olmak istemiyordum; dünyanın, "kendime bakabileceğimi" bilmesini pek istemiyordum. "Kendime bakabilirim." Bunu dile getirmek ve bunu kastetmek, bilerek ve isteyerek frengiye yakalanmak gibi bir şeydi. Avantajı kullanmak varken. "Kendime bakabilirim"! Ne anıtsal ve gereksiz bir gurur! Kader ve Tanrılar için ne büyük bir kışkırtma! Bunu bir kere kabul ettikten sonra, havlu atmış, çaresizliğin size kazandırdığı bütün haklardan vazgeçmişsiniz demektir.

Dolayısıyla oynadığım örtülü oyun, **"kendime bakabilirim... herhalde yani"**ydi. Ama ne yazık ki suya sabuna dokunmadan ilerleyemezsiniz. Yaşamım genleşmek yerine daralıyordu. Kaçınmanın en ustaca yöntemlerini öğrenmiştim. Boş zamanlarımın özünde tamamını (ve özünde boş olmayan zamanımın çoğunu) insanlarla harcıyordum. Evliliğimin arkadaşsız geçen onca yılından sonra buna ihtiyacım olduğunu söylüyordum kendi kendime. Belki de ihtiyacım vardı, ama ayrıca kişisel bilincimin gelişmesinden (kendimi dinlemekten) kaçınmak için insanları kullanıyordum. Sosyal bir kelebektim, West End Bulvarı'nın kraliçesi olmuştum. Geç saatlere kadar çalışıyor, sabahları da geç kalkıyordum. Yazmak bile bir tür emniyet supabı olup çıkmıştı. Yazmakla, volkanın merkezine küçük bir delik açıyor, bir parça lav

salıyor, sonra da aşağıda yıkıcı yangının nedenini bir kere daha gözardı ederek, uykuya dalıyordum.

Kadınlar bunu bilmez, çünkü sadece birbirimizi desteklemek çok radikal bir çaba gibi gözükür, ama kendi içinde buna takılı kalmak soylu bir uğraş değildir. Bu yerinde saymaktır, su üstünde kalmaya çalışmaktır. Sonuçta takılı kalmak meydan okumadan kaçmaktır. Kadınların daha fazlasını yapması gerekir. Neden korktuğumuzu bilip bunu aşmamız gerekir.

Kız Çocuğu İçimizde Yaşıyor

Kendi başıma bir şey yapmak benim için çok zor.

Yerimin hep bir başkasının arkası olduğuna inandım. Kusursuz bir abim vardı. Çoğu açıdan, onun gölgesinde büyümekten oldukça memmundum. Orada emniyetteydim.

Özellikle San Fransisco'da, soğuk ve iç karartıcı olduğunu bilmeme rağmen, evlenmemiş ve çocuksuz olmak, bende sık sık bir gayri meşruluk duygusu yaratırdı. Ama böyle yetişmemiştim ve böyle olmak istemiyordum. Bağımsız olmak istediğimi gerçekten hiç hissetmedim.

Yukarıdaki bağımlılık itirafları, bekar, otuz iki yaşında, psikolojide doktora derecesi almış başarılı bir psikoterapist hanımla yapılan görüşmenin bant kaydından alınmıştır. California'da çalışan bu hanım bir feminist; ama söylediklerinin de gösterdiği gibi, dünyadaki kendi rolü konusunda kafası karışmış; birisinin arkasında emniyette olma ihtiyacıyla, başarılı, ön saflarda olma, kendi ayakları üzerinde durma hırsı arasında keskin bir çelişki var.

"Hayat zorlaştığı an, pes edip erkeğin korumasına girme şansı kadınlar için hâlâ geçerli; bu, bağımsız varolma iradesiyle atbaşı gidiyor," diye yazıyor Judith Coburn Mademoiselle'de. "Faturalar biriktiği, arabam bozulduğu, işler arapsaçına döndüğü zaman, çevreme sinyaller yayıyorum: görüyorsunuz ya kendi başıma yapamıyorum, beni kurtaracak birisine ihtiyacım var."1

Yetenekli bir şarkı sözü yazarı olan ve kendini "militan bir feminist" olarak gören bir başka hanım, gidip müzik endüstrisinde kendi işini kuracak enerjiyi niye bulamadığını anlamaya çalışıyor. **"Belki de istediğim tek şey, bir erkeğin bana bakması,"** diyor.

Bugün kadınlara kulak verdiğiniz an, "yeni kadının" gerçekte hiç de yeni olmadığını, bir mutan olduğunu keşfedersiniz. Kadın, eski ile yeni olmak üzere iki farklı değer grubu arasında mekik dokuyarak, bir tür Asla-Asla Ülkesi'nde yaşar. Coşkusal olarak hiç birisiyle barışık değildir, ikisini birleştirmenin bir yolunu da bulamamıştır. "Bütün kapılar açık," diyor Vogue'de yazarı Anne Fleming Taylor, ama sorun hangi kapıdan geçeceğine karar vermektir. "İyi bir anne olursak çalışabilir miyiz? İyi çalışırsak sevebilir miyiz? Rekabet edecek miyiz, etmeyecek miyiz? Kendimizi suçlu, yararsız, ve garip bir şekilde yaralı hissetmeksizin evde kalabilir miyiz?"2

İçten içe kafası karışık ve kaygılı olan kadınlar, yeteneklerinin ön saflarında dolu dolu yaşamaktan kaçınmaktadır. Geçen yaz tanıştığım bir turizmci, Henüz iki ayağımızın üstünde durup, 'Evet! bunu yapabilirim. Ben becerikliyim,' diyecek durumda değiliz. Kadınlar hâlâ korkuyor," demişti.

Kadınlar neden bu kadar korkuyor? Bu sorunun yanıtı Sindrella Kompleksinin temelinde yatmaktadır. Bu tecrübeyle ilgili bir şeydir. Dışarı çıkıp birşeyler yapmadığınız sürece

sonsuza kadar dünyanın işlerinde korkacaksınız demektir. Ama birçok kadın, meslekte belli oranda başarılı olmasına karşın, içten içe güvensiz kalmaktadır. Aslında sonraki bölümlerde de göreceğimiz gibi, dışarıda sanki birer güven kulesiymiş gibi hareket etmelerine karşın, günümüzde birçok kadının içinde, gizli bir öz-kuşku kaynağını bulunması dikkate değer. Mevcut psikolojik araştırmalarda, iç kuşkunun, bugünün kadınının tipik özelliği olduğunu göstermiştir. "Her defasında kadını erkekten ayıran değişkenlerin, pasiflik, bağımlılık ve her şeyden önemlisi de öz-saygı yokluğu özellikleri olduğunu bulduk," diyor Michigan Üniversitesi'nde yapılan araştırmalara değinen psikolog Judith Bardwick.3

Buna inanmak için çok az kadın araştırmaya ihtiyaç duyar. Güvensizlik çocukluktan itibaren sanki kendi başına bir varlıkmış gibi hissedilir bir şiddetle peşimizi bırakmaz. New York'lu bir ressam olan Miriam Schapiro, hayatının tamamını, içinde korumasız bir çocuk, "kırılgan, zırhsız, ürkek ve kendinden kuşkulanan bir yaratık" yaşıyormuş duygusuyla geçirdiğini söylüyor. Sadece resim yaptığı zaman içindeki çocuğun "hareketlerinde daha bir atılgan, canlı...ve özgür olabildiğini" ekliyor.4

Yetişkinler gibi esnek, -güçlü ve özgür-yaşamak için ne kadar canla başla çaba gösterirsek gösterelim, içimizdeki o kız çocuğu ayak direyerek korkulu uyarılarını kulağımıza fısıldar. Bu güvensizlik çok çeşitli etkilere sahiptir ve rahatsız edici bir toplumsal olguya yol açar: Kadınlar genel olarak kendi doğal yeteneklerinin çok altında çalışma eğilimi göstermektedir. Hem kültürel hem de ruhsal nedenlerden ayağa kalkıp dünyayı göğüslemeye ilişkin kendi kişisel korkularımızla birlikte, bizden gerçekte pek fazla bir şey beklemezken bir sistemden ötürü kadınlar kendilerini geride tutmaktadır.

Kadının Ünlü "Başarı Uçurumu"

Her şeyden önce, son yirmi yıllık ekonomik gelişmemizi ele alın. Altmışların ve Yetmişlerin bilinçlenme sürecine karşın, kadınlar bugün eskinin tel çember etekli günlerinden daha kötü durumda. Yirmi yıl öncekinden daha az para kazanıyoruz (erkeklere kıyasla). 1956'da kadınların geliri, erkekler tarafından kazanılan paranın yüzde 63'ünü oluşturuyordu. Şimdi ise erkeklerin kazancının yüzde 60'mdan daha az kazanıyoruz. Kadını bilinçlendirme programlarına ve siyasi kararlara rağmen, çoğumuz hâlâ düşük ücretli işlere giriyor ve ip üzerindeki yengeç gibi yukarı -ya da yan yan-tırmanıyoruz. Çalışan kadınların üçte ikisinin yıllık geliri 10,000 doların altında."5 Geleceğimizi güvence altına almak şöyle dursun, bebek bakıcısının ücretini karşılamanın ötesinde çok az şey kazanıyoruz. Sermaye girdileri, kâr paylaşımı, gösterişli emeklilik planları, girişimcilerin, yani erkeklerin lüksüdür. Çalışan kadınların yarısı emeklilik hakkına sahip değil. Öylesine büyük ve öylesine sabit kişilikli düşük maaşlı bir işçiler güruhunu -görünüşte istekle-oluşturuyoruz ki, sosyal bilimciler bize yeni bir ad takmaktan kendilerini alamadı: "Yüzde Seksen." Burada "seksen," çok düşük maaşla kalifiyesiz veya yarı kalifiyeli işlerde çalışan ve en azından ekonomik olarak yengeç sepetinin dibinde ezilen kadınların yüzdesini göstermektedir.

Son günlere kadar istatistikle uğraşanlar, sanki ülkeyi ele geçirmek üzere olan Amazonlar ordusuymuşuz gibi, "işgücündeki kadınlar" ifadesini tekrarlayıp duruyordu. Kadının filizlenen gücü ve hareketliliği görüşü, en az çeyrek yüzyıldır gündemdeydi. Ama sosyologların sonunda farketmeye başladığı gibi, "Her profesyonel kadına karşılık, 'işgücüne katilimi' her iş günü sekiz saat operatör olarak çalışan bir kadın ve yatak yapan, temizlikçi olarak çalışan bir başka kadın ve ayrıca Amerika bürokrasisinin kişilikdışı büyük bürolarında akşama kadar

daktilo yazıp dosya dolduran bir başka kadın vardır." (Bu ifade, altı büyük ulusal anketten elde edilen bilgilerle, evin dışında çalışan kadının işten aldığı doyumun, evde çalışandan daha fazla olmadığı sonucuna varan Massachusetts Üniversitesi'nden James Wright'e aittir.6 İstatistiklerde, yüzde 80'i evin rahatını bırakıp düşük ücretle ve emeklilik hakkı olmaksızın büro, raf temizliği gibi kalifiyesiz işlerde çalışan kadının neden işinden doyum almadığının ortaya çıkmasını anlamak kolaydır.)

Sorun yüzeyde sanki erkekle kadın için farketmiyormuş gibi gözükür: iki cinsten de çok az insan ekonominin tepesine kadar yükselebilmektedir. Ama durum kadınlar için farklıdır. Araştırmalarda tutarlı olarak, erkeklerde IQ (zeka katsayısı) ile başarı arasında oldukça yakın bir ilişki bulunmasına karşın, bunun temelde kadınların başarılarıyla hiçbir ilişkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu şoke edici tutarsızlık ilk önce Standfor Yetenekli Çocuk Araştırması ile ortaya çıkarılmıştı. California okullarında IQ'su 135'in üstünde olan 600'den fazla çocuk (ki bu genel nüfusun üstten yüzde birine karşılık gelir) belirlenmiş, bu çocuklar erişkinlik dönemlerine kadar izlenmiş. Çocukluk IQ'ları erkeklerle aynı grupta olan yetişkin kadınlar çoğunlukla ayırdedilememiştir. Aslında IQ'su 170'ırı üstünde bulunan ve dahi grubuna giren kadınların üçte ikisinin, ev kadını veya büro işçisi olarak çalıştığı gözlenmiş.

Kadınlarda yetenek kaybı, ülkenin tamamını etkileyen bir kayıptır. Psikiyatristler sorunu yakından incelemeye başlamıştır. Son yıllarda yardım için gelen başarı-çatışmalı kadınların sayısından etkilenen Dr. Alexandria Symonds, yetenekli kadınların, çoğu durumda, gerçek öz-yeterlilik konumuna geçmekten tiksindiklerini söylüyor. Bu kadınlar terfiden kaçınmakta ya da bu konuda gereksiz kaygılara kapılmaktadır. Birçoğu, güçlü erkeklerin zeki, ancak fark edilmeyen destekçileri olarak çalışmayı tercih edip, hem kendi katkılarını hem de bunun sorumluluğunu reddederek, akıl hocalarının çevresinde dönmektedir. Terapide geri kalmışlığa sığınırlar. **"Sağlıklı kendini ortaya koymaya yönelik her adım bilinçli veya bilinçsiz direnmeye toslar,"** diyor Symonds. "Bazı kadınlar başkalarının bakımı ve gözetiminde olmaktan hoşlandıklarını açıkça söylemekte ve konumlarını değiştirmek için hiçbir arzu duymamaktadır. Bazıları ise...görünürde ileri gelişme amacıyla gelmekte ama sonuçta ayrılma ve yeniden ortaya çıkış yönündeki kaçınılmaz seçenekler içeren gerçek değişmenin yol ayrımına geldikleri an paniğe kapılmaktadırlar."8

Manhattan'da Dr. Svmonds, terapi uyguladığı birçok başarılı, üst mevkilere gelmiş kadında, kendini kısıtlama sorununun yaygın olduğunu gözlemiş. Kendi doğal yetenekleri açısından birçok kadın, sakatlanmış, potansiyellerini tam olarak gerçekleştirme yetisinden yoksun gözükmektedir.

Neden? Bu kadınları geride tutan şey nedir?

Korku", diyor Dr. Svmonds. Kadınlar, gelişim sürecinde yapısal olan kaygıyı yaşamak istemiyor. Bu, yetişme tarzıyla ilgili bir sorundur. Kız çocuklarına, kendini ortaya koyucu ve bağımsız olmaları değil, gerçekten de geride kalmaları ve bağımlı olmaları öğretilir. Şimdi sinyalin verilmiş olması ve "bağımsız" olmalarına izin verilmesi, kadınları içsel bir kargaşaya sürüklemiştir. Kız çocuklarının içine işlenen bu "bağımlılık çekirdeğinin" çevresinde, "birbiriyle ilişkili olan ve birbirini pekiştiren bir kişilik eğilimleri toplamı gelişir," diyor Symonds. Bu eğilimlerin gelişmesi yıllar alır. "Oturmuş herhangi bir ki şilik yapısında olduğu gibi, [bu kişilik özelliklerinden del kaygısız vazgeçilemez."

"Dolayısıyla günümüz kadınının kendini bu kadar yıkık hissetmesine neden olan şey, kişilik yapısının tamamından vazgeçilmesi ya da bunu yapma zorunluluğunun algılanmasıdır. Bağımlılık yapısı, en etkili psikanalistler tarafından "kadınca," kadınlığa uygun bir yapı olarak görülmüştür. Helene Deutsch'un klasik kitabı The Psychology of Women' dan alınan aşağıdaki pasaj, oldukça garip, eski bir niteliğe sahiptir

(1944 yılında yayınlanmıştır), ama hatasızdır: bu yazı, ebeyvenlerimizle aynı görüşleri yansıtmaktadır. Sonuçta Deutsch'un, kadının "ideal hayat arkadaşı" olduğu görüşü, varlığımızın dokusunu oluşturmaktadır.

Deutsch, dünyaya, kadınların, erkeklerine boyun eğdikleri anların en mutlu anları olduğu konusunda güvence vermiştir.

> Kolayca etkilenebilir gibi gözükmekte ve kendilerini arkadaşlarına kolayca uyarlayıp onları anlayabilmektedirler. Kadınlar, en sevimli ve en uysal yardımcılardır ve bu rolde kalmak isterler; kendi hakları konusunda ısrar etmezler, tam tersine.

Kadının özgün ve üretken olma kapasitesi konusunda Deutsch, manastırdaki Çömez Metresi gibi konuşuyor:

> ... özveride bulundukları duygusuna kapılmaksızın kendi başarılarından vazgeçmeye her zaman isteklidirler ve arkadaşlarının başarısından kıvanç duyarlar...Dışa yönelik etkinliklere giriştikleri zaman desteğe olağandışı ölçüde ihtiyaç duyarlar.

Bugün aydın psikiyatristler, kendi sağlıklı dürtülerini boğmalarının beklendiği bir çağda kadınlardan istenen cambazlığı anlamaktadır. Symonds'un da gözlediği gibi, kadınlar "ideal" doğmaz," bunun için çok emek vermesi gerekir. "Özveride bulunduğunuz duygusuna kapılmaksızın kendi başarılarınızdan vazgeçebilmek için sürekli çaba harcamanız gerekir. Bir kadın, sevgi dolu ve uysal olmak için, hayatı boyunca düşmanlık veya içerleme dürtülerini bastırmak durumunda kalır. Bu nedenle sık sık kendi girişim güçlerini bastırır, özlemlerinden vazgeçer ve ne yazık ki kendi yetenekleri ve değerleri konusunda derin bir güvensizlik ve belirsizlik duygusuyla aşırı bağımlı olup çıkarlar."9

Toplumun, "uygun" kadınca davranış olarak değerlendirdiği şeylerdeki büyük değişiklikleri dikkate alarak, kadının bugün işe ve paraya yönelik tutumlarına dönelim. (Göreceğimiz gibi bu tutumlar, sosyal bilimcilerin "kadının başarı uçurumu" dediği şey için hayati bir önem taşımaktadır.)

Yeni ortaya çıkan (veya yeni kabul edilen) bazı eğilimler, kadınların sadece ekonomik olarak bağımlı bırakılmadıklarım, kadınların kendilerinin de bu duruma katkıda bulunmak için çok şey yaptıklarını açığa çıkarmıştır. Örneğin 1960 ila 1976 arasında üniversite mezunu kadın sayısı yüzde 400 kadar artmıştır.10 Yine de ülkedeki liseli kızların yarısından fazlası hâlâ sadece üç kategoriden işler istediklerini söylemeye özen gösteriyor: memurluk ve sekreterlik, eğitim ve sosyal hizmetler, hemşirelik.11

"Piyasada cinsiyet ayrımı yapıldığı bir gerçek, ama kadının iş üretkenliğinden yoksun olmasının çok daha geçerli bir nedeni, uzun vadeli, profesyonel bir sorumluluk üstlenmek istememeleridir," diye yazıyor Judith Bardwick The Psychology of Women: A Study of Biocultural Conflicts adlı eserde. Ulusal İşgücü Konseyi, Kadının Statüsü için Başkanlık Komisyonu ve Radcliffe Yükseköğrenim Kurulu verilerine dayanan Bardwick şu sonuca varıyor: "Akademik yeteneği olan kızlar, eşdeğerde zeki olan erkeklerden daha az sayıda

üniversiteye girmekte ve diploma almaktadır; doktora derecesi almaya ve bunu kullanmaya daha az yatkındırlar; doktora derecesi almış, bekar kalmış ve tam gün çalışmayı sürdürmüş de olsalar, erkeklerden daha az üretken olmaktadırlar."

Kadınlar, düşük ücretli kariyerler seçmeye devam ediyor.

1976 yılında kadınlara verilen bütün lisans derecelerinin yüzde 49'u, bütün master derecelerinin yüzde 72'si ve bütün doktora derecelerinin yüzde 53'ü, geleneksel "kadına özgü" ve düşük ücretli altı alanda toplanmıştır.12 **"Kadınlar geleneksel,, kadın yoğunluklu meslekleri seçmeye devam ederse,"** diyor Long Island Bölge Planlama Kurulu şef ekonomisti Pearl Kramer, **"onlarla aynı işte çalışan erkeklerin kazancı arasındaki uçurum sonsuza kadar sürecek."**13

Kadının ünlü "başarı uçurumu" işte budur. Kadınların, yetenekleri dahilinde olan şeyleri başaramadığı uzun süredir bilinmekteydi. Anlaşılmayan şey, bit uçununun sürmesinde kadınların kendilerinin oynadığı roldü. Sorun sadece kadınların iktidar dışında tutulması değildir (bunun geçmişte sistematik olmasına karşın). Kadınlar ayrıca iktidardan aktif olarak kaçınmaktadır. Çok sayıda kadının evini bırakıp işe gittiğini görerek, **"Bakın, ne kadar bağımsız olduk!"** diye gururlanıyoruz. Ama Nüfus İdaresi istatistiklerinin aldatmaca yüzeyini kazıdığınız zaman, şu günlerde birçok kadının çalışmayı gerçekten istemediğini görürsünüz. İşi bir yük olarak, hatta bazen kötüye kullanılma olarak görürler. Yüreklerinin derinliklerinde, hâlâ, geçinmek için kadınların gerçekten çalışmak zorunda olmaması gerektiğine inanırlar. İşgücüne katılmak için mutfaklarının sıcaklığını ve güvenliğini terkeden birçoğunu motive eden şey, kendilerine karşı bir sorumluluk veya kocalarına yönelik bir adalet duygusundan çok, bir kriz duygusudur: Enflasyon çiğrından çıktı ve Charlie'nin kazancı geçinmeye yetmiyor.

Ya da Charlie diye birisi yoktur. Charlie yeniden evlenmiştir veya ölmüştür, ya da gecenin karanlığında daha genç, daha az şey isteyen bir kadının kollarına atılmıştır. Dul veya boşanmış, yalnız kadınların, kendilerini ve çocuklarını geçindirecek yeterli parası olmaz. Bu şartlar altında "işe dönmeye" yönelik duygu, düşündüğümüz kadar yapıcı veya zevkli değildir. Tıpkı bir ergenin ilk maaş çekini aldığı zaman hissettiği heyecan gibi, iş de başlangıçta heyecan verici olabilir, ama özgürlüğün heyecanı ürkütücü bir kuşkuyla boğulur: bu iş sonsuza kadar sürebilir.

Geri Tepme Belirtileri

En azından bazı kadınların, kendi ayakları üzerine durmak yerine, yeni özgürlüğe tepki gösterdikleri, yani geriye dönüş yaptıkları yolunda belirtiler vardır. Wall Street Journal'in yaptığı bir araştırmada, üreticilerin, şirketlerin özellikle kadınlar için hazırladığı gelişme programlarına kadın çalışanları sokamamaktan şikayetçi oldukları ortaya çıkmış. Bir General Motors yöneticisi, **"Kadınları sürükleyip dürtüklemek zorundayız,"** diyor. (Bir iş ilişkileri direktörü, daha az tedirginlikle, ama aynı kendinden hoşnutlukla şu sonuca varıyor: "Toplumsal şartlanma. Kadınlar daha önce bu işlere hiç heves etmediler. Şimdi heves etmelerini sağlamaksa zor.")14

Bazı kadınlar, işin, kaldırabileceklerinden daha büyük bir stres ve kaygı yarattığını söyleyerek işi bırakmaktadır. "Sanki Büyük Amerikan Rüyasının meşgul parmaklarının arasından kayıp gittiğini hissediyorlar," diye yazıyor 300,000 okurun işe yönelik tepkisi konusunda yeni bir

anket yapan Better homes and Gardens.1") Çoğu evli ve çocuklu olan bu kadınlar, kendi gelişimlerine ilişkin kaygıvı evde ona daha çok ihtiyaç olmasına aktarmaktadır. Aslında iç ruhsal örgütlenmeleri için çok önemli olan **"ihtiyaç duyulma"** duygusunu yitirmişlerdir ve bu kaybı yokluklarında ailelerin "çöktüğü" duygusuna kapıldıkları inancına yansıtmaktadırlar. Bocalayan ve kaygılı olan bu kadınlardan bazıları, kocaları tarafından, işi bırakıp kendilerini aileye "yeniden adamak" istedikleri için daha küçük evlere ve daha az arzu edilir semtlere taşınmaya ikna edildiklerini ve bu kararın "çok büyük bir rahatlama" duymalarını sağladığını söylemektedir.1'1

Bir de "bir çocuk daha yap" sendromu söz konusudur; bu, evde kalmanın (veya eve geri dönmenin) toplumca kabul edilen bir yoludur. **Columbia Üniversitesi öğretim kadrosunda feminist bir psikiyatrist olarak çalışan Ruth Moulton'a göre, üstün yetenekli kadınlar bile, serpilen kariyerleri konusundaki kaygıdan kaçınmak için hamile kalmaktadır.**17 Beş yıl arayla iki kere "kazara" hamile kalan tanıdığı bir sanatçının tipik bir olay olduğunu söylüyor; sanatçı, kendisine eserlerini tek-kadınlık bir sergide biraraya getirme fırsatı her verilişinde, bunun yerine hamileliği "seçiyormuş." Bunun sonucundaysa, bu çalışmaları, "yeteneğini geliştirebileceği ve tanıtabileceği zamanı daraltan" ellili yaşlardan sonraya kadar ertelemiş.18

Son yıllardaki hasta listesine bakan Dr. Moulton, kırk ila altmış yaşları arasında, dış dünyadan kaçınmak için hamileliği kullanan yirmi kadın rahatlıkla bulabileceğini saptamış. "Bu olayların en az yarısında, büyük çocuk ortaokula veya liseye başladığı ve anne işe daha çok enerji ayırabilecek duruma geldiği an, üçüncü veya dördüncü çocuğa hamile kalmıyordu," diyor.

Moulton bu sentroma, yapısal doyum için değil, dış dünyadaki eylemin yerine konan bir şey olarak iş görmesi için annelik yapma anlamında "zorlanımlı çocuk yetiştirme" diyor. (Gerçekten de, "Ordudaki Kadınlar üzerine bir Değerlendirme" başlıklı 1977 raporundan M. Kathleen Carpenter, kadınların ordudan "kurtulmak için hamileliği bir silah olarak kullandığı" alıntısını yapıyor.)

"Stresten kaçınmak için hamilelik olgusunun" kurumların en kutsalı, yani Amerikan aile yaşamı üzerinde olumlu hiçbir etkisi olmadığına kuşku yok. Kadın, kişisel gelişime eşlik eden kaygıdan kaçınmak için çocuk yaptığı zaman yıkıcı bir döngü sabitleşmiş olur. Bu kadınlar, çıkış yolu olarak seçmiş oldukları dar, kısıtlayıcı role içerler ve bazen fobik ve hipokondrik olurlar. Belki en önemlisi de bağımsız çocuklar yetiştirmemeleridir. Bağımlı kadının kendi çocuklarına bağımlılığı, ilgili herkesin bağımsız gelişimine ve bireyleşmesine engel olur, diyor Moulton.

Şu günlerde ortaya konulan güçlü bir görüş (ki herkese -feministlere, feminist olmayanlara, erkeklere-sesleniyor gibi gözükmektedir), kadına her şeyden önce seçme şansı verilmesi gerektiği yolundadır. Örneğin, çalışıp çalışmayacakları, tam gün ücret isteyip istemeyecekleri, evde oturup "kendilerini ailelerine adayıp adamayacakları" konusunda seçim yapabilmeleri gerekir. Hiç kimse, "şunu yapıp bunu yapmayacağımızı" söyleyerek bizi itip kakmamalıdır. Feministler, kadınların, evde kalarak sorumluluktan kaçtığını varsaymanın, çalışmak istemelerine rağmen evde kalmalarında ısrar etmek kadar keyfi olduğunu söylüyor. Çocuklarla evde kalmak, evi temizlemek, dışarı gidip ekmek kazanmanın içerdiği kaygılarla başa çıkabilmesi için kocayı beslemek: bunların, her kadının haklı olarak gurur duyabileceği önemli toplumsal katkılar olduğu varsayılır. Ama kendi geçimimizi sağlayıp sağlamama konusundaki bu "seçme hakkı," kadındaki başarı uçurumuna çok büyük bir katkıda

bulunmuştur. Evde kalmak gibi bir toplumsal seçeneğe sahip olmaları nedeniyle kadınlar, kendi sorumluluklarını üstlenmekten kaçınabilirler; ki sık sık görülen de budur.

İşin gerçeği, kocaları onları desteklemeye istekli ve yeterli olduğu için çalışmak zorunda olmayan birçok kadın çalışmayacaktır. Çalışan kadınların sayısındaki artış, önemli ölçüde, bozulan evliliklerim artmasıyla ilgilidir. Çalışan bütün kadınların yüzde 42'si ev reisidir.19 Günümüzde şaşırtıcı olan şey, evli olup da kocasıyla yaşayan kadınların yarısının, evde kalmayı yüiretken istiyor olmasıdır.20

Burada bir sorun var. Bu ülkedeki kadınların içinde bulunduğu tehlikeli ekonomik duruma baktığınız an görmeye, yani aradaki bağlantıyı kurmaya başlarsınız. Herkesin seçenekten söz etmesine karşılık, **"Yaşlandığı zaman kadına kim bakacak?"** diye sormamız daha yararlı olabilir. Cevap elbette hiç kimse. Yaşlı kadın ilk çocuk destek sistemi çoktan çöktüğü için, kadının saçlarına ak düştüğü an yalnızlık tehlikesi baş gösterir. Erkek ölünce gerçekliğin darbesi ağır olur. En son devlet istatistikleri, Birleşik Devletler'deki ortalama dulluk yaşının 55 olduğunu göstermektedir. İki kadından birisi, altmış beş yaşına kadar dul kalmayı bekleyebilir. Erişkin yaşamında çalışan kadınlar bile yaşlılıkta korumasızdır: bunların dörtte biri yoksul (aynı yaştaki erkeklerden çok daha yoksul) olacaktır. 1977 yılında, bütün yaşlı kadınların ortalama geliri haftada 59 dolardır, bu da yaşlı erkeğin ortalama gelirinin neredeyse yarısıdır. (Çalışan kadının yaşlılıkta bu kadar düşük bir emeklilik almasının başlıca nedeni, Sosyal Güvenliğin maaş sistemine bağlı olması ve daha önce de belirtildiği gibi kadının, erkeğin kazancının sadece yüzde 60'ı kadar kazanmasıdır.)

Hâlâ romantik, hâlâ aşık, hâlâ kadınların başkalarının gözetiminde ve bakımında olacağı rüyasıyla yaşayan genç kadınların sırtını döndüğü acı gerçek işte budur. İnanılan mitse, kadınların güvenliğinin, tıpkı yumuşakçaların kabuğuna yapışık olması gibi, kadının sonsuza kadar "aileye" bağlı, bağımlı kalmasında yattığı yolundadır. Ama bu kadınlar yaşlanınca neyle karşı karşıya olduklarını öğrenmeye zaman bulamadan kendilerini temel ekonominin dışında bulmakta ve haklarından yoksun kalmaktadır. Sindrella kompleksinin, en yıkıcı olmasa bile, en acıklı sonucu, yaşlılıktaki terkedilmişliktir. Sürdürdüğümüz bu kör nokta, yani bir eş olmaya bağladığımız sahte güvenceyle, yaşlı, çoğu durumda dul kadının yalnızlığı ve yoksulluğu arasındaki bu bağlantıyı görememek (veya görmeyi reddetmek), bir hastalığa eşdeğerdedir. Bir başkasının bize bakacağına, kendi refahımızdan sorumlu olmak zorunda kalmayacağımıza öylesine umutsuzca inanmak istiyoruz ki!

Bu mit özellikle orta sınıf kadınları arasında yaygın. Pembe gözlük takan bu kadınlar, bir tür deneme, neredeyse bir oyun gibi, iş aramaya devam ederler. Part-time işlerde; "ufuklarını genişletecek," ya da evden kurtulup yeni insanlarla tanışmalarını sağlayacak işlerde heder olup giderler. Bir tür genç, üst orta sınıf kadını vardır ki, önündeki fırsatlarla ne yapacağından emin değildir, olabildiğince uzun süre güzel kalmaya kararlıdır, çünkü parlak ışıklarıyla ufukta beliren gelecek onun için çekimden çok korku içermektedir. Georgia, Atlanta'da küçük bir yemek partisinde bu türden bir grup kadınla tanışma fırsatım oldu.

Hepsi de otuzlarında, cilalı, çekici ve canlıydı. Kocaları başarılı erkeklerdi: borsacı, Devlet Bakanlığında bir bürokrat, bir psikoloji profesörü. Paley diye anacağım kadınlardan birisi, arsız Güneyli Asi kız imajına hâlâ uyuyordu. Bir diğeri, Helen, Cambridge'e güneyden yeni taşınmış. Lynann otuz yıl boyunca Atlanta'da mutlu bir yaşam sürmüş. Bu kadınlar, yaşamlarında belli bir düşkırıklığı duygusundan söz ediyordu (çocuklar okula başlamış veya

başlamak üzeredir), ama işe yönelik düşünceleri uyuşukçaydı. Kolay, yani iyi para getiren birkaç saatlik işlerden söz ediyorlardı. Biriçten sıkılmaya başladıklarını (briç kulüplerine üyeliklerini sürdürmelerine karşın) söylüyorlardı.

İçlerinden sadece Paley gerçekte bir işte karar kılmıştı. "Evimizin bulunduğu sokağın altındaki küçük bir sağlıklı yemek restoranında çalışıyorum," dedi. "Haftada sadece birkaç gün bir iki saat sürüyor, ama bahşişleri de ekleyince saat ücretim kocamınkinden fazla oluyor!"

Diğerleri güldü. Paley'in yaşamında para hiçbir zaman gerçek bir sorun olmamış. Herkesin herkesi tanıdığı ve herkesin

çalıştığı küçük bir Georgia kasabasında yetişmiş. Şimdi Atlanta'da yaşıyor ve hâlâ eski Georgia E yal Ari'ndeki kolej yıllarındaki kadar "çılgın."

Yemekten sonra hava değişir gibi oldu. Kadınlar, Şipendal tarzı yemek salonunda oturan erkeklerden ayrılıp oturma odalarından birisinde toplandı ve yaşamlarındaki olaysızlıktan söz etmeye başladı. Öz—bilinçli bir şekilde, tartıştıkları tek şeyin "döşeme cilası ve gerdanlıklar" olduğunu söyleyip şakalaştılar. Bu kadınlar, Betty Friedan'ın yirmi yıl önce Kuzeydoğunun kenar mahallelerinde aklını oynatan Smith College mezunlarına ilişkin araştırmasında keşfettiği kadınların aynısı olabilirdi. Aradaki tek fark, artık 1960'larda değil, 1980'lerde olmamızdı. Ve bu kadınlar hayal kırıklığından ötürü oynatma noktasına henüz gelmemişti. Tek dertleri, son derece konforlu yaşamalarıydı: Kulüp yemekleri, son model arabalar, bitmek bilmeyen partiler ve bir Zamanlar kendilerini farklı gördüklerini; özgür ve enerjik olduklarını; bir zamanlar bir şeyler yapma konusunda hayal kurduklarını hatırlatacak eski kolej günlerinden kalan bölük pörçük anılar.

Evlilik yaşamlarının konforu, bu kadınların merdivenin birinci basamağından başlama zorunluluğunu kabul etmelerini zorlaştırmıştı. Hizmetçi gibi çalışmak istemediğini düşünen ve işinde yeterince ilerlediğini söyleyen Lyann, "Birisi için çalışmak bana göre değil," dedi. Üst düzey yöneticisi olmak isterim. İşleri yürüten kişi olmak isterim." (diğer kadınlar gülüşüyor.)

Rüyasını gerçekleştirmek için lisansüstü bir programa gidip iş idaresinde master derecesi almak ister miydi? Hayır, pek değil. Hakkında bir şeyler duyduğu, ona "sanki 'ekiymişim gibi gözükmemi sağlayacak kendimi sunma yöntemlerini" öğretecek şu küçük kursla ilgileniyordu. (Daha çok gülüşme.)

Paley, sosyal statüleri konusunda kör değildi. "Atlanta'daki birçok kadın için gurur konusu hâlâ kocalarının ne kadar para kazandığı ve size nasıl baktığıdır," dedi. "Önemli olan şunlar: sana hangi marka arabayı alabilir? Çocuklar ve ev işleri konusunda yardımcı oluyor mu? Seyehate gidebiliyor musunuz?"

Yine de olaysızlık sorunu söz konusuydu. Alışveriş veya çocukları okula götürüp getirmenin dışındaki boş saatlerini doldurmak için ne yapıyorlar? Pembe dizi okuyorlar. Şimdi ise şaka yollu, popüler pembe dizi romanların yazarlarının edebi yeteneğine puan veriyorlardı (çünkü daha iyisini biliyorlardı). Herkes oyuna balıklama atlamıştı.

"Gerçekte bu kitapları okumak için ne kadar zaman harcıyorsunuz?" diye sordum.

Kıvırcık saçlı, parmakları ojeli, ayaklarında fantazi ayakkabılar ve muhtemelen çok zeki olan Paley şunları söyledi: "Durmadan okuyorum. Bir oturuşta kolayca saatlerce okuyorum.

Kendimi öylesine kaptırıyorum ki küçük kızım çıkıp gitse haberim olmaz. Ağladığında duymadığım bile oluyor."

Bunlar korunan kadınlar: genç, çekici, arsız ve güvende. Kadın olarak, mali bağımlılıklarının hakları olduğunu varsayıyorlar. Karşılık olarak da kendilerini ev işlerine adıyor, temizlik yapma, evi düzene sokma, çocuk yetiştirme ve eğlenme becerileriyle gurur duyuyorlar. Ama içten içe, bilincinde olmasalar da, kendilerine bir gündem belirlemişler: neredeyse törenci bir tarzla, yaşamlarının ne kadar riskli olduğunu farketmekten kaçınıyorlar. Evliliklerinin çökmesi halinde ne olacağını düşünmüyorlar. Boşanmalar elbette oluyor. Bunu ve kadın kurbanlarını görüyor ve yaşamlarının kaçan iplerini yakalama çabasında çok cesur olduklarını düşünüyorlar. Ama boşanmanın güzel kadınlar için geçerli olduğunu gerçekten düşünmezsiniz. Boşanma başkaları içindir, ...pek şanslı olmayan kadınlar için.

Kanser gibi. Ya da ölüm.

Ülkeyi Saran Depresyon

Doğrudan doğruya Atlanta'dakine benzer kadınların kafa karışıklığından kaynaklanan ve nispeten yeni olan kültürel bir olgu ortaya çıktı: "evsiz ev-hanımı." Dul kalan veya kocaları tarafından terkedilen ve kendilerini geçindirecek bir beceriden yoksun olan evsiz ev hanımları, duygusal açıdan sakatlanmış 25 milyon kadından oluşan bir sınıftır.22 Toplumun, iyi ev hanımı ve anne olup ocağı tüttürmenin ödüllendirileceğini öğrettiği bu kadınlar, gerçekten de, evlilik ahlakındaki sismik kaymayla birlikte köklerinden koparılmış, "ortada kalmışlardır." Yıllar önce, okul sıralarında geliştirdikleri yetenekleri çoktan köreldiği için, yetersiz, yeteneksiz olduklarına inanırlar. Kasları da, kafaları da kullanılmamıştır. Yaşamlarını, erkeklerin onlara destek olmak için her zaman hazır olacağı yolundaki Sindrella mitine inanarak harcamışlardır. Maryland'daki bir Evsiz Ev-hanımları Merkezinden alman istatistikler bıınun ne kadar acımasız bir rüya olduğunu göstermektedir. Merkezin hizmet verdiği kadınların sadece yüzde 17'si eski kocasından nafaka alıyormuş. Üçte ikisi yoksulluk içinde yaşıyormuş2" Ve bu kadınlar yaşlı değildir. Yaşlan otuz ila elli beş arasında değişmektedir.

Şöyle veya böyle boşanmayı destekleyen -ve aynı zamanda da yeni çalışan anne görüşünü destekleyen-toplum, anılan kadınların güvenliğini çökertmiştir. Sonuç olarak, Evsiz Ev-hanımları örgütünün kurucusu ve California, Oakland'daki merkezin başkanı olan Milo Smith'e göre, yardım etmeye çalıştığı kadınlar öfkeliymiş. Bu kadınlar, her şeyin birdenbire değiştiği görüşünden hoşlanmıyor, evlerinden ayrılma, beceri kazanma ve işe gitme zorunluluğuna içerliyormuş.

Ayrıca depresyon içindedirler. **"En büyük sorunumuz intihar,"** dedi Bayan Smith. "Bu yıl merkezde dört intihar girişimi oldu."

Bu merkezi ziyaret ettiğim gün (ki ülkede bunun gibi bir düzine daha var), yardıma gelen kadınların saçları yapılıydı, parlak kırmızı ruj sürmüşlerdi. Kendileri de evsiz ev-hanımı olan görevliler tarafından anlayışla karşılanan bu hanımlara görüşme için beklerken kahve ikram ediliyordu. Eski hücre arkadaşları gibi, eskiden merkezce desteklenenler de birbirine yardım etmeye çalışıyordu. Yeni gelenlerin gözlerinde ışıltı vardı ve karşılarındakini hoşnut etmeye heveslilerdi. Güvensizlik gözlerinde sıtma ateşi gibi parlıyordu.

Birkaç yıl öncesine kadar kendisi de becerisiz, ürkek bir dul olduğu için bu işe başlayan altmışlarında bir kadın olan Bayan Smith, "Birçoğu pislik içinde geliyor," dedi. **"Yasal uyuşturucu bağımlıları gibiler. Doktorları tarafından bu hale sokulan Valium bağımlıları."**

Kocalarının gidişiyle birlikte yasa boğulan, sadece kocalarını değil, kimlik duygusu veren yaşam biçimlerini de yitirmiş olma duygusuyla yıkılan bu kadınlar, bir doktorun verebileceğinin çok çok ötesinde bir ihtiyaçla aile doktorunun kapısını çalıp, bunun yerine hap almışlardır. Evsiz ev-hanımlarının umutsuzluğu hissedilir bir olgu. Toplum onlarla ne yapacağını bilmiyor; doğup yetiştirildikleri raison detre'yi (Fr. varoluş nedenini, Ç.N.) kaybeden bu kadınlar da kendileriyle ne yapacağını bilmiyor. Öz-saygıları bir gecede uçup gitmiş gibidir. Merkezin girişini gösteren Bn. Smith, "Özünde bu kapıdan içeri adım atan her kadın, artık çirkin, yaşlı, şişko, yararsız bir yaratık olduğu görüşünü içe yansıtmaktadır," dedi.

Daha da kötüsü, sanki bu yeni kirlenen öz-imajı, kendilerine yapılan bir kötülükmüş gibi hissedip, kin duymalardır. "Bu kadınlar, her şeyi intikam almaya yönelik olumsuz bir Çabaya çevirerek enerjilerini tüketiyor," dedi Bn. Smith. "Son derece katılar. Bu ise depresyon tablosunun bir parçası. Siz onları kendileri için bir şey yapmaları için gönderiyorsunuz, onlar bahanelerle geri dönüyor. Tipik evsiz ev-hanımı, ona yararı olacağını düşündüğünüz bir şeyi yapmama konusunda, sizin bulacağınız her bahaneye karşılık elli bahane bulabilir. Tek nedeni de korku."

Kadınlara ilişkin yeni birçok araştırmada ortaya çıkan "ürkütücü boyutlardaki depresyona," kadınlar (özellikle de genç kadınlar) arasındaki intihar girişimlerinde görülen patlamaya ve duygusal acı için aşırı hap kullanma olaylarına dikkati çeken Maggie Scarf, "Depresyondaki kadın kaybetmiş bir insandır," diyor. NIMH (Ruh Sağlığı Enstitüsü) tarafından yürütülen ve 70'lerin başlarında tamamlanan bir araştırmada, 30-44 yaş grubundaki bütün kadınların üçte birinin, ruhsal durumlarını düzeltmek için reçeteli ilaç kullandığı ortaya çıkmış. Bu kadınların yüzde 85'i psikiyatriste hiç gitmediğini beyan etmiş.24

Peki depresyondaki kadının kaybettiği şey nedir? "Hayati bir şekilde bağlandığı bir şey," diyor Scarf. "Şaşırtıcı bir düzenlilikle ortaya çıkan şey, söz konusu 'kaybın' belirleyici ölçüde önemli ve çoğu kez kadının kendini tanımladığı bir duygusal ilişkidir."

Kadınlar, tanım (kimlik duygusu) için başkalarına yönelir. Kendilerini, bir başkasının gözünde görme derecesi öyle yüksektir ki, söz konusu başka kişiye bir şey olması (ölmesi veya ayrılması, hatta belirgin bir şekilde değişmesi) halinde, kendilerini artık göremezler. Üç yıllık sevgilisini kaybeden bir kadın (ki milyonlarcasıın duygularını dile getirdiğine kuşkum yok), "Sanki varolmamışım gibi bir duygu," diyor.

Sindrella Kompleksi Kadının Çalışmasını Nasıl Etkiliyor

"Başkasına" yönelik bu ihtiyaç ve bağımlılık, kadının üretken bir şekilde çalışmasını (özgün, heyecanlı olmasını ve kendini işine vermesini) birçok açıdan engellemektedir. Kurtuluşumuzun başkasına bağlanmaktan geçtiğini söyleyen mit, aynca, sonsuza kadar çalışmamız gerekmeyeceği yolundaki gizli bir mesajı da birlikte taşımaktadır. Birdenbire çalışmayı zorunlu kılan bir durumun ortaya çıkması halinde birçoğu keskin bir iç öfkenin kucağına düşer. Her nasılsa, çalışmak zorunda olmak, bir kadın olarak başarısız olduklarının bir göstergesi olup çıkar.

Ya da belki de bu, rüyanın kendisinin sadece bir yalan olduğunun bir göstergesidir.

"Bir firkete fabrikasının montaj hattında işimden haz alarak çalışıyor da olabilirdim," diyor otuz bir 'yaşlarında, bekar bir müze müdürü. Washington, DC'nin sanat dünyasında gösterişli bir işi olan bu hanım için, bir zamanlar heyecan verici gözüken her şey birdenbire zevksiz, heyecansız olup çıkıyor. Otuz birinci yaş gününde ona birşeyler oluyor, çünkü bu gün, onun bağımsızlıktan kurtuluş için kendi içinde kendine koyduğu vade sonudur. İçindeki bir ses, "çok geç," diyor. "Artık çalışmak zorunda olmaman gerekirdi. Senin yaştaki kadınlar çalışmama seçeneğine sahip olmalı; evde oturup resim yapabilmeli, ya da hayır işleriyle uğraşmalı, veya çocuk büyütmeli."

Sanki hayatının fırsatını kaçırmış gibi bir duyguya kapılır; belki aptalca, ama bu onu öfkelendirir ve ölgünleştirir. Her gün, sanki bir makine gibi, işlerini mekanik bir şekilde yaptığını farkeder. Kendi yaratıcılığını yaşayıp eyleme aktarma heyecanını kaybetmiştir. Birkaç yıl sonra şunları söyleyecektir: "Sanki yükümlülükten başka bir şey olmayan sonsuz bir zevksiz işler serisiyle boğuşuyormuşum gibi boşunalık duygusuna kapıldım. Verimim yarıya düştü diyebilirim. Anında rezil bir başka iş karşına çıkacakken neden elindeki işi bitiresin ki?"

Tanıdığım üniversite eğitimli bir kadın, New York'ta evlerde temizlikçi olarak çalışmasının nedenini şöyle açıklıyor; "kalıcı bir şeyde çalıştığım, 'Tamam, yapacağın iş bu, kendini böyle geçindireceksin' diyen bir şeyi seçtiğim duygusunu yaşamak istemiyorum."

Bu kadın yirmi dört yaşında ve olağanüstü zeki. Hizmetçiliğin yanısıra, serbest olarak doğrudan postalamalı reklam metinleri yazıyor, hem de ustaca. Patronu onun müthiş olduğunu düşünüyor, ki öyle de (her iki üç ayda bir işleri arapsaçına çevirip geciktirmesini saymazsak). "Bloke olmuştur." Tek kelime yazamaz. Greenwich Village'deki tek odalık minik dairesinin aylık kirasını ve elektrik su faturalarını ödemek için ihtiyaç duyduğundan daha fazlasını kazandığı an, çalışamaz hale geliyor. "Con Edison'un elektriğimi kesmek üzere olduğunu hissetmediğim sürece, sanki yaşamım gerçek değilmiş gibi hissediyorum," diyor. Aydan aya idare etmek için çalışmak zorunda olmak bir şeydir. Yetişkinlerin yaptığı bir şey olduğu için çalışmak zorunda olmak, işte hayatın böyle olacak... Buna katlanamam. **Bu tamamen çocuksu ve nevrotik, ama derinlerde bir yerde, kendi geçimimi sürdürmek istemiyorum; bunu bir başkasının yapmasını istiyorum."**

İşe yönelik çarpık tutumlarının bir sonucu olarak kadınların işlevsel sorunlar yaşadığını gösterir bir dizi tehlike işareti vardır. Bazıları, yıllarca ölesiye sıkıldıkları işlerde kalır. Bazıları ise "erkeğin iş dünyasının rekabetini" protesto ederek buna katılmayı "reddettiklerini" söyler. Yine de aynı kadınlar sık sık, yapamayacaklarına, ya da aşırı ölçüde zor olduğuna inandıkları işleri yapan erkeklere imrenmektedir. Örneğin pazarlık etmek gibi. Kendi projelerine başlamak, para isteyip almak gibi.25 Kısaca, kendi iyilikleri için aktif bir rol almak. Burada, semptomları kadın bir iş aramaya ya da bir mesleğe girmeye çalışıncaya kadar örtülü kalan tam bir ruhsal sorunlar yumağı söz konusudur. Sonra, birdenbire, bum!

Örneğin sınav kaygısı, kadınlarda erkeklerdekinden rahatsız edici ölçüde daha yüksektir.26 Bir mesleğe girmek, kariyer değiştirmek, ya da terfi etmek için sınav gerektiği zaman, bu, kadının planlarını altüst eder. (Bazı kadınlar, ister üniversite giriş sınavı olsun, ister ehliyet veya emlakçılık için komisyoncu ruhsatı olsun, her tür sınavdan ölesiye korkar.)

Kadınlar için halk önünde konuşmak da zordur. Columbia'da 200 lisansüstü öğrenci arasında yapılan bir ankette bir profesör, erkeklerdeki yüzde 20'lik orana kıyasla, kadınların yüzde 50'sinin halk içinde konuşamadığını gözlemiş. Bazılarında kaygı öyle yüksekmiş ki, sersemlik ve bayılma nöbetleri gözlenmiş.27

Öz-saygısı düşük olan ve bir başkası tarafından geçindirilme arzusu besleyen kadınlar için iletişim genelde zordur. Bazılarının kafası karışır, söylemek istediklerini unutur, doğru sözcükleri bulamaz, karşısındakinin gözünün içine bakamaz. Veya terler, kekeler, ya da sesi çatallaşır. Ya da birisi görüşlerine karşı çıktığı an tartışmanın akışını korumakta zorluk çeker. Özellikle karşı çıkan bir erkekse, telaşa kapılabilir, ağlayabilir.

Konuştuğum bir dizi kadın, bağlantı duygularının, bildiklerini biliyor olma duygusunun, otoritelerinin, konuşmanın ibresi onlardan erkeğe doğru yöneldiği an azaldığını anlattı.

Bütün bunlar gerçekte performans kaygısının çeşitli türleridir ve bu da dünyada kendini yetersiz ve savunmasız hissetme duygusuyla ilgili daha genel korkularla bağlantılıdır: Karşı çıkılan birisinin misilleme yapacağı yanlış bir şey yaptığı için eleştirilme, "hayır" deme, kendi ihtiyaçlarını doğrudan doğruya, manipulasyona gerek kalmaksızın açıkça ortaya koyma korkuları. Bunlar, kendimizi geçindirmenin ve kendimizi ortaya koymanın, kadınca olmadığı inancıyla yetiştirildiğimiz için, özellikle kadınları etkileyen türden korkulardır. Erkekler için çekici, yani uysal, tatlı, "kadınsı" olmayı şiddetle arzularız. Bu arzu ise kadınların yaşamlarında ulaşabilecekleri coşkuyu ve üretkenliği sakat bırakır.

Hiç bir şey bizi alıklar gibi davranmaktan alıkoymaz.

Babasının Küçük Kızının "Görünüşü" ve Dili

Amerikan Psikanaliz Akademisi'nin Beverly Hills'teki bir toplantısında Alexandra Symonds, şaşkın meslektaşlarına şöyle diyor: "Bir banka yöneticisinin, yaptığı bir şey üstü tarafından eleştirildi diye gözyaşlarına boğulması doğru değil. Yılda 30,000 dolar kazanan bir yardımcı editörün, planları reddedilince arsızca ve baştan çıkarıcı davranması; bir üniversite profesörünün yetersiz bir program verildi diye Dekanın bunu farkedip değiştirmesini umarak küsüp suratını asması doğru değildir. Bunlar, özerk hareket eden özgür kadından çok, "Babasının küçük kızına" uygun davranış yapılarıdır.28

Dr. Symonds, tartışma için bir dizi yüksek maaşlı Babacağının kızı uydurmuş değil. Bu "başarılı" profesyoneller, ona yardım arayışıyla gelen kadınlar (bağımlılık duyguları konusunda derin çatışmalar yaşayan "süper kadınlar") arasındadır.

Kadınlar, iş ve mesleki merdivenleri tırmanırken, bazı yapay davranışlar ve kuralcılık, göstermeye çalıştıkları güvenin kofluğunu ortaya çıkarır. Aslında, içlerindeki **"babasının küçük kızı"** olma savından vazgeçmeyen kadınlar, birlikte iş yaptıkları meslektaşlarına ve insanlara son derece kafa bulandırıcı mesajlar verebilir. Tıpkı yeniden hortlayan iffetçilikle Cosmopolitan'ın en son Scavullo kapağı arasındaki yeni "başarı için giyime" benzer bir şekilde, içten içe bağımlı olan kariyer kadınlarının kendilerini sunuşunda da çoğu durumda şizoid bir şeyler vardır. Çok sağlam gözükürler: ta ki gözleri sulanıp ve genelde çaresiz ve baştan çıkarıcı davranmaya başlayıncaya kadar.

Bu, bu kadınların birlikte iş yaptıkları erkeklerin her zaman taktir etmedikleri bir davranıştır. Son günlerde, bir ekonomi muhabiri, bir Wall Street komisyoncusu ve bir reklamcı oturup

bana kadınların iş yaparken nasıl gözüktüklerine ve davrandıklarına ilişkin izlenimlerini anlattılar. İşte konuşmadan birkaç alıntı:

> MUHABİR: Birkaç ay önce New York Borsasında önemli bir mevkisi olan bir kadınla röportaj yapmıştım. Beyaz bir ipek bluz giymiş, tonla makyaj yapmıştı, tırnakları çok uzun ve boyalıydı, kulağında şangırdayıp duran altın küpeler vardı. Üstünde o kadar çok şey vardı ki, ona bakmakta zorlanıyordum. Konuşurken tarzını sürekli değiştiriyordu. Bir süre son derece ciddi ve güvenli gözüküyordu. Derken gerileyip mimik yapıyor, omuzlarını çekiyor, kafa sallıyordu.
>
> KOMİSYONCU: Bunu birlikte çalıştığım kadınlarda ben de gözlüyorum. Sanki bir sonraki an ne tür bir insan olacaklarını bilmiyormuşsunuz gibi tuhaf bir duyguya kapılıyorsunuz. Büyük Değişmenin tekrar ne zaman olacağını merak ederek, işaretler aramaya başlıyorsunuz.
>
> MUHABİR: Diksiyonu (söylemi) süper yavaştı. Nasıl konuştuğu, nasıl gittiği konusunda aşırı kaygılı, sözcükleri seçmekte çok dikkatliydi. Sonra işleri iyi olan birçok kadında gördüğüm şeyi yaptı. Bu kadınlar cümlelerini, sözcükleri yumuşatarak ve yumuşarken kafalarını sallayarak bitirirler.
>
> REKLAMCI: Bunu duymuştum. Bir tür hava basma; cümlelerini havalı bir çalımla bitiriyorlar. Hava atmak zorunda oldukları şeyi gizliyorlar, çünkü gerçekten "yutturmaya çalışıyor" gibi gözükmek istemiyorlar.
>
> MUHABİR: Sanki gerçekte bir cümlenin gücünü kazanmaktan korkuyorlar. Konuşuyorlar, konuşuyorlar ve gerçekten de etkili oluyorlar ve birdenbire, sanki etkili olduklarını görüp geri çekilmek zorunda kalıyorlar. Sanırım güçlü olmaktan korkuyorlar.
>
> KOMİSYONCU: Kafa sallamayla birlikte ses tonundaki bu düşüş ve yumuşama çok yaygın.
>
> REKLAMCI: Kafa sallamanın amacı kabul etmenizi sağlamak.
>
> KOMİSYONCU: Doğru.
>
> REKLAMCI: İş kadınlarının sohbette salınım gösterdiklerine hiç rastlamadım. "Deli misin?" ya da bunun gibi bir şey söylediklerini duymazsınız. Erkeklerin, iş yaşamında kişiliklerinin özgürce uçup kürkremesine izin verdiklerini sık sık görürüsünüz. Erkekler işleri böyle yürütür. Nasıl birisi olmaları gerektiğine aldırış etmezler. Sadece yaparlar. Kadınlar nazik ve resmi. Kuralların önde olmasını istiyorlar. Bana ortaokul birde birinci olan kızları hatırlatıyorlar.
>
> KOMİSYONCU: Kadınların müşteri ilişkileri gibi işlerde çok iyi olmalarının nedeni de işte bu. İnsanlar gelip bağırıp çağırabilir, ortalığı birbirine katabilir, onlarsa sadece geriye yaslanıp dinler. Bir anlamda gerçekten uzak kalmışlar. Gelenekler, yapı ve kadınlık engel oluyor.
>
> MUHABİR: Genç kızın erkeğin arabasında erkeğe uyduğu eştipik bir ergenlik yaşantısı vardır. Bu görüş yaşam boyu sürüyor gibi. Kadın, erkeğin dünyasında yolculuk ediyor. Kadın erkeğin arabasına bindiği zaman (ki bu erkeğin kurumudur) erkeğe uyar. Direksiyona geçmeye, işleri kendince yürütmeye, değişiklikler getirmeye çalışmaz.

> Hatta güç aramaya bile çalışmaz. Bu bağımlılık gerçek bir "idare et" niteliğine sahiptir. "İdare et" Jane.

Kadınlar dostoğru olma, yani istediklerini doğrudan isteme, özellikle de başkalarımı kanılarını geçersiz kılmak anlamına geldiği zaman, inandıkları şeyi kabul ettirme gibi konularda kendilerini rahat hissetmez. Bazen en olmayacak anlarda, masum rolüne, baştan çıkarıcı, ya da küçük uz rolüne dönme kışkırtması duyarlar. Muhabirin de dediği gibi, bunu yapmaları için "küçük bir kafa sallama, ya da küçük bir omuz çekme," şöyle bir bakış veya mimik yeterli.

VJomen, Money and Power adlı çalışmasında psikolog Phyllis Chesler, kadınların, arka koltukta rahatça yolculuk etmeyi sürdürmek için bunu, her zaman bilinçli olmasa da, kasıtlı olarak yaptıklarını söylüyor. "Evde ya da halk arasında, her sınıftan kadınlar, saygı, önemsizlik, çaresizlik... başkalarını rahatlatacağı ve erkeklere üstünlük' duygusu vereceği varsayılan bir tavır mesajı iletmek için temel beden dilini kullanmaktadır."

Kadınların, erkeklerin veya kendi dışındaki herhangi birisinin kendisini "üstün hissetmesini" sağlamak için kullandığı başka yöntemler de vardır. Kadınların konuşma ve dil yapılarına ilişkin yeni ve akademik bir çalışma, korku ve güvensizliğin, kadının konuşma tarzını – yönelim veya sözcüklerin seçimi, ses tonu, akıcılık, hatta sesin tınısı (ki yardım çağrısındaki kadınlarda bu tını yükselir ve kızlara özgü bir özelliğe bürünür)şekillendirdiğini göstermektedir. Dilbilimci Robin Lakoff, aşağıdaki özelliklerin kadınların konuşmasında tutarlı bir şekilde bulunduğunu gözlemlemiş:

> Pek anlam ifade etmeyen ve şişirici bir etki yaratan boş sıfatların (fevkalde, ilahi, müthiş, vs.) kullanılması. Konuşmaları boş sıfatlarla yüklü olan insanlar genellikle ciddiye alınmaz.
>
> Bir bildirim cümlesinden sonra onay cümlelerin kullanılması. ("Hava gerçekten çok sıcak, değil mi?")
>
> Cümlenin sonunda, ifadenin etkisini azaltan yumuşatıcı veya sorgulayıcı bir ses tonunun kullanılması.
>
> Konuşmaya tereddütlü, tarafsız bir özellik katan Yumuşatıcı veya değiştirici ifadelerin (gibi, benzer, sanırım, vs.) kullanılması.
>
> "Aşırı doğru" ve aşırı nazik bir konuşma tarzının seçilmesi (örneğin çelişki yaratmama, ya da argo konusunda aşırı sakınımlı olma gibi).
>
> Başlangıçta çok tartışmalı olan Lakoffun bulguları, akademisyenler arasında ülke çapında bir araştırma furyasına yol açar.29 Yeni bulguların çoğu Lakoffun gözlemlerini destekler: kadınların konuşma tarzı gerçekten de tereddütlüdür. Cornell Üniversitesi'nden Sally Genet, güçlü, yumuşatılmamış ifadelerden kaçınmaya yönelik bu sarsak eğilimimizi tanımlamak için "çekingen bildirimci" (diffident declarative) terimini kullanıyor.
>
> Başkalarıyla olan etkileşimlerdeki etkililik terimleriyle, kadınların bu şekilde konuşarak birşeylerin olmasını (ya da olmamasını) sağladıkları kesin. Psikolog Today'in yönetici psikologlarından birisi olan Mary B. Parlee şöyle diyor: "Konuşma

sadece güç farklarını yansıtmakla kalmayabilir, bu farkın doğmasına yardımcı da olabilir." 30

Başka bir deyişle, "çekingen bildirimci" konuşma tarzına güvenen kariyer kadınları, Fortune 500'ün yönetim kurullarına uzun süre giremeyebilir.

Kadınlık konusunda yeni bir kriz, neyin "kadınca" olup neyin olmadığı konusunda yeni bir çatışma söz konusudur, bu da birçok kadını mutlu, bütünleşmiş bir şekilde yaşamaktan alıkoymaktadır. Kadınlık, yıllarca bağımlılıkla birleştirilmiş, hatta özdeşleştirilmiştir. Benim "Cinsel Kimlik Paniği" dediğim şeye yenik düşen kadınlar, bağımsız davranışın kadınca olmadığından korkmaktadır (bkz. VI.Bl.). Bunun erkeğe özgü olduğunu düşünmüyor olabiliriz, ama aynı zamanda kadınca olduğuna da inanmıyoruz. Bu yeni cinsel kimlik paniğini canlı bir şekilde ifade eden genç bir borsa komisyoncusu şöyle dedi: "Sanırım birisi (erkek veya kadın) bana erkek gibi olmayı, iş dünyasında erkek gibi para kazanmayı ve erkek gibi kendine güvenli ve üretken olmayı öğretecek. Bu gerçekleştikten sonra tekrar bir kadın gibi olacağım. Çocuk yapıp altı yedi yıl bebeğimle evde kalacağım. Sonra tekrar bir erkek olmak için geri döneceğim."

Kadınların kafasının kadınlık konusunda böylesine karışık olması, annelerimiz gibi yaşamamaya karar vermemizle yakından ilişkilidir. Psikiyatristler, annelerimiz ne kadar kısıtlı ve bağımlıysa, bizim de farklı doğrultularda ilerleme konusunda o kadar kaygılı olacağımızı ortaya çıkarmıştır. "Öz-gizleyici, sessizce acı çeken anne (kazına Benim gibi olma; bir şey ol.' dese de) kızının aynı rol modelini benimsememsine karşı içerleme duyar ve bundan korkar," diyor Symonds.’31

İçerleme dolu bir anne kızda üç tipik yapıdan birini yaratma eğilimi gösterir. Bunlardan ilki, kronik, düşük düzeyli bir depresyondur (hep var gibi gözüken bir hüzün veya depresyon altakımı). Dr. Symonds bunun, kendini işine kaptıran ve başkalarına çok şey veren, ancak kendisi duygusal açlık çeken bir kadının tipik özelliği olduğunu söylüyor.

Annelerinin yaşam tarzına sırtını dönen kadınlarda ortaya çıkma eğilimi gösteren ikinci sendrom, kadın kimliği alanındaki güvensizliktir (genç borsa komisyoncusunda görülen cinsel kimlik karışıklığı). Bağımsız yaşamaya çalışan kadınların kültürel beklentilere bu güne kadar açıkça direndiğine dikkati çeken Dr. Symonds, **"Bu kadınların, kendi kişiliklerinin, erkeksi olarak değerlendirdikleri yanları karşısında duydukları panik, hatta dehşet beni şaşırttı,"** diyor.

Üçüncüsü, bu kadınların yıllarca inkar ettiği, çoğu kez oldukça inandırıcı bir öz-yeterliliğin arkasına gizlediği gizli bağımlılıktır. Sözde (sahte) bağımsız kadın tam gün çalışabilir, bir aileye bakabilir, hazır yemek yerine pişirmeyi tercih edebilir ve genelde hem evde hem de işte "süper" olmaya yönelik zorlanımlı bir ihtiyaç sergileyebilir. Buna karşılık kocası evde yokken geceleri ağlayabilir.

Son günlerde kadınlarda, dışsal şeyleri değiştirerek (evlenerek veya evlenmeyerek, iş değiştirerek, taşınarak, sendikaya üye olarak veya kadın hakları için mücadele ederek) kendi sorunlarına çözüm bulmaya yönelik güçlü bir eğilim var. Ama işin gerçeği, çözülmemiş bağımsızlık çatışmalarıyla kösteklendiği sürece, "doğru" erkeği, "doğru" işi, "doğru" yaşam biçimini bulmasının sonucu olarak kesinlikle değişmeyecektir. Kadın hakları mücadelesinde

yerini alması kişisel yalıtım (tecrit edilmişlik) duygusunu hafifletebilir. Ama bu dışsal değişmelerin hiç birisi onu altta yatan kafa karışıklığından ve özyıkıcı tutumlardan kurtarmayacaktır.

Kendini daha iyi hissetmek isteyen kadın, içinde olup bitenleri görerek işe koyulmalıdır. Ülkenin çeşitli bölgelerindeki psikoterapistlerle ve psikiyatrislerle konuştuktan, kadınlarla görüştükten ve çevremdeki kadınların yaşamını gözlemledikten sonra şu sonuca vardım: **kadınların kavraması gereken ilk şey, korkunun yaşamlarına ne ölçüde yön verdiğidir.**

Usdışı ve kaprisli olan, yeteneklerle, hatta gerçekle hiç bir ilişkisi olmayan korku, günümüz kadınlarında salgın halini almıştır. **Bağımsızlık korkusu (ki bu yalnız kalmamız ve kimsenin bizi geçindirmemesi anlamına gelirdi)**; bağımlılık korkusu **(ki bu baskıcı birisini tarafından tüketilmek anlamına gelirdi)**; yaptığımız işte becerikli ve iyi olma korkusu **(ki bu yaptığımız şeyde sürekli iyi olmak zorunda kalmamız anlamına gelirdi)**; beceriksizlik korkusu **(ki bu da kendimizi ezik, çökmüş ve ikinci sınıf hissetmemiz anlamına gelirdi).**

Kadın, ergenliğe girip de erkekleri çekmeyi istediği andan itibaren (belki bir erkeği olmaz; ama olursa, yaşamının sonuna kadar tuzağa düşmüş ve kısıtlanmış olacaktır) yaşamının her aşamasında, korku açmazıyla karşı karşıyadır. Terkedilen evsiz ev kadınlarında da, kocaları ölünce kendilerini yaşamla başa çıkma konusunda yetersiz hisseden dullardan da korku hissedilir bir yapı kazanır. Bu korku, meslek edinmeye çalışan kadınların içindedir, evlilikten kurtulmaya çalışan ama adım atmaya korkan kadınların, kurtulup da kendi başlarına kalma olasılığı karşısında kendilerini hepten felç olmuş hisseden kadınların içindedir.

Belki de en acı olanı, mesleklerinde tepeye kadar tırmanan ve bu sorunu yendiklerini sanan, ama sonuna kadar gitmek istedikleri taktirde kaçınılmaz olan gerçek bağımsızlık hareketinin gerektiren kariyerlerinin X noktasında kaygının altında ezilen ve bir adım daha atamayan kadınlarda da bu korkuların bulunmasıdır. Fobiler, kadının yaşamına, gizli bir veba gibi sızmıştır. Bu, uzun yıllar süren toplumsal koşullandırmayla ortaya çıkmıştır ve bugün çok daha sinsidir, çünkü öylesine baştan aşağı yabancı değerlere gömülmüşüz ki bize ne olduğunun farkına bile varmıyoruz.

Kadınlar, korkmaktan vazgeçmedikleri sürece özgür olmayacaktır. Kendimizi becerikli ve bütün hissetmemize engel olan kaygıları aşma sürecine (neredeyse beyin yıkamayı tersine çevirerek) başlayıncaya kadar, yaşamımızda gerçek bir değişme, gerçek bir özgürleşme olmayacaktır.

Kadınların Mücadeleden Kaçışı Notları:

1.Bu ve sonraki alıntılar, Coburn'un Mademoiselle'de yayınlanan (1979) "Self-Sabotage: Women's Fear of Success" başlıklı makalesinden alınmıştır.

2.Vogue'de (1978) Anne T. Fleming adıyla yayınlanan "Can I Stay at Home Without Loosing My İdentity?" başlıklı makaleden alıntı.

3.Psychology of YJomaen: Stııdy of Biocıiltıiral Conflicts (1971) adlı çalışmadan

4.Yirmi üç kadın yazar, sanatçı, bilimci ve akademisyenin, kendi yaşatılarını ve işlerini anlattıkları aydınlatıcı bir kitap olan Workiıig it Oiff'tan (1977) alıntı (derleyen Sara Ruddick ve Pamela Daniels).

5.ABD Çalışma Bakanlığı verilerinden.

6.Wright'in, Journal of Marriage and t he Family'de (1978) yayınlanan "Are YVomcn Really More Satisfied? Evidence from Several National Surveys" başlıklı makalesinden alıntı.

7.Terman ve Ogden tarafından yürütülen bu ünlü araştırmanın ilk verileri 1947 yılında yayınlanmıştır. Araştırmaya konu edilen yetenekli çocuklar sonraki yıllarda da izlenmiş. Bu grup üzerinde yapılan en son izleme araştırmasında (P.S. Sears ve M.H. Odom tarafından yürütülmüş ve Eleanor Maccoby ve Carol Jacklin'in The Psychology of Sex Differences adlı kitabına alınmıştır), çocukken yetenekli olup da orta yaşa gelen kadınların, çocuklukta aynı ölçüde yetenekli olan erkeklere göre yaşamlarında daha çok acı ve hayalkırıklığı hissettikleri ortaya çıkmıştır. Maccoby ve Jacklin'e göre, **"Bu erkekler, ev alanının dışındaki kişisel başarıları anlamında önemli ölçüde daha "başarılı" olmuştur, buna karşılık kadınlar geri dönüp baktıklarında, artık kaçan fırsatlar diye niteledikleri şeyler için biraz pişmanlık hissetme eğilimi göstermektedir."**

Maccoby ve Jacklin, 1971 yılında yayınlanan bir başka araştırmada, kadınların ego yeterliliğinde ve karmaşıklığında 18 ila 26 yaşları arasında bir diişnıe görüldüğünden, buna karşılık erkeklerde bu bağlamda artış gözlendiğinden söz ediyor.

Sosyolog Alice Rossini, toplumun, "erkeklerden yeteneklerine uygun en yüksek mesleki prestiji sağlayan işlere yönelmesini beklediğine" dikkati çeker. "Gerçekten de erkeğin işi yeteneklerini geliştirici olmalı, aksi taktirde yeterince 'kamcılayıcı' olmayacaktır. Bir erkek yeteneklerinin altında bir işte karar kıldığı zaman 'toplumsal bir sorun,' 'kayıp bir yetenek' olarak değerlendirilir.. .Bunun tersine, yeteneklerinin altındaki işlerde çalışma konusunda kadınlara göz yummakla kalmayız, onları teşvik de ederiz, çünkü bu, kadının aile içindeki merkezi rol i için yeterli enerjiye sahip olmasını sağlar. (Bu alıntı, Judith Bardwick tarafından derlenen Readings on tlıe Psydıology of Womeıı adlı kitapta yınlanan "The Roots of Ambivalence in American YVomen" başlıklı makaleden yapılmıştır.)

Rossini, ekonomik bağımsızlığı hedeflemek yerine gelirlerini ailenin. "ekstra" harcamalarına yatıran kadınları anlatmak için "pasta kazananlar" terimini kullanmıştır.

8.Symonds'ın, Journal of tlıe American Academy of Psychoanalysis'te (1976) yayınlanan "Neurotic Dependency in Successful Women" başlıklı makalesinden alıntı.

9.Agy.

10."The Liberated women: Healthy and neurotic," Journal of the American Academy of Psychoanalysis (1976).

11.Bu bilgi, American College Testing Program tarafından 1973 yılında ülke çapında 200 okulda 32.000 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya dayanmaktadır.

12.Nüfus Sayım Dairesi'ne göre bu alanlar şunlardır : eğitim, İngilizce ve gazetecilik, güzel sanatlar, uygulamalı sanatlar, yabancı diller ve edebiyat, hemşirelik ve kütüphanecilik. 1966 yılında kadınlara verilen bütün lisans diplomalarının yüzde 65'i, master derecelerinin yüzde 76'sı ve doktora derecelerinin yüzde 47'si bu alanlardaydı. Bu istatistikleri Neıo York Times a (11 Mayıs 1980) aktaran Frances Cerra, "Başka bir deyişle," diyor, "1966 ile 1976 yılları arasında kadınlara verilen doktora derecelerindeki artışın yüzde 70'i geleneksel kadın alanlarında gerçekleşmiştir."

13.Pearl Kramer'e yapılan atıfın kaynağı, Columbia Üniversitesi dergisi Columbia'da yayınlanan "Wmen's Education and Careers: Is There Stili a Sex Link?" başlıklı maledir (1980).

14.13 Eylül 1978 tarihli Wall Street Journal'de yer alan "Çalışan Kadınların Sorunları" başlıklı makaleden alıntı, bu sayıda aynca General Motors'ta çalışan 68.000 kalifiye işçi arasında sadece 58 kadın olduğu da yazıyor.

15.Better Homes and Gardens anketini hazırlayan Kathy Keating, "Are Working Mothers Attemting Too Much?" (Ekim 1978) başlıklı makalesinde, çalışmayan ev kadınlarının "mutlaka gül bahçesinde yaşamadığına" dikkati çekiyor. Temelde bu kadınlar ota yaşlı arkadaşları arasında sıkça görülen boşanma konusunda kaygılıdır. Ama, diyor Keating, "en yoğun düşmanlıkla en çok dile getirilen kaygı, kadın haklan hareketinin, tam gün annelerin rolünü küçümsediği yolundadır."

Öyle gözüküyor ki bu kadınlar, işsizlik, bağımlılık ve artan boşanma oranının yarattığı rahatsızlık arasındaki ilişkiyi kuramıyor. Kendilerini tehlikede hisseden bu kadınlar, hissettikleri öfkeyi kadın hareketine yöneltmektedir. (Ankette yer alan "çalışan anneler yapamayacakları bir işin altına mı giriyor?" sorusu öylesine etkileyici oluyor ki Better Homes'da yer alan anket formuna 30.000 okur bir de mektup iliştiriyor.)

16.Aileyle evde geçirilen zamandan sonra dışarı çıkmak şoke edici olabilir ve genellikle böyle de olur. Evdeki kadınlar, "tekrar dış dünyaya girmeye" kalkışıncaya kadar ne kadar korunduklarının ve acemi olduklarının farkına varmazlar. Evde, diyor Ruth Moulton, "kadın, aileye bakıyormuş gibi gözükse de, esas itibarıyla çocuksu ve bağımlı kalabilmektedir. Ancak dışarı çıkmaya çalıştığı zaman gerçekte ne kadar fobik, dar, bilgisiz ve hazırlıksız olduğunu keşfeder." "Women with Double Lives," Journal of Coıtemporary Psychoanalysis (1977).

17."Kaçınma amaçlı hamilelik," çokça görülen bir olgudur. Judith Bardwick, çocukları küçük olan kolej eğitimli annelerin sık sık evde kendilerini nasıl boğuluyor hissettiklerinden şikayetçi olmalarına ve okula geri dönüp "kendi potansiyellerini gerçekleştirecekleri" günü iple çektiklerini söylemelerine dikkati çekiyor. "Lafta kolay," diyor Bard\vick, "ama muhtemel başarısızlığı ve öz-saygı kaybını göze almak zor. Çocukları büyüyüp de bir mesleğe girme olasılığı bir gerçekliğe dönüşünce, ilgileri azalır. İş dünyasına girmelerine engel olan mantıklı ve belirgin mekanizma, yeni bir 'kazara' evliliktir" (The Psychology of Womett).

18.Bu ve bunu izleyen alıntı, Ruth Moulton imzalı ve yayınlanmamış "Ambivalence About Motherhood in Career Women" başlıklı makaleden alınmıştır.

19.Bu istatistik, Coalition of Labor Union Women'in başkanı Joyce Miller tarafından Neıvsıueek'in 19 Mayıs 1980 tarihli sayısında yer alan "The Süper Woman Scjueeze" başlıklı bir r\akalede verilmiştir.

20. Bu rakam, ABD Nüfus İdaresinin rakamıdır.

21. Bu rakamlar, 1980 sonbaharında Des moines'de Beyaz Saray tarafından düzenlenen yaşlı kadınlar konulu bir konleransta açıklanmış ve New York Times'ın 10 Ekim 1980 tarihli nüshasında yer alan "If Your Face Isn't young: Women Confront Problems of Aging" adlı makalede yayınlanmıştır.

22. Amerikan Üniversiteli Kadınlar Derneği Başkanı Marjorie Bell Chambers, diğer şeylerin arasında, evsiz evhanımların sayısının büyük bir hızla arttığını gösteren bir araştırma

yapmıştır. Söz konusu kadınlar, otuz beş ila altmış dört yaş grubundan olup da boşanma, ayrılık veya kocanın ölümü nedeniyle kendilerini geçindirmek zorunda kalan kadınlardır. Birleşik devletlerde 1976 yılında bu gruba giren kadınların sayısı 9.5 milyondan fazladır, bu, 1950 yılında kayıtlara geçen rakamın iki katıdır. Milo Snıith'e göre bu rakam bugün 25 milyona ulaşmıştır. (Bkz. Institute for Socioeconomic Studies tarafından yayınlanan Journal'deki Marjoire Bell Chambers imzalı "The Displaced homemaker Victim of Socioeconomic Change Affecting the American Family" başlıklı makale. Ayrıca, Devlet Basımevi, Washington, DC tarafından yayınlanan "A statistical portrait of Women in the United States.")

23.Nafaka öylesine düştü ki evliliğin çökmesi halinde hiç bir kadın bunu güvenilir bir gelir olarak değerlendiremez. McCall's'm 1979 Mart ayında yayınlanan ve 9000 boşanmış okuru kapsayan bir araştırmasında, sdece yüzde 10'unun nafakadan eline birşeyler geçtiğini ortaya çıkarmış. Araştırmada ayrıca, kadın ve kocasının yıllık ortak kazancı 40.000 dolar veya üzerindeyse veya kadın elli yaşını aşmışsa, yirmi yıllık evliyse, ya da üç veya daha fazla çocuğu varsa kadının nafaka alma ihtimalinin çok yüksek olduğu bulunmuş.

24. Alıntı ve rakamlar, Psychology Today'in Nisan 1979 sayısında yer alan "The More Sorrowful Sex" başlıklı makaleden alınmıştır.

25.Journal of Personality and Social Psychology'de (1973) A. A. Benton tarafından yayınlanan bir testte, karşıt cinsten çiftlere, biri fikirleriyle mali bir sözleşme için pazarlık etmeleri söylenir. Testin kuralına göre, çiftlerden birisi diğerinden daha fazla para kazanmak zorundadır. Kadınların, pazarlık başlamadan önce erkeklerden daha az para kazanma ve pazarlık görüşmelerinde daha az becerikli ve aktif olma beklentisi içinde oldukları ortaya çıkmış.

26. Kadınlardaki sınav kaygısının erkeklerdekinden daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar, Bardwick ve Martina Horner tarafından yayınlanmıştır. (Horner için, VI. Bolüm notlarına bakın.)

27.Ruth Moulton bu araştırmayı, birçok becerikli kadının, fobik olduğu için ders vermediğini gözledikten sonra yapmış. Columbia Üniversitesi lisans üstü öğrencileri üzerinde yaptığı gözlemler, Amerikan Psikanaliz Akademisi ile Amerikan Psikiyatri Birliği'nin 1976 yılında ortaklaşa düzenlediği konferansta sunulan "Some Effects of the New Feminism" başlıklı makalesinde yer almıştır.

28.Dr. Symonds'un 4 Mayıs 1975 tarihli konuşması daha sonra "Neurotic Dependency in Successful women" başlığı altında Journal of tlıe American Acadcmy of Psyclıoanalysis'te (1976) yayınlanmıştır.

29. Robin Lakoff, "Language and Woman’s Place," Language in Society, Vol. 2,1973, sf. 45-79.

30. "Conversational politics"ten alıntı (Mayıs 1979).

31. New York Times, 28 Ocak 1978 tarihli sayısındaki "Women and Success: Why Some Find It So Painful" başlıklı makaleden alıntı.

ÖZGÜRLÜĞE UYANIŞ

Evliliğim bittikten sonra tekrar kendi başıma yaşarken, tuhaf, çelişkili rahatsızlık belirtileri yüzeye çıkmaya çoktan başlamıştı bile. Aşın yorgunluk hissediyordum; uyuyamadığım dönemlerde ağlama nöbetleri geçiriyordum. Yine de, nedensiz yere ortaya çıkan ve neredeyse manik olan sevinçli anlarımda yaşadığım açıklanması zor sevinç ve enerji kırıntıları bu depresyon semptomlarını dengeliyordu.

En güzel anlarım, bir gün gerçekten tanınacağımı hayal ettiğim anlardı. Bununla neyi kastettiğimden emin değildim, ancak bir tür kurtarılmaya eşdeğerdi. "Onlar" beni bulacak, içsel kişiliğimi, gizli yeteneklerimi keşfedecek ve beni büyük, boş, cansız dairemden alıp, bilinmez doyumların beklediği nefes kesen ufuklara götüreceklerdi. Bazen, gecenin geç saatlerinde çakırkeyif olduğum anlarda aynanın karşısında kendi kendime dans ediyordum. Üzerimde sadece uzun, çarpıcı bir kuştüyü bulunan bir fötr şapka oluyordu. Bu imajı korumamın bir nedeni, bunun, öteki yanımla (geri kalmış ölçüde utangaç, genç, deneyimsiz, güvensiz öğrenci kız yanımla) keskin bir karşılık oluşturmasıydı. Bu, geride kalmak, sadece yakayı sıyırmakla yetinmek isteyen tarafımdı. O, kira, telefon faturası ödendiği zaman mutlu olan büzülmeci yanımdı. Bir parça ekmek, bir parça sıcaklıktan başka ne isteyebilirdim ki?

Yaşamımdaki bu dönemin sonuna doğru elektrik süpürgesi arızalandı. Tamir ettirmek için hiçbir şey yapmamam semptomatikti. Her gün evi süpürürken, "çalı süpürgesi neyine yetmiyor," diyordum kendi kendime. **"Kadınlar elektrik süpürgesinden önce çalı süpürgesi kullanıyordu."**

Ne kadar ürkektim ve yaşamım ne kadar dar ve kısıtlıydı. Bedava tiyatro bileti bulduğum, ya da bale konusunda bir şeyler yazmam istendiği zaman minnet duygusuyla gidip New York Devlet Tiyatrosu'nun balkonundan oyun izliyordum. Orada kusursuzluğun peşinden koşan, Stravinsky'nin keskin, mağrur müziğiyle bedenini yarıştıran genç bir dansçıyı izlerken, gözlerim faltaşı gibi açılıyordu. Dansçı kızı sihirbaz olarak görmeyi tercih ediyordum. Vücudundan boşalan terle, ya da dans arasında, sırtı izleyicilere dönükken, yüzündeki ifadeyle, kumsala vurmuş balık gibi nefes almak için bir anlık çırpınışıyla, sahnedeki performansının görkemini bağdaştıramıyordum. Kök salmış gibi gözüküyordu; yine de kendini tamamen yayma çabasıyla bitkin, duyarlıydı. Sanatının görkemiyle, bunu başarmak için ortaya koymak zorunda olduğu bitiresiye emek arasındaki bağlantıyı görmek istemiyordum. Tiyatro balkonundan gördüğüm bu sahne bana bir gerçeği göstermişti: kısa bir an için de olsa kontrolünü kaybetmiş, nefes nefese, bakmaya korkan bir kadın. Gösterdiği çaba kendi görkem fantazilerime acı bir karşıtlık oluşturuyordu; farkında bile olmadığım bu fantazilerimin kinci bir yanı vardı: tanınmak (ün yapmak) için çalışmak zorunda kalmamalıyım. Başarı, omuzlarımın üzerine konan ipekli manto gibi çabasız kaçınılmalı.

Burada güçlü altakımlar devredeydi. Kendime biçtiğim değer acı verici ölçüde düşükken, kendime ilişkin fantazilerimden ihtişam akıyordu. Başarı için kendimi gerçekten ortaya koymam gerektiği düşüncesi küçük düşürücüydü; bu sanki kendime ilişkin diğer korkunç görüşü doğrular gibiydi: varoluşunun tek nedeni ocağın tütmesini sağlamak olan ürkek üvey kızkardeş Sindrella gibi ben de bir iyilik perisini, bir prensi -bana bir çıkar yol gösterecek herhangi bir insanı-bekliyordum.

İstenen tek şey güvenlik olunca kişi kısır ve dar bir yaşamla yetinir. Ben yetinmiyordum. 1973 kışında o büyük, boş yatağımda kalorifer tesisatının uğultusu kulaklarımda, radyatörden

yükselen sıcak havanın buğulandırdığı camlara bakarak otururken zihnim, güçlü, kafası net, kaygıdan korkmayan bir insan olmanın nasıl bir şey olduğuna ilişkin hayallerle çiçekleniyordu. Yirmi yedi yaşında üç küçük çocukla küçük bir daireye tıkılmışken, üzerimde mini etekle altımda parlak kırmızı bir Honda ile Beşinci Cadde'den uçarcasına geçtiğime ilişkin fantaziler kurardım. Şimdi ise başka şeylerin, güçlü ve özgürce yazmanın hayalini kuruyordum: .gece yarısında yatağımda uyanık yatarken, yoğun şiir kırıntıları yakalıyordum. O zamanlar bunları yazmak için kullanmıyordum, ama bunlar, iç yaşamımın ne kadar yoğun olduğunu gösteriyordu. Ayrıca seyehate, kendimle yeni, coşkulu bir bağ kurmuş olmanın eminliğiyle yeni arkadaşlarla ve sevgililerle tanıştığıma ilişkin hayaller de kuruyordum.

Birden ve hayatımda ilk kez, istediğimi kavradım. Sanki elde edemezmişim gibi bir duyguya sahip olmama karşın, içimden bir ses, istiyorum, istiyorum, istiyorum diye haykırıyordu. Sanki saydam, ama sağlam bir zarın içinde yaşıyordum. Dışarısını görebiliyor, ama çıkamıyordum. İstediğimi farkettiğim şeyler nesnel değil, duygusaldı, nicel değil, büyüleyici şekilde ele avuca gelmez şeylerdi: daha fazla ışık, daha fazla hava, okyanus kıyısında aylar, banliyöde bir ev gibi şeylere yönelik özlemle sembolize edilen bir şey yapmak ve olmak için özgürlük.

Hem özgür hem de emniyette olma yönündeki çatışan arzularım olduğum yere çakılıp kalmama neden olmuştu. Geziyor, dans ediyor, ağlıyordum. Altımdaki toprak kayıyordu. Bunlar işe yarayacaktı. Birkaç yıl ve birkaç arkadaş daha gelip geçecek; insanlar değiştiğimi söyleyecekti. Farklı bir insan olacaktım. Kaygı ortadan kalkacak, ama aynanın karşısında hülyalı hülyalı dans etmek de bitecekti. Beni bölen ruh iyileşecekse, vazgeçmem gereken çok şey vardı. Artık güvenliğin konforu da, sadece kendi kafasında yaşayan kişinin hayal edebileceği ihtişam da olmayacaktı.

İç Çatışmanın Analiz Edilmesi

Bağımlılıkla bağımsızlık arasındaki iç ruhsal çatışma algılanıp, tanımlanıp, gündelik yaşamın dokusundan tecrit edildikten sonra korkunun küçük, boğucu mahzeninden, özgürlüğün açık ovalarına giden o belirleyici adım atılabilir mi?

Bu kadar değil. Bir süreç gerekiyor. Terapistler buna **"tepeden tırnağa inceleme, elden geçirme"** diyor. Çatışmayı nasıl tepeden tırnağa elden geçireceğinizi öğrenmek için formel terapiyle uğraşmanız gerekmez. Sistematik ve ısrarlı olmanız gerekir. Çatışma içinde olduğunuzu bulanık, genel bir şekilde farketmeniz pek bir şey sağlamaz. Ama çalışmak sağlar. Ama hareketsiz stasis tahtarevallisinden kurtulmak istediğiniz taktirde ruhsal çatışmanın düğümlerini bulup çözmek için bilinçli, iradi bir çaba ortaya koymanız gerekir.

Özgür olmayı istemekle koruma altında olmayı istemek arasındaki çatışma, sinsi bir çatışmadır, çünkü gizli bir kazanç içerir. Bu çatışma, olduğumuz yerde kalmamızı mümkün kılar. Bağımsızlık istediğimiz düşüncesi, yine çok istediğimiz, ancak kabul edemediğimiz bağımlılık (rahatlatıcı, ilkel güvenlik ihtiyacı) için bir kılıf işlevi görür. Bu iki karşıt arzu bizi limbo'da bırakır.[Katolik dininde, cennete girmeye hak kazanamayan, ama cehenneme girecek bir suçu da olmayan, özellikle vaftiz edilmeden ölen çocukların ruhlarının bulunduğu yer] Limbonun kendine göre avantajları da vardır. Çok sıcak olmayabilir, ana soğuk da değildir. Heyecan verici değildir, ama ölmüş olmakla aynı da değildir.

Eğer, tanımlayamazsanız bağımlılığı tepeden tırnağa elden geçiremezsiniz; bu açık. O zaman eğilimin belirlenmesi üstesinden gelinmesinde ilk adımdır. Bilinçli olarak belirti aramanız gerekir. Tüylü şapkamla dans ettiğim sıralarda ayrıca yazar olarak para kazanamayışıma gerekçe olarak "onların" (editörlerin ve yayıncıların) biz yazarlara haksızlık ettiğini düşünüp yakınıyordum. Yaşayan bütün sömürülen yazarlarla kendimi rahatlatarak, kendimi kurban konumuna sokmuştum. İdeallerimle uzlaşma anlamına gelebilecek şeyleri yapmayı "reddederek," sistemi lanetliyor ve kolayıma geldiği için her zaman yaptığım işi sürdürüyordum. Yeni şeyler denemekte korkuyor olabileceğim, şansımı deneyecek, bilinenin ötesine geçecek gücü kendimde bulamadığım düşüncesi aklıma bile gelmemişti. Ben şikâyet etmeyi sürdürürken, sorunlarım da rahatlatıcı bir şekilde örtü altında kalıyordu.

Çatışmanın engellediği tek şey iş yaşamım değildi. Sevilme ihtiyacımla, bunun kadar güçlü olan bu ihtiyacı reddetme arzum arasında kaldığım için, sevgi yaşamım da darbe yemiş, karman çorman olmuştu. Gece yarısı ayna karşısındaki görünen narsizmim, gün ışığında kendime baktığım zaman hissettiğim şeyle keskin bir karşıtlık içeriyordu. Aynada yüzümde yeni kırışıklık izleri ararken, "Yaşlanıyorsun," diyordum kendi kendime. "Artık iyi gözükmüyorsun." Yaşlanma, kısaca kendimi olumsuz hissetmemi sağlayan her şeye yönelik saplantım bir belirtiydi.

O zamanlar evli bir erkekle kısıtlı, doyumsuz bir ilişkim vardı. Geceleri ayna karşısında kibirli bir edayla dans ederken, gün ışığında uzaklığının büyüsüne kapıldığım bu adamı "elimde tutamamaktan" korkuyordum. Diğer tarafımın ihtiyaç duyduğu sevgiyi alamayınca, benimle delice, tutkulu bir ilişkiye kendini bırakacak cesareti olmadığı için adamı sığlıkla suçluyordum. Bu elbette saf ve basit bir yansıtmaydı. Cesaretsiz olan bendim. Bu adamla yıl boyunca haftada birkaç kere buluşmayı sürdürdüm, böylece kendimi emniyete almış, ama perişanlığımı da perçinlemiştim.

Özetle, hem iş hem de aşk yaşamımda her türden ketlemenin altında eziliyordum. Uzun, baskıcı bir evlilikten çıkan yeni doğmuş bir kadının kaçınılmaz korkularını yaşadığımı düşünüyordum. Kısmen doğru olabilir, ama hepsi bu değildi. Geride kalma itkisi güçlüydü ve bir o kadar güçlü olan serpilme, üstün olma, **"kendime bir isim yapma"** itkisiyle çatışıyordu. Biri taşkın, diğeri kısıtlayıcı bu iki itki birbirini dengeleyerek teni ortada bırakmış gibiydi. Bacayı saran kurum gibi, yaşamıma yorgunluk çökmüştü. Çalışmaya devam ediyordum, ama p>ek bir şey bitirdiğim yoktu. Kendi yavaşlığım için kendimi cezalandırıyordum. Tırnaklarımı yiyordum.

Enerji Kaybı

Temelde bölünmüş olan kadınların kişiliklerinin bütün yanları gölgelenmiş olabilir, çünkü enerjilerinin çoğu, temel çatışmanın şu ya da bu yanını bastırmaya (veya inkar etmeye) gider. Bu yolla ruhsal bütünlüğe ulaşmaya çalışırız. Örneğin, ben sürekli bağımlılık itkimi, inkar etmeye çalışıyordum. Karen Horney'in de dediği gibi, bastırmaya çalıştığımız parçamız, "araya girecek kadar aktiftir, ama yapıcı olarak kullanılamaz." Horney, bu sürecin, "başka türlü kendini ortaya koyma, işbirliği, ya da iyi insan ilişkileri kurma doğrultusunda kullanılabilecek enerjilerin kaybolmasına yol açtığını" söylüyor.1

Bu enerji yokluğu, gizli bağımlılığın içerdiği çatışmanın bir başka belirtisidir. **Enerji kaybı, kararsızlıkta ve eylemsizlikte kendini gösterir.** Çatışmalı kadın sonsuzda salınır. Şu işe mi yoksa bu işe mi girmeliyim? **Evde mi kalmalıyım, okula mı gitmeliyim?** Onu sevmeli mi yoksa

terk mi etmeliyim? Bu ileri geri salınım, pencereleri açık bir evde yanan soba gibi enerji kaybına yol açar. Kararlar önemsiz de, önemli de olabilir, ama süreç aynıdır: konular bulanır. Erteleme, kendini cezalandırmaya, bir tür amaçsız, öfkeli engellemeye yol açar.

Böylesine bölünmüş bir ruhsal durum bizi tüketir, işlerliğimizi sakatlar. Örneğin, basit bir rapor yazmak, ya da lavaboyu temizlemek, ya da bir menü tasarlamak saatler alabilir. Çatışmadaki kadın için, en basit işler bile olağandışı ölçüde çaba gerektiriyor gibidir.

İç ruhsal gerilimden kaynaklanan etkisizlik, insanlarla ilişkimizde de kendini belli eder. Örneğin, bir kadın hem kendini ortaya koymak hem de boyun eğmek istiyorsa, tereddütlü hareket edecektir.

Bir şey isteme ihtiyacı duyuyor, ama ayrıca bunu emretmesi gerektiğine inanıyorsa, diktatörce davranacaktır.

Seks istediği zaman içinde eşini engelleme arzusu duyuyorsa, orgazma ulaşmakta zorlanacaktır. Sorunlarının suçunu çok fazla çalışmasına, az uyumasına, "düşük dirence," vb. bağlayabilir, ama durumu belki de içerde savaşan çatışmanın alt akımlarıyla daha çok ilgilidir.

Çatışmanın Üstesinden Gelmek

Çatışmanın üstesinden gelmek, bölünmemize neden olan küçük çatlakları, sıyrıkları bandajlamanın ötesinde çalışma gerektirir. Bu, bölünmüş olma ihtiyacını ortadan kaldırmak için kökendeki nedenlerin peşine düşmek anlamına gelir.

Bu nasıl yapılır? Dikkatinizi özenli bir şekilde kendinizde toplayarak. Güdülerinizi, tutumlarınızı, düşünce tarzınızı incelerken el değmedik taş bırakmayarak. Bir ipucu (kişiliğinizin geri kalanıyla uyuşmadığını farkettiğiniz garip bir tutum veya davranış kırıntısı) bulduğunuz zaman, peşini bırakmayın. "Bu kişiliğimdeki sadece küçük bir tutarsızlık; bu ben demek değil," diye düşünmeyin. Bu gerçekten sizsiniz. Ve peşinden gidip ayrıntılarıyla incelediğiniz taktirde, tutarsızlıklarınız sizi altta yatan çatışmanın ana kaynağına götürecektir.

Örneğin, iki karşıt uç olduğunu (örneğin kendinize karşı katı olmakla kendinizi şımartmak) arasında gidip geldiğinizi fark edebilirsiniz. Başkalarını küçümsemekle, gizliden gizliye üstün olduklarına inanmak arasında gidip geldiğinizi algılayabilirsiniz. Ya da kendinizi geride tutma ihtiyacının, başarılı bir şekilde rekabet etmenizi engellediğini, aynı zamanda da başkaları karşısında zafer kazanma ihtiyacınızın, kazanmayı sürükleyici bir zorunluluk yaptığını görebilirsiniz. Özellikle kendinize her türlü hakkı tanımakla dünyada hiçbir şeye hakkınız olmadığını hissetmek arasında nasıl mekik dokuduğunuza dikkat edin. (Hiç hakkınız olmadığı duygusuyla kendinize acımak yerine, kendinize her türlü hakkı tanımanızdan kuşkulanın. Kendinize her türlü hakkı tanımanız, kendi yolunuzu seçmek zorunda olmanızla aynı şeydir; bu, bağımlı kişilikteki çıkmaz yoldur.)

Unutulmaması gereken nokta şu: kişiliğinizdeki "tuhaflıklar" önemsiz sapmalar olmayabilir; kişiliğinizdeki önemli bölünmeleri yansıtabilir. Kusursuz olmadığınız için suçluluk duygusuyla kendinizi yere çalmak yerine, soğukkanlı, nesnel bir şekilde bunları incelemeniz, kişiliğinizin önceden bilinmeyen önemli alanlarını görmenizi sağlayacaktır. Bu, gizli kalmış

yanlarınızı görerek ve kabul ederek, sonunda yeni, bütünleşmiş, güçlü bir öz (benlik) keşfedeceksiniz.

Benim durumumda, paraya yönelik tutumumdaki garip tutarsızlıklar, başkalarıyla ilişkilerimde büyük çarpıtmalar olduğunu gösterdi. Size, para sorunum konusundaki ipuçlarını, merkezi bir kişilik bozukluğunun (zoru bir başkasına bırakma ve kurtarılma arzusu) çevresine yıllarca dolanmış olan dev yumağı keşfedene kadar nasıl izlediğimi anlatacağım.

I. Bölümde anlattığım gibi, evliliğimin çöküşünden beş yıl (ve Lowell ile yaşamaya başladıktan bir yıl) sonra, parayla ilgili hiçbir şey yapmak istemediğimi fark ettim. Bulabilseydim, harçlıkla yaşamaktan mutlu olabilirdim. Aslında, neredeyse iki yıl boyunca aynen böyle yaşadım. Faturaların tamamını Lowell ödüyordu; bense derin bir tedirginlik içinde, özünde hiç kazanmıyordum. Banka hesabım hemen her zaman boştu. (Böylece öz-saygı kaynağım da giderek tükeniyordu.)

Sorun buydu: bir yandan, ayakkabılarımı tamir ettirmek için her paraya ihtiyaç duyduğumda Lowell'e gitmeyi alçaltıcı buluyordum; öte yandan ise bu durumdan hoşlanan tarafım, nefret eden tarafımdan daha ağır basıyordu (bu, keşfetmek için uzun süre üzerinde çalışmak zorunda olduğum bir sorundu).

Lowell'in bana söylediklerini duymaya ve kabul etmeye hazır olmak için çokça yüzleşme gerekti: hem kendimin hem onun pahasına sırtımı ona dayadığımı, beş kişiyi beslemek yerine enerjisini daha doyurucu şeylere yöneltebileceğini söylüyordu. Sonunda bu şikâyetin doğruluğunu artık gözardı edemez olmuştum.

Ama beni çatışmaya iten sadece Lowell'in baskısı değildi. Kendi refahımın sorumluluğunu daha çok ona bıraktıkça, kendimi de daha kötü hissediyordum.

İçten içe ezildikten, onca öfkeyi yaşadıktan sonra, sonunda kendimi bu çukurdan çıkarabildim ve üretken çalışmaya başlayabildim. Önceden kazandığımdan daha çok para kazanmaya başladım. Ama yeni kazancımı idare ediş (daha doğrusu idare etmeyiş) tarzım, hâlâ bir başkasının bana bakmasını arzuladığımı gösteriyordu. Her zaman, yeterince param olduğu taktirde parayı idare etme derdinden kurtulacağımı düşünürdüm. Bu tipik bir tutumdur. Yeterince param olsaydı, kendimi kesinlikle sorumlu tutmak zorunda kalmazdım, diye düşünüyordum! Kesinlikle işleri kontrol etmek, bilincinde, farkında olmak; her şeyin ne kadar gerçek olduğunu görmek zorunda kalmazdım.

Yaptığım büyük hile, çek hesabımda ne kadar para olduğunu hiçbir zaman kontrol etmemekti. Böylece ne kadar param olduğunu hiç bilmiyordum. Borçlarımı düşmeyi ihmal ettikçe, yaşam tablomun tamamı da bulanıklaşıyordu. Belli bir anda ne kadar param olduğunu bilmeyerek, çaresizlik duygumu sürdürebiliyordum. Yeni bir çift ayakkabı alıp alamayacağımı, ya da yaşam sigortası yaptırıp yaptıramayacağımı nasıl hesaplayabilirdim ki? Taşıdığım zihinsel tablo, her zaman için, hesabıma yatırdığım son yüklü meblağdı (serbest çalıştığım için düzensiz de olsa yatırdığım meblağ büyük olurdu). O günden sonra ne kadar çek yazmış olursam olayım, kafamda hâlâ ilk yatırdığım para (örneğin beş bin Dolar) vardı.

Sonunda gecenin bir yarısında yaşama içgüdüsü dürtüyordu: "Hesap çıkarsan iyi olur." Genellikle, hesap çıkarana kadar geride kalan para, çocuğa verilen şeker parası kadar oluyordu. Minik hâzineme bakmak, paramı korumak, emin bir yere koymak, sadece ihtiyaç

olduğunda almak yerine, değişmez bir şekilde aynı şey oluyordu: kalan üç beş kuruşa bakıp merak ediyordum. "Onca para nereye gitti?"

Parayı idare etmeyi reddetmem, hem çaresizliğimin bir sembolü, hem de nedeniydi. Kaynaklarımın azaldığını hiç fark etmemiştim, bu nedenle tükenişi her zaman şok yaratıyordu. Kafamı kuma gömmeme neden olan bu kronik reddedişin nedeni neydi? Yaşamım boyunca parasal kaynaklarımı tekrar tekrar tazelemeyi sürdürmek zorunda olduğum gerçeğini görmek istemiyordum.

Acı ve karışıklıkla geçen aylardan sonra, bir karar verdim: **"Böyle hissetmene neden olan şeyi görmek için çek defterinin hesabını tut."**

"Böyle hissetmemin" nedeni beceriksizlikti. Kum saatimin kumu sürekli aşağı akıyordu. Hiç kazanmıyor, hep kaybediyordum. Girenle çıkan arasında bir denge kurmayı hiç başaramayacaktım.

Bir süre sonra, bütçe dengeleme operasyonunun tamamının bir benzetme (metafor) olduğunu görmeye başladım. Mali açıdan planlama yapmamak, bir tür kaçınmaydı. Bulunduğum noktayı bilmek istemiyordum, çünkü böylece davranışlarımın sonuçlarından kendimi sorumlu tutmuyordum. Sık sık, çocuklarımın dişçi faturalarını bir kenara bırakıp, umutsuzca, **"Bu ay yeterince paramız yok!"** diyordum. Yine de benden az kazandığını bildiğim başkaları faturalarını zamanında ödüyordu. Tanıdığım ve daha az para kazandığını bildiğim insanların, sağlık sigortası, emeklilik planları -malüllük sigortası-vardı; bunlar, çocukların korunması ve yaşlılık için yetişkinlerin yaptığı sıkıcı, ama gerçekçi düzenlemelerdi. Her nasılsa, bu tür şeylerden muaf olduğuma, sadece yeterince uzun süre idare edebildiğim -kirayı, telefon faturalarını, borçlarımı yeterince ödeyebildiğim-taktirde, sonunda bu iğrenç, acı, çok şey gerektiren yaşamın iniş çıkışlarından kurtulacağıma, kurtarılacağıma inanarak, bu gerçeklerden kaçınmaya devam ediyordum.

Denk bir bütçe yapmak, iyi bir mali politika değildir; iyi bir duygusal politikadır. Bu, yaşamla günü gününe, hatta anı anma temas halinde olmak anlamına gelir. Bu, çocuklara, ya da birlikte yaşadığım erkeğe karşı içimde yoğun kızgınlık tepkileri gelişmesine izin vermemem demektir. Bu, depresyonlu olduğum zaman bir şelfler in ellerimin arasından akıp gitmesine izin vermemek, bunun yerine oturup durumu kontrol etmek anlamına gelir: Neler oluyor? Enerjim nereye gidiyor? Doyumum nerden geliyor? Enerji çıkışıyla kazanılan doyum arasında bir denge var mı? Kazandığımdan daha çok mu harcıyorum ve eğer böyleyse daha fazlasını nasıl alabilirim?

Bu türden sorular, kendini dengeleme sürecinin bir parçasıdır. Kendi doktorum olmaya çalışırım. Sorumluluğu başkasının üstüne atmak yerine kendi mutluluğumdan veya mutsuzluğumdan sorumlu olurum. Ruhsal muhasebemin hesabını tutmam, olaylara ilişkin gerçekdışı, çarpık bir tablo oluşturmamı engellememe yardımcı olur. Yeteneklerimin de, sınırlarımın da farkında olurum. Bu gerçeklikler temelinde kendime anlamlı hedefler koymamı, önceliklerimi belirlememi, gerçekçi bir şekilde bugünde yaşamamı mümkün kılar. Dengeli bir bütçe tutmak, yaşamdaki fırsatları görmek, "birşeylerin olmasını" beklemek yerine kendi değişim ve gelişimini harekete geçirmek, öz olarak kendi prensi olmak demektir.

Rüyalar: Acı Dost

Bazen çaresizlik ve engellenme duygularımız sadece rüyalarımızda ortaya çıkar. Perişanlıkla geçen on sekiz yıllık bir evliliğe son verme cesaretini toplamaya çalışan elli yaşlarında genç ruhlu, çekici bir kadın, bana, "balık akvaryumu rüyası" dediği şeyin canlılığını ve kazandırdığı şeyleri anlattı. Bu rüyayı, ayrılık anlaşmasını imzalamadan tam bir yıl önce görmüş ve anında uyanmış. Rüyası şöyle:

> Dev bir camdan akvaryum içinde bir ölü gibi yüzüyor ve konuşmaya çalışıyordum, ancak kendimi anlatamıyordum. Jim [kocası] akvaryumun yanında duruyor ve "ölü" benle konuşmaya çalışıyordu. "Canlı" ben ise akvaryumun dışında, Jim'in karşısında duruyor, bağırıyordu. "Onunla konuşma! Onun gerçek ben olmadığını görmüyor musun? Buraya, bana bak! Ben gerçek benim."

Rüyanın ortaya çıkardığı acı gerçek, kocasının onu hiç görmediğidir. Daha da önemlisi rüya, kadının "gerçek benini" gizlemek için aktif bir uğraş verdiğini göstermesidir. Rüyanın gerçek anlamı bu dur ve bunu algılayınca, gecenin bir yarısında yatağa oturup hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlar. Saklandığı sadece "o" (sevgisiz koca) değildir. Yakın ve doyurucu bir ilişki kurabileceği herkesten saklanır. Bir ilişkiyi çok istese de, bunu ölesiye özlese de, bu onun için kaybedilmiştir; "gerçek ben"in ortaya çıkmasına izin vermek onun için çok fazla yaralayıcıdır.

Dr. Alexandra Symonds, depresyon duygusu nedeniyle tedaviye gelen bir hastanın öyküsünü anlatır. Terapiye başladıktan kısa bir süre sonra kadın bir rüya görür: rüyasında, apartmanın dışında, sokağın üstünde, tırnaklarıyla umutsuz bir şekilde pencere kenarlarına tutunmuş, asılı durmaktadır. Kocası içerdedir ve pencerenin önünden geçer. Kadın pencereden imdat diye bağırmak ister, ama yapabildiği tek şey fısıldamak olur. Kocası onu duymaz.

Dr. Symonds'a göre bu türden rüyalardaki güçlü sembolizm, profesyonel yaşamlarında son derece başarılı olmalarına karşın, derinden korktukları bilinçsiz başkasının bakımı altında olma ihtiyaçları olan kadınlar kategorisini temsil etmektedir. Rüyalar acı dosttur. Bazıları için rüyalar, birşeylerin yanlış olduğuna ilişkin ilk ipuçlarını verebilir.

Rüyalar ayrıca eski yapıların yıkıldığını, değiştiğini de gösterebilir. Kendini ortaya koymakta zorluk çeken bir hanım profesör rüyasında, bir arabada yolcu koltuğunda oturduğunu ve şoföre yapması gerekenleri anlatmaya çalıştığını görür. Birkaç ay sonra, kendi yaşamında daha çok kontrol sahibi olması gerektiğini anlamaya başlayınca, rüyasında, şoför koltuğu boş ve hareket halindeki bir arabanın yolcu koltuğunda oturduğunu görür.

Böyle bir rüya can sıkıcı olabilir, ama ayrıca bu olayda olduğu gibi, ilerleme olduğunu da gösterebilir. Kadın, şoförsüz arabada yolcu koltuğunda oturduğunu görerek, dünyada yalnız ve korumasız olduğunu algılamaya başlamıştır. (Bu gerçekle yüzleştikten sonra, şoför koltuğuna oturmaya pekâlâ karar verebilirsiniz.)

Rüyalar ayrıca ün veya talihten değil, belli bir içsel (ruhsal) çözüme ulaşmış olmaktan kaynaklanan yeni bir dünyanın parlak müjdecisi de olabilir. Birkaç yıl boyunca psikanalize gittikten sonra, o günden bu yana "Harlem rüyası" dediğim bir rüya gördüm. Rüyamda Harlem, yaşamın kendisi için bir benzetmeydi: sürprizle, hoşnutlukla, potansiyel tehlikelerle dolu garip, karışık bir dünya. Rüyam şöyleydi:

Harlem’de, muhtemelen Yedinci Cadde'de iki kız arkadaşımla birlikte yürüyorum. İçimde, uzun süredir Harlem’e hiç gelmediğim duygusu var. Acı verici, ama aynı zamanda da o kadar da acı olmadığını hissediyorum. "Başa çıkabilmeliyim," diyorum kendi kendime. "Harlem'de başa çıkmanın yolları var. Harlem'de işleri idare etmek bir kader sorunu değil."

Sokaklardaki hareket ve karmaşa –kalabalık, gürültü, gidip gelen araçlar–beni rahatsız ediyor. Bir balıkçı lokantasının önünde durup vitrine bakarken emniyette olup olmadığımı merak ediyorum. Arkadaşlarım doğruca içeri giriyor, ama ben, seçilebilecek şeylerin çokluğu karşısında şaşkına dönmüş, dışarıda felçli gibi çakılıp kalıyorum. Sonunda sadece hareket etmenin bile, içeri girdiğimde seçmeme yardımcı olacağını umarak, içeri giriyorum, daha doğrusu kendimi içeri itekliyorum.

İçerde tezgahın üzerinde iç gıcıklayın şeyler var: beş cent'e ızgara pecten, büyük avokado parçaları. Birden, yeterince param olmayabileceğini düşündüm. Ceplerimi karıştırdım ve 35 cent bulunca rahatladım. "İki istiridye rica ediyorum,'' dedim tezgahın arkasındaki uzun boylu siyah adama. Adamın üzerinde beyaz bir şef önlüğü var; kafasında ise büyük bir kadın şapkası. İstiridyeleri bana uzatırken, gözlerinde kuşkulu, kötü bir. bakış yakaladım. Elimdeki bozukluklarla ürkek bir tavırla oynarken, omuzuma vurdu. "Ne yaptığını gördüm!" diye bağırdı. "Nikeli (5 cent) çeyrek diye (25 cent) yutturmaya çalışıyordun."

"Hayır," diye karşı çıktım kızarak. "Sadece kafam karıştı." istiridyeleri alıp dükkândan çıktım.

Beşinci Caddenin ortasında bazı erkekler, ellerindeki kablo gibi bir iple bir sokak oyunu oynuyordu. Onlara baktım, kimseye zarar vermek istemediklerini, sadece ip atladıklarını düşündüm; ama beni uyarmadıkları için kız arkadaşlarıma kızdım. "Hey!" diye bağırdım. "Sokağa çıkmadan önce beni neden uyarmadınız?"

Omuz silktiler. "Belki de buluttan nem kapıyorum. Belki hareketli, telaşeli bir caddeden geçmek, yapmak zorunda olduğum bir şey," diye düşündüm.

Caddeyi karşıya geçip bekleyen arkadaşlarımın yanına gittim. Kaldırımdaki insan kalabalığı artık tehditkar gözükmüyordu. Harlem'de Cumartesi öğlen sonrasıydı. Hava güneşliydi. Kaldırım boyunca yapraklı ağaçlar uzanıyordu. Durup kaldırımda oyun oynayan küçük kızları izledik.

Bir rüyadan birşeyler öğrenmeye çalışırken, gösterdiğini düşündüğüm şeye ilişkin duygu ve düşüncelerime dikkat ederim. Rüya, garip bir yerdeki kaygı ve rahatsızlık duygumla başlıyor. Daha sonra, bana, çok isteyip de ulaşamayacakmışım gibi gelen seçeneklerle karşılaşıp, kendi adıma hareket edemez durumda kalıyorum. Dönüp rüyayı düşününce, bunun acıklı yapısı neredeyse dayanılmaz. Elde edebileceğim güzel şeyler var, ama ben bu doğrultuda hareket edemiyorum. Bir şey kaldırıma çakılıp kalmama neden oluyor.

Derken, rüyada belirleyici bir an ortaya çıkıyor. İçimdeki ses, "Ne olursa olsun hareket et," diyor. "Burada böyle kalamazsın." O anda, içimdeki bir şey hareket etmeye karar verdi. Lokantaya girdikten sonra kendimi kafası karışmış ve güvensiz hissettim. Cebimdeki bozuklukları tekrar tekrar kontrol etmek zorunda kaldım. Yemeğin parasını ödemek için doğru parayı çıkarmak beni epeyce uğraştırdı. Sonunda tezgahın arkasındaki adam

tarafından haksız, hatta mantıksız yere suçlandım. Hem yanılıyordu, hem de bana karşı kesinlikle ve bilerek kötü niyetliydi.

Olsun. Bu tür bir çılgınlık artık bana dokunamazdı. Erkeklerin kötülüğü, keyfiliği onların problemiydi. Bana saygılı davranmasalar da, artık kendime bakabildiğim için, sonunda yürüyüp gitmekte özgürdüm. Ve böyle yaptım. Adama yanılldığını söyleyip dükkandan çıktım.

Sokakta korktum, ama karşıya geçtim.

Beni korumadıkları için kız arkadaşlarıma kızdım, ama aptalca davrandığımı anladım.

Karşıya geçmek, yani yürümek, gelip geçen taşıtlara dikkat etmek, kargaşa arasından kendi yolumu bulmak, kendi başıma yaptığım bir şeydi.

Karşıya geçtikten sonra kendimi daha iyi, daha az hassas, gerçekten de o öğlen sonrasından zevk alır bulmuştum. Caddeyi yaralanmadan karşıya geçmiştim. İstiridyelerimi almıştım (iyice pişmiş, ikisi 35 cent'e). Başında siyah kadın şapkası olan adamın gözümü korkutmasına izin vermedim. Kaygı yerine haz duydum. Oyun oynayan küçük kızları izlemekten zevk aldım. Sırtımı yakan güneşi hissettim.

Tek kelimeyle kendimi bir bütün hissettim.

İçimdeki benin "yürü!" dediği anın, iradeyle hiçbir ilgisi olmadığını söylemem gerek, ezici çatışma karşısında "kendi başına ayağa kalkmak," hareket etmek mümkün değildir. Cevap irade olsaydı bu kitabı yazmış olmazdım. iç benliğin (özün) ileri atılımı, uzun ve anlamlı bir sürecin, içimdeki çelişkileri belirleyip en ince ayrıntısına kadar analiz etme sürecinin sonucunda ortaya çıkar.3 İradeye iş yapması için emir verilemez. Kafanız net ve çatışmasız olduğunuz zaman iradeniz otomatik olarak çalışır.

Öte yandan, karşıt duygulara ve tutumlara gömülüyseniz iradeniz işlemez hale gelir. Bu, yaşamda yaptığınız şeyleri seçme konumunda olmadığınız; sadece o şekilde hareket etmeye itildiğiniz için hareket ettiğiniz anlamına gelir. Aynı sıkıcı işte çalışmanızın nedeni bu işi severek seçmeniz, ya da bazı kadınların söylediği gibi "işin aile kadar önemli olmaması" değildir. Avukat Vivian Knowlton gibi siz de bu işte kalırsınız, çünkü kendinizi geri planda tutma ihtiyacınızla başarma ihtiyacınız birbirine ters düşer ve siz bu iki ihtiyaç arasında pasif, verimsiz kalırsınız.

Sevgi alanında eşinizi, kendinizi bir başkasıyla paylaşmanın coşkusunu yaşamak için seçmezsiniz. Çatışmalıysanız, Caroline Burkhardt'ın yaptığı gibi, sevilmeye, istenilmeye, onaylanmaya, bakılmaya yönelik zorlanımlı, ayrım gözetmeyen ihtiyacınız yüzünden evlenirsiniz.

Dünyada herkesin hoş ve güvenilir olmadığı gerçeğini görmemenize ve birisi kötü veya düşmanca olduğu zaman yıkılmanıza neden olan şey de aynı ihtiyaçtır.

Tartışmalardan, karşı çıkmadan, sert bakışlardan kaçınmak için elinizden geleni yapmanızın nedeni de bu ihtiyaçtır.

Son olarak, kendinizi geri planda tutmanıza, suçu otomatik olarak üstlenmenize neden olan da bu ihtiyaçtır. Bu noktadan "zavallı küçük ben" sendromuna geçmek için küçük bir adım

yeterlidir. İkinci planda kalma zorlanımıyla güdülenen kadınlar aslında kendi kapasitelerini zayıflatır. Bir anlamda, olmaya itildiğiniz şey olup çıkarsınız: güvensiz, aşırı hassas, kuşkulu.

Bağımlılık Tuzağından Kurtuluş

"Saygılı kız" yaşamını terkedip Paris'e özgürlüğüne koşan **Simone de Beauvoir**, kısa bir süre sonra, 1929 sonbaharında, yaşamı boyunca arkadaşı, akıl hocası ve sevgilisi olacak erkekle tanışır: **Jean-Paul Sartre**. Her ikisi de yirmilerindedir, Sartre yaşça biraz daha büyüktür. Birçok açıdan bu adama hızlı ve sıkı bir şekilde bağlanması, ergenlik yıllarında kendini kısıtlayan aile bağlarını koparmasını mümkün kılmıştır. Bu, en egzotik entellektüel alanlara uçuştur, ilk günden itibaren bu iki aşık özünde bütün zamanlarını birlikte geçirmiş, aynı kitapları okumuş, aynı dostları aramış ve genelde görüşlerini öylesine karşılıklı bağımlılık içindeki bir ortaklaşmayla geliştirmişlerdir ki, Simone anılarında "düşündük," "görüşümüz" gibi ifadeler kullanmıştır.

The Prime of Life'ı (bu kitap, Beauvoir'nın hayatını, Memories of a Dutiful Daughter'da bıraktığı noktadan alıyor) okumaya başlayınca, Sartre ile olan ilişkisinde tanımladığı kaynaşmanın derecesi beni şaşkına çevirdi. Sartre'ın duyarlılığına öylesine gömülmüş gibidir ki, bir gün kendi başına inceltilmiş bir entellektüel ve yaratıcı başarı kazanmasına yetecek kadar kendini nasıl kurtarabildiğini hayal etmek zordur. Sartre'ın bir deha olduğu doğrudur; yine de bu zeki, heyecanlı kadın özünde onun esareti altındadır. **"Kendi kaderini kendi eline aldığı için ona hayrandım,"** diye yazıyor. **"Onun üstünlüğü karşısında utanmak bir şöyle dursun, bu bana büyük bir rahatlık veriyordu."**4

Beauvoir sadece yirmi bir yaşındadır ve o yaştaki herkes kadar romantiktir. Yine de, Sartre ile olan ilişkisinde açıkça oluşmaya çıkan yıkıcı yapıdan kurtulma yolundaymış, bunun için köklü şeyler yapacakmış gibi gözükür. **"Ona güvenim öylesine tamdı ki,"** diye yazıyor, **"bana bir zamanlar ailemden, ya da Tanrı'dan aldığım o mutlak, şaşmaz güvenliği sağlamıştı."**

Paris sokaklarında birlikte dolaşırlar, bitmek bilmeyen sohbetler yaparlar, sabahın saat ikilerine kadar barlarda içerler. Beauvoir kendini sanki bir mutluluk hezeyanında yüzüyor gibi hisseder. "**En derin özlemlerim artık gerçekleşmişti,"** diye yazıyor. **"Bu muhteşem mutluluk hiç bitmesin deyişimin dışında, arzuladığım bir şey kalmamıştı."**

Bu esirikçe [Sarhoş, mest. * Azgın, kızgın. * Zayıf, hasta, hâlsiz, dermansız, tâkatsiz] mutluluk bir yıldan fazla sürer: ta ki rahatsız edici bir şey kusursuz mutluluğuna gölge düşürene kadar. Beauvoir, kendinden temel bir parçadan vazgeçtiğinden kuşkulanmaya başlar. Paris'te duyusal ve entellektüel anlamda yaşadıkları onda parçalayıcı bir etki yaratmaya başlar. Kurgu yazma denemeleri isteksizcedir, inandırıcılıktan yoksundur. **"Bazen sanki okul ödevi yapıyormuşum, sanki taklit yapıyormuşum gibi hissediyordum,"** diye yazıyor.

On sekiz ay boyunca de Beauvoir, akut bir çatışma yaşar. **"Hâlâ dünyadaki iyi şeylerin arkasından hevesle koşmama karşın, bunların beni gerçek işimden alıkoyduğunu düşünmeye başlamıştım: kendine ihanet ve kendini yıkma yolunda ilerliyordum."** Her zaman saplantıyla okuduğu kitapları artık dikkatsiz, gelişigüzel, gerçek entellektüel bir hedeften yoksun bir ruh haliyle okuduğunu farkeder. Günlüğüne arada bir yazar. Çatışma ve her şeye sahip olma arzusu, onu felç edici bir ağa düşürür. **"Hiç bir şeyden vazgeçemiyordum,"** diye yazıyor "ve bu nedenle seçimimi yalamıyordum."

Simone öz-kuşkuya gömülür. Pasifliği ne kadar uzun sürse (entellektüel ve duygusal açıdan Sartre'ın hegomanyası altındadır), kendi sıradan birisi olduğuna da o kadar çok inanır. "Vazgeçtiğim kesindi," diye yazıyor sonradan. Sartre ile olan ilişkisinde onun bir uzantısı olarak yaşamak, ona sahte bir iç huzur, bir tür mutlu, kaygısız ruhsal durum sağlamıştır ve ondan zeki bir arkadaş olmanın ötesinde hiçbir şey beklenmez.

Kaçınılmaz olarak zekiliği de törpülenmeye başlar. **"Kafan küçük şeylerle doluydu Beaver,"** diyor Sartre ona takma adıyla seslenerek. (Sartre, "içe kapanık kadınlardan birisi" olmaması için onu uyarmaya devam ediyor.)

Olgunluk yılları açısından de Beauvoir, bir genç kadın olarak, ondan "daha büyüleyici" olan bir başkasının uzantısı halinde yaşamanın kendisi için ne kadar kolay olduğunu kavrar: Saygı duyabileceği, putlaştırabileceği ve gölgesinde kendini küçük ve emniyette hissedebileceği birisi.

Kuşkusuz bunun bir bedeli vardır. Cılız, öz-gizleyici bir ses genç kadının bilincine sızar: **"Ben bir hiçim,"** der. **"Kendi başıma varolmaktan çıkmıştım, artık sadece bir parazittim,"** diye yazıyor de Beauvoir.

Feministlerin, onu çağdaş feminizmin öncülerinden birisi olarak değerlendirmesine karşın de Beauvoir, sorununun çözümünü salt kültürel olarak değerlendirmez. Sorunu düşünme tarzının bile kadın oluşuyla ilgili olduğunu kavramasına karşın, "çözmeye çalıştığım şey bireysel bir sorundu," diyor.

Simone, ani bir kararla, Sartre'dan, Paris'ten uzakta, Marsilya'da bir yıl öğretmenlik yapmaya karar verir. Yalnızlığın, "iki yıldır kaçındığım vazgeçme kışkırtmasına karşı" kendini güçlendirmesini umar.

Marsilya'da bağımlı olma itkisiniden yakayı kurtarmak için dikkate değer, çetin ve saplantılı bir etkinliğe girişir. Marsilya'ya vardığı hafta, eğlenmeye veya gezmeye çıkan birisinin ruh haliyle değil, ağır bir handikapın üstesinden gelmeye çalışan birisinin inadıyla yürüyüşe çıkar. Eskilerini giyip eline küçük bir piknik sepeti alarak yola koyulur; her tepeye çıkarak, her dereye inerek, "her vadiyi, her patikayı, her koyuğu" keşfederek macerasını sürdürür.

Gücü ve dayanıklılığı arttıkça katettiği yol da artar. Başlangıçta sadece beş altı saat yürür, ama kısa bir süre sonra dokuz on saat alan yürüyüşler yapar. Zamanla günde kırk kilometreden fazla yol yürür. "Büyüklü küçüklü kasabaları, köyleri, manastırları, şatoları geziyordum... İnatla, şeyleri bilinmezlikten kurtarma misyonumu yeniden keşfediyordum."

Eskiden "başkalarına yakından bağlıyken," ona kuralları ve hedefleri göstermeleri için onlara güvenirken, artık hiç yardım almadan, bir günden ötekine kendi yolunu bulmak zorundadır. Yolun en sıkıcı kısımlarından kurtulmak için kamyon şoförlerine otostop yapar. Yaptığı şey konusunda aktif, saldırganca bir tavır alır. "Kayalıklara, dağlara tırmanırken, ya da aşağı doğru kayarken, kestirme yollar buluyordum, böylece her bir gezi kendi içinde bir sanat eseri oluyordu."

Yıl boyunca onu korkutan üç şey olur. Birisinde yalnızken bir köpek peşine takılır ve günün ilerleyen saatlerinde susayınca iyice huysuzlaşır. (Köpek sonunda küçük bir dereye atlar.) Bir başka seferinde bindiği kamyonun şoförü, aniden ana yoldan çıkar ve bölgedeki ıssız bir yola sapar. Simone olan biteni farkedince, hızlı bir plan yapar. Kamyon bir engeli aşmak için

yavaşlar yavaşlamaz, kapıyı açar ve şoförü, kamyon hareket halindeyken atlamakla tehdit eder. Yazdığına göre, "çok utanan" adam kamyonu durdurup onu bırakır.

Üçüncü olay, güneşli bir öğlen sonrasında kurtulmaya çalışdığı bir dizi derin hendekle ilgilidir. Yol giderek zorlaşır ve Simone geldiği yoldan dönmenin imkânsız olduğunu düşünerek devam eder. "Sonunda," diye yazıyor, **"kayadan bir duvar ilerlememi engelledi ve bir havzadan ötekine gerilemek zorunda kaldım. Sonunda kayalıkta atlamaya cesaret edemediğim bir çatlağa geldim."**

Burada kuşkusuz gerçek bir geçiş töreni (çok az kadının bilerek kalkışabileceği bir durumla) karşı karşıyadır. "Kuru taşların arasından gelen yılan ıslıklarından başka ses yoktu. Bu geçitten yaşayan hiçbir ruh geçmemiştir: bacağımın kırıldığını ya da bileğimin burkulduğunu düşünün; bana ne olurdu? Bağırdım, ama karşılık alamadım. On beş dakika boyunca vardım istedim, sessizlik ürkütücüydü."

Simone, yaşamını kaybetme riskini göze almaksızın vazgeçemeyeceği bir durum yaratır. Peki ne yapar? Yapabileceği tek şeyi. Cesaretini toplayıp "sapa sağlam aşağı atlar."

Kaygılanan arkadaşları bu yalnız gezilerin tehlikeli olduğunu söyler. Özellikle otostop yapmaktan vazgeçmesi için yalvarırlar. Ama onun misyonu, çevresindeki insanların kavrayabildiğinden çok daha keskindir. Tutkulu bir tek yanlılıkla, kendi ruhunu gün ışığına çıkarmaktadır.

Kişinin kendisi olması ne demektir? Bu, kendi varoluşunun sorumluluğunu almak demektir. Kendi yaşamını yaratmak, kendi programını yapmak. De Beauvoir'nın otostop yapması, bir birey olarak yeniden doğuşunun hem yöntemi hem de benzeştirmesi (metaforu) olmuştur. "Alnımı, şapkamı aşağıdaki vadiye yuvarlayan şiddetli rüzgârlara vererek, Sainte-Victorie'nin doruklarını kaplayan sislerin içinde bir başıma yürüdüm, Pilon de Roi sırtlarında dolaştım. Yine yalnız başıma Luberon merası üzerindeki bir dağ geçidinde kayboldum. Olanca sıcaklığıyla, yumuşaklığıyla ve öfkesiyle bu tür anlar, başka hiç kimsenin değil, sadece benimdi."

14 Temmuz Bastil Gününe kadar, Paris'e dönmeye hazırdır, ama temel anlamda artık farklı bir insandır. Sadece kendi başına arkadaşlar edinmiş, insanları değerlendirmiştir. Yalnızlıktan haz almıştır. O yıl öğrendiklerini değerlendirirken şöyle yazıyor: **"Pek okumuyordum, yazdığım roman değersizdi. Öte yandan seçtiğim meslekte yürektenlikle çalışıyordum ve yeni sevinçler kişiliğimi zenginleştirmişti. Yaşadığım deneyimlerden zaferle çıkıyordum; ayrılık ve yalnızlık iç huzurumu yok etmemişti."**

Derken sıkı mücadeleden sonraki o nihai dönüm noktası gelir: **"Artık kendime güvenebileceğimi biliyordum."**

Kendi zayıflığımıza ve duyarlılığımıza ne ölçüde katkıda bulunduğumuzu, gerçekte ruhsal bağımlılığımızı nasıl besleyip savunduğumuzu görmeye başlayınca, yavaş yavaş kendimizi daha güçlü hissetmeye de başlarız. **"Kendi çatışmalarımızla yüzleşip kendi çözümlerimizi aradıkça,"** diye yazıyor Karen Horney, **"daha çok iç özgürlük ve güç kazanırız."** Ağırlık merkezinin, başkasından öze yönelik belirleyici kayma göstermesi, kendi sorunlarımızın sorumluluğunu aldığımız zaman başlar. Bu noktada önemli bir şey olur. Kişiliğimizin, kabul edilemez veya ürkütücü bulduğumuz yanlarını bastırmak için tükettiğimiz enerjimizin daha büyük bir bölümü kullanılabilir hale gelir. Bir kere savunma ve koruma ihtiyacından

kurtulduktan sonra, aynı enerji daha olumlu çabalara yönelir. Düzenli olarak, daha az ketlenmiş, daha az korkulu ve kaygılı, özaşağılamanın altında daha az canından bezmiş oluruz. Uzun süre birlikte yaşadığımız eski Cinsel Kimlik paniği ortadan kalkar. Başkalarından daha az korkarız. Kendimizden daha az korkarız.

Özgürlüğe Uyanış

Nihai hedef coşkusal kendiliğindenliktir: yaptığımız her şeye, her işe, her sosyal karşılaşmaya, her sevgi ilişkisine yayılan bir canlılık. Bu, "Yaşamımdaki birinci güç benim" inancından kaynaklanır ve Karen Horney'in yürektenlik dediği şeyle, yani, "aldatmacasız olma, duygusal açıdan samimi olma, kendini tamamıyla işine, duygularına, inançlarına verebilme" yetisiyle sonuçlanır.5

Tanıdığım bu yürek tenliğe sahip kadınları düşünüyorum. Bazıları karmaşık, yaratıcı, son derece yetenekli tipler; diğerleri ise basit, görünürde daha az dramatik bir yaşam sürüyor. Ama ister birden çok yeteneği bulunan kentsoylu kadın olarak yaşasın, ister taşralı köylü kadını, **"özgürlüğe uyanmış olma"** özelliği inkâr edilemez. Bu tip kadınların yaşamı, özgürlüğe uyanmamış olanlarınkinden niteliksel olarak farklıdır: daha zengin, daha az kestirilebilir, kurallarla ve kurumlaşmış sınırlarla daha az kısıtlı. Kendi yaşantılarını ifade etine tarzları bile farklıdır.

Koreograf Pearl Primus, antropolojide doktora yapmaya nasıl yöneldiğini şöyle anlatıyor:

> Yaşamım, bir ırmakta akıntıya karşı kürek çekmek gibi olmuştur. Her an bir köşe başında bir şarkı duyarım ve her köşe başında yaşama dönerim. Belki yıllar geçer ve ben, "Oh Tanrım, doktora derecesini almam gerek," derim. Böylece, doktora derecesi için çalışma sırasında, birçok ırmak ve birçok insan yaşadım. Antropoloji, üstüme bindirilen bir şey yerine, benim bir parçam oldu.6

Haftalarca, hatta aylarca süren, ama çoğu kez, dişlilerin birbirinden ayrılması gibi çatışmayı yaratan kişilik durumlarının çözüldüğü, kadının onu hareketsiz tutan hücrenin açıldığı belli bir an olarak algılanan "ruhsal bir an" vardır. Bu gerçekleştiği zaman her şey olabilir. Kişi daha önce hayal bile etmediği bir şekilde işini değiştirebilir, taşınabilir, yeni ilişkiler arayabilir, yaratıcı uğraşlara yönelebilir.

Özgürlüğe uyanan kadınlar, birdenbire, kendilerini bir şeylere bağlanma enerjisiyle dolu bulurlar. Yaşamın iniş çıkışlarının ritmine kendilerini bırakarak, inatla yaşama sarılırlar. Kişinin, seçenekleri denemek ve kendi gerçek özünün arzularına göre kabul etmekte veya reddetmekte çok daha özgür olduğu yeni bir oyunculuk, tam anlamıyla canlı olma yaşantısı söz konusudur.

Gerçekten kendi senaryolarını yaşayanları güçlü coşkusal deneyimler bekler. Kırk yaşlarında, evli ve kocasını hâlâ seven

Chicago'lu bir kadın, ayrıca birlikte çalıştığı bir erkekle de yoğun bir duygusal ilişki içindedir. Adam da evlidir, bu nedenle birlikte geçirdikleri süre kısıtlıdır. Yılda birkaç kere birlikte çıkmayı başardıkları iş gezilerini iple çekerler. Bunlardan birisinde kadın, birkaç gün sonra, kayağa gitmeye karar verir. Adam kayakçı değildir ve ayrıca Boston'da işi vardır. **"Kendi başıma gitmeye karar verdim,"** dedi. "Öğlenden sonra otobüse atladım. Vermont dağlarına tırmanırken yağmur yağmaya başladı. Greyhound otobüsünde oturup pencereden, geçtiğimiz

küçük kasabaların ışıklarını izlediğimi hatırlıyorum. Kendim olabileceğimin, istediğimi yapabileceğimin ve sevilebileceğimin bilinciyle kendimi o kadar iyi hissettim ki ağlamaya başladım."

Özgürlüğe uyanan kadında coşkusal hareketlilik vardır. Onun için doyurucu olan şeylere yönelme ve doyurucu olmayan şeylerden uzaklaşma yetisine sahiptir.

Ayrıca, başarmakta da, yani hedefler belirlemekte ve başarısız olacağı korkusuna kapılmaksızın bu hedeflere ulaşmaya yönelik adımlar atmakta da özgürdür. Kendine güveni, hem yeteneklerini hem de sınırlarını gerçekçi bir şekilde değerlendirmesinden kaynaklanır. Başarmakta özgür olarak tanıdığım en ilham verici örneklerden birisi, Jean Auel'dir. (İlk romanı The Clan of the Cave Bear, çıkar çıkmaz bestseller olmuştu.) Burada, yaşamının dışsal olaylar tarafından belirlenmesine izin vermeyi reddeden birisiyle karşı karşıyayız. Bunun yerine, kendi yaşamını şekillendirme (ona bağımlı başkaları olmasına rağmen) sorumluluğunu üstlenmiştir.

Jean, on sekiz yaşında evlenir. Yirmi beş yaşına kadar beş çocuk yapar. Ev işlerine ek olarak Oregon, Portland daki evine yakın bir Tektronix tesisinde veri giriş operatörü olarak çalışmasının yanısıra, gece okuluna devam eder ve iş idaresi üzerine master derecesi alır. (Lisans derecesi yoktur.) Bu master derecesiyle, Tektronix'te, 8 milyon dolar alacak hesabından sorumlu mali direktörlüğüne getirilir. Ve kırkıncı yaş gününden birkaç ay sonra işi bırakır: bir roman yazmaya karar vermiştir.

Proje, kendini ilkel Neanderthals toplumunda bulan genç bir Cro-Magnon kızının öyküsü konusunda bir gece aklına gelen bir düşünceyle başlar. Jean Auel, elliden fazla kitap okuyarak ilkel insanlara ilişkin bilgi toplar. Daha sonra 450.000 kelimelik ilk taslağı yazar. Bunu yaparken bir şey öğrenir: roman yazma konusunda pek bir şey bilmiyordur. Bu nedenle tipik olarak kendini bu konuda okumaya kaptırır. Kızının kurgu yazma konulu ders kitabıyla başlar. Romanını tekrar tekrar yazar. Yayıncılar tarafından tekrar tekrar reddedildikten sonra, Portland yazarlar atölyesinde tanıştığı New York'lu bir menajere mektup yazar. Sekiz hafta sonra The Clan of the Cave Bear için 130.000 Dolarlık bir sözleşmeye imza atar.7

Burada, değişme rüzgârlarının yaşamı boyunca esmesine izin veren bir kadınla karşı karşıyayız. O, çalışmaktan, kendini acemi olduğu (onun için bilinmez, garip, yeni olan) alanlarda denemekten korkmayan bir kadındır. O, kendine inanan bir kadındır ve kendine inanmak herşeyin temelidir.

Öğrendiğim bir şey varsa o da, özgürlüğün ve bağımsızlığın, başkalarından (genelde toplumdan, ya da erkeklerden) alınamayacağı, sadece, yoğun emekler sonucu içeriden geliştirilebileceğidir. Buna ulaşmak için, kendimizi emniyette hissetmek amacıyla kelepçe gibi kullandığımız her türlü bağımlılıktan vazgeçmek zorundayız. Yine de bu alışveriş o kadar tehlikeli değil. Kendine inanan kadın, yetenekleri dışındaki şeylere ilişkin boş hayallerle kendini aptal yerine koymak zorunda değil. Aynı zamanda, usta ve hazırlıklı olduğu işlerle karşılaşınca geri de çekilmeyecektir. Böyle bir kadın gerçekçidir, ayakları yere basar, kendini sever. Sonunda, başkalarını sevmekte de özgürdür, çünkü kendini sevmektedir. Bütün bunlar, özgürlüğe uyanan kadının bir özelliğidir.

Özgürlüğe Uyanış Notları:

1.Bu son bölüm, Karen Horney'in, nevrozun çekirdeğinde çatışmanın (karşıt itkilerin birbiriyle çatışması) yattığı teorisine dayanmaktadır. Örneğin öz-gizleyiciliğe ve aşırı sevgi ihtiyacına yönelik bir eğilim, taşkın, rekabetçi ve insanlardan uzak olmaya yönelik karşıt itkiyle çatışma halinde olabilir. Bana öyle geliyor ki bugün kadınların kendilerini içinde bulduğu durum kesinlikle budur.

2.Yine öyle gözüküyor ki Karen Horney'in kadına ilişkin psikanalitik görüşleri değiştirmek için çaba harcadığı Otuzlu ve Kırklı yıllarda da kadınlar bu durumdaydı. Horney, uluslararası düzeyde Freud'un kadın psikolojisi teorisine karşı çıkan ve bireyi ve toplumu, içsel ve dışsal güçleri, geçmiş ve şimdiki güçlerin belli bir etkileşimle (savunmalarıyla ve semptomlarıyla) kişiliği etkilediği holistik-dinamik bir teori geliştiren ilk saygın psikanalisttir (bkz. Horney'in Kadın Psikolojisi adlı kitabı).

1934 yılında yayınlanan "Sevginin Gözde Büyütülmesi" başlıklı makalesinde [bkz. Kadın Psikolojisi] Horney, kendisine gelen kadın hastalardan elde ettiği bulguların ışığında, "ataerkil bir toplumdaki" çağdaş kadının sorunlarını inceler. Birçok kadının, zorlanımlı ve aşırı boyutlarda "bir erkeği sevme ve onun tarafından sevilme" arzusuna sahip olduğunu farkeder. Bu kadınların, erkeklerle sağlıklı ve kalıcı ilişkileri yoktur, iş yaşamında ketlenme yaşarlar, ilgileri zayıflamıştır ve birçok durumda kendilerini kaygılı, yetersiz, hatta çirkin hissederler. Bazı durumlarda zorlanımlı başan itkileri geliştirirler, ama bu itkiye uygun çabalar ortaya koymak yerine, bu hırsı birlikte olduklan erkeğe yansıtırlar.

"Nevrotik Sevgi ihtiyacı" başlıklı bir makalesinde ise (Kadın Psikolojisi' nde) Horney, bu görüşleri geliştirerek, sağlıklı ve kendiliğinden sevgi ihtiyacıyla zorlanımlı sevgi ihtiyacı arasındaki farkları inceler.

Feministler Karen Horney'e kucak açmıştır, çünkü Horney, Freud'un penise imrenme teorisini sorgulamıştır. Ayrıca, nevrozun nedenleri söz konusu olduğu ölçüde, eski çocuksu itkilerin zemin hazırladığı mevcut yaşam durumlanna ve yıkıcı tutumlara daha büyük bir ağırlık vermiştir. Sonuçta Horney'in nevroz teorisi, Freud'un teorisinden çok daha yapıcı ve iyimserdir. Nevrozun ortaya çıkmasının da, devamının da nedeni kendimiziz, bu nedenle hepimizin içinde, bundan kurtulacak araçlar ve güç mevcuttur. (Bkz. Nevrozlar ve insan Gelişimi: Öz-Gerçekleştirme Kavgası adlı son kitabı.)

2.Horney, çatışmalar çözülmediği taktirde kişiliğin çeşitli "zayıflamalara" maruz kaldığını göstermiştir: bir gerilim duygusu; ahlak bütünlüğündeki bir bozulma (ve bunun yerini sevgi aldatmacası, iyilik, gerçek sorumluluk aldatmacası gibi bilinçsiz aldatmacaların korunmasını sağlayan "düzmece ahlakın" alması); ve umutsuzluk duygusu. Burada umutsuzluk, kişinin, dışsal koşulların değişmesinin gerçekte işe yaramayacağını bir anlamda bilmesinden kaynaklanmaktadır. Kişinin kendini çatışmalardan kurtarması imkansız gibi gözükür. Umutsuzluk, devam eden bir kronik karamsarlık, depresyon, ya da hayal kırıklığına karşı aşırı duyarlılık olarak algılanır.

3.Nevrotik bir çatışmanın tepeden tırnağa analiz edilmesi sürecinin içerdiği aşamalar, Horney'in Ruhsal Çatışmalarımız adlı kitabında adım adım anlatılmıştır.

4.Simone de Beauvoir'nın yaşamının bu dönemine ait öykü ve notlar, The Prime of Life'tan (1976) alınmıştır.

5.Horney, Ruhsal Çatışmalarımız.

6.Pearl Primus alıntısı, 18 Mart 1979 tarihli Nezu York Times'ta yayınlanan bir köşe yazısından alınmıştır.

7.Gerald Jonas, "Behind the Best Sellers," New York Times Book Reviezv, 26 Ekim 1980.

Sh: 226-253

Kaynak: Collette Dowling, THE CINDRELLA COMPLEX: Women's Hidden Fear of Independence, Türkçesi: Selçuk Budak, 1992, Ankara.

Diğer Kaynak: Dişilik Kompleksi / Colette Dowling; haz. Yıldıran Bozkurt ; çev. Sevin Okyay

MEDYATİK KİMLİKLER-Farklılık, Ötekilik, Sıra dışılık Bağlamında Traversti Kimliği

Hzl: Yusuf YURDİGÜL

Kimlik; siyasal, etnik, ortak yaşam alanlarının kullanımı, kültür, dil vb. birlikteliklerin bir arada yaşandığı "içermenin" olduğu gibi, aynı zamanda (bir kimliği diğerlerine göre tanımlayan coğrafi ve kültürel sınırların, yaşama dair belirli simgeler ve sembollerin, davranış kalıplarının vb. farklılıklar yaratılarak) "dışlamanın" da ürünüdür. Ortak bir kimliği diğerlerine göre tanımlayan coğrafi ve kültürel sınırlar, yaşama dair belirli simge ve sembollerin kullanımı, ortak kaygı ve korkular gibi unsurlar başka kimlikleri dışlayıcı bir yapı içerisindedir. **Farklılık, ötekilik, yabancılık gibi (ortak bir kimlik için) karşıt sayılabilecek kavramların ortaya çıkması bu dışlayıcı yapının ürünüdür.** Kimlik varlığını devam ettirmek, güven altına almak ve sağlamlaştırmak için sürekli farklılıklar üreten bir dışlayıcı yapı içerisine girmek zorundadır. Ortak bir kimliğin oluşturulmasında farklılıklar yaratan kimlik; kamusal alan, herkes alanı, sıradan olma durumu gibi birlikteliğe yönelik yapıların oluşması için bir dışlama, sıradışılaştırma, marjinalleştirme mekanizmasına ihtiyaç duymaktadır. Herkes alanının belirlediği bu eleme ya da kontrol altında tutma mekanizması, ortak kimliği paylaşan bireylerin herkes alanının dışına çıkmasını önlediği ve onları sıradanlaştırdığı gibi bu mekanizmaya karşı duran ya da tavır alanların da sıradışı olmalarına/kalmalarına sebep olmaktadır.

Ortak bir kimliğin oluşmasını sağlayan (herkes alanının) eleme mekanizması, bir anlamda sosyal kontrolü de sağlamaktadır. İnsanların birbirleriyle etkileşimde bulunma kabiliyetleri, karşıt eylemlerinin muhtemel sonuçlarını düşünmeleri, avantaj ve dezavantajlarını değer-lendirmeleri, normal ya da anormal davranışlar içerisinde olup / olmadıkları, bu mekanizmaya göre değerlendirilmektedir. Davranış ve tutumları bu mekanizmadan geçemeyen / elenen ya da karşıt tavır alan bireyler sıradışı kimlikler olarak adlandırılmaktadır.

Ortak kimliği paylaşmayan ya da sosyal kontrole karşı tavır sergileyenler sapkın, marjinal, sıradışı gibi bir takım etiketlendirmelere ve kategorizelere maruz kalmaktadırlar. Etiketlenmelerle ya da kategorize ifadelerle anılmaya başlayan bireylerin sayıca çokluğu, onların bir grup oluşturabilecekleri düşüncesini / yöntemini de beraberinde getirmektedir. Sıradışı, sapkın, marjinal bireyler olarak ortak kimliğe sahip olanlardan (diğerlerinden) ayrı bir muameleye tabi tutulan bireyler, tıpkı kimliğin mantığında olduğu gibi bir takım semboller ve simgelerin kullanımı yoluyla kimliklerinin devamını sağlamak ve korumak için çeşitli yöntemleri kullanma ve onlardan beklenen marjinal davranış kalıplarını sergileme yoluna gideceklerdir. Kategorize edilen ve sıradışı olarak etiketlenen bu gruplar etiketlenme/tanımlanma biçimlerine uygun davranışlarla tepki gösterirler. Başkalarının (Ortak Kimliğin eleme mekanizmasına takılmamış olanların) önyargılarını içselleştirerek yeni bir kimlik duygusu kazanırlar.

Televizyon haberlerinde sunuldukları haliyle travestiler de sıradışı cinsel kimliklerdir. Çünkü toplumun çoğunluğunun kabul ettiği heteroseksüel cinsellik, bir anlamda "herkes" alanıdır. Yani "herkes"in kabul ettiği kadın-erkek şeklindeki cinsel kimlik tanımlamasının karşısında

yer alan ya da bu tanımlamaya uymayan travestiler sıradışı cinsel kimlikler olarak anılmaktadır. Fakat normal kabul edilen kadın ve erkek kimliğine uymayan ve cinsel yönelimleri farklı olan bütün eşcinsellerin sıradışı olduklarını iddia etmek yanlış olacaktır. Aslında çalışmamızın ana teması da budur. Travestiler haberlerde sunuldukları haliyle sıradışı sayılmaktadırlar. Şiddet ve fuhuş gibi toplumsal hassasiyete ve ortak tepkilere neden olan davranışlar, travestilerle birlikte sunulduğunda, onların sıradışı, sapkın ve marjinal olarak etiketlenmelerine neden olmaktadır. Sıradışı ya da sapkın olarak etiketlenen travestiler, kendilerini bu tanımlamalara karşılık gelen fuhuş ve şiddet gibi davranış kalıpları, konuşma biçimleri, giyiniş tarzları vb. sembol ve simgeleri içselleştirerek yeni bir kimlik sıradışı kimlik duygusu kazanmaktadırlar. Çalışmamızın temel sorunu da budur, yani sıradışı cinsel kimlikler olarak ele aldığımız travestilerin, böyle bir etiketlenmeye maruz kalmalarının nedeni televizyon haberleridir. Çalışmanın geneline bakıldığında konunun bu temel sorun etrafında tartışıldığı görülecektir.

Kitle iletişim araçlarının kaçınılmaz olarak beraberinde getirdiği toplumsal etkileşim, bir yandan ortak kimliğin oluşması açısından aynılaştırmalara neden olurken, diğer yandan da toplumsal yaşam içindeki bireyler arasındaki kimlik farklılaşmalarının daha net bir şekilde ifade edilmesine / sunulmasına zemin hazırlamaktadır. Kitle iletişim araçlarından televizyon ve onun bir türü sayılan haberler, "herkes alanının" koruyuculuğunu üstlendiği gibi, aynı zamanda, farklı kimliklerin, kendilerini temsil etme fırsatını buldukları ortak bir kullanım alanı haline gelmiştir. Neyin normal davranış ve kimlerin normal insan kabul edilmesi gerektiği, gerçekte sıradışı olarak adlandırılan insanların hangi davranışlarının anormal olarak kabul edildiğini tanımlayan televizyon haberleri, bir anlamda "herkes alanının" oluşturduğu eleme mekanizmasını temsil etmektedir. Bu çalışmanın üzerinde durduğu diğer bir sorun da budur.

Televizyon haberleri toplumsal kanaatlerin oluşmasında ve bu kanaatlerin süreklilik kazanmasında önemli bir etkiye sahiptir. Neyin doğru neyin sapkın davranış olduğunu belirleyen/sunan haberler, herkes alanının oluşması ve korunması için mükemmel zeminlerdir. **Şiddet ve fuhuş içerikli görüntülerle birlikte sunulan travestiler, toplumun büyük bir kesimi tarafından marjinal kimliğe sahip olan insanlar olarak algılanmaktadırlar.** Televizyon haberlerinin buradaki işlevi; toplumsal çoğunluğun heteroseksüel olduğu "herkes" alanının korunması ve bu alanın dışına çıkan marjinal homoseksüelleri (travestileri) sıradışı cinsel kimlikler olarak sunmaktır. Bu şekilde davranışları sapkın olarak nitelendirilen travestiler eleme mekanizmasına takılanlar olarak etiketlendirilir ve herkes alanında yaşayan diğer (heteroseksüel) bireylerin kanaatlerinin de bu yönde şekillendirilmesi sağlanmış olur.

Sıradışı cinsel kimlik örneği olarak travestilerin, televizyon haberlerinde ne şekilde sunulduğunun tartışıldığı çalışmanın diğer bir sorunu ise; travestilere karşı geliştirilen bakış açısının, toplumda zaten var olan kadın-erkek eşitsizliği ya da kadına yönelik önyargılı tutumun travestilere karşı da sergilendiğidir. Haber yapım sürecinde görev alan kameraman, muhabir, montajcı, yönetmen ve editör gibi haber yapımcılarının çoğunun erkek olması, travesti haberlerine yansıyan bakış açısının da erkek taraflı olmasına neden olmaktadır. Haberlere yansıyan travesti görüntülerinin çoğunun cinsel içerikli olması ve travestilere yönelik yorumların cinselliği çağrıştırması bu varsayımımızı desteklemektedir.

Toplumsal deneyimlerin ve yargılamaların çoğunlukla haberlerden edinildiği günümüz iletişim çağında konuların ve olayların algılanması, tanınması, bilinmesi ve hatırlanmasında

televizyon haberlerinin baskın bir etkisi söz konusudur. Televizyon haberlerinin olay ve kişiler hakkında sunduğu kanaat, baskın ve geçerli bir kanaat sayılmaktadır. Travestilerin kendi kimliklerinin devamı açısından bir değer ifade eden yaşam biçimleri, grup kimlikleri, inançları ve cinsel yönelimleri (herkes alanının dışında kaldığı için) sıradışı olarak nitelendirilir. Bu değerlerin toplumsal içerikli olması ve toplumda yaşayan diğer insanları doğrudan ilgilendirmesi ise, haberlerin sunduğu kanaatin "ortak" (toplumsal) kanaat haline gelmesini kolaylaştırmaktadır. Bu kanaatin dışında kalan izleyici/birey, yalıtılma veya uyumsuzluk korkusuyla ya sessiz kalacaktır ya da davranış ve tutumları belirleyen ve bir anlamda sosyal kontrol sağlayan "herkes alanının eleme mekanizmasına takılarak kendisi de bir sıradışı kimlik olacaktır.

Çalışma, temelde bu sorunlar doğrultusunda tartışılmakta ve bu tür sunumların toplumsal etkileri üzerinde durulmaktadır. Travesti haberlerinin sunumu konusunda, 9' u ulusal ve 1' i bölgesel olmak üzere toplam 10 kanalın 2000 yılına ait haber arşivi taranmış ve bu televizyonların 2000 yılında kaç travesti haberi yaptıkları, haber sürelerinin ne kadar olduğu araştırılmıştır. Travesti konulu haberlerin görüntü içeriği, haber türleri, haber mekanları, perfore (haber metni) ve görüntü yinelemeleri, travestilere yönelik nitelendirmeler gibi konuların tartışılması için bu on kanaldan; İnter Star, Kanal D, NTV ve Kanal 7 televizyonlarının haber bültenlerinde yayınlanan travesti haberleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır.

Sh: 9-12

SIRADIŞI KİMLİKLER

Kimlik

Modern toplumlarda sosyal alan çok çeşitli kimlikleri birlikte barındırmaktadır. Bunlardan kimi başat, kimi tabidir; kimi toplumla bütünleşmiş veya hoşgörülmüş, kimi ise dışlanmış ve aşağılanmıştır. Çeşitli kimlikler arasındaki gerilimler, pekçok sayıda sosyal çatışmanında sebebini oluşturmaktadır. Başat olan sosyal çatışmaların temel sebebi başat olan kimliklerin, kendini tüm diğerlerine üstün sayarak ve kendini izlenmesi gereken bir model gibi sunarak diğer kimlikleri olumsuzlama eğilimi göstermeleridir[1].

Kelime anlamı olarak kimlik, (İdentity) kavramı latince "İdentities" kökünden gelmekte olup, anlam bakımından aynilik (özdeşlik) kavramına denk düşmektedir. Uzun bir zamandır psikoanalistler, sosyologlar ve sosyal psikologlar tarafından ele alınan kimlik kavramıyla birlikte birçok disiplinin de katkısıyla literatürde ego, self, ego identity, personel identitiy ve pisiko social identiy, v.s kavramları da kullanılmıştır[2].

Kimliğin bireysel, toplumsal, ulusal, siyasal v.s gibi birçok tanımlayıcı ve nitelendirici unsurları bulunmaktadır, fakat ele alınan konu gereğince bu çalışmada, kimliğin kişisel ve sosyal boyutu irdelenecektir. Kimliğin, sosyal kimlik ve kişisel kimlik olarak sınıflandırılabileceği, yapılan litaratür taramalarında mümkün görülmüştür.

Kişisel ve sosyal kimlik tanımlamalarına geçmeden önce kimliğin tanımından kaynaklanan bir paradoksu ortaya koymak yerinde olacaktır. Kişisel kimliğin oluşumunda önemli bir faktör olan "ben" dışarıdan içeriye doğru oluşur. Her bireyde, ait olduğu gruptaki etkileşim ve ileti-şime katılımı ve grubun kendisini algılayışını benimsediği oranda ortaya çıkar. Dolayısıyla gruba yönelik biz kimliği, bireyin kişisel / ben kimliğinden önce oluşur. Doğal olarak bu durum, kimliğin sosyal (sosyo genetik) bir olgu olduğunun kanıtıdır. Buna karşın sosyal kimlik, yani biz kimliği, "bizi" kuran ve taşıyan bireylerin / kişiselin dışında yoktur. Sadece bireysel bilgi ve bilincin ürünüdür. Kimliğin bu iki boyutu arasındaki paradoksal ilişki; ilkinde bütünün parçadan daha önemli olduğu, İkincisinde ise parçanın bütünden daha önemli olduğu şeklindedir[3]. Bu durum kişisel ve sosyal kimliğin, kişinin kimliğini oluşturan ayrılmaz unsurları olduğunun bir kanıtıdır.

Kişisel kimlik, bireyin sosyal yapının özel bileşimlerine dâhil oluşu ile yüklendiği roller, özellikler ve yetkilerdir. Çok sayıda kimliği bütünleştiren bir sistemdir. Özellikle modern toplumlarda bireylerin "benim" dediği çeşitli kimlikleri vardır ve bu türlülüğün dinamik organizasyonu kişisel kimliği zenginleştirir. Ayrılmayı, özerkliği ve kendini ortaya koymayı içerir, bireyin dış dünyaya veya diğerine, ayrı bir varlık olarak karşıtlığın da "ben" ve "ben değil" ya da "ben" ve "diğeri" ayrımında kurulur[4]. Kişisel kimliğin bu boyutu, dar anlamda kimlik duygusunu, yani zaman içinde kişinin kendini hep aynı kişi olarak algılamasını, geniş anlamda ise kendini betimlemesini ve duygular sistemi olarak tanımlanabilmesini

[1] Nuri Bilgin, İnsan İlişkileri ve Kimlik, Sistem yay. İstanbul, 2001, s 207

[2] Özcan Köknel. Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, İstanbul. 1981, s 24

[3] *Jan Assman,* Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama, Politik Kimlik: ***Çev Ayşe Tekin. Ayrıntı. İstanbul. 2001. s. 131***

[4] Nuri Bilgin. A.g.e.. s 199-200

sağlamaktadır.

Kişilik ve kimlik kavramları birbirinden kopamaz parçalardır. Ecce Homo'da Nietzche "kendi"ni anlatırken, kişiye kim olduğunu içinde yaşayan toplumun söylediğinden bahsederek, değerlerin öğretilebilirliği üzerinde durmuş ve "gerçek dünya" ile "görünüşte dünya" ayrımına girmiştir[5]. Nietzche'ye göre toplumsal bir dayatma olan kimlik "görünüşte dünya"nın uzantısıyken; kişilik, görünüşte dünyanın nasıl algılanacağını bireye öğreterek gerçek dünyayı betimleyen ve sınırlayan bir mekanizmadır[6]. O halde kimlik, toplumsal öğretinin sunduğu değerlerin, kişilik mekanizmasının süzgecinden geçirilmesi sonucu oluşur. Kimliğin, algılamalar ve değerler bütününden oluştuğunu varsayan bu görüşe göre, sosyal değerlerin içselleştirilmesi kişilik süzgeci ile mümkün olmaktadır. Öyleyse kişilik süzgeci, sosyal yapı içerisinde aynı kimliklere sahip bireylerin "farklığını da" mümkün kılmaktadır. Her bireyin kişilik süzgeci farklı olacağından, benzer sosyal süreçlerden geçen kimliklerin birbirleriyle aynı olmama olasılığı ortaya çıkacaktır. Bu yüzden kişisel kimlik, kimliğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Sosyal Kimlik ise kişinin cinsiyet, yaş gibi biopsikolojik kategorilere, etnik, bölgesel, ulusal vd. gibi sosyo-kültürel gruplara aidiyete; sosyal rol ve statülere ve politik, felsefi inanışlara bağlanmasına ilişkin olarak ortaya çıkar. Sosyal kimlik sosyal modellere, değerlere, normlara uyum gösterme eğilimindedir, diğerinin beklenti ve yargılarını yansıtan kültürel kod ve betimlemelerle biçimlenmiştir.

Jan Assman sosyal kimliği; ortak aidiyetlerin ve özdeşlemelerin bilince çıkarılması olarak tanımlar. Gerçi tanımladığı kimlik, ortak kimliktir ama içerik olarak sosyal kimliği anlatmaktadır'. Aidiyet bilince çıkarılarak, örneğin gruba girme ayinleri ya da farkına varılarak örneğin farklı toplumlar ve yaşam biçimleri ile karşılaşma sonucu bir biz kimliğine doğru güçlenebilir[7]. Bir topluluğun arasında bizimkiyle aynı tanılara sahip isimleri olan, aynı ten rengine ya da benzerliklere, hatta aynı kusurlara sahip insanlar gördüğümüzde, kendimizin böyle bir topluluk tarafından temsil edildiğini hissedebiliriz. Bir aidiyet zinciri bizi onlara bağlar, bu zincir ince ya da kalın olabilir, ama kimliği dış görünüşte olanlar tarafından hemen farkedilir [8]. Feminizm, bireylerin aidiyetlerinin bilince çıkarılarak -biz kimliğine ulaşmasına iyi bir örnektir. Erkek hegemonyasına ya da üst sınıflara karşı aidiyet, birliktelik, dayanışmacı ve uzlaşmazlık kriterleriyle bir ortak özne (kadın) kimliği oluşturulur.

Buraya kadar kimliği, (kişisel ve sosyal kimliklerin tamını ve içeriği gereğince) içermenin bir ürünü olduğuna dair görüşlere yer verildi. Yani kişisel ve sosyal kimliklerin bir aradalığı ile

---

[6] Friedrich Nietzche. Ecce Homo Kişi Nasıl Kendisi Olur Çev: Can Alkor. Y.K.Y, İstanbul 2002

[6] Sertaç Serdar "Kimlik ve Kişilik Bir Siyasal Analiz Denemesi", (çevirimiçi) http://www20 uludağ edu.tr /serdar/yazi/kimlik html

[7] Serdar Kaypakoğlu "Kimliğin Oluşumunda Çevrenin İşlevi ve Farklılaşan Çevreye Uyum", i. Ü iletişim Fakültesi Dergisi, sayı 5. 1997. s. 251 Çevirenin notundanda anlaşılacağı gibi yazar, bireysel, toplumsal, ulusal ya da etkin kimlik olarak nitelendirilen tanımları kullanmayıp, bunun yerine "kişisel" ve "ortak" kimlik kavramlarını kullanmıştır.

[8] Amin Maalouf, Çev Aysel Bora. A.g.e.. s 100

birbirini içermesi... Fakat kimlik, içermenin olduğu kadar, dışlamanın da ürünüdür[9]. Bir kimliği, diğer kimliklere göre tanımlayan şey aslında araya konulan sınırlardır. Kimlik, duruşunun devamınım sağlayabilmek için belirli sınırlar ortaya koyarak, farklılıklar yaratma çabasına girişir.

Bu sınırlar yol ve işaretler gibi coğrafi sınırlar olmayıp, daha çok sosyal yaşantıya yönelik farklılıklardan oluşan simgeler ve sembollerdir. Kimlikler tekçi ve nedensel dünyanın sonuçları değildir. Onlar çoklu ve sembolik dünyaların etkileşimleriyle inşa edilen sosyal tasavvuri süreçler veya kavramsal oluşumlardır[10]. Wilhelm E. Mühlman'ın **"sınır koyucu yapılar"** olarak tanımladığı bu simgeler ve semboller bileşenini J. Assman, "ötekini sınırlamak" olarak tanımlar. Dövme şekilleri, vücudun boyanması ya da deformasyonları, takılar, etnik giysiler, dil, mutfak, yaşama bakış açısı, kısacası; maddi haliyle kültür, geçmişin mirası, mitler, v.s sınıra işaret eder. Tüm bunlar öylesine orada olan şeyler değildir; ötekini sınırlamak için kullanılan farklılıklardır[11].

Sosyal kimliğin oluşabilmesi için bazı temel yapıların aşama kaydetmesi gerekmektedir. Bu temel yapılar etnik, politik, sosyal ve kültürel oluşumlardır. Bu oluşumların sağlanabilmesi ve kimliğin korunabilmesi için önlemler alınır. Fakat alınan bütün önlemlere rağmen, temel yapılar arasında uyumsuzluk baş gösterir. Etnik, kültürel, sosyal ve politik birlikteliklerde dağılma ve sorunsallaşma eğilimleri ortaya çıkar. Farklılaşma / farklılaştırma bu uyumsuzluğun yarattığı sorunlardan yalnızca biridir.

Kimliğin sağlamlaştırılması için farklılıkların oluşturulması gerekir. Kişi, kimlik ve farklılıkların yerleşik alanında kalınca, kolayca ötekinin değerinin düşürülmesi yoluyla kimliğini korumayı amaçlayan stratejiler kullanan biri haline gelir; fakat ötekinin oluşturduğu o dışa kapalı kimlikler alanını aşınca, bilgilendirmeye çalıştıklarıyla iletişim kurmak için ihtiyaç duyduğu kimliğini ve duruşunu yitirir. Kimlik ve Farklılık birbirine olabildiğine bağlıdır. İlkinin deneyimini karmaşık bir hale sokmadan İkinciyle olan ilişkisini yeniden kurmak mümkün olmayabilir[12].

Sıradışı Kimliğin Alt Görünümleri Olarak Farklılık

Kimlikle farklılık birbirine bağlıdır ve farklılığın tanımlanması kimliğin mantığı içerisinde yer etmiş olan bir gerçekliktir. Toplumsal olarak kabul edilmiş bir dizi farklılıklarla kurulan ilişki, kimliğin oluşumunda önemli bir etkendir. Kimlik varolmak için farklılıklara gereksinim duyar ve kendi varlığını güven altına almak ve sağlamlaştırmak için farklılıklar yaratır. Bu farklılıklar onun varlığı için hayati önem taşır.

Özdeşleşme, farklılığın yaratılmasında önemli bir faktördür. Bir insanın ya da insan grubunun kimliği esas olarak onun kendini tanımlama ve dünya üzerinde konumlama sorununa gönderme yapmaktadır. Buna göre kimlik; bir türün ifadesi olmaktan çok, insan

---

[9] Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar. Çev. Emrahan Zeybekoğlu. Ayrıntı., İstanbul, 1997, s 74

[10] Edibe Sözen. Demir Kafesten Plastiğe Kimliklerimiz Sekülerleşme Sürecinde Kimliklerin İnşaası. Birey yay. İstanbul. 1999, s 10

[11] Jan Assman, Çev Ayşe Tekin. A.g.e., s. 152

[12] E William Connolly. Kimlik ve Farklılık Siyasetin Açmazlarına Dair Çözüm Önerileri. Çev Ferma Lekesizalın. Ayrıntı. İstanbul. 1995. s 67

ilişkileri içerisinde şekillenen dinamik ve değişken bir yapı gibi düşünülebilir. Yani kimlik nesnenin tabiatına değil, nesnenin algılanışına bağlıdır[13]. Her bireyin algılama biçimi farklı olacağından benzer toplumsal süreçlerden geçen benzer kimliklerin birbirileriyle aynı olmama olasılığı ortaya çıkacaktır. Ödeşleşme bu farklılığın belirleyici bir yanıdır. Kişiliğin etkisiyle her bireyde toplumun sunduğu değerlerle değişik biçimlerde ve derecelerde özdeşleşme gerçekleşir[14]. Farklı şekillerde anlam bulan özdeşleşmeler, **"ben kimim"** sorusuna verilen cevapların önem dercesine göre sıralanmasında kişiden kişiye farklılık göstermesine neden olur.

İnsanların birbirleri ile olan ilişkilerini araştıran disiplinler, grupların bireyler üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu ve onların tutum ve davranışlarını şekillendirdiğini ifade etmektedir. Grup oluşturma güdüsü insanın temel özelliklerindendir. Aristotales'de insanı ortak sistemler ve politik düzenler içinde yaşayan, fakat dili kullanımı ile diğer hayvanlardan ayrılan gruplar olarak tanımlamıştı. Fakat hayvanların aksine insan gruplaşmaları, simgesel sistemlerin kullanımı yönünden büyük farklılıklar gösterir. Sınırlarla belirlenmiş büyük coğrafyalarda yaşayan milyonlarca insan ortaklıklarla yaşayabildiği gibi, aynı zamanda ailesi, meslek grubu, partisi, vs. ile çeşitli ve farklı gruplara aynı zamanda dahil olabilmektedir. Bir kimliğin alt sistemleri ya da oluşumları ne kadar karmaşık yani zengin ise, etkileşim ve anlaşma için çeşitli fonksiyonları ve kurumlan da o kadar kaçınılmaz olur[15]. Freud'cu psikanalize göre de birey, bu alt sistemlerden birine (baskın olanına) göre bir kimlik sıralaması belirler[16].

Gruplar çerçevesinde iki önemli sürecin varlığı dikkat çekmektedir. İlki yukarıda da belirtildiği gibi grupların birey üzerinde büyük bir etkisinin olduğudur. İkincisi ise bireyselleşme ve farkedilme terimleriyle nitelendirilen farklılaşma sürecidir. Buna göre insanlar bazı durumlarda uyma sürecinin yerine, kişinin kendisiyle diğerleri arasında birtakım farklılıkların aranması ve inşa edilmesi yönünde çaba harcarlar. Bu anlamda sosyal karşılaştırma ve ayrımcılık kimlik kavramının ayrılmaz bir parçasıdır.

İnsanın kendine, başkalarına verdiğinden ayrı, belirli bir değeri vardır. Bilinçsiz de olsa her insan belirli bir temel değer etrafında diğerleri ile ilişkilerini düzenler. Bu anlamda "kendi" zorunlu olarak "ben" merkezlidir. Ayrıca kimliğin ayrılmaz unsurları olan farklılaşma, karşılaştırma ve ayrım kavramlarının bir diğer doğal sonucu; diğeri karşısında kendine değer atfetme arayışıdır[17]. Dolayısıyla sosyal yaşam daima bireyin diğer insanlara referansını içerir. Bu referans bireyin kimliği üzerinde bir tehdit oluşturduğunda farklılaşma arayışı başlar. Kendi kişilikleri hakkında olumsuz ve tehditkâr enformasyonlar alan bireyler, kendilerinden daha kötü durumdakilerle karşılaştırma yaparlar. Bireyin iyi olma duygusu tehdit edildiği andan itibaren, diğerlerini küçümseme ve hatta zarar vermeye çalışma ya da kendini daha

---

[13] Nuru Bilgin, A.g.e.. s 208-210

[14] http://www20.uludağ edu tr /serdar/yazi/kimlik html

[15] Jan Assman. Çev. Ayşe Tekin. A.g.e.. s 139

[16] Sigmund Freud Psîkoanalize Yeni Giriş Dersleri. Çev: Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara, 1997. s 89

[17] Serdar Kaypakoğlu, A.g.e., s. 249-250

aşağıdakilerle kıyaslama yoluna gidilecektir. Dolayısıyla da bu durum, bireylerin diğer bireylerle karşılaştırılmazlığı ya da farklılığı sorununu doğuracaktır. Bireyler arasındaki benzerliğin fazlalığı, onları bundan kurtulmaya ve farklılaşma yönünde çaba sarfetmeye zorlamaktadır.

Karşılaştırma yoluyla ayrımcılık ve kendini farklılaştırma eğilimleri insanın doğasından kaynaklandığı gibi bu eğilimler grup narsizmi biçiminde toplumsal yaşama da yansımaktadır. Sosyal yaşam genelde normlarla belirlenmiş ortamlardan oluşmaktadır. Bu alanlar neyin ne zaman ve nasıl yapılacağı hakkında birtakım kuralların hüküm sürdüğü ve sosyal onayın koşullarının belirlendiği ortamlardır. Bireylerin kabul görme değerleri, kuralların öngördüğü tutum ve davranışlara uygunluk derecesi ile belirlenir. Ancak her birey sosyal ortama uymak için diğerleri ile benzeştiği gibi farklılaşmaktadır da. "Her birey, diğerlerinden, diğerlerinin kendi aralarında farklılaştıklarından daha çok farklılaşmaktadır; diğerlerini kendimize göre anlatırken, kendimizi bir model olarak sunmakta, ama kendimizi diğerlerinin modellerinden ayırtmaktayız; kendimizi diğerleriyle kıyaslanamaz, ama diğerlerini kendi aralarında kıyaslanabilir sanmaktadırız"[18].

Eğer kişi doğal ya da içsel bir kimliği kendisinde bulundurmuyorsa, dışlayıcı bir kimliğin kendisini oluşturduğu farklılıklarla ilişkisi her zaman bir iktidar boyutunu içerir. Toplumsalın sunduğu olanaklar ya da dayatmalarla şekillenen kimlik ile onu aşmaya çalışan, direnme gösteren ve onu kabul edilemez gören farklılıklar arasında her zaman için bir ayrılık söz konusudur. Bu durumda doğru ve güçlü kimlik "benim"dir iddiası, varlığını sürdürebilmek için farklı olan "öteki"nin gölgesi tarafından sürekli tehdit edilir. Toplumsalı oluşturan hegomonik bir üst kimlik de yoksa, herhangi bir kimliği üst kimlik / doğru kimlik gibi göstermek iktidar çatışmalarına yol açacaktır. Doğru kimliği bulma çabaları, kimlik ve farklılık arasındaki çifte çatışma ve karşılıklı bağımlılık ilişkisinden doğan bir paradoks haline gelir. Çünkü kendi doğruluğu içinde kimliği güven altına alarak iktidar olma pratiği, çoğu zaman farklılığın bastırılması ile sonuçlanmaktadır.

Kimliğin farklılıkla olan ilişkisindeki bu paradoksal pratik, kişisel ya da kollektif kimliklerden vazgeçilememesi; ama yine de bu kimlikler üzerine doğruluk damgasını basma yönündeki çeşitli dürtülerin farklılıkları ötekiliğe, ötekiliği de doğru kimlik görüntüsünü güvenceye almak için yaratılan günah keçilerine çevirme işlevi görmektedir. Farklılığa hakkını vermek doğru bir kimlik vaadini feda etmek demekken, doğru bir kimliğe sahip olmak da farklılığa haksızlık etmek demektir[19].

Farklılıkların yaratılması yoluyla kimliğin sağlamlaştırılabileceği ve korunabileceği tezlerine karşın Laclau, **'Toplumun imkansızlığı'** savıyla; kimliğin farklılıkların bir sonucu olmadığını yine kimliğin basit anlamda "öteki" ile arasındaki farkı tanımlamakla inşa edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Zira kimliklerin değişkenliği, kimliğin farklılık üzerine inşaasını çok fazla mümkün kılmamaktadır. Kimlik ancak ne olmadığıyla, yani ötekini oluşturan kimliklerle "ilişkilendirildiği" zaman varolabilir. Kimlikler sınırlı ve kapalı olarak tanımlanamaz, onlar yarım ve tamamlanamamışlardır. Her kimlik o kadar yer değiştirir ki, hem o kimliği reddeden

---

[18] Nuri Bilgin. A.g.e.. s. 63

[19] E Wİlliam Connally. Çev: Ferma Lekesizalın. A.g.e.. s 96

hemde onun için varolma koşulları sağlayan bir dışarısının varlığına dayanır[20].

Laclau kimliğin farklılıkların bir sonucu olmadığını iddia etmesine karşın “ötekini” yok saymamakta, hatta kimliğin ötekini oluşturan kimliklerle ilişkilendirildiği zaman var olabileceğini söylemektedir. Yanı her halükarda bir “öteki” vardır ve kimlik onunla her zaman ilişki içerisindedir. Bu vazgeçilmez ilişki içinde yerli yerine oturmuş kimliklere, sanki yapılan şeylerin doğru düzenini ifade ediyormuş gibi düşünülen ve yaşanan sabit formlar halinde kinci ve baskıcı bir dizi eğilim yerleşmiştir. Bu tür baskılar hüküm sürerken kimliğin varlığının sürdürülmesi bazı farklılıkların ötekiliğe, kötülüğe ya da onun yerine geçebilecek birçok şeyden birine dönüştürülmesi gerekir. Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür[21].

Ötekilik

Kimlik kavramının tanımı iki yönlü ele alınabilir. Biri sosyal bilimlerde yönteme ilişkin bir tanımlama diğeri ise, siyasi ve ekonomik gücü temsil edecek şekilde bir karşıtlık yaratarak “öteki”ne göre kimliği tanımlamadır.[22]

Farklılık başlığı altında ortak bir kimliğin oluşabilmesi için bazı temel yapıların uyumluluk göstermesi gerekliliği üzerinde durulmuştu. Ekonomik, politik ve etnik birlikteliklerden oluşan temel yapılarda bazı durumlarda uyumsuzluk sorunu başgöstermektedir. Uyumsuzluk kimliğin oluşumunda yaşanılan ikinci aşamadır. Bu aşamada kimlik etnik, politik, ekonomik ve kültürel birlikteliklerinde dağılma ve sorunsallaşma eğilimlerini yaşamaktadır.

Entegrasyon bu uyumsuzluğun yarattığı sorunlardan biridir. Karşılaştığı kimlikleri entegre ederek, bir üst kimlik konumuna geçmek ve bunun devamlılığını sağlamak için etnik, politik ekonomik ve kültürel farklılıklar yaratılır. Bu farklılıklardan ortak bir kimlik yaratan toplum dışarıya karşı yabancılık duygusu verir. Bu yabancılık duygusu ortak kimliğin korunabilmesi için gerekli olduğu kadar, yabancı düşmanlığı, başka halklara kin ve nefret gibi “öteki”nin yaratılmasını kolaylaştıran birçok duyguyu da beraberinde getirir[23].

“Öteki orjinaline bakıldığında, 7. ve 6. yüzyıla kadar Grekler’in “yabancılar” için kullandığı bir terimdir. 4. yüzyılda Grekler terimi, kendilerini yabancılardan ayırmak için kullanırlar. Bir başka terim olan barbar, öteki söylemi içinde, alt insanlık fikrini geliştirmek için kullanılır... yeni dünyalarla karşılaşan aydınlar, askerler ve tüccarlardan, sonra “öteki” söylemi içinde barbar terimi, 12. Yüzyıldan 18. Yüzyıla kadar Hristiyan olmayan ve vahşi yollarla davrananlar için kullanılır. 18. yüzyılda ise “öteki”, aydınlanmış ötekini niteler. 20. yüzyılda ise terim, Avrupa ve Amerika’nın cahil, geleneksel ve kendilerinden daha az akıllı olarak gördükleri Üçüncü Dünya Ülkelerini temsillerinde kullanılır. Günümüz Avrupası’nda ise

---

[20] Ernesto Laciau. Toplumun İmkansızlığı Zamanımızın Devrimine Yeni Yansımalar. Aktaran Chris Rumford, "Dışarda Kalmanın İmkansızlığı Ernesto Laclau'nun Çalışmasındaki Toplumun imkansızlığı". Derleyen: Aliye F Mataracı. Dışarıda Kalanlar Bırakılanlar Bağlam Yay. İstanbul. 2001. s. 28

[21] E William Connolly, Çev Ferma Lekesızalın. A.g.e.. s 93-94

[22] Edibe Sözen, A.g.e.. s 23

[23] Jan Assman. Çev. Ayşe Tekin. A.g.e., s. 144-147

"öteki", Avrupa idealini tehdit eden "Japonlar, müslümanlar, yoksullar ve göçmenler için kullanılır hale gelmiştir."[24]

Tarihinden de anlaşılabileceği gibi öteki, kimliğin mantığı içerisinde yer eden karşıtlıklar ve farklılıkların yarattığı ayrı bir kimliktir aslında. **Kişisel anlamda "ben"in karşısındaki "onun", sosyal anlamda, "biz"in karşısındaki "onların" kimliğidir**. Öteki, bizim sahip olduğumuz özelliklere sahip olmayan bir varlıktır. En basit haliyle, "kendi" (ben) olmayan herkes "ötekidir". Bir başkasına ne kadar yakın olduğumuzu düşünürsek düşünelim, bu başkası bizden ayrı, bizim tamamen dışımızda bir bedensel ve düşünsel yer işgal eder. Kısacası her "ben", bir başka "ben"i dışlar.

Kimliğimiz yaşamımızdaki diğer bireylerden, toplumsal olaylar ve ortamlardan olduğu kadar, ötekilerden de etkilenerek biçimlenmektedir. Günümüz iletişim ortamlarında bireyin kendine ayırdığı, kendini değerlendirip gerçek anlamda duyumsadığı zaman öylesine azalmıştır ki, bireyler zamanlarının tümünü neredeyse öteki ile geçirmektedirler[25]. Heıdegger öteki ile geçirilen bu zamanı, "günlük insan ve onlar alanı" ile açıklar. Günlük yaşamı bütün kimliklerin bir arada bulunduğu "kamusal alan" olarak adlandırmaktadır. Günlük yaşamda, iletişim araçlarının kullanımında, haberleşmede her öteki, diğer ötekinden farksızdır "kamusal alan"da. Ötekilerle birlikte olurken insanın "kendi"si "ötekiler" içinde erir ve her ötekinin kendi farklılık ve özelliği artarak ortadan kalkar. "Herkes" neden hoşlanır ve nasıl eğlenirse, biz de ondan hoşlanır ve öyle eğleniriz.[26]

Bu "herkes" alanının kategorize edici bir tarafı vardır, her kimse ötekidir ve hiç kimse kendisi değildir. İnsanları farklı kategorilere ayırıp tanımlayan, ötekini sürekli farklı davranış ve tutumlarla soyutlayan en önemli ayrım biz ve onlar ayrımıdır / alanı dır. Biz ve onlar yalnızca iki ayrı insan grubunu değil, tümüyle farklı iki tutum arasındaki duygusal bağlanma ve antipati, güven ve kuşku, güvenlik ve korku, işbirliği ve çekişme arasındaki ayrımı temsil eder. "Biz" ait olunan bir grup, "onlar" ise ait olunması istenmeyen bir grubu temsil eder[27]. "Biz" ve "onlar" alanında kalan birey ise ya yalnızca "kendisi" olmak, kendisi ile aynı olanlarla (biz ile) yetinmek durumunda kalacaktır, ya da ister bilinçli ister bilinçsiz olarak kendinden / kendiliklerinden vazgeçip, özlenen arzulanan daha yüksek bir konumda bulunan "öteki"nin / onların alanına geçmeye çabalayacaktır.

Kimlik bunalımı ya da kimlik problemi olarak adlandırılan sorun kendisini bu noktadan sonra göstermektedir. Kimlik bunalımı, mevcut kimliklerden hoşnut birey ve grupların problemi değildir. Mevcut kimlik yaşama evrelerinin dışına düşmüş insanların problemidir. Başka bir deyişle, kendilerini kendi evlerinde hissetmedikleri için tehlike altında görenlerin problemidir.

"Herkes" alanı, Hidergger'den ödünç alırsak "kamusal alan", içerisinde barındırdığı normlar, standartlar, ceza ehliyeti vs. etkenlerle bireyin "öteki" olmasına müsade etmeyecektir. Çünkü

---

[24] Edibe Sözen. A.g.e.. s. 25

[25] Nilüfer Öcel "Ötekine Doğru Giden Birey iç içe Geçmiş Kimliklerle Başkalaşım".

[26] Martin Heidegger, "Günlük İnsan ve Onlar Alanı" Çev: Akın Atan, Ders Belgeliği Felsefe Sanat Eğitim Dergisi, İstanbul. 1999, sayı: 5

[27] Zygmunt Bauman, Sosyalojik Düşünmek. Çev: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı. İstanbul 1999,s. 51

herkes alanına ait olanlar "bizimkiler" olur, yazgılarına arka çıkmak istenir ama ötekilerine gelince, karşı kıyıdakilere gelince, kendimizi asla onların yerine koymaya çalışmayız. "Bizler", zorunlu olarak ve kesinlikle masum kurbanlaradır, "onlar"sa zorunlu olarak suçludurlar, "bizimkilerin" bakış açısına göre onlar, "ötekiler"dir.[28]

İnsanlar normallik ve hak kazanmayla ilgili kamusal standartlardan oluşan herkes alanına girmek için, yaşamlarını çok büyük bir titizlikle programlamak zorundadır. Eğer birey kamusal disiplinlerden birini (ya da daha çoğunu) yerine getiremezse, bunun sonucu olarak ötekilik katogorilerinden birine sıkışıp kalma riskine düşecektir. Suçluluk, sorumsuzluk, bağımlılık, suç işlemeye yatkınlık, dengesizlik, anormallik, modası geçmişlik, güvenilirlik riski, sapkınlık, kötülük, hastalıklı olma, eşcinsellik gibi kategorilerden birinin tanımlandığı bir kişi haline gelir. Bu anormallik katergorileri bürokratik yola getirme, disiplin, düzenleme, dışlama, yönetimi altına alma, yardım, doğru yola döndürme, teşvik etme, harekete geçirme ve cezalandırma uygulamalarına ruhsat çıkarırlar[29]. Buna karşın birey ya kurumların dayattığı disiplin ve gereklerinin (herkes alanının) ince bir biçimde örülmüş ağı içerisinde kendine bir yol açarak "biz" de kalacaktır ya da bütün kuralları redderek, disiplin ve gerekliliklere karşı savaş açarak "onlara" / ötekilere katılacaktır.

Fiziksel sınırlar, kimliğin oluşturulması ve ötekine karşı sergilenen tutumların belirleyicisi olmuştur, çoğu zaman. Yani ötekinin merkeze olan mesafesinin bilinememesi kaygıları attırmaktadır. Ötekilerle kendisi arasındaki mesafenin kaygısı, ötekilerle birlikte olmayı gerginleştirir. "Bir şehirde yaşamak, zihnimizi aşırı meşgul etmesin ve taşıyabileceğimizden ağır ahlaki yükümlülükler dayatmasın diye fiziksel yakınlığın etkisini "sıfırlama" anlamına gelen karmaşık bir sanatı gerektirir; bütün şehir sakinleri bu sanatı öğrenir ve uygular, fiziksel yakınlığın sıfırlanması öteki kişilere uygulanır, mesafe arttıkça bu duygu zayıflar ve tükenir"[30]. Kimlik bu mesafenin ne kadar az farkındaysa, kaygılarda o kadar sarsılmaz ve az olacaktır.

Herşeye rağmen sosyal yaşam, ötekilerle birlikte olmayı zorunlu hale getirir. Öteki bir yandan kaçınılan, uzak durulan, diğer yandanda hedeflenen, özdeşleşilen konumdadır. Kişi, birincisi; "onların" bazılarıyla aynı kimliği paylaşmaktan dolayı, İkincisi; kendindeki kendi kimliğini aşan, üzerine gidilmemiş olasılıkların harekete geçirmesi yüzünden ve üçüncüsü; insanlık durumunun inatçı özelliklerine hınç duyması yolundaki baskılarla uğraşması dolayısıyla ötekilerle ahlaki açıdan iç içedir[31]. Ötekinin kimliği ne bu, ne de şu kimse, ne insanın kendisi, ne bazı kimseler ne de hepsinin toplamıdır. **Onların kimliği "kimse"sizlik ya da "herkes"dir** [33].

---

[28] E Wİlliam Connolly. Çev: Ferma Lekesizalın. A.g.e., s 39 Zygmunt Bauman. Çev Abdullah Yılmaz. A.g.e.. s 50 E Wİlliam Connolly, Çev: Ferma Lekesizalın, A.g.e., s. 214 Martin Heidegger. Çev: Akın Atan. A.g.e., s 127

[29] Leven Cantek. L Funda Şenol, "Vitrindışı, Haritanın Dibi veya Kenar Mahallelere Dair Notlar". Birikim Dergisi. Temmuz -Ağustos Yerlilik Özel Sayısı. İstanbul 1998

[31] Zygmunt Bauman. Çev Abdullah Yılmaz. A.g.e., s. 59

Yabancılık

Yabancılık farklılığın ve ötekiliğin bir yorumudur. İlk önce ötekilik olarak algılanırken, bir farka bir ayrıma işaret etmekte ve farklı esaslarda mekân olarak uzak, kendine ve normale karşıt bilinmeyen, tanınmayan, güvenilmeyen ya da endişe veren olarak algılanmaktadır.

Kişiler ve objeler arasındaki tüm farklılıklar kendi ve yabancı kategorisi içerisinde yorumlanmaktadır. Kendi ve kendine ait olmayan arasındaki karmaşık ilişki, yabancının nitelendirilmesi ve anlamlandırılması açısından son derece önemlidir. Zira yabancıdan söz etmek aynı zamanda bir "kendi" tasarımında bulundurulmasını gerektirir. Yabancı kavramı "kendi"nin bir tamamlayıcısı olduğu gibi, yabancının ne olduğunu belirleyen esas ve genel geçerlik, "kendi"nin ne olduğunu belirtmektir[34]. "Kendi"nin sınırlarını çizen, konumlayan / belirleyen de karşıdaki, yani öteki olarak kavranan ve yorumlanan yabancıdır.

Her disiplin yabancı kavramını kendi araştırma alanına bağlı olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle kesin bir yabancı tasarımı geliştirilememekle birlikte bu tasarımın çerçevesi de çizilememektedir[35]. Ancak şu bir gerçek ki; <u>yabancı "kendi" ile "öteki" arasındaki ilişkiden doğan korku, endişe, düşmanlık sınırı koyma, vs. duygularının su yüzüne çıkmasıyla yaratılır. Kişinin yaşam çevresinden dolayımlanan belli duruşu, hayata bakış biçimi, siyasal ve ahlaki tercihleri, gündelik yaşamın ritüelleri, ortak yaşama kültürü ve daha önemlisi yaratılan cemaat duygusu yardımıyla kendi dışında kalana, "öteki"ne karşı alınan tavır, bir kimlik olarak yabancı kimliğini oluşturur[36]</u>.

Elias'ın, "Yerleşikler ve Dışarılıklar" teorisine göre dışarılıklar; yabancı ve farklı olarak -orada-olmaya hak kazanmamış, istilacılar ve işgalcilerdir[37]. Dışarılıkların içeriye hücum etmesi, yeni gelenlerle eski sakinler arasındaki farklılıkları arttırır. Bu farklılıklar bir anlamda yerleşiklerin hayat tarzına bir kafa tutuş demektir. Yeni gelenlere yer açma zorunluğundan ve dışarılıkların kendilerine yer bulma iltiyacından doğan gerilim iki tarafı da farklılıkları abartmaya iter. Farklılıkların "abartılması" durumu yabancı kimliğinin oluşmasına zemin hazırlar. Fakat yabancı, merkezin kimliğinin tanımlanmasına neden olan bir "öteki" olarak yaşadıkları yerin kimliğinin bir parçasıdır. Yabancılık bilinci yabancının kendisine değil, yabancı bir mekânda karşılaştığı yabancıların tavrılarına bağlıdır. Mekân farkına bağlıdır, çünkü yabancı yalnızca yabancı bir yerde yabancıdır, onlar hakkında bildiklerimiz; kimliğimizi her zaman tehdit ettikleri, güvenilir olmadıkları, kısa zamanda bizi de kendileri gibi yapacakları ve düşünce ve beğenilerinin bizimkiyle uyuşmayacağından ibarettir. "Onlar adeta ne yakın, ne de uzaktırlar, ne bizim bir parçamızdırlar, ne de onların bir parçası, onlara tam olarak ne yapılacağı, onlardan ne bekleneceği, onlara nasıl davranılacağı bilinmez"[32].

George Simmel ise, yabancının mekan sorunuyla çok fazla ilişkili olmadığını söylemektedir. Çünkü yabancının bugün gelmesi ve yarın gidecek olması mekana yabancılığından değil, aksine kalabilecek olmasından dolayıdır. Simmel'in kastettiği sosyalojik bir durum ve sosyal bir tiptir. Bu genel yabancı kavramından farklıdır ve bugün uğrayıp yarın gidecek bir kimliği anlatmak ya da anlamak için kulanılmaz. Burada vurgulanan sosyal tip, her ne kadar daha ileri gitmeyecekse de, hala gelip gitme özgürlüğünü taşıyan kişidir. Yani mekansal bir dön-güye, ya da mekansal sınırlarla çelişkili sınırları olan bir gruba yerleşmiş kişidir. Fakat

---

[3f] Zygmunt Bauman, A.g.e.. s 6E.

temelde onun özelliklerini, oraya özgü olmayışı ve olmayacağı belirlemektedir"[33]. Yabancının, bulunduğu toplulukla bir etkileşim içinde olduğunu vurgulayan Simmel'e göre yabancı, uzakta ve yakında olmanın ötesinde, hızla artan kentli / sosyal nüfusun içinde nesnelliğin sembolüdür.

Yabancı sadece korkulan uzak durulan, bugün gelip yarın gidecek / gitmeyecek olan değil, aynı zamanda bizim içimizdedir de. Kimliğimizin gizli yüzüdür yabancı. Gizli ya da bastırılmış olan, bizde varoluşsal bir rahatsızlık duygusu, kötü bir önsezi yaratır. Kimliğimizin oluşturulmasında bize yabancılaşmış olan, geri gelip hayallerimizi sarar ve huzurumuzu kaçırır. Korkuyla beklerken güçlü yabancıya karşı öç almak üzere "biz duygusu" ortaya çıkar. Öteki olan yabancı ile birarada yaşama, bizi bir öteki olup olmama olasılığı ile karşı karşıya getirir. Bu sadece ötekini "insancılıkla" kabul edip edememe meselesi değildir, kendimizi onun yerine koymaktır ki, bu da insanın kendi için kendini tahayyül edip yaratması demektir[34].

Sıradışı Kimlik

Kimliğin sıradışılık konumuna düşme süreci farklılık, ötekilik ve yabancılık kavramlarıyla açıklanmaya çalışıldı. Sıradışı kimliğin görünümleri olarak bu kavramlar, kimliğin oluşum aşamasında azımsanmayacak bir etkiye sahiptir. Sıradışı kimlik başlığa altında ise bu görünümlerin, kimliği nasıl sıradışılık kategorisine koyduğu anlatılacaktır.

Sıradışı olmayı / kalmayı en iyi şekilde açıklayacak olan şey "karşıtı", yani "sıradan olma" halidir. Sıradan olma hali Heidegger'den ödünç alırsak, "herkes" alanıdır. Günlük yaşamda, nesnelerin kullanımında, haberleşmede vs. her "benin" karşısındaki "öteki" de asılanda "ben"dir. Bütün "ben'ler ve "ötekiler" herkes alanında birliktedir. Herkes alanında her kimse ötekidir ve hiç kimse kendisi değildir. Birlikte olmanın içerdiği mesafelik temelini, birlikte olmanın sağladığı "sıradan olma"da bulur. Sıradan olma herkes alanını oluşturan özelliklerin başında gelir. Herkes alanı varlığını ancak sıradan olma ile korur. Neyin yapılıp yapılamaması gerektiği, neyin geçerli neyin geçersiz olduğu, sonuç ve başarılarının nasıl elde edileceğinin ölçülerini veren sıradan olma, bu ölçülerle herkes alanını ayakta tutar. Neyin göze alınabileceğinin sınırlarının önceden çizilmişliğinde sıradan olma, öne çıkmak isteyen kural dişiliği gözetim altına alır. Her türlü üstünlük ve aykırılık sessizce bastırılır. Sıradan olma alanında özgün olan herşey, hemen alışıla gelmişliğin çoktan bilinen düzeyine indirilir. Uzun çaba ve didinmelerle kazanılan herşey, çabucak kullanıma hazır duruma getirilir. Bütün sınırlar güçlerini yitirir. Sıradan olma kaygısı insanın temel bir eğilimini; bütün varlık alanlarının "tek düzeleşmesi" eğilimini açığa çıkarır[35]. Tek düzeleşme / sıradan olma, bir anlamda insanın yaşamayı kolaylaştırma avuntusunu geliştirir. "Diğerlerinden" kaynaklanan sosyal yaşam yükünü hafiflettiği gibi, kimliğin varoluşsal çabalarından kaynaklanan sorunlarda yardımına koşarak kendi egemenliğini sağlamlaştırır.

---

[36] Emre Işık, Beden ve Toplum Kuramı. Bağlam araştırma Dizisi. İstanbul, 1998. s 26

[34] Julia Kristeva. Strangers to Ourselves. Aktaran: David Morley-Kevin Robins. Çev Emrehan Zeybekoğlu. A.g.e., s. 48

[35] Martın Heidegger. Çev: Akın Atan. A.g.e.. s 128

Sosyal yaşamda sıradan olma hali önemli bir eleme mekanizmasını da beraberinde getirir. Toplumlarda çok önemli bir eleme mekanizması vardır ve bu mekanizma "sosyal kontrol" sağlar. İnsanların birbirleriyle etkileşimde bulunma kabiliyetleri, eylemlerinin muhtemel sonuçlarını düşünmeleri, inceleyebilmeleri, avantaj ve dezavantajlarını değerlendirmeleri ve daha sonra bunlardan bir tanesini seçmeleri bu mekanizma ile olur. Davranışları ve tutumları bu mekanizmadan geçemeyen insanlar sapkın / sıradışı olarak adlandırılırlar.

Kimliği de birbirlerine bağımlı, dayanışma ve karşılıklı etkileşim halinde olan bireylerden oluşan toplumsal bir mekanizma olarak algıladığımız takdirde, bu mekanizmanın eleğine takılanlar sapkın / sıradışı olarak adlandırılacaklardır. Bu mekanizmanın temel organizasyon hareketi, merkez-kaç gibi görülebilir. Toplumsal mekanizmanın merkezinde temel çekirdek değerler yer alır. Sistemin sınırlarının kenarlarından merkezdeki davranışlara doğru bir çekim vardır. Merkeze yaklaşan davranışlara toplumda ödüller verilir, davranış merkezden ne kadar uzaklaşırsa, o zamanda, sapma olarak nitelendirilir[36].

Sapmanın, davranışın kendisinden kaynaklanan bir niteliği yoktur. Karşılıklı bir etkileşimin sonucunda ortaya çıkar. Davranışta bulunan kişi ve o davranışa tepkide bulunan kişiler arasındaki karşılıklı etkileşim sonucunda oluşur. Sapkın olarak nitelendirilen kişi daha sonra tamiri mümkün olmayan sonuçlarla karşılaşacaktır. En önemli sonuç ise, sapkın olarak nitelendirilen bireyin, toplum içindeki kimliğinde karşımıza çıkar[37].

Davranışları sapkın olarak nitelendirilen kişiler "etiketlendirme"ye tabi tutulurlar. Kişiler ve grupların ortak semboller yoluyla bir kimlik oluşturduğu önceden belirtilmişti. Bu sembolik etkileşim yoluyla da insanlar birbirlerini tipleştirir, kategorize eder ve eylemlerini buna göre formüle eder. "Diğerlerine" karşı yapılan tanımlama, etiketleme ve damgalama şeklinde temellendirilir. Bu şekilde akıl hastası, suçlu, travesti gibi sapkın olarak etiketlenenlere diğerlerinden ayrı bir muamelede bulunulur. Bunun karşılığında ise etiketlemeye maruz kalan kişi, etiketine uygun davranışlarla tepkide bulunur. Kategorize edilen ve etiketlenen kişiler başkalarının bu önyargılarını içselleştirerek yeni bir kimlik duygusu kazanırlar[38].

Toplumun bireylerin genel bir modele uymaları yönündeki tüm zorlamalarına rağmen sapanlar ve sıradışı kalanlar, hem baskılara direnmek de, hem de bazen yeni yaşama düşünme, davranma tarzları yaratmayı ve çoğunluğun bunlara katılmasını sağlamayı başarmaktadır. Çok sayıda insan sapkın kategorisine konmuş ve normal toplumun artıkları gibi incelenmiştir. Oysa şimdi bu katergoriler, birer aktif azınlık kategorilerine dönüşüp, kollektif hareketler yapmaktadır; yani başat sosyal koda göre olumsuz ve patolojik olarak tanımlanan gruplar, kendi öz kodlarına sahip olan ve diğerlerine kendi çözüm ve modellerini sunan gruplar haline gelebilmektedir[39].

Sapma hakkındaki temel gerçek, sapmanın toplum tarafından yaratıldığıdır. Sosyal gruplar

---

[36] Ferhan Mıtluer. "Sapma Kuramlarına Bir Bakış". Edebiyat Dergisi. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebıyat Fakültesi Yayınları. Konya. Sayı: 12. 1998. s 217-229

[37] Howerd Becker. Aktaran Ferhan Mutluer. A.g.e . s 217-229

[38] Ferhan Mutluer. A.g.e . s 217-229 ,

[39] Nuri Bilgin. A.g.e.. s 67

sapmayı oluşturan kuralları belirleyip, bu kurallara uymayan kişileri "dışardakiler" olarak etiketleyerek sapmayı yaratırlar[40]. **Elias'ın "yerleşikler ve dışarılıklar teorisi"** [41] ne geri dönersek; yerleşiklerin, kategorilerin üretilmesi yoluyla elde ettiği toplumsal düzen, bu düzene karşı gelen dışarılıklara dışarıda kalan / bırakılan statüsü verir. Bu açıdan sıradışı olma kişilerin yaptıkları eylemin bir niteliği değil, toplumsal düzen gereği kuralların ve yaptırımların yerleşikler tarafından uygulanmasının bir sonucudur.

Dışarda kalan / bırakılan kimlik; iç / dış ayrımına atıfta bulunan, yerleşik alanın sınırlarını ihlal eden, sınırın kendisini sorunlu hale getiren ve yerleşik olanla dışarılık olan arasındaki sınırların iki yakasında kalan "outsider" konumunda bulur kendini. Göçmenler, yerlerinden edilenler, kamusal alandan dışlananlar ve dolaştırılanlar, politik, ekonomik, sosyal karar mekanizmalarının dışında kalanlar; baskın ideolojinin dilinden farklı dillerde konuşanlar, farklı davranış ve yaşayış üslupları olanlar ve bunun gibiler dışardakiler, ötekiler ve yabancılar olarak "outsider'lar olabilirler[42].

Outsider kavramı çoğu zaman, daha önceki başlıklarda sıradışı kimliğin görünümleri olarak açıklanan farklılık, yabancılık ve ötekilik kavramlarıyla açıklanmış olsa da temelde bir iç ve dış ayrımına da atıfta bulunmaktadır. Merkezin / içerinin, kendi kimliğini koruyabilmek için, tehdit oluşturan ve korku duyulan "dışarıya" karşı geliştirdiği bir "marjinalleştirme" startejisini barındırır içinde.

Merkez kendi dışındakileri farklılaştırarak, ötekileştirerek, yabancılaştırarak ve dışarda bırakarak kendi kimliğini yeniden kurmaktadır. Çünkü dıştaki ile içtekinin kimlikleri birbirleri üzerinde o kadar çok etkili olurlar ki, artık ayırd edilemeyecek hale gelirler[43]. Dıştaki kimliğin içerdeki kimliği kapsayabileceği sorunsalı, marjinalleştirme siyasetini zorunlu kılar.

Marjinalleşme, herhangi bir toplumda bir grup ya da bireyin, önemli iktisadi, dini ya da siyasal güç konumlarına ve sembollerine ulaşmasının engellendiği süreç olarak tanımlanabilir. Marjinal olmak, bütünün parçası olmakla birlikte esas gövdenin dışında kalmaktır. İlişkisel bir kavram olduğundan marjinalin tanımı, kaçınılmaz olarak bir merkez tanımını da gerekli kılmaktadır. Bu merkez üstü kapalı bir biçimde de olsa, onlara uymayanları "öteki" olarak tanımlayıp, toplumun genelinden çeşitli şekillerde tecrit edecek standartları belirleme gücünü elinde bulundurmaktadır. Toplumdaki güç sahibi kimseler kendilerini istikrarlı ve sabit bir merkezin temsilcileri gibi göstermeye çalışırken marjinalleştirilen gruplar, bir yandan merkezin resmi tanımının dışına itilerek görünmez kılınır; bir

---

[40] Ferhan Mutluer A.g.e , s 217-229

[41] Zygmunt Bauman. Çev: Abdullah Yılmaz. A.g.e.. s 59

[42] Tül Akbal Süalp, "Outsider: Peçenin Önünde; Peçenin ardında Mercek ve Kadraj Ayarlarından Yeni Konumlara 2000'lerin Avangardı Mümkünmü?". Derleyen Aliye F. Mataracı, A.g.e.. s. 164.

[43] Aksu Aksoy. "Gecekondudan Varoşa Dönüşüm 1990'larda "biz've "öteki" Kurgusu". Derleyen: Aliye F. Mataracı. A.g.e., s 41

yandan da merkezin temsil etmediğiyle; yani "öteki'likleriyle daha bir görünür hale getirilir[44].

Merkez ve marjinal karşıtlığı üzerine; marjinal olan, "medeniyetin kenarında yer alandır" yorumunu getiren Edward Said, merkezin ise kaybedecek birşeyi olmayan, marijinale göre durumsal bir üstünlüğe sahip olduğunu söylemektedir. Kimlik başlığında belirtildiği üzere "öteki" olana duyulan güçlü ve kestirilemez tutku, marjinalin bayağılaştırılması eğilimini zaman zaman bertaraf eder. Marjinal ve aşağı kültürün toplumsal ötekisi, baskın kültürünün ve onun hayali ve duyumsal repertuarının kurucusu olan merkezi iktidar ve onun resmi söylemidir[45].

Merkezin toplumsallaşma adına sunduğu alternatiflerin dışına çıkarak bireyliğini yaşamak isteyen, ancak bu durumda da toplumsalın dayattığı seçeneklerden kurtulamayan kişi, kendi başına olma, sıradışı kalma ve kendine ait olan ve onu özelleştiren şeylerle bir arayış içine girdiğinde kimlik, ihtiyaçlarını karşılayabilecek ya da kendini savunacak bir tercih olabilmektedir. Böylece ortaya bir ikilem çıkar; kendine ait bir alan arayışındayken bireyliğini yaşamayan kişi, kimlik vasıtasıyla kollektifliğin bir parçası olur. Bu şekilde kimlik, toplumsalın zorladığı sınırlandırılmış bireyliğin reddedilmesi durumunda sığınılan bir tasarım haline gelir[46]. Hem bu kimlik arayışı, hem de toplumsal yapının sunduğu seçeneklerin yeterli gelmediği düşüncesinden hareketle farklı alternatiflere yönelme isteği, kişiyi marjinaliteye sürükleyebilmektedir. Sıradan olma halinin, herkes alanının, hakim üst kimliğin ya da merkezin sunduğu seçeneklerden farklı davrananlar marjinal / sıradışı olmakta ve sunulan kimliği tam olarak kabul etmemektedirler.

Sıradışı kimliğin oluşmasında etkili olan önemli bir faktör de grup ideolojisidir. İdeolojiler, temel sosyokültürel değerlere ait, grubun ihtiyaçlarına uygun ve şahsi hizmetlerde bulunacak şekilde bir seçim yapmayı sağlar. Grup ilişkileri ve çıkarları söz konusu olduğu için bunların biz ve onlar arasında bir kutuplaşma yapısı gösterdiği görülür. Eğer ideolojiler, feminist ideoloji de olduğu gibi; kadınlar ve erkekler eşittir hükmü gereğince belirli sahalara sahip tutumlardan oluşan grupları organize ediyorlarsa, bunlar bir dizi aksiyonu da belirler. Sadece hakim gruplar güçlerini meşrulaştırmak veya konsensüs oluşturmak için belli ideolojiler kullanmazlar. Aynı zamanda muhalif, sıradışı olmaya mahkûm gruplar da direniş ve değişim için gerekli olan sosyal temsillerini etkili bir şekilde organize eden bir ideolojiye sahip olabilirler.

Sıradışılığın, (Nietzche'nin deyimiyle) **"gerçek dünyayı"** kendisine sunulanlardan farklı alternatiflerde bulmaya çalışan kişiler için bir seçenek olduğu söylenebilir. "Görünüşte dünyayı", (merkezin, sıradan olmanın ve herkes alanının dünyası), "gerçek dünyaya" ("ben"in dünyası) dönüştürme çabası içerisinde olan birey, toplumsalın sunduğu ve sınırlarını çizdiği

---

44 Chris Rumford, 'Dışarda Kalmanın imkânsızlığı Ernesto Laclau'nun Çalışmasındaki Toplumun İmkânsızlığı", Derleyen Aliye F Mataracı. A.g.e., s. 26-28

45 L Funda Şenol, Levent Cantek. "Vitrindışı. Haritanın Dibi veya Kenar Mahalleye Dair Notlar" Birikim Dergisi. İstanbul. Temmuz-Ağustos 1999. Yerlilik Özel Sayısı

46 Sertaç Serdar, "Kimlik ve Kişilik Bir Siyasal Analiz Denemesi," (çevirimiçi) http //www20 uludağ edu tr /serdar/yazi/kimlik html

alternatiflerin dışına çıkmaması konusunda uyarılır. Sıradışılaşan kişiyi yeniden toplumsallaşma sürecine dahil etmek gerekliliğinden hareketle "gerçek dünya" yeniden tasarlanmaya başlanır. Çünkü birey, "görünüşte dünya'nın sunduklarının dışına çıkamaz, ancak oluşturulan yapay ve farklı bir dünyaya çekilir. "Süperegonun etki alanının dışına çıkmasıyla birlikte toplumsalın kötüleri, yapıları ve yasaklarıyla çevrili alanın sınırları zorlanacak, kişilik sisteminde 'idin' ve 'ego'nun hâkimiyeti artacaktır. Bu durumda birey, çizilen sınırlara daha yakındır. Bunu aşarsa illegalite ortaya çıkar, aşamayıp sınırda kalırsa marjinalite belirir".

BİR SIRADIŞI KİMLİK ÖRNEĞİ OLARAK TRAVESTİLER

Toplumsal yaşamda cinsellik, cinsellikle ilgili tutumlar ve eylemler, cinsiyet rolleri, toplum ve toplumsal alana ait normlar tarafından düzenlenmektedir. Bu nedenle cinsellik toplumsal yaşamın çeşitli evrelerinde ve çeşitli toplumlarda farklı sosyolojik anlamlar kazanmıştır. Başka bir ifadeyle, cinselliğin, cinsel olanın, toplumlara, dönemlere göre farklı görünüşleri aldığı farklı biçimleri vardır[47]. Bu sosyolojik farklılıklar bireyin cinsel kimliğinin oluşmasında birincil etki gösterirler.

Kimlik başlığı altında, sosyal ve kişisel kimliklerin bir bütün olarak kimliğin ayrılmaz unsurları olduğuna değinilmişti. Kişisel kimlik kişiyi, çevresindeki diğer kişilerden ayıran, tam anlamıyla kişisel vasıf ve özellikleriyle belirlenir. Ama her, kişinin aynı zamanda bir sosyal kimliğide vardır. Bu sosyal kimlik kişinin özel bir gruba, o grubun üyeliğine bağlanan emisyonel ve değer anlamlarıyla birlikte ait olduğu bilgisiyle belirlenen, bireyin kimlik imajının bir kısmına da dayanır. Benlik imajı kısmen onun sosyal unsuru tarafından belirlendiği için insanlar olumlu bir sosyal kimlik elde etmeye çalışacaklardır[48].

Ayrı şekilde cinsel kimliğin oluşumunda da benlik ve toplum, birlikte ve ayrılamaz bir şekilde birbirlerine bağlıdırlar. İlişkileri diyalektiktir, çünkü cinsel kimlik bir kere formlandıktan sonra onu şekillendirmiş olan topluma geri döner. Bireysel cinsel kimlik, toplumsaldan daha doğrusu toplumsal cinsiyetten dolayı vardır. Fakat toplumsal cinsiyet de sadece fertlerin kendiliklerini ve bireysel cinsiyetlerini idrak ettikleri zaman ve toplumsal cinsiyeti referans göstermeleri halinde mümkündür. Yani kimliğin oluşumunda geçerli olan; kişisel kimlik ve sosyal kimlik arasındaki paradoksal ilişki, cinsel kimliğin oluşumunda da görülmektedir.

Her toplum, üyelerinin objektif parçası olan Kimlikler dağarcığı taşır. Belirli psikolojik özelliklere sahip ve belli durumlarda buna uygun psikolojik reaksiyonlar gösterilen, son derece normal tabilik olarak bilinen erkeklik ve kadınlık kimlikleri vardır. Fert sosyalleşirken bu kimlikler de içselleşir. Artık dışa dönerek erkek ve kadının tabii hassalarıyla ilgili bilgi arama ihtiyacında değildir. Bu sonucu basit bir murakabeye elde eder. Kim olduğunu bilir, buna uygun hisseder kendini kendiliğinden yönetir[49]. Cinsel kimliğini toplum içerisinde realıze eder, yani fert cinselliğini sosyal olarak tarif edilen kadınlık ve erkeklik terimleriyle

---

[47] **Mualla Türköne**. Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü. Ark Yayınları. Ankara. 1995. s 13

[48] H Tajfel. Differentiation Between Social Groups, Aktaran: Norbert Wanbeseleare, "Gruplarası Davranışın Sosyal psikolojik Analizi: Bireyci Bir Yaklaşımdan Sosyal Kimlik Yaklaşımına". Editör Sibel A. Arkonaç. Gruplararası İlişkiler ve Sosyal Kimlik Teorisi. Alfa Yayınları. İstanbul. 1999, s 22

[49] "Türkiye'de Yahudi Azınlığı içinde Farklı Olmaya Çalışmak'. Derleyen Aliye F. Mabracı. A.g.e., s 119

anlar ve bu tanımlar toplumda yaşandıkça, doğrulandıkça ve uygulandıkça realite olur.

Kişinin kendisi ve cinsel kimliği hakkındaki Kavrayışı kendiliğinden, boşlukta ve yaşadığı sosyal çevreden bağımsız olarak oluşamamaktadır. Kimliğin mantığında olduğu gibi, cinsel kimlik oluşumunda özdeşleşme ve farklılışma süreçlerini birarada barındırmaktadır. Ancak aşırı benzerlikler ve farklılıklar, cinsel kimliğin oluşumunda problemler yaratmaktadır. "İnsanların büyük bir çoğunluğu kimliklerini oluştururken yaşadıkları toplumun genel normlarından "ortalama kimlik" tanımından pek fazla uzaklaşmayı göze alamadıkları gibi, herkesle tıpatıp benzer olmayı da istemezler. Bu iki uç nokta arasında gidip gelirken güvenli bir orta nokta bulup orada konaklamayı yeğlerler"[50]. Cinsellik adına sosyal olarak realize edilen standartlar ve normlardan bunalan, ya da bireysel cinselliklerini yaşamaya çalışanlar bir dizi benzerlik ve farklılık oluşturma çabasına girişirler.

Bazı kişiler ya da gruplar çeşitli cinsel özellikleri dolayısıyla farklı olarak yaşamak isteyebilmektedirler. Bunlar toplum tarafından tarif edilen kadın ve erkek standartlarına uymayan, genel ortalamanın dışında ve kolay tanımlanabilir özelliklere sahip sosyal gruplara ait kişilerdir. Daha çok dış görünüşle ve davranışıyla karşı cinse aşırı benzemeye gayret gösteren, kendi cinsiyle arasında aşırı farklılıklar yaratan hatta bu aşırılıkları abartıp cinsiyet değiştirmeye kadar götüren travestileri[51] bu gruba örnek gösterebiliriz.

Bir sıradışı cinsel kimlik örneği olarak bu çalışmanın ana temalarından birini oluşturan travestiler, farklı bir cinsel kimliğe karşılık gelmekle birlikte toplum tarafından bilinmemekte ve otoriteler tarafından yeterince tanımlanmamaktadır. Toplumda farklı cinsel eğilimleri ve tercihleri olan ve toplumsal kimliği meşru görülmeyen travestilerin kamuoyuna yansıtılış biçimleri, biz ve öteki temelinde odaklanmaktadır. Bundan dolayı bu bölümde; "biz" merkezli cinsiyetin belirlediği sınırların dışarısında bir yerde kalan travesti kimliğinin, ilk önce cinsel kimlik ve rol, ikinci olarak cinsel rol karmaşası durumunda ortaya çıkan eşcinsellik ve son olarak da toplumsal olarak bir gerçekliği ifade ettikleri, fakat cinsel azınlık ya da öteki durumundan kurutulamadıkları yolundaki sorunların tartışılması hedeflenmektedir.

Cinsel Kimlik ve Rol

Cinsel kimlik ve cinsel rol kavramlarının tanımlarına geçmeden önce cinsellik ve cinsel kimliğin oluşumu hakkında görüşler öne süren otoritelerin bazılarının düşüncelerine yer vermek gerekiyor.

"Cinselliğin Tarihi" adlı yapıtında Foucault, norm ve standartlar üzerine kurulan cinselliğin, hangi kavramlar çerçevesinde ele alınması gerektiğini araştırırken, genel geçer (biyolojik) yargıları alt üst etmiştir. Foucault'ya göre bizler, "cinselliğe ilişkin müthiş bir merakın kıskacındayız, cinselliği sorgulamakta inat ediyor, onu ve ondan söz edilmesini dinlemeye doyamıyor, gizliliğini zorlayacak tüm büyülü halkaları yaratmaya yatkın görünüyoruz"[52]. Cinselliğe ilişkin bu saptama, cinsellik ve cinsel kimlik hakkında geliştirilen bütün yaklaşımları net bir biçimde özetliyor. Cinselliğe, cinsel kimliğe dair değer yargılarımız ve

[51] Alı Kemal Yılmaz. Erkek ve Kadında Eşcinsellik. Özgür Yayınları. İstanbul 1998. s 254

[52] Michel Foucault. Cinselliğin Tarihi. Çev Hülya Tufan. Afa yayınları, İstanbul. 1993. s 83

düşüncelerimiz, öğretilmiş bir merakın ve sorgulamanın ürünüdür. Cinselliğin toplumsal kuşatılmışlık ve önceden belirlenim özelliği, cinsel ilişkilerin nasıl yaşanması gerektiğini, merakımızın ve sorgulamalarımızın hangi sınırlar içinde olması gerektiğini öğretir.

Foucault'da bu sınırlar, iktidarın ürünüdür. **Bastırılmış ve yasaklanmış söylemlerin "ayıp", "suç" ve "hastalığa" kadar götürülmesini iktidara bağlamaktadır. Sosyal düzene istediği gibi yön veren iktidarın, cinsel egemenliği de tekelinde barındırdığını anlatmaktadır.** Hristiyan öğretisi, Kilise hukuku ve Medeni Kanun iktidar unsurlarıdır. Foucout, iktidarın söylemlerinin cinselliği belirlediğini ve yüzyıllardır cinsellik etrafında fırtınalar kopardıklarını belirtir. Bunlar, biyolojik cinsiyet temelinde üremeyi merkeze alan ve üreme dışı yaklaşımlarla meyve vermeyen hazları yok etmek için yapılan iktidar müdahaleleridir.

"Sapkın Yerleştirme" de iktidarın cinselliğe müdahalesini açık bir şekilde ortaya koyarak, iktidarın cinselliğe ilişkin söylem boşalmasını yalnızca cinsel bir olay gibi göstermenin haksızlık olacağını söylemektedir. Bu söylemde ne söylendiği önemsizmiş gibi, ondan söz edilmesi, söz edilirken onun uymaya zorlandığı, zorunluluk biçimlerinden daha önemli değildir. Cinselliğin bu söylemlerle eyleme geçirilmesi doğurgan olamayan eylemleri yok etmek için düzenlenir. Çocukluktan yaşlılığa kadar bir dizi cinsel gelişme normu tanımlanır ve tüm olası sapmalar titizlikle belirlenerek bunlara karşı eğitsel ve tıbbi tedaviler düzenlenir. Böylece iktidar gücünü yeniden üretecek, toplumsal ilişkiler iktidarın istediği gibi yürüyecek ve dahası ekonomik olarak yararlı, siyasal olarak muhafazakar bir cinsellik düzeni kurulmuş olacaktır[53].

Freud'a göre ise, insanların hem ruhsal hem de bedensel sağlığı, büyük ölçüde cinsel yaşamlarına bağlıdır. Uygarlığın gelişmesi cinsel dürtüleri ve cinsel yaşamı sınırlamakta, bu da insanlarda nevrozlara ve ruhsal bozukluklara yol açmaktadır. Ama bu bastırılmışlık ve beraberinde getirdiği sinir ve ruh hastalıkları, modern toplumun nimetlerinden yararlanmak için ödemek zorunda olduğumuz bedeldir. Cinsel yaşam bir sorun haline gelmekte, ama insanlar da daha rahat yaşama olanağına kavuşmaktadır.

İnsan davranışlarını belirleyen en temel gücün cinsel dürtü, veya bir başka deyişle "haz ilkesi" olduğunu söyleyen Freud, "libido" adı verilen cinsel enerjinin, insan yaşamında hem yaratıcı gücün ve büyük başarıların, hem de doyumsuzlukların, sinir ve ruh hastalıklarının kay-nağında yattığını göstermeye çalışmıştır. Faucalt'da olduğu gibi Freud'da cinselliği sadece üremeden ibaret olmadığını söylemiştir. Bebekler ve çocuklar üreme yeteneğine sahip değildirler ama yine de cinsel enerji ve duygularla yüklüdürler. Freud'cu bakış açısına göre anatomi (biyolojik cinsiyet) kaderdir. Daha açık bir ifadeyle, kadınların toplumsal rolü ve psikolojileri, bir erkek cinsel organına sahip olmayışları ile belirlenmektedir. Erkekler ise, sahip oldukları cinsel organları sebebiyle bütün yaşamlarında "aktif" olma olanağını bulurlar ve toplumsal rolleri de buna göre belirlenir[54].

'Bedensel Boşalmanın İşlevi" isimli yapıtın yazarı Reich'e göre de doğal ve sağlıklı bir cinsellik, kişinin hiçbir yasaklama duymaksızın cinsel heyecana kendini bırakma yetisidir. Freud'un aksine Reich'a göre, cinselliği bastıran ve sınırlayan, uygarlığın kendisi değil, sadece bugünkü biçimidir. Günümüzün baskıcı toplumları, cinselliğin özgürce seçimini

---

[53] Michel Foucault, Çev Hülya Tufan. A.g.e.. s 42-43

[54] Sigmund Freud. Cinsiyet Üzerine. Çev Ali Avni Güneş, Say Yayınları, İstanbul. 1999

engellemektedir. Cinselliğin bastırılması, delilikten kansere kadar birçok toplumsal ve bedensel hastalığın sebebi olmaktadır. İnsanlar, cinsel yaşamlarında özgürleştiklerinde toplum gerçekten uygar ve sağlıklı hale gelecektir[55].

Cinsellik hakkında öne sürülen bu üç görüşte de görüldüğü gibi cinselliğin üzerinde hakim kuran, onu bastıran ve hatta belirleyen bir güç bulunmaktadır. Bu güç Foucault'da Kilise hukuku ve Hristiyan öğretisinden kaynaklanan iktidar, Freud'da uygarlığın gelişmesi ve Reic'de ise cinselliğin bugünkü biçimi, yani cinsel doyumun engellenmesidir. Her üç düşüncede de hakim olan kanaat, bir toplumsal cinsiyetin varlığıdır. İnsanların rol, sorumluluk, kısıt ve fırsatlarını çözümlemeye yarayan sosyo-ekonomik ve siyasal bir değişken olarak hem erkek, hem de kadınları kapsayan toplumsal bir cinsiyetin varlığı söz konusudur. Sözü edilen toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasında toplumsal olarak kurulmuş, zaman içinde değişebilen ve kültürler arasında ve her bir kültür içinde değişiklikler gösteren farklılıklardır. Kadın ve erkeğin biyolojik olarak eril ve dişil olma durumu ve cinsel rolleri arasındaki farklar, toplumsal cinsiyet tarafından belirlenmekle birlikte, cinsel kimliğini de oluşturmaktadır.

En genel anlamıyla cinsel kimlik, bireyin kendisini erkeklik ya da dişilikle özdeşleştirmesidir. Bireysel cinselliğin toplum tarafından algılanışı karakter ve davranışların belirli kültürel kalıplara uyması ölçüsünde dişi ya da erkek niteliklere sahip olmaları şeklindedir[56]. Cinsel kimliğin biyolojik yanı olan bu tanıma göre, bazı biyolojik özelliklere sahip olan bireylere erkek, buna karşın belirgin ve farklı özelliklere sahip olanlara da kadın denmektedir. **Yani cinsel kimliğin tanımlanmasında ilk aşama olan biyolojik cinsiyet, bir insanın erkek ya da dişi olması, doğduğu anda belirgin olan cinsiyetidir.** Kadın ve erkek tanımlamaları; bazı davranış ve düşünüş biçimlerinin kadınlara, bazılarının ise erkeklere özgü olduğunu gösterir. Kadın veya erkek, kendi biyolojik cinsiyetine yüklenen ya da yakıştırılan davranış biçimlerinin dışına çıktıkları zaman, kadına "erkeksi", erkeğe de "kadınsı" sıfatları yakıştırılır[57].

Bu durum, cinsel kimliğin belirlenmesinde biyolojik cinselliğin yanı sıra cinsel rolün de önemli bir katkısı olduğu izlenimini doğrulmaktadır. Kadın ve erkek olma gerçekliğini doğru anlayabilmek için belirli kavramların mutlaka açıklığa kavuşturulması gereklidir. Yukarıda da belirtildiği gibi biyolojik cinsellikten anlaşılan, bir insanın kadın ya da erkek olmasıdır. Fakat cinsel rol dendiğinde kastedilen, bireyin dişiliğini ya da erkekliğini gösterme biçimi, yani ne kadar dişi ya da erkek olduğudur. İnsanlar biyolojik cinsiyet tanımı gereğince, belirli fiziksel ölçütlere uydukları oranda kadın ya da erkektirler. Aynı şekilde, karakter ve davranışlarının belirli kültürel kalıplara uyması ölçüsünde de dişi ya da erkek nitelikli sayılırlar. Bu yüzden cinsel kimlik kavramını, cinselliği tamamen fizyolojik özelliklere indirgeyen biyolojik cinsellik ile anlatmak yerine, kadın ve erkeklerin cinsleri temelinde nasıl düşünme, davranma ve hissetmeleri gerektiğini tanımlayan toplumsal olarak öngörülmüş farklılıklara dayanan, toplumsal olarak belirlenmiş davranış, yükümlülük ve sorumluluklardan oluşan cinsel rolle açıklamak gerekmektedir.

Rol teorisi, temel kısıtlamalarını kalıplaşmış kişilerarası beklentilere yerleştiren toplumsal

---

[55] Wilhelm Reich. Bedensel Boşalmanın İşlevi. Çev Bertan Onaran. Payel Yayınları, İstanbul. 1994,

[56] Ergün Öksüz, "Cinsel Kimlik", (çevirimiçi) http://www ailehekimi.com/pedu/cinsellik/wam 15 htm /kimlik

[57] *Ergün Öksüz. "Cinsel Rol", (çevirimiçi)*

yapıya bir yaklaşım biçimidir. Bu karşıtlık ilişkisi hem çok genel hem de çok dar anlamda bütün insan davranışlarına uygulanabilir. Kavramın formülleştirilmesi 1930'lara kadar uzanmaktadır. Literatürde karışık olmasına rağmen rol teorisinin mantıksal özünü teşkil eden beş ortak nokta bulunmaktadır. Rol teorisinin genel bir toplumsal etkileşim analizine giriştiği bu ortak noktaların ikisi, temel meteforu ve senaryoyu belirtir.

Kişi ile işgal ettiği toplumsal konum arasındaki analitik ayırım.

Söz konusu konuma özgü eylemler veya rol davranışları kümesi.

Diğer üçü ise oyunun sahnelenme ve yazıya dökülme araçlarını belirtir.

Belirli bir koruma hangi eylemlerin uygun olduğunu rol beklentileri ve normlar tanımlar:

Bunlar, karşıt konumları işgal eden insanların (rol göndericiler, gönderme grupları) kontrolündedir.

Öyle ki bu insanlar, bunları, yaptırımlar aracılığıyla (ödüller, cezalar, olumlu ve olumsuz pekiştirmeler) uygularlar.

Rol teorisi gibi cinsel rol teorisi de cinsellik literatüründe oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Özellikle cinsiyet rolleri, cinsel farklılıklar ve cinsel karakter arasındaki farklılıklar üzerine karışık bir literatür çıkmaktadır karşımıza. Rol teorisinin mantıksal özünü teşkil eden ortak noktaları cinselliğe uyarladığımız taktirde öne çıkan ana fikir; erkek ve kadın olmanın anlamı, kişinin cinsiyetle belirlenen genel bir rolün canlandırılması, yani cinsiyet rolüdür. Buna bağlı olarak her zaman için iki cinsiyet rolü mevcuttur. **Erkek rolü ve kadın rolü.** Daha az yaygın olmakla birlikte "erkeğin rolü" ve "kadının rolü", ya da "eril rol" ve "dişil rol" de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Değerler Psikolojisi üzerine bir araştırma yapan Erol Güngör, kadın ve erkek arasındaki farklılıkların bir değerler sistemine dönüşerek cinsel kimliği oluşturduğunu söylemektedir. Her toplum cinsiyeti bir sosyal statü olarak kabul etmiş ve mevkilere bağlı roller koymuştur. Yine her toplumda kadın ve erkeklerin kendine mahsus değerleri ve davranış tarzları vardır. Bu iki cins arasındaki tavır ve değer farkları bir bakıma bizim onlardan neler beklediğimizi ve neler istediğimizi gösterir. Erkeklerin sadakatsizlikleri genellikle kaçamak vesaire gibi tabirlerle küçük, hatta sevimli gösterilebildiği halde kadınlarda bu tür bir şey yanlış karşılanmaktadır. Kadınlara ve erkeklere "öğretilen" bu tutum farklarından başka, onların yaşadıkları hayatın özellikleri de kendi aralarında diğer cinsten farklı değerler geliştirmelerine müsaittir. Böyle bir fark, her şeyden önce kendilerini "farklı" olarak benimsemelerine yol açar; kadın kadındır, erkek de erkek[58].

A. Moir ve D. Jessel, kadın ve erkek cinsleri arasındaki bu davranışsal farklılıkları, beynimizdeki cinselliğe bağlamaktadırlar. Yazarlara göre bizi, kendimize özgü klişe (stereotip) davranışlar göstermeye iten nedenler kadın ve erkek cinslerinde bulunan farklı hormonlar ve kromozomlardır[59]. Bir anlamda Biyolojik cinsiyet tezine dayandırılan bu görüşe

---

[58] *Erol Güngör.* Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme. *Ötüken Neşriyat. İstanbul, 1993, s 81-82*

[59] Anne Moir. David Jessel. Beynimizdeki Cinsellik (Brain-Sex). Çev: Esin Eden. Cep Kitapları, İstanbul, 1992, s 10

göre; cinsel kimliği belirleyen psikolojik ve çevresel etkilerin yanında kaçınamayacağımız bazı biyolojik gerçekler vardır ki iki cinsiyet arasındaki farklılıklara öfkelenmek yerine bu farklılıkları kabul etmek gerekmektedir.

Bu farklılık, beynimizdeki farklılıktır. Yani ne olduğumuzu, nasıl davrandığımızı, ne şekilde düşündüğümüzü ve ne hissettiğimizi belirleyen beynimizdeki cinsiyettir. İnsan davranışları arasındaki farklılık, hormonlarla beyin arasındaki etkileşime bağlıdır. Beyin, yapı ve işleyişi açışından hormonlar tarafından etkilenir. Erkek ve kadınlarda beyin yapısı ve hormonlar farklı olduğundan, bunların farklı şekilde davranmaları kimseyi şaşırtmamalıdır. Örneğin erkek beyni eşyalar ve kuramlarla uğraşmakta üstünlük sağladığı halde, kadın beyni duyusal dürtülere karşı daha duyarlı tepki vermek üzere düzenlenmeştir. Kadınlar, söz yeteneğini saptayan testlerde daha başarılıdır. Yine kadınlar, geniş bir duygusal bilgi yelpazesini algılamak, bilgiler arasında daha kolaylıkla bağlantı ve ilişki kurmak, kişisel ilişkileri ön plana almak ve iletişim kurmak için daha iyi donatılmışlardır. Aynı şekilde farklılıkların doğumdan hemen sonra görülebilirliğini kanıtlayan durumlarda söz konusudur. Kız bebeklerin insanlar ve yüzlerle erkek bebeklerden daha çok ilgilendiği, erkek bebeklerin ise gözlerinin önünde sallandırılan bir nesne ile daha çok mutlu olabildikleri saptanmıştır[60].

Cinsel kimliğin saptanmasında, beynin fonksiyonunu vurgulayan bu duruş, her ne kadar feminist tavra karşı olsa da gerçekliğini korumaktadır. Bu görüşün, erkeklerin kadının statüsünü ikinci planda tutmak için erkeklerin komplosundan ibaret olduğu savunulabilir. Fakat asıl önemli olan toplumsal ve bireysel kimliğimizin kökeninde erkek ve kadın beyinleri arasındaki farklılığın gerçek olduğudur.

Beynimizdeki cinselliğin biyolojik olarak cinsel kimliğimizi belirlediği tartışılabilir. Fakat cinsel roller öncelikle farklı toplumsal beklentilere yanıt verdikleri için, kadının ve erkeğin davranışlarının birbirinden farklı olduğunu vurgulayarak, cinsiyet farklılığına dair biyolojik varsayımlardan kurtulmamıza olanak tanır. İkinci olarak cinsel roller, toplumsal yapıyı kişiliğin oluşumuyla birleştirir ki, bu önemli ve güç bir teorik görevdir. Bu aşamada cinsel rol teorisi, bireylerin toplumsal ilişkilere yerleştirilmesini betimlemek üzere basit bir çerçeve önermektedir. Temel görüş, bu sürecin "rolün öğrenilmesi", "toplumsallaşma" veya "içselleştirme" aracılığıyla gerçekleştiğidir. Böylece kadınlık karakteri kadınlık rolüne, aynı şekilde erkeklik karakteri de erkek rolüne, toplumsallaşma süreci ile üretilmektedir. Bu bağlamda sapkınlar da; toplumsallaşma sürecinde meydana gelen bir takım aksamalar sonucu sapma göstermektedirler.

Cinsel rol (toplumsal anlamda) normlar ve standartların çizdiği bir sınır içerisine alınır. Yani var olan biyolojik tanımı gereğince insanların kadın ve erkeği normal kabul ettiği ve düzgün yaşama biçimi olarak gördüğü için cinsel rol normatiftir. Ya da çoğu insanın yaşamı buna benzediği ve çok küçük bir azınlığın bu rollerden saptığı varsıyıldığı için standarttır.

Cinsel rol karmaşası bu normatif ve standart olma halinden kaynaklanmaktadır. Yani normatif olanın (beklenen ve onaylananın) ille de standart (gerçekten oldukları biçimde) olmamasından kaynaklanmaktadır. Normatif standartların cinsel rol tanımlamasındaki hakimiyeti, bunlara uymayan durumların sapkın olarak nitelendirilmesini sağlamaktadır. **Normlar ve standartlar uzlaşımsal cinsiyet rolünün çoğunluğu kapsayan bir örnek olay**

---

[60] R W Connel. Çev Cem Soydemir, **A.g.e.** s 78-79 Ali Kemal Yılmaz. **A.g.e..** s. 30 -31

olduğu, bundan kopuşların toplumsal açıdan marjinal ve sıradışı olduğu ve muhtemelen kusurlu veya uygunsuz toplumsallaşma yüzünden ortaya çıkan bazı kişisel tuhaflıkların sonucu olduğu izlenimini yaratırlar. Travestilik, transeksüellik, lezbiyenlik, biseksüellik gibi cinsel rol karmaşası yaşayan insanlar bu değerlendirmelere maruz kalırlar.

Cinsel Rol Sapması Karmaşası

Cinsellik yaşamımızdaki en önemli dürtülerden, belkide en üst sıralarda yer alanlardan biridir. Yaşamımızın yetişkin döneminde birdenbire ortaya çıkmış bir özel yeti ya da nimet değil, dünyaya gelmemizle birlikte sahip olduğumuz tüm biyolojik yeti ve özelliklerden en önemli olanlarından biridir[61]. Toplumsal etkileşimlerle normal ya da anormal niteliğini kazanan bireyin kimliği için en önemli özelliktir. Toplumsal açıdan normal olan cinsellik, ancak biyolojik boyuttaki doğal cinsellikle mümkün olabilmektedir. Cinsel kimliğini doğal olmayan temeller üzerine oturtan ve bu şekilde yaşayan bireyler, toplumsal baskıya ve ça-tışmalara maruz kalarak cinsel açıdan doğal olmayan (sapan) kişiler olarak tanımlanmaktadırlar.

Cinsel sapma ya da cinsel rol karmaşası, travesti konusunu işlerken sıklıkla tartışılan, yaşanılan yere ve topluma göre birçok insanın kabul etmediği bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsel kimliğin oluşumunda görüldüğü gibi, cinsel rol sapması kavramında da karşılıklı ve farklı görüşler bulunmaktadır. Normal olanın, yani normlar ve standartlar ölçüsünde görüş bildiren heteroseksüel' yaklaşımla, anormal doğal olmayan ve normatif standartlara başkaldıran homoseksüel' bakış açısı arasındaki farklılıklar, cinsel rol kavramını içinden çıkılmaz boyutlarda karmaşık bir hale getirmektedir. Bu konuda çok geniş ve bir o kadarda karmaşık bir literatürle karşılaşılmaktadır. Cinsel literatürde tartışılan cinsellik, cinsel kimlik ve roller, rol sapmaları, eşcinsellik, vs. konularda hetereseksüel ve homoseksüel persepkifler arasında karşılıklı bir savaş söz konusudur. Cinsel sapmaları toplumsal cinsiyet açısından ele alan heteroseksüel yaklaşımların bunları sapık, hastalıklı ve tedavi edilmesi gereken kişiler olarak görmelerine karşın, homoseksüel bakış açısı bu durumu yadırgamakta ve karşı çıkmaktadır.

Biyolojik cinsiyet üzerine temellendirilen cinsel kimlik, toplumsal cinsiyetin onayladığı ve doğal olarak kabul ettiği cinselliktir. Fakat cinsel kimlik, bir kişinin dişiliğini ya da erkekliğini ifade etme biçimidir. Başka bir deyişle cinsel kimliği belirleyen rollerdir. Cinsel rol doğal bir yetenekle değil, genellikle toplum tarafından ve çocuğun yakın çevresindeki kişiler tarafından yüklenen, öğretilen, özendirilen ve belirlenen bir özelliktir. Bütün bunlar çocuğun cinsel kimliğinin henüz netleşmediği bir dönemde gerçekleşir. İnsanın cinsel kimliği kendi özünden ve bilincinden gelmekteyse de, bireysel cinselliğin toplum tarafından algılanışını cinsel roller belirlemektedir[62]. Karakter ve davranışlarının toplum tarafından belirlenen bir takım cinsiyet kalıplarına uyması ölçüsünde erkek ya da dişi olarak nitelendirilen bireyler, bu kalıpların dışına çıktıklarında sapkın olarak tanımlanmaktadırlar. Fakat cinsel rolün toplum tarafından algılanışı ile bireyin kendisi tarafından algılanışı farklılıklar gösterebilmektedir. Buna göre kişinin doğduğu günden, ergenliğe geçtiği döneme kadar olan süreçteki cinselliği,

---

[61] Ali Kemal Yılmaz. **A.g.e..** s. 30 -31

[62] Sanem Akay. “Transeksüellik Bahsi Üzerine 4" (çevirimiçi) http //www ibnistan net/tarnsgender /index html

kendi seçimi ve özvarlığı olan cinsel kimliği ile toplumun beklediği ve yüklediği cinsel rolün etkisiyle oluşmaktadır. "Doğduğu gün dış cinsel organlarına bakan anne baba ya da diğer kimseler, o andan itibaren çocuğa ona uygun ısım verirler, cinsiyetine uygun renkte ve çizgide kıyafetler giydirirler; ona göre oyuncaklar alırlar, ona göre kimi davranışları desteklerken, kimilerinin kötü olarak gösterirler. Böylelikle kadın ve erkek farkı yaratılmaya başlanır'[63].

Bir çok insan toplumsalın belirlediği cinsel rol ile kendi seçtiği cinsel kimliği birleştirebildiği ve aynı şekilde algılayabildiği, gibi kimi insanlarda kendilerine yakıştırılan cinsel rol ile çatışmaya girebilmektedir. Cinsel rolün toplum tarafından algılanışı ile oyuncu, yani bireyin kendisi tarafından algılanışı farklılık göstermektedir. Bir hermofrodit kişi, dış cinsel organlarından dolayı toplumsal çevresi tarafından erkekliğe uygun görülebildiği halde, kendini tam tersi bir yönde algılayabilmektedir. Yani kendisine verilen cinsel rol ile kendisine yakıştırdığı "cinsel kimlik" farklı olabilir. Nitekim uzun vade de bu hermofrodit kişinin cinsel rolüyle değil de kendi seçtiği cinsel kimliğiyle bütünleşmesi "erkek cinsel organlarından dolayı kendisine uygun görülen erkek rolüne göre yetiştirilmesine rağmen" kadın kimliğini benimsemesi çok olasıdır[64]. Bu durum, insanların gerçek cinsel kimliğinin; yalnızca fiziksel durumları ya da görünüşteki davranışlarıyla değil, aynı zamanda kendilerini kadınlık ya da erkeklikle özdeşleştirmeleri biçiminde de belirlenebileceğinin bir kanıtıdır.

Cinsel rol sapmasına uğrayan kişinin kendisini karşı cinsle özdeşleştirmesiyle oluşturduğu cinsel kimliğe, cinsel literatürde homoseksüel, yani eşcinsel denmektedir. Kendi cinsinden olana duygusal, erotik ve cinsel yönelim içinde bulunarak cinsel rol sapması durumunda kalan kimlikleri homoseksüel başlığı altında toplamak mümkündür[65]. Çünkü cinsel literatürde transseksüel, gay, lezbiyen, biseksüel, hermofrodit ve travesti gibi birçok cinsel rol sapması ayrı ayrı tartışılmış olduğu halde, bu kimliklerin birer eşcinsel kimlik olduğu konusunda toplumsal bir onay söz konusudur. Bu çalışmada da travestiler, eşcinsel kimliği altında tartışılmakta ve daha çok toplumsal gerçeklikleri üzerinde durulmaktadır.

Arada Kalmış Bir Cinsiyet: Travesti

Cinsel yönelimin belirlenmesinde ve cinsel davranış kalıplarının yerleşmesinde toplumsal etkenler ve kültür, kuşkusuz belirleyici etkenlerdir. İnsanların yalnızca üreme içgüdüsüne indirgenemeyen cinsel davranışları bireysel ve toplumsal düzeyde büyük bir çeşitlilik gösterdiğinden, cinsel eğilim ve seçimleri kesin çizgilerle birbirinden ayırıp evrensel bir sınıflandırma yapmak zordur. Fakat, son yıllarda cinsel kimliğimizin "doğulan cinsiyet" ve sonradan "olunan cinsiyet" olmak üzere iki bileşeni olduğu yolundaki düşünceler ağırlık kazanmaktadır[66]. Kişinin doğduğu andan itibaren belirlendiği biyolojik cinsiyeti ve sonradan geliştirdiği özdeşleşmeler, algılamalar ve yönelimler doğrultusunda biçimlendirdiği, diğer bir

---

[63] Hermofrodit Biyolojik cinsiyeti ***erkek,*** fakat cinsel yönelim olarak kadına daha yakın olan

[64] Ergün Öksüz, "Cinsel Kimlik", (çevirimiçi)

[65] http //www ailehekimi com/pedu/cinsellik/wam 15 htm /kimlik Ali Kemal Yılmaz. A.g.e.. s. 251

[66] Erol Göka. "Farkı Öne Çıkarmak Postmodern Bir Safsata: Erkekler Marıstan Kadınlar Venüsten". Radikal 2 Gazetesi. Sayı 275. 13 Ocak 2002. Kadın Sayfası, s 5

deyişle; toplumun belirlediği cinsel rollerle uyum veya uyumsuzluğu sonucunda ortaya çıkan (sonradan olunan) cinsiyeti. Cinselliğin bu bileşenleri hakkındaki tartışmalar, cinsellik hakkında bir sınıflandırmayı da beraberinde getirmektedir. Cinselliğin yalnızca karşı cinse yönelik olduğu heteroseksüel davranışın bir uçta, kendi cinsine ilgi duyan ve biyolojik cinsiyetini kabul etmeyip karşı cinse ait yönelimler besleyen homoseksüel davranışın diğer uçta olduğu bir sınıflandırma söz konusudur. Kadınların özgürleşme ve erkeklerle eşit haklara sahip olma çabalarını temsil eden feminist hareketlerle birlikte cinselliğin bir tercih unsuru olduğunu savunan homoseksüel hareketlerin etkisiyle, son zamanlara kadar cinsel kimliğin "sonradan olunan" yanları hem popüler bilincin oluşumunda, hem de sosyal bilim söylemlerinde daha ön planda yer aldı.

Bu sınıflandırmada travestilerin yerinin neresi olduğu konusunda net bir şey söylemek oldukça zor görünmektedir. Fakat öne sürülen görüşler, bazı heteroseksüel istisnalar haricinde travestilerin homoseksüel sınıfa dahil olduğu konusunda hemfikirdirler. Nitekim gerek toplumsal onay, gerekse homeseksüelliği savunan görüşler, travestiliğin homeseksüel alanda, yani sonradan "olunan cinsiyet" alanında tartışıldığını göstermektedir.

Seksoloji literatüründe adları, "crossdressing" olarak geçen travestiler; karşı cinsin elbiselerini giyenler olarak[67] daha çok dış görünüşle ve davranışlarıyla karşı cinse ait olma isteğindedirler. Halk arasında travesti dendiğinde daha çok kadın kılığındaki erkekler akla gelse de, travesti kelimesi aslında hem erkek hem de kadın için geçerlidir. Travestiler karşı cinsin eşyalarını kullanmaktan, karşı cinsin giydiği kıyafetleri giymekten zevk alan kişilerdir[68]. **Tanımından da anlaşılacağı gibi travestiler, biyolojik cinsiyetin ve toplumsal cinsiyet öğretilerinin aksine davranışlar içerisinde bulunmaktadırlar. Travestilerin bu yönü, onları sonradan "olunan cinsiyet" kategorisene yerleştirmektedir.**

Toplum tarafından eşcinsel, ibne ve transeksüel sıfatlarıyla tanımlanan travestiler, homeseksüel bakış açısından da kendilerine bir yer bulamamaktadırlar. Zira cinsel literatürde çok açık bir şekilde tanımlanan transeksüel, biseksüel, gay, lezbiyen, vs. kavramlarına karşın travesti, yanlızca bu kavramlar içerisinde tartışılmış ve bir netlik kazanmamıştır. Bu haliyle travestiler, tam bir sıradışı kimlik örneğidirler. Ne heteroseksüel bir tanıma sahiptirler, ne de homeseksüel bir kabule. **Travestiler açısından bu durum tam bir "arada kalmışlık" örneğidir.** Heteroseksüel ve homoseksüel tanımlamaların arasında bir yerlerdedirler. **"Ya bir kadınla ilişki kurabilmek için kadın giysisi giymeye ihtiyaç duyan heteroseksüeldirler, ya da transeksüel"**[69].

Ancak, gerek medyanın ve gerekse toplumsal önyargının etkisiyle halk arasında transeksüel olarak nitelendirilen travestiler, bilinenin aksine transeksüel değildirler. Transeksüelliğin travestilik ile bir bağlantısı yoktur. **Travestiler erkek olmaktan memnun olmalarına, hatta bundan kıvanç duymalarına rağmen kadın gibi görünmekten hoşlanan erkeklerdir.** Travestiler biyolojik cinsiyeti erkek, cinsel roller tarafından belirlenen cinsel kimliği erkek, erkeklere ve dişilere, ya da her ikisine de bir cinsel çekim duyan, kendisini erkek hisseden

---

[67] Şahika Yüksel. Röportaj: Şenay Ordu. "Sapına Kadar Erkeklerin Peşine Düştüğü Travestilerin Sırrı Nerede?". Hürriyet Pazar Gazetesi. 13 Ocak 2002. Yaşam Sayfası, s 8 R Alı Kemal Yılmaz. A g e . s. 254

[68] Şahika Yüksel. Hürriyet Pazar Gazetesi. 13 Ocak 2002. Yaşam Sayfası, s 8

[69] Ertuğrul Kürkçü, Cins Bakış Sözlüğü (çevirimiçi) http://www.bianet org/diger/bilgi2025.html

ancak kadın giysileri ile kendini daha çekici kılmak isteyen kişiler olarak tarif edilmektedirler. Transeksüellik ise, biyolojik cinsiyet yapısının karşıtı cinsel rol davranışını benimsemiş olmak ve biyolojik cinsiyet yapısına uygun cinsel rol davranışını reddetmekle ilgilidir[70]. **Mutlaka bedeninin değişmesini ister. Dış giysi olarak bedenine değil, içindeki ruha uygun giyinir. Erkek bedeni vardır ama o kadın ruhu taşıdığı için kadın giysileri giyer. Organlarından utanır, iğrenir ve dokunamazlar**[71]. Transeksüellik bir kimlik kaygısını belirttiği halde travestilerde böyle bir kaygı yoktur. Cinsel kimliği ve biyolojik cinsiyeti erkek olduğu halde, karşı cins gibi davranma eğilimindedir. Kadın olmak ya da cinsiyet değiştirmek gibi bir kaygıları yoktur.

Travestilerle yapılan bir röportajda, onların kadın olmak gibi bir kaygılarının olmadığı, kendilerini cinsel ilişkideki kadın taraf olarak benimsemedikleri yolunda görüşler bildirilmiştir.

"Kendilerini ilişkide kadın taraf olarak görmüyorlar. Ama erkeklere âşık oluyorlar. Bir erkekle yaşamaya başladıktan sonra da fazlasıyla kadınlaşıyorlar. Yemek pişiriyor, ütüler yapıyor, kaşların alınması hiç ihmal edilmiyor. Sorunlar da o dönem de başlıyor zaten. Erkekler hayatlarındaki varlığın kadınlaşmasından rahatsız oluyorlar. Bir şansın daha olsa diye soruyoruz. Hayatını fuhuşla kazanmak zorunda kalmasaydın, nasıl görünmeyi tercih ederdin? Ne makyaj yapardım, ne de strech etekler giyerdim diyor. Zaten kadın olmak isteyen kim?"[72]

Psikiyatri, travestilerin transeksüel olarak algılanmasını cinselliğin primer ve sekonder özelliklerine bağlamaktadır. Primer olan tek (heteroseksüel) olarak kalırken, sekonderler ise homoseksüeller ve "transvestitik transeksüeller" diye tekrar ikiye ayrılmaktadır. Sekonderler köken olarak homoseksüel ya da travestidirler. Bunlar primerlerin tersine çocukluktan itibaren kadınca davranıştan, giyimden ve makyajdan, özenmeden ve sergilemekten uzak durmazlar. Bu kişiler köken olarak homoseksüel olmalarına karşın dengeli, sağlıklı ve tatminkâr bir yaşam sürdürebilmeleri için bulundukları cinsiyetin karşıtına dönüşerek, kendi cinsleriyle alakaları söz konusudur. Daha açık haliyle erkeğe yönelik; erkeğin eşcinselce yaşamı reddedip, kadınca bir beden ve tavırla yine erkeğe yönelik olmaya devam etmesidir[73]. Kıyafet, dil üslup, hal ve tutum travestiliğin farklı alanlarıdır. Sadece bunlardan birine ya da birkaçına sahip olmak, travesti özellikleri taşımak anlamına gelir. Diğer yandan günümüzde biyolojik anlamda erkek olup kadının toplumsal kimliğini tercih eden travestiler, kullandıkları hormon ilaçlarının etkisiyle büyüyen göğüsleriyle, incelen sesleriyle, azalan kıllarıyla, uzun saçlarıyla, hal ve hareketleriyle bir transeksüelden farksızdırlar. Çoğu zaman aralarındaki tek fark cinsel organlarıdır. Bu fark, kültür oluşumunda bir etki yapmadığı ve toplumsal bir onay bulduğu için transeksüeller ve travestiler birlikte yaşar, birlikte hareket eder, alt kültürel birikimlerini, bunun dilini ve üslubunu birlikte oluştururlar[74].

---

70 Sanem Akay. 'Transeksüellik Bahsi Üzerinde 2". (çevirimiçi) http;//www. ibnistan.net/transgender /index html

71 Şahika Yüksel. Hürriyet Pazar Gazetesi. 13 Ocak 2002, Yaşam Sayfası, s. 8

72 Travesti Deniz, ropörtaj: Şenay Ordu, Hürriyet Pazar Gazetesi. 13 Ocak 2002. • Yaşam Sayfası, s 8

73 Sanem Akay, "Transeksüellik Bahsi Üzerine *2",* (çevirimiçi) http://www ibnistan.net/transgender /index html

74 **Pınar Selek.** *Maskaler Süvariler Gacılar Ülker Sokak : Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekanı.* **Aykırı**

Travesti ve transeksüelliği birlikte algılamanın bir başka nedeni de transgendered kavramıdır. Bu kavrama göre, bir ya da birden çok kez kendi iradesiyle bir cins rolünden diğerine geçen kişiler travesti ya da transeksüel olarak tanımlanır. Transgendered, yani cins değiştirme terimi, hem daha çok cerrahi müdahale yoluyla bedensel olarak bir cinsiyetten diğerine geçen transeksüelleri, hem de başka cinsin giyim, kuşam ve davranışlarını benimseyen travestileri kapsar[75]. Türkçe'ye "transvestit"den bozularak giren travesti sözcüğü ise, medyada ve halk arasında daha çok yanlış biçimde aynı zamanda hem cerrahi müdahale yoluyla bedensel olarak cinsiyet değiştiren, hem de kadınların giyim kuşam tarzını ve davranışlarını benimseyen ve yaşamını fuhuş yaparak kazandığına inanılan, erkeklere atfen küçültücü ve dışlayıcı bir anlam yüklenerek kullanılmaktadır.

Travestiliği yaşayanların anlatılarından; travestiliğin bir anlamda transeksüelliğe geçiş sürecinde yaşanması gerekilen bir aşama olduğu sonucu çıkmaktadır. Örneğin eşcinsel kimliğin ateşli savunucularından Demet Demir bir röportajında, 1985 yılından önce travesti olduğunu, daha sonra ise 1995 yılında transeksüelliğe geçtiğini belirtmektedir[76]. Bir başka örnek ise Esmeray adlı bir travestinin kendisiyle yapılan röportaj da; "travesti arayış sonucu yakaladığınız kimliğiniz mi sorusuna, ilk çıkışım bir cinsel kimlik arayışıydı. Önceleri çok zorlandım, ben geymi, transeksüelmiyim? Sonunda kararımı verdim, ben transeksüelim"[77] yanıtını vermiştir. Röportajda ki soru, "travestimisiniz" şeklinde olduğu halde Esmaray'ın yanıtı "transeksüel" olduğu yönündedir. Burada bir sorun söz konusudur. Hem travestiliği kabul edip bir kimlik olarak özümseme, hem de kendisini transeksüel olarak topluma sunma, travestiler açısından bir paradoksa işaret etmektedir. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Eşcinsel konulu sitelerde travestiliği savunan ve aynı zamanda kendilerinden kabul etmeyen homoseksüel görüşlere sık sık rastlanmadadır. Bu durum doğal olarak travestilerin yaşadıkları bir ikilem olarak sorun yaratmaktadır. Sorunun çözümü, transeksüel kavramını bir başka açıdan tanımlamakla mümkün olacaktır. Transeksüelliğin bir anlamı da tıpta Gender Disphoria, Türkçesi ile cinsel rol karmaşasıdır[78]. Cinsel rol karmaşası yaşayan bireyler, sahip oldukları biyolojik cinsiyetten kurtulmak için bir dizi operasyonlardan geçmeyi göze almak zorundadırlar. Ancak çok meşakkatli, ekonomik açıdan güç ve geçiş için psikiyatrik tedavi gerektiren bu operasyonlarla transeksüel olunabilmektedir. Bu geçişi göze alamayan ya da öylece kalmayı yeğleyenler travesti olarak kalmaktadır.

Travestiler hakkında tartışılması gereken bir başka sorun ise travesti ve transeksüellerin aynı cinsel kategoride anlamlandırılabildikleri gibi toplum tarafından eşcinsel olarak nitelendirilmeleri ve eşcinsellerin buna karşı çıkmalarıdır. "Maskeler Süvariler Gacılar" adlı kitabında Pınar Selek, taravestileri ve transeksüelleri eşcinsel kimlik içerisinde algılayan

---

Araştırma, İstanbul, 2002. s 57-58

[75] Ertuğrul Kürkçü, Cins Bakış Sözlüğü, (çevirimiçi) http://www.bianet.ora/diaer/biiai2025 html

[86] Felipe de Souza ve Demet, (çeyrrifniçi) http://www lambdaistanbul org/gundem.html

[77] Berat Günçıkan. "Ben Bir Travestiyim", Cumhuriyet Dergi Pazar Eki, Sayı. 832. 3 Mart 2002. s 1

[78] Sanem Akay. "Transeksüellik Bahsi Üzerine 3". (çevirimiçi)

toplumsal ön yargıya karşı çıkmaktadır. Eşcinsel kimlik kadın ya da erkek kimliklerinin dışında tarihsel anlamda oluşmuş bir kimliktir ve travesti ya da transeksüellerdeki gibi cinsiyet değiştirmeyle kazanılmaz. Travestilik ya da transeksüellik toplumda yaygın olan an-layışını tersine eşcinselliğin aşırı bir şekli değildir [79]. Eşcinselliği lezbiyenler ve geyler ile tanımlayan Selek, travesti ve transeksüellerin ayrı düzlemlere sahip olduğunu söylemektedir.

Eşcinsel kimliği lezbiyen ve gey kimliğidir. Travesti ve transeksüel ise "transgender" yani dönüşmüş kimliktir. Transgender, varolan cins kimliklerini kabul etmekte, birinden vazgeçerek diğerine geçmektedir. Lezbiyenlik ve gey ise varolan cins kimliklerini redetmekte ve yeni bir kimlik mücadelisi vermektedir. Dolayısıyla eşcinseller transeksüelleri ve travestileri kendilerinden kabul etmede zorlanmadadırlar. Bu zorlamanın temelinde ise travesti ve transeksüellerin varolan cins kimliklerini kabul etmesi ve kendilerini buna uydurmaları yatmaktadır. Eşcinseller, travestilik ve transeksüelliğin **"eşcinsel kimlik mücadelisi"** inin gelişmediği coğrafyalarda daha yaygın olmasını zorunlu bir sapmanın sonucu olarak değerlendirmektedirler. Travesti ve transeksüeller, eşcinsel kimlik mücadelesi verme birikimine ve zeminine sahip olmadıkları için eşcinselliklerini travesti olarak yaşamakta, böylece hakim rolleri benimseyerek biraz daha kabul edilebileceklerini düşünmektedirler. Maruz kaldıkları dışlanma onları da direnişe itmiş, eşcinsellerle aynı muameleyi görmeleri, cinsiyet konusundaki siyasal ve sosyal hassasiyetin şimşeklerini aynı güçle üzerlerine çekmeleri, eşcinsellik altkültürü içinde şekillenmelerini beraberinde getirmiştir. Onlar sadece toplumun geneli tarafından değil, alt kültürel anlamda en yakın oldukları gruplar, yani eşcinseller tarafından da dışlanmaktadırlar[80].

Cinsel Bir Azınlık Olarak Travesti

"Cinsel azınlık" kavramı, toplumsal cinsiyeti temsil eden kadın ve erkek rollerinin dışında kalan homoseksüel kişileri temsil etmektedir. Kavramın Batı ülkelerindeki tarihi 20 yıl öncesine kadar uzanmaktayken ülkemizde kısa süre önce tartışılmaya başlanmıştır. Temel olarak cinsel yönelimden dolayı çoğunluğun dışında kalan, yani heteroseksüel olmayan grubu ifade etmektedir. Çoğunluğun heteroseksüel olduğu bir toplumda cinsel yönelim bazında azınlıkta kalan grupların bazıları eşcinseller, biseksüeller, travestiler, transeksüeller vs şeklinde ifade edilmektedir[81].

Toplumsal olarak azınlıkta kalan diğer gruplar gibi cinsel bir azınlık olarak travestilerin de sosyal ve yasal hakları tartışmalı bir durum içermektedir. Çoğunluk grubu temsil eden heteroseksüeller, cinsel azınlık gruplarının (travestilerin) marjinal davranışlarını cinsel sapma olarak gösterme gücünü elinde bulundurduklarından, sapma olarak görülen normları da kurumsallaştırma gücüne sahip olmaktadırlar. Böylece azınlıkta kalan travestilere olumsuz bir değer yüklenerek, cinsel farklılıkları bozukluk ya da eksiklik olarak algılanmaktadır. Cinsel farklılığın kurumsallaştırılmasıyla düşünsel ve duygusal stereotipler yaratılarak cinsel azınlık konumundaki bireyi tüm yönleriyle dolu bir insandan, bir veya birkaç sapmış özelliğe indirgemektedir. Bu duruma yaftalanma (stigmatizasyon) denilmektedir. Yaftalanan özellik

[79] http;//www ibnistan net/transgender/index html [9]' Pınar Selek. A.g.e., s 55-56

[80] *A.g.e.*. s 56-58-60

[81] Kutlu Çanlıoğlu. Derleyen Aliye F Mataracı. A.g.e. s. 101

(örneğin travestilik) "durumlar üstü bir kimliği" belirleyen bir "esas statü" halini alır; öyle ki yaftalanan özellik veya kimlik, konu dışı veya durumla ilintisiz olduğunda bile öne çıkarılır[82]. Örneğin medya yoluyla halkın aşırı ilgisini çeken E-5 karayolunda otostop yapan travestiler, anlam ve konum itibariyle ilintisiz olduğu halde eşcinsel kimliği altında algılanabilmektedir. Günlük hayatta normal cinsel şarkıcı, doktor, öğretmen vs şeklinde ifadelere rastlanılmadığı halde, aynı meslekleri yapan eşcinsel bireyler söz konusu olduğunda, konuyla ilgili olmasa da çoğu zaman kişinin bu azınlık özelliği diğer normal özelliklerinin önüne geçirilerek belirtilmektedir.

Bu tür sosyal yaftalama etkilerini kültürel politik ve hukuksal araçlarla denetim altına almamış toplumlarda yaşayan travestiler için bu azınlıkta kalma hali; tüm varoluşlarını çevreleyen bir sosyal veri olarak "bireysel" kaynaklardan ve mümkünse yarattıkları veya katıldıkları bir azınlık "camiasının" sağlayabildiği olanaklardan yararlanarak, yakalanmayla başa çıkmaya çalıştıkları bir durumdur[83]. Bireysel cinselliğini öne çıkarmak isteyen, fakat toplumsal cinsiyet (çoğunluğun cinsiyeti) tarafından engellerle karşılaşan travesti, ya cinsel yönelimini saklı tutup yaşamak, ya da toplum dışı kalmayı göze alıp; cinselliğini yaşaya-bileceği ve kendini güvende hissedeceği ve kendisi gibi olan insanların yaşadığı mekanlara çekilecektir. Ya da ülkemizde yaşanan haliyle, toplumun dışında ama topluma hizmet eden erkek "seks işçileri"[84] olarak yaşamını devam ettirecektir.

Cinsel azınlık kavramının önemi bu aşamadan sonra anlaşılabilecektir. Cinsel azınlıklar arasında topluluk olarak görülebilecek belki de tek grup olan travesti grubu içindeki cinsel kimlik karmaşası bu durumun en çarpıcı örneğidir. Bir cinsel kimliği terkedip başkasına geç-mek gibi başlı başına bir sorgulama ve keşfetme sürecine giren travestiler için cinsellik, kadın kimliğine bürünüp erkeklere seks hizmeti sunmaktan öteye gitmemektedir. Oysa toplumun büyük bir kısmının algıladığı anlamda travestilerin hepsinin cinsel yönelimi bu şekilde değildir. Ancak "erkeklerden hoşlanıyorsam erkek değilim, erkek değilsem kadın olmalıyım [85] düşüncesiyle patriarkal cinselliğin etrafında şekillenen bir cinselliğin etkisi altında kalan travestiler bu bakış açısını kolaylıkla benimseyebilmektedir.

Kişileri, tek bir cinsiyetten oluşan toplumsal mekanlar ve ilişkilerle sınırlayan ve travestiliği salt bir cinsel eylem olma durumundan çıkartıp toplumsal ilişki boyutuna konumlandıran bu cinsel perspektif; travestileri önceden belirlenmiş kalıplaşmış cins rolleriyle baş başa bırakmaktadır. Travestilerin önemli bir bölümünün cinsel yönelimlerini kimliklerinin ve kişiliklerinin bir parçası olarak kabul etmelerinden sonra kendilerini kadın kimliğiyle özdeşleştirmelerinin ve kadınsı özellikleri içselliştirmelerinin nedeni de bu patriarkal cinsiyet anlayışıdır.

Travestileri cinsel azınlıkta kalan kimlikler olarak algılamanın bir sebebi de yaşadıkları ya da çalıştıkları mekanlardır. Ülkemizde travestilerin yaşadığı Beyoğlu, Tarla başı ve Cihangir

---

[82] Sinan Düzyürek. "Eşcinsel Bireylerle Psikoterapi.2". Kaos GL Dergisi. İstanbul. Haziran Temmuz 2000, Sayı 4

[83] Sinan Düzyürek, A.g.e. s 47

[84] Pınar Selek. A.g.e., s 88

[85] Kutlu Çanlıoğlu. Derleyen: Aliye F Mataracı, A.g.e. s 106-107

semtleri[86] hor görülen sosyal faaliyetlerin, suçun, kokuşmuşluğun, fuhuşun ve anti rasyonelliğin hüküm sürdüğü mekanlar olarak travestileri kimliklendirici özellikler taşımaktadır. Bu mekanlar içinde barındırdığı travestilere bir cinsel kimlik kazandırarak kendi farklı cinsel azınlık kimliklerini muhafaza edebilmelerini sağlamaktadır. Bu yerler merkez tarafından dışlanan, dahil olmaya çalışılan, bazen de katılmayı reddeden[87] travestilerin yaşam alanlarıdır.

Diğer bir mekan ise, travestilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli parayı fuhuş yaparak kazandıkları E-5 Karayolu'dur. E-5 Karayolu'nun travestiler üzerinde inkar edilemez ve bir o kadar da şaşırtıcı bir kimliklendirici özelliği bulunmaktadır. Çünkü Türkiye'de eşcinsel denince çoğu zaman E-5'te görülen travestiler akla gelmektedir. Toplumun büyük bir kesimi travestileri E-5'te koşturup olay çıkaran, etrafa saldıran ve kendisini doğrayan kişiler olarak algılamaktadır. Travestilere yönelik cinsel rağbetin en üst seviyede yaşandığı bir yer olarak E5 Karayolu, travestilerin gerçek cinsel kimliklerine kavuştukları bir mekandır. Çünkü burası toplumsallaştıkları, topluma açılabildikleri ve en önemlisi medya aracılığıyla seslerini kamuoyuna duyurabildikleri tek yerdir. E-5 onların dokunulmazlık bölgeleridir adeta. Nitekim bir travestinin ağzından, E-5 Karayolunun kendileri için ne kadar önemli bir mekan olduğu ve ne derece kimliklendirci bir yer olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

"Ben E-5'in gediklisi bir seks işçisiyim. Ve iflah olmaz bir travestiyim. En büyük devrimcilerin bile yapmaya cesaret edemeyeceği bir şekilde, kendimi gizlemeden, genelllikle yalnız ve silahsız bir şekilde topluma karşı yaşam ve onur mücadelesi veriyorum."

Göbek Adım E-5[88]

Travestiliğin Toplumsal Gerçekliği

Cinselliğin biyolojik yaşamdan çok toplumsal ve kültürel yaşamla da ilgili olduğu bir gerçektir. Her toplumun insan cinselliğine ve cinsiyetler arası ilişkilere kendilerine özgü yaklaşım biçimleri bulunmaktadır. Cinselliği belirleyen asıl etken toplumsal alanı biçimlendiren kültürel farklılıklardır. Toplumları gelişmişlik sınıflamasına göre değerlendirmeye olanak sağlayan ölçütler ile cinsellik olgusuna karşı şekillenen genel toplumsal kanı arasındaki bağıntısal ilişki gözden kaçırılmamalıdır. Bu yüzden cinselliğe ilişkin tartışmalar biyolojik cinsiyetten çok, toplumsal yaşımın belirlediği cinselliğe ilişkin normlar ve standartlar ölçüsünde, sosyal ve kültürel özellikler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Geleneksel toplum değerleri ve normları ile cinsel değişimi ve dönüşümü temsil eden travesti olgusu arasında devamlı bir çatışma söz konusudur. Toplumsal ahlak anlayışı ve ayıp, yasak, günah kavramlarına yüklenen anlamların değişmesi toplumsal yaşam içerisinde oldukça zor ve yavaş olmaktadır! Aynı şekilde cinsellik olgusu da taşıdığı anlam itibariyle toplumsal yaşam için de gelenek, görenek ahlak ve din alanının etkisi altında şekil bulmaktadır.

Geleneksel toplumlar, küreselleşme ile birlikte gelen tüketim kültüründe bireysel kimliğin en üst seviyelerde yaşandığı modernizme çok hızlı ve kontrolsüz bir şekilde girerken, cinsel alandaki toplumsal yargı ve tutumlar bu hızlı toplumsal değişime ayak uyduramamış, modernizmin koşullarına göre değişememiştir. Özellikle cinselliğin ayıp, günah, yasak ve

[86] Pınar Selek. A.g.e.. s 91
[87] Elif Koralp " Türkiye de Üçüncü Cinsin Durumu-5", Milliyet Gazetesi Yazı Disizi.
[88] Tanıklık. "Kabızlaşmış Ruhlar Diyarında Bir Gezinti", Kaos GL Dergisi. Nisan- Mayıs 2000, Sayı 3 '

kabahat oluşu, bütün ayıp, günah ve kabahatler gibi gizlenmesi gerektiği düşüncesi, bu tür toplumların bilinci altına işlenmiştir[89]. Cinsellikle ilgi sorunların esas kaynağını bu konudaki bilgi eksikliği ve toplumsal yaşamın katı kuralları oluşturmaktadır. Cinselliği konuşmaktan kaçınmak, toplumsal yaşamın bozulabileceği yolundaki korkulara kapılmak, sapkınlıklara yönelmek vs gibi davranışlar, baskı ve yasaklamaların doğurduğu birçok cinsel sorundan sadece birkaçıdır.

Bu tür cinsel sorunları yaşayan travestiler, geleneksel toplum değerleri ve normlarınca şekillenen ayıp, günah ve yasak üçleminin karşısında duran ve bunlara başkaldıran sıradışı fenomenlerdir. Cinsel kimlikleri toplumsal cinsiyetin belirlediği norm ve standartlara uymasa da, eşcinsel kimlik mücadelesinin dışında tutulup ayrı bir yere konmuş olsalar da travestiler, toplumsal bir gerçekliktir. Toplumun yarattığı ama asla beklemediği bir gerçekliktir. Onların gerçeklik alanları medya, E.5 Karayolu, Beyoğlu, Ülker sokak, cinsel rağbet alanları ve tüm bu yerlerde edindikleri cinsel azınlık kimlikleridir. Onlar kimilerine göre sosyal ve patolojik bir vaka, kimilerine göre ise araştırılması ve iğdiş edilmesi gereken ampirik birer nesnedirler. Tanımlandırılmaya çalışılan, sayılan, katergorıze edilen, kimi zaman sınıflandırılmaya tabi tutulan gözlenen ama görülmeyen cinsel bir objedirler. Açıklanması zor bir cinsel sapma örneği olarak gizli, büyüleyici, çekici ve otantik, bir o kadar da ürkülen, araştırılmaya, keşfedilmeye çalışılan ama açıklanamayan, cinsellik adına oturmuş tüm toplumsal değer ve yargıları altüst eden, sanal ve yapay bir cinselliğin temsilcileridirler.

Travestilik nesneler, simgeler, protezler ve estetik operasyonlarla sergilenen günümüz yapay ve sanal cinselliğini temsil eden bir olgudur. Baudrilard, travestiliğin toplumsal anlamda yaşanan bir kural olduğunu, bu kuralın kimlik ve fark arayışında olan bireylerin bütün davranışlarının temeli haline geldiğini söylemektedir. Öyle ki bireylerin kendilerine arşivlerde, bir anıda, bir tasarı ya da gelecekte kimlik arayacak zamanları yoktur artık. Şipşak bir bellek, doğrudan bir bağlantı anında doğrulanabilecek bir reklam kimliği gerekmektedir. **Eskiden insanların bedenlerine sahip olmadığı bedenin önemsiz olduğu, sadece haz ve cazibenin ürünü olduğu, önemli olanın ruh olduğu öğretilerine karşın günümüz toplumlarında fiziksel ve cinsel özgürleşme biçiminde bedenin yeniden keşfi söz konusudur.** Günümüz toplumlarında söz konusu olan bir örnek bedenlerdir. Özellikle dişil bedenlerde; sağlık, perhiz, estetik tedavi, gençlik zariflik, bedenle ilgili bakımlar, rejimler vs. den oluşan bedenler, geleneksel söylemden uzaklaşarak, tüketilmesi gerekilen bir nesneye dönüşmüştür. Tüketime alıştırılan toplumlarda beden, en güzel tüketim nesnesi olmaktadır[90]. Böylelikle travestilik de protezler, estetik ameliyatlar, sağlık, perhiz, vs ile nesne durumuna düşen bedenin "bir örnek" olma, çabasının bir ürünüdür.

Bir tür yapay yazgıya mahkûm edilen cinsel beden, cinsiyet göstergelerinin yerine başkasını koyma anlamında, yani travestiliğin en geniş anlamıyla transeksüeldir. Baudrillard'a göre; cerrahi ya da göstergesel işlem olsa da, gösterge ya da organ olsa da, transeksüellik için geçerli olan bütün durumlarda söz konusu olan protezlerdir ve bugün bedenin yazgısı proteze dönüşmek iken, cinselliğin modelinin travestiliğin en geniş anlamıyla transeksüellik

[89] Ayfer Tunç, Aman Büber. İki Yüzlü Cinsellik. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul. 1995. s 10

[90] **Jean Baudrilard** *Kötülüğün Şeffaflığı Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme. Çev: Işık Ergüden, Ayrıntı Yayınları. İstanbul. 1998, s 29*

olması ve her yerde çekici bir konuma düşmesi gayet mantıklıdır. Çünkü en güzel tüketim nesnesi olan beden; nesnelerin kullanım değerlerinin kısa devreye uğraması tezinde olduğu gibi artık, ikincil kullanım alanıyla kendisinden söz ettirmektedir. Cinsel haz ve cazibenin temsilleri olan iki ayrı (kadın erkek) kutuptan oluşan beden, artık ikincil anlamları, yani protez ve estetik ameliyatlarla bir nesne durumuna düşmüştür. Bundan sonra artık bedenin görüntüsü önem kazanmaktadır.

George Simmel, görüntünün imaja dönecek kadar birikmiş bir sermaye olduğunu söylemektedir[91]. Günümüz toplumunun insanları da imaj düşkünüdürler. Onlar için önemli olan imajdır, görüntü (look)dur, dünya ile kurdukları ilişki seyir ilişkinden ibarettir. Birbirlerine olan cinsel eylemleri, sanki gerçek bir nesneyle ilişki içerisindelermiş gibidir. İmajları, kitle iletişim araçlarının tahriği ve desteğiyle koruması gereken en önemli özellikleridir. Birbirlerine karşı gösterdikleri ilgi kişisel iletişimden uzak, tamamıyla imaja yönelik bir kitle iletişimidir. İmaj, zorunlu tüketim mallarının da ötesindedir. Tüketim toplumunun insanları, türlü türlü reklamlarla donatılmış alıcısını bekleyen metalar gibi, kendilerini etiketleyerek kitlenin beğenisine sunarlar[92], işte bu anlamda da da travestilik; kimlik arayışına girmekten kaçınan bireyin şipşak bir belleğe sahip olabileceği, doğrudan bir bağlantı kurabileceği ve anında doğrulayabileceği bir reklam kimliğidir.

Baudrillard'ın, transseksüelliğe yönelik bedenin protezleşmesi tezi, A. Giddens'ın plastik cinsellik kavramını hatırlatmaktadır. Plastik cinsellik kavramına göre cinsellik, kendisine üreme dışı alanda da yer bulmaktadır. Plastik diye tanımlanması, saf ilişkilerin modern idaallere uygunluğundan kaynaklanmaktadır. Baudrillar'ın aksine Giddens, kimliğin oluşumunda ve bir proje olarak benliğin inşasında cinselliğin bu kadar abartılmaması gerektiğine inanmaktadır. Giddens'a göre cinselliğin bu şekilde abartılması, kendini ekonomik büyüme ve teknik kontrole adamış bir uygarlığın karşıtı değil, onun başarısızlığının cisimleşmesidir[93].

Cinsel beden gerçekten yapay bir yazgıya mahkûm olmuştur. Günümüzde plastik cerrahi operasyonlarının yaygınlaşması, geleneksel kadın-erkek cinsel kutuplarının farksızlaşması ve haz olarak cinselliğin çok fazla umursanmaması, bedeni yapay bir yazgıya sürüklemektedir. Cinsellik artık bir görünüm (look) den ibarettir. Cinsellik adına aranan şey, artık Freud'un üzerinde ısrarla durduğu cinsel haz ve cazibe değil, görünümdür. Mcheal Jackson örneğini veren Baudrilard, yapay bir cinselliğe mahkum edilerek protezler ve plastik cerrahi operasyonlarla yeniden şekillenen ve dönüşen cinsel bedenin melezleştiğini, Michel Jackson'ın ise bu türün kusursuz bir örneği olduğunu söylemektedir. Bu günün çocukları da melezleşmiş bir toplum karşısında şaşırmamakta, Michel Jackson da bu çocukların ideal bir gelecek için düşündükleri şeyin habercisi olabilmektedir[94]. Kendilerine kimlik arayacak zamanı olmayan bugünün çocukları için anında doğrulayabilecekleri, sadece görünümden ibaret olan, simgeler ve protezlerle şekillenen bir transeksüel kimlik söz konusudur. **"O**

---

[91] Jean Baudrillard. Tüketim Toplumu Çev Ferda Keskin. Hazal Deliceçaylı. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997. s 155

[92] Jean Baudrilard. Çev: Ferda Keskin, Hazal Deliceçaylı. A.g.e.. s 15-17

[93] Rana A Aslanoğlu. 'Bir Modernite Sosyologu Olarak A Giddens'ın Teorik Yaklaşımında inşa Edilen Birey ve Kimlik Projesi' Uludağ Üni. İktisadi İdari Bilimler, Fak. Dergisi. Bursa, 1998, Cilt 16. sayı. 2

[94] Jean Baudrillard. Çev: Işık Ergüden, A.g.e., s. 29 A.g.e., s 27-28

halde hepimiz transeksüeliz. Nasıl ki fiilen değişime uğramış biyolojik bir varlık isek, aynı şekilde fiilen transseksüeliz de. Ayrıca sorun biyolojik bir sorun bile değildir. Hepimiz artık simgesel olarak transeküeliz."[95]

Sh: 13-53

SONUÇ

Bilgi, deneyim, inanç, değer, tutum, anlam vb. birçok unsurun bireyler ya da gruplar tarafından benimsenmesi, kabul edilmesi, içerilmesi ya da bu unsurların dışlanması yoluyla oluşturulan ortak kimlik, toplumsallaşma sürecinin oluşması açısından önemli bir yere sahiptir. Aile, okul, din, komşuluk, yaşanılan coğrafyalar, kültür vb. toplumsallaşma sürecinin zeminini oluşturan unsurlara televizyon haberlerinin de katıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Toplumsal etkileşim sürecinde önemli bir yere sahip olan televizyon ve onun bir program türü olan haberler, toplumsal yaşam içerisinde ortak bir kimliğin oluşmasına yardımcı olurken, aynı zamanda topluluklar ve bireyler arasında kimlik farklılaşmalarının da zeminini oluşturmaktadır.

Varlığını ve hâkimiyetini devam ettirmek için farklılıklar yaratan ortak bir kimliğin her zaman için karşısına aldığı bir "onlar" yani "öteki" fikri bulunmaktadır. Çünkü kimliğin kavramsallaştırılması için sosyal ilişkilerin en az iki grup yani biz ve onlar şeklinde sınıflandırılması gerekmektedir. Kimliğin tehlikede olduğunun düşünüldüğü durumlarda daha fazla sahip çıkılmakta ve farklılıkların altı keskin bir şekilde çizilmektedir. Televizyon haberleri ortak kimlik düşüncesinin benimsetilmesinde kendine has söylem ve kurgulama yöntemleri ile kimliklere ait sembol ve simge yaratılmasında etkili olan araçlardan biridir.

Ortak kimlik "herkes" alanında yaşanmaktadır ve herkes alanı sıradan olma, tek düzeleşme ile ilintilidir. Televizyon haberlerinin söylemi ya da anlatı yapısı da herkes alanına paralel bir doğrultuda yani sıradan ve tekdüzedir. Siyasi, ekonomik, ulusal ve dış haberler gibi haber türlerine bakıldığında bu sıradanlık görülecektir. Bu konular hakkındaki haber yapıları ve söylemleri neredeyse bütün televizyonlarda aynıdır. Örneğin ulusal kimlik açısından önemli sayılan bir olayın ya da kavramın haber olarak bültenlere yansıması, çoğu zaman ulusal kimlik düşüncesinin korunması ve benimsetilmesi şeklinde olmaktadır.

Televizyon haberleri ortak aidiyetlerin, kimliklerin ve aynılaştırmanın oluşturulduğu zeminler olduğu gibi kimi zaman farklılıkların yaratılması ve ayrılaştırmanın sağlanması için de etkili bir araçtır. Herkes alanın doğal sonucu olan sıradan olma halinin dışında kalanların, bu girişimden vazgeçirilmeleri ya da sıradışı olarak ilan edilmeleri için televizyon haberleri bu görevi kendiliğinden üstlenmektedir. Herkes alanına ait söylemlerle şekillendirilen haberler, bu söylemin karşısında bulunan "ötekilerin" yaşam biçimlerini, davranışlarını, kimliklerini farklılaştırarak sınıflandırmakta ve sıradışı olarak etiketlendirmektedir.

Medya tarafından yaratılan kimliklerin nasıl ötekileştirildiği, farklılıkların hangi yöntemlerle abartılarak sıradışı kimlikler biçimine sokulduğu ve ne tür medyatik sunum biçimlerinin gerçekleştirildiği konularının tartışıldığı bu çalışma da sıradışı kimlik olarak travestiler seçilmiştir. Heteroseksüel "herkes"in karşısında kadın ya da erkek olmayı reddeden "ötekiler olarak ele alınan travestiler, haberlerde sunuldukları biçimiyle sıradışı kimlikler

---

[95] Jean Baudrillard. Çev . Bahadır Gülmez, A.g.e.. s. 17

kategorizasyonunda önemli bir yere sahiptirler. Çünkü travestiler ne heteroseksüel bir tanımda kendisine yer bulabilmekte, ne de homoseksüel bir destek görmektedirler. **Her iki taraf da böyle bir cinsiyetin varlığını kabul etmemekte, ama kendi cinsel kimliklerinin varlığını ve baskınlığını devam ettirmek için böyle bir kavramın (travestinin) varlığına ihtiyaç duymaktadır.** Dahası bu türlü bir kimliğin ortaya çıkarılması ve belleklere kazınmasında medya başroldedir. Televizyon haberleri de bu kimliğin sosyal rağbet bulmasında önemli mekanlar olarak iş görmektedir. Yani travesti şeklinde sunulan kavramın yaratıcısı da yine televizyon haberleridir. Cinsellikle ilgili literatürde transvestit; karşı cinsin elbisesini giyen ve dış görünümleri itibarıyla karşı cinse benzeme çabası içine girenler olarak tanımlanırken, bu kavram haberlerle birlikte şiddet ve fuhuşla anılan, "travesti"ye dönüşmüştür.

Sıradışı kimlikler olarak nitelendirilen travestiler hakkındaki haberlerin sunum biçimi, izleyicileri şiddet ve cinsel içerikli görüntülere bağımlı hale getirmekte ve birey gerçeklik hakkındaki toplumsal ve kültürel deneyimlerini haber deneyimleriyle karıştırarak gerçekliğini yitirmektedir. Travestiler hakkında sergilenen kavram kargaşası izleyiciye de yansımakta ve izleyicinin olayları yorumlayabilme kabiliyeti ortadan kalkmaktadır. Sadece izlenme oranını arttıran bir haber metası olarak ele alınan travesti olayları; izleyici üzerinde oluşabilecek etkiler, yönelimler, özdeşleşmeler düşünülmeden sunulmaktadır.

Travesti konulu haberler, şiddet ve cinsel içerikli görüntülerden oluşan kurgusuyla, rating getiren bir haber türü olarak günümüz televizyon haberciliğinin kolay kolay vazgeçemediği haber değerlerine sahiptir. Çünkü habercilik açısından olumsuz olarak değerlendirilen olaylar diğer olaylara göre daha değerlidir. Travesti haberlerinde olumsuz niteliklerin hepsine rastlamak mümkündür. Fuhuş, şiddet, kan, kavga, cinsellik, kargaşa gibi toplumsal açıdan önemli ve olumsuz sayılan olayların birçoğu travesti haberlerinin konusudur. Haberlerin bu şekilde kurgulanması ise olayların merkezinde yer alan travestilerin herkes alanının dışında kalan, ortak kimliğe aykırı davranışlarda bulunan sıradışı kimlikler olarak algılanmalarına neden olmaktadır. **Çünkü bu tür görüntüler travsetilerle özdeşleştirilmekte, onlarla anılmakta ve onları sistem için tehlikeli fakat rehabilite edilmesi gereken hastalıklı insanlar konumuna indirgemektedir.**

Çalışmanın genelinde, haber yapımcılarının bu tür bir sunumdan vazgeçmelerinin gerekliliği nedenleri ile birlikte verilmekte, travesti haberlerinin tarafsızlık, sorumluluk, kamuoyunu aydınlatma, halkı bilgilendirme ve bilinçlendirme gibi haber ölçütlerine ne derece bağlı kal-dığı eleştirel bir tavırla tartışılmaktadır.

Haberlerin kurgusu için seçilen görüntü ve perforelerin (haber metinlerinin) büyük bir bölümü şiddet ve cinsel içeriklidir. 2000 yılında yayınlanan 137 travesti haberinin 94 ünün fuhuş, saldırganlık, şiddet, cinsellik, ölüm, cinnet, eylem vb. içerikli görüntülerle kurgulanması, travestilerin sıradışı kimlikler olarak algılanmalarına ve bu tür görüntülerin travestilerle özdeşleştirilmesine, onlarla birlikte anılmasına neden olmaktadır. Çalışmada ele alınan on televizyon kanalının bir yıl boyunca yayınladığı travesti haberlerinin süresi, -6 saat 22 dakika 4 saniye - olarak hesaplanmıştır. Bu süre bir yıla yayıldığında ve bir haber bülteninin ortalama süresinin 30 ila 45 dakika arasında olduğu düşünüldüğünde izleyici bir yılın 8-9 gününü aralıksız olarak travesti haberlerini izleyerek geçiriyor olacaktır. Haberlerin bu yoğunluk da sunulması ve hemen her haberin (konu ile alakası olmasa bile) fuhuş ve şiddet içerikli görüntülerle kurgulanması travestiler hakkındaki algılamaların da bu yönde olmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu tür bir algılamanın sürekliliğinin sağlanması ve

algılamanın sağlamlaştırılması için şiddet ve fuhuş içerikli iletilerin çok sık olarak yinelendiği görülmektedir.

Araştırmada; İnter Star, Kanal D, NTV ve Kanal 7 televizyonlarında yayınlanan 56 haberin 50'sinde görüntü ve metin yinelemelerinin yapıldığı görülmüştür. Örnek haberler üzerinde yapılan incelemede görüntü yinelemelerinin; fuhuş ve şiddet içerikli görüntülerin yavaşlatmalarla ve yuvarlak içine almalarla defalarca tekrar edilmesi, metin yinelemelerinin ise; ifadelerin önyargılı bir üslupla birçok defa yorumlanarak tekrar edilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda travesti haberlerinin aylara göre dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, standart bir uygulamanın hakim olduğu görülmüştür. Sekiz ayda yayınlanan haber sayısının 12-16 arasında olması ve bir ayda yayınlanan travesti haberlerinin ortalama 3-4 arasında değişmesi standart bir uygulamanın var olduğunu göstermektedir.

Travesti haberlerinin sunumda ortaya çıkan bir başka önemli sonuç da travestilerin haberlere konu olduklarında, çoğu zaman bazı nitelendirmelerle sunulmalarıdır. **'Travesti Terörü", 'Travesti Şovu", "Saldırgan Travestiler" gibi nitelendirmeler, travestiler hakkındaki algılamayı kolaylaştırmakta ve haberin ikna gücünü arttırmaktadır.** Haber metinlerinde kolay algılama ve anlaşılır olma endişesiyle yapıldığı düşünülen bu tür ifadelere, (çeşitli biçimlerde) 56 haberin 31 adetinde rastlanmıştır. Bir tür yorum sayılan bu nitelendirmeler, travesti davranışlarının ve eylemlerinin (yavaşlatılarak, yuvarlak içine alınarak, sürekli tekrar edilerek) abartılmasıyla oluşturulmaktadır. Nitelendirmelerin çoğunlukla travestiler hakkında ki algılamayı ve hafızada tutmayı kolaylaştırmaya yönelik olarak yapılan ikna edici bir yöntem olduğu düşünülmektedir.

Travesti haberlerinin; habercilerin bakış açıları, konular için görüşlerine başvurulanlar ve travestilerin propaganda yüklü ifadeleri doğrultusunda şekillendirdiği görülmüştür. Haberin kurgusu içerisinde uygun yerlere yerleştirilen röportajlar travestiler hakkındaki gerçeğin (haberin gerçeği) yansıtılması açısından önemlidir. **Travesti haberlerinde görüş bildirenler ve röportaj yapılanlar çoğunlukla travestilerdir**. Toplam 17 haberde travestilerin kendilerini anlatma ve ifadelerini sunmaları için fırsat verilmiştir. Görüşlerine sıklıkla başvurulan diğer kişiler ise psikolog, sosyolog ve cerrahi operasyon yapan uzman otoritelerdir. Bu kişilerin görüşlerine 7 haberde rastlanmadadır. Fakat otoritelerin travestiler hakkında bildirdiği görüşlerin, haberin anlatısıyla doğru orantılı olduğu görülmektedir. Zira haberin kendisinin kurgudan ibaret olması, görüşlerin verildiği röportajların da seçilmiş olduğunu (kurgulandığını) ve haber yapımcılarının görüşleriyle aynı doğrultuda şekillendirdiğini göstermektedir.

Travesti kimliğinin haberlere yansıtılış biçimi grup kimliği içerisinde kategorize edilerek sunulmaktadır. Haber anlatı formunun oluşturulmasında etkili olan kategorize etme süreci; davranışlar, giyim tarzları, konuşma biçimleri ve yaşam alanları gibi belirli özelliklere sahip olan travestilerin de kategorize edilerek sunulmasına sebep olmaktadır. Çünkü kategoriler, algısal kümeler olarak travestiler hakkındaki gerçeğin (fuhuş ve şiddete dayalı geçeklik) algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Kategorize edilen travestiler hakkında enformasyon bombardımanına uğrayan izleyici, yeni bir enformasyonla karşılaştığında zorluk çekmeyecek ve yeni enformasyona öncekilerle ilişkili olarak anlam "çerçeveleri" ve "şemaları" uygulayacaktır. İncelediğimiz televizyonlarda, bir yılda yapılan 56 travesti haberinden sadece

3 tanesinin kişisel haber olduğu anlaşılmıştır. Bir tek travestinin hayatını konu alan haber sayısının 3 taneyle sınırlı olması, travestilerin kategorize edilmiş grup kimliği altında sunulduklarını ortaya koymaktadır.

Toplumsal yaşam içerisinde, başka insanlar hakkındaki deneyimlerin ve yargılamaların büyük bir kısmını evinde oturarak televizyon ekranlarından öğrenen izleyiciler için travesti haberlerinin sunuluş biçimi önemlidir. Çünkü aynı zamanda toplumda birey olarak yer alan izleyici travestiler hakkındaki algılamayı, onları tanımayı, bilmeyi ancak televizyon haberleri aracılığıyla edinmektedir. Ekranlardan sunuldukları haliyle travestiler; fuhuş yapan, karşılarına çıkan herkese saldıran, çok para kazanan, gruplar halinde hareket eden ve haklarını savunmasını çok iyi beceren güçlü insanlar olarak izleyicinin karşısına çıkar-tılmaktadır. Bu şekilde bir sunumun sürekli yinelemelerle verilmesi ise travestiler hakkındaki tek gerçeğin habercilerin sunduğu gerçek olduğu düşüncesini de sağlamlaştırmaktadır. Araştırmada, "transvestit" olmayı bir cinsel tercih olarak gören, şiddet olaylarından kaçınan ve yaşamını sürdürmek için fuhuş yapmaya ihtiyaç duymayan insanların "geçekte" varoldukları halde, haber değerlerinin olmadıkları görülmüştür. Araştırma boyunca bu tür haberlere rastlanmamıştır. Dolayısıyla televizyon haberlerinde sunulan "travesti" portresinin, gerçek anlamda bir cinsel yönelim ve karşı cinsin elbiselerini giymekle tanımlanan "transvestit" lerle bir ilişkisi bulunmamaktadır. Günümüzde, travestiler hakkındaki deneyimlerinin ve yargılamalarının büyük bir bölümünü haberlerden aldığı iletilere göre şekillendiren bireyler travestilerle kuracakları ilişkileri ya da onlara gösterecekleri tepkileri yine haberlerden öğrenerek gerçekleştirmektedir.

Bu çalışmada otaya çıkabilecek en temel sonuç:

Travesti kimliğinin medyatik bir kimlik olduğu ve medya aracılığıyla bir kimlik edinen tra-vestilerin şiddet ve cinsel içerikli görüntülerin kullanılmasıyla da bir haber değeri kazandığı ve haber yapımcılarına göre bu tür bir habercilik anlayışının haberlerin izlenme oranını arttırdığının düşünülmesidir. **Haber yapımcıları şiddet, cinsellik ve aksiyon yüklü görüntüleri haber değerliliği açısından birinci sırada tercih etmekte, evrensel haber değerlerini ise göz ardı etmektedirler.** Bu şekliyle haberler izleyiciyi bilgilendirme kaygısından uzakta, daha çok dramatik program türleri gibi rating alması gereken bir program türü olarak algılanmaktadır.

Sh:149-154

Kaynak: Yusuf YURDİGÜL, MEDYATİK KİMLİKLER, Farklılık, Ötekilik, Sıra dışılık Bağlamında Traversti Kimliği, Editör Aslı Acar YURDİGÜL, 2008, Tablet Yay., Konya

****

Bu yazıya ek olarak Pınar ÇEKİRGE'nin "Niçin İntihar" eserindeki bu anekdotu okuyalım.

BELKİ DE BİR ÖZENTİ…

Arabesk kültürün giderek intihar olaylarına sızmasını Faruk Güçlü şöyle anlatmakta:

«Kültürel bir temelden yoksunluğun, arabesk-gecekondu kültürünün etkisi özellikle genç nüfus üzerinde hızlı bir tesir gösteriyor: TV'de yayınlanan bir dizi filmin artisti kamuoyunda

günün konusu olabiliyordu. İnsanlar filmde seyrettikleri bir artistle platonik bağlar kurarak âşık olabiliyorlardı. Ya da tip olarak hoşlandıkları, düşledikleri tiplere ya da çevrelere karşı büyük bir özenti duyabiliyorlardı. Hele bu insanların ekonomik ve siyasal bunalımla baş başa bulunmaları işi çözümsüzleştiriyor ve insanı kendi kendisini yok etme olayına kadar götürüyordu.

1980-1985 dönemini kapsayan ve Ankara anakent sınırları içindeki adli ve hastane kayıtlarını esas alan çalışmamız, erişilebilen 681 intihar olayından 28 tanesinin sinemadan, basından ya da TV'de yayınlanan bir filmden etkilenerek zaten varolan açmazlardan kurtulmak adına intiharı seçtiklerini ortaya koymuştur. Sinema, basın ya da TV bunalımda olan insanlar için bir neden değil, yol gösterici bir sonuç olabilmektedir. Hele bu iletişim araçlarınca intihar olaylarının kahramanlık gibi gösterilmeye çalışılması, toplumumuzun genelinde varolan, erkek adam, yiğit adam vb. duyguları körüklemektedir. Ülkemiz genelinde kadınların intihara daha çok teşebbüs etmelerine karşın, erkeklerimizin daha fazla kendilerini öldürmeleri bunun en güzel kanıtı sayılabilir.»

Kahramanlarla açık ya da örtük özdeşim sadece ilk gençlik ya da çocukluk dönemleriyle sınırlandırılamaz elbette. Özdeşim, taklit yaşantımızın her döneminde yedeğimizdedir...

Kimi araştırmacılar, model özelliği olan televizyon iletilerini içeren dizilerin intihara karar vermiş kişileri etkilediğini ve intihar kararını çabuklaştırdığını ileri sürmektedirler. **Prof. Dr. Özcan Köknel'e göre; «İntihar etmeye kararlı ve bunu mutlaka gerçekleştirecek olan insanın, televizyondaki intihar iletisiyle daha çabuk intihar etmesi intiharları artırmamakta, yalnızca eylemi hızlandırmaktadır,» görüşü pek de geçerli değildir. Zira, Almanya'da intihar konusunu işleyen bir filmin TV'de ikinci kez gösteriminin ardından gençlik intiharlarının oran ve yoğunluğunda yavaş yavaş bir azalma saptanmıştır.**

Yirmi yıl önceydi sanırım. O zaman Şan Sineması vardı, şimdi bir yangın kalıntısına dönüşen... Kırmızı tonların hâkim olduğu, en güzel yerli filmlerin ardı sıra gösterime konduğu geniş, güzel bir sinemaydı Şan.

Filiz Akın'a hayrandım o yıllarda. Hiçbir filmini kaçırmazdım. Şan'da Acı Hayat'ı izledikten sonra çok uzun süre etkisi altında kalmıştım. Sıradan, ağır ağdalı bir melodramdı Acı Hayat. İki genç kan davası nedeniyle engellenmişler, birbirlerine yasaklanmışlardı. Çözümü intiharda bulmuşlardı sonunda. Uludağ'a gitmişlerdi. Arabayı durdurup birbirlerine sokulmuşlardı... Dışarıda tipi... soğuk bir ölümdü, ama yüzlerinde dingin bir ifade vardı kurbanların... bir tüp ilaç aldıktan sonra Uludağ'da karların arasında uykuya dalmak bir fantazi olmuştu benim için. Kendimi mutsuz hissettiğimde sıklıkla sığındığım bir fantazi...

Televizyon yayınlarının intihar iletileri üzerine şunları söylüyor Prof.Dr.Özcan Köknel:

«ABD'de intiharı önlemek için yapılan televizyon yayınlarının intiharı artırdığı saptanmıştır. Yapılan araştırmalar, kahramanları ünlü olsun olmasın, intiharla ilgili ya da intiharı konu ve sorun olarak alan televizyon yayınlarının özellikle gençler arasında az da olsa intiharı anlamlı biçimde artırdığı kabul edilmiştir.

Amerika'da toplumbilimci Philips ve Carstensen kitle iletişim araçlarıyla, özellikle televizyonda verilen intihar iletilerinin gençler üzerindeki etkilerini incelemek için bir dizi araştırmaya girişmişlerdir. Bu amaçla çeşitli televizyon kanallarında yer alan

programlarından intihar ile ilgili olanlarını arşivlerden bulmuşlar, yine arşiv araştırmasıyla bu programları izleyen günlerde basında çıkan intihar olayları haberlerini toplamışlardır.

Bu programları izleyen günlerde intihar olaylarının artığı saptanmıştır. Öte yandan bu intihardaki bu artışın sayısal olmadığı da görülmüştür. Bu artış, intiharı konu alan dizinin, filmin çarpıcılığına, etki gücüne, süresine ve yayın saatine paralel olarak yükselmektedir.

1980 li yıllarda Fransa'da yayınlanan Nasıl İntihar Edilir adlı kitabın 1980'li yıllarda intihar edenlerin evlerinde bulunması bu etkiyi bir kez daha vurgulaması açısından değerlidir.

İntihar Durkheim'in dediği gibi, **«Bulaşıcı bir salgındır.»** İnsanlar, özellikle de gençler izledikleri, okudukları bir film ya da öykü kahramanından kolayca etkilenme onu taklide yeltenebilmektedirler. Olay bir merak, bir deneme, bir özdeşim, bir ilgi çekme olayıdır bu bağlamda ve risklidir.

Sh: 79-81

NİÇİN İNTİHAR?

****

KÖTÜLÜĞÜN ŞEFFAFLIĞI-
AŞIRI FENOMENLER ÜZERİNE BİR DENEME
JEAN BAUDRİLLARD

İrade Sapması
Enerjinin Yazgısı
Terörizmin Aynası
Fotokopi Ve Sonsuz
Uzlaşmazlık
Kendi Cehennemimizi Yaratırken
İşlemsel Temizlik
Viral Konukseverlik
Venedik Takibi
Farklılık Melodramı
Ölüler Sergisi
Tuhaf Cazibe Olarak Nesne
Kökten Egzotizm
Trans-Estetik
Hepimiz Sanal Olarak Bağışıklık Sistemi Özürlüleriyiz
Orji Bitti, Şimdi Ne Yapacağız?

Kaynak: Kötülüğün Şeffaflığı- Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme
Fransızcadan çeviren Işık Ergüden, Birinci basım: Ağustos 1995
İkinci basım: Ocak Ayrıntı Yayınları İstanbul

İÇİMİZDEKİ ŞEYTANLAR SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK-NGO)

Hzl: Dr. A. Nazmi Çora

"Önsöz" den

Bizler o kadar iyi niyetli ve hoşgörülü bir milletiz ki, ben bile kendimi akıllı bilirken adı geçen kitaplarda ismi bulunan batı yanlısı dernekler ve kuruluşlara bilmeden safiyetle çeşitli bağışlarda bulunduğumu gördüm ve ürktüm.

Amacım sizlerin gözünü birazcık açmaktır. Sizlerin gözü açılırken eminim Türkiye'nin de gözü açılacaktır.

Açık ya da örtülü ilişkiler, bir resme dönüştürüldüğünde Amerikalıların "WEB" yani "Örümcek Ağı" demelerinin gerçekçiliği de anlaşılacaktır. Bunu yapamasak bile açtığımız yolda ilerleyecek olan genç araştırmacılar, Türkiye ağında yer alanların içini dışını, iktisadi çıkar ilişkilerini, "think düşünce" batı hizmetkârı yardakçılık işleriyle doldurdukları küçük "tankkendi ceplerini-keselerini" inceleyerek, hepimizin anlayacağı şekilde gözümüze gözümüze sokacaklardır. Doğdukları büyüdükleri, her şeyinden faydalandıkları bu ülkeyi, para, rütbe ve mevki uğruna satmaktan çekinmeyen, bana göre bu zavallı vatan hainlerini açığa çıkartacak ve onları bu ülkede yaşadıklarına pişman edeceklerdir.. Bu işin bilimsel irdelemesini yapacak olan akademisyenler de eklenirse; gerçekten batı çıkarlarına hizmet veren sözde demokratik örgütlenme ve parçalanmaya karşı, ulusal bir dayanışma dönemine girebiliriz. Yabancı para gerektirmeden, sadece kendi imkânlarımızla, sadece damarlarımızdaki asil kanla beslenerek gerçek vatanseverler bu ahlaksız örgütlenmeye karşı çıkacaktır. Yani "Zor oyunu bozacaktır!" İşte o "zor" milliyetçi ve bağımsızlıkla tutuşan Türk Milleti tarafından, Atatürk'çü Türk Gençleri tarafından bozulacaktır.

ABD'nin uyguladığı strateji çok basit, ama basit olduğu kadar da etkili. David Icke'nin "Brillant Book" isimli kitabında açıkladığı ve kendi deyimi ile şans eseri ele geçirdiği kopyalara dayanarak yazdığı kitaba göre bir nevi Psikolojik Harekât olan ***"Sessiz Savaş"*** ilk defa 1954 yılında uluslararası seçkinlerin bulunduğu bir toplantıda açıklandı. (Acaba aynı yıl toplanan Bildenberg Toplantısı olabilir mi?)

Sessiz Savaş'a göre, halkın (ister kendi halkınız ister hedef ülke halkı kontrolünün) ele geçirmenin en basit yolu;

1. **Onları şaşkın hale getirmek,**
2. **İlgilerini aslında hiç önemli olmayan ve sizin maksatlarınızı gizleyen tali, önemsiz beş para etmez konulara çekmek ve böylece onların ulusal çıkarlarını ilgilendiren konulara, yani gerçek sorunlara odaklanmasını yok ederek bunları unutturmak,**
3. **Ulusu meydana getiren temel disiplin ve prensipleri sarsarak tedricen yok etmek ve istediğiniz fikir ve sistemi halka kabul ettirerek bu yeni sisteme halkı uydurmaktır.**

Halkın dikkati ve düşünceleri gerçek sorunlardan, yapma ve önemsiz sorunlara yöneltilir. Böylece zihni faaliyetleri sabote edilir. (Örneğin, Milli servetler, milli büyük kuruluşlar

yabancılara peşkeş çekilirken, yer altı zenginlikleri yok pahasına devredilirken, güneyde ulusal çıkarlara aykırı bir sözde Kürdistan temelleri atılırken (bu örnekleri binlerce sıralayabiliriz) halk cumhurbaşkanı seçimi, türban konusu, yeni anayasa hazırlığı, Seda'nın elbisesi, Ajda'nın silikonu, şunun selulitleri, Kadirin epostaları ile günler doldurulur. Gerçek vatanın satılması olayı halka unutturulur. Resmen uyutulur.

Zaman içinde halkın eğitim seviyesi düşürülür. Düşük kaliteli eğitim verilir. **Araştırmaya, incelemeye yönelik çalışmalar durdurulur. *Bilim adamları kendileri araştırmaktansa, başkalarından aşırmayı, yabancıların taraflı yayınlarını kopya etmeyi seçer.*** Kafaları dumura uğrar dolayısı ile yetiştirdikleri öğrenciler de onlar gibi olur. Teknik yaratıcılık cesaretleri kırılır. Özgüvenleri yok edilir. Hedef ülkeyi, o toplumu aşağılayan, küçümseyen deyimler nakaratlar yaratılır. Medya vasıtasıyla binlerce defa tekrar edilerek halkın beynine bunun normal olduğu işlenir. Aşağılayıcı karikatürler, karikatür dergileri yayımlanır. Acımasızca halkın zavallı, aptal, geri kalmış, cahil, terbiyesiz, görgüsüz, kültürsüz olduğu yinelenirken aynı anda ABD ve batının ne kadar gelişmiş ve kültürlü olduğu söylenir ve beyinlere bu işlenir. Öyle bir zaman gelir ki artık ABD ve batıya karşı tek bir kötü söz söylemek size derhal Satılmış Medya tarafında yargısız infaz getirir. Zaten sürekli ABD'de de böyle denerek her türlü fikir size yutturulur.

Kısaca zihni ve duygusal bir tecavüzdür söz konusu olan. Medyada özellikle TV ve gazetelerde sürekli bir seks, cinsiyet, eşcinsellik, şiddet, savaş, acı vurgulanır, böylece merhametsiz, hayvani, duygusal hareketler ve saldırı bilinçaltına yerleştirilir.

Bu arada milli değerleri savunan anti ABD'ci dizi ve filmler derhal medyatik baskı altına alınır ve derhal anti kampanya başlatılır. (Örneğin iyi veya kötü tarafları olabilir bu tartışma konusudur ancak "Kurtlar Vadisi gibi Anti ABD dizileri, içinde şiddet, mafyacılık vb şeyler var diye yasaklanır ve yenilerinin çıkmaması için baskı yapılır. Peki, bunlardan çok daha fazla şiddet, anormal seks ilişkileri, mafya gösterileri olan ABD film ve dizileri... Haşa onlara kimse ses çıkaramaz. Onlar batı ürünüdür. İyidir.

Kısaca; içinde biraz ulusal bilinci yükseltme varsa tu kaka, ABD ve batıyı güçlü gösteriyorsa ve onun korkusunu yayıyorsa amenna!

Birileri vatanı satıyormuş, vatan hainleri bırakın gizlice, artık açıkça meydan okuyormuş?

Aman ne gam! Sen dağlara doğru "Doğa yürüyüşü"ne bak!

Güneyde sözde Kürdistan kuruluyormuş!

Bu da mı dert!

Ülkede kargaşa yaratmak için vatanseverler öldürülüyor muş, milliyetçiler sadece medya baskısı ile suçsuz yere hapislere atılıyormuş, milliyetçi kuruluşlar dernekler acımasızca satılmış medya tarafından bombardımana tutuluyormuş!

Ya boş ver şimdi! Da Vincinin şifresinde çözümü vardır onun. Orda yoksa Simyacıya bakarız! Hem baksana Bilge Ferrarisini de satmış! Meditasyon her şeyi çözer!. Bir uyuştun mu gerisi kolay! Ha birde şu kansere falan nasıl çözüm bulacağız!

Tarihi ve hukuku yeniden yaratarak halkı yanlış ve saptırılmış düşüncelere inandırmak ta iyi bir yöntemdir.

"Ne milleti kardeşim, k... sıkarak yaşayan bir toplumun tarihi mi olur" "Hangi Kurtuluş Savaşı, eşekten düşüp bir kişi ölmüş Kurtuluş Savaşı diyorlar" Ç.A.

"Bu kurtuluş değil, kurtulamayış savaşıdır" M.A.

"Vahdettin hain değildir" B.E

"Ben vatanı bir kadın memesine satarım "A.A

"Çanakkale savaşı da neymiş, orda Anzak'lar acı çekti, senin vatanını korumak kimin umurunda" B.U.

"Ne yapacaksın Atatürk'ün Nutkunu, zaten modası da geçti"

Yakup Kadri'de kim, Mahmut Esat Bozkurt mu? Hiç duymadım zaten hepsi geçmişte kaldı boş ver!

Benim kanıma dokunan bu sözler yukarıda **baş harflerini koyduğum gazete köşe yazarları, yapımcılar, beyni dumura uğramış gençlerden birkaç alıntı.** Ya sizler bunları okuyor işitiyor ama ne yapıyorsunuz? Ayıp sizlere... Atatürk'ümüz size bu vatanı emanet ederken böyle suskun ördekler gibi durun mu dedi yoksa bunlara karşı çıkın, devrimlerimizi koruyun mu? Her şey yasal yoldan ama korkmadan, örgütlenerek yasalara uygun hainlere karşı koyarak.

ABD için genel kural; Düzensizlik ve kargaşadır.

Düzensizlikte fayda vardır. Daha fazla karışıklık daha fazla ABD ve batı lehine fayda'dır. En iyi yaklaşım, önce hedef ülkede kaos ve problemler yarat, sonra senin çıkarlarına uygun çözümleri kabul ettir'dir.

Yetişkin nüfusun dikkatini gerçek sosyal ve milli sorunlardan uzak tut. Onları hayali, ufak ve önemsiz sorunlarla sürekli meşgul et.

Memleket meselesi ne imiş?

Hele şu altılı bir tutsun, bak neler oluyor!

Bırak şimdi onu, şu ekolojik denge ne olacak onu bir anlat sen!

Kuvayi Milliye mi, o da neymiş?

Sen asıl Green Peace'e bak, kendilerini nasıl zincirlemişler ama!

Atatürk zincirlerimi kırmış?

Hadi canım sende atma şimdi! Parti örgüt olmadan bir şey olmaz mı diyorsun? O da nereden çıktı? Atatürk mü yapmış?

Ya o Atatürk zamanı, nereden bulacağız şimdi biz o zamanı!

Zaten iktidar kirli bir mekanizma, sivil toplum hedefleri bize yeter. İktidarı hedefleyeceğiz de ne olacak? Bırak iktidarı gericilere ve Amerikancılara, onlar kirlensin. Biz Sivil Toplum Örgütleriyle idare edelim.

Parti, marti! Zinhar! Bırakın bunları arkadaşlar!

Okullarda eğitimi sulandırın ki genç nüfus bilgisiz, görgüsüz olsun, zihin faaliyetleri, inceleme ve araştırma alt yapısı olmasın.

Usta cadı dizisinden bir replik **"Senin tarih dersin yok mu? Gitmeyecek misin?"**

El cevap; **"Ya boş ver tarihi, bana ne geçmişte kim ne yapmış"**

Tarih dersini sanıyorlar ki geçmişte olan biteni öğrenmek! Aslında gençlere de hak vermek lazım, sistem öyle sunuyor, öğretmenler öyle anlatıyor.

Peki, evladım, geleceği neyin üzerine kuracaksın?

İşte ABD var! Batı var, oralarda düşünen bir sürü insan var (Yani benden akıllı beni güden demek istiyor beynine çakılmış) onlar yapar benim geleceğimi!

Aslında gerçekten de geleceğimizi yapıyorlar, hatta hem geçmişimizi hem de geleceğimizi yapıyorlar. Zevkle!!

Tarih insana sadece geçmişini bilmek için değil, geleceğini de kurtarmak için gerekir evladım.

Geçmişi olmayanın geleceği olamaz ki evladım.

Asker yerine para baronlarının emrinde onların talimatlarına uyan bilgisayar programcısı, silah yerine bilgisayar, barut yerine veri, mermiler yerine durumlar senaryolar kullanarak savaş yapıyor. Bu kirli bir savaş. ***Bunun adı "Sessiz Savaş"***

Sessiz ve derinden, halkın farkında olmadığı, sürekli bir savaş bu. Gürültü çıkartmıyor, herhangi bir kişinin günlük hayatına alenen müdahale etmiyor. Halk bu silahı anlayamadığından, saldırıya uğradığına ve baskı altında olduğuna asla inanmıyor.

Psikolojik baskıdan ekonomik baskıya kadar çok geniş bir yelpazede gittikçe artan bir dozda yapılan bu baskı sonunda;

Halk bu baskının varlığına adapte olur, uyum sağlar ve bu sinsi tecavüzden sanki zevk alırmış gibi tahammül eder, hissizleşir ve robotlaşır.

Böylece etkin güç, halkın doğal, ekonomik enerji kaynaklarının, sosyal hayatının, zihinsel ve duygusal yapısının hatta DNA'larını inceleyerek genetik yapısının zaaflarını tespit eder ve bunlara saldırarak halkın sosyal hayatına, devletin ekonomisine, tercihlere doğrudan müdahale eder.

Halk içgüdüsü ile bir şeylerin yanlış olduğunu hisseder, fakat sessiz silahın teknik özelliklerinden ötürü duygularını makul bir şekilde izah edemez veya kendi zekâsı ile problemlerle uğraşamaz. Bu nedenle nasıl yardım isteyeceğini, nasıl kendini savunacağını, nasıl örgütleneceğini bilemez.

Şimdi yazdıklarımızı kısaca özetleyelim;

Soru: Saldırının amacı nedir?

Cevap: Amaç kitlelerin beynini ele geçirmek ve esir almak.

Soru: Nasıl bir güç tarafından yürütülmekte ve planlanmaktadır?

Cevap: İnsanlığı kölesi haline dönüştürmek isteyen ve bir iktidar mekanizmasına sahip örgütlü bir güç tarafından yürütülmekte ve planlanmaktadır. Genel olarak emperyalist devletler denilen batı ülkelerindeki etkin güçler diyebiliriz. Özel olarak baktığımızda ise yani ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde karşımıza ABD gibi örgütlü bir güç çıkmaktadır.

Sorunu nasıl çözeriz;

1. ABD ile boy ölçüşebilecek bir iktidarı hedefleyen örgütlenme içine girilmelidir. Bunun en son ve en güzel örneğini büyük kurtarıcımız Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde Kurtuluş Savaşın'da yaşadık. Asil kanımızda, genlerimizde bu güç ve yetenek var. Yani un ve yağ var ama adam yok....

2. Rahat koltuğundan kalkıp ocağın başına geçeceksin. Yani halka ineceksin, örgütleneceksin, her vasıta ile korkmadan, yılmadan, karamsarlığa kapılmadan, inanarak halkı aydınlatmak için kolları sıvayacaksın. Bu milli örgütsel faaliyet zihnini özgürleştirecek ve doğruları bulacaksın.

Organizasyon yoksa güçte yoktur. Bireysel güçler yok olmaya mahkûmdur. Örgütlenme güç demektir.

O zaman yapılacak tek şey, ABD' ye karşı halkın haklarını koruyabilecek ve iktidarı hedefleyen bir partide örgütlenmektir. Tıpkı Atatürk'ümüzün yaptığı gibi. Tıpkı Kuvayı Milliyecilerin yaptığı gibi

"Sevdiğini mertçe seven kişi
Pervane gibi özler ateşi
Sevipte yanmaktan korkanların
Masal anlatmaktır bütün işi"

Dr. A. Nazmi Çora

Sh: 7-16

Giriş

Ulus devletler, dünya egemenliğine soyunan ABD ve diğer Süper Güç diye geçen ülkelerin önündeki en büyük engeldir. Çünkü ulus devletler kendi topraklarının kullanımına ve iktisadi ortamına dışarıdan yapılacak girişimleri, dış siyasetlerinin doğrudan yönetilmesini engelleyebilirler. Daha da kötüsü, yandaş yönetimlerin yerini her an daha bağımsızlıkçı yönetimler alabilir.

Ulusal egemenliklerinden ödün vermeye yanaşmayan bu tür devletlerin sınırlarını eleğe döndürülmesi işi, örtülü, kirli işlerle becerilemez ve ilgili ülke insanlarının onayı alınmadan gerçekleştirilemez. Bu nedenlerle, 'hür dünya' işlerinden, "insan hakları" ve "din hürriyeti" bekçiliğine çevrilen operasyon ile ABD'nin uygun göreceği türden demokrasiler kurulmalıdır.

Dünyanın 92 ülkesinde devlet yönetimlerine paralel yönetim şebekesi oluşturan ABD ve Batı Avrupa devletleri egemenliklerini gizliden değil, olabildiğince açıktan pekiştiriyorlar. Bunu yaparken kurdukları ya da kurdurttukları Think-tank, düşünce topluluğu, grup çalışması, proje, yuvarlak masa toplantısı, bilimsel konferans, dernek ve vakıflar aracılığıyla toplumun tüm kesimlerini örgütlüyor, yasa değişikliği çalışmalarını yönlendiriyor ya da yasa tasarılarını kendileri kaleme alıyorlar. Ülkeyi yönettiğini sanan devletin kurumlarına 'reform' için para veriyor ve değişiklikleri kendi bildiklerince yönlendiriyorlar.

Gizli örgütlenmelerle Polonya karıştırılmış, Moskova'da kurulan derneklerle yönetime sızılmış ve muhalefet örgütlenmişti. Sosyalist sistemin çökertilmesinden sonra ulusal devletlerin iç düzenlerinin ele geçirilmesi ve parçalanması süreci başlatıldı.

Türkiye gibi müttefik ülkelerdeyse, olası bağımsızlık eğilimlerini bastırmak ve devletlerin tüm ulusal çekirdeklerini yok etmek, iktisadi ortamlarını korunaksız, yönlendirilebilir, gerektiğinde karıştırılabilir bir durumda tutabilmek için güdümlü örgütlerin desteğiyle yasal değişiklikler yaptırmayı başardılar. **Kirli operasyonları saklı tutarken toplumun tüm kesimlerini istedikleri anda harekete geçirebilecek denli örgütlemiş bulunuyorlar.**

Operasyonun en önemli ayağı "çok kültürlülük" üstüne kuruldu. Başlarda "farklılıklar zenginliğimizdir" diyenleri bile şaşırtacak denli kısa bir sürede farklılıklar etnik azınlık isteklerine yükseltildi. Toplumun dinsel dayanışmasını da denetim altında tutabilmek için **"Din Hürriyeti"** senaryosunu büyük bir başarıyla uygulayan ABD örgütleri, dinsel topluluklarla, şeyhlerle, şıhlarla, vakıflarla ilişkilerini geliştirerek demokrasi(!) cephesine katıldılar.

Öyle başarılı oldular ki, Irak işgali sürecinde karşı çıkması beklenen Türkiye'nin İslamcı muhalefeti bile vurdumduymaz oldu. ***Türban özgürlüğü örgütlenmesiyle ve eylemlerle birlikte kurumların ve toplumun tepkileri ölçüldü.*** Gerektiğinde suikastlar düzenlendi.

Operasyon her kesimi Türkiye Cumhuriyeti'nin yasallığına karşı birleştirdi. Siyasal partiler 'siyasi eğitim' adı altında operatörlere bulaşınca topluma önderlik edecek muhalefet de kalmadı.

Oysa olay daha derindeydi. Bir ülkede yaşayanların düşünce sistemleri ele geçiriliyor, demokratik kitle örgütleri yok edilirken birkaç seçmece kişinin kurduğu dar üyeli dernekler toplumsal muhalefeti, güdümlü medya ve devlet yöneticilerinin desteğiyle gütme yeteneğine kavuşuyorlardı. Bu dernek ve vakıflar dışarıdan aldıkları büyük devlet desteğinin karşılığını o devletin dışişlerine ulaştırılan ve milli menfaatlerimizi tehdit eden raporlarla ödüyorlar..

Eskilerde "casusluk" olarak nitelenebilecek bu uygulamalar şimdilerde demokrasi için ortak çalışma' adı altında rahatça özümsenebiliyor. Yabancıların dernekleri, vakıfları ve siyasi partileri toplum yönetiminde etkinlik sağlayabiliyor. Başkentte bile şubeler açıyorlar. Zamanı geldiğinde harekete geçip merkezi devleti ele geçirecek olan gençlik örgütlenmesi için büyük paralar harcanıyor.

Bu nedenlerle, devlet merkezlerinin egemenlik araçları ellerinden alınıp, halk kitlelerinin merkeze olan güven ve bağlılıkları zayıflatılıyor, Ulusal yönetimler, kısa devre edilerek, dünya egemenlerinin NGO Vakıf-Enstitü gibi örgütleri aracılığıyla, kitlelerle doğrudan ilişkiye geçmek, daha ekonomik ve daha kalıcı bir yöntem haline geliyor.

Ülkelerde devlet ile halkın arasına, ABD adına bir tür uzaktan yönetim şekli olarak adı sivil(!) kendileri dışarıdaki devletin güdümünde bir dernekler, vakıflar, meslek kuruluşları ağı kuruluyor.

İç gelişmelere, kapanmış tarihsel yaraların yeniden deşilmesiyle yoğunlaştırılan etnik kışkırtmalar, ekonomik şantajlar, din hürriyeti kapsamında geliştirilen eylemler, Amerika'nın ya da Avrupa'nın şu ya da bu üniversitesinde, Türkiye'nin bütünlüğüne, temel yasallığına saldıran toplantılar, konferanslara, Avrupa'dan Türkiye'ye parlamenter akınları, yabancıların yerel yönetimlerle Cumhuriyet devletinin bilgisi dışında gerçekleştirdikleri doğrudan kapalı toplantıları, ülkenin enerji kaynaklarının kullanımına karşı, tarihsel kalıt ya da çevre adına, abartılı uluslararası karşı kampanyalar, ulusal kurtuluşun simgesi olan anma günlerini, sözde dostluk adına, silikleştirme adımları eşlik ediyor. Böylece, olası uluslararası müdahalenin

cephesi kuruluyor. İçerideki kutuplaşma bazen sert bazen göreceli olarak daha yumuşak kışkırtmalarla olgunlaştırılıyor.

Özetlediğimiz girişimlerin en kısa tanımı: Türkiye Cumhuriyeti'nin temel yasallığıyla kimin derdi varsa, başta ABD olmak üzere, Batı dünyası ona sahip çıkıyor, kol kanat geriyor ve resmi raporlarla bu koruyuculuğu uluslararası belgelere taşıyorlar.

Gelişmelere koşut olarak, ülke içinde de, sağcı solcuyla, dinci sözde aydınla, şeyhler demokratlarla kol kola giriyorlar. Çok yakın geçmişte, aynı siyasal görüşleri paylaşanlar yan yana gelemezken, şimdi tümü bir anda cephe oluşturabiliyorlar. Onlarca örgüt devletin kurumsallığına karşı ortak belgelere bir çırpıda imza atabiliyorlar. Kendisine 'liberal' diyen profesörler, bir gecede Amerika'ya uçuyorlar ve 'cihad' örgütlerinin destekçisi Amerikan Müslümanlarının panellerinde, yuvarlak masa toplantılarında, deneyimli istihbarat uzmanlarıyla buluşuyorlar.

Cumhuriyeti kurmakla övünen siyasal hareketin başkanı bir anda Hıristiyan tarikatların yan kuruluşlarının toplantılarına katılıyor. Aynı görüşü paylaşan yöneticiler, 'vakıf adını taşıyan yabancı parti uzantılarını Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyük Millet Meclisi'ne taşıyorlar ve "siyasal ahlak" dersleri verdiriyorlar. Ulusal bağımsızlığın mirasçısı meclisin anayasayla ilgili çalışmalarına yabancılar karışıyor ve bunu açıklamaktan da çekinmiyorlar.

Aynı yabancılar, yerel yönetim çalışmaları adı altında bir dizi toplantı yapıyor ve birbirine muhalif partilerden seçilmiş belediye başkanları, devlet merkezinden bağımsızlaşma ve özerklik elde etme istemiyle hareket etmeye çağrılıyorlar.

Bu gelişmeler on-onbeş yıla sığıyor. Bu denli kısa bir sürede, bu denli yüksek payda ortaklığını sağlayan nedir?

Yanıt kısa ve açık: ABD'nin NED adlı fonundan beslenen, İRİ, NID, CİPE ve Batı Avrupa örgütleriyle örülen ağın içinde biçimlenen ithal demokrasi yapılanması. Tasarım merkezi aynı olunca, yörüngeler de, o merkezin çevresinde oluşuyor; sağı solla, dinciyi laiklik savunucusuyla buluşturuyor. Siyasal farklılıklar eritilirken, etnik ayrılıklar, bazen "çok kültürlülük" bazen da "inançlara saygı" temelinde öne çıkartılıyor.

Türkiye'de, üçbeş yıl öncesine dek, siyasal konumlanmalara uygun olarak, örgütler, partiler, yazarlar, çizerler arasında keskin görüş ayrılıkları oluşurdu. Örneğin, laik devlet düzenini değiştirmek isteyenlerle, cumhuriyeti savunanlar arasında siyasal uçurum bulunurdu, 'Sağcı' geçinenle solcu' geçinen arasında görüş ayrılıklarıysa siyasal yaşamın bir kuralı ve itici gücüydü.

Oysa şimdi öyle olmuyor. Dinsel hukuk esaslarının uygulanmasını isteyenlerle, istemeyenler bir araya geliyorlar ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkelerinin değiştirilmesini birlikte öneriyorlar. Bu dayanışmalarını da, 'özgürlüklerin ve demokrasinin genişletilmesi' için eylem ortaklığına, çok kültürlülük esasına dayalı siyasi yapılanma gereğine oturtuyorlar ve halka bunu "hoşgörü" olarak yansıtıyorlar.

Cumhuriyetin kurumlarına karşı her provokasyondan sonra siyasal partilerin tümü susuyor, temel ilkelerin ve kumruların savunulması, orduya kalıyor. Ordu, politize ediliyor, iç siyasi kavgaların içine çekiliyor. Ülkede kutuplar sayıca artırılırken, inanç ve köken ayrılıkları öne çıkarılıyor ve çatışmalar keskinleştiriliyor. Bu durumdan yarar umanlar, Türkiye'nin bir avuç

militarist güç tarafından yönetildiğini yayıyorlar, özellikle yurtdışında iş, askersel yönetim tanımını da aşıyor ve 'laik cunta' deniliyor.

Söz konusu örümcek ağının ilmiklerinde, şu ya da bu niyetle yer almış olanlar bu ağı örenlerin kimliğinden de, amaçlarının tümünden de bilgili olmayabilirler. "Sivil" etiketi takınan, "saydamlığı" olmazsa olmaz ilke olarak savunan örgütler, yabancı ilişkilerini, özellikle **"hibe"** adı altında aldıkları parasal desteği çevrelerine topladıkları kişilerden ve toplumdan saklamaktadırlar.

Bu tür destekler almak için uğraşanların, özellikle Türkiye-Kafkasya-Ortadoğu ve Türkiye-Kafkasya-Orta Asya'da "güvenlik" oluşturma ve "demokrasi" kurma örtüsü altında yeni koloniler elde etmek isteyen Batılı devletlerin ve kartellerin aracısı olan örgütlerle ve şirketlerle kurdukları ilişkilere dikkat çekmek gerekiyordu.

Dahası gençleri bu ilişkiler üstüne bilgilendirmenin önemli bir görev olduğu düşüncesiyle hareket edilmiş; günümüzde moda olan Amerikan usulü sözde akademik bir dille "sistematik" yazma yerine okurun kendi yorumunu yapmasına ve gerekli sonuçlar çıkarmasına yardımcı olmak amaçlanmış ve medyatik eksik bilgilendirmenin yarattığı boşluğu doldurmak için olayların sergilenmesine özen gösterilmiştir.

Kesinlikle, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün kısıtlanması gibi bir yöntemden yana değiliz. Ancak toplumsal yaşamımızın yabancının hesabına düzenlenmesine ve toplumun gözünün boyanmasına karşı bir uyanış sağlamanın insanlık görevi olduğu da bir gerçektir.

Dr. A. Nazmi ÇORA

Sh: 17-23

BATI PARASI İLE BESLENEN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK) NGO (NON GOVERNMENTAL ORGANİZATIONS) ARTIK CIA VE DİĞER BATI İSTİHBARAT BİRİMLERİNİN YERİNİ Mİ ALIYOR?

Eskiden diktatörlere destek veren ABD ve Batı Avrupa, paraları "Hürriyet" ve "Demokrasi" diyerek aklıyordu. Şimdi hem "demokrasi" diyor, hem de "insan hakları inanç özgürlüğü" diyor. Demekle kalmıyor, kendi eliyle iktidara getirmiş olduğu diktatörleri iktidardan devirmek üzere, 'demokratikleşmenin önündeki engellerin kaldırılması' ya da 'demokrasiye geçiş misyonu' diyerek, milli orduların kimliğinin yok edilmesi ve bağımsız devlet egemenliğini koruma kararlılığının kırılması ve devlet merkezlerinin zayıflatılması yoluna gidiyor. Bu işlem için NGO' dan NGO' ya, vakıftan vâkıfa yatırım yapıyor.

ABD güya Sivil Toplum Kuruluşu (NGO Non Governmental Organization) olan NED'in resmi olarak yıllık ödemeleri, 37 milyon dolar.. 2001 sonuna dek, Amerikan resmi kaynağı NED'den Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarına 4,7 milyon dolar, **George Soros**'un örgütünden 1,073 milyon dolar ve NED kanalıyla İngiliz WFD (Westminster Foun dation)'den 6,250 Sterlinlik demokrasi yatırımı yapılmış.

ABD'nin yarı resmi örgütü NED'den, IRI, NDI ve CI PE'ye ve onlardan "workshop" işlerine aktarılan yatırımlara, NED'in raporlarından bakmak biraz aydınlatıcı olabilir. Bunun gizlisi saklısı yok. Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının ve örgütçülerin çok az bir kısmı, 'saydamlık' ilkelerine bağlı kalarak, "project" kaynaklarını açıkça belirtmektedirler. **Örgütlerin çoğu ise, bu ilişkileri ve yatırımları, nedense açıklamıyor. (Acaba neden) Ve Türkiye**

Cumhuriyetinde ne devlet ne basın ne de solcu, demokrat veya milliyetçi geçinen kişiler ve kuruluşlar tek bir soru bile sormuyor. (Neden cahiller mi? Korkuyorlar mı? Yoksa onlar da aynı kaynaktan mı besleniyorlar?) Oysa NED, ABD'de Kongre denetiminde oluşturulmuş bir para fonudur; resmidir ve bütçesiyle çalışmaları ABD Dışişleri'nin ve ABD Başkanı'nın onayından geçtikten sonra ABD Kongresi'nin onayına sunar.

Her ne kadar kendisi Non Gonernmental yani hükümete bağlı olmayan bağımsız Sivil Toplum Kuruluşlarına (Tabii işine gelenlere) yardım etse de kendisinin harcamaları resmidir; "governmental"dir, yani kendisi sapına kadar devlete bağlıdır. ABD dışındaki ülkelerde yapılan bazı ödemelerde, parayı alanların adları ve alma amaçları raporlara geçirilir. Bu durumda, hem para, hem hesaplara para ölçüsüyle geçirilen eleman desteği alıp, hem de bunu saklamanın fazlaca bir yararı yoktur. Açık ilişkinin başlangıcı 1988'e gidiyor.

NED, Türkiye'deki 'FORUM Dergisi'ne 50.000 dolar veriyor. FORUM iki yıl sonra CIA eski elemanlarının, yerli liberallerin, Asya'dan, Rusya'dan temsilcilerin de katıldığı Bodrum toplantısını gerçekleştiriyor. Sonrasında, tek ilmikle başlanarak ve ilmiklere ilmikler eklenerek, örümcek ağı örülüyor. Kimin hangi iş için ne kadar dolarlı ve sterlinli "iş birlik" desteği almış olduğunu siz de bulabilirsiniz. NED'in resmi raporlarından aldığımız dolarlı "project" düğümlerini ve Avrupa'nın euro'lu ilmiklerini özetlersek, yıldan yıla örülen ağı da görebiliriz:

1988

Eski dostlar, Amerikan senatosunda ifade verenlerin yer aldığı Ankara'nın Forum Corp ve Yeni Forum Dergisi'ne 50.000 dolar verilerek başlanıyor.

1990

Anahtar, Türkiye'nin Amerikalı Dostları Vakfı ile çevriliyor ve **Aydın Yalçın**'ın Forum'u ile kapı açılıyor. Bodrum'dan geçilecek ve Doğu'ya doğru ilk ilmikler örülecektir.

1991

Bodrum Monacus Club'da açılan kapıdan Kafkasya'ya, Asya'ya ve İslam ülkelerine girilecek ve ilmiklere ilmikler eklenecektir. Forum ve Türk Demokrasi Vakfı (TDV) ile çalışılıyor.

1992

İkinci 50.000 dolarla iş yürürken, 57.000 dolarlık projeyle Asya Türk Cumhuriyetlerine uzanılıyor; serbest pazar ekonomisinin yayılmasına başlanıyor:

1993

İRİ çalışmayı sürdürüyor ama yerliler her nedense raporlara yazılmıyor. Hemen siyasi partilerle ilişkiye geçiliyor; "Grup çalışmaları-Work Shop'lar” başlıyor.

1994

İRİ ve Gökhan Çapoğlu ve Trabzon Valisi tarafından yeni Kurulan Stratejik Araştırmalar Vakfı (SAV) ortak çalışmaya başlıyorlar, 7 1,583 dolarlık çalışmayla 'Yerel Hükümetler' dedikleri belediyelerin otonomlaşmasına uzanan yola giriliyor.

1995

İRİ ve SAV'ın çalışmaları yoğunlaşırken, devreye yurt dışında örgütlü Müslüman kadın işleri giriyor ve Türkiye'den yeni bir ilişki olarak TESEV zincire ekleniyor, belediye örgütlerine, il meclislerine uzanılıyor. Amerika'dan gelen Kemal Köprülü ARİ Hareketi Derneği'ni kuruyor.

1996

IRI ile TESEV ortak çalışmasının yanı sıra belediyelerle doğrudan projeye geçiliyor; Belediyeler Birliği ile çalışılıyor. Bu arada siyasi partiler arasında eşgüdüm komisyonu kuruluyor.

1997

Bağışlar doğrudan yapılmaya başlanırken, Müslüman kadın işleri, Kürt-Türk eğitimi, Anadolu çalışmaları ve NDI devreye girerek Millet Meclisi'ne uzanıyor; Liberaller serbest, piyasa ekonomisine karşı oluşabilecek tepkiyi azaltmak için Müslümanlıkla Pazar ekonomisinin bağdaştığını öğretecek toplantılar düzenliyor; Helsinki Yurttaşlık Derneği üyeleri çoğalsın, teknik gücü artsın ve sivilleri toparlasın diye yardım görüyor. Türkiye AB'ye girmeden AB Türkiye'ye giriyor ve Türkiye'de "demokratik ilkelerin ve hakların güçlendirilmesi için Sivil Eğitim'e ve benzerlerine yatırım yapıyor. AB ve ABD siyasetine destek veren yerli "sivil" örgütlerin proje desteği aldığı görülüyor. Toplam Yatırımın tutarı: 671.055 dolar ve 2.974.640 euro.

1998

NDI meclisteki yasama işlerini sürdürürken, Müslüman Hukuku altında yaşayan kadınlar yöresel liderlerini yetiştirecek sivil temsilcileri, eğitiyor, Kürt-Türk çalışmalarına İngiliz sterlini değiyor ve TOSAV içerideki danışmanlarıyla yurtdışında toplantılar düzenliyor. ABD Cumhuriyetçi Parti si'ne bağlı IRI örgütü ile TESEV ve Türk Belediyeler Birliği (TBB) 450.000 dolarlık proje yürütüyor, Liberal Düşünce Topluluğu Derneği CİPE'den aldığı parasal destekle reform yasaları çalışıyor ve milletvekillerine yemek düzenliyor. AB büyük projelere geçiyor:

1999

Amerikan işadamları örgütü CİPE, liberallerle işin içinde. Amerikan Demokrat Partisi'ne bağlı NDI, adı verilmeyen meclis üyeleriyle, TBMM'nde ahlak ilkelerini belirliyor. **Murat Belge**'nin kurduğu Helsinki Yurttaşlık Derneği, yıllık ödentisiyle etkinliklerini sürdürürken, İRİ, adını vermediği yerli sivil ile gençlik örgütlenmesine başlıyor. AB ise belediyelerle proje ilişkisine giriyor.

2000

Sıra Türklerin yolsuzluklarını kanıtlamaya gelmiştir. Yolsuzluk işleri için Amerikan işadamlarının örgütü CİPE para kanalı oluyor. TOSAV, TOSAM adıyla çalışmaya başlıyor; yerel örgüt liderleri yetiştirmeye yöneliyor. Helsinki Yurttaşlık Derneği (HYD), Mersin, İstanbul ve Van'da "net work" yani şebeke kurmayı üstleniyor. NDI adını vermediği yerli sivillerle birlikte milletvekillerini ve "saygın" olarak niteledikleri akademisyenleri dar toplantılara alıp, "ahlak" ilkelerini öğretiyor! Avrupa Birliği, Türkiye'de özgürlüklere parasal yatırım yapıyor.

2001

Kürt–Türk uzlaşma işine ABD'nin işadamları örgütü karışıyor, HYD "fiks" payı olan 37.000 doları alıyor. ARI Hareketi (Derneği)'nin adı ilk kez NED raporlarına geçiyor. IRI ARITESEV yeni Grup ÇalışmasıWork Shop işlerine soyunurken, IRI'nin dolar desteğiyle ARI Derneği'ne bağlı Genç.net işe başlıyor; amaç gençliği koordine bilgiyle donanmak, ilişki kurmak.

NDI siyasal partileri, milletvekillerini, "sivil gruplan" yan yana getirerek, ahlak ve devlet reformu işlerine katkıda bulunmayı sürdürüyor. NED bu yıl bütçesinden toplam 686.634 dolar aktarıyor. Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, 19 günde 19 yasa çıkararak yasama rekoru kırıyor. **"ABD'nin dışarıdan gönderdiği Kemal Derviş bu durumu "Kriz içinde reform yapıyoruz"** diye açıklıyor.

2002

Helsinkiciler her zamanki yıllık ödentiyi alıyor; IRI, kadınlara büyük yatırım yapıyor. NDI 'reform' adı altında yapılan yasa değişikliklerini sivil(!) örgütler aracılığıyla destekliyor. Toplam tutar: 621.317 dolar.

2003

Sendikalara sızıyorlar, KADER adlı kadın derneğini destekliyorlar; 600 sivil lideri eğitiyorlar; IRI, ve ARI'nın kurduğu Genç Net'e parasal destek veriyor ve Helsinkiciler her yılki ödentiye kavuşuyorlar. Folklorcular aracılığıyla düşünce özgürlüğü işine girişiliyor.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde TDV-NDI ile Birlikte Komite

Listelerde adı verilmeyen 'işbirlik' boyutunun bir bölümünü yerli "sivil" hareketin önde gelenlerinin etkinliklerini göreceğiz. Bazı para alıcıların açıklanmamasının gerekçesini de NED'i denetlemekle yükümlü General Account Office (GAO)'in (Bizdeki Sayıştay Benzeri) raporlarında bulacağız. He var ki, MDI'nin bölge sorumlusu, CSA elemanı, Kıbrıs eski arabulucusu Charles rielson Ledsky'nin açıklaması şimdilik yeterli bilgi içermektedir:

"Farklı zamanlarda farklı projelerle ilgili çeşitli kuruluşlarla çalışıyoruz. İstanbul'da TESEV, TÜSES, TÜSİAD, Ankara'da KaDer, Türk Parlamenterler Birliği, TESAV, Türk Demokrasi Vakfı (..) Bazı meclis komisyonlarıyla faaliyetlerimiz oldu, özellikle Anayasa Komisyonu'na ciddi temaslarımız oldu. İlki Muğla'da MUMIKOM adıyla başlayan Parlamento İzleme Komiteleri ile çalıştık."

Charles Nelson Ledsky'nin açıklaması olağanüstü saydamdır, ne ki "ahlâk" ilkeleri toplantılarını yabancılarla yaptıklarını halka bildirmeyenlerin ve bu tür girişimlere özellikle yabancılar eliyle gençlik örgütlenmesi yapılmasına ses etmeyen görevlilerin, herhalde bir gerekçeleri vardır. Bu tutumu sorgulamaya gerek yok. Çünkü devletin en üst makamlarında bulunanların etkinliklere katılımıyla yapılanlar meşrulaşmıştır.

CIA eski memuru Lesky'nin açıklamasının en ilginç yanı "meclis komisyonları" ile çalışmadır. Bunu yadırgamamak gerekiyor. Çünkü yabancıların istediği reformlar yapılıyorsa, elbete o yabancılarla birlikte çalışılacaktır.

Bu çalışmalar 20042005'te eklenen boyut ise bazen ne denli aşırılığa kaçıldığını da gösteriyor. TBMM Demokrasi Komitesi Başkanı AKP Çorum Milletvekili Agâh Kafkas imzalı yazıdan okuyalım:

[Agah Kafkas, Kafkasya asıllı yurttaşlarımızı Diaspora olarak niteleyen ve çifte pasaport isteyen Ankara Kafder toplantısında Kafkas derneklerinin! bir konfederasyon çatısı altında toplanmasını önermişti. "Türk Demokrasi Vakfı Başkanı ve Demokrasi Komitesi üyesi Zekeriya Akçam, 'Atatürk'te Wilson ilkelerine sahip çıkarak ülkeyi kurtardı' dedi. Akçam'ın konuşmasının bu bölümünde yine salon karıştı. ADD Başkanı Kırayoğlu, Atatürk'e hakaret edildiğini ileri sürerken salonun bir bölümünden alkış aldı, bir bölümü ise tepki gösterdi." (Bursa Hakimiyet, 29 Temmuz 2005, s.8) Kafkas der-nekleri girişimleri için geniş bilgi: kafder.org.tr]

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Sivil Toplum Kuruluşlarıyla olan işbirliğini daha da ilerletmek amacıyla geçtiğimiz Aralık ayından itibaren Türk Demokrasi Vakfı ve merkezi Washington DC'de olan National Democracy institute (NDI) ile ortak bir çalışma yürütmektedir."

Yani yabancı devlet ABD'nin bir partisine bağlı örgüt ile meclisimizin milletvekilleri (Türkiye Büyük Millet Mecli si'nin manevi şahsiyeti değil) iç içe çalışıyorlar. Buna "Olabilir" denebilir; "Karşılıklı öğrenecek çok şey vardır" da denilebilir. Ancak, iş öyle karşılıklı deney alışverişine benzemiyor. Aynı yazıdan okuyalım:

"Bu çalışma çevresinde kurulan ve milletvekillerinin katılımıyla oluşturulan Demokrasi Komitesi sivil bir girişim olarak çalışmalarına devam etmektedir. (..) çalışmalar süresince TBMM komisyonlarının işleyişi milletvekili seçmen ilişkileri ve TBMM personelinin işlevi konuları üzerinde çalışılacaktır."

"Milletvekilleri de sivil(!) ise, resmi olan kim oluyor?" demeden önce bir an düşünürsek; Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana var olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, hatta ondan önce de yaklaşık 30 yıl çalışmış olan Meclisi Mebusan deneyleri demek ki, çok yetersizmiş!.. Meclis personelinin neyi nasıl, yapacağını anlamak için Alman vakıflarıyla, Amerikan işadamları kuruluşlarıyla ve Amerikan partilerinin birçok operasyon deneyimine sahip elemanlarınca yönetilmekte olan örgütleriyle "işbirlik" yapanlarla birlikte çalışmak gerekiyormuş.

İş bununla kalsa iyi. Nasıl olsa seçim gelince bu anlayış da gider, denilebilir, ama olanaksız; çünkü TDV-NDI Türkiye Büyük Millet Meclisi ortak çalışması Anadolu'da yayılacakmış. Tipik örnek olduğu için anılan yazıdan okuyoruz.

"Çalışmalarını sadece Ankara ile sınırlamak istemeyen Demokrasi Komitesi, yaz döneminde de Antalya, Bursa, Van, Şanlıurfa, Trabzon ve İzmir'de toplantılar düzenleyecek."

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde AKP'den yedi, CHP'den iki ve ANAP'tan bir milletvekilinin katılımıyla Mart 2003'de kurulan komitenin ilk işi NDI'nin konuğu olarak ABD'ye gitmek oldu. Orada CSIS'te bir toplantıya katılan komite üyeleri, daha sonra ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Wolfowitz'in konuğu oldular. Üyeler arasında bulunan ARI Derneği kurucularından ve CHP milletvekili Zeynep Damla Gürel'in uluslararası deneyimi de düşünüldüğünde, bu demokratik girişimin TDV-NDI Türkiye Büyük Millet Meclisi USA ilişkilerinden pek kazançlı çıkacağına kuşku yok.

Bu örneği gördükten sonra; özetini verdiğimiz dolarlı "workshop" listesine, şirket vakıflarının, "think tank" [Amerika birleşik devletleri'nde, bizdeki “ar-ge” kısaltmasının İngilizce hali.] olarak nitelendirilen kuruluşların çalışmalarına bakmalı... Avrupalıların psikolojik propaganda eylemleri, 'Kürt sorunu'yla ilgili kitap yazımı, belgesel film hazırlanması gibi etkinliklere destek vermelerinin yanı sıra, medya ünlülerinin uzak ülkelerde ağırlanarak seminerlerde

toplanmalarını, Alman 'stiftung' örgütlerinin çevre ve yerel medya seminerlerini, 'Alevilik araştırmaları' gibi fasıllarını bu kitaba almamış olmamızın fazlaca bir önemi kalmıyor.

Kıbrıs'ta, "Biz ne Türküz ne de Rumuz" diye gösteri yapan, ya da Çeşme'de bir toplantıda yan yana getirilip "Bize 'Kuzey Kıbrıslı' ya da 'Güney Kıbrıslı' demeyin" diye açıklama yaptırılan gençlere şaşan yöneticiler bu gençlerin, AMIDEAST tarafından eğitildiğini görmezden gelmektedirler.

AMIDEAST, 51 yıl önce, ABD'nin Ortadoğu ve Afrika'daki çıkarlarını korumak üzere kurulmuştur. Ayrıca, USIP toplumlararası sözde barış için verdiği dolarları, Fullb right ve Carnegie Endoument ve benzerlerinin yatırımlarıyla gençler üzerine yaptığı yatırımları da görememişlerdir.

Hazır konunun içindeyken, Tarih Genel Sekreteri'nin ".. 'STK aslında yabancıların kullandığı bir alettir' diye birkaç örnek ortaya konur, bu kötü örnekler dar kafalılığın, yabancı düşmanlığının aracı haline getirilebilir" dedikten sonra yabancılarla işbirliğini açıklayacak olanlara yakıştırdığı şu "dar kafalılığın" da üstüne çıkan yepyeni bir yaklaşımı aktarmalıyız. TDV (Türk Demokrasi Vakfı) Genel Başkanı, "Türkiye'de uluslararası alanda sivil toplum temaslarına nasıl bakılıyor?" sorusunu yanıtlarken ilginç, ama çok eski bir yönteme başvurarak, bu tür bilgileri iletenlere "ihbarcı" diyordu. Gazeteden okuyalım:

"Bu arada, Türkiye ihbarcı cenneti olduğu için bazı ihbarcılar da bu mekanizmayı körüklüyorlar. İşleri güçleri Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini sabote etmek, baltalamak, yarım yamalak bilgiyle ortaya çıkmak. Basının da bu bilgisi olmayan çığırtkan cahillere yer vermesi bir süre için bunların öne çıkmasına imkân veriyor."

Şimdi durup dururken, sormak gerekiyor: Tarih Vakfı yöneticisinin belirttiği gibi "dar kafalılık" etmenin de ötesinde, "ihbarcı" olmak, hatta "cahiller" arasına katılarak, bu tür projelerin listesini vermek, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası ilişkilerine mi, yoksa bazı 'sivil' ve NGO'lar arası ilişkilere mi zarar verir? Bu soru yetersiz kalıyor. Çünkü Genel Başkan'ın açıklamasında sınır genişletiliyor:

"İşte bu, kim ne derse desin, bir devlet faşizmidir. Halkına güvenmeyip kapalı kapılar arkasında halkını küçümseyerek, insanını küçümseyerek kendi kendine koyduğu ne idüğü belirsiz kurallarla ülkeyi yönettiğini sanma yanlışlığıdır."

Siviller arası alışverişler, dolarlı "işbirlikler" halkı küçümsemek olmuyor. Burası anlaşılabilir. Ama ne idüğü belirsiz kurallar"ın hangi kurallar olduğu ilerleyen bölümlerde parasal destek alınan NED'in ilkelerinden okunacak ve "siyasal etik" ya da "açık toplum" ve "şeffaflık" diyenlerin kendi yurttaşlarını neden "ihbarcı" katına düşürdükleri de o zaman anlaşılacaktır. Bilgiyi iletmek, ilgili taraf toplum ise "ihbar" değil, olsa olsa bilgilendirme olamaz mı?

El parasıyla raporlar düzmek ve bu raporları yabancı devletin kuruluşuna iletme işleri de gerçektir. **Alman vakıfına alınacak paraların artırılması için mektup yazıldığı**; Türkiye'de düzenlenen bir toplantıda yenilen pastanın yirmi küsur milyon liralık faturasının bile Alman vakıfınca ödendiği de bir gerçektir.

Sh: 71-82

ETKİ AJANLARI - NÜFUZ CASUSLARI

Gelin konuyu biraz daha özelleştirelim ve Şehit (Bana göre vatanı için savaşırken öldürüldü) sayın Dr. necip Hablemitoğlu'nun konu ile yazdıklarını tek kelimesini bile değiştirmeden aşağıda hep beraber okuyalım.

Dr. necip Hablemitoğlu Küreselleşme sürecine uyum sağlamak isteyen ulusaluluslararası düzeydeki kurumların pek çoğu kabuk değiştiriyor. Hiç şüphesiz değişen bu kurumların başında da istihbarat örgütleri geliyor. Değişen tanımlar ve kavramlara koşut olarak, istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri artık özlemli 007 kalıplarından oldukça uzaklarda. Örneğin, dünya üzerindeki her türlü kitle iletişimini kontrol eden **"Echolon Ağı",** uzaydan her türlü görüntüyü sağlayan uydu sistemleri, klasik casusların tüm işlevini fazlasıyla üstlenmiş durumda. Sanayi casusluğu hâlâ önemini korurken, istihbarat terminolojisinde yeni kavramlar, konseptler ön plana çıkmaktadır. **"Sosyal-Ekonomik-Siyasal-Dinsel-Kültürel İstihbarat"** kavramları gibi. İstihbarat ve Karşı İstihbarat Servisleri, gelişmiş ülkelerde eskiden olduğu gibi tam bir gizlilik içinde işlerini yürüten kurumlar değil artık. Şimdilerde, Dışişleri, İçişleri, Ekonomi-Maliye, Adalet Bakanlıkları, Kızılhaç, özel servis veren pilot üniversiteler, enstitüler, vakıflar, özel misyonu olan Kardinaller, Piskoposlar, Hahamlar ve tüm misyoner örgütleri, yurtdışında yatırım yapan şirketler, yurtdışında temsilciliği olan medya kuruluşları ve haber ajansları ile de gerektikçe iç içe çalışılıyor.

İstihbarat servislerinin rolü, koordinasyon, finansman, lojistik destek ve yönlendirme ile sınırlı. Artık hedef ülkelerde özellikle istihbarat-ajitasyon faaliyetlerinde deşifre olma riskine girilmiyor; bu iş genellikle doğrudan ya da dolaylı olarak servisle ilişkili yerli işbirlikçilere, taşeronlara sipariş ediliyor. İşte literatürde bu yerli işbirlikçilere-taşeronlara "etki ajanları", "yönlendirici ajanlar" ya da kapsamlı bir deyişle "nüfuz casusları" deniliyor.

Halk deyimi ile "maşa" olarakta nitelendirebileceğimiz bu etki ajanlarının farklı işlevleri bulunuyor; kimi, politikacı, kimi gazeteci, kimi akademisyen, kimi diplomat, kimi hukukçu, kimi tarikat-cemaat şeyhi, kimi de yüksek bürokrat ya da işadamı olarak, önce madden ve manen bağlı oldukları, aidiyet duygusunu ve güvencesini hissettikleri ülke adına tüm yetkilerini kullanıyorlar. Bu bazen, devlet politikasının güdümlü olarak saptırılması; bazen, halkın din ve ırk duygularına bağlı olarak kin ve husumete sevk edilmesi; bazen, uluslararası ihalelerde devlet çıkarlarının göz ardı edilerek bağlı ülke şirketlerinin tercih edilmesi; bazen tahkim örneğinde olduğu gibi çağcıl kapitülasyonların geri gelmesi amacına uygun olarak gerçek dışı bilgilerle kamuoyunun aldatılması; bazen, Türkiye'nin en zengin işadamlarından birinin tüm mesaisini Diyanet İşleri Başkanlığı'na değil Fener Rum Patrikhanesi'ne hizmete hasretmesi ya da Cemaatçilerın Papa, Fener Rum Patriği ve Batı kökenli Hıristiyan misyonerlerle halvete girmesi; bazen, kendi halkının can güvenliğinin hiçe sayılarak Bergama'da olduğu gibi şaibeli şirketlerden yana tavır konulması ya da nükleer enerji ihalelerinin sonlandırılmasına karşın sözleşmede olmadığı halde halkın kıt kaynaklarını taraf yabancı şirketlere tazminat olarak aktarılmasının önerilmesi; bazen AB örneğinde olduğu gibi, **"Kopenhag Kriterleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın üstündedir"** gibi söylemlerle ulus-devletin sona erdiğinin, egemenlik-bağımsızlık-ulusal onur-ulusçuluk gibi kavramların modasının geçtiğinin vurgulanması; şeriatçılara ve bölücülere sınırsız ve koşulsuz özgürlük isteminde bulunularak bunun "demokratlık" olarak lanse edilmesi; bazen hizbullahçılar gibi kanlı örgütlere yıllar boyu göz yumulması ya da her türlü organize suç örgütü ile çıkar ilişkisi içinde bulunulması; bazen Kaddafi'nin bile önünde onursuzca boyun eğilmesi; **bazen ABD**

Başkanı ile el-göz temasında bulunulmasının bile onurmuşçasına reklam konusu edilmesi; bazen ilgili devlet büyükelçisinin önünde bile bir Türk siyasi liderinin elpençe divan durması; bazen Türk Dünyası'ndaki Türkiye'nin çıkarlarının örneğin cemaatçiler eliyle ABD'ne devredilmesine seyirci kalınması ya da Kuzey Irak'ta, Kosova'da, Karabağ'da, Doğu Türkistan'da olduğu gibi soydaşlarımızın insani haklarına bile sahip çıkılmaması; bazen Türkiye'nin etnik-dinsel haritasının ya da aile yapısının ortaya konulmasını öngören dış kaynaklı projelerle en mahrem bilgilerimizin bilimsel çalışma adı altında ilgili ülke istihbarat servislerine aktarılması ve daha pek çok, binlerce, on binlerce onursuz işbirliği örneği!..

Kısaca, etki ajanları görüldüğü gibi bir değil, onbinlerle. Onlar aramızda, üstelik bizi yönlendiren, yöneten her yerde...Kimi "şeriatçı", kimi "ülkücü", kimi "sosyalist", kimi "kürtçü", kimi "ortanın solunda", kimi" merkez sağda", kimi "kapitalist", kimi "ikinci cumhuriyetçi"!.. Ama nedense hepsi de demokrat, özgürlükçü, entellektüel, insan haklan savunucusu ve AB yanlısı!..Güçleri destek aldıkları ülkelerden ve işgal ettikleri konumlardan geliyor. Politikacıysanız, gidebildiğiniz yere kadar destekleniyorsunuz. Bürokratsanız, çıkabileceğiniz en üst göreve kadar yükselebiliyorsunuz. İşadamıysanız, vize dâhil "kayırılma" statüsüne dâhil ediliyorsunuz.

Diyelim ki, "ikinci cumhuriyetçisiniz", Türkiye'de sizi okuyacak kaç "ikinci cumhuriyetçi" okurunuz var? Yazarı çizeri-okuru dâhil Türkiye'deki ikinci cumhuriyetçilerin sayısına baktığınızda, birkaç bin kişiyle sınırlı olduğunu görüyorsunuz. Ama kitlesel desteği olmayan, toplumun büyük kesimi tarafından adeta lanetlenen "ikinci cumhuriyetçi" yazarlar, Türk Basını'nın en büyük gazetelerinde köşe yazarlıklarını sürdürüyorlar. Kim onlara "kamuoyunu oluşturma-koşullandırma" güç ve desteğini veriyor dersiniz? Bunca tepkiye rağmen, kapitalist kimliği ile ön plana çıkan medya patronları onları niçin ve neden hala korumakta? Bu bağlamda, cemaatçilerin tanıtımı için büyük gayretler sarf eden ünlü bir medya patronunun, Mehmet Eymür'e yazarlık önermesi size hiçte şaşırtıcı gelmiyor. Cumhuriyetin temel değerlerine sahip çıkan kimi yazarlara **"MİT ajanı"** suçlamasıyla saldıranların, ikinci cumhuriyetçilere ya da aidiyet duygusuyla bağlı olduğu yeni vatanına kaçmak suretiyle deşifre olmuş etki ajanlarına ise suskun kalarak bir nevi dayanışma sergilemeleri, Türkiye'deki etki ajanlığı tehlikesinin boyutları hakkında bir fikir veriyor...

Türkiye'de kamuoyu, neredeyse I. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaygın biçimde kullanılan **"nüfuz casusu"** terimini, ilk olarak geçtiğimiz aylarda, İçişleri Bakanı Sadettin Tantan'ın yurtdışında yaptığı gayrı ciddi bir havuzbaşı bir açıklamasından öğrendi. Basın, Amerika'nın yeniden keşfi haberi gibi konunun adeta üzerine atladı. Ya muhabirlerin ve de redaktörlerin bilgisizliğinden ya da bakanın telaffuz hatasından, bu terim bazı basın kuruluşlarında "nüfus casusluğu" olarak okuyuculara aktarıldı, doğal olarakta ilgisiz komedi türünden yakıştırıcı yorumlar getirildi. Basının duyarlılığı, bu terimle, Bakanın sarf ettiği "yeni bombaların patlayacağı" taahhüdünün ilişkilendirilmesi sonucu daha da katmerleşmişti. Ancak aradan geçen süre içinde, "Umut Operasyonu" dosyası yargıya sevk edilirken, "nüfuz casusları" konusu "fos" çıkmıştı, beklenen bombaların hiçbiri patlamamıştı. Anlaşılan, bakan, daha önce hiç duymadığı bu terimi bir danışmanından ya da yakınından duymuş, klasik bir bilgiçlikle anında etrafındakilere duyurmuştu.

Bu yorum, hiç şüphesiz bakanla ilgili yapılabilecek en iyi niyetli yorum; çünkü bakanın Türkiye'deki binlerle ifade olunan "nüfuz casusu" ya da "etki ajanı" ya da "yönlendirici ajan" kapsamında örneğin cemaatçileri da deşifre edip yargıya sevk etmesi gerekirdi. Elbette bu

mümkün değildi: Emniyette ve mülki kadrolarda cemaatçilere karşı terfi ve taltiften başka "MGK zorlaması sonucu birkaç işlem hariç" somut, kayda değer hiçbir operasyon yapmayan, şeriatı hiçbir şekilde birinci tehlike olarak kabul etmeyen, sadece 28 Şubat kararlarına katılıyor görünen "dini bütün" imajlı bir İçişleri Bakanı'nın bu cemaatle geçmişine yönelik kamuoyundaki şüpheleri gidermesi beklenemezdi, nitekim de öyle oldu...

Aynı şekilde, kendi partisi içindeki "Alman Ekolü"ne mensup olmakla tanınan politikacıları da deşifre etmesi gerekirdi ki, sıra ABD, İngiltere, İran, Suudi Arabistan, Libya ve diğer hasım ülkelerin "etki ajanları"na, "yönlendirici ajanları"na gelsin!..Hedef ülkeler kapsamında emperyalist amaçlı ülkelerin istihbarat servislerince dış operasyonlarda "tepe tepe kullanılan" bu ajanların ya da halk deyimi ile yerli işbirlikçilerin nasıl kancalandıkları, nerelerde yetiştirildikleri ve nasıl yönlendirildikleri ödüllendirildikleri himaye edildikleri, Türk kamuoyunca henüz bilinmiyor. O kadar bilinmiyor ki, bilmeyenler kapsamına TSK ve MİT hariç devletin en üst yetkilileri de dahil.

Örneğin, Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Şağar imzasıyla yayınlanan son casusluk genelgesi, bu vurdumduymaz, sorumluluktan uzak bilinmezliğin bir şahikası (1).Genelgede, devlet görevlilerinin, yabancı diplomatlarla temastan kaçınmaları isteniyor, sanki sorunun çözümüne katkısı olacakmış gibi... İşte, etki ajanlığı ile ilgili bilinmeyen ya da az bilinen hususlara ait genel çerçevede ele alınmış, teknik ayrıntı boğuntusundan uzak, yalın bilgiler.

"Etki Ajanları" ya da "Yönlendirici Ajanlar"ın Profili

Öncelikle kullanılan ajanları üç ana grupta toplamak gerekir;

"Profesyoneller"/'Satın alınabilir Aydınlar" ve de "Sempatizanlar" (amatör muhipler). Profesyoneller yurti çinden ya da yurtdışında yaşayanlar arasından seçilir ve bilahare kendi ülkelerinde özel eğitime tabi tutulur. "Satın alınabilir Aydınlar" özellikle ulus-devlete geçiş aşamasının sancısını çeken toplumlarda, özellikle de Üçüncü Dünya Ülkelerinde en çok rastlanılan metadırlar, borsa değerleri vardır; özellikle medyada, bürokraside ve siyaset sahnesinde boy gösterirler örneğin, "yönlendirici ajan" statüsünde etkili bir gazeteciye ya da medya patronuna sahipseniz, yüzbinlerce okuyucuyu ve siyasal iktidarı doğrudan etkileyecek bir silaha da kavuşmuş olursunuz. Keza, bir tarikat cemaat şeyhini satın almışsanız, yüzbinlerce müridini de "yularından tutma" ve de gelecekte güdümünüzde bir halk hareketi başlatma gücüne sahip olursunuz. "Sempatizanlar" ise hedef ülkelere yoğun biçimde yönlendirilen kültürel emperyalizmin kesintisiz silahı olan kitle iletişim, eğlence ve eğitim araçlarından (sinema, müzik, moda, internet, televizyon vb.) olumsuz biçimde etkilenen tüketicilerdir. Parasal ya da siyasal güç için en güçlü bir devletin himayesi altına girmeye can atanların yanı sıra, örneğin "green card" için ulusal onurundan ve gururundan gönüllü olarak vazgeçebilenler de bu gruba girerler. İşte bu kesimi sürekli zinde tutabilmek için örneğin ABD'nin her yıl gerçekleştirdiği tüm dünyada 50.000 şanslıyı (!) belirleyen lotaryaları hatırlamak yeterlidir.

Etki ajanları, her üç kategoride de özellikle kendi ülkesine ve toplumuna aidiyet duygusu zayıf, parasal ve siyasal güç için her türlü ilişkiye girme eğilimli, ulusal bilinci gelişmemiş, tercihen de etnik-dinsel (laik sistemde kendilerini ezilen kabul edilen Sünni şeriatçılarla, Sünniler karşısında kendilerini ezilen kabul eden Aleviler ya da Süryaniler, Masturiler, Bahailer, Yehova Şahitleri, vd.) özürlü azınlık ırkçıları arasından seçilirler.

Türkiye'deki etki ajanlarının tarihçesi, gerçekte Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine kadar gitmektedir. Ekonomik, hukuksal ve siyasal kapitülasyonlarla Osmanlı Devleti'nin elini kolunu bağlayan; etnik ayrılıkçılıkları kışkırtan; insan haklarını tek taraflı bir istismar ve baskı aracı olarak kullanan büyük devletler, az sayıda da olsa kendi etnik ajanlarını yetiştirmeyi, böylece kontrol unsurunu daha köklü biçimde elde tutmayı ihmal etmemişlerdir. Örneğin, Ali Paşa'nın, Fuat Paşa'nın ya da Mahmut Nedim Paşa'nın hangi hasım devletlerin muhibbi olduklarını göz önüne aldığınızda, etki ajanlığının geçmişi hakkında bir fikir edinebilirsiniz. Keza, I. ve II. Meşrutiyet'te Osmanlı Meclisi Mebusanı'ndaki ayrılıkçı etki ajanlarının sayısının nitelik ve nicelik yönünden büyüklüğünü gördüğünüzde, hasım ülkelerin kat ettiği mesafe hakkında bir yargıya varacak olgunluğa sahip olduğunuzu kestirirsiniz. Sonra, I. Dünya Savaşı döneminde Anadolu'da 1000'i aşkın yabancı kolej olduğunu; örneğin Merzifon'daki Amerikan Koleji'nin Pontusçu Rum Çetelerinin, Tarsus'taki Amerikan Koleji'nin de Taşnak ve Hınçak Çetelerinin karargâhı olarak kullanıldığını öğrendiğinizde, Sivas Kongresi'nde "ille de Amerikan mandası isteriz" diye tutturan şekilde ulusçu-özde etki ajanı aydınlarımıza hiç mi hiç şaşırmazsınız. Sonra Mustafa Kemal Paşa hatırınıza gelir, gözünüzde, kalbinizde, tüm hücrelerinizde O'nu hisseder, O'nu daha bir başka tanır ve O'nunla onur ve gururla, sımsıcacık bir yurtseverlik duygusuyla, Türklük bilincinizle bütünleştiğinizi hissedersiniz.

Türkiye'de en çok etki ajanına sahip olan ABD, tüm dünya ülkelerinde ve Türkiye'de geleceğin yönetici adayı olarak kendi yandaşlarını yetiştirmede, ilk aşamada pilot vakıf enstitü-üniversitelerini kullanmaktadır. Ama önce, adeta kurumsallaşmış ve gelenekselleşmiş bu seçimi ABD dışındaki tüm ülkelerde ilk gerçekleştiren Fulbright Vakfıdır. IQ' su yüksek, İngilizce düşünüp yorum yapabilecek düzeyde dil bilgisine sahip gençler, tüm hedef ülkelerde aynı yöntemle belirlenip eğitime alınır; ancak kişiliği uygun görülenler profesyonel eğitime tabi tutulur. Kısa bir süre öncesine kadar etki ajanlarının seçiminde ve eğitiminde klasik kalıplara sahip olan bu ülke, çıkarları doğrultusunda söz-konusu kalıpların dışına çıkmış görünmektedir. Çıkarları açısından iktidar kadrolarının yanı sıra muhalefet kadroları ve hatta mafya mensuplarıyla bile ilişkiler kuran; her türlü uyuşturucu, siyasal cinayet, ihtilâl ve de silah pazarlaması gibi kirli işlere bulaşan; yine çıkarları için devletlerarası hukuka aldırış etmeksizin hedef ülkelerin egemenlik haklarını hiçe sayıp tecavüzde bulunan bu ülke, etki ajanlığında artık "saf bâkir" niteliğe sahip genç adayların yanı sıra, "kontrol edilebilir istikrarsızlık stratejisi" gereği, işine yarayabilecek muhalefetteki tüm zararlı unsurlarla da dirsek teması halindedir.

Örneğin katı mı katı, yobaz mı yobaz Talibanlar, Vahhabiler, Nakşi Araplar ve onların kapıları terörün her türlüsüne açık örgütleri. Kısaca, şeriatçı, sözde ABD karşıtı tüm yapılanmalar. Kendisine yönelik tehdidi, kendi kontrolü altında hedef ülkelere yönlendirmek, ABD güvenlik stratejisinin temel ilkesidir. Türkiye'de ise daha düne kadar ABD'yi düşman olarak gösteren malûm siyasal yapılanmanın sözde yenilikçi kanadı, her fırsatta en basit sağlık kontrolü için bile nedense Houston'a giden politikacılar, ileri yaşında dil öğrenmek için dershaneye gitmek yerine ABD'ni tercih eden, sonra çocuklarına okul aramak için tekrar tekrar giden siyasiler, keza cemaatçiler ve daha niceleri.

Aynı zamanda, Almanya istihbarat servislerine büyük sadakatle hizmet verirken ABD'ne de yamanmaya çalışan Süleymancılar, MHP'nin üst yönetimine kanca girişimleri, Cemaatçilere, dolayısıyla arkasındaki ABD'ne övgüler düzmekte yarış yapan sağcı-solcu devlet yöneticileri,

Marksist olduklarını öne süren, kapitalizme sözde karşı PKK ve diğer Kürtçü terör örgütleri. Hepsi ABD'de ve ABD dışında, yalnızca ABD kontrolünde...

Türkiye için seçilmişlere (!) bakıldığında, çobanlıktan gelenlerden, kola içmeye para bulamayanlara kadar uzanan yelpazede, Türkiye'nin iç ve dış politikasını ABD'nin çıkarlarına endeksleyenlerin yanı sıra, eski deyimle tüyü bitmedik yetimin hakkını fütursuzca çalacak kadar tamahkâr, şehit cenazelerini sömürecek ölçüde aşırı muhteris, amacına ulaşma konusunda "dün dündür" diyebilecek kadar fırsatçı, işini (!) bilen memurunu el üstünde tutacak kadar erdem ve ahlâk yoksunu, devletin örtülü-örtüsüz tüm kıt kaynaklarını savuracak kadar hovarda, "prens" ünvanını alacak ölçüde küçük burjuva hırsızı niceleri adeta bir resmi geçit yaparlar, gözlerinizin önünde.

Bunların hepsini tanırsınız; kimileri Türkiye'yi soyup tekrar yetiştikleri yere kaçarlar ve tabii asla iadeleri sözkonusu olmaz, kimileri de misyonlarını sanki Türkiye'nin değişmez yazgısıymışçasına, büyük bir sadakatle yerine getirmeye devam ederler. Diğer taraftan, bugün, ABD'de sayıları süratle yarım milyona yaklaşmakta olan küçümsenemeyecek ölçüde bir Türk topluluğu oluşmuştur. Gerek ABD'de yaşayan bu vatandaşlarımızla, öğrenimlerini bu ülkede yapıp da Türkiye'de hizmet veren vatandaşlarımızı, bu az sayıdaki "seçilmiş maşa" ile karıştırmamak gerekir.(Bugün ABD'de yaşayan ve ABD vatandaşı olan öyle Türkler vardır ki Türkiye'de yaşayanlardan çok daha fazla milliyetçi çok daha fazla Türk'tür.) Her toplumda olduğu gibi bu gerçekten "düşmüş-düşürülmüş" maşaların bizden de çıkmasını doğal kabul etmek makul olacaktır. Etki ajanlarının seçiminde ve eğitiminde kullanılan yöntem, biraz farklılıkları ile AB ülkeleri içinde söz konusudur. **Kendi ülkelerinde yaşayan yüzbinlerce Türk işçi ailesinin temel gereksinimi olan resmi Türk ilkokullarının bile açılmasına izin vermeyen, buna karşılık Türkiye'de her derecede eğitim kurumuna sahip olan Avrupa ülkeleri içinde başı İngiltere ve Almanya çekmektedir.** Ülkemizde İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca gibi dillerin yaygınlaşması hatta eğitim dili olması için her türlü çabayı sarf eden AB ülkeleri, etki ajanları sayesinde Türkiye'nin olası tepkisinin ya da misilleme politikası uygulamasının önüne geçmektedir. Örneğin, dünyaya yayılmış İngilizce eğitim veren (haftada 25 saat İngilizce, 3 saat Türkçe) 300'e yakın okulun sahibi olan cemaatçilerin, İngiltere'de Lordlar Kamarası'nda düzenlenen özel törenlerle hemen her yıl İngiliz dili ve kültürüne hizmet yüksek ödülü almaları sıradan bir tesadüf değildir**. İngiliz istihbarat servisleri MI5 (iç) ve MI6 (dış),Türkiye'deki etki ajanlarını, İngilizce eğitim almış ya da İngiltere'de yüksek öğrenim yapmış adaylar arasından seçmektedir.** AB'ye rağmen ABD'nin müttefiki olarak ön plana çıkan bu ülke, etki ajanlarını salt yüksek öğrenim mezunlarının yanı sıra, Türkiye'deki Kürtçülerden, şeriatçılardan, DHKPC, TİKKO militanlarından ve hatta uyuşturucu mafya babaları arasından da seçmektedir.

Almanya ise, etki ajanlığında ağırlıklı olarak kendi ülkesinde yaşayan 2.400.000 Türk vatandaşı arasındaki yüksek öğrenim gençliğini hedef almaktadır. Humboldt Vakfı, Heinrich Böll Vakfı gibi aracı kuruluşlar, uygun aday öğrencilerin yanı sıra, maddi çıkar ve sürekli destek karşılığı saptadıkları Türk akademisyenlerini ve yerel politikacıları da, Alman Anayasayı Koruma Teşkilatı (BfV) ve Dış İstihbarat Örgütü'nün (BND) kapsamlı eğitim programlarına dâhil etmektedirler. Bugün Almanya'da Türkiye'deki tüm şeriatçı yapılanmalar (Milli Görüşçüler, Kaplancılar, Yeni Asyacılar, Fethullahçılar, Hizbullahçılar, Nakşiler, Ticaniler, Süleymancılar, Kadiriler, İBDAC'ciler, HizbütTahrirciler, Nizamı Alemciler vd.), bağlantılı ülkücüler, etnik sorunlu ayrılıkçılar (Kürtçüler, Pontusçular, Arnavutçular, Gürcüler,

Boşnaklar, Pomaklar, Tahtacılar, Çerkezler vd.) Marksist terör örgütleri (DHKP C, TİKKO vd.) mevcuttur. Tümü de BfV'nin kontrolündedir. Böylece Almanya, üst düzey etki ajanlarının yanı sıra, himayesindeki daha doğrusu sevk ve idaresindeki bu tür Cumhuriyet karşıtı militan yapılanmalar sayesinde Türkiye'yi de karıştırma ve yönlendirme gücünde olmuştur.

Yunanistan ise Suriye'den farklı olarak, Rum kökenli gençlerimizi özel eğitime tabi tutmak yerine, Türkiye'deki rejim karşıtı tüm ideolojik unsurlara (DHKPC, TİKKO, PKK vd.) kucak açmakta; istihbarat servisi KİP'in sevk ve idaresinde başta bomba eğitimi olmak üzere terörist eğitimi olanağı ve parasal destek sunmakta, sığınmacılara geçici iskân yeri (Lavrion Kampı vd.) ile ilaveten Güney Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tüm olanaklarını sağlamaktadır. Almanya kadar geniş kapsamlı olmamakla birlikte, Fransız DST ve DGSE, İsveç'in FOE ve SABO, Bulgaristan'ın DS, Romanya'nın DİE, Hollanda'nın BVD servisleri de, kendi çaplarında etki ajanı ve de ajan-provokatör yetiştirme çabası içindedirler. Müslüman ülkelerin Türkiye'de etki ajanı temininde en uygun mekânları, tarikatlara ait tekkeler, şeriatçı siyasi kuruluşlar, dernekler, vakıflar ve de maalesef bazı bölgelerde camilerdir...

Türkiye'de sayısal yönden en çok etki ajanına, ajan provokatöre ve de eli kanlı teröriste sahip olan İran, bu iş için istihbarat servisleri SAVAMA ve VEVAK'ı görevlendirmiştir. Bu servis elemanlarının saptadıkları aday öğrenciler, Kum Kentindeki medreselerde dinsel eğitimden geçirildikten sonra askeri ve siyasal eğitime tabi tutulmaktadır. Şah döneminde sadece Türkiye'den kaçak yollardan giden Şiiler (Caferiler) profesyonel eğitime alınırken, günümüzde mezhep farklılığı "İslami Devrimi" kıstasından hareketle artık önemsenmemektedir. Suudi Arabistan ise, adayları belirledikten sonra Cidde ve Riyad'daki üniversiteleri ile Mısır'daki El-Ezher Üniversitesi'nde eğitime almaktadır. Suudi Arabistan'ın, profesyonel eğitiminde tıpkı İran'ın Caferi olma koşulundan vazgeçmesi gibi, Vahhabi olma koşulundan, taktik gereği vazgeçtiği gözlemlenmektedir.

Bu ülkenin etki ajanları ile ilişkisinin sürekliliği, hac organizasyonları ile doğrudan ilgilidir. Suriye Muhaberatı ise, Irak'taki Saddam karşıtlarını "Birleşik Cephe" kapsamında çok yönlü eğitirken, Türkiye'de özellikle de Hatay'daki Arap kökenli aday gençlerin eğitimleri ile de yakından ilgilenmekte; rejim karşıtı her türlü ideolojik ve etnik yapılanmaların özellikle askeri eğitimine lojistik destek vermektedir. Adayları kendi ülkesinde özellikle eğitme çabası olmayan ülkelerin başında ise Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ile İsrail gelmektedir. Çin Halk Cumhuriyetinin İstihbarat Örgütü olan GRİ, yönlendirici ajan adaylarını, dış ülkelerdeki Maocu yapılanmalardan belirlemekte; birey olarak ele almaktan daha çok, örgütsel disiplini ve kullanımı öngörmektedir. Rusya Federasyonu, eski Sovyet dönemindeki ideolojik sevk üstünlüğünü kaybetmişse de, kendi topraklarında "askeri eğitim" ve "diplomatik koruma" ya da "göz yumma" gibi lojistik destekler karşılığında PKK gibi belli terörist yapılanmalara hâlâ söz geçirebilmektedir. İsrail'in MOSSAD'ı ise, dünyadaki tüm Musevilerin birer profesyonel servis ajanı olduğu inancından hareketle, ırkçı yobazlığını sürdürerek, profesyonel etki ajanı yetiştirmek yerine satın alınabilir aydınları kullanmayı yeğlemektedir. Örnekleri çoğaltmak elbette ki mümkündür.

Sh: 203-215

SONUÇLAR VE TEKLİFLER

Ülkemizde siyasi ve toplumsal yapıdaki eksikliklerin ve bozuklukların giderilmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Ancak Sivil Toplum Kuruluşlarının bu

eksikliği giderebilmeleri ve ülkenin demokratik ve toplumsal yaşamına olumlu katkılar sağlayabilmeleri için kendi yapılarının, yönetim biçimlerinin her türlü yozlaşmadan arınmış, saydam ve güvenilir olması, çıkar amaçlı değil özveriye dayalı bir anlayışla gerçekleştirilmesi gerekir. Aksi takdirde örnekleri görüldüğü gibi bu kuruluşlar hızlı bir kirlenmeye maruz kalacak, kamuoyunun güvenini yitirecek ve topluma yararlı olmak yerine toplumsal karamsarlığın artmasına neden olacaktır.

Hükümetler; milli politikaları yaymak ve milli hedefleri elde etmek, stratejik istihbarat toplamak, alınabilecek olası uluslararası kararlarda ön almak veya karar sürecini etkilemek, siyasi arenada söz sahibi olmak şekillendirilen değil ortama milli menfaatleri /hedefleri doğrultusunda şekil veren bir konumda bulunabilmek için ulusal lobi ve NGO'ları geliştirmeli ve istifade etmelidirler.

Ülkemizde Sivil Toplum Kuruluşlarının geçmişi oldukça yenidir. Buna rağmen özellikle son 20 yılda bütün dünyada olduğu gibi büyük bir gelişme yaşanmaktadır. Ülkemizdeki Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili yapılan araştırma ve değerlendirmelerde kesin bir sayı ifade edilememektedir.

Bugün ülkemizde yüz binin üzerinde dernek, vakıf ve benzeri yasal statüdeki bu tür kuruluşlara ek olarak hareket, platform, grup, konsey, kurul adları ile çok sayıda yasal statüsü ve yapısal özellikleri bilinmeyen kuruluş bulunduğunu ve bunların her birinin yeri geldikçe kendilerini Sivil Toplum Kuruluşu ya da Sivil Toplum Kuruluşlarının temsilcisi olarak takdim ettikleri dikkate alındığında konunun önemi ortaya çıkmaktadır. **Anayasanın 37'nci maddesinde yapılan değişiklikle Sivil Toplum Kuruluşlarının kurulması kolaylaştırılmış, ancak yine de gerekli alanlarda devletin yasal denetim yapması sağlanmıştır.**

Devletler, uluslararası alanda seslerini duyurabilmek ve çeşitli platformlarda katılımcı olarak yer almak suretiyle diğer ülkelerin karar mekanizmalarını etkilemeye yönelik siyaset yaparlar. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan uluslararası modern örgütlenme biçiminin temel olarak BM sistemi ile başladığını düşünürsek, AB, NATO vb. kurumlar devletlerin resmi politikalarını savundukları platformlar olmuştur.

Ancak günümüzde, devletlerin hak ve menfaatlerini tahakkuk ettirmek için, çeşitli aracı kuruluşlar vasıtasıyla temsil edildikleri uluslararası örgütlenmelere ve hükümet dışı organizasyonlara daha çok önem verdikleri bilinen bir gerçektir. Küresel dünyada resmi yollardan çözüme ulaşmak bazen tek başına yeterli olmamaktadır. Bunun için bir takım baskı grupları tarafından genel bir anlayış birliğinin oluşturulmasına gerek duyulmaktadır.

Türklerin gittikleri ülkelerde uzun süre örgütlenememişlerdir. Zira bu insanlar kendi devletleri adına politika üretebilmek ve çıkarlarını korumak konusunda eğitilmemiş ve yönlendirilmemişlerdi. Ermeni, Yahudi ve Yunan uluslarına ait insanların yaptıkları gibi kendi milli kültür ve geleneklerini sergilemek ve tanıtmak için gayret sarf etmemişlerdi. Belki de bunun profesyonel insanların, dışişleri mensuplarının bir görevi olarak görmüşlerdi. Belki de bu toplumun içine henüz yeni kabul edildiklerinden seslerini duyurmaları halinde dışlanacaklarını, hain damgası yiyeceklerini düşündüler. Diğer taraftan, birbirlerini tanımama, coğrafi olarak birbirinden uzak olma, iletişim problemleri de bu örgütlenmeyi engellemiş olabilir. Peki, buna karşın, Türkiye uluslararası örgütler nezdinde ve dünya kamuoyunda niye hala çok etkin değil?

Bir kere en temel neden, uluslararası örgütlerin ve lobicilik faaliyetlerinin gücüne fazla inanmamış olmasındandır. Öte taraftan maalesef, ABD'de veya diğer batı ülkelerinde yaşayan insanlarımız tarihimizi bilmemekte ve ilişkilerimize zarar veren konularda haklılığımızı ispat edecek söylemler geliştirememektedirler. Ülkenin ileri gelen insanları veya grupları ile temas kuramamakta, bu insanlara ulaşan ve onlara para yardımında bulunan diğer grupların, Ermeni ve Yunan lobilerinin harcadıkları para ile boy ölçüşememektedirler.

Hâlâ tanıtım konusunda yeterince gayret sarf edilmemekte, bugün etkisinin harekât alanında dahi yakından hissedildiği, bir kuvvet çarpanı olarak gösterilen medyadan yeterince istifade edilmemektedir.

Türkiye, uluslararası platformlarda etkinliğini artırmak için lobi/Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetlerini geliştirmelidir. Bunun için; öncelikle Türkiye'yi ve Türk insanını tanıtacak, kültürünü yayacak enstitüler ve Sivil Toplum Kuruluşlarını kurması ve bu alanda faaliyete niyet etmiş kurum ve teşkilleri desteklemesi gereklidir.

Türkiye adına gerek yabancı ülkelerde, gerekse yurt içinde sözcülük yapan, çıkarlarımızın korunmasında rol alan şirketlere mali destek sağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki içinde yaşadığımız çağ, liberal ekonominin bütün prensiplerinin uygulandığı bir çağ olup, insanlar son derece rasyonel hareket etmektedirler. Bu maksatla, internetin gücünden istifade edilebilir, vakıflar kurulabilir, konferanslar düzenlenebilir, şu günlerde TV'de yayınlanan turizm reklâmı örneği reklâmlar yapılabilir, müzayedeler düzenlenebilir, üst düzey medya temsilcilerinin davet edildiği bilgilendirme davetleri yapılabilir. Bu faaliyetlerin hepsi devlet tarafından yapılacak faaliyetler olmayıp, küçük seviyede dahi organize edilebilecek faaliyetlerdir.

Halen bütün dünya ülkelerinin bir arada temsi edildiği yegâne kuruluş BM'dir. BM'e ait birçok alt insani yardım kuruluşu ve sektörler mevcuttur. Türkiye buralarda yeterince temsil edilmemekdedir. Özellikle son yıllarda Orta Asya'da geleceğe dönük bir çıkar beklentisi oluşmuştur. Ülkemizin bu trendte yer almaması halinde muhtemel bazı fırsatlar kaçabilecektir. Dolayısıyla, bu tür insani yardım örgütlenmelerinin içine girmekte ve devlet tarafından destek vermekte yarar olacağı değerlendirilmektedir. Bu konulan desteklemek için yan öğelerden istifade edilebilir. Örneğin, Türk iş adamları ve bilim çevreleri tarafından ortaya atılabilecek "İpek yolu-Kardeşlik yolu" gibi bir tema ile insani yardım örgütlerinin o bölgelerde gösterdiği etkinlik daha da perçinlenmiş olur.

Lobi faaliyetlerinde esas olan karşı tarafı etkilemektir. Bu maksatla, hükümet üzerinde fikir ve düşünceleriyle etkili olan insanlarla temasa geçmek, yapılan faaliyetlerde onları bilgilendirmek veya fikrine başvurmak gibi faaliyetler, diğer lobi gruplarının da sözcülüğünü yapan bu insanların ve dolayısıyla kamuoyunun desteğini almaya yardımcı olacak ve prestij sağlayacaktır.

Diğer taraftan, lobi faaliyetlerinde uzmanlaşmayı sağlamak gerekir. Kendi başına, kendi bilgi birikimi ile lobicilik yapmaya, tanıtım yapmaya çalışan insanlar bazen devletin çıkarlarına zarar verebilirler. Bu nedenle, yabancı ülkelerde yaşayan insanlarımızın gelip, kayıt olabilecekleri Türk Dernekleri kurulmalı, buralarda Devlet tarafından görevlendirilecek veya devletin kurduğu ve desteklediği Vakıf ve Derneklerin konusunda uzman eğitimcileri tarafından, ülkemizin halen savunduğu politikalar ve bu konuların geçmişi hakkında bilgi

verilmelidir. Yurt dışında faaliyet gösterecek lobi şirketleri kurulmalı, güncel ve yeni lobi tekniklerinden istifade edilmelidir.

Sonuç olarak, Türkiye uzun yıllar kendisine yönelik oluşumların haksızlığından, ABD ve Avrupa'nın kendisini anlamadığından şikâyet etmiştir. Etrafında komşusu olduğu ülkelerden hep bir zarar geleceğini düşünmüştür. Bunun için dile getirdiği hususları hep iç kamuoyuna yansıtmıştır. Haklı olduğu konuları birazda dış çevrelerde anlata bilseydi bugün gerek ekonomik ve gerekse siyasi konumumuz daha farklı olabilirdi. Dış tanıtımın ve lobicilik faaliyetlerinin önemini geç kavramış olsa da bu alanda alması gerekli olan tedbirleri vakit geçirmeden almalıdır. Artık dünyada her zaman dost, her zaman düşman, kavramlarının değerini yitirdiğini değerlendirerek sürekli yeni oluşumları takip etmeli, dış politikada daha aktif olmalı, belirlediği stratejileri yerine getirmeye zemin hazırlayacak lobi ve Sivil Toplum Kuruluşlarını desteklemelidir.

Bu arada, yabancı ülkelerde faaliyet gösteren ve ülke menfaatleri açısından benzer hususları paylaştığımız lobi grupları ve aynı faaliyet alanında görev yapan NGO'lar ile işbirliği yapılmalıdır. Örneğin, son zamanlarda İsrail-Türkiye askeri işbirliği anlaşmaları ve iş çevrelerinin yakınlaşması Yahudi lobisinin Türkiye yanında yer almasını sağlamıştır. Bunun gibi, ABD'de ve yabancı ülkelerde yükselen yeni değerlerin Çin gibi, Güney Amerika ülkeleri gibi ülkelerin ülkemizle eşdeğer kuruluş ve örgütleri ile de temas kurmanın önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Demokrasi ile yönetilen bütün toplumlarda Sivil Toplum Kuruluşlarının varlığı, önemi ve etkinliği tartışmasız bir gerçektir. Çağdaş demokrasiler ile yönetilen toplumların ortak bir özelliği de toplumdaki örgütlenme oranının yüksek olmasıdır. 1999 yılında yapılan bir araştırmaya göre ülkemizde 15 milyon civarında örgütlü insan bulunmaktadır. İlk bakışta bu rakamın yüksek olduğu düşünülebilir, ancak batılı demokrasilerden İsveç ile durum karşılaştırıldığında tablo net olarak ortaya çıkmaktadır. İsveç'te örgütlü insan sayısı 36 milyondur. İsveç'in nüfusu ise 10 milyon civarındadır. Bir başka deyişle, Türkiye'de insanların yüzde 25'i bir örgüte üye iken, İsveç'te bir insan dört ayrı örgüte üyedir.

Mevcut Sivil Toplum Kuruluşlarının birçoğunun statüleri üzerinde yürütülen tartışmalar da henüz sonuçlanmamıştır. Yani dernekler ve vakıflar Sivil Toplum Kuruluşu kabul edilmeli mi, edilmemeli midir? Hatta Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (TESK) Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Ziraat Odaları Birliği gibi pek çok kuruluş kamuoyunda Sivil Toplum Kuruluşu olarak kabul edilmekle birlikte gerçekte kavramsal açıdan tartışılabilir kuruluşlardır. Kamu Kurumu niteliğindeki bu teşekküller kanunla kurulmakta ve bir meslek dalında faaliyet yürütmektedirler. Oysa çağdaş Sivil Toplum Kuruluşlarında gönüllü üyelik esastır ve zorunlu üyelik esas itibariyle devletin yakın denetim ve gözetimini içerir.

Ülkemizde bütün bu tartışmaların sonuçlanıp gerçek anlamda sivil toplum örgütleri oluştuğunda ve insanların katılım oranları yükseltildiğinde çağdaş demokrasi olmanın önemli bir unsurunu gerçekleştirmiş olacağız. Çünkü gazeteci Mail Güreli'nin bir ifadesinde belirttiği gibi, **"insan önceden düşünen varlık olarak tanımlanırdı, günümüzde insan örgütlü varlık"** olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde Sivil Toplum Kuruluşlarının siyasi irade üzerindeki etkinliği yadsınamaz bir gerçektir. Bu gücü daha çok medyayı iyi kullanmak suretiyle elde etmektedirler. Bir çok

konuda karar sürecinde resmi olarak yer almasalar dahi görüşmeler suretiyle fiilen yer almaktadırlar. Eğer siyasi irade, toplumun genelini ilgilendiren konularda, ön almak amacıyla bu örgütlerle görüşmek suretiyle başlangıçtan itibaren kararların içine sokarak karara ortak edebilirse alman kararların etkinlikle uygulanabilmesi için uygun bir zemin hazırlanmış olacaktır. Bu süreç elbette zahmetli ve zaman alıcı bir süreçtir. Ancak toplumsal uzlaşma için buna ihtiyaç duyulmaktadır. Buradan hareketle, çağdaş demokrasiyi "Kurallar bütünü içerisinde, toplum katmanları arasında azami uzlaşmayı sağlayan yönetim biçimi" olarak tanımlamak mümkündür.

Türkiye'de lobiciliğin önemi henüz anlaşılamamıştır. Türkiye, gerek ülke içindeki çıkar sahiplerinin yürüttüğü, gerekse ülkenin gerçekleştirdiği lobi faaliyetlerinde yetersiz kalmaktadır. Ülke içinde hedeflenen sonuçlara ulaşmada lobicilik adı altında rüşvet ve tehdit gibi illegal tekniklerin kullanılması, faaliyet hakkında olumsuz imajın yerleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda ABD'de olduğu gibi Türkiye'de de lobicilik yapmak isteyen kişilerin çalışmalarının yasal düzenlemelerle belirlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra çıkar sahiplerince başvurulan, ancak kullanılmasında sakınca görülen rüşvet ve tehdit tekniklerine yönelik yasal yaptırımların hayata geçirilmesi. Lobiciliğin illegal yönünü ortadan kaldıracaktır.

Lobicilik yasal çerçeveler içinde gerçekleştirildiğinde, beklenen yararı sağlamaktadır. Çıkarlar doğrultusunda siyasi mekanizmanın alacağı olumlu kararlar, çıkar sahiplerine gerek ülke içinde ve gerek ülke dışında itibarlı konuma getirecektir. Halkla ilişkiler ve MGO faaliyetleri ile desteklenen ve koordineli bir şekilde yürütülen lobi faaliyetleri özellikle Türkiye'nin tanıtımı, siyasi arenada hak ettiği yeri almasını ve arzuladığı saygınlığı görmesini sağlayacağı bir gerçektir.

Ülkemizdeki Sivil Toplum Kuruluşları biraz daha yakından incelendiğinde yüksek sayılar ifade edilebilmektedir. Örneğin 100 binin üzerinde dernek bulunmaktadır. Bu durum sayısal açıdan bir enflasyonu gösterse de içerik, işlev ve kavram açısından bakıldığında yetersizlik kendiliğinden göze çarpmaktadır. Zaten sayısal enflasyon oluşturan dernek ve vakıfların çoğunda adı var kendisi yoktur. Gazeteci Nail Güreli ülkemizdeki Sivil Toplum Kuruluşları için şöyle bir değerlendirme yapmaktadır;

Sayısal zaafları var, bağımsız değiller

Ekonomik güçleri yok

Demokratik değiller

Kollektif çalışma bilincinden yoksunlar

Deneyim ve bilgi birikimi yok

Bu değerlendirmeler ülkemiz açısından nispeten karamsar bir tablo çizmekle birlikte eksiklikleri gerçekçi bir yaklaşımla ortaya koymak suretiyle bir bakıma çözüm yollarını da ifade etmektedir.

Artık uluslararası ilişkilerde, uluslararası örgütler bir ülke hakkında karara varacakları zaman ilgili ülkenin hükümetlerinden ziyade Sivil Toplum Kuruluşlarının eğilimlerini ve görüşlerini dikkate almakta ve buna göre de o ülke hakkında değerlendirmede bulunup karar vermektedirler.

Hükümet Dışı Organizasyonlar/Sivil Toplum Kuruluşları zamanımızın yükselen değerleri arasındadır. Çoğunlukla insani ve yardım amaçlı bu örgütler, tüm dünya kamuoyunda hassasiyet uyandıran insan hakları ve insana en yüksek değeri verme düşüncesinden güç alarak faaliyette bulunmaktadırlar.

Uluslararası örgütlerin dünya üzerinde her hangi bir sorunla ilgili olarak oluşturdukları Türkiye'nin dâhil olmadığı çalışma grupları sürekli takip edilerek çalışmaların sonuçlarının Türkiye'nin çevre ülkeleri ile ilgili sorunlarına olan etkisi değerlendirilmelidir. Olası olumsuz gelişmeler zamanında önlem alınarak engellenmelidir.

Uluslararası ilişkilerde devlet halen en önemli aktör olma özelliğini korusa da, Hükümet Dışı Organizasyonların giderek önem ve güç kazanması karşısında gerilemektedir. Demokrasiyi benimseyen hiçbir devlet bu kuruluşların gücünü ve önemini göz ardı edememektedir. İletişim konusunda yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler nedeniyle dünyadaki tüm yenilikler ve yenilikçi düşünceler hızla yayılmakta ve büyük miktarda taraftar bulmaktadır. Bu gelişmelere seyirci kalmak, ilerlemeler konusunda sabit durmak, yani geride kalmak anlamına geleceğine göre ülke olarak biran önce üzerimize düşenleri yapmak suretiyle gelişmeye ayak uydurmalıyız. Bu durum demokrasimizin güçlenmesine ve toplumsal yapıdaki bazı dengesizliklerin giderilmesine de katkıda bulunacaktır.

Bugün hükümet dışı örgütler eskisine nazaran güçlerinin daha çok farkına varmış, hareket ve eylem yetenekleri daha yüksek ve daha büyük kitlelere hitap eden kuruluşlar olarak karşımızda durmaktadır. Devletler dünya çapında çeşitli sorunlarla mücadele etmede yetersiz kaldıkça, farklı sınırlar içinde yaşayan insanlar ortak kaygıları ve çıkarları paylaştıkça bu örgütlerinde her geçen gün gelişmesi ve etkinleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Artık dünyanın herhangi bir köşesinde meydana gelen bir olayın meydana getirdiği etki, domino taşlarının yarattığı etkiye benzer şekilde diğer ülkeleri de etkileyebilmekte iletişim dünyasındaki gelişmeler sonucu olay "real time" yani gerçek zamanlı olarak evlerimizdeki televizyon ekranlarına yansıyabilmektedir. Dünyanın bu derece küçüldüğü bir ortamda elimizdeki imkânları en verimli şekilde kullanarak karar verme süreçlerini lehimize çevirmek durumundayız.

Güney Amerika'da ya da uzakdoğu borsalarından birinde yaşanan çarpıcı düşüş hemen diğer ülke ekonomilerinde de dalgalanmalara yol açabilmektedir. 11 Eylül'de ABD'de ikiz kulelere yapılan terörist saldırıda olduğu gibi, olay sadece ABD'yi değil bütün dünyayı şoka sokabilmek te ve toplu bir histeri yaşanmasına neden olabilmektedir.

Günümüzde Avrupa'da 3.2 milyon, ABD'de yaklaşık 400 bin dolayında Türk yaşamaktadır. Bu insanlar giden ilk nesillere göre çok daha eğitimli, sistemi kavramı yerleştikleri ülkelerin devlet ve özel sektöründe mevki edinmiş insanlardır. Özellikle Kafkasya'da ve Orta Asya'da ortaya çıkan yeni iş alanlarına giren iş çevrelerinin bölge yakınlıkları dolayısıyla Türklere daha fazla yakınlık göstermeleri olasıdır.

Maalesef, ABD'de veya diğer batı ülkelerinde yaşayan insanlarımız tarihi bilmemekte ve ilişkilerimize zarar veren konularda haklılığımızı ispat edecek söylem geliştirememektedirler. Ülkenin ileri gelen insanları veya grupları ile temas kuramamakta insanlara ulaşan ve onlara para yardımında bulunan diğer grupların, Ermeni ve Yunan lobilerinin harcadıkları para ile boy ölçüşememektedirler. Hala tanıtım konusunda yeteri gayret sarf edilmemekte, bugün

etkisinin harekat alanında dahi yakından hissedildiği kuvvet çarpanı olarak gösterilen medyadan yeterince istifade edilmemektedir.

Türkiye'nin uluslararası platformlarda etkinliğini artırmak için yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın bilinçlendirilmesi ve teşkilatlandırılması gerekir. Bu konuda dışişleri mensuplarına büyük görev düşmektedir.

Öncelikle Türkiye'yi ve Türk insanını tanıtacak, kültürünü yayacak enstitüler ve Sivil Toplum Kuruluşlarını kurması ve bu alanda faaliyete niyet etmiş kurum ve teşkilleri desteklemesi gereklidir. Avrasya kuşağında Türkiye merkezli güçlü NGO'lar oluşturulması uluslararası alanda Türk NGO'larının kabul görmesine katalizörlük yapabilecektir.

Diğer taraftan, lobi faaliyetlerinde uzmanlaşmayı sağlamak gerekir. Kendi başına, kendi bilgi birikimi ile lobicilik yapmaya, tanıtım yapmaya çalışan insanlar bazen devletin çıkarlarına zarar verebilirler. Bu nedenle, yabancı ülkelerde yaşayan insanlarımızın gelip, kayıt olabilecekleri Türk Dernekleri kurulmalı, buralarda Dışişleri mensupları tarafından ülkemizin halen savunduğu politikalar ve bu konuların geçmişi hakkında bilgi verilmelidir. Yurt dışında faaliyet gösterecek ulusal lobi şirketleri kurulmalı, güncel ve yeni lobi tekniklerinden istifade edilmelidir.

Bu arada, yabancı ülkelerde faaliyet gösteren ve ülke menfaatleri açısından benzer hususları paylaştığımız lobi gruplan ile işbirliği yapılmalıdır. Örneğin, son zamanlarda İsrail-Türkiye askeri işbirliği anlaşmaları ve iş çevrelerinin yakınlaşması gibi, ABD'de ve yabancı ülkelerde yükselen yeni değerlerin Çin gibi, Güney Amerika ülkeleri gibi ülkelerin lobileri ile de temas kurmanın önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Lobicilik yasal çerçeveler içinde gerçekleştirildiğinde, beklenen yararı sağlamaktadır. Çıkarlar doğrultusunda siyasi mekanizmanın alacağı olumlu kararlar, çıkar sahiplerine gerek ülke içinde ve gerek ülke dışında itibarlı konuma getirecektir. Halkla ilişkiler ve NGO faaliyetleri ile desteklenen ve koordineli bir şekilde yürütülen lobi faaliyetleri özellikle Türkiye'nin tanıtımı, siyasi arenada hak ettiği yeri almasını ve arzuladığı saygınlığı görmesini sağlayacağı bir gerçektir.

NGO'lara yönelik devletin olumlu yaklaşımı zararlı NGO'ların faaliyetlerini nötralize edebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti nin karar alıcı ve uygulayıcı devlet organlarında NGO danışma mekanizmalarının geliştirilmesinin sağlıklı kararlar alınmasına imkân verebileceği ve geniş kamuoyu desteği ile kamu yararının teşekkül edebileceği değerlendirilmektedir.

Neler Yapılmalıdır?

BM, AB, NATO, AGİT vb. kurumlar, devletlerin resmi politikalarını savundukları platformlar olmuştur. Bu örgütlerde görev yapan personelin seçiminde mesleki liyakat kadar yüksek görev bilincinin ve vazife ahlakının da dikkate alınmasını,(Karar organlarının içerisinde konunun beyin takımını oluşturan şahısları etkiyebilme becerisi gösterebilmeli)

- Hükümet bürokrasinin her kademesinde Sivil Toplum Kuruluşları ile görüşmeyi ve düşünce bazında dahi olsa onlardan yararlanmanın teşvik edilmesini,

- Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarının eğitilerek kendi sorumluluk sahaları ile ilgili olarak lobi faaliyetlerinden yararlanılmasının mümkün hale getirilmesini,

- Sivil Toplum Kuruluşları özellikle yardım ve insani amaçlarla faaliyet gösterdiklerinden doğal afetlerde azami ölçüde yararlanabilmek için gerekli koordinenin sağlanmasını ve gerektiğinde uluslararası etkinliklerde yer alınmasını, (Personel eğitimi, ulaşım ve haberleşme, koordinasyon arama kurtarma vb)

- Toplumun genelinin yabancı olduğu tanıtım ve ülke menfaatleri konularında halkı bilgilendirme, bilinçlendirme faaliyetlerinin (medya ve eğitim kurumlan vasıtasıyla) düzenlenerek her vatandaşımızın bir lobici gibi, ülke menfaatleri doğrultusunda yetiştirilmesinin sağlanmasını,

- Uluslararası örgütleri kendi çıkarlarımız doğrultusunda yönlendirirken amaç birliğini ve tek sesliliği sağlamak maksadıyla Sivil Toplum Kuruluşlarımızı ve lobi unsurlarımızı koordine edecek bir Enformasyon Bakanlığının kurulmasını,

- Ülke içinde hedeflenen sonuçlara ulaşmada lobicilik adı altında rüşvet ve tehdit gibi illegal tekniklerin kullanılması, faaliyet hakkında olumsuz imajın yerleşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda ABD'de olduğu gibi Türkiye'de de lobicilik yapmak isteyen kişilerin çalışmalarının yasal düzenlemelerle belirlenmesini,

- Yabancı ülkelerde yaşayan insanlarımızın yetkili ağızlardan bilgilendirmek maksadıyla Türk Dernekleri kurulmasını ve buralarda Dışişleri mensupları tarafından ülkemizin halen savunduğu politikalar anlatılarak dış ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın bilinçlendirilmesini,

- Yabancı ülkelerdeki üst düzey medya temsilcilerinin ve politikacılarının davet edildiği bilgilendirme davetlerinin, Türk günlerinin müzayede ve yarışmaların düzenlenerek Türk imajı varlığının canlı tutulmasının sağlanmasını,

- Uluslararası alanda etkili olabilecek Türkiye merkezli NGO'ların oluşumuna destek verilmesini,

- Türk entellektüellerinin, popüler kişilerin ulusal ve uluslararası NGO'lar içerisinde görev almalarının teşvik edilmesini,

- Devletin çeşitli kurumlarında NGO'lara BM ekonomik ve sosyal konseyindeki; uygulamasına benzer şekilde istişari statü verilmesini,

- Türkiye'nin milli politikalarını yaymak ve anlatmak üzere dünya çapında hayranlık uyandıracak NGO'ların devlet tarafından kurularak desteklenmesini ve bu maksatla fonlar oluşturulmasını,

- Devletin istihbarat kuruluşlarının zararlı NGO faaliyetlerini takip ederek, amacı aşan çalışmalarının takip edilmesini, tespit edilenlerin kamuoyuna açıklanmasını,

- Uluslararası NGO'lar ile Türk NGO'larının işbirliği geliştirmelerinin teşvik edilmesini,

- Uluslararası sahada faaliyet gösterecek olan ulusal NGO ve lobilerin büyük firmalarla oluşturulacak sponsorluk sistemi ile desteklenmesini,

- Yabancı ülkelerde faaliyet gösteren ve ülke menfaatleri açısından benzer hususları paylaştığımız lobi grupları ve aynı faaliyet alanında görev yapan NGO'lar ile işbirliğinin geliştirilmesini,

- Sivil Toplum Kuruluşu bilincini ve ülke menfaatlerinin her platformda savunulmasın gerekliliği, ilkokuldan itibaren genç nesillerin beyinlerine kazınmalı, bunun sadece devletin işinin olmadığı aynı zamanda vatandaşlık görevinin bir gereği olduğunun anlatılmasını,

- Uluslararası örgütlerin Türkiye hakkında alabileceği olumlu veya olumsuz Kararlar hakkında çıkabilecek kararların yönlendirilmesi için ön alınmasını, mevcut örgütlerin her kademesinde, sistemi isteğimiz doğrultusunda yönlendirebilecek elemanları içinde bulundurulmasını ve bu konuda her zaman ısrarcı olunmasını,

- Yurtdışına görevli olarak giden devlet görevlilerinin sadece kendi sorumluluk sahaları ile sınırlı kalmayıp ülke çıkarlarını savunan bir avukat gibi hizmet verecek bilince ulaştırılmasını ve daima şekillenen değil şekillendiren olmaları gerektiği bilincinin aşılanmasını,

- Güçlü ve sözü geçen ulusal NGO'lar ile uluslararası sorunların çözümünde uluslararası örgütlere baskı yapabilecek, yabancı ülkelerin kamuoyunu etkileyebilecek barışı destekleme harekâtlarına katılarak ülkenin siyasi iradesini temsil edebilecek yeterlilikte ve çapta NGO'ların kurulmasının sağlanmasını, yetkililerin dikkate almalarını diliyorum.

Sh: 241-256

Kaynak: İçimizdeki Şeytanlar- Sivil Toplum Kuruluşları (STK-NGO), Dr. A. Nazmi Çora, Haziran 2008, İstanbul

ÜNİVERSİTELERİ ÇOĞALTARAK YOK ETMEK

Mehmet Altan

Türkiye'de siyaset mekanizması, "en iyisini" seçmeyi amaçlayan bir çoğulculuk üzerine kurulmadığı için, gitgide yozlaştı.

Yozlaşa yozlaşa da sonunda, siyaset "taşra lümpenliğinin" soysuzlaştırmada sınır tanımayan sefaletinin eline düştü.

Kendi paraları, pulları ve emeklilikleri sözkonusu olunca şahinleşen, onun dışında da hiçbir şeye aldırmayan siyaset bezirganlığı, "sistemle birlikte tefessüh etti.

Bu insanların "siyasal arsızlığı" hangi boyutlara taşıyabileceğini her seçim **bölgesine "bir yeni üniversite"** çılgınlığını izleyerek görüyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye üniversitelerine "kalite" kazandırmak için, Türk halkının yeryüzünün en ileri ve en iyi üniversiteleri düzeyinde "eğitim" görmesi için çırpınacak yerde, ülkedeki ***"hayalet üniversite"*** sayısını arttıra arttıra varolan üniversiteleri de yok ediyor.

Üniversite kavramını esas anlamından kopartarak, üniversiteleri boş binalarla anlamsız diplomalara dönüştürüyorlar.

Mevcuda, 14 yeni üniversite daha eklemek isteyen kanun teklifi genel kurulda görüşülmeyi zaten beklemekte.

Buna Milli Eğitim Komisyonu, YÖK Başkanı Mehmet Sağlam'ın feryat figan karşı çıkmasına aldırmadan, 28 tane daha ilave etmekte hiçbir beis görmedi.

Bu kararların nasıl alındığının inanılmaz bir örneği, manşetten verilmişti.

DYP Bolu Milletvekili Necmi Hoşver'in "intihar" tehditi üzerine, Düzce ilçesinde de "bir yeni üniversite" açılmasına karar verilmiş.

Yeryüzü ile yarışmak arzusunda olan bir Türkiye'nin, bırakın "yeni üniversite" kurmayı, mevcutları hızla azaltması gerekir.

Sittin sene yan gelip yatarak "kadro ve akademik ünvan" sahibi olmaya son vererek, bunu üretkenlikle irtibatlı bir kontrat düzenine bağlaması gerekir.

Tüm üniversitelerdeki "ders programlarım" yeryüzünün en saygın ilk beş üniversitesindeki "müfredatla" uyumlu hale getirilmesi gerekir.

Bütün akademik kurumlarını internete bağlayarak, yeryüzündeki bilgi akışından istifade ederken, bu bilgi akışına da katkıda bulunmayı hedeflemesi gerekir.

Akademik çatıyı yükselterek, bu çatının altındakileri başka sektörlere yöneltmesi ve mevcutların imkanlarını evrensel ölçülere uygun hale getirmesi gerekir.

Mevcutların bu kadar büyük sorunları varken, Meclis Komisyonları, üniversite sayısını Türkiye'nin taşıyabileceği sayıların çok üzerine çıkararak, fiilen bu kurumların içinin boşalmasına, işlevini yerine getirememesine ve dolayısıyla üniversite kavramının yokedilmesine yöneliyor.

"Oy avcılığıyla" gözü dönmüş "siyasal arsızlık", evrenselliğin en ışıklı kurumunu burada yok

ediyor.

Ülkemizin genç nüfusu kendisini taşıyacak doğru dürüst bir öğretim ihtiyacı içindeyken, "hayalet üniversiteler" kurup "şarlatanlığa" diploma vererek, bu insanları kandırmaya, Türkiye'yi dünya üniversitelerinde kıymet-i harbiyesi olmayacak bir "diploma enflasyonunun" ülkesi haline getirmeye hazırlanıyoruz.

Üniversite kelimesi, "univer" den yani evren kelimesinden gelir. Üniversite evrenseldir.

Üniversite "yerel" olamaz.

Bizim sorunumuz, her il ve hatta "intihar" şantajıyla her "ilçeye" üniversite kurup, bunların sayısını çoğaltmak değil, üniversiteleri yeryüzündeki saygın örnekleriyle aynı düzeye getirmektir.

Üniversitelerin insanlık tarihindeki anlamını bilmeyen komisyon üyelerini, Cambridge, Oxford, Sorbonne, Harvard'a götürüp bir dolaştırmak gerek.

Türkiye'nin talancı, çıkarcı ve köhnemiş sistemi, "siyasal arsızlık" nedeniyle üniversiteleri yokeden bir zihniyetin egemenliğinde.

Halbuki Türkiye'nin, "benim seçim bölgeme de bir üniversite" diye yırtınarak, kendi oy hesapları uğruna, üniversiteleri mahveden siyaset bezirganları değil, "bizim üniversitelerimizi yeryüzündeki saygın muadilleri" seviyesine getirebilmek için çalışacak nitelikteki insanları öne çıkaracak bir siyasal sisteme ihtiyacı var.

Ama bu noktadan gittikçe uzaklaşıyoruz.

Sistem kokuştukça, siyasetçi de iyice arsızlaşıyor.

Sh: 34-36

Kaynak: Mehmet ALTAN, Kürtler Şeytan Soyundan mı? Hemen Kitap, 3. Baskı Eylül 2006, İstanbul

CELLATIN ANATOMİSİ

Büyük aşkların sularında yıkanmamış, aşk şarkıları söylememiş, evlenip barklanmamış, çoluk çocuğa karışmamış, bir insanın doğumundan ölümüne hangi özen ilmikleriyle büyütüldüğüne şahit olmamış, yirmiyedi yaşında bir hukuk öğrencisi.

Adı: Yigal

Soyadı: Amir.

Yigal Amir kendi "Yahudi" kimliğini, dipsiz bir nefretin çıkrığı haline getirmiş.

Cinayetlerini "tanrı emri" sayarak, vurmaya kırmaya öldürmeye, yoketmeye, kavgaya kilitlenmiş.

Yaşam yerine ölümü, aşk yerine nefreti, hoşgörü yerine kini, dostluk yerine düşmanlığı benimsemiş.

Bir çocuk sahibi olmadan, bir başbakan katili olmuş.

Yüzyılların toplumsal şartlanmaları kolay kolay kırılmıyor.

Yeryüzünün "bütünleşmeye" gittiği bir dönemde, her yerde "savaş manyakları" var.

Yaşama karşı ölümü savunarak, kendine kimlik bulan kanlı psikopatlar var.

Savaşlarda ölen gencecik çocukların ölümlerinden kendilerine kahramanlık kefenleri biçenler var.

Barıştan yana olduğu için ölmek. İzak Rabin, 1940'larda katıldığı gizli örgüt faaliyetleri sırasında ölmüyor, 1948 savaşı sırasında Kudüs çevresindeki çatışmalar sırasında ölmüyor, 1950 ile 1952 yılları arasında ordu operasyonu birimlerini yönetirken de ölmüyor, 1964'den 1968 yılına kadar Genelkurmay Başkanlığı yaparken de.

1973'te parlamentoya giriyor. 1974'te başbakan oluyor. 87'de ise savunma bakanı ve 1988'de ayaklanan Filistinliler'e karşı acımasız bir şahin. Hep yaşıyor.

1992 yılında yeniden başbakan. Filistin Kurtuluş Örgütü ile "barış süreci" başlatıyor.

Aynı yıl "Nobel Barış Ödülü"nü alıyor.

Geçtiğimiz Ekim ayında, Filistin'in "özerkliği" için imza atıyor.

Ölümü ise, Cumartesi akşamı saat 22:06'da.

Savaşlarla dolu bir yaşam, İzak Rabin'in bir barış gösterisi nedeniyle ilk kez şarkı söylediği bir günün akşamında üç kurşunla sona eriyor.

Beceremediği için hiç şarkı söylemeyen İsrail Başbakanı, barış gösterisine katılan kalabalığın büyüklüğünü görünce dayanamayıp Israilli şarkıcı Miri Aloni'nin şarkısına eşlik ediyor.

İlk kez söylemeye cesaretlendiği bir barış şarkısı, *"ölüm büyüsünün çarmıha gerilişi"* bir katilin silahından ölüme dönüşerek İzak Rabin'in canını alıyor.

Savaşırken yaşayıp, barış isteyince ölmek.

27 yaşındaki Yigel Amir de İsrailli ve Yahudi, "tanrı buyruğu" ile vurduğunu söylediği 73 yaşındaki İzak Rabin de. İsrailli Israilli'yi vuruyor.

İsrail toplumundaki "barış" ve "savaş" yanlılarının "güç" dengeleri neredeyse eşit.

Toplum sanki ortadan ikiye bölünmüş gibi.

Böylesine zor bir dönemde, 27 yaşındaki fanatik, cinayeti kendi inisiyatifi ile mi işledi?

İzak Rabin'in neden diğer korumaları yoktu, çelik yelek giymemesi nasıl açıklanıyor, arka arkaya üç kurşun sıkılıncaya kadar güvenlik güçleri neyi seyretti, tüm bu soruların cevabı açık değil.

Uluslararası melanetten yarar umanların da parmağı, barış mitinginin yapıldığı alanda mıydı?

Yoksa devlet örgütü Filistinliler'e düşmanlığa şartlandığı için, İsrailli bir "savaş manyağını" küçümsedi mi, bunlar yakında anlaşılır.

Ne var ki, "barış türküsü" çağırdığı için, kendisine ölüm biçilen bir eski genelkurmay başkanını katletmek, otuz yıllık politikacı İzak Rabin'i ortadan kaldırmak, Orta-Doğu'da barış

sürecine mayın döşemek, gidişatı asla ve asla değiştirmez.

Yeryüzünün içinde bulunduğu dönem “mecburen” barıştır.

Sanayi Devrimi’nin “savaşlara” ihtiyacı olmuştu, “Sanayi Sonrası Dönemi”in ise barışa ihtiyacı var.

Dünyanın motorunu “beyinsel gücün” önderliğindeki yaratıcılık döndürüyor. Bilgisayarlar, robotlar, bio-teknoloji, gelişmek için barışa ihtiyaç duyuyor.

Yeryüzü yavaş yavaş bütün kavgalarını bitirerek, kalıcı bir huzurun kapısına yaklaşıyor.

İnsanlığın bu serüvenini kimse durduramaz.

Durdurabilse yeryüzü ilerlemezdi. Tarım toplumuna geçilmez, sanayi devrimine ulaşılmazdı.

Aynı yürüyüş devam edecek ve zafer mutlaka ve mutlaka barışın olacak.

Onca ölümlerden geçmiş savaşçı bir generali, ilk kez söylediği bir “barış şarkısının” ardından yok eden bir anlayış, bu süreçte barınamayacak.

Sh: 91-93

Kaynak: Mehmet ALTAN, Kürtler Şeytan Soyundan mı? Hemen Kitap, 3. Baskı, Eylül 2006, İstanbul

9 KEHANET

1. TESADÜF DİYE BİR ŞEY YOKTUR. Yaşadığımız her deneyimin ve hayatta karşımıza çıkan her insanın, bize bir mesajı vardır. Özellikle sorunumuz olduğunda, yanıtları bize verecek insanlarla karşılaşırız. Rastlantı yoktur. Ama bu rastlantılara nasıl yanıt vereceğimizi, bize iletilen mesajları algılayabilme kapasitemiz belirler. Yolumuza çıkan biriyle yaptığımız sohbet, o anki sorularımıza yanıt vermiyor görünebilir ama bu, yaptığımız sohbetin bir mesaj taşımadığı anlamına gelmez. Sadece, biz o mesajı alamamışızdır.

2. NEDEN YAŞADIĞINI CEVAPLA... İkinci bilgi, gerçeklerin ve kendinin farkındalığı üzerine kurulmuştur. Neden yaşıyorsun?

3. EVRENDE TEK VE SAF BİR ENERJİ VARDIR. Bu bilgi, yaşama yepyeni bir bakış açısı getirmektedir. Modern fizik, evreni, tek ve nötr bir enerji olarak tanımlamakta ve bu enerjinin her nasılsa düşüncelerimize yanıt verdiğini söylemektedir. Yani, insanoğlunun yalvarmasına gerek olmaksızın, eğer gerekli istenci gösterirse ona yanıt veren bir enerji...

4. TÜM EVREN ENERJİDEN İBARETTİR VE ENERJİ GÖRÜLEBİLİR. Ne var ki, hepsinin türü değişiktir. İşte bu yüzden bazı yerler enerjiyi diğer yerlerden daha fazla artırır. Bu, senin uyumuna bağlıdır. Önce enerji alanlarını görmeye başla. Bunun için dikkatini çevreye yönelt. Nesnelerin ve insanların güzelliklerini, eşsizliklerini takdir edince, enerji alıyorsun; hislerin sevgi düzeyine yükselince, gönüllü olarak enerjini geri veriyorsun. Bu mistik bir deneyimdir.

Bu durum ne yazık ki uzun süre korunamaz. Bilinci normal düzeyde olan bir insanla konuşmaya çabalayınca ya da halâ çatışmaların sürdüğü bir dünyada yaşamaya çalışınca, bu durumdan sıyrılır ve tekrar eski düzeyimize döneriz. Bundan kurtulabilmek için, hissettiklerimizi yeniden, yeniden tekrar etmeliyiz. Çünkü rastlantıları sağlayan bu enerjidir ve rastlantılar sürekli bir temele dayanan, yeni bir düzeyi gerçekleştirmemize yardımcı olurlar.

5. İNSANLARIN, DİĞERLERİNİN DÜŞÜNCELERİNE HÜKMEDEREK ENERJİLERİNİ ÇALMA EĞİLİMLERİ VARDIR. Enerjimizin kesildiğini hissettiğimiz zaman, hepimiz aynı şeyi yaparız. İnsanları ve durumları kontrol ederek enerjinin bize doğru akışını sağlamak için dramalar yaratırız. Şayet kendimize dikkatle bakıp, enerjiyi yönlendirmek için neler yaptığımızı keşfetmezsek, hiçbir ilerleme olmaz.

MESAFELİ DRAMA: Esrarengiz ve gizemli bir görünüm kazanır, kendi kendine ihtiyatlı davrandığını söyler ama aslında bu dramanın [oyun, piyes. dramatik olaylar dizisi] özellik içine başkasını çekip, kendisine ilgi göstermesini ümit eder. Birisini bu dramanın içine çekince de, açık davranmaz ve gerçek duygularını anlamaları için karşındakileri zorlar. Onlar bu kişinin gerçek duygularını anlamaya çabalarken, fazlasıyla ilgi gösterip, tüm enerjilerini ona yollarlar. NE DENLİ ESRARENGİZ DAVRANIP, NE DENLİ İLGİLERİNİ ÇEKERSE, O KADAR ENERJİ ÇALAR.

SORGULAYICI DRAMA: Sorularıyla insanları eşeleyip, diğerlerinin yaşantılarındaki yanlışları ortaya çıkarıp eleştirir. Eğer istedikleri kişiyi bu dramanın içine çekebilirse, diğerleri, sorgucunun karşısında kendilerini suçlu hisseder ve sorgucunun dikkatini çekecek hatalar yapmamak için, onun düşündükleri ile ilgilenmeye başlarlar. Sorgucu, bu saygı sayesinde gereksinim duyduğu enerjiyi sağlar.

KORKUTUCU DRAMA: Şayet biri sözle, fizik gücüyle ya da statüsüyle başkaları üzerinde tehdit yaratıyorsa, diğerleri başlarına kötü bir iş geleceği korkusuna kapılır, ona ilgi gösterip enerjilerini verirler.

ACINDIRICI DRAMA: Birisi, başına gelenlerden diğerlerinin sorumlu olduğunu açıkça olmasa da vurgular ve ona yardım edilmediği takdirde kötülüklerin başına gelmeye devam edecegini söylerse, sağladığı ilgiyle enerji çeker.

Burada dikkat edilmesi gereken konu, dramaların, karşı dramaları yarattığıdır. Örneğin mesafeli drama uygulayan bir kişi, karşısında sorgucu drama oynayan kişiyi yaratır.

6. GEÇMİŞİ BERRAKLAŞTIR, ÇOCUKLUĞUNUN DRAMALARINI TEKRAR ETME! Geçmişi berraklaştırmak, çocukluğumuzda öğrendiğimiz bu dramaları kontrol etmekle başlar. Dramaların farkında ol. Bunlardan bir kez kurtulduğunda, kendini daha yüksek seviyedeki evrimsel kimliğinde bulursun. Doğru enerji ile her doluşta hayatı daha ileriye götürecek bir rastlantı meydana gelir ve bu düzeydeki enerji içselleştirilir.

7. AKLINA ANİDEN GELEN DÜŞÜNCELERE DİKKAT ET! Ani düşünceler, bize rehberlik etme maksadıyla aklımıza gelirler. O zaman, NEDEN? diye sormalıyız. Yaşam sorunumla bunun ne ilgisi var? Gözlemci durumuna geçince, her şeyi kontrol etme gereksiniminden de kurtuluruz ve bu bizi evrimin akışının içine sokar. Bu noktada olumsuz düşünceler aklımıza gelirse, 7. bilgi, "korku imajları belirir belirmez engellenmelidir, ardından da aklımıza iyi düşünceler getirmeliyiz" der. Eğer olumlu imajlardan sonra olumsuz imajlar belirirse, yine de bunları ciddiye almak gereklidir. Örneğin, aklına aniden araba kazası geçireceğin gelmişse ve biri seni arabayla bir yere götürmeyi teklif ederse, reddetmelisin.

8. DİĞERLERİYLE KURDUĞUN İLİŞKİLERDE ENERJİNİ DOĞRU KULLAN! Sekizinci bilgi diğerleriyle kurulacak ilişkilerde enerjiyi kullanmanın yolunu gösteriyor. Özellikle çocukların hatalarını sürekli düzeltmenin, onların enerjilerini tüketmek olduğunu ve bu durumun onlarda kontrol dramaları yarattığını söylüyor.

AŞK İLİŞKİLERİ ENERJİ EMİCİLERE DÖNÜŞMESİN!: Aşık oldugunda, iki kişi bilinçsiz olarak enerjilerini birbirlerine verirler ve mutluluk ve neşe inanilmaz derecede artar, titreşimler yükselir. Ne yazık ki, insanlar kısa sürede birbirlerinden gelen bu enerjiye bağlanırlar ve evrenden sağladıkları enerjiyi keserler.

Oysa, iki kişinin birbirine verecek yeterli enerjisi yoktur. Bir süre sonra birbirlerine enerji vermeye son verip, diğerinin enerjisini elde etmeye çalışır ve çocukluk dramalarının içine düşerler. Ve sonuçta ilişki giderek yozlaşır ve güç mücadelesine dönüşür. Aslında bu durumdan tam olarak kurtulmayı öğreninceye kadar alfabedeki C harfi gibiyizdir. Karşı cinsten kolay etkileniriz, onun yarım kalmış dairesi gelip bizimkiyle birleşir. Birbirimize enerji akıtmaya başlarız, gerçekte ise kendi dışında diğer yarısını arayan bir başka insanla birleşmiş oluruz. KARŞIT CİNSTEN BİRİNE BAĞIMLI OLMAMIZIN NEDENİ, KARŞIT CİNSİN ENERJİSİNİ ELDE ETMEK İSTEMEMİZDİR.

ÖNCE TEK BAŞINA OLMAYI ÖĞREN! İçimizdeki kaynaktan aldığımız mistik enerjinin, hem erkek hem de dişi yönü vardır. Ama bu bütünleşme zaman alır. Eğer olgunlaşmadan eril yada dişil enerjimizin artması için, bir başka insan ile bağlantı kurarsak, evrensel kaynağın akışını durdururuz. Önce daireyi kendimiz bütünlemeliyiz. Bu zaman alır ve ancak bunu sağladıktan sonra yüksek ilişkiler kurabiliriz. Böylece, bütünleşmiş bir insanla romantik ilişki kurduğumuzda, bu tür bir ilişki bizim bireysel gelişimimizi engellemez. Bu tür ilişkilerde bağımlı olma eğilimi yoktur. Çünkü bu insanların ikisi de gelecek mesajları beklemektedirler. Bir aşk deneyime ilk başlarken, ilişkinin ilk günlerinde duyulan iyilik ve keyfin tadını, tek başına olduğun zaman çıkarmalı, onu içine almalısın. Bundan sonra gelişmeye başlarsın ve kendine uygun romantik ilişkiler sana kendiliğinden bir şekilde ulaşır.

9. ENERJİ DÜZEYİNİ ARTTIR! Dokuzuncu bilgi der ki; enerji düzeyimiz arttıkça vücudumuzdaki atomların titreşimlerinin düzeyi de artar. Kısacası, ruhumuzu arındırıp hafifleriz. Her zaman enerji dolu ol ve sevgi konumunda kal. Bir kez sevgi konumunu elde ettin mi, hiç bir şey ve hiç kimse sendeki enerjiyi çekip alamaz. Aslında, senden taşan enerjinin yarattığı akıntı, aynı oranda enerjiyi senin içine çeker.

---

*Kaynak: **9 KEHANET** (**James Redfield**, 2006, Altın Kitaplar).

http://blog.milliyet.com.tr/9-kehanet/Blog/?BlogNo=120336

“CENNETE, RASÛLULLÂH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEME İMAN EDENLER GİRECEKTİR.”

“Cennete kimler girecek?”

Bu soru herkes tarafından bir şekilde açıklanır/açıklanmaktadır.

Fakat doğru olan (bize göre şudur):

Cennete Allah Teâlâ’ya iman edenler, değil, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme iman edenler gidecektir.

Bu ne demektir?

Bu şu demek oluyor.

Biz hakiki ve İslam dini üzere iman etmeyi kimden öğrendik?

Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem’den. O kimden öğrendi Cebrail aleyhisselâmdan. O kimden öğrendi? Allah Teâlâ’dan

Allah’a iman etmek. Ancak hangi Allah’a?

Biz Müslümanlar Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin Allah’ına iman ettik.

Yani Müslümanlar Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin getirdiği Kur’ân-ı Kerim’deki beyan ettiği açıkladığı Allah Teâlâ’ya iman ettik.

Eğer Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme iman ediyorsak, o zaman doğru iman üzereyiz.

Yeryüzünde Hz. Adem aleyhisselâmdan beri çeşitli inançlar, hakikatin yanında ifrat ve tefrid arasında geldiler. Bu inanç seviyesi ve mevzunu müslümanlarda dahi farklılıklar gösterdiğini düşününce, her kulun fıtrat gereği iman ettiği/edeceği bir Allah/ilah inancı var. Denilir ki, **“nefesler sayısınca veya nefisler sayısınca”** İnsanların kalbindeki inandığı Allah/ilah inancı çeşit çeşittir.

Ben Allah Teâlâ’ya iman ediyorum demek Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme iman ediyorum demektir**. O halde cennete Allah’a iman edenler değil, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme iman edenler girecektir. Yine bizler Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin ilâh inancına tabi olmadığımız sürece gerçekten iman edenlerin safında olmak şöyle dursun, batıl yolun temsilcileri olmaktan kurtulamayız.**

Bu konuyu teyid için şu menkıbeleri tekrar hatırlatalım.

Dirayet tefsirinde otorite olan Fahreddin-i Râzî (rahmetullahi aleyh) âhirete intikal ettiğinde, kabirde sorgu melekleri (Rabbin Kim? Nebin Kim?....) malum sualleri sordular. Hepsine cevap verdikten sonra ***“Senin imanın nasıl bir iman?”*** sualine gelince cevap veremedi. Aklına bir türlü cevap gelmeyince zamanın büyük velisi manevi Necmüddîn el-Kübrâ kuddise sırruhu’l-azîz Hazretleri ona yardım eder.. Necmüddîn el-Kübrâ der ki;

“Taklittir, de, taklit.”

“Taklittir”, diyor. Melekler;

“Kimin taklidi?” diye tekrar soruyorlar.

“Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin taklidi,” diyor. Sorgu Melekleri

“Tamam geçtin”, diyorlar.

Bunun için kelime-i şehâdette olsun, kelime-i tevhîdde olsun, bazı irfan sahibi büyüklerimiz

“La ilâhe illa’llah alâ muradillah” *“La ilâhe illa’llah’tan Allah Teâlâ’nın kastettiği murat ne ise”**,***

”alâ murad-ı Rasulillah” *“Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz tebliğ ederken ne kastediyorsa ben de o kasıtla diyorum”* veya ***“sen de öyle de”*** derler. Bu taklittir.

Başka kıssa daha vardır:

Hz. Mûsâ aleyhisselâm zamanında Firavun’un palyaçolarından biri, Hz. Musa aleyhisselâmı taklit ediyor. Malum, Hz. Mûsâ aleyhisselâm kıllı vücutlu, göbekli, başı dazlak bir zât-ı şeriftir. İşte adam, başına işkembe geçiriyor, o zaman naylon yok tabiî, karnına bir yastık koyuyor, elinde asayla Hz. Musa aleyhisselâmı taklit ediyor. Niye, Firavun’u güldürecek çünkü. Hz. Mûsâ aleyhisselâm bunu haber alıyor.

Bir mükâleme, yani Allah Teâlâ ile konuşma sırasında, “Bunu kahret Yâ Rabbî” diyor. “Kahretmem” diye hitap ediyor Cenâb-ı Allah Teâlâ

“Firavun’u değil, seni taklit ediyor.”

İnceliği anlayabildiniz mi? (Kaynak olarak Ö. Tuğrul İNANÇER, Gönül Sohbetleri, İst, 2005, s. 13)

Allah Teâlâ buyurdu ki

“Hayır, hayır, Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarındaki çekişmeli, ihtilâflı konularda, seni hakem yapmadıkça, senin icraatından, uygulamandan dolayı içlerinde hiçbir burukluk duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmayacaklar. (Ahmet Tekin Meali: Nisa , 65)

*****

RASÛLULLÂH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİ, MÜSLÜMANLAR NİYE KISKANIYOR?

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemi bir şekilde tenkit etmek, O’nu şirk babında Allah Teâlâ’ya rakip görmek günümüzde moda oldu.

O’nun yüce şahsiyetini görmemek.

Görmemek ne kelime, O’nu müsteşrik edasıyla dinden silip atmak bir vazife addediliyor?

Ne oldu bu Müslümanlara!

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme karşı olmak yoksa dinden dönmenin başka bir şekli mi?

Gün geçtikçe adı Müslüman, kendi de Müslüman (!), fakat Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme düşman kişiler artıyor ve eksilmiyor.

Neden?

Diyebilirsiniz, hayır öyle bir şey yoktur.

Var Efendim var!

Onların işine bak; kulluğuna bak; cemaatine bak, liderine bak; hocasına bak; şeyhine bak ; dergisine bak, …

Baktıkça bakın …hiçbirinde Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve selleme dair az da olsa "minnet babından" duyulan bir söz ve halleri var mı ?

Yoktur.

Bazılarında da, Kur'ân-ı Kerim dillerine dolanmış duruyor.

Ne oldu?

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem nerede?

Niçin peygambere karşı hased edici oldu bu Müslümanlar?

Tabi ki sebebi var.

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem, "kulluğun" simgesi.

Tanrı olmak varken kul olmak kimin neyine..

Uçmak varken, kaçmak varken, gökler varken, sefahat varken; yerlerde durup, kulluk etmek, malını mülkünü paylaşmak, namaz kılmak, insanların çilelerine talip olmak;

Kimin neyine.

Onlara ulaşmak için, Fenâ'ya çıkarsın, bekâya varırsın, o da yetmez, nasıl olsa peygamber gelmeyecek ya;

Yeri gelir Mehdi, yeri gelir İsâ olduklarını kabul etmeye mecbur olursun.

İşin garibi günümüzde "şeytan tatile çıktı diyorlar"dı da inanmazdım. Meğer doğru imiş.

Şeytan bu günlerde istirahat ediyor.

İşin latifesi bir yana biz nerede hata yapıyoruz?

Cevabı yukarıda söylediğimiz gibi kimse **"KUL"** olmaya yanaşmıyor.

Kulluk zor iştir.

Melek olsan bile kulluk zor iştir.

Cebrail aleyhisselâm meleklerin peygamberi iken Azâzil'in düştüğü durumlardan her zaman rahatsız olmuş ve sıkıntısını içinde hissetmiştir. Öyleki Kur'ân-ı Kerim'i indirdiği güne kadar kendini emniyette hissetmeyip, âlemlere rahmet olan Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem ile ancak huzura kavuşabilmiştir.

Bir gün Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem Cebrail'e:

"Yüce Allah, 'seni âlemlere rahmet için gönderdim' (Enbiya 107) buyuruyor. Bu rahmetten sen de istifade ettin mi?" demiş. O da:

"Evet, akıbetimden korkuyordum. Allah, bana: 'O elçi güçlüdür, Arş'ın Sahibi katında yücedir. Orada (kendisine) itaat edilen ve güvenilendir' (Tekvîr 81/20-21) şeklinde övgüde bulunduğu için sana iman ettim, demiş."[1]

İsmail Hakkı Bursevî kaddesellâhü sırrahu'l azîz bu konuyu izah ederken şu görüşlere yer vermiştir:

> **"Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin rahmet oluşu mutlak, tam, kâmil, her şeyi içine alan, cami', gaybî, ilmî, aynî, vucûdî, şuhûdî, geçmiş ve gelecekle ilgili tüm kayıtları kuşatan, ruhlar ve cesetler âlemi gibi diğer tüm akıllılarla ilgili âlemleri de içine alan bir rahmettir…**
>
> **Ey akıllı insan, iyi düşün ve anla ki Yüce Allah Teâlâ bize şunu haber vermektedir: Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleminin nuru, Allah'ın ilk önce yarattığı şeydir. Daha sonra tüm mahlûkatı nurunun bir bölümünden Arş'tan toprağa kadar yaratmıştır…"** [2]

Yine tahrif edilen **Yuhanna İncil**'inde Hz. İsâ aleyhisselâm içinsöyleniyor denilse de **"Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım"**müjdesine kavuşmuş Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem hakkında da şu şekilde söylendiğini hatırlatmakta yarar görmekteyiz:

> **"…Her şey O'nun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey O'nsuz olmadı…"**[3]
>
> **"…O, hep dünyadaydı, dünya O'nun aracılığıyla var oldu, ama dünya O'nu (gerçeğiyle) tanımadı…"[4]**

Bu sözlerle maksadımız şudur ki kıskançlık ve hased duygusu insanın fıtratından doğmaktadır. Bu duyguların imanî çerçevedeki durumu terbiye ile alakalıdır. Bu nedenle Müslüman olması kişiyi bu huylardan uzak tutmaz. Yine Allah Teâlâ buyurdu ki;

> **"Onlar mı Rabb'inin rahmetini taksim ediyorlar?"**[5]

Ebu'l Leys Semerkandî, buradaki ifadeyi açıklarken **"risâlet ve nübüvvetin anahtarları onların ellerinde mi ki onları diledikleri yere koyuyorlar? Risâlete, kullarımızdan dilediğimizi ancak biz seçeriz"** demiştir.[6]

Fahreddin Râzî, buradaki rahmet kelimesini izah ederken bu âyetin, bir önceki âyette müşriklerin **"Kur'ân, iki şehirden birindeki büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"**[7] şeklindeki ifadelerinin cevabı olarak indirildiğini, dolayısıyla onların peygamber olarak bekledikleri kişilerin de Mekke'den **Velîd b. Muğîre** Tâif'ten de **'Urve b. Mes'ûd es-Sakafî** olduğu ancak bu kişilerin Allah Teâlâ için bir mana ifade etmediğidir..[8]

Allah Teâlâ Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi kendisine rasül ve kul seçmiştir. Bu seçimde hata arayanlar dikkat etmelidir. O'nun habibini incitenler bir gün Hallac-ı Mansur'un akıbetine uğrayacağını bilmelidirler. (Aman Ya Rabbî!)

Aşağıdaki alıntılar ile Müslümanların Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem hakkında dikkatli olmaları edep ve tazimde durumlarının ne olması gerektiğini anlamalıdırlar.

Mevlana Cami kaddesellâhü sırrahu'l azîz Nefehât'ında " **Hallac ne için i'dam edilmişdi?"** konusunda bir rivayeti şu şekilde aktarıyor.

‘Bir gün Hallâc’ın kalbinden şöyle bir hâtıra geçti ki, Hazreti Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem, mi’râc esnasında **“niçin yalnız mü’minlerin affını diledi de bütün insanların affını dilemedi?”**

O anda rûh-ı Nebî mütecessid (zahiren bedene bürünmüş) olarak kapıdan içeri girdi ve

“Bizim kalplerimiz Allah Teâlâ’nın ilhammahallidir, oraya her ne ilham edilirse öyle hareket ederiz. Eğer bütün insânların afvını dilemem ilham edilmiş olsaydı öyle istirham ederdim” buyurdu. Bunun üzerine Hallaç, hata etmiş olduğunu anladı ve özür dilemek üzere başından sarığını çıkarıp tezellül (aşağılanma- özür) tavrı aldı.

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz;

“Sarığını çıkarmak kâfî değil, benim rızâmı kazanmak için başını da vermelisin” buyurdu. Hallâc da bu teklife rızâ gösterdi. Onun için dâr ağacı üzerinde bulunduğu sırada,

“bu işin sebebini ve kimin muradı olduğunu biliyorum, fakat itâ’at ediyorum”demişti.[9]

Durumun inceliğini fark etmek gerektiğini daha iyi anlamış bulunmaktayız.

Fatih’in Hocası Hz. Akşemseddin, evliyaullahdan bu duruma düşmüşler hakkında buyurdu ki:

Evliyadan bazıları zahir güzelliğe nazar etmezler, daima o mübarek ruha nazar ederler. Hayran olurlar. Çünkü Evliyaullahın, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin mübarek ruhuna aşık olmaları gerekir ki Hakk’ın inayeti erişip**“cemâl”**e müşahit olanlar. Zira Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin mübarek ruhu**“Cemâlûllah”** a âyine düşmüştür. Ondan başka bir şeyden müşahede edilmez.

Evliyanın bu makamda çok durmalarına sebep de budur. Baksana, dünya sevgililerinin aşkından âşık olanlar —Mecnun gibi Ferhat gibi— meşhurdurlar. Hâlbuki o (âşıkların) maşukları bütün sultanların sultanıdır.

Sevgililer sevgilisidir. Hepsi onun hüsnünün nurundan bir nurdur. İster Yusuf aleyhisselâmın güzelliği olsun ister başkasının güzelliği olsun, sadece aslî nur Ruh-ı Muhammedidir. (veya aslı Ruh-ı Muhammedinin nurudur). O, zattan feyizlenir.

Her ne kadar, bunun gibi güzelliğe karşı hayran olmak bedî’i (beğenilen) değilse de Evliyaullah o makamda kalmışlardır. Onlardan her birine de**“Cemâl ehli”** derler. Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem hazretlerinin mübarek ruhuna nazar ettiklerinden dolayı o makamda zât’ı müşahade etmezler. Sadece Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin mübarek ruhuna nazar ederler. **Onun için buna aşk makamı derler.** Zira, Evliyaullah bu makamla aşkın galebesinden kendilerini helak ederler. Yahut parlak sözler söylerler. Hallac-ı Mansur’un hakkı olmayan ve Şeriat-ı Muhammediye’ye münasip bulunmayan sözleri gibi - Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin ruhundan edep etmezler.

(Böyle hallerde) **Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin ruhu bir defada hakikât kılıcı ile helak eder.** Şüheda mertebelerini bulurlar.[10]

Hulasa; Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin hakkında ileri geri konuşanlar ve O'ndan başkasının peşine gidenlerin akibetlerinin perişan olma ihtimali içinde olabileceğini hatırlatmak gerekir.

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemi incitmekten Allah Teâlâ'ya sığınırız.

İhramcızâde İsmail Hakkı

---

[1] İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyân, Beyrut 1985, V, 527. Tabresî de benzer ifadeler kullanarak bu konuşmayı nakletmiş, sonunda Cebrail'in: **"Allah, bana 'O elçi güçlüdür, Arş'ın Sahibi katında yücedir'** kavliyle övgüde bulununca ben de sana iman ettim" dediğini belirtmiştir" (Ebû Ali el-Fadl b. el-Hasan et-Tabresî, Mecme'u'l-Beyân fı Tefsîri'l-Kur'ân, Beyrut 1994, VII, 106).

[2] İsmail Hakkı Bursevî, Rûhu'l-Beyân, Beyrut 1985, V, 528

[3] Yuhanna, Yeni Ahit, Yeni Yaşam Yayınlan, İstanbul 2000, 1: 3.

[4] Yuhanna 1:6-10.

[5] Zuhruf 43/32.

[6] Semerkandî, Bahr'ul Ulum, III, 256.

[7] Zuhruf43/31.

[8] Râzî, Mefatihul Gayb, XXVII, 209.

[9] Bkz:Tahirü'l-Mevlevi'nin"Hallac-ı Mansur'a Dair" Risalesi

[10] Akşemseddin Makâmât-ı Evliya, 12. Bab

TEMPLE GRANDİN

(Tanımanız Gereken İnsanlardan)

Temple Grandin

Temple Grandin (d. 29 Ağustos 1947), Amerikalı hayvan bilimi uzmanı ve Colorado Devlet Üniversitesi'nde profesör, yazar, otizm aktivisti ve hayvancılık sektöründe hayvan davranışları alanında danışman.[1] **Hug box** ("sarılma kutusu") ismi verilen, otistik çocukları sakinleştirmek için kullanılan bir cihaz geliştirmiştir. Yaşamı Temple Grandin isimli ödüllü biyografik filmin konusunu oluşturur. Time 100 listesinde 2010 yılında "Kahramanlar" kategorisinde dünyanın en etkili 100 kişisi arasında yer almıştır..[2]

Gençliği ve eğitimi

Grandin, Boston, Massachusetts'de doğdu. Annesi Eustacia Cutler, babası Richard Grandin'dir. 1950 yılında otizm tanısı konuldu. Iki yaşındayken beyin hasarı tanısı almış olması nedeniyle, iyi öğretmenleri olan bir anaokuluna yerleştirildi. Grandin'in annesi, konuşma terapisi vermesi için bir doktor ile konuştu. Grandin'in annesi Grandin ve kardeşine, sıra tabanlı oyun oynatabilen bir dadı kiraladı.

Grandin, 4 yaşındayken konuşmaya ve ilerlemeye başladı. İlkokuldan itibaren destekleyici rehberlere sahip olduğu için kendini şanslı görmektedir. Ancak, Grandin, ortaokul ve lise hayatının en kötü zamanları olduğunu söyler. O zamanlar, herkesin alay ettiği "asosyal çocuk"tu. Zaman zaman sokakta yürürken, insanlar "kayıt cihazı" diyerek onunla alay ederlerdi. Çünkü o, öğrendiği şeyleri sürekli tekrar ederdi. Grandin bununla ilgili şöyle der: **"Şimdi bu konuda gülebilirim, ancak o zaman gerçekten canımı yakıyordu."**

1966'da Hampshire Country okulundan mezun olduktan sonra, üstün yetenekli çocuklar için olan bir yatılı okula kaydoldu. (Rindge, New Hampshire) Grandin, psikoloji bölümünü kazanmak için 1970 yılında Franklin Pierce kolejine gitti. 1975 yılında Arizona State Üniversitesi'nden hayvan bilimi alanında yüksek lisansını ve 1989'da hayvan bilimi alanında doktora derecesini University of Illinois at Urbana-Champaign da yaptı.

Kariyeri, şöhreti, savunuculuğu

Oliver Sacks'ın An Anthropologist on Mars kitabında Grandin'den bahsetmesi üzerine, Grandin tanınmaya başladı (1995). İlk kez 1980'li yılların ortalarında, Amerika Otizm Derneği kurucularından Ruth C. Sullivan'ın talebiyle, otizm hakkında kamu önünde konuştu. Grandin ayrıca, büyük medya programlarında yer almıştır. It's Your Health, Primetime Live, Today Show, Larry King Live, Time magazine, People magazine, Discover magazine, Forbes and The New York Times gibi yerlerde yazmıştır. Horizon da *İnek Gibi Düşünen Kadın* belgeseline konu oldu. Grandin'ın hayatı Temple Grandin adlı yarı-biyografik olarak filme çekildi. Film, 2010 yılında gösterime girdi, 15 Emmy ödülüne aday gösterildi Grandin ödülleri kabul etti orada sahne aldı ve izleyiciye mikrofonda kısa bir konuşma yaptı. Tesadüfen 2010 Emmy ödül gecesi doğum gününe denk geldi. Kişisel deneyimlerine dayanarak Grandin, otizmde erken mudahaleyi savunmaktadır. Onun aşırı duyarlı olduğu şeyler gürültü ve diğer duyusal uyaranlardır. Grandin öncelikle görsel bir düşünür olduğunu iddia ediyor ve kelimelerin onun ikinci dili olduğunu söylüyor. O insani bir hayvancılık tesisi tasarımındaki başarıyı görsel bellek yeteneğine bağlıyor. 2009 yılında American Society of Agricultural and Biological Engineers üyeliğine seçildi. Grandin, hayvan refahı ve otizm savunuculuk hareketleri ile felsefi bir lider olarak kabul edilir. Onun işlettiği web sitesinde bitki ve hayvan çiftlikleri standartlarının nasıl geliştirileceği hakkında tüm bölümler vardır. 2004 yılında People for the Ethical Treatment of Animalsnda, vizyoner katagorisinde, Proggy ödülünü kazandı.

Önemli yayınları

- *Emergence: Labeled Autistic* (Margaret Scariano ile birlikte, 1986, güncelleme; 1991), ISBN 0-446-67182-7
- *The Learning Style of People with Autism: An Autobiography* (1995). In *Teaching Children with Autism : Strategies to Enhance Communication and Socializaion*, Kathleen Ann Quill, ISBN 0-8273-6269-2
- *Thinking in Pictures: Other Reports from My Life with Autism* (1996) ISBN 0-679-77289-8
- *Developing Talents: Careers for Individuals with Asperger sendromu and High-Functioning Autism* (2004). ISBN 1-931282-56-0
- *Animals in Translation : Using the Mysteries of Autism to Decode Animal Behavior* (with Catherine Johnson, 2005), ISBN 0-7432-4769-8
- *The Unwritten Rules of Social Relationships: Decoding Social Mysteries Through the Unique Perspectives of Autism* (with Sean Barron, 2005), ISBN 1-932565-06-X
- *The Way I See It: A Personal Look At Autism And Aspergers (2009)*
- *Animals Make Us Human: Creating the Best life for Animals* (with Catherine Johnson, 2009) ISBN 978-0-15-101489-7

Ödülleri ve adaylıkları

Double Helix Medal

- 2011: CSHL Double Helix Medal

Kişisel hayatı

16 Mayıs 2010 tarihinde, Grandin , Duke Üniversitesi'nden İnsani Edebiyat fahri doktorasını aldı. Grandin, diğer insanların duygusal ilişkileri olduğunu ama kendisinin bunun bir parçası olmadığını ifade etmiştir. Grandin bu yüzden ne evli ne de çocuk sahibidir.

Hayvan bilimi ve refahı ve otizm hakları çalışmaları ötesinde, binicilik, bilim kurgu, film ve biyokimyayla ilgilenir. O başkaları ile sosyalleşmeyi "sıkıcı" olarak açıklar ve duygusal sorunlar ve ilişkilerle ilgilenmez. Otizmin hayatının her yönünü etkilediğini söyler. Onun otobiyografisi de dikkat çekmiştir. O duyusal entegrasyon bozukluğunu ortadan kaldırmak için rahat giysiler giymek zorunda ve aşırı duyusallığını önlemek için bunu yaşam tarzı yapmıştır. Düzenli olarak anti-depresanlar alır, 18 yaşındayken icat ettiği sıkma kutusunu (kucaklama makinesi) 2 yıl öce kırdı ve artık insanlara sarılmaya ihtiyacı olduğunu söyledi.

Erişim: http://tr.wikipedia.org/wiki/Temple_Grandin

http://www.ted.com/talks/temple_grandin_the_world_needs_all_kinds_of_minds?language=tr#

TED DEKİ ROPARTAJ

TEMPLE GRANDİN: DÜNYANIN HER TÜRLÜ AKLA İHTİYACI VAR

Translated by Seda Demirel

Reviewed by Müge Gür

0:11

Otizmin tam olarak ne olduğunu anlatarak başlayacağım. Otizm en ağır formunda çocuğun sözcüksüz kaldığı seviyeden tüm o parlak bilim adamları ve mühendislerin seviyesine dek uzanan çok uzun bir süreçtir. Ve aslında burada kendimi evde hissediyorum. Çünkü burada pek çok otizm genetiği var. Yoksa.... Alkışlar

0:34

Bu kişisel özellikler sürecidir. İnek bir öğrenci ne zaman Asperger'e döner? **Bu ılımlı otizmdir. Yani Einstein, Mozart ve Tesla hepsi bugün muhtemelen otistik spektrum içinde değerlendiriliyor olurlardı.** Beni gerçekten düşündüren şeylerden birisi de bu çocukların geleceğin enerji şeylerini icad etmelerini nasıl sağlamaya çalışacağımız. Bill Gates bu sabah bunlardan bahsetmişti.

1:00

Tamam, şimdi eğer siz otizmi anlamak istiyorsanız hayvanları anlayacaksınız. Size düşünmenin farklı yollarından bahsetmek de istiyorum. Konuşma dilinden uzaklaşmanız gerekiyor. Ben fotoğraflarla düşünüyorum. Ben lisanla düşünmem. Şimdi, otistik akıldaki olay şu; detaylara dikkat eder. Şimdi bu testte sizin büyük harfleri mi yoksa küçük harfleri mi seçtiğinize bakılıyor. Ve otistik akıllar küçük olan harfleri daha çabuk algılar.

1:27

Ve olay da şu; aslında normal bir beyinin detayları atlar. Yani eğer bir köprü inşa ediyorsanız, detaylar önemlidir çünkü detayları atlarsanız köprü çöker. Ve benim en bugüne ait

politikalarla ilgili en büyük endişem işlerin giderek soyut ve özet hale gelmesidir. İnsanlar elleriyle birşeyler yapmaktan uzaklaşıyorlar. Pek çok okul müfredatından el yapımına dair dersleri çıkarmaya başlamasından endişeliyim, çünkü sanat ve benzer dersler, benim sivrilebildiğim dersler olmuştur.

1:53

Sığırlarla yaptığım çalışmada, sığırların ürkmesiyle ilgili pek çok insanın fark edemediği pek çok şeyi fark edebildim. Örneğin; bu dalgalanan bayrak, tam olarak veterinerlik fakültesinin önünde., Bu besi ağılı neredeyse tüm veterinerlik fakültesini yerle bir edecekti, tek yapmaları gerekense bayrağı kaldırmaktı. Hızlı hareketler ve kontrast. 70'lerin başlarında işe başladığımda, kanalın hemen altından sığırların ne gördüklerini gördüm. İnsanlar bunun delilik olduğunu düşündü. Çite asılı bir palto onları ürkütüyordu. Gölgeler onları ürkütüyordu, yerdeki bir çoraptan ürküyorlardı. İnsanlar bu tarz şeyleri farketmiyorlar, yukarıya asılı bir zincir, ve bunlar filmde çok çok güzel gösterilmiş.

2:27

Aslında filmi ve tüm projelerimi nasıl da kopyaladıklarını çok sevindim. O işte içimdeki zeki kişi. Çizimlerim de filmde yıldız haline gelmiş. Ve aslında ismi de Temple Grandin, Fotoğraflarla Düşünmek değil.

2:38

Peki, fotoğraflarla düşünmek nedir? Bu gerçekten de kafanızdaki filmlerdir. Benim aklım google görseller gibi çalışıyor. Ben genç bir çocukken düşünme şeklimin farklı olduğunu bilmiyordum. Herkesin fotoğraflarla düşündüğünü sanıyordum. Ve Fotoğraflarla Düşünmek kitabımı yazdığımda, insanlarla nasıl düşündükleri konusunda ropörtajlar yapmaya başladım. Ve düşünme şeklimin bir parça değişik olduğunu, farkettiğimde de şok oldum. Dediğim gibi, "Kilise kulesini düşünün" pek çok insanın aklına bu genel ve yaygın şey gelir. Şimdi belki bu odadakiler için bu doğru olmayabilir. Ama pek çok yer için bu doğru olacaktır. Bense sadece spesifik fotoğraflar görürüm. Hafızamda ortaya çıkarlar, tam olarak google görseller gibi. Ve filmde de burada harika bir sahnem var, "ayakkabı" kelimesi söylendiğinde, bir deste 50'lerin 60'ların ayakkabıları hafızamda patlayıveriyor.

3:22

Tamam, bu benim çocukluk kilisem. Bu spesifik. Başka da var, Fort Collins. Peki ya meşhurlar? Bir şekilde bana bunlar geliyor, aynı böyle. Ve gerçekten Google görseller gibi hızlı geliyorlar. Ve her biri tek tek geliyor. Ve sonra ben belki de kar yağdırmalıyım veya buraya bir şimşek düşsün diye düşünüp onları tutarak videolara çeviriyorum.

3:44

Şimdi, görsel düşünmem sığır bakım tesisleri dizayn etme işim için olağanüstü bir değer. Ve kesim tesisinde sığırlara nasıl davranıldığı konusunda da gerçekten ilerleme kaydettim. Şimdi karmakarışık sığır kesimi slidelarına girmeyeceğim. Eğer ilgilenen varsa materyalleri youtube'a yükledim, bakarsınız. Ama tasarım işimde başarabildiğim şeylerden birisi de bir ekipman parçasını aklımda çalıştırıp test edebilmem, tam olarak bilgisayarlı sanal gerçeklik sistemi gibi. ve aslında buda filmde kullanılmış olan projelerimden birisinin hayali bir görüntüsü. Bu çok güzel, süper havalı olmuş. Ve o filmin çekildiği sette pek çok çeşit

Asperger tipi ve otizm tipleri de aktif olarak çalışıyordu. kahkahalar İşte beni endişelendiren şeylerden birisi, bugün daha genç nesile ait o çocuklar nereye gidiyorlar? Ait oldukları yer olan Silikon Vadisinde artık bulunmuyorlar. kahkahalar alkışlar

4:41

Ve, sosyal biri olmadığım için çok erken öğrenmek zorunda kaldığım şeylerden birisi de kendimi değil, işimi satmak zorunda oluşum. Ve çiftlik hayvanlacılığıyla ilgili işimi satış şeklim de, çizimlerimde ve fotoğraflarda gösterdiğim gibi. Küçük bir çocukken bana yardımcı olan diğer şeyde 50'lerde görgü ve terbiyenin öğretilmesiydi. Dükkanların raflarındaki satılık eşyaları aşağıya çekemeyeceğiniz ve etrafa atamayacağınız öğretilirdi.

5:01

Şimdi 3.veya 4. sınıf çocukları bana geldiklerinde, o çocuğun görsel düşünen biri olduğunu farkedebilirsiniz, resimleri perspektifle çizmiş.. Şimdi size her otistik çocuğun görsel düşünmeyeceğini söylemem gerekiyor. Bu beyin taramasını bir kaç yıl önce yaptırdım, Ve etrafta görsel hafıza korteksime giden devasa bir internet kablosuna sahip olmakla ilgili şakalar yapıp durdum. Bu tensör görüntüleme. Ve işte büyük internet ana hattım da kontrolünkinden iki kat büyük. Kırmızı çizgiler benim, mavi çizgiler de cinsiyet ve yaş uyumlu kontrolümün. Ve işte orada benimki devasa boyutta kontrol de burada mavi olan, onunki gerçekten de çok küçük.

5:43

Son yapılan araştırmalar, spekturumdaki kişilerin primer görsel korteksle düşündüğünü gösteriyor. Şimdi olay şu, görsel düşünme sadece tek bir akıl çeşididir. Otistik akıllar uzmanlaşmaya eğilimlidir Bir işte çok iyi, başkasında kötü. Ben cebirde berbattım. Geometri ve trigonometri almama hiç izin verilmedi. Devasa bir hata. Pek çok çocuğun cebiri atlayıp direk geometri ve, trigonometriye geçmeliler.

6:08

Diğer türde bir akıl da kalıpsal düşünen akıllardır. Daha soyutturlar. Bunlar sizin mühendisleriniz, bilgisayar programcılarınızdır. Bu kalıpsal düşünme. Bu peygamberdevesi bant kullanılmadan ve kesilmeden tek bir parça kağıttan yapılmış. İşte katlama modelinin altında yatan şey de burada. İşte düşünme tipleri, fotoğrafik gerçeklikte görsel düşünenler, ben yani, Kalıpsal düşünenler, müzik ve matematik. Bunların çoğunun okumayla ilgili sorunları olur. Bu çeşit problemleri aynı zamanda disleksik çocuklarda da görüyoruz. Tüm bu değişik çeşitteki akılları görüyorsunuz. Ve birde sözsel akıllar var. Her konudaki her gerçeği bilirler.

6:45

Diğer birşey de duyusal konular. Bu aleti yüzüme giymek zorunda olmam beni endişelendirmişti. Bunu takmak için yarım saat önce geldim, belki bir şekilde alışırım diye. Çeneme değmemesi için ucunu kıvırmak zorundaydılar. Duyular meseledir. Bazı çocuklar florasan ışıklardan rahatsız olur. Bazılarının sese karşı hassasiyeti vardır. Gördüğünüz gibi değişken oluyor.

7:08

Şimdi, görsel düşünmek bana hayvanların aklıyla ilgili pek çok içgörü sağladı. Çünkü düşünün. Bir hayvan sadece duyusal temelli düşünür, sözlerle değil. Resimlerle düşünür. Seslerle ve kokularla düşünür. O lokal yangın söndürücü üstünde ne kadar çok bilgi var düşünsenize. Kimin oraya geldiğini, ne zaman geldiğini, arkadaş mı rakip mi olduğunu, çiftleşecek biri olup olmadığını... O yangın söndürücüde tonla bilgi var. Ve hepsi de çok detaylı bilgiler. Ve bu tür detayları gözlemek bana hayvanlar hakkında çok fazla içgörü kazandırdı.

7:44

Hayvan aklı ve aynı zamanda benim aklım duyusal gelen verileri kategorize ediyor. At üstünde bir adam ve yerde bir adam, bu tamamen farklı iki şey olarak görülüyor. Sürücüsü tarafından eziyete uğramış bir atınız olabilir. Veterinerde harika olacaklardır, ayrıca nalbantla da, ama onu süremezsiniz. Başka bir atınız daha var, ve nalbant onu dövmüş, ve böyle birşeyden dolayı veterinerde yerdeyken delirecektir, ama siz ona binebilirsiniz. Sığırlar da böyledir. At üstündeki adam, ayakta duran adam, tamamen farklı iki şey. Görüyorsunuz bu farklı bir fotoğraf. Bunun ne kadar spesifik olduğu hakkında düşünmenizi istiyorum.

8:25

İşte bu bilgileri kategorize edebilme yeteneği, Pek çok insanın bu konuda iyi olmadığını görüyorum. Ekipmanlardaki sorunlar veya tesisteki bir problemi çözmek için çıktığımda, Sorunun ne olduğunu çözemediklerini görüyorum. **"İnsan eğitim sorunu mu?" "Yoksa ekipman sorunu mu?"** Diğer deyişle, insan sorunundan dolayı oluşan kategorize ekipman sorunu. Pek çok insanın bunda sıkıntı yaşadığını görüyorum. Diyelim ki bir ekipman sorunu var. Bu küçük mü, basitce düzeltebilir miyim? Yada sistemin tamamının dizaynında bir hata mı var? İnsanlar bunu algılamakta güçlük yaşıyorlar.

9:00

Şimdi şöyle birşeye bakalım, havayollarını güvenli yapacak sorunları çözelim. Evet, bir milyon mil uçucusuyum. Çok ama çok fazla uçuyorum. Ve eğer FFA'da isem, direk gözlemleme yapacağım şey ne olabilir? Uçak kuyrukları olabilir. Biliyorsunuz, son 20 senede beş ölümcül kaza, kuyruk ya çıktı, yada kuyruktaki idare mekanizması bir şekilde kırıldı. Bunlar kuyruk, çok net ve basit. Ve pilotlar uçağın etrafında yürüdüklerinde ne oluyor tahmin edin? Kuyruğun içindeki o şeyi göremiyorlar. Şu anda bunu düşünürken, tüm o spesifik bilgiyi toparladığımın artık sizde farkındasınız. Çok spesifik. Yani, benim düşünme şeklimin altı üstte. Tüm o küçük detayları alırım ve bir bulmaca gibi birleştiririm.

9:44

Ve işte bu at da siyah kovboy şapkalarından ölümüne korkuyordu. Siyah şapkası olan birinin kötü davranışına maruz kalmış. Beyaz kovboy şapkaları ise, tamamen uygun. Buradaki şey, dünyanın tüm bu farklı tiplerdeki akıllarla birlikte çalışmaya ihtiyacının olması. Tüm bu insan akıl çeşitlerini geliştirmek için çalışmalıyız. Ve beni delirten şeylerden birisi de, çevredeki otizm toplantıları için dolaştığımda, çok fazla bilgisayar düşkünü inek tipli ufaklık görmem. Ve kesinlikle sosyal değiller. Ve kimse de ilgi alanlarını bilim gibi bir konuda geliştirmelerine yardım etmiyor.

10:18

Ve bu fen öğretmenimle ilgili özelliği bana anımsatıyor. Fen öğretmenim filmde neredeyse tamamen güzelce sunulmuş. Ben serseri bir çocuktum. Lisedeydim. Ders çalışmak umurumda değildi. Ta ki bay Carlock'ın fen dersine kadar. Filmde şimdi Dr. Carlock oldu. Ve o bana görsel bir illüzyon odasıyla ilgili meydan okudu. İşte buda çocuklara ilginç şeyler göstermek zorunda olduğunuz konusuna geliyor. Belki de TED'in yapması gereken tüm okullara TED'de harika dersler olduğundan bahsetmektir, ve internette de bu çocukları tahrik edip ateşleyecek her çeşit harika şeyi bulmak mümkün, Bu bilgisayar düşkünü inek tipli çocuklardan ve öğretmenlerden orta batıda ve ülkenin diğer yerlerinden de çok fazla gördüğüm içim bu tenolojik alanlardan uzaklaştığınızda bu çocuklarla da ne yapacağınızı bilemiyorsunuz. Ve doğru yolda da ilerlemiyorlar.

11:07

Olay şu ki bir aklı daha çok düşünen ve daha kognitif bir akıl haline getirebilirsiniz. Aklınızla daha sosyal olmak için donanımlanabilirsiniz. Ve şimdi bazı araştırmacıların dediğine göre otizmde bu gerçekten parlak akıllarda, burayı biraz ekstra kabloladığımızda şuradan da bir kaç sosyal devreyi kaybedebiliyoruz. Bu düşünme ve sosyalleşme arasında ticaret yapmak gibi. Ve çok şiddetli olduğu noktaya vardığınızda da sözcüğü olmayan bir insana sahip oluyorsunuz. Normal insan aklında hayvanlarla paylaştığımız görsel düşünmeyi dil kapatıyor.

11:36

Bu Dr. Bruce Miller'in bir çalışması. Frontal lob demansları olan Alzheimer hastalarını da çalışmış. Ve demans beyinlerindeki dil kısmını yediği için, işte bu sanat çalışması eskiden arabalara stereo döşeyen birisinin elinden çıkmış. Şimdi, Van Gogh fizik hakkında birşey bilmezdi. Ama bu konuda çalışma yaptığını bu tablosundaki girdapsal modeli takip eden türbülans istatistik modelinden anlıyoruz ve bu bana çok ilginç geliyor. Ve buda bende, bu matematiksel desenlerden bazılarının kafamızın içinde olduğu ile ilgili yeni ve tuhaf bir fikir veriyor.

12:11

Bu Wolfram şeyiyle ilgili notlar aldım kullanabileceğim tüm arama kelimelerini yazdım, sanıyorum çünkü bunlar otizm derslerinde olacak konular Bu çocuklara ilginç şeyler göstermeliyiz. Ve auto-shop dersini, tasarım dersini ve sanat dersini müfredattan çıkarıyorlar. Sanat okulda en iyi olduğum dersti.

12:30

Tüm bu değişik akıl çeşitlerini düşünmek zorundayız. Gelecekte bu çeşit insanlara ihtiyacımız olacağı için bu tarzda akıllarla birlikte çalışmak mecburiyetindeyiz. Biraz da işten bahsedelim. Evet, fen öğretmenim beni çalıştırdı, çünkü tembeldim ve çalışmak istemiyordum. Ama birşey var, ben iş deneyimi elde ediyordum. Basit bazı şeyleri öğrenmemiş çok fazla zeki çocuğa rastlıyorum, örneğin dakik biri olmak gibi. Bu bana sekiz yaşımdayken öğretilmişti. Ninenin pazar partisinde masada sofra adabına nasıl uyulur, gibi. Bu bana çok ama çok gençken öğretilmişti. Ve 13 yaşımda bir terzinin yanında iş bulup çalışmaya başlamıştım elbise satıyordum. Üniversitede intörnlük yaptım. Birşeyler inşa ettim. Ve ayrıca verilen görevleri nasıl yapacağımı da öğrenmek zorundaydım.

13:16

336 Yazılar

Bilirsiniz, küçükken tek yapmak istediğim atların resmini yapmaktı. Annem "Tamam, hadi başka birşeyin de resmini yapalım" dedi. Başka birşeyler yapmayı da öğrenmek zorundalar. diyelim ki çocuk legolara fikse olmuş durumda. Ona farklı şeyler inşa ettirin. Otistik akıllarla ilgili diğer bir şey de fiksasyon göstermeye eğilimleridir. Eğer bir çocuk yarış arabalarını seviyorsa matematik için o yarış arabalarını kullanmak gibi. Hadi bakalım şu mesafeye bir yarış arabasının gitmesi ne kadar zaman alır? Diğer deyişle, fiksasyonu kullanın ve çocuğu motive edin. Bu yapmak zorunda olduğumuz şeylerden biri. Ülkenin bu kısmından uzaklaştığınızda, bu zeki çocuklar ile ne yapacağını bilemeyen..--bilirsiniz--- öğretmenlerden bana gına geldi. Beni delirtiyorlar.

13:57

Görsel düşünenler büyüyünce ne yaparlar? Grafik dizaynı, bilgisayarlarla ilgili herşey, fotoğrafcılık, endüstriel tasarım. Kalıpsal düşünenler, onlar da matematikçiler olacak, yazılım mühendisleri, bilgisayar programcıları bu tarzda tüm işleri yapabilirler. Sözsel düşünen akıllardan harika gazeteciler olur Ayrıca çok da iyi sahne sanatçısı olurlar. Çünkü otistik olmanın bir yönü bu, piyesler gibi sosyal seyleri öğrenmek zorundaydım Bir şekilde öğrenmek zorunda kalıyorsunuz.

14:30

Bu öğrencilerle birlikte çalışmaya ihtiyacımız var, Buda danışman konusunu açıyor. Bilirsiniz, fen öğretmenim çok itibarlı biri filan değildi. NASA uzay bilimcisiydi. Şimdi bazı eyaletlerde şu noktaya gelindi, eğer biyolojide bir dereceniz varsa veya kimyada okula girip biyoloji veya kimya öğretebiliyorsunuz. Bunu yapmak zorundayız. Çünkü gözlemlediğim kadarıyla çocukların çoğu için gereken iyi öğretmenlerin çoğunluğu devlet üniversitelerindeler. Bu iyi öğretmenlerden bazılarını oradan çıkarıp liselere almalıyız.

14:58

Diğer bir şey de, bu çok çok ama çok başarılı olabilir, yazılım sektöründen emekliye ayrılmış çok fazla kişi var ve onlar bu çocuklara öğretebilirler. Onlara öğreteceklerinin eski bilgi olması önemsiz, çünkü yaptığınız şey kıvılcımı çakmak olacak. Çocuğu harekete geçiriyorsunuz. Ve bunu başarırsanız, zaten yeni ne varsa kendisi öğrenecektir. Danışmanlar çok elzem. Fen öğretmenimin bana yaptığı şeyi ne kadar vurgulasam da yetersiz kalacak. Onlara danışmanlık yapmalıyız, işe almalıyız.

15:29

Ve onları şirketlerinize stajer olarak alırsanız, otizmde, Aspergery türde akıllarda, onlara sadece "Bir yazılım dizayn et" diyemezsiniz. Onlara spesifik görevler vereceksiniz. Çok daha spesifik olmalısınız. "Bir telefon için yazılım dizayn ediyoruz ve bu telefonun bazı spesifik özellikleri olmalı. Ve hafızadan da sadece bu kadarını kullanmalı" gibi.... Bu türde spesifikliğe ihtiyaç duyacaksınız.

15:48

Ve buda konuşmamın sonu. Herkese geldiği için teşekkür ediyorum. Burada olmak harikaydı.

15:54

alkışlar

16:06

Ah, bana sorunuz mu var? Tamam. alkışlar

16:10

CA: bunun için çok sağol. Şöyle bir şey yazmışsın, hoşuma gitti "Otizm dünyanın yüzeyinden bir sihir yapılıp yok edilseydi, insanlar hala mağaraların girişlerinde yaktıkları ateşle ısınıyor ve sosyalleşiyor olurlardı.

16:26

TG: İlk taş kıvılcımını kimin yaptığını sanıyorsun? Asperger adam. Tüm otistik genlerden kurtulsaydık Silikon Vadi de kalmazdı enerji sorunu da asla çözüme ulaşmazdı. alkışlar

16:38

CA:Sana birkaç soru daha soracağım eğer uygunsuz gelirse bana sıradaki soru diyebilirsin Eğer burada otistik çocuğu olan biri varsa veya otistik bir çocuk tanıyan, ve kendini ondan kopuk hissediyorsa vereceğin öğüt ne olur?

16:55

TG: Önce yaşa bakmalısınız. 2-3-4 yaşlarındaysa ve konuşmuyorsa ve sosyal değilse, ne kadar vurgulasam az olacak ama sakın beklemeyin, haftada 20 saat bire bir eğitime ihtiyacı olacaktır. Otizm farklı derecelerde geliyor, bilirsiniz, Spekturumundakilerin yaklaşık yarısı kadarı; konuşmayı başaramayanlar olacak ve çalışmayacaklar da. Silikon Vadi onlar için pek mantıklı bir yer olmaz.

17:17

Ama otizmin hafifçe dokunduğu zeki, bilgisayar manyağı, inek çocuklar var, sizler bu noktada ilginç şeyler yaparak bu çocukları teşvik etmelisiniz. Ben sosyal ilişkiyi ortak ilgi alanlarından sağlıyorum. Bazı çocuklarla ata biniyorum. Diğerleriyle roket modelleri yapıyorum, başkalarıyla da elektronik lab. yapıyorum. ve düşünün 60'lı yıllar kauçuk bir yüzeye veya bir mikrofona ayna yapıştırarak ısığı gösterdiğimiz yıllardı. Böyleydi ve bunun acaip havalı olduğunu düşünürdük.

17:42

CA: bu kişiler için çocuklarının da onları sevdiğini düşünmek veya umud etmek gerçekçi bir şey olur mu?

17:49

TG: O çocuk sadık olacaktır. Yanan bir evdeysen seni kurtarmak için yanan eve girecektir.

17:53

CA: Vay canına. Çoğu kişiye tutkuları sorulduğunda verdikleri cevaplar şöyle oluyor, "Çocuklarım" veya "Aşığım" Senin en büyük tutkun hangi konuda?

18:04

TG: Yaptıklarımın dünyayı iyi bir yer haline getirmesi konusunda tutkuluyum. Otistik bir çocuk annesin bana "Çocuğum senin kitabın veya derslerinden biri sayesinde üniversiteye gidiyor" demesi. Bu beni mutlu ediyor.

18:14

Biliyorsun, kesim tesisleri, onlarla çalıştım. 80'lerde kesinlikle berbat yerlerdi. Bende kesim tesisleri için çok basit bir skorlama sistemi geliştirdim sonuçlarını değerlendiriyorsun; kaç sığır yere düştü, kaç sığır çivili sopa ile dürtüldü, kaç sığır kafaları kesilirken böğürdü? Ve bu çok basit bir şey. Direkt basit şeyleri gözlemliyorsunuz. Ve çok işe yaradı. Bu şeylerin işe yaraması ve gerçek dünyayı değiştirmesi beni tatmin ediyor. Bunlardan daha çok, soyut şeylerden daha az yapmalıyız. alkışlar

18:49

CA: Telefonda konuştuğumuzda, bana söylediklerinden birisi beni gerçekten çok şaşırtmıştı. Server çiftlikleriyle ilgili tutkuluyum demiştiniz. Bana ondan bahsedin.

18:57

TG: Bunu okuduğumda çok heyecanlanma sebebim onun bilgi içeriyor olması. Bunlar kütüphaneler. Ve bana göre de bilgi inanılmaz değerli bir şey. 10 yıldan uzun bir zaman öncesinde kütüphanemizi su basmıştı. Ve bu internetin bu kadar büyümesinden önceydi. Orada bozulan onca kitaba çok üzülmüştüm, çünkü yok olan şey bilgiydi. Ve server çiftlikleri veya data merkezleri bilginin büyük kütüphaneleri.

19:22

CA: Temple, seni burada TED'de görmek bana çok büyük mutluluk verdi.

19:25

Tamam, çok teşekkür ediyorum. Teşekkürler. Alkışlar

http://www.ted.com/talks/temple_grandin_the_world_needs_all_kinds_of_minds/transcript?language=tr#t-299180

****

TEMPLE GRANDİN (2010) FİLM

Yönetmen: Mick Jackson

Senaryo: Temple Grandin, Margaret Scariano, Christopher Monger

Ülke: ABD

Tür: Biyografi, Dram

Vizyon Tarihi: 06 Şubat 2010 (ABD)

Süre: 107 dakika

Dil: İngilizce

Müzik: Alex Wurman

Çekim Yeri: Austin Studios - 1901 E. 51st Street, Austin, Texas, USA

Oyuncular: Claire Danes, Julia Ormond, David Strathairn , Catherine O'Hara , Stephanie Faracy

Özet

Temple Grandin, otistik bilimkadınının hayat hikayesiyle umut verirken, Claire Danes'e bir Emmy ve bir Altın Küre getirdi. Temple Grandin, adını taşıyan TV filmi başlar başlamaz karşımıza çıkıyor ve "Merhaba, ben Temple Grandin'im!" diye kendini tanıtıyor. Biraz tedirgin, fazlasıyla heyecanlı, tıpkı kahramanın kendisi gibi. Temple hep sorunlu bir çocuk olmuş. Daha otizm kelimesi yeni yeni telaffuz edilirken hastalığının yalnızca kendisinin değil, çevresindekilerin de hayatını zorlaştırdığı bir çocukluk geçirmiş. Dört yaşına kadar konuşamamış. Okula gittiğinde uyum sağlayamamış. Çünkü, annesinin de dediği gibi, diğerlerinden bir eksiği yok, ama onlardan farklı. Mick Jackson'ın abartıdan uzak filminin iyi bir hikayenin yanısıra, çok yararlı bir dersi de var. Benzer durumdaki ailelere, çocuklarından vazgeçmemelerini salık veriyor: boş umutlara kapılmak için değil, olabileceğin en iyisine ulaşabilmek için. Emmy'li ve Altın Küre'li, harikulade Claire Danes, oyuncu kadrosunun başını çekiyor ama Profesör Craddock'ta yıllardır kadri kıymeti bilinmemiş çok iyi oyuncu David Strathairn, annede Julia Ormond ve Ann Teyze'de Catherine O'Hara da birinci sınıf performanslar sunuyorlar.

İlk olarak ne yazık ki film bir tv filmi bu nedenle ülkemizde gösterime girmedi ve ben de internet aracılığıyla izleme imkanı buldum.

Film, Forrest Gumb ve Akıl Oyunları filmleri ile konu itibari kıyaslanmıştır. Temple Grandın' ın gerçek hayatının işlendiği film biyografi- belgesel niteliktedir.

Filmde bir kadının başarı hikayesi anlatılıyor, çünkü; normal şartlarda otistik olmasa dahi yapamayacağı bir çok engelle karşılaşacağı bir mesleği seçiyor Temple. İki kere hayran olunası bir azim var karşımızda.

Hikaye bir yana dursun filmin ilk sahnesinden itibaren kullanılan animasyon içerikler, çizimler vurgusal anlamda bir etki bıraktı üstümde. Claire Danes' ın performansı da filmi etkili yapan unsurların başında.

Grandin' ın kendisi ve otizm hakkında sözleri;

Grandin, otizmli kişilerin zorluk çektiği soyut kelimeleri anlamak için şöyle bir yol kullandığını anlatıyor: **"Soyut kelimelere somut resimler veriyorum. Örneğin; insan ilişkilerini cam kapılar temsil ediyor. İnsan ilişkileri denince cam kapıları düşünüyorum. Cam kapılar sert itilirse kırılır. Bağlantıyı bu şekilde kuruyorum. Soyut kelimeleri somut düşünce yapabilmek için bazen olayı gerçekleştiriyorum. Cam kapılardan geçiyorum."** Otizmli kişiler, diğer insanlarla sosyal yaşam amacıyla uyum sağlayamazlar. Ancak, ilginç bir meslekleri olursa sosyal bağlantılar kurabiliyorlar. Grandin'in bütün ilişkileri bu şekilde kurulmuş durumda. **"Grafik sanatında sergiler açan otizmli kişi sergilerinde sosyal ilişkiler kuruyor. İnsanlar karşısındaki kişinin değişik bir kişilikte olduğunu düşünse bile yeteneklerini kabul ediyor. Güzel müziğin sahibi ya da herhangi bir başarılı sanatın değişik kişilikteki yaratıcısının acayip davranışları daha kolay kabul ediliyor. Örneğin, ben sosyal yaşamın dışında yaşarken, yetenek yarışmasında yaptığım resimleri gösterince birden insanların benimle çok ilgilendiklerini gördüm."**

Grandin'in önerisi; sabit fikirlerin ileride geçerli bir mesleğe yönlendirilebilecek şekilde geliştirilmesi. Bu konuda anababalara ve öğretmenlere çok büyük görev düşüyor. Bize ilginç

gelmeyen ancak çocuğumuz için yaşamın amacı haline gelen saplantıyı nasıl olumlu olarak kullanabilirim? Grandin, işinin (çalışma hayatının) tek yaşamı olduğunu ve başarılı insanların da yaşam tarzlarının, aslında, işleri olduğunu yazıyor.

**

Filmden

- İzlemek istiyorum. İyi bakalım. Bu bey Büyükbaş dergisinden Red Harris. Tanıştığımıza çok memnun oldum Bay Harris. Büyük açılışa katılamıyor. Biz de ufak bir fragman gösterelim dedik. Temple, ben de buradayken ilaçlama kanalına bir iki sığır sokar mısın?

Olur. Kapıyı açın! Şimdi, bakıcılar kanalın dışından saat yönünde yavaşça yürürlerse inekler de onların ters yönünde kanaldan devam ederler. Gördünüz mü, sadece kıvrımı takip ediyorlar. Sığırlar sakince ilerliyor ve çember çizdiklerini sanıyorlar. Arkadakiler öndekileri takip ediyor. Kıvrımı takip etmekten mutlular çünkü geldikleri yere gideceklerini sanıyorlar. Gayet rahatlar, çünkü orası merdiven gibi ve kaymayacaklarını biliyorlar. İlk adımı attıkları zaman ağırlık merkezleri onları kolayca kanala çeker ve suyun içinden geçip giderler. Genellikle insanlara ne yazacağımı söylemem ama Bayan Grandin, bu tam bir şaheser.

- Kusura bakmayın. Böyle bir tasarım konusunda tecrübesiz olduğun çok açık. Duvarlar beton, böylece sığırlar ışıktan ve hareketten rahatsız olmayacak. Beklenmedik şeyler ürkütür onları. Sığırlar için iyi olabilir, ama maliyet-

- Sığırlar panik içinde kaçıştığında onları düzene sokmak için bakıcılara kaç para ödüyorsunuz?

İlaçlama kanalınız yığılma yüzünden günde kaç defa duruyor?

Kaç sığırınız bacağını kırıyor ve her şey durma noktasına geliyor?

Çözümümde bunların hiçbiri olmayacak. Sakin ve düzenli bir akış olacak. Harika görünüyor, ama işe yarayacağından emin değilsin. Eminim. Nikola Tesla veya Thomas Edison gibiyim. İşe yarayacağını biliyorum. Çünkü kafamda binlerce kez gözden geçirdim. Bir kanalı sığırın

gözünden görebilirim. Bunu otizmim sağlıyor. Bir çizimin herbir direğini, herbir perçinini kafamda inceleyebilirim. Siz sadece bir çizim görüyorsunuz, oysa ben tüm tesisi kafamda canlandırıyorum. Şimdi, sığırlar bir dizi masif kıvrımdan geçiyorlar. Zemin de masif ve yivli. Kanal gitgide daralacak, ama sığırlar için sorun olmayacak. Bir tehlike görmeyecekler. Başka bir alana gitmekte olduklarını zannedecekler. Rampa yavaşça yükselmelerini sağlayacak. Zemin taşıma bandına dönüşecek. Bir dayanak yükselip göğüslerine yaslanacak. Rahatça taşınacaklar. Son derece sakin olacaklar. Doğa acımasız, ama biz öyle olmak zorunda değiliz. Onlara saygı borcumuz var. Beynine darbe vurulurken ilk sığıra dokundum. Birkaç saniye içinde bir miktar ete dönüşecekti ama o anda halen bir bireydi. Sakindi. Sonra öldü. Hayatın ne kadar değerli olduğunu fark ettim. Ölümü düşündüm ve Tanrı'ya yakın hissettim kendimi. Düşüncelerim benimle birlikte ölsün istemiyorum. Bir şeyler başarmış olmak istiyorum. Beni davet ettiğin için teşekkürler. Yanımda olmasını istediğim tek insan sensin. Başkaları gördüklerinden hayrete düşebilirlerdi. Kafaları karışabilirdi. Neler olduğunu, neler başarmaya çalıştığımı hissedebilecek yegane insan sensin. Anlayamadım pek çok şey var. Ama yine de hayatımın bir anlamı olsun istiyorum. Yeterince uzman fikri duymadım mı acaba?

Tamamlamama müsaade eder misiniz?

Yoğun psikoterapiyle otistik çocuklar tedavi edilebilir. Ama Rimland raporu otizmin psikolojik bir hastalık olmadığını açıkça gösterdi. Sakin ol canım. Oturmasını sağlarsanız daha iyi olacak. Ona hakim olmaya çalışın. Ama kendi haline bırakmak daha iyi dendi bize. Neticede sakinleşmelerini sağlıyor. Kendi haline bırakmak rahatlatır. Teşvik edici etkisi vardır. Dönmesi, sallanması, yuvarlanması-

- Bence dönmek iyi bir şey. Sallanmak da. Bu tarz hareketler sinir sisteminin rahatlamasını sağlıyor. Temas edilmemenin yerine geçebilir. Başkasının temas etmesi ürkütücü. Ama yuvarlanmak veya eşyanın temas etmesini sağlamak normal bir çocuğun kucaklamayla elde edeceği rahatlamanın yerine geçebilir. Çocuğunuz kaç yaşında?

Çocuğum yok. Otistik olan benim. Kucaklama hissine ihtiyacım var. İçine girdiğimde beni kucaklayan bir makine yaptım ve büyük fark yarattı. Daha sosyalim. Gerçi dört yaşına kadar konuşamamışım ama şu an yüksek lisansı bitirdim ve doktora çalışması yapıyorum. Lütfen bağırmayalım! Çoğu otistik insan sese ve renklere duyarlıdır. Aşırı uyarılma zarar verir. Hep bir ağızdan konuşan insanlar bizim paniğe kapılmamıza neden olabilir. Nasıl iyileştiniz?

İyileşmedim. Hep otistik olarak kalacağım. Annem konuşamayacağımı kabul etmemiş. Konuşmayı öğrendiğimde de okula yazdırdı beni. Okulda ve evde hareket tarzı ve kurallar önemliydi. Çok zorlanmama neden oldu. Ama şanslıydım. Her şey benim hayrıma oldu. Herkes benim faaliyette bulunmamı sağladı. Farklıydım, ama eksik değildim. Bunun farkındaydılar. Bir yeteneğim vardı. Dünyayı farklı bir şekilde görebiliyordum. Başkalarının göremediği detayları görebiliyordum. Annem kendime yetmem için beni zorladı. Yazları teyzemin çiftliğinde çalıştım. Yatılı liseye ve üniversiteye gittim. İlk başta çok huzursuz oldum. Ama o sayede yeni dünyalara kapılar açtım. Affedersiniz ama her şeyi dinlemek isteriz. Bilim adamı mısınız?

- İnsanlara vuramazsın.

- Sence çözebilir misin?

Dört, üç, iki, bir. Kalemim ve kağıdım var.

– Bunu bir kapı olarak düşün.

– Kafaya bir darbe yeterli. İnsanların niye nedensiz yere zalim olduklarını anlamıyorum! Özel bir beynin var. Dünyayı başkalarının göremediği şekilde görüyorsun. Bayan Grandin, şaheser bu. Bir kapı açıldı ve o kapıdan geçtim. Evet geçtin. Ben de o kapıyı tuttum. Benim adım Temple Grandin. Temple Colorado Eyalet Üniversitesinde profesör olarak çalışmaktadır. Otizm ve hayvancılık konusunda tüm dünyada dersler vermektedir. Kuzey Amerika'da büyükbaş hayvanların yarısından fazlası onun tasarladığı insancıl sistemlerle işlenmektedir.

FİLMİ İZLEMENİZ DİLEĞİYLE

İLKESİZ DEHA- FELSEFEYİ SİYASETE ALET EDENLER

Hzl: Mark LILLA

MARTİN HEİDEGGER, HANNAH ARENDT, KARL JASPERS

Felsefenin aşkla ne gibi bir alakası olabilir ki?

Eğer Platon'a kulak verecek olursanız, aşk eşittir felsefe. **Bütün âşıklar felsefeci değildir ama felsefeciler gerçek âşıklardır zira sadece onlar aşkın körü körüne aradığı şeyi anlayabilirler.** Aşk, hepimizin içerisinde İdeaların güzelliğine ilişkin bilinçdışı bir anının uyanmasına yol açar ve bu anı da bizi çılgına çevirir; *Şölen*'de (209b) çok güzel bir biçimde ifade edildiği gibi, çığırından çıkmış bir eşleşme ve **"güzelliği ortaya çıkarma"** arzusu bizi ele geçirir. Oto-kontrole sahip olanlar zihinsel olarak eşleşir ve idealarla iletişim kurar, ki bu da felsefenin amacıdır. Oto-kontrole sahip olmayanlar ise tutkularını bedensel olarak giderirler ve dünyaya bağımlı kalırlar.

Platon bize, her zaman felsefede son bulmadığı için, erotik arzunun müthiş bir dikkatle ele alınması gerektiğini söyler. Eros ölçüsüz bir insanda tamamen serbest bırakıldığında ruh çökerek maddî hazza, para sevgisine, sarhoşluğa ve hatta deliliğe dönüşür. Eros öylesine güçlüdür ki, mantığımızı ve doğal dürtülerimizi tamamen altedebilir ve bunları kendi amaçları doğrultusunda kullanarak ruhun tiranı haline gelebilir.

Politik tiranlık nedir, diye sorulur *Cumhuriyette,* kendisi de en aşağılık arzularının tiranlığı altında yaşayan bir adamın adaletsiz hükmü değilse eğer? Platon erosu, insan ve kutsal arasında akan şeytanî bir güç olarak sınıflandırır; bu güç bize, ruhu, diğerlerinin bizimle birlikte ıstırap çektiği bir ıstırap ve bayağılık hayatına indirmemizde veya oradan yükseltmemizde yardımcı olur. En üstün insan tipi olan felsefeci ve en aşağılık insan tipi olan tiran, doğanın oynadığı ters bir oyunla, aşkın gücü aracılığıyla birbirine bağlanırlar.

Biz artık erosu bu şekilde düşünmeye alışık değiliz. Erotik bağlanma, zihnin hayatı, politika dünyası; bizim için bunlar birbirinden bağımsız işleyen ve farklı yasalar tarafından kontrol edilen ayrı alanlardır. Bu yüzden, çağımızın entelektüel hayatındaki en olağandışı sahnelerden birini anlamaya hazırlıklı değiliz; ***Martin Heidegger, Hannah Arendt ve Karl Jaspers arasındaki aşk ve arkadaşlık. Bu üç düşünür ilk kez 1920'li yıllarda tanışmış ve felsefeye duydukları ortak tutkudan ötürü kısa süre içerisinde birbirlerinden etkilenmişlerdi.*** Ama ilk önce Avrupa'yı, daha sonra da bütün dünyayı sarsan politik kargaşanın içine sürüklendikleri zaman bu tutku, en sonunda kişisel yaşamlarının ve politik bağlılıklarının her alanım aşan bir şeye dönüşmüştü. **Heidegger ve Arendt'in gençlik yıllarında kısa süreli şehvetli bir aşk yaşadıkları gerçeği, çok fazla şey ifade etmeyen küçük bir ayrıntıdır**. Asıl üzerinde ciddi bir biçimde durulması gereken şey, Heidegger, Arendt ve Jaspers'in zihnin ve modern tiranlığın çekiciliğinde tutkunun yerini anlama noktasında taşıdıkları önemdir.

Heidegger ve Arendt arasındaki ilişki ilk kez, Elisabeth Young-Bruehl'in *Hannah Arendt: For Love of the World* (1984) adlı ilginç biyografisinde gün ışığına çıkarılmıştı. Kitap, Young-Bruehl'in skandala mahal vermeyen nesnel tavrı ve sağduyulu yaklaşımı nedeniyle yayınlandığı dönemde çok büyük bir ilgi görmemişti. Ama bundan birkaç yıl sonra, Elzbieta Ettinger'in *Hannah Arendt/Martin Heidegger* (1995)'*[Bir Aşkın Anatomisi;* Hannah Arendt-

Martin Heidegger; Oğlak Yay; 1996.] adlı çalışmasının yayınlamasını takiben bu ilişki sevimsiz polemiklere konu olmaya başlamıştı. Profesör Ettinger, yayınlandığı bu küçük kitapla bir skandal yaratmak istemiş ve bunda da başarılı olmuştu. Arendt'in biyografisi üzerinde çalışırken Ettinger, Arendt ve Heidegger arasındaki yazışmaları okuma izni almıştı; bırakılan vasiyetlerde belirtilen hükümler gereği bu yazışmalar çok az kişiye gösteriliyor ve hiç kimsenin bu yazışmalardan alıntı yapmasına izin verilmiyordu. Mektupları okuyan Ettinger bu aşk ilişkisini kağıda dökmüş, Heidegger'in mektuplarını uzun uzadıya açıklamış ve Arendt'in yazdığı cevap mektuplarından doğrudan alıntılar yapmıştı.

Ettinger, Arendt ve Heidegger arasındaki ilişkiyi 1924 yılındaki ilk karşılaşmalarından, Arendt'in 1975 yılındaki ani ölümüne kadar uzanan hayli patolojik bir ilişki olarak tasvir etmişti. Yapılan bu tasvirde Heidegger saf, kırılgan genç bir öğrenciyi yatağa atan, sonra onu işine gelmediği için terkeden, onun 1933 yılında Almanya'ya gittiğinde yaşadığı çöküntüyü umursamayan ve sonra da Arendt'in Yahudi bir düşünür olarak sahip olduğu ünü, savaştan sonra Nazizmle tam bir uyum içerisinde olan düşüncelerini rehabilite etmek için kullanan acımasız bir kemirgen olarak sunuluyordu. Arendt ise, **"bir erkek olarak Heidegger'in"** hakaretlerine ve aşkına karşılık vermeyişine katlanan ve Heidegger'in Hitler'i desteklemesine karşın "bir düşünür olarak Heidegger'e" arka çıkmak için köle gibi çalışan ve böylece de kendi yaşadığı aşağılanmaya katkıda bulunan bir kurban olarak takdim ediliyordu. **Arendt'in bunları, bir baba figüründen şefkat görmeye psikolojik olarak muhtaç olmasından ötürü mü, bir Yahudi olarak kendisinden nefret etmesinden ötürü mü yoksa kendisini, dahi bellediği bir şarlatana sevdirmeye çalışmak gibi aptalca bir istekten ötürü mü yaptığı konusunda Ettinger net bir karara varamamıştı. Ettinger bu yüzden, Arendt-Heidegger arasındaki yazışmaları okuyarak edindiği yarım yamalak bilgilere dayanarak bu üç hipotezin de izini sürmüştü. Nereden bakılırsa bakılsın Ettinger'ın kitabı tam bir sorumsuzluk örneğiydi.**

Ama skandal oluşturmayı başarmıştı ve kitabın basılmasını takip eden aylarda, Arendt karşıtları Arendt'in bir entelektüel olarak güven vadetmediğinin ispatı olarak bu kitabı kullanmışlardı. Arendt için tutku yüklü hagiografiler [Ing., *hagiography;* azizlerin hayatlarının anlatıldığı kitap; yaşam öyküsü anlatılan kişiyi yere göğe sığdıramayan biyografiler,- bir nevi menâkıb. Çn.] yazan Arendt yanlıları tepkilerini dile getirmişler ama seslerini çok fazla yükseltmemişlerdi.

En önemli nokta şuydu; Ettinger dışında mektupları bizzat gören insanların sayısı çok azdı. Bu yüzden Heidegger ve Arendt'in vasileri duruma el atmış ve meselenin kamu önünde açıklığa kavuşturulması için mektupların yayınlanmasını kararlaştırmışlardı. Heidegger, Arendt'in ilk mektuplarının çoğunu imha ettiği ve Arendt da bunların kopyalarını genellikle saklamadığı için ortaya çıkanları yazışma eksiksiz olamayacak ve mektupların dörtte üçü Heidegger'in yazdıklarından ibaret olacaktı. Mektupların yine de yayınlanması kararlaştırılmıştı. Şu anda bu mektupları yardımcı açıklamalar eşliğinde Almanca olarak okuyabilirsiniz. [Hannah Arendt-Martin Heidegger, *Briefe 1925 bis 1975 und andere Zeug nisse,* ed. Ursula Ludz (Frankfurt and Main: Klostermann, 1998).] Mektupların yayınlanması akıllıca bir işti zira böylece herşey yerli yerine oturmuştu. Mektupların bir araya getirildiği kitap, Arendt-Heidegger ilişkisini yeni ve entelektüel anlamda daha kaydadeğer bir bağlama oturtmuştu: Ortak arkadaşları varoluşçu Karl Jaspers'le geliştirdikleri felsefi dostluk. [Son on beş yılda hem Arendt-Jaspers arasında, hem de Heidegger-Jaspers arasında geçen yazışmaların bir araya getirildiği kitaplar yayınlandı. Arendt- Jaspers yazışmaları Almanca olarak 1985 yılında yayınlandı ve İngilizceye 1992 yılında çevrildi (*Hannah Arendt-Karl Jaspers Correspondence, 1926- 1969* (Harcourt Brace).

Heidegger-Jaspers yazışmalan ise 1990 yılında Almanca olarak yayınlanmasına *(Briefweschel, 1920-1963,* Frankfurt and Main: Klostermann) karşın İngilizceye henüz çevrilmedi.]

Martin Heidegger 1889 yılında, Baden-Württemberg'de küçük bir kasaba olan Messkrich'te dünyaya gelmişti. Gençlik yıllarında papaz olma yolunda ilerleyen Heidegger yirmi yaşına geldiğinde Mesih Topluluğu'na yazılmaya karar vermişti. Ama Heidegger'in çiçeği burnunda bir Cizvit olarak kariyeri, göğüs ağrısı şikâyetiyle eve gönderilmesine kadar geçen iki haftayla sınırlı kalmıştı. Ancak Heidegger'in dine duyduğu ilgi azalmamıştı; bunu takip eden iki yıl boyunca Freiburg Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne devam etmiş ve arada sırada, tutucu Katolik yayınlarda, içinde yaşadığı çağı sarmalayan kültürel çöküşe saldırdığı makaleler yayınlamıştı. 1911 yılında yaşadığı kalp rahatsızlığı artmış ve ilahiyat fakültesini bırakarak matematik bölümüne geçmişti, bu arada da kişisel okumalarında kendisini tamamen felsefeye vermişti.

Heidegger'in Kilisenin entelektüel geleneğinden tamamen kopması için aradan çok uzun bir zaman geçmesi gerekmişti. 1921 yılma gelindiğinde, Heidegger öğrencisi Karl Lövvith'e halen kendisini "herşeyden önce bir Hıristiyan ilahiyatçı" olarak gördüğünü söylediği mektuplar yazıyordu. Heidegger, felsefi gelenekten metafiziksel parazitleri söküp atma programını tamamlamak için 1916 yılında Freiburg'a gelen ünlü fenomenolog Edmund Husserl'le birlikte çalışıyordu. Bilinçliliğe ilişkin yapılan felsefî araştırma için yeni bir araştırma metodu geliştirmek ve bunu "şeylerin kendisine" iade etmek isteyen Husserl, Katolik bir düşünür olduğunu düşündüğü Heidegger'e ilk başlarda mesafeli yaklaşmıştı. Ama daha sonra Heidegger'le yaptığı uzun felsefî sohbetlerden keyif almaya başlamış ve Heidegger'in tam bu sırada askerî hizmet için göreve çağrılması Husserl'i bir hayli üzmüştü. Husserl, geri döndüğünde Heidegger'i kendi özel asistanı yapmış ve bu durum 1923 yılına kadar böyle devam etmişti. Bu yıllarda Husserl ve Heidegger arasındaki kişisel ilişki bir bakıma baba-oğul ilişkisi gibiydi; Husserl, bu genç öğrenciyi kendi yerini almak üzere eğitiyordu.

Husserl'in Heidegger'i, kendi eşine **"fenomenolojik çocuğu"** olarak tanıttığı 1920 yılında Heidegger bir diğer önemli isimle daha tanıştırılmıştı: Karl Jaspers. Bu karşılaşma, hem Heidegger'in hem de Jaspers'in hayatında bir dönüm noktası olmuştu. Jaspers Heidegger'den altı yaş büyüktü ve Alman entelektüel çevrelerinde tanınmış biriydi. Jaspers hukuk ve tıp eğitimi görmüş ve daha sonra da psikoloji alanında eğitmenlik diploması alarak Freiburg'da ders vermeye başlamıştı. Ününü 1919 yılında yayınladığı *Dünya Görüşlerinin Psikolojisi* adlı kitaba borçluydu. Max Weber ve Wilhelm Dilthey'in teknik terimlerinin içine gömülmüş olan bu hayli tuhaf kitabı bugün okumak neredeyse imkânsız ama bu kitapta varoluşçu temaların Kierkegaard ve Nietzsche'yi andmr biçimde başanyla ele alındığını da belirtmek gerekir.

Aynen Heidegger gibi Jaspers de, içinde yaşadığı dönemde üniversitelerde bulunan felsefecilere pek de gizleyemediği bir küçümsemeyle yaklaşıyordu ama bu kitap dolayısıyla Jaspers'e bir felsefe kürsüsü verilmişti. Heidegger ve Jaspers kısa süre içerisinde, Jaspers'in kitabında "sınır durum" dediği şeye ortak bir ilgi duyduklarını keşfetmişlerdi; "sınır durumlar" *Existenz'imizi* [varoluş; geçim.] sarıp sarmalayan "aldırışsızlık bulutlarının" buharlaştığı ve bizim hayata ve özellikle de ölüme ilişkin temel sorularla yüzyüze kaldığımız durumlardı. Jaspers kitabında bu durumların bizde kaygı ve suçluluk hisleri uyandırdığını ama öte yandan da bu durumlarla özgür ve sağlam bir biçimde yüzleştiğimiz zaman bunların bizim için hakikî bir hayat sürdürme olasılıklarını araladığını söylüyor ve bu süreçleri ayrıntılarıyla tarif

ediyordu. Skolastik felsefe ve fenomenoloji gibi farklı entelektüel geleneklerden yetişmesine karşın Heidegger de bu konularla sarıp sarmalanmış durumdaydı ve bunlar, 1927 yılında yayınlanan başyapıtı *Varlık ve Zaman'ın* da merkezî temalarını oluşturmuştu.

Takip eden birkaç yıl içerisinde Jaspers ve Heidegger, birbirlerine yazdıkları ilk mektuplarda da açıkça görülebileceği üzere derin bir felsefi dostluk kurmuşlardı. Bu dostluk Jaspers'in Heidegger'i 1922 yılında kendisiyle bir hafta kalması için Heidelberg'e (Jaspers'in felsefe dersleri verdiği yer) davet etmesiyle iyiden iyiye pekişmişti. Bu her ikisi için de unutulmaz bir deneyim olmuştu ve bundan sonra kendilerine *Kampfgemeinschaft* (kol kola girmiş yoldaşlar) demeye başlamışlardı. Ancak Heidegger'in bu ilişkide "daha üstün düşünür" statüsüne sahip olduğu ve Heidegger'den daha tanınmış ve daha büyük olmasına karşın Jaspers'in bunu kabul etmesi gerektiği de en başından beri bütün çıplaklığıyla ortadaydı.

Heidegger, Jaspers'le ilk tanıştığında, *Dünya Görüşlerinin Psikolojisi"* ne ilişkin uzun bir eleştiri yazısının taslağını hazırlamakla meşguldü ve bunu lütufkar bir tavırla yeni arkadaşına sunmuştu. Dıştan bakıldığında, Jaspers, arkadaşının eleştirilerine zemin teşkil eden duruşu kavrayamadığını itiraf etmesine karşın Heidegger'in ilgi ve önerilerinden çok memnun gözüküyordu. Halbuki Jaspers, içten içe tamamen alt edildiğini hissediyordu. Zira bu "eleştiri yazısı" Jaspers'in hiç de hazırlıklı olmadığı ve kendisinde bu yönde güçlü bir eğilim de hissetmediği yeni bir düşünme biçiminin manifestosu niteliğindeydi. Heidegger, Jaspers'in keskin psikolojik zekâsına duyduğu saygıyı dile getirdikten sonra, psikolojik varoluşa getirdiği "estetik" yaklaşıma şiddetle karşı çıkmıştı. Jaspers'in bu yaklaşımı, psikolojik varoluşu, içinde yaşadığımız bir şey olmaktan ziyade dışarıdan gözlemleyebileceğimiz bir obje gibi ele alıyordu. Felsefe, insan varoluşunda "ezelî" olan şeye ulaşmak için, diye yazmıştı Heidegger, bilinçliliğin zaman içerisinde var olduğunu, yani "tarihsel" olduğunu kabul ederek işe başlamalıdır. Heidegger insan varoluşunun, objelerin "varlığından" farklı olan bir "varlık" türü olduğunu iddia ediyordu: "Ben varım" demek, "o var" [Bu karşılaştırma Türkçe'ye çevrilirken ortadan kalkan bir ayırıma yaslanıyor. Burada, insanın kendi varlığını onaylamak için kullandığı "I am" (ben varım) ifadesi ile bir objenin varlığını onaylamak için kullanılan "it is" (o var) ifadesi arasında bir karşıtlık kuruluyor. Çn.] demekten tamamen farklı olan bir şeyi onaylamaktır. Çünkü ben, hakikî bir hayat sürmek için ele geçirip, kendim için sahip olmam gereken varoluşuma "kaygılı bir ilgi" duyduğum bir tarihsel öz-temsil süreci aracılığıyla "varım". İlk defa Jaspers'in kitabı için yazılan eleştiri yazısında dile getirilen bütün konseptler -"ezelîlik", "varlık", "tarihsellik", "kaygılı ilgi"- kısa süre içerisinde *Varlık ve Zaman'daki* yerlerini almışlardı.

Jaspers ve Heidegger arasındaki dostluk, Heidegger'in ezici eleştiri yazısından sonra da varlığını korumuş ve hatta bunu takip eden birkaç yılda daha da derinleşmişti. Ancak Jaspers, Heidegger'in, kişisel bir not defterinde belirttiği gibi sadece ve sadece Heidegger'in, gerçekten kavrayabildiği ve kendisinin **"vakıf olamadığı şeyin"** varlığı hissinin pençesinden kurtulamıyordu. Bu noktadan sonra Heidegger, Jaspers'in kendi felsefi ciddiyetini yargıladığı bir standart teşkil etmiş ve felsefenin hayatın idamesi için sunduğu avantaj ve dezavantajlara ilişkin mutsuz düşünceleri harekete geçiren bir uyan kaynağı haline gelmişti. Bunun böyle olduğunu çok iyi biliyoruz çünkü, Jaspers'in 1928'den en azından 1964 yılına kadar Heidegger'e ilişkin düşüncelerini bir araya getirdiği, ölümünden sonra çalışma masasında bulunan üç yüz sayfalık not defteri bir kitap halinde yayınlandı. [*Notizen zu Martin Heidegger,* ed. Hans Saner, (Münih: Piper, ikinci baskı, 1989).] **Bu notlar hayranlık ("hiç kimsenin anlamadığı**

şeyin farkına varabiliyor"), kızgınlık ("iletişimsiz, dünyasız, tanrısız") ve bağlılık ("yaşayan diğer felsefecilerin hiçbiri ilgimi çekemez") arasında gidip gelen bir ruh halini yansıtıyordu. Jaspers, not defterinin bir yerinde gördüğü bir düşten bahsediyordu; Heidegger karşıtı bilileriyle girişilen gergin bir tartışmadan sonra Heidegger ona yaklaşıyor ve ilk kez ona *du* (sen) diye hitap ediyordu, daha sonra da ikisi başbaşa oradan aynlıyorlardı.

Heidegger, ilk bağımsız akademik konumuna ulaşmak için 1923 yılında Marburg'a taşınmış ve burada Avrupa'nın dört bir yanından öğrencisi olmak için gelen sadık bir kitleyi kucaklamıştı. Bu öğrencilerden biri de Hannah Arendt'ti. Arendt yıllar sonra *The New York Review of Books'ta* yayınlanan **"Martin Heidegger Seksen Yaşında"** başlıklı anma yazısında kendi kuşağının Heidegger karşısında kapıldığı heyecanı şu sözcüklerle dile getirmişti:

> Ortada bir isimden başka bir şey yoktu ama bu isim, gizli bir krala ilişkin bir söylenti gibi bütün Almanya'ya yayılmıştı... Heidegger hakkındaki söylentiler çok net ve açıktı: Düşünce yeniden hayata döndü; geçmişin ölmüş olduğuna inanılan kültürel hâzineleri tekrar dile getiriliyor ve bu öyle yapılıyor ki, bu kültürel hâzinelerin dile getirdiği varsayılan tanıdık, köhne zırvalıklardan tamamen farklı şeyleri dile getirdikleri ortaya çıkıyor. Bir öğretmen varmış; insana nasıl düşünüleceğini öğretebilen bir öğretmen. ["Martin Heidegger At Eighty", *The New York Times Review of Books,* 21 Kasım 1971.]

Hannah Arendt 1906 yılında, Doğu Prusya, Königsberg'de dünyaya gelmişti. Arendt Marburg'a gittiğinde daha on sekiz yaşındaydı ve Alman gençliğinin 1. Dünya Savaşı felaketinden sonra büyük bir ilgiyle okumaya başladığı Kierkegaard'ın yanısıra biraz da Kant okumuşluğu vardı. Kierkegaard'ı bu kadar cazip kılan şey, 2. Wilhelm dönemini sarmalayan burjuva memnuniyet hissinin ve o zamanlar Almanya'da etkin olan felsefi okulların yavan spekülasyonlarının aksine kıvılcımlar saçan bir tutkuya sahip olmasıydı. Aynen Jaspers gibi Arendt de, Heidegger'de işte bu tutkuyu görmüştü. Arendt bunu 1969 yılına geldiğinde hâlâ anımsayabiliyordu:

> **Başlı başına bir eylem olarak düşünmenin, yani bilgiye susamışlık ya da algılama isteği tarafından yönlendirilmeyen düşünme eyleminin, diğer yetilere hükmetmek ve bunları baskı altında tutmak yerine, bu yetileri düzene koyabilecek ve bunlar aracılığıyla varlığını sürdürebilecek bir tutku olabileceğini düşündürten bir deneyim yaşanıyordu. Akla karşı tutku, ruha karşı hayat zıtlıkları çerçevesinde düşünmeye öylesine alışmış durumdayız ki, düşünme ve canlılığın tek bir parça haline geldiği tutkulu düşünce fikrine tereddütle yaklaşmaktan kendimizi alıkoyamıyoruz.**

Daha sonra da hayli Platonik bir vurguyla şöyle devam etmişti:

> **Düşünme tutkusu da diğer tutkular gibi insanı -irade altında bir araya getirildiğinde kişilik dediğimiz şeyi ortaya çıkaran bireysel özellikleri- hâkimiyeti altına alır ve bu ağır saldırı karşısında tutunamayan "kişiliği" ortadan kaldırdığı için, kişiyi tamamen ele geçirir.**

Arendt Marburg'a ilk gidişinde Heidegger'in verdiği dersleri incelediğinizde, Heidegger'in yarattığı tutkulu düşünme hissini rahatlıkla gözlemleyebilirsiniz. [1924-1925 yıllan kış sömestrinde verilen derslerin bir araya getirildiği 1992 tarihli Almanca baskı, kısa süre önce İngilizceye çevrildi; *Plato's Sophist,* çev., Richard Rojcevvicz-Andre Schuvver (Indian University Press, 1997).] Bu derslerin amacı Platon'un felsefe ve sözde- felsefeye ilişkin diyalogu *Sofiste* yeni bir yorum getirmekti. Ancak Heidegger'in elinde yorum sanatı, diyalogda gördüğü en derinlikli

sorunları tekrar ele almak ve bunlarla doğrudan yüzleşmek için kullandığı bir araca dönüşmüştü. Heidegger, *Sofistte* iki çok önemli sorun görmüştü. İlki ontolojikti: Varlık sorunu. Heidegger'in "varlık" terimi ile kastettiği şey belli tür olgu ya da varlıkların var olduğu gerçeği değil, bunların "varlığı'dır. *Sofist* diyalogu, kendimize: "Neden hiçlik değil de varlık diye bir şey var?" diye sormamıza neden olur. *Sofist* teki ikinci sorun da doğru hakikat tanımının nasıl yapıldığına ilişkindi. Heidegger, bunu, Platon'dan bu yana felsefecilerin düşündüğünün aksine, kavram ve obje arasındaki uygunluktan ziyade, olguların ne olduğunu "açımlama" ya da "gözler önüne serme" süreci olarak yorumlamıştı. Heidegger'in *Sofist* diyaloguna ilişkin yaptığı bu yorum, bu sorunlara getirilen yetkin bir açıklama niteliğindeydi ve fenomenoloji kaynaklı yeni bir yaklaşımın bu sorunlara yetkin cevapları nasıl sunabileceğini gözler önüne seriyordu. Heidegger'in takındığı bu gözü pek tavır, Arendt ve sınıf arkadaşlarının, Platon ve Aristoteles'in aniden ışıltılı bir canlılık kazandığını hissetmesine yol açmış ve gizliden gizliye de Heidegger'in, Platon ve Aristoteles'in tek meşru varisi konumuna ulaşmasını sağlamıştı.

Heidegger ve Arendt'in birbirlerine duydukları tutkunun tohumları bu sömestrde atılmıştı ve yayınlanan mektuplardan ilki olan Şubat 1925 tarihli mektupta, bu ilişkinin artık ilerleme kaydettiği açıkça görülüyordu:

> 10.11.25
>
> Sevgili Arendt,
>
> Sana bu gece cevap yazıp, doğrudan kalbine seslenmek istiyorum. Aramızdaki herşey basit, açık ve saf olmalı. Yüz yüze görüşmemiz ancak o zaman anlamlı olabilir. Senin benim öğrencim olman ve
>
> Benim de senin öğretmenin olmam aramızda gelişen şey için sadece bir vasıta sağladı.
>
> Sana asla sahip olamayacağım ama şu andan itibaren sen benim hayatıma ait olacaksın ve hayatım da senin aracılığınla daha iyi bir noktaya gelecek...
>
> Henüz çok gençsin ve ileride nasıl bir yönelime sahip olacağın belli değil. Bu yönelime boyun eğeceğiz. Ve benim sadakatim, sadece kendine karşı dürüst olmanda sana yardımcı olacak...
>
> Bize sunulan bu arkadaşlık lütfu bir yükümlülük haline geliyor, bu yükümlülüğü yerine getirerek gelişeceğiz. Bu yükümlülük bana, yürüyüşümüz esnasında kendimi bir anlığına da olsa kaybettiğim için senden özür dileme izni veriyor.
>
> Yine de sana teşekkür etmeliyim ve tertemiz alnına konduracağım bir öpücükle, gerçek özünün bütünlüğünü çalışmalarına dahil etmeliyim.
>
> Mutlu kal, iyi insan!
>
> Sevgiler,
>
> M.H.

Bir ay içerisinde bu ilişkide bir diğer eşik daha atlanmıştı:

27.11.25

Sevgili Hannah,

Şeytanî güç beni sarıp sarmaladı. Sevgi dolu ellerinin sakin bir biçimde dua eder gibi üzerime kapanması ve parıldayan alnın, beni bu güçten, kadınsı bir dönüşüm aracılığıyla korudu.

Daha önce hiç böyle bir şey yaşamamıştım.

Eve dönerken patlayan fırtınada her zamankinden daha güzel ve daha kusursuzdun. Seninle böyle geceler boyu yürümek isterdim.

Sana ne kadar müteşekkir olduğumun bir simgesi olarak bu küçük kitabı kabul etmeni istiyorum. Bu ayrıca bu sömestrin de simgesi olacak.

Lütfen Hannah, bana birkaç kelime bir şeyler yaz. Senin böyle gitmene izin veremem. Çıkacağın yolculuk için acele ediyor olabilirsin

ama senden "güzel" bir şeyler yazmanı istemiyorum, sadece birkaç kelime yeterli olur.

Ne yazarsan yaz ama bir şeyler yaz.

Sevgiler,

M.

Bu tip tutkulu yazışmalar aylarca sürmüştü. Heidegger'in, Arendt'e yazdığı mektuplar romantik sıradanlıklar –çiçek bahçeleri, büyük hayal kırıklıkları, suçluluk itirafları, kendinden ödün vermeler vs.–, felsefi akıl yürütmeler ve profesyonel tavsiyelerin bir karışımıydı. Arendt'in yazdığı ilk mektuplar elimizde yok ama Heidegger'e o Nisan ayında gönderdiği, **"Gölgeler"** başlığını taşıyan melankoli yüklü, otobiyografik bir kısa metnin kopyasına sahibiz. Bu metinde kısacık hayatında tatminsizlik yüklü birçok durumdan ötürü fazlasıyla ıstırap çekmiş, hayatın anlamına ilişkin keskin bir kaygıyla ilerleyen genç bir kadından bahsediliyordu. Bu genç kadın artık sadece tek bir insana "sarsılmaz bir biçimde bağlanabileceği" bir safhaya ulaşmıştı, bu onun için hem hoş hem de acı veren bir bağlanmaydı zira "herşeyin bir gün sona ereceğini" biliyordu. Heidegger, bu *eri de couer'e* [Fr., "kalbin feryadı." Çn.] olgun bir aşık gibi karşılık vermiş ve Arendt'i "bu andan sonra sen benim eserlerime sarmalanmış bir şekilde yaşayacaksın", diye teselli ettikten sonra, şöyle bir hatırlatmada bulunmuştu: **"Sadece güneşin olduğu yerde 'gölgeler' olabilir".**

Bu ilişkide, Ettinger'in bizden inanmamızı istediği gibi, Heidegger kemirgen, Arendt de kurban mıydı? Zekice sarfedilen bu yumuşak, sevgi dolu felsefi sözler, Heidegger'in cinsel arzuları için kullandığı bir paravan mıydı sadece? Tam aksine, bu mektupları okuyan her olgun insan, öngörülebilir bir sona doğru ilerleyen bu tanıdık dramda bu mektuplarla ifade edilen duyguların ne kadar sahici olduğunu hemen anlayacaktır. Evli, yaşlı profesör ve onun genç öğrencisi birbirlerine aşkın doğası ve beraber yapacakları çalışmalar üzerine mektuplar yazıyorlardı. Birbirlerine şiirler ve resimler gönderiyorlar ve baş başa kaldıklarında müzik dinliyorlardı, hatta *The Magic Mountain'ı* da beraber okumaya karar vermişler ve Madam Chauchat ve Hans Castrop'un lanetli aşkları üzerine uzun uzadıya düşünmüşlerdi. Heidegger

kendi aşkının doğası ve bu aşkın Arendt'e olan aşkıyla nasıl içiçe geçtiğini şu dokunaklı sözlerle ifade ediyordu:

> Todtnauberg, 21.111. 25
>
> Sevgili Hannah,
>
> Burada inanılmaz bir kış yaşıyoruz, ben de çok keyifli yürüyüşler yapıp, her seferinde daha da canlandığımı hissediyorum...
>
> Umarım sen de benim kadar iyi vakit geçiriyorsundur. Dağların yalnızlığı, dağ civarında yaşayan insanların sakin hayatı, güneşin, fırtınanın ve gökyüzünün birbirine bu kadar yakın oluşu, geniş ve karla kaplı bir yamaçtaki terkedilmiş bir patikanın basitliği - bütün bunlar insanın ruhunu dağınık ve mutsuz varoluştan uzakta tutuyor...
>
> Kulübenin dışında fırtına uğuldarken "bizim fırtınamızı" anımsıyorum ya da Lahn Nehri boyunca sessiz bir yürüyüşe çıkıyorum ya da şapkası, büyük, sakin gözlerinin üzerine düşmüş bir halde, üzerindeki yağmurluğuyla ofisimden içeri adım atan, bütün sorduklarına utangaç ve şaşkın bir halde kısa cevaplar veren o küçük kızı düşlüyorum - sonra da bu görüntüyü sömestrin son gününe taşıyorum- ve daha sonra da hayatın tarih olduğuna ilişkin hiçbir şüphem kalmıyor.
>
> Seni sımsıkı kucaklıyorum, canım.
>
> Sevgiler,
>
> Martin.

Arendt, yasak aşklarının getirdiği sınırlamalara isyan ediyor ve Heidegger'e kendisiyle ilgilenmediğinden dolayı sitem ediyor; Heidegger kendini suçlu hissediyor ama Arendt'ten, en sonunda *Varlık ve Zaman'ı* ortaya çıkaracak projeyle ilgili çalışmaları için yalnızlığa ihtiyaç duyduğunu anlamasını istiyordu. 1926 yılının başlarında Arendt, Marburg'dan aynlıp çalışmalarını tamamlamak için Heidelberg'e taşınma kararını Heidegger'e açıklamış ve Heidegger de bu kararını onaylamıştı; çalışmalarını tamamlayacağı kişi elbette Karl Jaspers'ti. Ancak aradan altı ay geçtikten sonra Arendt'in şevki kırılmış ve tekrar Heidegger'e mektup yazmıştı, Heidegger de yazdığı cevapta tekrar görüşme önerisinde bulunmuştu. Bunu takip eden iki yıl boyunca Heidegger'in yolculuğa çıktığı zamanlarda çeşitli otellerde ya da küçük kasabalarda gizli gizli buluşmaya, yazışmaya, birbirlerine şiir ve resimler göndermeye devam etmişlerdi. Heidegger bu süreçte Arendt'e okuması için birçok yazar, özellikle de Knut Hamsun'ı tavsiye etmişti.

1927 yılında Heidegger *Varlık ve Zaman*'ı yayınladığında büyük övgüler almış ve ertesi yıl Freiburg'da Husserl'den boşalan felsefe kürsüsünü devralmaya davet edilmişti. Bu noktada Arendt, nihaî aydıklarının işaretini veren bir karar aldı. Yazdığı mektupta: **"Seni ilk günkü kadar seviyorum, biliyorsun",** dedikten sonra, bu kararı, aşklarını içinde bulundukları koşullardan korumak için aldığı konusunda Heidegger'i temin etmişti. Evet, Arendt bir yıl içerisinde Husserl'in eski öğrencisi Günther Stern'le evlenecek ve Frankfurt'a yerleşecekti. Heidegger'in buna nasıl tepki verdiğini bilmiyoruz. Ancak Arendt'in Heidegger'e 1930 yılında yazdığı bir mektup, Arendt ve Stern'in nihayetinde Heidegger'i ziyarete gittiklerini ve bu karşılaşmanın acı yüklü bir duygu selini yeniden harekete geçirdiğini söylüyordu. **"Seni**

görünce, hayatımın en açık ve en önemli sürekliliğini ve evet, aşkımızın sürekliliğini yeniden anımsadım." Ancak Heidegger Stern'le birlikte trene binip istasyondan ayrılırken -ikisinin neden beraber gittiğini bilmiyoruz- peronda tek başına duran Arendt'i farketmemiş ve bu durum da Arendt'i fazlasıyla üzmüştü. **"Her zaman olduğu gibi", diye yazmıştı Arendt, "bana düşen tek şey, sabır göstermek ve beklemek, beklemek, beklemek..."** Heidegger'le bir daha buluşmak için 20 yıl kadar beklemesi gerekecekti.

Takip eden birkaç yılda Jaspers, Arendt ve Heidegger'in hayatları birbirinden bağımsız olarak iyi yönde ilerlemeye devam etmişti. 1929 yılında Arendt, Jaspers'in gözetiminde *Love and Saint Augustine* başlıklı bir doktora tezi yayınlamıştı, Heidegger'in bu çalışmadaki etkisi çok rahat görülebiliyordu. Arendt daha sonra da Rahel Vamhagen'ın biyografisi üzerine çalışmaya başlamış ama bu kitap 1950'li yıllara kadar gün yüzüne çıkmamıştı.[*Love and Saint Augustine* (University of Chicago Press, 1996); *Rahel Varnhagen: The Life of a Jewess* (John Hopkins University Press, 1997).] Karl Jaspers, Heidegger'in kendisi için yazdığı eleştiri yazısından sonra felsefi hırsı gittikçe azalmasına rağmen psikolojiden dine ve Nietzsche'ye kadar herşey üzerine yazmaya ve yayınlamaya devam etmişti. Heidegger ise Weimar döneminin son yıllarında entelektüel güç ve nüfuzunun en üst noktasına ulaşmıştı. 1929 yılında neo-Kantçı, saygın felsefeci Ernst Cassirer'le tartışması için Davos'a davet edilmiş ve herkesin gözü önünde Cassirer'i ezip geçmişti. Bu olayın ardından Almanya'nın en önde gelen felsefecisi olma unvanı fiilen Heidegger'e geçmişti. 1930 yılında Alman hükümeti Almanya'daki en prestijli felsefe kürsüsü için Heidegger'e teklif götürdüğünde bu unvan resmî olarak da onaylanmış oldu ama Heidegger bu teklifi geri çevirdi. Heidegger, *Varlık ve Zaman'm* ikinci cildini yazma planından vazgeçmesine rağmen, bu ikinci ciltten parçalar yayınlamıştı, bunlardan ilki 1929 yılında yayınlanan ve bugün de hâlâ önemini koruyan *Kant ve Metafiziğin Sorunlari* ydı. Heidegger, yaptığı konuşmalarda da "varlık sorusu''nun daha da derinliklerine inmeye devam ediyordu.

Jaspers ve Heidegger'in bu yıllarda birbirlerine yazdıkları mektuplar gerçek bir dostluğu yansıtıyordu ancak artık her ikisi de meşgul birer profesör olduğu için bu dostluk eskisinden biraz daha düşük bir yoğunluğa sahipti. Kısa *Felsefî Otobiyografi'*sinde Jaspers, duygularını hayranlık ve yakınma arasında gidip gelen bir tarzda tarif etmişti:

Heidegger'de, ancak geçmişte bulunabilecek ve felsefe yapma meselesinde temel bir öneme sahip olan bir şey görmüştüm... Onun derûnîliğini görmüş ama öte yandan da onda net olarak ortaya koyamadığım, kavranması güç bir şey bulmuştum... Bazen sanki içine bir şeytan girdiği hissine kapılıyordum... Aradan geçen onlarca yılda şefkat ve yabancılaşma, yetilerine duyduğum hayranlık ve akıl almaz ahmaklığına duyduğum kızgınlık, bir felsefe yapma kaynağını paylaşma ve bana tamamen yabancı olan bir tavır karşısında şaşırıp kalma hissi arasında belirgin bir gerilimi ortaya çıkarmıştı.[Philosophische Autobiographie (Münih: Piper, ikinci baskı, 1984), sf. 95, 97-98. Jaspers bu kısa kitabı 1953 yılında yayınlamış ama Heidegger'le ilgili kısımları ilk baskıdan çıkarmıştı. Buradaki altınların yapıldığı bu kısımlar ikinci baskıya dâhil edilmişti.]

Jaspers şüphelerine karşın hâlâ Heidegger'in kişiliğine ve çalışmalarına güveniyordu zira Heidegger'i ününün gücünü kullanmaya ve üniversite reformunda daha aktif bir rol oynamaya teşvik eden kişi yine Jaspers olmuştu. Jaspers, 1931 yılında Heidegger'e yazdığı mektupta şöyle demişti: **"Öyle görünüyor ki, Alman üniversitelerindeki felsefenin kaderi senin ellerinde".** Heidegger'in de aynı görüşte olduğu çok açıktı.

Bilindiği gibi, Heidegger Nisan 1933'te Freiburg Üniversitesi'nde rektör olarak göreve başlamış ve Mayıs ayında da Nazi Partisi'ne katılmıştı. 1934 yılı Nisan ayına kadar da görevde kalmıştı. Heidegger'in bu sürece ilişkin yaptığı çarpıtılmış izahat yıllarca geniş kabul gördü: Birçok insan Heidegger'in bu görevi gönülsüzce kabul ettiğine, akademisyenlere verilen zararı önlemeye çalıştığına, Yahudileri koruduğuna, görevden ayrıldığında çok rahatladığına ve en önemlisi, Nazizm aracılığıyla ulusal canlanmanın gerçekleşeceği yanılsamasını hiç vakit kaybetmeden başından defettiğine ikna olmuştu. Ama son yirmi yılda, asıl gerçeğin ne olduğuna ilişkin belgelerle desteklenen ve genel kabul gören bir izahat oluşturulmasına yetecek kadar çok fazla şey açığa çıkarıldı. [Bu konuya ilişkin çok sayıda çalışmadan bazılarını şöyle sıralayabilirim: Victor Farias, *Heidegger and Nazism* (Temple University Press, 1989); Hugo Ott, *Martin Heidegger: A Poiiticai Life* (Basic Books, 1993); Günther Neske ve Emil Kettering, ed., *Martin Heidegger and National Socialism* (Paragon House, 1990); Richard Wolin, ed., *The Heidegger Contoversy: A Criticai Reader* (MIT Press, 1993). Aynca bkz., Thomas Sheehan, "Heidegger and Nazis", *The New York Review of Books,* 16 Haziran 1998 ve "A Normal Nazi", *The New York Review of Books,* 14 Ocak 1993.]

Artık Heidegger'in en azından 1931'in sonundan itibaren Nazilere açık destek verdiğini; rektör olmak için aktif kampanya yürüttüğünü; rektör olduktan sonra üniversitelerde "devrim" yapmak için var gücüyle çalıştığını ve Almanya'nın çeşitli yerlerinde **"Heil Hitler!"** çığlığıyla sona eren propaganda konuşmaları yaptığını biliyoruz.

Heidegger'in kişisel yaşamında takındığı tavırlar da aynı derecede mide bulandırıcıydı. Eski hocası Edmund Husserl de dahil olmak üzere bütün Yahudi meslektaşlarıyla ilişkisini kesmişti (1940'lı yılların başında *Varlık ve Zaman'da* Husserl'e yaptığı atfi bile kaldırmış ve daha sonra bu atfı sessizce tekrar kitaba koymuştu.). Heidegger, ayrıca, sahip olduğu gücü politik ihbarlar yapmak için kullanmıştı. Nazi yetkililerine yazdığı gizli mektuplarla, daha sonraki yıllarda Nobel alan kimyacı Hermann Staudinger'i ve eski öğrencisi Eduard Baumgarten'ı ihbar etmişti. Ve görevinden istifa ettikten sonra bile Hitler lehine yapılan imza kampanyalarına katılmış ve kendisine Berlin'de bir felsefe akademisi kurma izni verilmesi için rejim içerisinde lobi çalışmaları yürütmüştü. İstifasından iki yıl sonra 1936 yılında Karl Löwith, Heidegger'le Roma'da karşılaşmıştı; yakasında bir Nazi rozeti taşıyan Heidegger, eski öğrencisine *Varlık ve Zaman*'daki konseptlerin politik duruşuna nasıl esin kaynağı olduğunu açıklamıştı.

Hannah Arendt kendisini bunun ne kadar önemli bir değişim olduğu konusunda uyarmasına karşın, Karl Jaspers Heidegger'in politik dönüşümüne tepki vermek konusunda çok ağır hareket etmiş, daha sonra da bu davranışı yüzünden büyük üzüntü duymuştu. Hannah Arendt 1933 yılında kocasıyla beraber Paris'e kaçmış ve çeşitli Yahudi yardım derneklerinde çalışmıştı. Arendt, Paris'e kaçmadan önce Heidegger'e zehir zemberek bir mektup yazarak, **"gözü dönmüş bir Yahudi-karşıtlığının"** pençesine düştüğüne ve sınıflarından Yahudi öğrencileri çıkarttığına dair ortalıkta dolaşan söylentileri sormuştu -bunlar tam anlamıyla doğru olmasa da adeta birer kehanet niteliğinde olan suçlamalardı. [Heidegger Yahudi öğrencileri sınıftan açıkça defetmiyordu ama 1934 yılından itibaren Yahudi öğrencilerin tezlerine rehberlik yapmayı reddedip, bu öğrencileri bir Katolik okuluna yönlendirmeye başlamıştı.]

Heidegger bütün suçlamaları reddediyordu ama birkaç ay sonra rektör olarak göreve başlayacaktı.

Arendt bundan sonraki yedi yılını Fransa'da zor koşullar altında geçirmiş ve daha sonra

oradan da kaçmak zorunda kalmıştı. Arendt'in yeni durağı ABD idi. Arendt 1941 yılında New York'a ulaştığında savaş bütün Avrupa'yı sarmıştı ve Arendt hem Heidegger, hem de Jaspers'le temasını tamamen yitirmişti. Jaspers ise bir süre daha Heidegger'le temas halinde kaldı. Nazilerin iktidarı ele geçirmesinden kısa bir süre sonra Mart 1933'te Heidegger, Heidelberg'e gidip Jaspers'i ziyaret etmişti. Ziyaret gayet cana yakın bir hava içerisinde geçmiş ve Jaspers'le Heidegger kilise şarkıları eşliğinde felsefe konuşmuşlardı. Sıra politikaya geldiğinde ise Heidegger sadece: **"insan politikanın dışında kalmamalı"** demekle yetinmişti.

Mayıs ayında Heidegger tekrar Heidelberg'e gitmiş ve Freiburg'un rektörü olarak öğrencilere Nazilerin üniversiteye ilişkin planlarını destekler nitelikte ateşli bir nutuk çekmişti. Jaspers nutku en ön sırada kaşlarını çatarak dinlemişti. Jaspers'in evine gittiklerinde, Jaspers arkadaşının Yahudi meselesinde Nazilerle kesinlikle görüş birliği içerisinde olamayacağını üzerine basa basa söyleyerek Heidegger'i bu bataktan kurtarmaya çalışmıştı. Heidegger: **"Ama Yahudilerin oluşturduğu tehlikeli bir uluslararası şebeke var."** Jaspers: **"Adolf Hitler gibi eğitimsiz, yontulmamış bir adam Almanya'yı nasıl yönetebilir ki?"** Heidegger: **"Kültürün önemi yok. Şu büyüleyici ellere bir bak."** Heidegger Jaspers'in evinden erkenden ayrıldı, bu onların son görüşmesi olacaktı.

Jaspers donup kalmıştı. Heidegger'in daha önce söylediği hiçbir şey Jaspers'e bu hızlı politik dönüşümün işaretini vermemişti. *Felsefî Otobiyografisinde* Jaspers arkadaşının **"yoldan çıkmasına"** engel olamadığı için kendisini suçluyordu. Takip eden üç yıl boyunca Jaspers Heidegger'e arada sırada yazmaya devam etmişti. Jaspers'i son kez ziyaret edişinden kısa bir süre sonra Heidegger, teknik, felsefi terminolojisini Nazilerin üniversitelerde kurduğu hakimiyetin hizmetine sunduğu o kötü şöhretli *Rektoratsrede*'ini (Rektörlük Konuşması) yapmıştı. Yayınlanan bu konuşma, zor anlaşılmasına karşın son derecede popüler olmuştu. Bu konuşma metnini okuyan Karl Lövvith, Heidegger'in Sokrates üzerine çalışmayı bırakıp, zırhlı birliklerle yürümeye başladığını söylemişti. Ama Jaspers, bu metinde de iyi yanlar bulmaya çalışmış ve Heidegger'e şunları yazmıştı: **"Felsefene duyduğum, bu yılın başlarında yaptığımız konuşmalardan sonra daha da güçlenen güven, zamanın ruhunu yansıtan bu konuşma tarafından yok edilmiş değil."** Aralarında soğuk rüzgârlar esen iki arkadaş 1937 yılına kadar kitap ve not alışverişi yapmaya devam etmişlerdi; 1937 yılında görevine son verilen ve ülke dışına çıkması yasaklanan Jaspers, Yahudi bir kadınla evli olan bir Nazi-karşıtı olarak berbat koşullarda yaşam mücadelesi vermeye başlamıştı. Sürekli korku içinde yaşayan Jaspers ve eşi, yanlarında her zaman köşeye sıkıştıklarında kullanmak üzere zehir kapsülleri taşıyorlardı.

Heidegger'in, Freiburg'daki rektörlük görevi hemen hemen bir yıl sürmüştü. Ama Nazizm lehine aldığı sadık karar, Jaspers ve Arendt'i hayatlarının geri kalanı boyunca meşgul eden derinlikli soruları su yüzüne çıkarmıştı. Jaspers Heidegger'in dostuydu, Arendt de zamanında ona aşık olmuştu ve her ikisi de, gerçek felsefe yapma yöntemini tek başına canlandıran düşünür olarak gördükleri Heidegger'e büyük bir hayranlık duyuyorlardı. Şimdi kendilerine şunu sormak durumundaydılar; acaba bu politik karar sadece bir kişilik zayıflığını mı yansıtıyordu yoksa Arendt'in daha sonra **"tutkulu düşünme"** diye adlandırdığı şeyden mi kaynaklanıyordu? Eğer ikinci olasılık doğruysa bu, onların Heidegger'e duydukları entelektüel/erotik bağlılığın da lekelenmiş olduğu anlamına mı geliyordu?

Arendt ve Jaspers sadece Heidegger hakkında mı yoksa Heidegger felsefesinin kendisi ve bu felsefenin politik gerçeklikle olan ilişkisi hakkında mı yanılmışlardı?

Heidegger'in bu soruları kendisine sorup sormadığına dair bir şeyler söylemek pek kolay değil. Rektörlük deneyimi dışında Heidegger, yüksek mevkilere çıkmak gibi bir eğilime sahip değildi ve başyapıtı *Varlık ve Zaman* da dahil olmak üzere yazılarının açıkça politik olduğu söylenemezdi. Ancak savaştan sonra, Jaspers ve Arendt de dahil olmak üzere birçok okuyucu, Heidegger'in *Varlık ve Zaman'da* temel varoluşsal konulara getirdiği yaklaşımın politik meseleleri yeni, politika-üstü bir perspektiften bakarak anlamanın ve hatta bu meselelere ilişkin eylemde bulunmanın bir yoluna işaret ettiğini görmeye başlamıştı. Heidegger işte bu perspektiften bakarak Nazizmde yeni ve daha iyi bir dünyanın doğuşunun işaretlerini görmüştü.

"Dünya" terimi, Heidegger'in *Varlık ve Zaman'da* geliştirmeye başladığı felsefi terminolojide merkezî bir yere sahipti. Heidegger, *Varlık ve Zaman'da* insanları, tarihsel yazgı tarafından bağdaşık bir eylemlilik, dil ve düşünce alanına, yani bir "dünyaya" fırlatılmış olarak tanımlıyordu. Bu dünya doğanın değil, yazgının bir ürünüdür; bu dünya, Varlığın *(Sein*) kendisini açımladığı ve insanların (*Dasein*) ikamet ettiği bir yer *(da)* bulduğu gizemli bir "olaydan" ortaya çıkmıştır. Varlık, ancak insan deneyiminin ötesine yükselmek suretiyle ulaşılabilen aşkın bir alan değildir; Heidegger'e göre, Varlık her neyse, sadece insan "dünyaları" bağlamında su yüzüne çıkan bir şeydir. Heidegger için her bir uygarlık ya da kültür bir "dünya"dır. Bu yüzden Batı "dünyası" diye bir şeyin yanısıra marangozun ya da çiftçinin "dünyası" diye bir şey de vardır.

Ancak insanlar dünyalarında zaman ufku içerisinde ikamet ederler; geçmişten gelenekleri devralırlar, kendilerini geleceğe yöneltirler ve ölürler. Heidegger bu yüzden şöyle bir çıkarsama yapar: Eğer Varlık kendisini sadece geçicilik tarafından biçimlendirilen insan dünyalarında ifşa ediyorsa, bu durumda Varlık zamana da bağlı olmalıdır. Bu da Varlığın, geçicilikten, şeylerin zaman içerisinde açılmasından başka bir şey olmadığı anlamına gelmektedir.

Heidegger, *Varlık ve Zaman'da* bu sonuca, geçici insanlık haline ve insanların bundan nasıl da kaçmaya çalıştıklarına dair zekice ve güçlü bir analiz yaparak ulaşıyor. Heidegger'e göre, insan kendisini dünyası içinde kaybetme ve kendi faniliğini ve bunun uzantısı olarak da kendi dünyasının faniliğini "unutma" eğilimi gösterir; kalabalığa ("onlar") karışır, anlamsız, boş gevezelikler yaparak ortalama gündelik yaşantının kendisini sanp sarmalamasına izin verir - bütün bunları varoluşuna ve yükümlülüğüne ilişkin temel sorulardan kaçınmak için yapar. Biz hakikî olmayan yaratıklarız: ***"Herkes ötekidir ve hiç kimse kendisi değildir".*** Hakikiliğe ulaşmak kolay değildir. Heidegger bunun yeni bir "yönelimi", faniliğimizle yüzleşmemizi, ölüme karşı hakikî bir tavır takınmamızı gerektirdiğini iddia eder. Bu, vicdanın çağrısına kulak vermemiz, Varlığın tezahürüne "ilgi" göstermemiz gerektiği anlamına gelir. Ve hepsinden önemlisi bu, "insanın kendisinin, 'onlar' içerisinde kaybolmaktan çekip çıkarılmasına izin vermesinin" işareti olan yeni bir "azmi" gerekli kılar.

Heidegger'in hakikilik ve azim söylemi birçok farklı biçimde yorumlanmıştır. Kabul gören yorum, *Varlık ve Zaman'ın* esasen bir ontoloji çalışması, varoluşun tabiatına ilişkin bir soruşturma ve bunun da ötesinde, olduğumuz şey olmamız için bize yapılan bir çağrı olduğu yönündedir: Bu çağn bizden kendimizi kandırmaksızın, fani insanlar olmamızın getirdiği tüm sorumluluğu üstlenmemizi ister. Bazı insanlar da *Varlık ve Zaman'da,* modem dünyaya duyulan derinlikli bir düşmanlık ve Varlığın çağrısına kulak veren hakikî bir "dünya"nın yaratılması aracılığıyla ulaşılacak yeni bir tarihsel çağa duyulan bir özlem görmüşlerdir. Ve

eğer, Heidegger'in zaman zaman ima ettiği gibi, "dünyalar" kültürel ya da hatta ulusal bütünlerse, bu durumda *Varlık ve Zaman* bir ulusal yeniden doğuş programı olarak iş görecektir; Heidegger'in, kitabın yayınlanmasından birkaç yıl sonra Nasyonal Sosyalizmde gördüğü şey de işte bu ulusal yeniden doğuş vaadiydi.

Bu yorumlar önemli sorunları barındırmaktadır ve bu sorunlar, Heidegger'in düşünce ve söyleminde 1930'lu yıllarda başgösterip savaş sonrası dönemdeki yazılarında da devam eden bir değişim ile gitgide meşum bir hal almıştır. Bu dönemden itibaren Heidegger, *Sem* ve *Dasein* arasındaki bağlantıya ilişkin, insan varoluşunu temel alarak yaptığı fenomenolojik analizden uzaklaşarak, Varlığın kendisini temel aldığını iddia ettiği yeni bir analize yönelmişti. Ayrıca, Hölderlin'den esinlenerek kotardığı "mit-yaratıcı" bir dil kullanarak, Varlığın, kendisini insanlara ifşa eden kutsal bir olgu olduğunu söylediği yazılar yazmaya başlamıştı. Bu değişimin Heidegger'in zihninde bir dönüşümü mü yansıttığı yoksa sadece, kendisinin ısrarla belirttiği gibi, bütün hayatını kapsayan bir görevin ikinci, tamamlayıcı parçası mı olduğu sorusu ciddiyetini halen korumaktadır. Bu soru, Heidegger'in felsefesi aracılığıyla iletmeye çalıştığı politik doktrininin -eğer böyle bir şey varsa tabii- ne olduğu konusunun taşıdığı belirsizliği daha da arttırmaktadır.

Bu değişimden sonra Heidegger, azim ve hakikilikten daha az bahsetmeye ve Meister Eckhart'ın "dingin feragat" için kullandığı *Gelassenheit* terimi ile öne sürülen yaklaşımı benimseyerek, "Varlığın var olmasına izin vermekten" dem vurmaya başlamıştı. Zamanla, Heidegger kendisini, varoluşsal kararın ve kendini kabul ettirmenin savunucusu olarak değil, aksine, bu kadar büyük bir başına buyrukluğu onaylayan ve Heidegger'in "nihilistik" olarak gördüğü faşizm, komünizm, modern demokrasi ile teknolojiyi ortaya çıkaran Batı "nihilizminin" en etkin muhalifi olarak sunmaya başlamıştı.

Heidegger'in, *Gelassenheit* yaklaşımında bile tutkulu bir yan vardı. Heidegger, modern insanı bir uçurumun kıyısında, Varlığı tamamen unutmakla Varlığın anlamının tekrar ortaya çıkacağı yeni bir "dünya" arasında asılı duran bir varlık olarak tanımlamaktan hiç vazgeçmemişti. İnsan kendisi harekete geçmeliydi, aksi takdirde ondan daha kuvvetli olan bir tarihsel güç onu yönlendirecekti. Almanya'da yayınlanan derlemelerde yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlayan 1930'lu yıllara ait el yazmalarında Heidegger, **"son tanrının ortaya çıkışına hazırlanmak"** mevzusuna ilişkin birçok şey söylüyordu. Bazı el yazmalarında Nazilerin kendilerini bilinçsizce insanlara dayatmalarına ve bir "kavim felsefesi" yaratma yönündeki zayıf girişimlerine dair küçümseyici ifadelere rastlanıyordu ancak Heidegger'in Nazileri daha iyi seviyeye ulaştırmak istermiş gibi bir hali vardı. Herhangi bir halkın herhangi bir felsefe inşa etmesi yeterli değildir, diyordu Heidegger, **"bir halkın felsefesi, o halkı, felsefi bir halk yapan bir felsefe olmalıdır".** Heidegger'in felsefesi de bunu başarma amacı mı taşıyordu acaba?

İnsan, Heidegger'in geçirdiği değişimden sonra yazdıklarını okuyunca, yaşadığı deneyime rağmen Heidegger'in felsefenin politikayla, felsefî tutkunun politik tutkuyla olan ilişkisiyle hiçbir zaman yüzleşemediği hissine kapılmaktan kendini alıkoyamıyor. Onun için önemli olan bu değildi; Heidegger sadece, ahmakça davranarak, Nazilerin inşa etmek istedikleri yeni ulusun, bütün bir Batılı düşünce geleneğini ve dolayısıyla da Batılı varoluşu yeniden kurmaya yönelik kendi özel kararlılığıyla uyuştuğunu düşünmüştü. Heidegger kendisini Nazizmin bir kurbanı olarak görüyordu; Heidegger Ernst Jünger'e, Nazi geçmişinden ötürü, ancak Hitler kendisinden özür dilemek üzere tekrar diriltilebilirse özür dileyebileceğini söylemişti.

Heidegger en sonunda, Nazilerin Nasyonal Sosyalizmin “derûnî doğruluğunu ve yüceliğini” yok ettiklerine ve Heidegger’in sunduğu yolu izlemeyerek Alman halkını yazgılarıyla buluşmaktan alıkoyduklarına karar vermişti. Artık herşey kaybedilmişti: Varlık tamamen geri çekilmişti ve artık hiçbir yerde bulunamazdı. Geri kalan tek şey, modern teknoloji ve modern politikanın her yanı kaplayan ruh yoksunluğuydu. Böyle bir ortamda gerçek bir düşünürün yapabileceği tek şey kendi çalışmalarına sığınmak, düşüncelerine çekidüzen vermek ve dingin bir tavırla yeni, mesihçi bir Varlık çağının gelmesini beklemekti. Heidegger, 1960’lı yıllarda *DerSpiegelle* verdiği röportajda şöyle demişti: **“Bizi artık sadece bir tanrı kurtarabilir.”**

Savaş Heidegger’i çok yıpratmıştı ve Heidegger savaştan sonra gücünü tekrar toplayabilmek için bir süre bir sanatoryumda yatmıştı. Fransızlar 1945 yılında Freiburg’u işgal ettiklerinde, Heidegger’i kütüphanesini elinden almakla tehdit etmişler ve bir **“Nazi öğelerini temizleme"** komisyonu önünde ifade vermeye çağırmışlardı. Bu komisyon Heidegger’in öğretmenlik yapmasını yasaklamış ve geçici bir süre için aylığına da el konmuştu. Heidegger, kendisini kurtarmak için nafile bir çırpınış içerisinde arkadaşı Karl Jaspers’in tanıklığına başvurulmasını istemişti, Jaspers’in hâlâ kendisine kefil olabileceğini ümit ediyordu.

Jaspers, savaş esnasında vaktinin çoğunu Heidegger’in durumu üzerine düşünerek geçirmişti ve artık bu konuda aklı başında ve ahlakî açıdan tutarlı bir görüş bildirmeye hazırdı. Arkadaşı adına yaptığı savunmada Jaspers, Heidegger’in 1920’li yıllarda herhangi bir Yahudi- karşıtı eğilime sahip olmadığını ve daha sonra sergilediği tavrın da bu bağlamda tutarsız olduğunu öne sürmüştü (Biz artık bunun doğru olmadığını çok iyi biliyoruz). [Bundan on yıl önce 1929 tarihli bir tavsiye mektubu ortaya çıkarılmıştı; bu mektupta Heidegger, Almanya’nın kendi “toprağından" olan daha fazla akademisyene ihtiyaç duyduğunu söylüyor ve entelektüel hayatın “Yahudileştirilmesinden” yakınıyordu. Bkz., Ulrich Sieg “Die Verjudung des deutschen Geistes”, *Die Zeit,* 22 Aralık 1989, sf. 50.] Jaspers, ayrıca Heidegger’in entellektüel- Nazizminin gerçek Nazizmle çok az alakalı olduğunu izah etmeye çalışmıştı; Heidegger politik biri değildi, diye yazmıştı Jaspers, daha ziyade parmağını tarihin çarkına ilk kez kıstıran küçük bir çocuk gibiydi. Ciddiyeti bakımından “çağdaş Alman felsefeciler arasında benzersiz bir konuma” sahip olan Heidegger’in yazmasına ve yayın yapmasına izin verilebilirdi ama öğretmenlik farklı bir meseleydi. Jaspers yazısını şöyle bitirmişti: “Bence, Heidegger’in esas itibariyle diktatörce olan ve iletişime açık olmayan düşünme biçimi (özellikle de konuşma ve eylemleri bazı Nasyonal Sosyalist karakteristikler barındırdığı için) pedagojik açıdan çok zararlı olabilir”. Komisyon Jaspers’in tavsiyesine kulak vererek Heidegger’in öğretmenlik yapmasını yasaklamış ve bu yasak 1950 yılına kadar geçerliliğini korumuştu.

Bu, Jaspers’in, Heidegger’i başından defetmek istediği anlamına gelmiyordu. Aksine, komisyona Heidegger’in gelecekte “gerçek anlamda yeniden doğacağına” ilişkin ümidini de dile getirmişti. O zamanlar Jaspers, Heidegger’in davranışlarının esas olarak felsefesinden değil zayıf bir tahayyülden kaynaklandığı ve eğer sorumluluklarını anlaması sağlanırsa felsefeci Heidegger’i kurtarmanın mümkün olabileceği kanaatindeydi. Bu Hıristiyan usulü kurtuluş motifine Jaspers’in Arendt’e yazdığı mektuplarda da rastlanıyordu. Jaspers, Heidegger’in o günlerde “hemen hiç kimsenin farkına varmadığı bir şeyi bildiğini” ama “lekelenmiş ruhunun” tam bir dönüşümden geçmesi gerektiğini söylüyordu. Arendt’in, Heidegger’in dönüştürülebileceği konusunda ciddi şüpheleri vardı ama yine de Heidegger’in “derinliklerde ve insanın kolay kolay unutamayacağı bir tutkuyla yaşadığı” konusunda jaspers’le hemfikirdi.

Felsefi Otobiyografiye Martin Heidegger Üzerine Notlar[1] da Jaspers, 1933 yılında yaptığı hataya karşı arkadaşını uyarmakta başarısız olduğu için duyduğu kişisel suçluluk hissinden bahsediyordu. Jaspers, savaştan sonra, Heidegger'le yeniden yakınlaşmayı ve böylece arkadaşının içinde kalan felsefi değerleri yok olmaktan kurtarabilmeyi ümit ediyordu. Ama bunu nasıl yapacaktı? Bunun için 1949 yılma kadar beklemesi gerekmişti. 1948 yılında, hayatının geri kalanını geçireceği İsviçre, Basel'e yerleşen Jaspers, o yılın Mart ayında Heidegger'e bir mektup yazmış ama göndermemişti. Daha sonra 1949 yılı Şubat ayında bir mektup daha yazmış ve bu sefer göndermeye karar vermişti. "Sana yazmak için çok uzun süre bekledim ve bugün, bir Pazar sabahı, en sonunda yazmaya karar verdim." Jaspers lafını hiç sakınmadan, çok açık konuşuyordu; Heidegger'in kendi öğrencisi Eduard Baumgarten'ı gizlice ihbar ettiğini öğrendiği anın "hayatının en sarsıcı anlarından biri" olduğunu söylemişti. Ayrıca, 1945 yılında komisyona yazdığı mektupta söylediklerinden ötürü hiçbir pişmanlık duymadığını da açıkça belirtmişti.

Jaspers, yaşananların unutulamayacağını ama felsefi hatta kişisel bir ilişkinin tekrar mümkün olup olamayacağını merak ettiğini söylemiş ve mektubuna şu satırlarla son vermişti: **"Seni uzak bir geçmişten, dipsiz bir zaman kuyusundan, bir zamanlar var olan ve bugün de unutulması mümkün olmayan bir şeye sıkı sıkıya tutunarak selamlıyorum".** Heidegger, bu felsefi yoldaşlık ifadesine minnettarlıkla karşılık vermiş ve bunu takip eden yılda sık sık yazışmışlardı.

Birbirlerine yazdıkları mektuplarda Nazizmden hiç bahsetmemişlerdi, ta ki Heidegger Mart 1950'de bu konuya kendisi değinene dek. Heidegger, 1933 yılından sonra Jaspers ve eşiyle görüşmeyi neden kestiğini açıklamaya çalışırken, bunun Jaspers'in eşinin bir Yahudi olmasından kaynaklanmadığını, kendisini bundan alıkoyan şeyin duyduğu "utanç" olduğunu söylemişti. Jaspers bu itiraftan etkilenmiş ve bunu Heidegger'in duyduğu pişmanlığın bir işareti olarak görüp, Heidegger'e, o karanlık yıllarda ne yaptığını bilmeyen bir çocuktan farksız olduğunu söylemişti. Eğer Heidegger buna, kendini haklı çıkarmaya yönelik açıklamalar ve sorumsuz politik spekülasyonlarla cevap vermeyi seçmemiş olsaydı, bu konu burada kapanabilirdi. Kendisine yapılan masum çocuk muamelesini kabullenen Heidegger, otuzlu yıllarda tehdit edilen Yahudilerin ve solcuların meseleleri kendisinden daha açık biçimde gördüklerini kabul etmişti. Ama şimdi acı çekme sırası Almanya'da, diye yakınıyordu Heidegger ve bunu kendisinden başka önemseyen yok gibi gelmekteydi ona. Almanya dört bir yandan düşmanlarla çevrelenmişti, Stalin emin adımlarla ilerliyordu ve "insanlar" bunun farkında olmamayı yeğliyorlardı. Modern insan politik alana inanç duyuyordu, hâlbuki politik alan artık ölmüştü; bunun yerini teknolojik ve ekonomik çıkar hesapları almıştı. Heidegger mektubunu, "artık bel bağlayabileceğimiz tek şey, saklı duran bir 'kurtarıcının' Almanların yeni yuvasızlığından (*.Heimatslosigkeit)* fışkırıp ortaya çıkmasıdır" diyerek bitirmişti.

Jaspers, kendisini, Heidegger'in bir insan ve bir düşünür olarak kurtarılmasının, dönüştürülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaştıran bu tuhaf tenkite cevap vermek için tam iki yıl beklemişti. Artık Heidegger onun için bir felsefecinin nasıl olması gerektiğini gösteren bir model değil, tehlikeli fantezilerin pençesine düşmüş olan şeytanî bir anti-felsefeciydi. Jaspers yazdığı mektupla bir zamanlar derin bir sevgi duyduğu arkadaşını yerden yere vurmuştu:

> **Yazdığın mektuptakine benzer cümlelerle konuşan ve spekülasyon yapan, canavarımsı bir şeyin hayalini canlandıran bir felsefe, kendisini gerçeklikten ayırması**

> **bağlamında totalitarizmin bir diğer zaferi için yapılan bir hazırlık değildir de nedir? Bu, 1933 yılından önce dolaşımda olan ve Hitler'in kabul görmesi için koşulları hazırlayan felsefenin bir benzeri değil mi? Burada yine benzer bir şeyler mi dönü-yor?...**
>
> **Tükendiğini düşündüğün politik alanın tamamen ortadan kalkması hiç mümkün olabilir mi? Değişen sadece biçim ve araçlar değil mi? İnsan bunların farkına varmak için çaba harcamak zorunda değil mi?**

Daha sonra da Heidegger'in bel bağladığı o "kurtancıya" yüklenmişti:

> **Bunu okuduğum zaman kapıldığım dehşet daha da arttı. Bence bu, aynen bizi -hep de "doğru" tarihsel anlarda ortaya çıkarak- son elli yıldır aldatan diğer hayal ürünü kurgular gibi, gerçekle uzaktan yakından alakası olmayan, tamamen hayal ürünü bir şey. Gizli kaynaklardan doğaüstü olanı ifşa edecek bir peygamber olarak ortaya çıkmayı falan mı düşünüyorsun hakikaten? Ya da gerçeklikten tamamen kopmuş sapkın bir felsefeci olarak?**

Heidegger bu sorulardan hiçbirine cevap vermemişti. Takip eden on yıl boyunca arada sırada doğum günleri için falan yazıları kısa notlar aracılığıyla temas kurmaya devam edeceklerdi ama artık arkadaşlıkları sona ermişti.

Heidegger-Jaspers arkadaşlığının sona erdiği dönemde Arendt-Heidegger arkadaşlığı tekrar canlanmaya başlamıştı. Arendt 1946 yılında *Partisan Review*'de "What Is Existential Philosophy", başlıklı bir makale yayınlamıştı. Bu makalede Arendt, Heidegger'in felsefesinin anlaşılmaz bir "hurafe" bütünü olduğunu söylemişti. Heidegger'in Nazizmine gelince, Arendt bunu bir karakter zayıflığına atfetmeyi reddetmiş ve bunun suçlusu olarak Heidegger'in ıslah olmaz romantizmini, "kısmen büyüklük kuruntusundan, kısmen de umutsuzluktan kaynaklanan ruhsal oynaklığım" göstermeyi tercih etmişti. Jaspers kendisine, Heidegger'in rektörlük görevi esnasında öğretmeni Husserl'i üniversiteden men etmediğini söylediğinde Arendt -yanlış bir biçimde- Heidegger'in bu yönde resmî bir genelge imzaladığı görüşünde ısrar etmişti. Arendt şöyle diyordu: **"Bu imza Husserl'in neredeyse ölümüne yol açtığı için kendimi Heidegger'i potansiyel bir katil olarak görmekten alıkoyamıyorum".** [Belgeyi Heidegger'den önceki rektör imzalamış ve daha sonra bu belge hükümet tarafından Heidegger'in görev yaptığı sürede yürürlükten kaldırılmıştı. Bkz., Ott, *Martin Heidegger: A Political Life,* sf. 176-177.] Görünüşe göre, Arendt için Heidegger defteri tamamen kapanmıştı.

Başyapıt niteliğindeki *Totalitarizmin Kaynakları* adlı kitabının 1951 yılında yayınlanmasından kısa bir süre önce Arendt, Yahudi Kültürünü Yeniden Yapılandırma temsilciliğinde üstlendiği bir görev kapsamında Almanya'yı da kapsayan bir Avrupa gezisine çıkmıştı. Bu süre içerisinde on yedi yıldır görmediği sevgili öğretmeni Karl Jaspers'i ziyaret etmişti. Basel'de Jaspers'e, Heidegger'le yaptığı yazışmaları göstermiş ve en sonunda gençlik dönemlerinde Heidegger'le yaşadığı ilişkiyi itiraf etmişti. Jaspers bu yeni habere tuhaf bir tepki vermişti: "Aha, bu çok ilginç bir şey" ve bu da Arendt'i çok rahatlatmıştı. Daha sonra da bir zamanlar sevdikleri adam üzerine konuşmuşlardı.

Evet, kader ağlarını örmüş ve Arendt'in üstlendiği görev onu Ocak 1950'de Freiburg'a götürmüştü. Arendt oteline gider gitmez Heidegger'e gelişini haber veren bir not göndermişti. Şaşkına dönen Heidegger de kendisini ziyaret etmesi için ona hemen bir not yazmış ve sonra da bu notu ona bizzat götürmeye karar vermişti. Otele ulaştığında otel

görevlilerinden gelişini Arendt'e bildirmelerini istemişti. Arendt o anki tepkisini Heidegger'e iki gün sonra gönderdiği mektupta şöyle dile getirmişti:

Bu akşam ve bu sabah bütün bir hayatın kanıtı durumunda... Görevli senin geldiğini haber verdiğinde... sanki zaman durmuş gibiydi... [Hugo] Friedrich bana senin adresini verdiğinde, içimde uyanan ani isteğin gücü beni affedilmez bir sadakatsizlik göstermekten ve hayatımı örselemekten alıkoydu... Eğer böyle bir şey yapsaydım bunu sadece gururdan, yani katışıksız, saf, çılgınca bir aptallıktan ötürü yapmış olurdum. Herhangi bir özel nedeni olmazdı.

İlk buluşmalar hiç de kolay olmamıştı zira Heidegger'in eşi Elfride artık her şeyin farkındaydı ve Arendt'e haklı olarak yoğun bir öfke duyuyordu. Ama kısa süre içerisinde eski sevgililer yeni bir temel üzerinde ve şüpheci bir üçüncü kişinin varlığı altında yeni bir arkadaşlık kurma çabalarına başlamışlardı; birbirlerine gönderdikleri mektuplar, hediyeler ve şiirler Atlantik üzerinde akmaya başlamıştı. Bir yıl içerisinde Heidegger'e olanlar olmuş ve Arendt'e tam on yedi mektup ve "Sen", "Uzaktan Gelen Kadın", "Ölüm", "Kasım 1924", (ilk tanıştıktan tarih) ve "Yirmi Beş Yıl", (ilk tanışmalarından beri aradan geçen süre) gibi başlıklar taşıyan otuz iki şiir göndermişti. Heidegger yazdığı mektuplarda savaş sonrası dünyaya ilişkin mahşeri görüşlerini de –Jaspers'le arkadaşlıklarının tamamen bitmesine yol açan görüşler– dile getirmekten çekinmiyordu. Otuzlu yılların ortalarında Almanya'nın yaşadığı felaketin kaynağını keşfettiğini ve bu bulgularını Herakleitos ve Parmenides'e ilişkin çalışmalarına dahil ettiğini iddia ediyordu. Heidegger şimdi Almanya'nın ve Avrupa'nın sonunu getirecek bir iç savaş yaşanacağını düşünüyordu. **"Dünya gittikçe daha kasvetli bir hal alıyor"** diye yazmıştı 1952 yılında, "... ve tarihin özü de her zamankinden daha da gizemli bir hal aldı... Geri kalan tek şey ıstırap ve bu ıstıraba katlanma zorunluluğu. Ancak, olası herşeye ilişkin gittikçe daha da artan dış tehditlere rağmen ben yeni –ya da hatta daha da iyisi– eski 'sırların' ortaya çıkmak üzere olduğunu görebiliyorum."

Heidegger'e ellili yıllarda gönderdiği mektuplar elimizde olmadığı için Arendt'in bu mektup ve şiir sağanağına nasıl cevap verdiği bilmiyoruz. Arendt, Jaspers'e, Heidegger'e yazdığı mektuplarda onun tamamen açık olamadığından ve asıl konuya –Nazi dönemi– dair derinlikli, genel bir kavrayışa ulaşmasının pek mümkünmüş gibi görünmediğinden yakınmıştı. Jaspers de, Heidegger'in **"ne yaptığını bilmediğini ve kendisini yaptığı şeyi yapmaya sürükleyen musibetin ne olduğunu belirleyebilecek bir konumda da olmadığını"** izah ederek Arendt'le aynı fikirde olduğunu söylemişti. Heidegger, Arendt'in, Jaspers ve kendisi arasında bir yeniden birleşme olanağı yaratabileceğini ümit ediyordu: **"Sen, Heidegger ve Jaspers arasındaki gerçek 've'sin".** Ama böyle bir şey mümkün değildi. (Arendt, kocasına, Jaspers'in 1952 yılında Heidegger'le ilişiğini kesmesi için kendisine bir "ültimatom" verdiğini yazmıştı.)

Ellili yıllarda, özellikle de yaşadığı değişimi yansıtan eserlerinin yayınlanmaya başlamasıyla birlikte Heidegger'in felsefi ünü tekrar yükselişe geçmişti. Arendt, ellili yılların ortalarına kadar Avrupa'da bulundukça Heidegger'leri ziyarete devam etmiş, onlara hediyeler göndermiş ve hatta *Varlık ve Zaman'ın* İngilizceye çevrilmesini ayarlamaya çalışmıştı. Ama aralarındaki ilişkinin yoğunluğu azalmaya başlamıştı, bunun sebebi Heidegger'in artık Arendt'e ihtiyaç duymaması mıydı, yoksa, Arendt'in açıklığa kavuşmamış şeyler yüzünden fazlasıyla çekingen bir hal alması mıydı, bilmiyoruz. Ancak Arendt, entelektüel anlamda Heidegger'e olan vefa borcunu hiçbir zaman gözardı etmemişti. Felsefi açıdan en tutkulu kitabı *İnsanlık Durumu* Almancada *Vita Activa* başlığıyla 1960 yılında yayınlandığında Arendt

bu kitabın bir kopyasını Heidegger'e göndermiş ve şöyle bir not iliştirmişti;

> **Bu kitabın hiç kimseye ithaf edilmediğini göreceksin. Eğer aramızdaki şeyler yoluna girmiş olsaydı bu kitabı sana ithaf etmek için senden izin isteyecektim. Bu kitap doğrudan doğruya ilk Freiburg günlerinin bir ürünü olarak ortaya çıktı; bu anlamda, bu kitaptaki herşeyi sana borçluyum. Ama şimdiki şartlar böyle bir şeye kalkışmamı imkânsızlaştırıyor; yine de sana en azından şimdiki şartların aslında nasıl olduğunu bir şekilde söylemek istedim.**

Daha sonra da başka bir kağıda şu atıf yazısını karalamış ve bunu dosyasına koymuştu:

> Re Vita Activa
>
> Bu kitaptaki ithaf çıkarıldı.
>
> Bunu sana nasıl ithaf etmeliydim?
>
> En çok güvendiğim,
>
> Hem sadık kaldığım,
>
> Hem de sırtımı döndüğüm,
>
> Ve hem de âşık olduğum
>
> Kişiye.

Heidegger, Arendt'e hiçbir zaman cevap yazmamış ve bu da Arendt'i derinden yaralamıştı. Arendt'in daha sonra Jaspers'e yazdığı bir mektupta söylediği gibi, Heidegger sanki Arendt'i bir düşünür olarak kendisini ispat ettiği için cezalandırıyor gibiydi ve Arendt bu konuda büyük bir ihtimalle haklıydı. Eğer Arendt'in bu kitapta başarmak istediği şeyin ne olduğunu düşünecek olursak, Heidegger'in neden sessiz kaldığını daha iyi anlayabiliriz. Bu kitap Heidegger'in felsefesinin temel özelliklerinden, özellikle de politika ve felsefe arasındaki ilişkiye ilişkin koruduğu sessizlikten açık bir kopuşun deklarasyonu niteliğindeydi. Özel *vita contemplativa'* nın kibirli iddialarına karşı *vita activa*'yı savunan Arendt, katışıksız felsefe ile politik düşünce arasına bir çit çekmeye çalışıyordu; bu çaba da kendine has bir terminolojiyi gerekli kılıyor ve kendine has kurallar üzerinden işliyordu.

Arendt 1964 yılında Alman televizyonuyla yaptığı bir röportajda bir felsefeci olarak takdim edildiğinde buna karşı çıkmıştı: **"Buna itiraz etmek durumundayım. Ben felsefe çevrelerine ait değilim. Benim ilgi alanım siyaset teorisidir. Kendimi bir felsefeci gibi hissetmiyorum, felsefe çevrelerinde kabul gördüğümü de düşünmüyorum."** Bu yapmacıklı bir mütevazılık değildi; Arendt, felsefi ve politik hayat arasında kaçınılmaz bir gerilim olduğu kanaatindeydi ve **"felsefenin bulanıklaştırmadığı bir bakış açısıyla"** politika üzerine çalışmak istiyordu.

Röportajı yapan kişi bu konuda kendisine yüklendiğinde Arendt, entelektüellerin genellikle politika üzerine düşünmekte sıkıntı çektiklerini, bunun da büyük ölçüde baktıkları herşeyde fikirleri görmelerinden kaynaklandığını söylemişti. Arendt, otuzlu yıllarda Alman entelektüellerin Hitler hakkında fikirler ürettiklerini söylemişti, bunlar **"inanılmaz ölçüde ilgi çekici şeylerdi! Tamamen ilginç ve büyüleyici şeylerdi! Ortalama seviyenin çok üstünde şeylerdi! Ben bunun çok tuhaf bir şey olduğunu düşünüyorum."** Ve bu tip düşünürlerin kaçınılmaz bir biçimde "kendi fikirlerinin tuzağına düştüklerini" söylediğinde, Heidegger'den bahsettiği çok açıktı. Arendt kişisel not defterine **"Tilki Heidegger"** isimli bir fabl yazmış ve

bu fablda Heidegger'i, kendi fikirlerinin ininde tuzağa düşmüş, sıkışıp kalmış olan ve bütün dünyanın buradan ibaret olduğunu sanan acınası bir yaratık olarak tarif etmişti:

> Bir zamanlar sürekli tuzağa düşmekle kalmayıp, neyin tuzak olup neyin olmadığını da ayırt edemeyecek kadar kurnazlıktan yoksun olan bir tilki varmış... Kendi ini olarak bir tuzak inşa etmiş... "Beni tuzağımda o kadar çok ziyaret eden var ki ben bütün tilkilerin en iyisi oldum." Ve bunda haksız da sayılmazdı; hiç kimse tuzakların tabiatını, bütün hayatı boyunca bir tuzağın içinde oturan kişiden daha iyi bilemez.

Heidegger önce beş yıl daha kendi fikirlerinin ininde yaşamaya devam etmiş ve en sonunda, yetmiş yedinci yaş gününü kutlayan Arendt'e bir teşekkür notu göndererek iletişim kurmaya tenezzül etmişti. Bu notta Heidegger, Arendt'e yergiyle karışık bir komplimanda bulunmuş ve "son zamanlarda yaptığı bütün yayınlara rağmen" Arendt'in felsefenin çağrısına sadık kaldığını söylemişti. Ama Arendt, 1967 yılında bir konferans vermek üzere Freiburg'a gittiğinde aralarındaki buzlar tamamen erimişti. Arendt, salonun arka tarafında oturanlar arasında Heidegger'in de olduğunu şaşırarak farketmiş ve o büyük kalabalığın önünde konuşmasına Heidegger'i selamlayarak başlamıştı, Heidegger de bu jest karşısında çok duygulanmıştı. Heidegger ve Arendt arasında bu andan sonra başlayan yakın arkadaşlık, Arendt'in 1975 yılında aniden ölümüne kadar sürmüştü. Arendt her yıl Freiburg'a giderek, eski öğretmeniyle uzun yürüyüşlere çıkıyor ve onunla dilin doğası üzerine uzun uzadıya konuşuyordu ve bir yandan da eski öğretmeninin yazılanın İngilizceye çevirmek için yoğun bir çalışma yürütüyordu. Bu son sekiz yılda birbirlerine yazdıkları mektuplar daha felsefi ve daha müşfik bir tona bürünmüştü ve yeni ortaya çıkan bir karşılıklı saygı tavrını yansıtıyorlardı.

Jaspers'in aksine, Arendt, hiçbir zaman Heidegger'i doğrudan doğruya politik sorularla yüzleştirmemiş ve Heidegger'in politikaya ilişkin arada sırada sarfettiği sözleri herhangi bir yorumda bulunmaksızın geçiştirmişti. Arendt, "felsefeci Heidegger" üzerine yoğunlaşmış ve Heidegger'in eşsiz yorum gücüne ("yazılanları geçmişte hiç kimse senin gibi okuyamadı ve şimdi de senin gibi okuyan hiç kimse yok.") ve felsefi tutkusuna ("metafiziğin ve felsefenin sonunun geldiğini düşünerek, düşünmek için gerçek bir alan açtın.") övgüler yağdırmıştı. Ettinger, son dönem mektuplara ilişkin yaptığı yorumda Arendt'i, değerli zamanını Heidegger'in eserlerinin çevirisini yapmak ve Heidegger'in yazdıklarının satmasına yardımcı olmak için harcayan kul köle bir budala olarak tanımlıyordu. Ettinger ayrıca, Arendt'in **"Heidegger'in Nazi yönetimine yaptığı katkı ve verdiği desteği meşrulaştırmak ve bunun önemini azaltmak için inanılmaz acılara katlanacak kadar"** sersemlemiş olduğunun bir kanıtı olarak da 1969 yılında yayınlanan **"Martin Heidegger Seksen Yaşında"** başlıklı anma yazısını gösteriyordu. Hannah Arendt'in herhangi birinin Naziliğini meşru göstermek istediğini düşünmek tamamen saçmadır. Ama Heidegger'in rektörlük dönemine ve daha sonra bu döneme ilişkin yaptığı kendini haklı gösteren açıklamalara makalenin sonuna kadar değinmediği ve bunu sadece bir dipnotta dile getirdiği doğruydu. Bu durumda doğal olarak merak ediyor insan: Peki ama neden?

Hannah Arendt sık sık, Rahel Varnhagen'ın tarihçi Friedrich von Gentz için kullandığı şu ifadeyi alıntılıyordu: "O, hakikati yansıtmayan şeylere, bir hakikat tutkusuyla sarılıyordu." Arendt de Heidegger'i işte böyle görüyordu; Heidegger'in entelektüel tutkusunu seviyor ama hakikati hakikat olmayandan ayırt edemediğini de çok iyi biliyordu. Arendt, Heidegger'in politik açıdan tehlikeli olduğunu biliyordu ama bu tehlikeliliğin aynı zamanda felsefi

düşüncelerine de ilham kaynağı olan bir şey tarafından ateşlendiğini düşünüyor gibiydi. Heidegger'in sorunu, bütün büyük felsefecilerin yaşadığı sorunla aynıydı. Bütün büyük felsefecilerin düşünceleri rafine edilmeli ve dünyadan korunmalıydı ama ayrıca diğerlerinin (yurttaşların, hükümet görevlilerinin ve eylem insanlarının) ilgi alanına giren politik meselelerden de uzak tutulmalıydılar.

Heidegger'in *Sofist* üzerine verdiği derse ilk kez katılmasından kırk beş yıl sonra 1969 yılında yazdığı o anma yazısında Arendt, her şeyden önce "tutkulu düşünme" için yaşayan bir adamla, tek bir amaçta ilerleme, diretme özelliği sayesinde ardında "kusursuz bir şey" bırakan bir adamla karşılaşmanın nasıl bir şey olduğunu anımsamayı tercih etmişti. Heidegger'in dehşet verici kararının önemini azaltmaya kalkışmadan, bunu, felsefesine ta ilk başından beri eşlik eden bir *deformation professionnelle*'in,' [Mesleki bozulma] **"tiranca olanın cazibesine kapılma eğiliminin"** bir sonucu olarak tarif etmişti. Tamamlayamadığı çalışması *Zihnin Yaşamı'* nda Arendt, halen bu sorun üzerine düşünüyor ve bu sorunun dü-şünme, arzu etme ve yargılama arasında ayırımlar yapılarak çözülüp çözülemeyeceğini araştırıyordu. Hannah Arendt öldüğü güne kadar Heidegger sorunu ile boğuşmaya devam etmişti.

Heidegger bir Nazi rektör olarak yaptığı kötülüklerden sonra tekrar öğretmenlik hayatına geri döndüğünde meslektaşlarından biri alaycı bir tavırla: "Syrakusa'dan geri mi döndün?" diye sormuştu. Tabii ki burada, genç hükümdar Dionysius'u felsefe ve adalete yöneltme ümidiyle Platon'un Sicilya'ya yaptığı üç yolculuğa gönderme yapılıyordu. Bu eğitim denemesi başarısızlıkla sonuçlanmış, Dionysius bir tiran olarak kalmaya devam etmiş ve Platon da hayatını zor kurtarmıştı. Heidegger'e ilişkin tartışmalarda bu paralellik defalarca gündeme getirilerek, Heidegger'in trajikomik hatasının geçici bir süre için, felsefesinin politikaya, özellikle de aşağılık Nasyonal Sosyalizm politikasına yön verebileceğine inanması olduğu ima edilmişti. Platon, özellikle de *Cumhuriyet* diyalogu olmak üzere çeşitli diyaloglarında tiranlığa ilişkin yaptığı analizlerde bu olasılığı da önceden sezinlemişti.

Cumhuriyetten sık sık çıkarılan pratik derslerden biri de şudur. **felsefeciler kral olmak istedikleri zaman, ya kendi felsefeleri ya politikaları ya da her ikisi birden yozlaşmaya başlar.** Bu yüzden yapılacak en akıllıca şey bu ikisini birbirinden ayrı tutmak, felsefecilerin kendi bahçelerini bütün tutkularıyla işlemelerine izin verirken, herhangi bir zarara yol açmalarına engel olmak için felsefecileri bu bahçelerde karantina altına almaktır. Bu, felsefe ve politika problemine getirilen politik bir çözümdür ve Hannah Arendt de Amerika'daki yazılarında bu çözümü başarılı biçimde ileriye taşımıştır. Bu duruş, Arendt'in, kendi bakış açısına göre, hem Heidegger'in felsefesine ve hem de politik doğruluğa bağlı kalmasına olanak tanımıştır.

Bunun savunulabilir bir duruş olup olmadığı meselesi ayrı bir meseledir. Felsefe ve politikanın birbirinden ayrı tutulabileceği anlayışına geleneksel olarak, yine Platon'dan esinlenen, biri politika, diğeri ise felsefe adına olmak üzere iki türlü itiraz ortaya atılmıştır. Politik doğruluğu önemseyenler için tiranlığa yakınlık gösterenlerin politikadan uzaklaştırılması cazip bir fikirdir. Ama felsefeciler aklın hâkimiyetini de kendileri ile birlikte politika dışına taşırlarsa, o zaman bunun yerini ne gibi bir standart alacaktır?

Bu durumda tiranlığa kim ya da ne karşı duracaktır?

Bu zor sorular, felsefeye sırt çeviren hayalî bir kentin düşüşe geçişini ve çöküşünü belgeleyen *Cumhuriyet* ten beri bizi meşgul etmektedir. Hannah Arendt, bu tehlikeyi, çok da ikna edici

olmayan bir biçimde kendince ele almayı denemişti ve tiranlığın önüne çekilen çitler olarak farklı yerlerde geleneğe, politik liderliğe, sivil erdeme ve son olarak da "yargı" yetisine başvurmuştu.

İkinci itiraz ise felsefenin çağrısının kendisine ilişkindir. Platon'un İdeaların güzelliğini arayan, aşktan deliye dönmüş felsefecilere ya da karanlık bir mağaradan sancı dolu bir süreçte çıkıp, aydınlığa ulaşmak olarak gördüğü felsefi eğitime ilişkin imgeleri, felsefi hayatı yönlendiren şeyin ne olduğuna ilişkin bir fikir sunarken; felsefi hayatın nasıl yaşanması gerektiğine ilişkin belirleyici bir fikir ortaya koymamaktadır. Platon'un *Phaedrus* ve *Şölen*'de tarif ettiği şekliyle felsefi aşık, erotik dürtülerini arıtmak ve bundan menfaat sağlamak istiyorsa iffetli ve ölçülü olmalıdır. Benzer şekilde *Cumhuriyet* teki mağara miti de ancak felsefecinin arkadaşlarına yardımcı olmak için gün ışığını terkedip, mağaraya geri dönmeye zorlanmasıyla sona erer. Görünüşe göre Platon'un bize vermek istediği ders şudur: Eksiksiz olması için felsefe idealara ilişkin bilgisini, insanların tutku ve cehaletlerinin ideaları bulanıklaştırdığı kamusal hayatın karanlık alanına ilişkin bilgisiyle birleştirmelidir. Ve eğer felsefe bu karanlığı daha da arttırmak değil de aydınlatmak istiyorsa, ilk önce kendi tutkularını evcilleştirerek işe koyulmalıdır.

Karl Jaspers *Martin Heidegger Üzerine Notları'nın* en dokunaklı kısmında doğrudan Heidegger'e sesleniyordu. "Sana yalvarıyorum" diyordu Jaspers, **"bir zamanlar felsefi diyebileceğimiz bir şeyi paylaştıysak eğer, kendi yeteneğinin mesuliyetini üstlen ve bu yeteneğini büyünün hizmetine değil, aklın hizmetine, İnsanî değerin ve ihtimallerin hizmetine sun."** Jaspers bir insan, bir Alman ama özellikle de bir felsefeci olarak Heidegger'in ihanetine uğradığını hissediyordu. Arkadaşlıklarının ilk yıllarında paylaştıklarını düşündüğü şey, felsefenin insanın varoluşunu ortalama bir gidişatın pençesinden kurtarması ve kendi varoluşunun mesuliyetini üstlenmesi için bir araç olduğu yönündeki ortak kanıydı. Daha sonra arkadaşının ruhuna yeni bir tiranın, onu en dehşet verici politik diktatörleri destekleme yoluna saptıran ve sonra da entelektüel üfürükçülüğe sevk eden vahşi bir tutkunun girdiğini hissetmişti. Heidegger'i kendi bahçesinde bırakmak konusundaki isteksizliği dolayısıyla Jaspers, eski arkadaşına Arendt'ten daha fazla ilgi gösterdi ve felsefenin çağrısına daha derin bir sevgi gösterdi. Heidegger, Jaspers'e en azından oldukça Platonik bir ders vermişti:

Eros'ta başlar sorumluluklar.

Sh: 17-52

Kaynak: Mark LILLA, İlkesiz Deha- Felsefeyi Siyasete Alet Edenler, Orijinal Adı: The Reckless Mind-New York 2001, Çeviri: Ahmet Ergenç, Gelenek Yayıncılık, Birinci Basım / Nisan 2004, İstanbul

BİR SAHTE DERVİŞİN ORTA ASYA GEZİSİ

Vâmbery Ve Orta Asya Gezisi

Siyonizmin ünlü lideri Theodor Herzl, kendisiyle görüştükten sonra, günlüğüne şunları yazar: **"Yetmiş yaşını aşkın bu topal Macar Musevisinin şahsında dünyanın en ilginç insanlarından birini tanıdım. Kendisinin Türk mü, yoksa İngiliz mi olduğuna bir türlü karar veremeyen bu insan, Almanca kitap yazmakta, oniki dili aynı akıcılıkta konuşmaktadır, ayrıca ikisine ruhban olarak bağlandığı beş din değiştirdiğini iddia etmektedir. Bana Şark'ın binbir muammasını ve Padişah'la olan ilişkisini anlattı. Bana tümüyle güvenerek kendisinin Türkiye'nin ve İngiltere'nin gizli ajanı olduğunu söyledi. Musevilere düşman olan bir toplumda çektiği sıkıntıları anlatarak Macaristan'daki öğretim üyeliğinin göstermelik olduğundan sözetti."** (R. Patai, The Complete Diaries of Theodor Herzl, Londra, 1960, c,DI, s.960-3. Nakleden Mim Kemal Öke, Saraydaki Casus, İstanbul, 1991, s.215.)

Herzl'in deyimiyle bu "dünyanın en ilginç insanlarından birinin kişiliğim oluşturan daha başka nitelikleri de var: 33 dereceli masonluk, siyonizmin sadık hizmetkarlığı, sahte dervişlik, gezginlik, kaşiflik, Türk-Macar soy birliği savunuculuğu, Türk hayranlığı ve dostluğu, Jön Türklerin akıl hocalığı, devletler arası arabuluculuk... Bütün bu nitelikleri kendinde toplayan kişi, yazarımız Vâmbery'den başkası değildir.

Gerçekten de dünyanın en ilginç kişiliklerinden birisi olan Vâmbery 1831 yılında, bugün Çekoslovakya sınırları içinde kalan Bun Szerdahely kasabasında, yoksul bir Yahudi ailesinin çocuğu olarak doğdu. Babasını hiç tanıyamadan kaybetti. Annesi, kendisinin sonradan "geçimi kolay, iyi kalpli" bir insan olarak tanıttığı Fleischman adlı birisiyle evlendi.

Düzensiz biçimde süren öğrenim hayatı açlık ve sefalet içinde geçti. Sık sık bırakmak zorunda kaldığı Hristiyan okullarında okurken bir yandan da çalışmak zorunda kalıyordu. Ama daha kötüsü, Hristiyanlarca Museviliği yüzünden aşağılanırken, Musevilerce de dışlanmasıydı. Ne ki, tüm olumsuzluklara karşın akıl almaz zekâsı ve filolojik yeteneği kendini göstermekte gecikmedi. **Sekiz yaşında Almanca ve Macarca'nın yanısıra İbranice'yi de okuyup yazmayı öğrenmiş, tüm Tevrat'ı ezberlemişti.** Onbir yaşından sonra hayatını özel öğretmenlik yaparak kazanmayı başladı. Bu arada, bildiği dillere Türkçe de eklenmişti. Üniversite yıllarında Türkçeyi daha da ilerletti.

Yirmiyedi yaşına kadar Macaristan'ın çeşitli kentlerini dolaşarak serseri bir hayat sürdüren Vâmbery, ünlü doğubilimci Hammer'in önerisi üzerine, hayatında bir dönüm noktası oluşturan kararını vererek İstanbul'a gitti (1857). Bir süre, hayatını kazanmak umuduyla yabancıların yaşadığı çevrelerde zaman öldürdü. Ama çok geçmeden Müslüman halk arasına karışmanın kendisi için daha yararlı olduğunu anladı. Kısa bir zamanda da paşa konuklarının aranılan öğretmenlerinden birisi durumuna geldi.

Ama yıldızı, dönemin önde gelen devlet adamlarından Hüseyin Daim Paşa'nın konağına yerleştikten sonra parladı. Bu Paşa, kendisine Reşid Efendi adını verdi. Arkasından, çeşitli nazırlıklarda bulunan Sadık Rıfat Paşa'nın konağına geçti. Bu konaklarda Osmanlı aristokrasisinin hayat biçimini, gelenek ve göreneklerini öğrenerek "tipik bir Türk centilmeni" oldu. Ünü saraya kadar yayıldı. ***Abdulhamid'in kız kardeşi Fatma Sultan'a Fransızca dersleri***

verdi. **Bu sırada, zaman zaman derselerine katılan, sonradan yakın bir ilişki içine gireceği Abdulhamid'le de tanıştı.** ***Başta Mithat Paşa olmak üzere, ileride önemli görevler üstlenecek birçok kişiye de öğretmenlik etti.*** Bu arada kendisine Hariciye Nezareti'nde tercümanlık görevi verildi.

Vâmbery, rahata ve bolluğa kavuşmuştu ama, içindeki öğrenme ateşi sönmek bilmiyordu. Boş zamanlarını ya bir kütüphanede araştırmalar yaparak ya da medreselerde ders izleyerek değerlendiriyordu. Bu çalışmalarıyla bir yandan Arapça ve Farsça'yı, diğer yandan çeşitli İslâm bilimlerini öğreniyordu. Bu arada bilimsel çalışmaları da elden bırakmıyor, küçük bir Almanca-Türkçe sözlük hazırlayıp yayımlıyor, Abuşka Lügati olarak bilinen Çağatayaca-Osmanlıca sözlüğü Macarca'ya çeviriyordu. Öte yandan da hem Macar Bilimler Akademisi 'ne, hem de Batı'nın önde gelen gazetelerine muhabirlik yapıyor; yazı ve yorumlarıyla kendisine uluslararası bir yer ediniyordu.

Dört yıl süren bu ilk İstanbul hayatı, Vâmbery'nin kafasında önemli bir düşüncenin yerleşmesine neden oldu. Orta Asya'dan gelen hacılarla görüşmelerinin uyandırdığı bu düşünce, bir Orta Asya gezisine çıkarak Macar dilinin köklerini araştırmaktı. O dönem için son derece tehlikeli olan bu düşünce, giderek Vâmbery'nin başlıca amacı haline gelecek, gerçekleştirme yollarını araştırmaya başlayacaktı. Bu nedenle İstanbul'dan ayrılarak Budapeşte'ye geldi (1862). Burada, Bilimler Akademisi'nde Türkiye hakkında bir konferans verdi. Sonra, akademi başkanına düşüncesini açarak desteğini kazandı. Kurumdan aldığı mali destekle yeniden İstanbul'a döndü.

Bu ikinci İstanbul yolculuğu, Vâmbery'yi, bir derviş kılığında Orta Asya içlerine kadar götürecekti. Vâmbery'ye büyük ün sağlayan, kendisine ***"Orta Asya Kaşifi"*** ünvanını kazandıracak olan bu yolculuk, elinizdeki kitabın konusunu oluşturuyor. Bir yılı aşkın bir süreyi içine alan Orta Asya gezisinin arkasından, İstanbul'da sadece birkaç saat kalan Vâmbery, soluğu Budapeşte'de aldı. Akademi başkanının itiraflarına karşın, bulgulan bilim çevrelerince ciddiye alınmadı. Bunun üzerine, yolculuğu öncesinde, Tahran'daki temsilcileri aracılığıyla bağlantı kurduğu İngiltere'ye gitti.

İngiltere'de büyük bir ilgiyle karşılandı Vâmbery. Orta Asya'ya ilişkin notlarını Coğrafya Kurumu'na verdi. Gözlem ve izlenimlerini yazılarıyla, konferanslarıyla bilim çevrelerine ve kamuoyuna anlattı. Fakat bir süre sonra buradaki hayat tarzından sıkılmaya başladı. **Herkesin maddi çıkar peşinde koşup durmasından nefret ediyordu.** Burada, Doğu dünyasındaki doğal ve içtenlikli hayatın özlemini çekmeye başladı. Sonunda, iki dünya arasında köprü olarak kabul ettiği ülkesine dönmeye karar verdi.

Budapeşte'de yapacağı en uygun iş, üniversitede bir görev almak olacaktı. Üniversitede bir Doğu dilleri kürsüsü açmak üzere başvurdu. Başvurusu, akademik kariyeri olmaması, özellikle de Yahudi oluşu gibi nedenlerle olumlu karışılanmadı. Ama ısrarlı çabalan sonunda isteğine kavuştu. Böylece Vâmbery'nin en verimli yıllan başladı. Orta Asya üzerine yazdığı incelemeler Macaristan, Türkiye, İngiltere, Fransa ve Almanya'da yayımlandı. Avrupa'nın yüksek trajlı gazete ve dergilerinde siyasal makaleler yazdı, önemli merkezlerde konferanslar verdi. **En önemlisi, Çağatayca Dil İncelemeleri, Uygur Dil Anıtlan ve Kutadgu Biliğ, Türkçe ve Tatarcanın Etimolojik Sözlüğü gibi kitaplarının da içinde bulunduğu bilimsel eserlerini kaleme aldı.**

Kısa bir sürede kendisini tüm dünyaya bir numaralı Orta Doğu ve Asya uzmanı olarak kabul

ettiren Vâmbery'nin eserlerinde, siyasal makalelerinde ve konferanslarında bu bölgeler ağırlıklı bir yer tutuyordu. Özellikle makale ve konuşmalarında Rusya'nın Orta Asya'ya yönelik yayılmacı politikalarına şiddetle karşı çıkıyor, İngiltere'nin bu bölgede çağdaşlaştırmacı bir görev üstlenmesi gerektiğini savunuyordu. Dikkati çeken diğer bir yönü de Türklere duyduğu hayranlık ve bağlılıktı. **Vâmbery, dünya kamuoyu önünde, "İftiraya uğramış bir ulus" olarak nitelediği Türklerin hak ve çıkarlarının savunuculuğunu yapıyordu.** Bu yönü, II. Abdülhamid'in dikkatini çekmekte gecikmedi. Yabancılara karşı çok temkinli davranan, elçileri bile binbir güçlükle kabul eden Sultan, görüşmek üzere Vâmbery'yi İstanbul'a davet ederek Yıldız Sarayı'nda ağırladı (1880). Böylece uzun süreli yakın bir ilişkinin temelleri atıldı.

Başta Mısır'ın işgali olmak üzere ortaya çıkan birçok sorun nedeniyle Qsmanlılarla geleneksel ilişkileri bozulma noktasına gelen İngilizler, resmî görevlilerinin üstesinden gelememesi üzerine, sorunların çözümlenmesinde arabuluculuk yapacak, uzlaşma imkânlarını araştıracak, Sultan'ın gerçek düşünce ve politikası hakkında bilgi edinecek sivil bir adama ihtiyaç duydular. Abdulhamid'in güvenini kazanmış tek yabancı olan Vâmbery'den daha uygun birisi bulunamazdı. Kendisine teklif edilen bu görevi Vâmbery, Türk-İngiliz dostluğunun tehlikeli boyutlara ulaşan Rus yayılmacılığına set çekeceği düşüncesiyle kabul etti (1883). Bu kabulle birlikte Vâmbery'nin İngilizler hesabına casusluk ya da uluslararası arabuluculuk dönemi başladı.

Vâmbery, İstanbul'a giderek Abdulhamid'le görüştü. Edindiği bilgileri iki rapor halinde İngilizlere bildirdi. Bir süre sonra da Abdulhamid tarafından ikinci kez İstanbul'a davet edildi. Abdulhamid, görünüşte, Türkiye kütüphanelerinde araştırma yapması için çağırıyordu, ama asıl amacı Vâmbery'yi kendi adına İngilizlerle ilişki kurmaya razı etmekti. Böyle bir göreve dünden hazır olan Vâmbery, Abdulhamid'le görüştükten sonra İngilizlere mektup yazmaya başladı. Ama daha ikinci mektubu, İngilizlerce Vâmbery'nin sultan tarafından satın alındığı biçimde yorumlandı. Ama yine de sürdürdüler yazışmayı. Ne ki, Vâmbery'nin on yılı aşan bir süre boyunca gösterdiği çabaya karşın İngilizler, geleneksel politikalarından vazgeçip Rusya ile birlikte Türkiye'yi paylaşma stratejisini benimsediler. Bu politika değişikliğini şiddetle protesto eden Vâmbery, daha sonra İngilizlerin Abdulhamid'le görüşmesi yolundaki isteklerini reddetti.

Vâmbery, İngiltere ile Osmanlı Devletini uzlaştırma çabalanın sürdürürken, ikinci bir görev daha üstlendi. Bu yeni görev, Abdulhamid'i Yahudilerin Filistin'de toplanarak kendi devletlerini kurmalarına izin vermeye ikna etmekti. Yahudiliği nedeniyle dışlanmanın acısıyla büyüyen Vâmbery, Theodor Herzl'in yardım isteği üzerine (16 Haziran 1890) bu konuda elinden geleni yapacağına söz verdi. Vâmbery, Herzl'in önerisini Abdulhamid'e götürdü, bir yıl sonra da, doğrudan görüşmelerini sağladı. Herzl, Filistin karşılığında tüm Osmanlı dış borçlarını konsolide etmeyi öngörüyordu. Bu öneriyi reddeden Abdulhamid, süren pazarlıklar sonunda, Yahudi göçmenlere kapılan açmayı, Osmanlı uyruğuna girmeleri şartıyla bunlara, Filistin dışında istedikleri her yerde kolonizasyon izni vermeyi, buna karşılık Yahudilerin Osmanlı borçlarını konsolide etmelerini, varolan ve bulunacak olan tüm madenlerin işletilmesini üstlenmelerini önerdiyse de Herzl buna yanaşmadı. Vâmbery'nin bu konudaki çabalan da sonuçsuz kaldı.

Vâmbery, Abdulhamid'le ilişkilerini sürdürürken, Jön Türklerle görüşmekten de çekinmedi. Peşte'deki evi Jön Türklerce sık sık ziyaret edildi. Vâmbery, bu idealist ama genç ve

deneyimsiz insanlara İslâm ve batılılaşma üzerine dersler, Türkiye'de parlamentarizmi yeniden oluşturabilmeleri için öğütler veriyordu. Abdulhamid bu ilişkiden habersiz değildi, "sen de onlardansın" diye sitem ediyordu. Ama Vâmbery'nin dostluğu kişisel değildi. O daha çok Türk ulusunun dostu sayıyordu kendisini ve her durumda bu ulusa hizmet etmeyi borç kabul ediyordu. Bir görüşmelerinde, **"Dün hiç idim, bugün ilmim var, şöhretim var..** diyecektir Tunalı Hilmi'ye ve şöyle sürdürecektir sözlerini: "Hep Türkler sayesinde. Ben bu nimete mazhariyetten mütevellid hatıratı hiç unutmam. Türkler için düşünmekten, Türkler için çalışmaktan geri durmam." [Cemal Kutay, Sahte Derviş, İstanbul, 1970, s.5-6, 82 ve 100.]

Gerçekten de Vâmbery, ömrünün sonuna kadar bu sözünün eri olmuş, dünya basınındaki yazılarıyla Türklerin hak ve çıkarlarını korumaya çalışmış, Türk aydınlanyla yaptığı görüşmelerde, verdiği konferanslarda Türk dünyasının iyiliği için doğruluğuna inandığı görüş ve düşüncelerini açıklayarak, onlara birikimlerini aktararak yol göstermeye çalışmıştır. Örneğin sırf bu amaçla İstanbul'a gelerek konferans verir, Türkçü aydınlara sürekli bilgi, belge ve ders notları gönderir.

14 Eylül 1913 tarihinde öldüğünde, belleklerde "Türk dostu" olarak derin bir iz bıraktı. Ahmet Hikmet Müftüoğlu onu, **'Türk âleminin mümtaz ve eşsiz bilgini aziz üstad"** olarak anar. Cemal Kutay ise, onun Orta Asya'dan **"ateşli bir Türkçü"** olarak döndüğünü öne sürer. (Tunalı Hilmi, Peşte'de Reşid Efendi ile, Kahire, 1317. Nakleden Mim Kemal Öke, Saraydaki Casus, İstanbul, 1991, s.254-5.) Hakkında, Saraydaki Casus adlı bir monografi yayımlayan Prof. Dr. Mim Kemal Öke de şunları söylüyor:

"Bizim için ise Vâmbery'nin ayrı bir yeri vardır. O araştırmalarıyla dikkatimizi Orta Asya'ya çekerek, tarihimizi milattan en az ikibin yıl öncesine değin uzatmış, millî kültürümüzün vazgeçilmez bir boyutunun kazandırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Ayrıca, bu bağlamda Vâmbery Oryantalizmi'ndeki vurgulama farkını da kaydetmek isteriz. Sırf Batı normlarına uymuyor diye Türk çalışmalarına küçümseyici bir gözlükle bakmayı bir yöntem alışkanlığı haline getiren bazı peşin hükümlü yabancı doğubilimcilere kıyasla Vâmbery, her zaman Avrupa karşısında Türk uygarlığının üstünlüğünü savunmuş gerçek bir ilim adamı ve Türk dostu olarak hatırlanmalıdır. [Mim Kemal Öke, Saraydaki Casus, s.273.]

Bir Sahte Dervişin Orta Asya Gezisi

19. yüzyılın ikinci yansına gelindiği, Orta Asya hâlâ bilinmezliğini koruyordu. Bilinmezliğin karanlığına gömülü bu gizemli ve korkulu ülkeyi keşfetme girişimleri tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bu gizi çözmeye çalışan batılı gezginler ya öldürülmüş ya da köle olarak satılmıştı. Kendi halkından birisinin bile tek başına uzun bir yolculuğa çıkamadığı bu ülkeyi bir yabancının, hele hele bir batılının gezip dolaşması imkânsızdı.

Gerçekleştirdiği geziyle Vâmbery, bu imkânsızı başardı. Gerçi derviş kimliğine bürünmüştü ve elinde bir Osmanlı pasaportu taşıyordu. Ama yine de onun başarısı geniş ön araştırmalarından, zekasından, bilgi ve beceresinden kaynaklanıyordu. Çünkü bölgede tüm Müslümanların halifesi olarak kabul edilen Osmanlı Sultanının, kendi istekleri üzerine, Buhara'ya gönderdiği askerî öğretmenler bile güvenlik içinde olamamışlar, içlerinden yalnız birisi kaçmayı başararak hayatını kurtarabilmişti.

Vâmbery, gezisine uzun bir hazırlıktan sonra Tahran'dan başladı. 28 Mart 1863 tarihinde

çıktığı yolculuğu tam bir yılda tamamladı. Gezisi sırasında hanlık merkezleri olan Hiyve, Buhara ve Semerkant'a uğradı. Semerkant'tan Herat'a, oradan da Tahran'a geçerek yolculuğunu tamamladı. Bu uzun ve tehlikeli gezisi boyunca daha birçok yerleşim alanını görmek, incelemek; hâlâ göçebe halinde yaşayan toplulukları tanımak imkânı buldu.

Vâmbery, gezisi sırasında, gördüğü yerler, tanıdığı topluluklar hakkında, tüm kasaba ve kentlerin fizikî, askerî ve etnik yapılarından halklarının ekonomik ve kültürel özelliklerine, gelenek ve göreneklerinden sayılarına, birbirleriyle ilişkilerine varıncaya kadar son derece geniş ve kapsamlı bilgiler topladı. Ülkesine dönünce, zaman zaman Macarca olarak, ama Arap alfabesiyle tuttuğu notları belleğindeki bilgilerle bütünleştirerek "Bir Sahte Dervişin Orta Asya Gezisi"ni oluşturdu.

Vâmbery'nin topladığı bilgiler tüm batılı ülkeler, özellikle de Ruslar ve İngilizler için büyük önem taşıyordu. Ruslar, bu bölgeyi istila planlan içindeydi. Hindistan'a yerleşen İngilizler ise, burayı da nüfuz alanları içine almak istiyorlardı. Geziyi tamamlayıp Tahran'a dönünce, Rus büyükelçisi Von Giers, "Rusya'da parlak bir gelecek" karşılığında bu bilgileri Vâmbery'den almak istedi. Ama o, Ruslara duyduğu düşmanlık nedeniyle bu görevi geri çevirdi.

Ülkesinde de beklediği ilgiyi göremeyen Vâmbery, İngiltere'ye giderek tüm notlarını İngiliz Coğrafya Kurumuna (Royal Geographical Society) teslim etti. Bir Sahte Dervişin Orta Asya Gezisi'ni de burada yayımlattı (Travels in Central Asia, Londra, 1864). Eser daha sonra Fransa'da (Voyages d'un Faux Derviche dans l'Asia Centrale, Paris, 1865), Macaristan'da (Kozep-Azsiai Utazas, Peşte 1865), Almanya'da (Reise in Mittelasien, Leipzig 1865), İtalya'da (Viaggi di un falso dervish nell'Asia Centrale, Milano, 1865) ve nihayet Türkiye'de (Bir Sahte Dervişin Asya-yı Vustada Seyahati, İstanbul, 1295/ 1878) yayımlandı.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya, Vâmbery'nin gezip dolaştığı zamankine benzer bur duruma geldi. Vâmbery, bölgenin önemini, Rusya ile bağlantılı olarak şöyle açıklıyordu:

"Ruslar, yarınki kudretlerini Orta Asya'dan alacaklardır. Çünkü Avrupa kıtasından büyük, on bir milyon kilometrekare olan bu tarihî diyarda tabiat cömert ve sonsuz derecede zengindir. Her türlü maden vardır. Yeraltı su kaynaklan bugün stepleşmiş gözüken geniş sahaları en verimli topraklar haline sokabilir. İpek yolu şeklen kapanmıştır: Dünyaya hâkim olacak bir devlet, insanlığın üzerinden akıp gittiği temel yollardan müstağni kalamaz. Ruslar, rejimleri ne olursa olsun, Türk anavatanını elden kaçırmamak için icabında hatıra gelebilecek bütün entrikalara başvuracaklar, şeklen sulhsever olacaklar, gerektiği zaman ırklarının ve idare tarzlarının kendilerine en uygun şekli olan zulmü ve istibdadı bütün dehşetiyle tatbik edecekler, bu geniş kıtayı sömürmeye devam edeceklerdir. Bunda da şüpheniz olmasın ki, muvaffak olacaklardır. Zamanın tekniğini, Avrupa karasındaki topraklarından daha büyük dikkatle buraya sokacaklar, bakir kıymetleri işleyeceklerdir. Bu yol ve tarz onların cihan devleti olabilmeleri için tercih etmeye mecbur oldukları yoldur. Dünyaya hakim olmak iddialarını ve ihtiraslarını başka türlü devam ettiremezler."(Cemal Kutay, Sahte Derviş, s.83.)

Bugünde, birçok devlet, aynı nedenlerle, Orta Asya ile ilgili hesaplar yapıyor. Sözün kısası, Orta Asya hâlâ önemini koruyor. Özellikle bizim için bilinmezliğini de. Bir Sahte Dervişin Orta Asya Gezisi, biz bu bilinmeyen ülkede adım adım dolaştıracak, bütün sırlarını önümüze serecektir.

N. Ahmet Özalp

Sh: 7-16

Kaynak: Bir Sahte Dervişin Orta Asya Gezisi, Arminius Vambery , Hazırlayan N. Ahmet Özalp, Orijinal Adı: Bir sahte dervişin Asya-yı Vustâ'da seyahati,Ses Yayınları, 1. Baskı, Mayıs 1993, İstanbul,

HAYATINIZI MAHVETMEDEN ÖNCE NEDEN KAFKA OKUMALISINIZ

Hzl. James Hawes

KAFKA'NIN YÜZÜ

Benim bahsettiğim yüzü bilirsiniz, kuşkusuz. Herkes bilir. Dr. Franz Kafka'nın (1883-1924) birçok fotoğrafı vardır ama Prag hediyelikleri ve İngilizce biyografiler söz konusu olduğunda, sanırım var olan tek fotoğraf budur.

Aslında bu bir yazar için alışılmadık bir şeydir. **Geçmişte yaşamış orta sınıfın üst kesiminden rastgele seçilmiş erkeklerin oluşturduğu bir kimlik geçit resminde Flaubert'i, Stendhal'ı Dostoyevski'yi, James'i, Conrad'ı ve Proust'u parmakla gösterebileceğini kim iddia edebilir?** Ayrıca neden kimse böyle bir şeye girişsin ki? Onlar kitaplarından dolayı anımsanırlar, görünümlerinden dolayı değil. Dickens'in akılda kalan bir saç biçimi olduğu doğrudur ve birkaç başka modem yazar fotoğrafı bu yazarların terk ettikleri kentlerin yerel turistik ikonları haline gelmiştir (Dublin James Joyce ile eskilere dayanan bir çabada bulunurken, Swansea da Dylan Thomas ile aynı şeyi dener) ama Kafka farklı bir uluslararası ligde yer alır. Shakespeare'in dışında hiçbir yazarın görüntüsü, Kafka'nın yazdığı tek bir sözcüğü bile okumamış bir sürü insanın onun görüntüsünü bildiği kadar iyi bilinmez. Kafka'nın yüzü gerçekten bir marka haline gelmiştir.

Kafka'nın bu ünü hak etmediğini söylemiyorum. Eğer insanlık yıldızlara ulaşırsa, gezegenler arasında gidip gelen insanlar onun yapıtlarını bilecektir. Ben hayatımın on yılını bu yapıtları inceleyerek, üniversitelerde öğreterek, bunlarla ilgili yazılar yayınlayarak geçirdim ve bir on yıl geçirmenin bundan daha iyi yolunu da bilmiyorum. [Bakınız (ısrarlıysanız) J.M. Hawes, Nietzche and the neo-Romantic Dilemma in Kafka, the Brother Mann, Rilke and Musil, Frankfurt (Lang) 1993; 'Blind Resistance? A Reply to Elizabeth Boa's reading of Kafka's Auf der Galerie' Deutsche Vierteljahrsschrift für Literatunvisseschaft und Geistesgeschichte 6g.Jahrgang, Heft 2/Haziran 1995, s.324-36; The Pyschology of Power in Kafka's Der Process and Heinrich Mann's Der Untertan, Oxford German Studies 17/18 (1990), s.119-31; Faust and Nietzche in Kafka's Der Process, New German Studies 15/2, 1989.]

Ama Kafka'nın ünü tuhaftır. Dante, Shakespeare, Goethe, Keats, Flaubert, Dickens, Chekhov, Proust hepsi kendilerinden *alıntı yapılan* yazarlardır. Geçerli olan onların *sözcükleridir,* zaten arkalarında yalnızca sözcükleri bıraktıkları için bu durum oldukça mantıklı görünür. Kafka'nın sözcükleri, onun seviyesindeki herhangi bir yazarınkilerden muhtemelen daha az alıntılanmaktadır: O dünyada kurduğu *hayallerle* ünlüdür.

Bunun nedeni anlaşılabilir: Adamın biri sabah uyanınca böcek olduğunu görür. Hiçbir kabahati olmayan bir adam, dünyanın neredeyse bütün tavan aralarında kurulu garip bir mahkemenin önünde canını kurtarmak için savaşır. Bir makine tam anlamıyla insanların ölüm fermanını yazar. Bir adam sonsuza dek gizemli bir şatoya girmeye uğraşır. Bir adam yaşam boyu Mahkeme Kapısı önünde boşuna bekledikten sonra ölünce ona bu kapının yalnızca kendisine ait olduğu söylenir. Bu hayaller dünyayı, kendinin bilincinde başka hiçbir modem yazarınkilerin olmadığı kadar sık yoklar. Kitabı Mukaddes'te Eski Ahdin ilk beş kitabının kayıp bir tomarının anlaşılmaz parçalarındaki ya da düş kırıklığı yaratan yarısı korunmuş bir Yunan efsanesindeki gizemli güce sahiptir.

Ama hiçbir görüntü yalnızca Yüce Bir Kavram olduğu için ölümsüzleşmez. Edebiyat çöplüğü, yazılı oldukları zarfların arkalarında güzel görünen düşüncelerin enkazıyla doludur. Yarım yamalak bir kültüre sahip her Batılı Don Kişot ve onun yel değirmenleri hakkında en azından belli belirsiz bir şeyler duymuştur ama eğer Cervantes bunu zekice söylenmiş tek satırlık bir söz gibi ortaya koymuş olsaydı bugün kimse bu hayali bilmeyecekti. Bu hâlâ zihinlerde yaşar çünkü *onu ilk kez okuyan insanların aklında kalan* bir bütünün parçasıdır ve bu yüzden, aynı fikirde olan daha sonraki kuşaklara da geçirilmiştir.

Başka bir deyişle, önemli olan, yalnızca öykünün kendisi değil ama aynı zamanda öykülenişidir. İşte K.efsanesi burada işin içine girer, ya da daha çok araya girer. Sürekli olarak çağdaşları tarafından neredeyse görmezden gelinen yalnız bir Orta Avrupalı Nostradamus'un ya da gizemli bir dâhinin Yahudi Soykırımını ve Gulag Takımadalarını önceden görmek üzere yarı-aziz niteliği taşıyan kendi ruhunun anlaşılmaz derinliklerine daldığı fikrini zorla kabul ettirir. Kafka'nın düşünceli yüzü bu K. efsanesinin ikonu haline gelmiştir ve yazım bakımından Batı'dan Ren Nehri'ne kadar herkese dayanılmaz gelen adı *(canım, o gizemli* Z, *o öylesine Batılı olmayan çifte K!),* suçsuz insanların kâbus gibi bürokratik bir açmaza düştüklerinde kullanılan Kafkamsı terimi dünya dillerine girmiştir.

En basit biçimiyle, bunun yalnızca bir efsane olduğunu görebiliriz. Yazarın hiç kuşkusuz en önemli görüntüsü, Prag'ın uluslararası markası olan o resim aslında (yazarın yıllarca geri dönmek için can attığı) Berlin'deki büyük bir mağazada çekilmişti. Aynı zamanda onun çekilmiş son resmidir. Bu biraz zar tutmaya benzer. Şimdi Kafka'nın yüzü diye bildiğimiz resmi, ölümünden sekiz ay önce, sonunun geldiğini mantığıyla bilmesine rağmen (Berlin'e taşınmasını Napolyon'un Rusya'yı işgaline benzetmiştir) hâlâ gerçekten insanca bir yaşam ve sevgi bulabilmek konusunda mantık dışı umudunu henüz yitirmediği bir zamanda çekilmişti.

Bu zihinsel konum a) yazılarına özgü bir durumdu ve b) kim olursa olsun onu derin kınaya yatkındı.

Ama yine de o kadar derin değildi. Efsanevi Kafka koleksiyoncusu ve yayıncısı Klaus Wagenbach, ellilerin başında S.Fischer Şirketi ressamlarının Kafka'nın gözlerine istenen parıltıyı vermek için bu resme rötuş yapmalarını seyrettiğini anımsar. Ve bu işe yaramıştır. *Kâhin benzeri Kafka* günümüzde *Aziz benzeri Che Guevara* kadar ünlü ve gizemlidir ve tarihsel yönden neredeyse onun kadar kesindir.

Yüzler yalnızca yüz değildir; öyküler taşır. Evrim dikkatimizi en ince ayrıntısıyla onların anlattıklarına yöneltmiştir. Yıldızlık konumundaki iletişim araçlarının görselliğin yönlendirdiği o modem sirki tümüyle, yüzün inanılmaz derecede kesin ayrıntılarını fark etmeye ve değerlendirmeye yarayan çok eski insansı içgüdülerimize dayanır. Bu yüzden eğer Kafka'nın tek bir sözcüğünü okumamış olsanız bile, ikonunu bildiğinize göre kendinizi onunla ilgili bir şey biliyormuş gibi hissedersiniz, böyle hissetmeden edemezsiniz.

Bildiğim kadarıyla, İngilizce konuşanların çoğu Kafka'nın yazdıklarını belli belirsiz bir Edgar Allan Poe, *The Fly (Sinek),* Philip K. Dick ve 1984 karışımı bir şey beklentisiyle alırlar. Başka hiçbir yazarın yapıtları böyle bir önyargıya hedef olmaz. Bu şu demektir: Okurlar Kafka'ya, her şeyden önce onun var olan sözlerini unutup adamı (sözüm ona) zaten bilerek gelirler.

Ama miktar bakımından mütevazı bir toplama ulaşan yapıtlarının çevresinde toplanmış tam anlamıyla sonsuz sayıda akademik yorumu bir yana bırakırsak, bir sürü biyografi, el kitabı ve

deneme yazma kılavuzu vardır (edebiyat araştırmaları tarihinde bugüne kadar hiç bu kadar az şey hakkında bu kadar çok şey yazılmamıştır). Böylece hiç kuşkusuz, Kafka'nın yapıtlarının derinine inmeden yazar hakkında daha çok şey öğrenmek kolaydır. Herhalde bu 'gerçekler-den' kimilerini zaten biliyorsunuz:

Kafka'nın vasiyetnamesi bütün yapıtlarının yok edilmesini emreder.

- **Kafka kısmen yapıtlarını yayınlamak konusunda çekingen davrandığı için hayattayken neredeyse hiç tanınmıyordu.**
- **Kafka kaba saba babasının karşısında dehşete kapılıyordu.**
- **Kafka hiçbir yere varmayan bürokratik bir işin altında ezilmişti.**
- **Kafka sonunda kendisini kaçınılmaz ölüme götüreceğini bildiği veremden yıllarca çok çekmişti.**
- **Kafka yaşamındaki kadınlarla ilgili başarısızlığı konusunda inanılmaz derecede dürüsttü, fazla dürüsttü.**
- **Kafka Prag'daki Almanca konuşan bir Yahudi olarak çifte bir gettoya hapsolmuştu: Bu, operet benzeri yıkılmakta olan saçma bir imparatorluğun ortasındaki bir azınlığın içindeki bir azınlıktı.**
- **Kafka'nın yapıtları bir Yahudi olarak yaşadığı deneyimlere dayanıyordu.**
- **Kafka'nın yapıtları esrarengiz bir biçimde Auschwitz'i önceden görür.**
- **Kafka'nın yapıtları Naziler tarafından yakılmıştır.**

Bunlar K.efsanesinin yapı taşlarıdır. Ne yazık ki, bunların hepsi saçma sapandır, öylesine saçma sapandır ki günümüzde Kafka'nın sözüm ona yaşamı hakkında ne kadar *az* şey bilirseniz olağanüstü yazılarından o kadar *çok* zevk alma şansınız olduğunu söylemek çok ağır kaçsa da gerçektir.

Bu, Kafka konusunda okulda ya da üniversitede eğitim gören çoğu insan için de geçerlidir. Çoğu kurumda öğretilenler yukarıdaki saçmalığın bir çeşididir. İki kuşaktan hayran biyograficiler ve kuramlar üreten akademikler (kitapları harekete geçiren) kusursuz bir insani derinlik imgesi ile (araştırmaların önerilerini kabul ettiren) derinliği ölçülemeyen bir yazınsal/ruhbilimsel karmaşıklık üretmişlerdir.

Bu kişiler gerçek Dr. Franz Kafka'yı (1883-1924) temsil etmekle ilgilenirler mi? Hayır, sanmıyorum. Aslında onlar Prag'daki turistik eşya satıcılarıyla aynı oyunun içindedirler. Onların bütün istediği K/dir, Kafka'nın yazdıklarını hiç okumamış insanları dükkânlarının ve konferans salonlarının kapılarından içeri onlara getirecek bir yüz ve-isim ikonudur, işlerini ve kuramlarını üzerine asacakları bir markadır.

Son birkaç yılda, en iyi Kafkacılar sonunda bu rahatsız edici saçmalığa karşı çıkmaya başladılar. Bu kitap/yazı en derinden onlara adanmıştır. **[Bakınız *Başka Okuma Kaynakları.* Bunların en önemlisi (benim kaç kez değinmemden anlaşılacağı gibi) Peter-Andre Alt'ın *Der ewige Sohn'* udur. Öbürlerinin hepsini geçersiz kılan bu müthiş biyografinin İngilizcesinin hâlâ bulunmayışı delilikti̇r.]** Öte yandan bu çok çetin bir iştir.

Araştırmaya dayalı tartışmalar kolaylıkla (ve çoğunlukla çok da haklı olarak) bu işin içindekilerce burs, iş ve araştırma olanakları için yapılan bir hamle diye gözden çıkarılabilir. Kafka'nın yazdıklarında yinelenen bir düşünce varsa o da akılcı savların, nesnel yönden ne kadar doğru olurlarsa olsunlar bizim inanmak *istediğimiz* öyküler karşısında geri teptiğidir.

Kendi durumu açısından K.efsanesi öylesine göz boyayıcı bir biçimde yapaydır ki birçok

insanın aslında gerçekler yerine bu efsaneyi *istedikleri* sonucuna varmak zorunda kalırız. Ve insanların çok sevdiği bir kimsenin peşindeyseniz, felsefe yapmanın tek yolu Kafka araştırmalarının buz tutmuş denizini bir çekiç, ya da Nietzsche'nin imgesinden çok Kafka'nınkinden yararlanarak bir balta ile kırmaktır.

Öyleyse bu kitap K.efsanesinin bizim Kafka ve onun yapıtları hakkındaki görüşümüzü çılgınca çarpıttığını *tartışmayacaktır.* Hiç kimsenin, en iyi modem Alman araştırmacıların bile daha önce kullanmadığı çok eskiden yitip gitmiş bir dinamiti gerektiği yerde kullanarak bu efsaneyi *ortaya çıkaracaktır.*

Kafka'dan dolayı ödüllendirilen yüzlerce ya da binlerce doktora sahibine rağmen, K.efsanesinin araştırmacıları nasıl körelttiğini ve bunlardan *hiçbirinin,* en son Alman araştırmacıların bile Kafka'nın en ünlü tek imgesinin o böceğin James Joyce'nin *Ulysses'in* [Ben ilk önce buna inanamadım. Bu yüzden Oxford Üniversitesi'nde Almanca Bölümü başkanı olan, İngiltere'nin tartışmasız Kafka şampiyonu Profesör Ritchie Robertson'a danıştım.] **başında *Hamlet*'in açılış sahnesini alıntılamasının kültürel eşdeğeri olduğunun farkına varamadığını göreceğiz.**

Kafka'nın kendisinin, Dickens'i 'düpedüz taklit ettiğini' ve gözlem yöntemini Sherlock Holmes'den aldığını söylediğini göreceğiz. Kafka yirminci yüzyılın bütün romanlarının açılış cümlelerinin en ünlüsünü okurken bunun, yazarın ilk dinleyicilerini (ve de kendisini) kahkahalarını tutamaz hale getirdiğini göreceğiz. Yazarın güçlü bir edebiyat eleştirmeni tarafından zorlandığını göreceğiz. Kafka'yı, Çekçe konuşulan bir ülkeyi idare eden, tam anlamıyla Müttefikler'e karşı kazanılacak zafere yatırım yapan, militarist ve otoriter Alman imparatorluğunun hizmetinde yüksek mevkideki bir Yahudi olarak göreceğiz.

Ve iki kuşaktan araştırmacının hepsinin Kafka okurlarına *hiç göstermedikleri* şeyi, Kafka'nın kendisinin (anlayışla karşılanacak biçimde) kitaplığında kilitli tuttuğu ve yardımcılarının o zamandan beri güvenle saklı kalmasını sağladıkları malzemeleri göreceğiz. İlk gördüğümde gözlerimi ovuşturmam, sonra da bu kitapla ilgili dosyaları bütün ailemin kullandığı bilgisayardan çabucak kaldırıp ergenlik öncesi yaşlarındaki iki oğlumun rastlantıyla karşılarında bulamayacakları bir yere kaydetmeme neden olan resimlerdi bunlar. **Kafka'nın pornosuydu.**

Geçmişi önemsememek olmaz. 1907'de insanın çorabının herkesin önünde görünmesi hayrete düşürücü bir şeydi çünkü Bayan Felice Bauer gibi saygın hanımlar hâlâ İslâm'ın günümüzdeki nöbetçilerinin teftişinden yüzünün akıyla çıkacak bir kıyafete göre giyiniyorlardı. Böylece Kafka'nın çağdaşlan Joyce ve Conrad *Ullysses'de* ve *The Secret Agent'de (Gizli Ajan)* bizlere gizlice porno satın almayı anlattıkları gülünç sahneler sunarken çağdaş okurlar bunları gülünesi zararsız 'müstehcen' şeyler sayma eğilimindedir. Ama Kafka'nın kendisinin ısmarlayıp para ödediği ve özenle bir yere sakladığı resimler günümüzde bile bu dergileri üst raflara yerleştirir. Bu resimlere bakmanız eğer on sekiz yaşın altındaysanız (ya da kimi ülkelerde tamamen) yasaktır.

Ama bütün mesele de zaten buradadır. Ancak geçmişi önemsememeyi bırakırsak Kafka'yı aslında olduğu gibi görebilir, K.efsanesini bir yana koyup yapıtlarını, yalnızca müthiş birer satırlık yapıtlar diye değil ama aslında oldukları harika ve çoğunlukla şaşırtıcı yapıtlar gibi yeniden okuyabiliriz. Bu yapıtlar zamansız yer dibinin derinliklerinden fırlamış değildir ama Batı yazınında oldukça belirli bir soya ve yere sahiptirler.

Öyleyse bu adamın yaşamından bir güne ve onun dünyasına, bir zamanlar bizimki kadar gerçek olan ama şimdi tamamen, neredeyse hayal edilemeyecek biçimde yitip giden dünyasına bakmaya başlayalım. Bir zamanlar her şeyin gerçekten nasıl *olduğuna* bakmak gerekir...

Sh: 15-21

KİLİTLİ KİTAPLIĞIN İÇİNDE

İşte yirminci yüzyılın en ünlü kısa öyküsü iddia edilebileceği gibi en ünlü tek yazınsal yapıtı o harika kara mizah ürünü *Dönüşüm*'ün ne zaman, nerede ve nasıl basılacağı böyle ortaya çıktı.

Affedersiniz, mizah mı?

Evet, bir adamın uyurken böceğe dönüştüğü; bunun bir düş olmadığını fark ettiği; yeniden uyumaya çalışıp artık yalnızca yan dönemediğinden bunu başaramadığı; sonra da (korkudan vahşi bir çığlık atmak yerine) neyse ki "Aman Tanrım, ne diye böyle yorucu bir meslek seçtim ki? Ardı ardına her gün yollardayım" dediğini aktaran bir öyküyü başka nasıl okumamız beklenir bilmek isterim. Kara olmasına kara ama bu kesinlikle bir mizah yapıtı.

Değişim'i bir mizah türü gibi görmeye kesinlikle alışkın değiliz. Ama kuşkusuz, bu inanılmaz öykünün, tanınmamış biri tarafından yazılıp yazarının yapayalnız ölüp gitmesinden sonra keşfedilen, kimsenin gözüne çarpmadan saklı kalıp dünyaya açılamamış bir yapıt *olmadığını* düşünmeye de alışkın değiliz. Bu öykünün uzun yıllardır güçlü ve etkili bir yazın çevresinin desteğiyle yapıtlarını en iyi yerlerde yayınlayan bir adam tarafından yazıldığını görmeye de alışkın değiliz. Hele yazarının öyküyü biraz da sinsice, rakip (ve daha önemli) bir yayıncıya vermeye uğraşarak sonunda, günümüz ölçütlerine göre alçakgönüllü kalan ama 1915'de olabildiğince yankı uyandıran bir kitap reklamının şenlikli kampanyasıyla piyasaya sunulduğunu görmeye hiç alışkın değiliz.

Meseleleri böyle görmeye alışkın olmayışımızın nedeni çok basit: Bugüne kadar hiç kimse bu konuda açıkça konuşmamış da ondan.

Aslında, İngilizce yazılmış sıradan biyografiler Fontane Ödülü işinden neredeyse hiç söz etmezler: Yalnızca Hayman (ödülün veriliş yılını yanlış gösteren) kronolojik çizelgesinde bunu belirtir ve Powel Kafka'nın bu 'jest' karşısında "şaşkınlık" duyduğundan kısa bir paragrafta söz eder.

İşte, Kafka'nın bu konudaki mektubunu kesintisiz olarak ilk kez kendi gözümüzle gördük: Bence onun bu durumdaki ruh halini anlatmak için "şaşkınlık" pek doğru bir sözcük olmaz.

Her şey gerçekten çok hayret vericidir. Yapmayın Tanrı aşkına, Kafka bir yazardı. Onun yaşamıyla ilgili bundan başka her şeyle ilgilenmemizin tek nedeni (sonuç olarak turist kitapçıklarının ve akademik konferansların biyografik karmaşasında o nedeni anımsamanız ne kadar zor olsa da) budur. Ve bir yazarın yaşamında oldukça büyük bir yazın ödülünü okurlarının gözü önünde yan yarıya kazanmak epeyce önemli bir olaydır, öyle değil mi?

Kafka'nın çağdaşları bundan hiç kuşku duymuyorlardı: Bir yıl sonra yapıtını Münih'te okumaya çağrılınca bu olayı düzenleyenler olaydan bir gün önce 9 Kasım'da yaptıkları basın toplantısında Kafka'yı yalnızca şu sözlerle anlatıyorlardı.

Franz Kafka, geçen yıl Fontane ödülünü alan yazar.

Öyle görülüyor ki buradaki sorun K.efsanesidir. Belki de Kafka'nın biyografi yazarları yazın alanındaki putlarına böylesine dünyevi (ve meslek yaşamının en önemli başlangıç aşamalarında biraz da hileli denebilecek) bir yoldan yardım edildiğini düşünmekten *hoşlanmıyorlar.*

Ayrıca bugüne kadar hiç kimse hiç de sır olmayan bir şeyi kabul etmemiştir: Dr. Franz Kafka ile açık söylemek gerekirse kuşku uyandırıcı Dr. Franz Blei'nin ilişkisi aslında bizim gördüğümüzden çok gerilere dayanır ve bu ilişkinin biraz da karanlık bir yönü vardır.

Aslında ikisinin ilişkisinin geri gittiği yer tam da Kafka'nın kilitli kitaplığıdır...

Bili Gates'in Satın Alamayacağı Bir Defter

Neredeyse bir yüzyıl öncesine o kilitli kitaplığın içine bakmadan önce şunu unutmayın: Kafka artık muazzam bir akademik alan ve yayıncılık (ve de turizm) endüstrisidir. Dünyanın bütün yazarları içinde yalnızca Shakespeare Kafka'dan daha çok doktora tezi, daha çok biyografi, vakit geçirmek için okunan daha çok kitap ve daha çok incik boncuk üretmektedir.

Kafka'nın her yazdığı şey, gönderdiği her posta kartı, günlüğünün her sayfası, yazdığı her anlaşma taslağı, yalnızca tepedeki kişilerin eline geçen **"Ahit Sandığı"** (İncil'de On Emir'in içinde bulunduğu sandık, ç.n.) değerinde bir belge gibi görülür. Berlin'deki bir ıvır zıvır dükkânında olsaydınız ve diyelim ki Eylül 1912 ile Aralık 1917 arasında bir tarihte Dr. Franz Kafka'dan Bayan Felice Baueı'e gönderilmiş yirmi sözcüklük hakiki bir kart elinize geçseydi, hiç abartısız hemen oracıkta son model bir Mercedes ısmarlayabilirdiniz. Kart daha ileriki bir tarihte yazılmış olsaydı arabanız tam donanımlı bir Bentley olabilirdi. Eski Doğu Almanya'da yıkık bir ahırda kamp kurmuş olsaydınız ve Gestapo'nun Kafka'nın son sevgilisinin apartman dairesinden alıp götürdüğü eşya kutularından birini bulsaydınız ve onun içinden de Kafka'nın el yazısının bulunduğu bir defter çıksaydı, çocuklarınızın çocukları kendi özel uçaklarında kokteyl yudumlarken onu bulduğunuz güne şükrederlerdi.

Artık aramızda olmayan büyük insan Sir Malcolm Pasley'in kendini bu işe adamışlığı ve Kafka'nın kalıtçısı Marianne Steineı'in cömertliği sayesinde Oxford Üniversitesi'nde bunun gibi birçok defter bulunmaktadır. Bin dokuz yüz seksenlerin başında ben bir kez tamamen bir rastlantı sonucunda bunlardan birini elimde tutmuştum. Onun düpedüz *sıradanlığının* yarattığı etkiyi asla unutamam. Bunlar bir zamanlar bir insan tarafından yazılmış defterlerdi. Şimdi ise herkes onların değerini tahmin etmekle uğraşıyor. 1990'larda yapılan bir tahmine göre Üniversite'nin Kafka koleksiyonu 100.000.000 Pound değerindeydi. Bunun hiçbir anlamı yoktur çünkü (nasıl Louvre *Mona Lisa*'yı satmaz ve satamazsa) Oxford da onları hiçbir zaman hiç kimseye satmaz. Bu kez *paha biçilmez* sözü tam yerinde bir sözdür çünkü Kafka'nın yazılarının asıllarının alamayacağı pek az şey vardır ama Kafka'nın küçük defterlerinin kendileri o az sayıda şeyden bazılarıdır. En yüksek düzeydeki akademik kişiler bu ciltleri in-celeyebilmek için yıllarca kimi zaman sonsuza dek sırada beklemek zorundadır; artık sizlerle benim onlara dokunabilme şansımız Turin kefenini (İtalya'nın Turin kentinde katedralde saklanan ve Hz. İsa'nın kefeni olduğuna inanılan bir kutsal emanet, ç.n.) öpme şansımız kadar az.

1990'larda, artık Kafka'nın ölümünün üzerinden yayın hakkı kaldırılacak kadar zaman geçtiği için elyazmalarının asılları üzerinde çalışma hakkının kime verileceği konusunda şiddetli bir

tartışma başlamıştı. Almanya'nın, Oxford'un ve Yale'nin tanınmış profesörleri gazetelerde ve televizyonda birbirlerini araştırma kurallarına, hatta yasalara bile karşı çıkmakla, bu işe yalnızca para için girmekle, gizli birer komünist olmakla ve daha beter şeylerle suçladılar. Sir Malcolm'un Alman rakipleri halkın karşısında ona ateş püskürerek *Sir Pasley* denmesinde direttiler ve böylece kendilerini İngilizce konuşan bütün insanların kulağına hoş gelecek basmakalıp gülünç Alman tipleri düzeyine indirdiler. Kafka o kadar önemlidir ki bu işe Londra'nın Almanya Elçisi bile karıştı.

Alman Elçisi mi dediniz? Ama Kafka kesinlikle *Çek* değil miydi? Evet, ama bu meseleyi de daha sonra ele alacağız. Ne olursa olsun, **Kafka öyle büyük bir efsane haline gelmiştir ki onun canlı bedenine değdiği kabul edilen tek kutsal nesne olan İngiliz askeri tarzındaki şık saç fırçası İsrail'de bulununca bu olay dünya çapında haber olmuştu.**

Kafka'nın günlüğünün silinmiş tek bir satırını çözüp okuyan ya da rakiplerinin 1913'de bir gün kaldığı otelin adını yanlış yazdığını kanıtlayan araştırmacı sonsuza dek tez çalışmalarında alıntılanacaktır.

Ama bugüne kadar hiç kimse okurlarına şimdi görmek üzere olduklarımızı, yani Kafka'nın pornosunu göstermemiştir.

Kafka'nın Pornosunun Bulunuşu

Ben bu kitaba başladığımda Kafka'nın pornosu hakkında hiçbir şey bilmiyordum çünkü bugüne kadar hiç kimse bu konuyu Kafka hakkında bir kitapta, yazıda ya da denemede yayınlamak bir yana tartışmamıştı bile. Peter-Andre Alt'ın harika Kafka biyografisinde henüz okuduğum gibi, Kafka Stefan George'nin şiirine derinden hayrandı (ve ilk zamanlarda onun şiirine öykünmüştü). George'nin (neredeyse açıkça oğlancı olduğundan söz etmeyecek olursak) düpedüz anti-demokratik olduğunu, yüksek sesli iniş çıkışlarla yazdığım ve uydurma bir sanat uzmanı gibi davrandığını bildiğimden, onu Kafka ile yan yana koymayı aklıma bile getirmemiştim (K.efsanesine bu yüzden çok karşıydım). Böylece bu biyografinin bir bölümünü dikkatle inceledim.

Alt, George'nin özel ısmarlama matbaa harflerinden söz eder. Bu bana Kafka'nın ilk kitabında kullanılan çok büyük puntoyu ve doğru punto bulunamamasının "Taşra Doktoru" adlı öyküsünün basımını geciktirişini ve Kafka'nın yazdıklarının baskıda nasıl görüneceği konusunda genellikle ne kadar kaygılandığını düşündürttü.

Google'de amaçsızca, savaş öncesindeki Alman puntolarıyla ilgili bilgiler ararken (bazen içinizin sesini dinlemek gerekir) Stefan George'nin özel puntosunu yapan adamın adını buldum. Bu kişiyi araştırdım ve ilk bulduğum bağlantı onun yeni ele geçen bir resminin bulunduğu Berlin Eşcinseller Müzesi oldu. Bu resmin gösterilen kaynağının Kafka'nın sahip olduğu "sıra dışı sanat ve edebiyat dergisi" olduğunu düşündüm.

Ve kuşkusuz buna da baktım.

Bodleian Kitaplığının Üst Rafı Ya Da Sır Olmayan Şeyin Gizi

Kafka'nın pornosu gerçek bir sır değildir. Bunun gizi ise öyleymiş gibi görünmesindedir.

Fontane ödülü meselesi gibi Kafka'nın ilk biyografisinden beri bilinir (daha doğrusu *bilinebilir).* Kafka'nın en yakın arkadaşı ve romanlarının üvey yazarı Max Brod "birlikte üye olduğumuz bir dergi" tanımını içeren bir dipnot düşmüştü. Kafka'nın yaşamıyla ilgili ortalama büyüklükte çağdaş kitapların çoğu bundan söz eder ve Wagenbach 1958'de çığır açan *Kafka: Gençlik Biyografisi* adlı yapıtım yayınladığından beri isteyen herkes söz konusu derginin ne tür bir yayın olduğunu öğrenebilmiştir.

Dahası yalnızca Kafka'nın porno sahibi *olduğunu* öğrenmek değil bu malzemeyi ya Londra'daki kullanışlı çağdaş kitaplıkta ya da Oxford'daki zamansız görkemli Bodleian Kütüphanesi'nde *bulmak* bile kolaydır.

İşte burası, Sir Malcolm'un eşsiz koleksiyonu sayesinde bütün dünyadaki Kafka araştırmalarının öz yuvasıdır. Her yıl dünyanın her yanından bir sürü hevesli genç Kafka öğrencisi, not ya da diploma peşindeki çalışkan ve zeki genç insanlar, bir daha ele geçmeyecek yirmili yaşlarını daha da çok Kafka araştırmasına adayan yüksek lisans öğrencisi ve emekliliğini sağlama almaya yarayacak buluşların peşindeki kıdemli profesörler Oxford'daki bu kitaplığa gelirler. Bütün bu kişiler orada oturup Kafka'nın yapıtları, girişimleri, ailesi, dostları, okuduğu ve inandığı şeyler hakkında not tutar, sanki gördükleri yazarın yapıtlarının altın anahtarını kendilerine verecekmişçesine, elyazmalarının el sürülemeyen asıllarının dijital aynı baskılarını gösteren ekranlara saatlerce bakıp dururlar. Oysa Kafka'nın tek başınayken bakmaktan hoşlandığı ve iki nesil araştırmacının tamamen görmezden geldiği şeylerin hepsi bir iki metre ötede durmaktadır. Ben kendim de 1980'lerde pek bir şeyden haberim olmadan yüzlerce kez orada oturmuşumdur.

Bu düpedüz tuhaf bir meseledir. Bunu önce, sözcüklerle resimlerin farkına ilişkin bazı önemsiz fikirlerle kendi kendime açıklamaya çalıştım. Kafalarını (kendi deyişleriyle) "yazma edimi"ne takmış araştırmacılar pornografik çizimleri akılcı yoldan tartışmaktan yoksun mudur? Resimler biraz fazla mı etkileyici, fazla tehlikeli ya da fazla mı açık saçıktır? Kafka muazzam bir akademik sanayi haline gelmiştir: Dünya çapında dehşetli bir şey için dehşet uyandıran Almanca sözcüğü kullanırsak, Kafka'nın resmen, "hakkında kuram üretilmeye uygun" anlamındaki *theoriefahig* olduğu açıklanmıştır. Yazarın porno koleksiyonu *hermeneutics* (*anlambilim*), *intertextuality {metinlerarası ilişkiler)* ve *deconstruction (yapıbozmacılık)* konularında daha çok iş yaratacak sözcük oyunlarına indirgenemeyecek kadar çok basit ve temel bir delil midir? [Kafka öğrencilerinin (ya da başka bir konunun öğrencilerinin) bir öğretmen konuyla ilgili ne kadar çok özel terim kullanırsa o öğretmenin o kadar az dinlenmeye değer olduğunu bilmeleri gerekir.]

Ne de olsa, bizden bu adamın fikir dünyasıyla, ruh haliyle ve duygularıyla ilgilenmemiz beklenir, öyle değil mi? Belki de onun pornosunu ele almak yazılı sözün peşindeki akademikler açısından, yazarın sevdiği filmleri, gerçek deneyimlere benzemeksizin onu rahatlıkla ağlatan filmleri incelemek kadar yanıltıcıdır.

Ama bence mesele bundan çok daha basittir. Kafka'nın yaşamındaki hiçbir olayı araştırılmayacak kadar basit saymayan, çağdaş temel başvuru kitabı *Franz Kafka: Eine Chrotıik'in* (Wagenbach, 1999) seçkin editörleri yazarın pornosunu düpedüz saklı tutarlar (yalnızca bir "kitapsever dergisi"ne üye olduğunu bildirirler) ama aynı zamanda günlükleri konusunda da aynı derecede çekimserdirler. Kafka'nın 23 Ocak 1922'de *(Şato'*ya başlamadan hemen önce) Brod ile "varoluş korkuları" hakkında konuştuğundan söz ettiklerinde, Brod'u

derinden duygulandıran sohbetin asıl konusunun Kafka'nın geneleve yaptığı zorunlu ziyaret olduğuna ilişkin tek bir ipucu vermezler.

Açıkça ortada olan gerçek şudur ki araştırmacılar hakiki Franz Kafka'yı, onun siğillerini, pornosunu, fahişelerini ve bütün o türden meseleleri bilmek istemezler ve bu da, onlar gerçeklerin kapı nöbetçileri olduklarından dolayı Sevgili Okur bütün bunları *sizin* bilmenizi istemezler demektir. Bu apaçık sansür etkisi yaratır. Bu yüzden bizim, o uzun zamandır mühürlü kalmış kitaplığı açmamızın zamanı çoktan gelmiştir.

KİLİTLİ KİTAPLIĞIN İÇİNE

İleride Fontane Ödülü'nü verecek olan Franz Blei 1906'da yalnızca önceden ödeme yapan üyelere özgü çok sınırlı sayıda basılan *Ametist* adlı dergiyi çıkarmıştır.

Ametist (en sonunda Blei'nin polis muhbiri olduğunu düşündüğü) Breslavlı bir satıcının derginin sözde kendi otel odasında bulduğu bir sayısı hakkındaki şikâyeti yüzünden resmen yasaklanmıştı. [Habsburg polisinin bir muhbir ordusu vardı. Bunu akılda tutmanız önemlidir.] Bu durum Viyanalı yetkililerin *Ametist*'in "her yerde satılan" bir yayın olduğunu iddia etmelerine ve böylece dergiyi, içindeki resimlerin ahlâka aykırı bulunmasına dayanarak kapatmalarına olanak sağladı. Bunun üzerine Blei 1907'de derginin adını *Opal* olarak değiştirdi ama bu, imparatorluk sansürünün dışında hiç kimseyi kandırmaya yaramadı.

Ametist/Opal'ın içindeki resimler sözcüklerle dolu birçok sayfanın arasına yerleştirilmiştir. Bu sözcüklerin bazılarının, örneğin Keats'den çevirilerin cinsellikle hiçbir ilgisi yoktur. Bazıları ise (Verlain çevirileri ile Wilde'nin kötü üne sahip çalışma arkadaşı Aubrey Beardsley'den alıntılar gibi) biraz aşırı yenilikçi ve gözü pektir ama hepsi o kadar.

Dergide aralarında (Kafka'nın söylemeden geçtiği) Max Brod'un birçok kendi yapıtının da bulunduğu, coşkulu genç yazarların çarpıcı kurmaca yapıtları da vardır. Brod'un bu yapıtları arasında ateşli aşk şiirleri ile (her an arzu dolu, hafifmeşrep bir sarışının kıvrımlı bedeninde) pastasına sahip olup (orta sınıftan ruh eşinin bedeninde) o pastayı yemeyi başaran bir adamın öyküsünü anlatan *Erosun Tutkusu* adlı Restorasyon tarzı güldürü vardır. Ayrıca, san saçları örgülü, göğüsleri porselen, konuşması bebek gibi kadın kahraman Pepi'nin Alman kahramanımızı gerçek ve mecaz anlamında hiç gitmediği yerlere götürüşünü konu eden hafif porno türündeki aşk romanı "Çek Garson Kız" da bunlardan biridir. [Pepi o zamanın pornosunun en gözde ismidir, hâlâ şaşırtıcı olan ve hâlâ basılan, 1906'da Viyana'da çoksatar olmuş Josephine Mutzenbacher adlı kitabın henüz ergin olmamış kızın adıdır. Kafka bundan on altı yıl sonra Şato'da K.'ya kendini sunan küçük sarışın kızı adlandırırken bunu anımsamamış olamaz.]

Ametist/Opal'da resimden çok yazı vardır. Derginin sayfalarını söyle bir çevirince resimler bütünün parçası gibi görünür; ister 1907'deki *Opal* olsun ister 2007'deki *Penthouse* kaliteli pornografinin uyandırmak istediği izlenim tam da budur.

Ama yine de buradaki yazıların büyük bölümü pornodur ve özenle yerleştirilmiş biçimlendirici araçlar bunun parçasıdır. Cinsel betimlemeler "Hindistan'dan" öyküler ya da erkeklerin gittiği sigara içilen salonlarda yapılan "kibar fahişelerin ruh hali" hakkındaki tartışmaları kapsar. Bu araçlar günümüzde bize şeytanca gelebilir ama çağdaş pornograficiler açısından "okur mektupları" nasıl aşinaysa bunlar da Edward dönemindeki meraklılar açısından o kadar aşinaydı.’[**Örneğin sohbet sırasında Eflatun'un *Sempozyum*'undan söz etmek**

(Venedik'te Ölüm'de **durmadan geçmesine bakmayın) sizin a) züppe ve b) muhtemelen eşcinsel olduğunuzu gösteren Edward dönemine özgü bir kuraldı.**]

Kaliteli pornografi yapımcısı olan Dr. Blei porno olmayan malzemenin, hafif pornonun ve edebi pornonun malını sattırmanın can alıcı noktası olduğunu bilir. Çevrelerinde bu türden şeylerden bolca bulunması erkeklerin, (Pawel'in biyografisinde tanımlandığı gibi) "egzotik erotik malzeme" içeren "kuşe kâğıda basılı entelektüel dergiler" satın aldıkları konusunda kendilerini aldatmalarına yarar.

Ocak 1922'de Kafka günlüğüne yazdığına göre fahişeleri ziyaret etmeden yapamamasını vicdanını rahatlatmak için her zaman şöyle açıklar: Bu gibi şeyleri "her zaman ve her yerde" önceden tasarlanmış girişimler gibi değil de kendiliğinden gelişen "fırsatlar" gibi görecek biçimde düzenlemeye çalıştığını söyler.

Tabii aslında *Ametist/Opal'd*aki (ya da *Penthouse'*daki) resimlerin hiçbir yüzeysel yanı yoktur. Sayfalarca süren havalı tartışmalar, zevk uyandıran şiirler, açık saçık çağdaş yazılar, erotik öyküler ve kesintisiz klasikler, erkeklerin bu pahalı dergileri önceden ısmarlamalarının gerçek nedeni olan çizimlerle doruk noktasına ulaşan bir striptizin ilk çekingen aşamalarıdır.

Dr. Blei'nin pornosunun bazıları, yukarıdaki çizimde olduğu gibi gayet eşcinsel görünür.

Sayfa 75'deki gibileri ise daha çok Viktorya dönemine özgü görünür.

Ve sayfa 76'daki şaşırtıcı derecede *Barbarella*'yı ya da (tabii ki pantolonun dışında) cüretkâr 1960'lardan kalma başka bir şeyi andırır. [**Bu gelecekte tarihçilerin, soğuk ya da sıcak altmış yıllık savaşın, devrimin ve dehşetin Dışavurumcu 1908 yılı ile Hippi 1968 yılı arasında bir şeyleri askıya aldığını söyleyebileceklerini akla getirir.**]

Avukatların dediği gibi kuşkudan kurtulmak için söyleyelim, Kafka'nın bu belirli pornografiye kişisel olarak sahip olduğu ve bunu rastlantı sonucunda ya da yalnızca geçici bir hevesle *yapmadığı* kesindir.

Kafka her iki biçiminde derginin sadık bir üyesiydi: 2 Şubat 1906'da Brod'a şöyle yazar, *"Ametist'e* neler oluyor? Param hazır bekliyor." Ağustos 1907'de gittiği tatilde *Opal* dergisini de yanında götürür ve bolca motosiklete biner, çok bira içer ve "rahatsız edici derecede ateşli bir kız" ile gece yarısına kadar parkta kalır. 10 Ekim 1907'de *Opal* ın yeni sayısının gecikmesinden yakınıyordu; yarı şaka **"Tanrı neden Blei'yi, Almanya'yı ve bizi cezalandırıyor?"** diye sızlanır.

Bunlar ergenliğin ya da öğrenciliğin gösteriş döneminde olmuş şeyler değildir. Bu dönemde kahramanımız bilinen ilk uzatmalı öykü girişimini ("Bir Çatışmanın Anlatımı", 1904-5) tamamlamıştır bile. Daha sonra yayınlanınca mutlu olmasını sağlayan "Reddedilmek" adlı harika kısa parçalar yaratıyordu ve 'Taşrada Düğün Hazırlıkları" öyküsüne başlamaya hazırlanıyordu. Başka bir deyişle, Kafka *Ametist/Opal'*ı satın alıp okuduğu sıralarda dünyanın her yanında halen doğru olarak onun asıl yapıtlarının bir bölümü diye incelenen şeyleri yazıyordu. Gerçekten de, yazın ile ilgili basında ondan övgüyle ilk kez söz edilmişti, oysa bu daha önce gördüğümüz gibi biraz rastlanmadık bir biçimde, Kafka tek bir sözcük bile yayınlamadan gerçekleşmişti.

Kafka *Ametist/Opal* koleksiyonunu anne babasının evinde kilitli bir kitaplıkta tutuyordu. Ağustos 1907'de tatile gitmek için evden çıkarken anahtarı almış, yeni *Opal'ı* yanında götürüp geçen yılın *Ametist* dergisini iyice saklamıştı. Aynı kilitli kitaplıkta, kimsenin bulma-

sını istemediği çünkü **"bana göre aile içindeki konumumu belirliyor"** dediği gizli bir mevduat hesap defteri de vardı. Erotik sırlarının bu kitaplıkta güvende olduğunu düşünmekte haklıydı. Zamanın Viyanalı yıldız oyun yazan Arthur Schnitzler o kadar talihli sayılmazdı. *Onun* pederi bir Viktorya dönemi babasının ve aile reisinin sahip olduğu varsayılan haklarını kullanarak oğlunun kilitli yazı masasını açıp genç Schnitzler'in sarhoş halde fahişelerle düşüp kalmasını anlatan günlüklerini bulmuştu. Bu olay ikisinin ilişkisini kalıcı biçimde zedelemişti. **[Burada unutmamalıyız ki canavar Hermann Kafka tanınmış Profesör Schnitzler'in tersine oğlunun özel hayatına saygı duyuyordu.]**

Kafka'nın anne babasının apartman dairesindeki kilitli kitaplığı ailesinin patırtısı içinde kendine ait tek özel yerdi, gizli yazılarını, gizli parasını ve gizli pornosunu koyduğu depo muhteşem bir imgedir. **Yazılarında baştan sona yankılanan şeylerin, dile getirilmeyen ve suçluluk yüklü cinsel arzuların, aile içi iktidar oyunlarının, gizli kapıların, dolapların ve kilitlerin ("kilit" sözcüğünün Almancası aynı zamanda "şato" demektir) kaynağıdır.** Kuşkusuz bir de edebiyat gibi tek başına çıkılan yolculuklara ve girişilen arayışlara adanmış bir yaşamın uyandırdığı güvensizlik var.

İleriki sayfalarda göreceğimiz gibi, Kafka pornosunu kilitli tutmakla iyi yapıyordu çünkü bunlar (görünce ağlamaklı olacak) Annenizin ya da (hoşuna gitmekle birlikte küçümseyerek kükreyecek) Babanızın ya da (birlikte başka kimseyle olmadığınız kadar kendinizi rahat hissettiğiniz ve güvendiğiniz) size hayran kız kardeşlerinizin ortalıkta bulmalarını *istemeyeceğiniz* türden şeylerdir. Yani cinsellik cinselliktir ama bu resimlerden bazıları, yan sayfadaki gibileri, birazcık fazla acayip.

Ve yukarıdaki gibileri açıkça söylemek gerekirse oldukça *karanlık...*

Hatta *ürkünç* bile. Yetkililerin *Ametisti* yasaklarken sözünü ettikleri asıl resim 74. sayfadadır ve Blei Edward döneminin Larry Flynt'i (pornografik yayınların sahibi Amerikalı işadamı, ç.n.) gibi yetkililerin sözlerini alaya almasına rağmen yetkililerin de bir bakıma haklı olduğunu söylemek gerekir.

Bunlar Kafka'nın kişiliğinin biçimlendiği yirmili yaşlarının ortalarında okuyup sahip olduğu tek "sıra dışı yazın" örnekleri değildi. Sade'nin kötü üne sahip çağdaş müritlerinden Octave Mirbeau'nun *Günah ve Başka Öyküler* ve *Bir Oda Hizmetçisinin İtirafları* adlı kitaplarını elden düşme satın almıştı *(Ametist/Opal'*da bu gibi zor bulunur yayınlar konusunda uzmanlaşmış Viyanalı kitapçıların ilanları çıkardı). Kafka Mirbeau'nun *İşkence Bahçesi,* Sacher-Masoch'un bir kült yaratan *Kürklü Venüs* adlı kitaplarını ilk elden biliyordu.[3]

Kafka aynı zamanda hiç kuşkusuz Franz Blei'nin yalnızca devamlı müşteriler için çıkardığı Lucian'm *Kibar Fahişelerin Sohbetleri* adlı kitabına da sahipti (Brod'un eleştirisini yazmak için elinde bulunan kitabı ondan ödünç almış da olabilir). *Ametist/Opal* gibi bu da açıkça satılıyor olmayabilir çünkü asıl ilgi çeken kitabın kötü üne sahip klasik metni değil Gustav Klimt'in kesinlikle halka açık olmayan tarzda çizdiği *bacakları açık pozisyonda kız kıza sevişenleri* gösteren on beş tane resmiydi. [Bu basının o zamanki Abebooks adına çıkan (şimdi binlerce dolar değerindeki) bir ilanında daha özenli biçimde şöyle denmektedir: *Üzgünüz ama yalnızca ve en mahrem anlarındaki kadın çiftler.*]

Kafka 1911 Ekim ayında bir akşamüstü, hacılara özgü madalyonların ve benzerlerinin koleksiyoncusu olan Linzli seçkin bir kişiyle ilginç bir akşam geçirdi (Brod Kafka'nın *Günlüklerinde* bunu sansür etmişti). Hukuk Danışmanı olan bu bey Prag'a Alfred Kubin'in

tavsiyesi üzerine gelmişti. Kubin biraz kötü üne sahip tanınmış bir yazar ve çizerdi, *Ametist/Opal*'a katkıda bulunmuştu ve bundan birkaç ay öncesinde Kafka ve Brod ile birlikte Prag'da çıktıkları gece hayatı gezmesinden hoşlanmıştı (ve Kafka ile birbirlerinin kabız sorununu dostane biçimde tartışmalarının üzerine kahramanımıza bir çeşit müshil önermişti). Üç adam ortak arkadaşları sevgili Dr. Blei hakkında sohbet etmişlerdi. Gece Hukuk Danışmanı Be/in iyice özel koleksiyonundaki pornografik fotoğrafları göstermesiyle son bulmuştu ve Kafka bunları bütün ayrıntılarıyla betimlemişti. Bunun yanı sıra ziyaretçilerinin en çok ne türden kızlarla sevişmekten hoşlandığına (bunlar hamile kızlarmış) ve büyük bir penisin beceriyle kullanıldığında kadınları ruhsuz birer hayvan durumuna sokacak kadar yorup bitireceğine ilişkin tartışmalarını da anlatmıştı.

Kafka'nın pornografiyle ilgili deneyimleri hiç de rastlantısal değildir. yıllardaki cinsel yaşamının ayrılmaz parçalarıdır çünkü işin aslında yirmili yaşlarının başında ve ortalarında Kafka'nın bu gibi şeyler karşısındaki tutumu dünyevidir, neşeli bir kuşku taşır, bazen de biraz tekinsiz bile sayılır.

27 Mayıs 1906'da Brod'u bir süredir görememesinin birçok nedeni arasında (aile işinin başka bir yere taşınması gibi) "fahişeler" de vardı. 29 Mart 1908'de Brod'a, eğer Trocadero'ya ya da Eldorado'ya sabah beşte ya da beş buçukta daha herkes parasızken gidip kızlarla "erken kahvaltı niyetine" yatarlarsa indirimli fiyata bir gece hayatı yaşayabileceklerini neşeyle öneriyordu. Birlikte çıktıkları tatillerde kahramanımız ve Brod genelevlere yapılacak ziyaretlere gezi programının ayrılmaz parçası gözüyle bakıyorlardı.[4] İşin daha da karanlık yanı, Kafka 19 Ağustos 1908'de kendisini çok yalnız hissetmesi yüzünden "artık hüzünlenmeyecek kadar yaşlı olmakla birlikte erkeklerin ilişki sırasında bir fahişeye bir kıza davrandıkları kadar iyi davranmadıklarına şaşırmasa da bundan incinen" bir fahişeye gittiğini yazar ve "O beni avutmadı, ben de onu" der.

Buradaki ifade öylesine katıdır ki K.efsanesinin tatlandırılmış yavanlıklarının ötesine bakınca istemeseniz de, ölümsüz, aşın duyarlı (ve artık yapıtları yayınlanmış olan) Franz Kafka'nın yirmi beş yaşındayken kaşarlanmış bir fahişeye "iyi" davranmadığından "incinmesine" yol açacak tam olarak ne yaptığını merak etmeden duramazsınız.

Ara Nağmesi: Yazarlık ve Yaşam

Şimdi, bütün bunların hiçbiri bizi şaşırtmamalıdır çünkü hiçbirinin önemi yoktur. Eğer Praglı Dr. Franz Kafka'nın yazdıkları soluğumuzu kesip bizi hayrete düşürmeseydi onun nelere baktığına ya da neler okuduğuna ya da kızlarla neler yapıp neler düşündüğüne ve duyduğuna (hele ne türden bir saç fırçası kullandığına) hiç kimse aldırmazdı. Zaten onun yaşamıyla ilgili öğreneceğimiz hiçbir şey yapıtlarının bir milimini bile değiştiremez. *Dava*'nın katedral sahnesindeki Papazın dediği gibi: ***Değişmeyen yalnızca metindir.***

Şu şekilde mantık yürütmekten kaçamayız: Eğer Kafka'nın yapıtlarından zevk alabilmek için yaşamı hakkında bir şeyler bilmemiz *gerekmeseydi,* hiç kimse bunları öğrenmeye çalışmazdı.

Bu mantık açısından eksiksiz bir düşünce olmakla birlikte insani değildir. Biz insanlar hayran olduğumuz şeyleri *kimin* yaptığım öğrenmek isteriz. Bunları tam anlamıyla *bir çehreye büründürmek* isteriz. Ve işte Kafka konusunda bunu su götürmez biçimde yaptık. Öte yandan Kafka'nın Pornosu Olayı kafamızdaki Kafka görüntüsünün onun yapıtlarının büründüğü çehrenin alabildiğine çarpıtılmış olduğunu gösterir. Ve onun pornosu bunun en

çarpıcı delilidir.

Şöyle bir düşünün: Dr. Franz Kafka'yı 1915'te otuz iki yaşındaki haliyle gördük. Evet, bir hastalık hastasıdır ama gerçek bir sağlık sorununun hiçbir tıbbi belirtisine sahip değildir. İlgili herkesin tanıdığı bir yazardır, (Alman kültürünün her yanında bilinen "Prag Yazar Çevresi"nin başı olduğu herkesçe kabul edilmiş) Max Brod'un özel koruması altındaki kişidir ve son derece cazip bir iş ile yazın dünyasından birçok yararlı arkadaşa sahip bir adamdır. Beğenilen ve zengin bir Alman yayınevi tarafından (dünya savaşının ortasındayken bile) desteklenen ve oldukça hoş bir miktar para ödülüyle birlikte zamanının en ünlü oyun yazarının saygısını herkesin önünde henüz kazanmış bir yazardır.

Fontane Ödülü'nü (nasıl olursa olsun) yan yarıya kazanmak onun artık dünyanın en canlı ve saygın yazın kültürünün, hem de kitaplar hâlâ az ya da çok kültür *sayıldığı* bir zamanda, para kazanan bir üyesi olduğu anlamına gelir.[1914'de Almanya dışından bugüne dek görülmedik çok sayıda insan Almanca öğreniyordu, oysa Kafka'nın yüksek sınıftan kişilerin gittiği okulunda İngilizce seçmeli ders olarak bile sunulmuyordu. Ve hangi dilde olursa olsun o zamanlar insanlar bugünkünden daha çok yazı okumaktan hoşlanıyordu. Kafka'nın zamanındaki gazeteler çağdaş göze neredeyse okunmaz gelecek kadar yazı doluydu. Kent sokakları (ortaçağda ve çağımızda olduğu gibi) *imgeler* yerine *yazılı harflerle* doluydu. 1915'de saygın bir kitap yazarı olmanız sizi sözcük yüklü bir kültür ağacının en üst dallarına yerleştiriyordu.]
Bu arada Avrupa'nın yazgısını önceden gören bu efsanevi kâhin yaklaşmakta olan olayları öylesine açıkça görüyordu ki birikmiş parasını kendi isteğiyle, değeri tamamen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ayakta kalmasına bağlı olan ve ileride olayların gelişeceği gibi üç yıldan biraz fazla bir sürede kesinlikle değersiz hale gelen tahvillere yatırdı. [Kafka'nın kuzeni Bruno yeni Çekoslovak parlamentosunda (Almanca olarak) birçok ateşli konuşma yaparak Avusturya bonolarım ellerinde bulunduran eski Bohemyalıların tazminat almalarım sağlamaya çalıştı (gerçekten de Çekler Başkan Wilson'u etkilemek amacıyla Avusturya savaş borçlarının %33'ünü karşılamaya söz vermişlerdi). Bruno, yükselen enflasyon bu konuyu anlamsız kıldığı için hiçbir sonuca ulaşamamıştır.]

Buradaki basit soru şudur: Tanrı aşkına bu gerçek ve fazlasıyla dünyevi insan nasıl olmuş da K.efsanesinin başka bir gezegenden gelmişe benzeyen ikonu ve Prag'ın yalnız kâhini haline dönüşmüştür?

Öyleyse bu efsane fabrikasının en kaba örneğinin nasıl oluştuğuna bir bakalım.

Sh: 65-84

EFSANENİN OLUŞMASI

Efsane: Kafka'nın Yahudi Oluşu Yazdıklarını Anlamak Açısından Önemlidir

Eğer Kafka hakkında yayınlanmış ya da yayınlanmamış öykü ve romanlarından başka hiçbir şey bilmeseydik bu tanınmamış dehanın Yahudi olduğunu belirleyen tek delil, 1915'ten itibaren çoğu öyküsünün ilk kez, (Yahudi olmayanlar için kitap olarak basılmadan önce) Yahudi okurlar için Yahudi editörler tarafından çıkarılan dergilerde yayınlanmış olmasıdır.

Bu durumda bile, yazarla ilgili başka şey bilmediğimize göre onun *ne ölçüde* Yahudi olduğundan kuşkulanırdık çünkü yalnızca -"sinagogumuz"da yaşayan acayip bir yaratık

hakkındaki"-tek bir öykünün anlatıcısı ya da kahramanı Yahudi'dir ve bu sözcük orada bile asla kullanılmaz. Oysa çok daha iyi bilinen öbür yerlerdeki ortam {*Değişim*'deki aile, *Dava'daki* Katedral) açıkça Hıristiyan niteliktedir.

Başka bir deyişle, bu öykülerin kendilerinde onları iyice anlamak için -bazı eleştirmenlerin iddia ettiği gibi Tevrat'a ya da Hasidlerin (gizemci bir Yahudi tarikatı, ç.n.) masallarına bakmamız gerektiğini düşündürten çok az şey vardır. Bizi böyle düşündürten onun *yazdıkları* değil *yaşamı* hakkındaki bilgimizdir. Bu ise Kafka'nın yazdıkları yerine yaşamına bakmakla fazla meşgul insanların durumuna iyi bir örnektir.

Evet, Kafka tabii ki Yahudi'ydi, bunun çok bilincindeydi ve yaşı ilerledikçe daha da çok öyle oldu. İbraniceyi makul ölçüde akıcı konuşur hale gelmişti ve Siyonizm ile çok yakından ilgileniyordu. Psikanalizin sağaltıcı vaatlerine hiç yüz vermemişti ve yaşamının sonunda içindeki "pislik" konusunda yazmakla yalnızca "karanlık güçler"e teslim olacağına inanmıştı. Evet, insan olarak Kafka'nın yaşam öyküsünde Yahudilerin dinsel inanç ve ilkeleriyle ilişkisini düzenlemek ruhunu iyileştirecek bir tedavi umudu sunan tek şeydi.

Oysa onun dokunaklı Siyonist hayallerini okuyunca -garson ya da ciltçi olarak Filistin'de yaşamak gibi-unutmayalım ki öyküleri çoğunlukla, gerçek umudunu tamamen yitirmiş bir adamın "korkunç bir yanılsama içindeki bakış açısı"ndan (15 Haziran 1913'de Felice'ye yazdığı mektupta böyle anlatıyordu) gördüğü baştan çıkana tatlı teselli hayalleriyle doludur. Kafka bu çok büyük iş değişikliklerini düşündüğünde kesinlikle ölmek üzere olan bir adamdı. Ayrıca Siyonizm'e ne kadar derinden inandığı da kuşkuluydu çünkü ciddi bir İsrail destekçisi için dönüm noktası olan Balfour Beyannamesi hakkında bilindiği kadarıyla bir yorumda bulunmamıştı.

Kafka'nın, benliğin yalnız kulesinin, sınıfların ve geleneklerin ötesinde yaşanan gerçek bir yaşam düşüncesiyle büyülendiği bellidir. Ama onun zamanında herkes öyleydi. Bütün Dışavurumcu Kuşak acıklı bir ifadeyle "Ah, İnsanlık!" diye haykırırdı ve Kafka'nın yapıtlarının böyle bir zamanda, ait olmanın varsayılan ödüllerinden çok, gerçek *bedelini* incelemesi görülmemiş bir şeydi.

"Çin Şeddi"nin anlatıcısı çok kalabalık ve birlik içindeki bir nüfusun parçası olma duygusunu anlatırken harika ve beklenmedik bir şiirselliğe boğulur ama aynı zamanda bunun bütünüyle baştakiler tarafından yapay olarak yaratıldığını da açıkça ortaya koyar ve toplumu küçümsemekten çekindiği için bunu daha fazla sorgulamayı reddeder. *Şato*'da K. yetkililer ya da en azından (denediği gibi) köy halkı tarafından kabul edilmeyi çok ister ama ait olmanın bedelinin çürümüş bir hiyerarşiye el etek öperek her şeyiyle uymak olduğu da besbellidir.

Kuşkusuz Kafka çoğu zaman bir yere ait olmayı çok ister. Herkes ister. Ama son zamanlardaki, yeni bir ülkede, yani Filistin'de basit, yazın ile ilgisi olmayan ve çok çalışmayı gerektiren bir yaşam düşleri daha çok *Taksi Şoförü'nün* sonunda ölmek üzere olan Travis Bickle'nin kendi vatanı Amerika'da bir cennet düşü kurmasına benzer: İnsanın içini sızlatacak kadar tatlı, son derece duygulandırıcı....ve tamamen gerçekdışı bir düş.

Sert Yahudi

Birçok yazar Kafka'nın (sözde) bedensel sağlıksızlığına ve güçsüzlüğüne ilişkin saplantısının Yahudilere özgü kendinden nefret etme duygusunun tipik bir belirtisi olduğunu ve bunun Yahudilerle ilgili çağdaş ırkçı görüşleri yansıttığını ileri sürmüştür. Bunu ileri sürerken

Kafka’nın bedeniyle, cezalandırılmayla ve bunun gibi şeylerle ilgilenmesinin özellikle Yahudilerin bakış açısıyla bağlantılı olduğunu önerirler. Bunlar insanın aklını çelen ve görünürde sağduyulu fikirler ama yine aynı yazarlar Kafka'nın kendini babasının uyandırdığı dehşet yüzünden güçsüz hissettiğini söyleyince (biyografi yazarının görüşüyle böyle söylerler) her şey ortaya çıkmaya başlar.

Kafka babasının hem daha hakiki bir Yahudi olduğunu hem de kendisinden daha erkeksi olduğunu düşünüyordu. Hermann ilk örnekteki Sert Yahudi'ydi. Musevilik kurallarına uygun et satan bir kasabın oğlu olan Herman Almanca konuşulan Habsburg ordusunda başçavuş karşılığındaki *Zugführer* rütbesine kadar yükselmişti. Bu rütbe bütün ordularda gündelik öneme sahipti ve askere alınmış eğitimsiz birinin üç yıllık hizmet sonunda erişebileceği en yüksek yerdi. Kafka küçük bir oğlanken (kendi dediğine göre) Hermann'ın gölgesini görünce titrerdi; shtetle'daki (Doğu Avrupa'nın her yerindeki Yahudi köyleri, ç.n.) aşın bedensel güçlükler hakkında bitmek bilmeyen hikâyelerini dinlemek zorunda kalırdı. Çek çalışanların fena halde azarlanıp küçük düşürülmelerini üzüntüyle seyrederdi; önemli günlerdeki Yahudi törenlerinde kendi gülünç hareketlerine gülmekten katılırdı ve masada aklı karışmış otururken o anda kapıldığı duyguyla Yahudiler, Çekler ve Almanlar birbiri ardından hepsi budala olmakla suçlanırdı.

Öyleyse tam bir toplumsal uyum içindeki ama yadsınmaz ölçüde de sert bir Yahudi olan Kafka'nın babası acımasızca kendi dediğini yaptırmak açısından Kafka için bir mihenk taşıysa, Yahudi erkeklerinin (ve böylece bir Yahudi erkeği *olarak* kendisinin) bedensel yönden güçsüz ve kendiliğinden nefret uyandırıcı oldukları düşüncesine nasıl vardıklarını anlayabilmek zordur. Bu fasit daireden çıkış yoktur.

Kafka'nın hakiki bir Yahudi *olmayış*ı yüzünden kendini biraz güçsüz hissettiğini savunmak daha gerçekçi olurdu ama bu da Yahudilik deneyimini yapay bir biçimde varoşlaştırmak demektir. İster Katolik, ister Protestan isterse de Yahudi bir çevreden gelsin Avrupa'daki her düşünen insan Darwinizm'in ve Nietzsche'nin ilan ettiği "Tanrı'nın Ölümü"nün ne demeye geldiğini cesaretle karşılıyordu. Bu kişilerin birçoğu, Kafka gibi (ve o zamandan bu yana neredeyse bütün muhafazakâr düşünürler gibi) bu buhranı sağlıksız modern kent yaşamına bağlıyorlardı.

Kafka'nın bedenini daha "sağlıklı" hale getirme takıntısı özellikle Yahudilerde bulunan bir nitelik değildi. Tam tersine, çok modaydı. Kafka'nın başlıca jimnastik kitabı, *Mein System,* kitlelere yayılmış uluslar arası bir çoksatardı. Kafka özendiği Müller'inki gibi bir bedene sahip olabilmek için ter dökerken çok yaygın bir hayalin peşindeydi: Modem erkek erkekçe olmayan, fazlasıyla entelektüel ve (Nietzsche'nin "dekadan" dediği) çekicilikten yoksun bir kentli yaratıktı, gerçek yaşamın anlamını unutmuş gibiydi. Ona gereken biraz güçlendirici deniz esintisi ya da serin dağ havası, toprağa geri dönmek, zihinsel ve bedensel yönden sertleşmek ve güzelleşmekti; örneğin, bunu savaşa katılarak yapabilirdi.

Moda olan (ve sonuçta Avrupa açısından talihsiz sonuçlar doğuran) bu *entelektüel kendinden nefret etme* durumunu yalnızca Yahudilik merceğinden görmek Kafka'nın yazdıklarına açıklık getirmeye yardımcı olmadığı gibi at gözlüğüyle bakmamıza neden olur.

Orada Olmayan Bir Şey Nasıl Görülür

Yine de Kafka'nın Yahudiliği yapıtları açısından bir bakıma önemli olmalıdır ve bizler bu

yüzden onun yapıtlarının daha iyi tadına varmak için bu konuyu araştırmalıyız. Nasıl önemli olmasın ki? Onun ölümünden yirmi yıldan daha az bir süre sonra dünyanın bu bölümünde haince izlenip yakalanan bir ulusa (katillerin deyişiyle ırka) ait olması nasıl önemli *olmaz?*

Bu (özellikle Amerika'da) her yazarın yapıtlarına bakarken "kültürel miras" konusunu ele almak gerektiğini söyleyen bütün bir eleştirmen okulunun ileri sürdüğü türden bir şeydir. Onlara göre kara derili bir yazar mutlaka kendi kara deriliiği, Yahudi bir yazar Yahudiliği, eşcinsel bir yazar eşcinselliği hakkında yazıyordur. Başka ne hakkında *yazabilirler ki?* Bu sözde araştırmacıların bazıları ortak "miras" sahibi olmayan insanların yazın yapıtlarını değerlendiremeyeceklerini ve bu yüzden eleştirel yönden tartışamayacaklarını bile söylemişlerdir. Bu akademik işinizin sınırlarını belirlemenin çok elverişli bir yoludur ama bir iletişim aracı olan yazın açısından oldukça talihsiz sonuçlar doğurur.

Bu eleştirmenler Kafka'nın yapıtlarında gerçek Yahudilikten eser bulunmadığını ileri sürerler ama bu demektir ki Kafka'nın Yahudi olduğunu *bilmemize* rağmen yazar anlatıcılarının ya da kahramanlarının *Yahudiliğini* bilerek *bastırıyordu,* öyle değil midir? Besbelli ki öyledir. Bu da zaten onun öykülerinin *aslında* Yahudiliğin bastırılması "hakkında" olduğunu gösterir!

Akademik ortamın dışındaki birine, eğitimli ve üniversite hocalığında yükselmiş kişilerin bu geri kalmış mantığı yürütmeleri neredeyse inanılmaz gelir ama okurlar emin olsun ki bunu yaparlar. Öyleyse bu fikir yürütme yolunu, Kafka'nın yapıtlarında Çek-Alman çatışmasına yapılan değinmelere uygulayarak sınamayı deneyelim.

Böyle bir çatışma yoktur ki. Ama zaten bütün mesele de buradadır.

Kafka'nın öykülerinde çoğunlukla yoksul insanlar vardır. *Dava*'daki Adliye, Kafka'nın önce, aynı Dickens'in ya da Dostoyevski'nin yaptığı gibi, gerçekçi biçimde anlattığı yoksul bir mahallede bulunur. *Şato*'daki köy, kıdemli memurların en tepede, köylülerinse en altta olduğu katı bir hiyerarşik düzene sahiptir. *Değişim*'de ailenin hizmetçilerinden çok söz edilir. Evet, Kafka'nın yaşadığı Prag'da yoksulların (ona yalnızca yemek ve cinsellik sunsalar da) her zaman yakınında ve neredeyse hep Çek olduklarını biliyoruz. Oysa onun yapıtlarında kahramanların karşılaştığı birçok yoksul insan anlayabildiğimiz kadarıyla her yönden kahramanların kendileri kadar Alman'dır.

Ama Alman-Çek çatışması yaşamının her gününde bir biçimde farkına varmaya itildiği bir şeydi. Bir Alman'dan beklenmedik biçimde Çek dilini ve kültürünü yok saymadığını biliyoruz. Bu çatışma onun yapıtlarında açıkça yansımadığına göre eğer Kafka yoksul insanların Çek olduğunu *yazmamışsa* demek ki bu toplumsal öğeyi *kalıcı biçimde bastırıyormuş,* öyle değil mi? Bu da yapıtlarının aslında tamamen Alman-Çek çatışması hakkında olduğunu göstermez mi?

Gördünüz mü bu ne saçmalık? Öyleyse başka bir yanıt önerelim. Belki de Kafka yapıtlarında kendi Yahudiliğinin üzerinde durmayı ve yapıtlarını doğduğu kentteki Alman-Çek çatışmasıyla renklendirmeyi *seçmemiştir.* Belki bir yazara gereken birinci beceriye sahip olduğundan, yani *kendiniz* açısından önemli olan ile *anlattığınız öykü* açısından önemli olanın farkını bildiğinden bu seçimi yapmıştır. Biz (ait olmak ve kimlik konularını aklımıza takmış olduğumuzdan) Kafka'nın Yahudi olmasının yaşamının temel ve belirleyici parçası olduğunu ve bu yüzden yapıtları için de aynısının geçerli sayılacağını düşünebiliriz. Ama Kafka'nın yineleyerek söylediğine göre *yazar* olması yaşamının en önemli yanıdır. Kimlik söz konusu

olduğunda Avrupa yazınının en ağır toplarını "aynı kanı taşıyan akrabalar"! gibi görüyordu.

Çok kıskanılan Franz Werfel Kafka'nın yazdıklarını ilk kez okuduğunda, başlangıçtaki öykülerin son derece taşralı olduğunu ima ederek "Bunlar asla Bodenbach'ın dışına çıkamaz", diye ezici bir yorumda bulunmuştu. O zamanların büyük yazan Werfel'in dediklerini Kafka'ya söyleyen ya da onu bu konuda kırmadan uyaran birileri olmuş mudur asla bilemeyiz ama Kafka'nın yapıtlarının yankı uyandırmasını istediğini biliyoruz. Yapıtlarının nerede yer aldığıyla, nasıl göründüğüyle ve eleştirmenlerin onlar hakkında ne dedikleriyle yakından ilgileniyordu.l915'ten sonra yapıtlarının birçoğunun özellikle Almanca konuşan Yahudilere yönelik yayınlarda çıkmasının en iyisi olacağına karar verdi; bu kişiler yalnızca Almanca konuşan Yahudiler olmakla kalmayıp aynı zamanda Avrupa'nın önde gelen aydın topluluklarına dâhildi. Ama bunun dışındaki zamanlarda kuşkusuz onun hatırlanmasını en çok sağlayan yapıdan yazarken Bodenbach'ın çok dışındaki bir okur kitlesi için yazıyordu.

O okur kitlesi (kimi zaman Kafka'nın aklına takılan) Goethe'nin, Kleist'ın (Kafka ilk kitabının görünüşünün onun *Anekdotlar* adlı kitabına benzemesini istemişti), Flaubert'in (onun *Duygusal Eğitim* adlı kitabına hayrandı), Dickens'in (kendi *Amerika* adlı kitabının "tamamen onun taklidi" olduğunu söylüyordu) ve (çoktan ölüp gitmesine rağmen yüz hatlarını Milena ile ilgili bir rüyada görüp tanıyacak kadar iyi bildiği) Dostoyevski'nin okurlarıydı. O okurlar -pan Avrupa yazınının okurları- Praglı Alman-Yahudiler ile Praglı Çeklerin taşradaki her türlü gelişime açık kahvelerde neler tartıştıklarını bir nebze olsun bilmiyor ve merak da etmiyorlardı. Kitaplarını onlara yazan ve *Dava*'dan vazgeçene kadar tamamen onlar için yazan Kafka da bununla hiç ilgilenmiyordu. Belki o öğeleri kitaplarında bu yüzden kullanmamıştı.

Başka bir deyişle Kafka'nın yapıtları kaçamayacağı *kimliğini* (Yahudiliği) *bastırmaz*, açıkça *olmak istediği* şeyi (Alman ve Avrupa yazının parçası olmayı) *ifade eder.*

Kuşkusuz, istediği olmuştur. Ama ne yazık ki olması gerektiği gibi değil. Bunun nedeni bir sonraki efsanedir.

Efsane: Kafka'nın Üslubu Gizemlidir, Saydam Değildir.

Bu en kolaylıkla yok sayılacak ama düzeltilmesi en güç efsanedir. Kafka hayattayken "günümüzde en temiz ve açıkça anlaşılır bir Almanca ile yazılan düzyazı" ile tanınırdı. [Said Kurt Tucholsky, Kafka'yı kişisel olarak çok seven bir yazardır (30 Eylül 1911'deki ilk tanışmalarında o kadar iyi anlaşmışlardı ki birlikte Prag'ın en lüks genelevine gitmişlerdi) ve sonradan onun hakkında büyük ses getiren iyi eleştiriler yazmıştı.] Herkesle aynı fikirde olmayan eleştirmenler bile belli bir öyküyü beğenmeyip yine de öyküleme yeteneğini kabul ediyorlardı. *Yeni Dergi*'de çıkan *Değişim* ile ilgili ılımlı yazı Kafka'nın "romantizme kaçmayan açık öyküleme tarzı"nı övmüştü ve onun hakkında en kötü eleştirileri yazan Otto Hesse bile "Ceza Kolonisi"ni eleştirirken Kafka'nın "güçlü öyküleme yeteneği"nden söz ediyordu.

Bu eleştiriler, *kendi* Kafkalarının dehşet verici ve ağır ilerleyen bir Sartre müsveddesi gibi kulağa gelmesine alışkın okurlar için yeni bir haber gibidir.

Peki, neden çevirileri kulağa böyle gelir? Çünkü bütün çevirmenler bilinçaltında onun kulağa böyle gelmesi gerektiğini düşünür. Ve Kafka çevirmenleri neden böyle düşünür? Çünkü (herkes gibi) onlar da Kafka'nın yapıtlarına masum yaklaşmazlar, hazır yapılmış K.efsanesinin ölümcül bulutlarını peşlerine takmışlardır.

K.efsanesinden kurtulmak Almanlar için de zordur ama en azından Almanlar eğer kasvete boyanmış biyografik gözlükleri çıkarmaya katlanırlarsa yapıtların temiz ve güzel asıllarmı okuyabilirler. Kafka çevirmenleri bunu neredeyse başka herkes açısından olanaksız hale getirmişlerdir. Bu noktada bir yayıncılık devinin masasının üzerindeki sihirli düğmeye basıp en sonunda İngilizce konuşan milyonlarca okuruna gerçekten seslenebilecek yepyeni çeviriler ısmarlaması tek umudumuzdur.

Bu okurların birçoğu hiç kuşkusuz kentlerde pek kimseyi tanımadan küçük yalnız apartman dairelerinde Kafka okuyarak kendilerini bir sonraki efsaneyle avutmaktadırlar.

Efsane: Kafka Yoksuldu ve Yalnızdı ya da Özgürdü ve Böylece Yitikti

Birçok genç ve yaratıcı insanın akılsızca büyük kentin modem cehennemine dalmasından kesinlikle Kafka endüstrisi suçludur. Bakın Kafka neler başarmış! Zaten Kafka da gergin ve yalnız değil miydi?

Hayır, bizim düşündüğümüz gibi değildi. O zamanın başka yazarları modern, gürültülü ve düşük gelirli kentin dünyasında kaybolmuş mücadele eden sanatçıyı anlatıyorlardı **(Rilke'nin *Malte Laurids Bridgge* adlı kitabı bunun en iyi örneğidir)** ama Kafka'nın yaşamı böyle olmaktan çok uzaktır.

Kafka 1914'e kadar ailesinin apartmanında yaşadı (o sırada otuz bir yaşındaydı), sonra kız kardeşi ve onun çocuklarına yer açmak için evden çıkarıldı denebilir. Nereye gitti? Kız kardeşinin boş kalan dairesine tabii ki, sonra da *öbür* kız kardeşinin dairesine. En sonunda Şubat 1915'te (kız kardeşlerinden biriyle aynı sokakta bulunan) kendi yerine geçti. O zaman bile ailesinin evinde yemek yemeyi sürdürdü. 1916/17 kışında yazılarını küçük kız kardeşinin gözden uzak küçük evinde yazdı (kız kardeşi bazen ona yemek getiriyordu). 1917 başında nihayet ailesinden biraz uzakta, nehrin öbür kıyısında Eski Kentin karşısında bir yer kiraladı ama burası öyle tavan arası filan değildi. Günümüzde Amerikan Elçiliği'nin bulunduğu yüksek tavanlı bir dizi odadan oluşuyordu. Ağustos'ta verem tanısı konunca anne babasının yanma geri döndü, sonra da sayfiyeye kız kardeşi Ottla'nın yanma gitti ve orada sekiz ay geçirdi. Sonra yine anne babasının yanma geldi, bundan sonra ise onların eviyle (veremden kırılan Avrupa'da çok yaygın olan) sanatoryum benzeri oteller arasında gidip geldi. Daha sonra üçüncü nişanlısı ile kısa bir süre için boşuna Berlin'e taşınana kadar gerçek tıp sanatoryumlarına gitti.

Yoksulluğa gelince, bu Kafka'nın hiç bilmediği bir şeydi, ta ki en karanlık savaş sonrası yıllarında bütün Almanya bunu tanıyana kadar. Bundan önce tatil ve tedavi için yüksek rütbeli subayların ve benzerlerinin sıkça uğradıkları otellere ve sanatoryumlara gidiyordu. 1918'de babası emeklilik yatırımı olsun diye Prag'ın tam merkezinde büyük bir apartman satın aldı: O sırada Kafka yılda 6.500 kadar, bir Çek işçi ise 1.000 kron kazanırken bu binanın fiyatı 500.000 krondu. Karşılaştırmalı toplumsal hesabı kendiniz yapabilirsiniz. Bundan sonra Hermann şirketini sattı. Kafka, değeri aşırı yüksek enflasyon nedeniyle silip süpürülen sabit bir emeklilik maaşıyla yaşamak zorunda kalıp gerçek yoksulluğu tadınca anne babası işte bu yüzden ona hâlâ yardım ediyor ve de edebiliyordu.

Başka bir deyişle, yetişkin yaşamının büyük bölümünü maddi yönden yalnız ve yoksul geçirmekten *çok uzaktı.* Daha önce gördüğümüz gibi yaşamını geçirdiği kentte birbirine sıkıca bağlı orta sınıftan bir azınlığın içindeydi ve buradaki önemli kişilerin hepsini tanıdığı

gibi onlar tarafından da tanınıyordu. İşi meslektaşlarıyla sürekli bağlantı içinde olmasını gerektiriyordu; yazar olarak çıkış yaptığı 1912 yılında toplumsal yaşamı günlüklerinden de anladığımız gibi çılgın ve hızlıydı.

Kuşkusuz bu Kafka'nın kendini soyutlanmış *hissetmediği* anlamına gelmez. Kalabalık bir toplantıda kendinizi feci şekilde yalnız hissedebilirsiniz. **Ama Kafka'nın "yalnızlık" duygusunun *gerçek maddi yalnızlık* ile yakından uzaktan ilgisi yoktu.** Çevresinde birçok nedenle kendisine yakın bir sürü insan bulunan ama (çağdaşı E. M. Foster'in dediği gibi) bu insan kalabalığının akışına bir türlü *ayak uyduramayan* birinin kapıldığı bir duygudur bu.

Gerçek maddi yalnızlık Kafka'nın gerek duyduğunu hayal ettiği bir şeydi. Oysa evdeki dayanılmaz kargaşa hakkında kopardığı yaygaraya rağmen ailesi özel durumlarda, örneğin 1912'de Paskalya'dan sonraki yedinci Pazar'ın hafta sonu olan Whitsun'da sözde çok istediği gibi onu yalnız başına bırakmayı önerdiği zaman yirmi dokuz yaşındaki Kafka düpedüz "angst" ("öfke") dolmuştu *(Günlük,* Mayıs 23,1912).

Yazı yazmak için tamamen özgür kalmayı hayal eden ve sonra da maddi ve zihinsel sessizliği dayanılmaz bulan ilk yazar o değildi. Hastalık onu vurduktan ve en sonunda Felice ile ikinci nişanını bozduktan sonra Kafka nihayet gerçek yalnızlık olasılığıyla karşı karşıya kalmıştı. Buna tiksintiyle bakıyordu.

Kafka'ya tapan biyografi yazarlarının bile onun beş parasız, eğitimsiz ve hasta Julie Wohryzeck ile nişanlanmasında (ve nişanı bozmasında) kahramanca bir yan görmeleri pek kolay olmaz. Birkaç tanesi bunun Kafka'nın burjuva olmadığını gösterdiğini önermeye çalışır ama bunlar biraz umutsuz şeylerdir. İşler düzelince -çok arzuladığı havalı ve aklını başından alan Milena'dan daha iyi bir teklif gelir gibi olunca-Kafka Julie'ye karşı acımasızdır. Mektup yazarak Milena'nın peşinden koşarken Julie ile nişanlı kalır; arzusunun yeni nesnesine mektuplarında yalnızca "genç kız" der. Julie ile birlikte olup olmamanın tamamen kendi isteğine bağlı olduğundan çok emindi. Sanki bu nişanlıyı evli bir kadına kur yaparken eşitlik sağlayacak duygusal bir denge unsuru gibi elinin altında tutuyordu. Ve gerçekten de Milena'yı eline geçirdiğinden emin olana (ya da böyle düşünmeye başlayana) kadar Julie ile arasındaki köprüleri atmaz.

Kafka'nın, modem bireyci anlamda *özgürlük* fikrinin aslında gerek duyduğu en son şey olduğunu içinden bildiği anlaşılıyor. Kulağa *Dava*'nın bir bölümü gibi gelen tuhaf küçük parçada buna ilişkin derin bir görüş vardır: Adamın biri gizemli bir jüri tarafından çağrılır ve şöyle bilgilendirilir, **"Özgürsün ve işte o yüzden yitiksin."**

Demek ki Kafka'nın yazdıklarını -haklı olarak-seven sanatçı ruhlu gençler gidip de ne ailelerinin ne de arkadaşlarının bulunmadığı kentlerdeki ucuz kiralık odalarda yaşamamalıdır. Daha doğrusu isterlerse bunu yapsınlar ama arkadaşsız bir kentte yoksul ve yalnız olmak bu gençleri öldürüyorsa, bunun Kafka'nın yaşadıklarıyla hiçbir ilgisi yoktur.

Hayır, Kafka'nın bildiği yaşam birazdan göreceğimiz gibi daha çok sonsuz bir Noel'e benziyordu.

Sh: 129-140

KAFKA VE MİLENA: TAMAMEN CİNSELLİKLE İLGİLİ

Cinsellik Hakkında Yazmak

Kafka yayınlanmış yapıtlarında sıkça, tabuları yıkan acayip cinsellik çağrışımları uyandırır – örneğin, babaya ait kirli iç çamaşırı, elini kürk manşonuna gömmüş bir kadın, kız kardeşinin boynunu öpen erkek böcek görüntüsü, bir adamın kalçasındaki açık yara–ama yayınlanmış yapıtları asla gerçekten cinsellik içermez. 'Taşra Doktoru" cinselliğe en yakın duran yapıtıdır ama burada bile şeytan ruhlu hizmetkârın hizmetçi kıza saldırması cinsellikten çok yamyamlık yansıtır, "Bir Akademi Raporu"nun primat kahramanı ise yarı evcil dişi bir şempanzeyle "maymun gibi zevk alıyorum" der, ama Kafka ancak bu kadar açık olabilir. Yayınlanmış yapıtlarındaki başka kişiler, hatta gece hayatında bir kız tavlama girişimini anlatan "Geri Çevrilmek" adlı kısa öyküsündekiler cinselliği hiçbir zaman açıkça *akıllarından* bile geçirmezler.

Kafka'nın yayınlanmamış yapıtları farklıdır. *Dava*'da Josef K. her hafta yaptığı gibi fahişesini ziyaret etmeyip erteler ve Fraulein Bürstner'in gelişini beklemeye koyulur. Bu kızın adı "Temizlikçi Bayan" anlamına gelir, ev sahibi saygın olmadığını ve "pis" olduğunu daha önce söylemiştir. K. onun "kendisine fazla karşı koymayacak basit bir daktilo kız" olduğunu düşünür ve sonunda susamış bir hayvan gibi boynunu öper. Daha sonra adliye binasında yerleri silen "genç kadın"a açıkça sahip olmak ister. Avukatın yanındaki genç hemşire Leni Josef K/yı resmen kendine çekerek halıya yatırır. *Şato*'da Frieda K. ile barın altındaki bira ve çöp birikintilerinin içinde yuvarlanır. Bütün bu sahnelere pislik ve/ya da fahişelik kokusu sinmiştir.

Kafka yazdığı sırada henüz hiç kimsenin açık cinsellik sahneleri yazarak yayınlamayışını buna neden gösterebiliriz. Bu hiç kuşkusuz doğrudur ama çalışma odasında yalnızken bile Kafka’nın bu gibi şeyler yazmakta zorlandığına ilişkin harika deliller var elimizde. *Şato*'yu "ben" diye yazmaya başlamıştı. Kitabın dünyaca ünlü giriş sahnelerinde böyle yazmak Kafka'ya uygun geldi. Artık ölümsüzleşen "K." Frieda ile yaşadığı (aslında bizim bildiğimizden biraz daha açık olan) cinsellik sahnesine gelince zorlandığı ortaya çıktı. Kafka sanki içinde kendisinin yer aldığı bir cinsellik sahnesini *yalamıyordu.*

Yaşamına gelince, kilitli pornosunu ve yirmili yaşlarının genelevlerini, tatlı Hansi Szokoll'u ve Torcaderolu Brünhülde'yi zaten biliyoruz. Temmuz 1920'de, Brod'un Kafka'ya yazdığı, Kafka’nın Milena'ya duyduğu büyük tutku "cinsellikten kurtuluş" anlamına geliyordu. Ocak 1922'de Brod, Kafka’nın bildiğimiz en son genelev ziyaretini *(Şato*'ya başlamadan birkaç gün önce) bildirmesinden "çok üzüntü" duyar ve Kafka’nın "cinsellik" işkencesi çektiğini söyler. Kafka’nın o sıralardaki günlükleri bunu doğrular: **"Beni cinsellik yönetiyor, sabah akşam bana işkence çektiriyor,"** diye yazar**. "Hemen, yakında ve istekle önüne çıkan bir fırsat"** yakalamaya her an hazırdır ama kuşkusuz böyle şeyler kendiliğinden olmaz ve aslında kaçınılması gereken 'çirkin' şeyler olan bu " 'fırsatları' yaratmayı ve önüne çıkarmayı" her zaman bildiğini açıklar (18 Ocak, 1922).

Şimdi karşımıza çıkan soru şudur: nasıl olur da hem (gayet ivi bilinen) yazdıkları hem de yaşamındaki gerçekler cinsellik konuşanda dünyevi olmayan bir Kafka efsanesine yol açar?

Milena'ya Bakmak

Mesele cinselliğe gelince K.efsanesinin başlıca tanığı Milena'dır. Milena'yı herkes sever.

Kafka'ya tapan hayranları onu (Felice'nin tersine) Büyük Bir Sanatçının Sevgilisi olmaya uygun genç/cinsel yönden çekici/derin biri olduğu için sever. Kimi eleştirmenler onu Nazi yönetiminde kendi siyasi inançları uğruna can veren bir eylemci olduğu için sever. Kimileri Modern Bir Kadın olduğu için. Kimileri Kafka'yı Çekçe'ye çeviren kişi olduğu için, kimileri ise Kafka'nın Çek kültürünü ne kadar sevdiğini gösterdiği için sever onu.

Ama şöyle ya da böyle onu herkes sever ve bu da Kafka hakkında söylediklerinin (Brod'un sonradan hepsini biyografilerinde yayınladığı Brod'a mektuplarının ve Kafka'nın ölümünden sonra gazetelere yazdığı kısa biyografinin) ilk anda göründüğü gibi ele alınmasına yol açmıştır. Brod sayesinde Milena, Kafka'nın **"her şeyi öylesine açıkça gören, öylesine has ve öylesine uzlaşmaz olduğundan dünya zevklerinden uzak yaşamaya itilen"** biri gibi kafamızda yer eden imgesinin kaynağıdır.[1]

Kafka'nın Milena'ya sırılsıklam âşık olduğuna kuşku yoktur ve insan bunun nedenini kolayca anlayabilir.

Milena gençti (Kafka otuz altısındayken o yirmi üç yaşındaydı), Çekti ve cinsel yönden çekiciydi. İlk genç kızlık yıllarında Prag kahvelerinde Werfel'in çevresine takılmıştı, bohem giysiler giyerdi, (çalıntı) uyuşturucuları denemiş, cinselliğini bilerek gösteriş için kullanmış ve üniversiteye gitmeden kürtaj olmak zorunda kalmıştı. Bu bakımdan Kafka'nın hep hoşlandığı "tatlı kızlar" gibiydi. Ama aynı zamanda her yönüyle orta sınıfın üst kesiminden geliyordu ve eğitimliydi. Arco sanat çevresinden Yahudi Ernst Pollock ile evlenmek isteyerek babasının emirlerine karşı çıkması yüzünden dokuz ay bir akıl hastanesine kapatılmıştı. Oysa Kafka ona rastladığında görünüşte saygın evli bir kadındı ve bir yazardı.

Bunun anlamı şuydu: Duruma göre Kafka'nın gözünde genç bir kızı andıran "küçük Milena" ya da deneyimli "Anne Milena" olabilirdi. Başka bir deyişle, bu bakire kız ile annenin kusursuz bir karışımıydı, klasik cinsellik üçlemesi karışımını tamamlamak için bir tutam da gece hayatının fahişesi katılmıştı (Kafka onu düşünde ilk kez, yüzünü gülünç derecede aşın pudralamış halde bir kahvede gördüğünü yazar).

Milena Kafka'ya onun kitabını Çekçe'ye çevirmesine izin vermesi için yakınlaştığında bu aşka son mührü bastı. Yazı yazmanın Kafka için neredeyse tam bir cinsel deneyim olduğunu (bazen öyle göründüğünü) anımsarsak Milena onun dikkatini çekmek için bundan daha iyisini yapamazdı.

Felice ile olduğu gibi Milena'ya mektup yazmaya karar vermek Kafka'nın biraz zamanını alır.

Bunun nedeni hiç kuşkusuz Kafka'nın Milena'ya rastladığı sırada Julie Wohryzeck ile henüz nişanlanmış olması, Milena'nın ise zaten evli olmasıydı. Ama mektup yazmaya başlayınca bin dereden su getirmeyi bırakır.

Kafka ilk mektubunda Milena'ya Moreno'da kaldığı sanatoryuma gelmesini ima eder. Haziran 1920'de (mektuplaşmaya başladıktan iki ay sonra) eğer kocasının yanından ayrılırsa (tabii Milena kendini iyi hissedene kadar ve doğal olarak onu hiç bağlamadan) kirasını ödemeyi teklif eder. [On yıl önce Trocaderolu Germania'nın kirasını ödemeyi teklif ettiğinde onu bağladığından daha fazla bağlamadan. O zamanlar, teklifi yaparken "alaycı davranıyormuş gibi gülmüştü." Brod o zaman bunu "tuhaf bir ketumluk" gibi görmüştü.]

Kafka kısa bir karşılaşmanın tam bir ilişkiye dönüştüğü sanal bir dünya yaratırken bir kez daha yazının büyüsünden yararlanmıştı. Ama bu sefer bir kadını *gerçekten* istemektedir. Ve kısacası, onu elde eder. 1920 yılının Haziran sonunda ve Temmuz başında onunla delicesine mutlu geçirdiği dört günden sonra talihsiz Julie'ye (uzun zamandır tasarladığı gibi) sadakatsizliğinden söz eder.

Viyana ormanlarında dünyalar Kafka'nın olur. Ama bu her şey öyle kolay olduğundan değildir: Milena Ocak ya da Şubat 1921'de Brod'a yazdığı ünlü mektupta şöyle diyordu, "soyununca beden fazlasıyla ortaya çıkar, Kafka bunun görüntüsüne dayanamıyor." Bu sorun çıkınca kriz anı geçene kadar "sanki nefes alamaz ya da ayaklarımız acır gibi" der Milena, birbirlerinin gözünün içine bakakalırlar.

1920 Temmuz ayı ortalarında hâlâ mutluluktan uçan Kafka Milena'nın kocasını bırakıp Prag'a geleceğinden emindi: "Ne olacaksa sen yanımdayken olsun" (14 Temmuz).

Kafka Mutludur Ama Henüz Tam Değil

Kafka yaşamının olağanüstü bir dönemindedir ve o zaman yazdığı mektupları okuyan her kimse duygulanmadan edemez. Burada söz konusu olan büyük olasılıkla ölümcül bir hastalığa yakalanmış bir adamdır; ömrünün ilk otuz dört yılını geçirdiği Prag (biriktirdiği paralarla birlikte) yok olup gittiği için şimdi ona yabancı gelen bir hayalet dünyada yaşamaktadır. Son üç yılda babasına yazıp göndermediği bir mektubun dışında bir şey yazmamıştır. Beş yılda boş yere iki kez nişanlanmıştır; resmen hâlâ nişanlıdır belki ama evliliği ertelemiştir ve yola tek başına devam etmektedir. Ve şimdi karşısına bu genç, çok arzu uyandıran, canlı ve son derece zeki kız çıkmıştır; onu bir Çek yazarına, yeni ülkesinin gerçek bir yurttaşına dönüştürmeyi ister ve bu konuda çok başarılı olduğu anlaşılmaktadır. Ve Kafka'yı -yalnızca mektuplarda değil ama gerçek yaşamda da, gerçek Viyana ormanlarında sorunlu cinselliğine katlanacak kadar sever.

Max Brod'un Kafka'yı hiç bu kadar mutlu görmediğine ve de göremeyeceğine şaşmamak gerek. Oysa Kafka'nın Milena'ya karşı bütün içtenliğinden şimdi bile kuşku duyulur. Peter-Andre Alt'ın muhteşem kitabında bunun harika bir eğlenceli örneği vardır.

1 Ağustos 1920'de (Milena'ya yakında sahip olacağına güvendiği sırada) Kafka yeniden Viyana'ya gelemeyişine çeşitli bahaneler uydurarak ("daha önce nasıl aklıma gelmedi" dediği) yeni bir plan yapar. Bu plana göre ikisi, Kafka işten izin almadan Milena da Viyana'dan uzakta kuşku uyandıran bir gece geçirmeden Çek-Avusturya sınırındaki Gmünd kentinde her hafta sonu buluşabilirler. Milena üç mektup yazarak Prag-Viyana treninin ayrıntılı tarifesini gönderir. Bu planın daha önce Kafka'nın "aklına gelmemiş" olması hayret vericidir çünkü daha

önce *aklına gelmiştir*; kesin olmak gerekirse, Mart 1913'te Grete Bloch'a da *aynı tarifeyi* göndererek Felice'nin haberi olmadan onunla bir hafta sonunda buluşmayı planlamıştır.

Milena bu kullanışlı buluşma tarifesinin verildiği ilk kız olmadığını kuşkusuz bilmiyordu. Aslında insan onun Kafka hakkında gerçekten çok az şey bildiğine ilişkin kuşku duyuyor.

Yaşam Kafka için herkes için olduğundan tamamen farklıdır. Her şeyden çok para, borsa, döviz, daktilo ona gizemli gelir (bunlar gerçekten de öyledir, ama biz görmeyiz), bunlar onun gözünde acayip bilmecelerdir... O en basit şeyleri bile anlamaz... Ona göre dünya bütünüyle bir bilmecedir ve öyle kalacaktır. Başa çıkamadığı ve insanı duygulandıran bir saflıkla hayran olduğu bir şeydir çünkü dünya "ciddi"dir. Ona kocamın bana yılda yüz kere ihanet ettiğini, beni ve başka kadınları bir şekilde büyülediğini söylediğimde, çok hızlı daktilo yazabildiğine göre esaslı bir adam olan patronundan söz ederken olduğu gibi yüzü aynı saygı ifadesiyle aydınlandı. O asla yalan söyleyemez...
[Ve 1912'de *Değişim*'i ve *Kayıp Adam'ı* yazmaya ara vererek çalıştığı kuruma uzun ve yorucu açıklamalarla dolu bir dilekçe yazıp maaş artışı isteyen adamdır; dilekçesi karşılaştırmalı maaşları gösteren matematiksel çizelgelerle doludur.]

Buradaki adam yıllarca bir hukuk işinde yüksek mevkide çalışan kişidir. [Ve 1912'de Değişim'i ve Kayıp Adam'ı yazmaya ara vererek çalıştığı kuruma uzun ve yorucu açıklamalarla dolu bir dilekçe yazıp maaş artışı isteyen adamdır; dilekçesi karşılaştırmalı maaşları gösteren matematiksel çizelgelerle doludur.] Savaş tahvillerinden alacağı faizi hesaplayan adam. Evinde pornografi bulunduran, mahkemeye çıkan, ailesinden para saklayan, yetişkinlik yaşamı boyunca genelevlere giden, eleştiri yazılarının hepsini saklayan, amatör bir fahişenin kirasını ödeyen, ilk nişanlısını hayalinde (birden çok kez) aldatan ve İkincisini (bu gerçeği işine geldiği gibi unutmuş görünen Milena'nın kendisiyle) eylemde aldatan Kafka.

Milena'nın taşkın sevgi gösterilerinin altında Kafka'yı Dickens'in *Bleak House (Kasvetli Ev)* romanındaki "hep çocuk kalan" unutulmaz numaracı Harold Skimpole gibi gördüğü anlaşılıyor.

Veremin Kafka'nın kişiliğini tamamen değiştirdiği ileri sürülebilir ama bu çok saçma olur. Kafka işine geldiği gibi her zaman bu dünyadan değilmiş gibi davranma eğilimindeydi. 1912'de asbest fabrikasındaki kadın işçilerin sefaletini anlatırken pisliği, gürültüyü ve neredeyse insanlıktan çıkmış kadınları hayretle betimlediği bölümde bu fabrikanın aslında *ona ait* olduğuna, bu durumdan herhangi bir biçimde kendisinin sorumlu olduğunda (ayrıca bir de buradan kâr etmek istemesine) ilişkin en ufak bir belirti yoktur. Felice için yaptığı masum görünen ama kabaca gülünç yolculuk planlarını daha önce gördük. 15 Ağustos 1913'te Felice'ye dediğine göre zavallı midesi bulanan (!) Hermann'ın korkularını dindirmek için onun parasal desteğine gerek duymayacaklarını söylemek gerekiyordu ama bunu Felice yapmalıydı çünkü "Ben paradan doğru dürüst anlamam" diyordu.

Kendini genç, duygulu, mutsuz ve sanatçı ruhlu Milena'ya sunarken gayet iyi bildiği biçimde kötülük dolu koca dünyaya gelmiş masum çocuğu oynuyordu besbelli.

Kafka'nın kendi öyküleri ile notları oynadığı oyunun farkında olduğunu gösteriyor. "Yargı" George'nın"aslında her zaman masum bir çocuk" olduğunu ama "daha da aslında' şeytan gibi biri olduğunu *çünkü* çok fazla çocuk gibi kaldığım anlatır; Kafka 1914'te Felice'den ayrılırken (Grete Felice'ye Kafka'nın ihanet mektuplarını gösterince) özel yaşamında da kendini "bütün

saflığıyla şeytanca" diye tanımlamıştı.

Başka bir deyişle, bir kimse yaşam konusunda fazla masum görünüyorsa, o geldiğinde kaşıklarımızın sayısını bilmemiz Ve kızlarımızı odaya kapamamız gerektiğinin çok iyi farkındaydı.

Ama 9 Ağustos'ta Milena'ya yazdığı mektubun hiçbir masum yanı yoktur. Bu mektup belki de öbür mektupların hepsinden daha ünlüdür. Kafka ile ilgili her bir kitapta, sıkıntılı bir adamın karanlık iç dünyasını kendini kurtaracağım umduğu kadına anlatabilmek için giriştiği cesur çabayı yansıtan korkunç bir dürüstlük örneği gibi alıntılanır.

Küçücük Bir Şey

Birçok mektubun arasında bu en iyi bilenen mektupta Kafka Milena'ya cinselliği ilk kez tattığı geceyi ve Viyana ormanlarında onunla yaşadığı sorunlara bunun yol açtığını anlatır (Kafka'nın nefes kesen noktalamasını ve zaman kipinde yaptığı ufak bir hatayı olduğu gibi bıraktım):

Otele gittiğimizde kadın biraz çirkin bir şey yaptı (şimdi söylemeye değmez), biraz pis bir şey söyledi (şimdi söylemeye değmez) ama onların anısı kaldı, o anda anladım bunu unutmayacağım [Ansızın gelecek zamana geçiş güven sarsıyor ve (Pasley'in Eleştirili Baskısı'nda korunduğu gibi) Şato'nun ilk paragrafında ansızın geniş zamana geçilmesini âkla getiriyor.: "K. tahta köprünün üzerinde uzun zaman durdu. Bu köprü ana yoldan eve gider..." (italik benim). Kafka burada mektupta olduğu gibi durumun gerçekliğini iyice belirtmek için bundan yararlanır.] **ve aynı zamanda biliyordum ya da inanıyordum, biliyordum ki bu çirkinlik ve pislik dış görünüşüyle hiçbir şeyle ilgili değildi, içten içe bununla ilgili olmalıydı ve bu çirkinlik ile pislik (onun küçücük bir hareketi ve küçücük bir sözü bana verilen küçücük bir işaretti) beni delicesine bu otele çeken şeyin ta kendisiydi, yoksa ben ondan bütün gücümle kaçardım. Ve her zaman o zaman olduğu gibi kaldı. Bedenim, çoğunlukla yıllarca suskun kaldıktan sonra, biraz çirkinlik, biraz belirli bir çirkinlik, hafif tiksindirici, acı verici, pis bir şey için duyulan arzuya dayanamaz halde sarsılırdı, bunun en iyisinde bile benim için ondan bir şeyler vardı, biraz kötü bir koku, biraz asit, cehennemden bir parça.**

Bu hikâye genellikle biyografik bir gerçek gibi ele alınır; Milena'ya tutkun ama her ne pahasına olursa olsun doğruya da tutkun bir adamın cesur itirafıdır.

Ama işin doğrusu tahmin edeceğiniz gibi çok farklıydı.

Açıkça Söylemek mi?

Her zaman olduğu gibi bağlam her şeydir. Kafka Milena'ya aşkından durup dururken büyük bir itirafta bulunmaz. 8-9 Ağustos 1920'deki minik mektup fırtınasıyla birlikte bunu da yazar. Bu tam da Milena onun için kocasını terk etmeyeceğini söyledikten ve kendisiyle yeniden buluşmaktan neden böyle "korku" duyduğunu sorduktan sonra olur.

Bütün o tumturaklı sözlerin altında ne olduğu bellidir. Kafka sıvışmıştır ve bunu bilir. Birlikte geçirdikleri harika dört günden sonra Milena (Brod'a yazdığı gibi) Viyana'ya gelip kendisini görmesi için Kafka'ya "telgraf çekmiş, telefon etmiş, mektup yazmış ve Tanrı aşkına yalvarmış" ama o gelmemişti. Cesaretle Milena'nın ona ait olmasını istemek yerine uygun bir buluşma planlamak üzere eskimiş tren tarifesinin tozunu silkip göndermiştir (Milena kocasının onu Kafka'yı "dövüp boğazlamak" ile tehdit ettiğini söylemişti, belki davranışının bununla bir ilgisi vardı). Şimdi de Milena Kafka'nın korkusuyla başa çıkamayacağını

söylemektedir.

Kafka yaşamında ilk kez gerçekten (ve ciddi biçimde) reddedilmiştir. İlk kez gerçek bir kadını istemiş ve onu kazandığına gerçekten inanmıştır –onun uğruna nişanlısından henüz ayrılmıştır– ama Milena iyice düşünmesi gerektiğini bildirmiştir. Ve bu kuşkuların kendi "cinsellik" korkusuyla ilgili olduğundan emindir.

(Milena kendisi de bunu doğrular: Daha sonra Brod'a yazdığına göre her şeyi mahvetmişti çünkü bedensel arzuları olan fazlasıyla dünyevi bir kadındı. Kocasını terk edip "dünya zevklerinden elini eteğini çekmiş" yaşamayı kabul edememişti. Kafka'yı ve yazdıklarını ne kadar severse sevsin ondan, mektup yazmaktan ve sanki nefes alamazmış ya da ayakları acırmış gibi gözlerinin içine bakmaktan daha fazlasını istemişti).

Kafka Milena'ya ünlü itirafını yazarken işte bu ruh hali içindedir. Kafka hiçbir erkeğin duymak istemediği biçimde reddedilmiştir. O da bütün insanlar gibi incinen bir insan olduğuna göre tepkisini yaşamına ilişkin nesnel bir açıklama gibi kabul etmeden önce belki buna daha yakından bakmamız iyi olur.

İki Büyük Patlama

"Babaya Mektup"ta (bir yıl önce yazılmıştı) Kafka, sıradan bir şey gibi genelevlerden söz ederek ergenlik yaşında onun kafasına bunun "pis" olduğunu ilk kez sokan babasını suçluyordu. Şimdi de "Milena'ya [hâlâ evlidir] mektup"ta "biraz belirli bir çirkinlik" saplantısının nedenini bir kızla geçirdiği ilk gecede arıyordu.

Başka bir deyişle, cinselliğin pis olduğu duygusuna kapılmasına yol açan elmayı nasıl yediğini anlatan iki farklı öykü vardı. Masumiyetini yitirişiyle ilgili bu öykülerin ikisi birden doğru olamaz. Yaşamınızın aralarında yıllar bulunan *iki* büyük ruhsal patlamasını bir tutamazsınız ve her ikisini de azımsamadan aynı soruna neden gösteremezsiniz.

Kafka sözde ruhsal geçmişini tamamen anlattığı kişiye göre ayarlıyormuş gibi görünüyor. Milena'ya ne ileri sürmüş olsa da cinsel zevklerin bir gecede oluşmadığını ve "biraz belirli" bir küçük kabahate bağlı olmadığını biliriz. Grete Bloch'a, kızın kürk etolünün görüntüsünün kendisini rahatsız ettiğini ve aynı aksesuarı kız kardeşlerinin dolabında görünce de çoğunlukla sıkıntı duyduğunu söylemişti. Eylül 1907'de Hedwig Weiler'e şöyle yazar, "kürk ürkmüş bir kızı fazlasıyla gizler ve yalnızca kendisi çok fazla hayranlık uyandırır ve de acı verir." Bıçaklanmaya ya da dilimlenmeye ilişkin feci mazoşist imgeleri o kadar iyi bilinir ki burada yeniden alıntılamaya pek gerek kalmaz. 1911 (30 Kasım) tarihli günlüklerinde ortaya çıkan bundan daha dehşet verici hayallerinde vejetaryen Kafka et yenen ve makattan ceza verilen bir sefahat âleminde kendi kurallarını yıkmayı düşünür:

> **Füme pirzola etinin uzun parçalarım ısırmadan ağzıma tıkıyorum ve sonra aşağıda arkamdan dışarıya çekiyorum midemi ve bağırsaklarımı parçalarcasına.**

Ne kadar gem vurulmamış bir fahişe ile olursa olsun birlikte geçirilen bir gecenin bütün bunları doğurduğunu sanmıyorum; ayrıca daha, sımsıkı bağlanmış önlük iplerine olan saplantısı da var.

Ama Kafka'nın 9 Ağustos 1920'deki ünlü itirafı otobiyografik bir *gerçek* değil de sizce başka nedir acaba?

Bunu anlayabilmek için yalnızca alıntılanan bölüm yerine bu hikâyenin bütününe bakmalıyız.

Pornografik Melodram

İlk gecemi anımsıyorum. O zaman Zeltnergasse'de oturuyorduk ve karşımızda bir şekerci dükkânı vardı, kapı ağzında her zaman bir tezgâhtar kız dururdu, üst kattaki odada dolaşıp duruyordum, yirmi yaşımı biraz geçmiştim, devlet sınavına girmek için odaya tıka basa doldurduğum saçma sapan şeylerle uğraşmayı bir an bırakmadan bir aşağı bir yukarı geziniyordum. Yazdı, yılın o zamanı, çok sıcaktı. Dilimde korkunç Roma hukuku ikide birde pencerenin önünde duruyordum, en sonunda işaretlerle anlaşarak bir buluşma ayarladık. Onu saat 8'de alacaktım ama o akşam aşağıya indiğimde orada zaten başka bir adam vardı, neyse bu pek bir şeyi değiştirmedi, ben bütün dünyadan korkuyordum, o yüzden o adamdan da korktum, adam orada olamasaydı bile ben *yine* ondan korkardım. Kız adamın koluna girmesine rağmen bana takip etmemi işaret etti. Ve böylece Schützeninsel'e parka geldik ve orada bira içtik, ben masadaydım, sonra çıktık, onları izliyordum, yavaşça kızın apartmanına geldik, et pazarının oralarda bir yere, adam orada veda etti, kız aceleyle eve girdi, o yeniden çıkıp yanıma gelene kadar bekledim ve Kleinseite'de [nehrin karşı yakasmda bir otele gittik. Bunların hepsi sinir bozucu, heyecanlı ve çirkindi, otelden önce bile ve otelde farklı bir şey yoktu. Ve sabaha karşı, hâlâ sıcaktı ve güzeldi, eve Charles Köprüsü'nün üzerinden geçip döndük, kesinlikle mutluydum, ama bu mutluluk bedenimin sonsuz yaygarasından biraz kurtulmamdan geliyordu, her şeyden önemlisi mutluluk bütün bunların *daha da çirkin* ve *daha da pis* olmamasından geliyordu. Kızla ondan sonra bir kez daha beraber oldum, sanırım iki gece sonraydı, her şey ilk seferki gibi iyiydi, ama ondan hemen sonra sayfiyeye gittim, bir kızla biraz kırıştırdım, ve Prag'a döndüğümde tezgâhtar kızı görmeye bile dayanamıyordum, ona tek kelime söylemedim, kız (benim açımdan) benim baş düşmanımdı oysa iyi huylu, samimi bir kızdı, bana anlamadan bakıyordu. Düşmanlığımın tek nedeninin bu olduğunu söyleyemem (çünkü kesinlikle öyle değildi), otele gittiğimizde kadın biraz çirkin bir şey yaptı (şimdi söylemeye değmez), biraz pis bir şey söyledi (şimdi söylemeye değmez) ama onların anısı kaldı, o anda anladım bunu unutmayacağım ve aynı zamanda biliyordum ya da inanıyordum, biliyordum ki bu çirkinlik ve pislik dış görünüşüyle hiçbir şeyle ilgili değildi, içten içe bununla ilgili olmalıydı ve bu çirkinlik ile pislik (onun küçücük bir hareketi ve küçücük bir sözü bana verilen küçücük bir işaretti) beni delicesine bu otele çeken şeyin ta kendisiydi, yoksa ben ondan bütün gücümle kaçardım.

Ve her zaman o zaman olduğu gibi kaldı. Bedenim, çoğunlukla yıllarca suskun kaldıktan sonra, biraz çirkin, biraz belirgin bir çirkinlik, hafif tiksindirici, acı verici, pis bir şey için duyulan arzuya dayanamaz halde sarsılırdı, bunun en iyisinde bile benim için ondan bir şeyler vardı, biraz kötü bir koku, biraz asit, cehennemden bir parça.

Sıcak bir akşam, gelecekteki mesleği için ders çalışan sıkılmış genç adam, yukarıdaki orta sınıf penceresinden aşağıdaki tezgâhtar kıza bakmak için verilen aralar, o sır, gizli aşk randevusunun sessiz işaret dili; kuşkusuz bunlar on dokuzuncu yüzyıl sonundan kalma bir dizi erotik imgedir.

Bunlar neredeyse Schintzler'in adı kötüye çıkmış, harika ve çoğu zaman yasaklanmış *Reigen (Halka Şeklinde Yapılan Dans*) adlı oyunundan alınma bir sahneydi; Kafka bu oyunu kesinlikle biliyordu ve (Schnitzler'in çoğu yapıtının tersine) beğeniyordu.

Kafka'nın bu mektubu kime yazdığı düşünülecek olursa kızın, arkasından Kafka'ya işaret ettiği kocasına benzer adam tipi buraya çok uygun görünüyor. "Biraz" sözcüğünün tekrarı kulağa kesinlikle saplantılı gelir. Aslında hepsi nesnel bir anıdan çok pornografik bir yazı gibi gelmeye başlar. Ne de olsa günümüzün pornografik yazını aynı Kafka'nın zamanındaki gibi *pis*, *edepsiz*, *biraz/küçücük, yaramaz* benzeri ne anlattığı tam bilinmeyen özel sözcüklerle doludur (Joyce'un Leopold Bloom'u *yaramaz ve diri* sözcüklerinden elinde olmadan heyecanlanır).

Ve Kafka'nın sözde feci ilk cinsel deneyim hikâyesinde *eksik* olan bir şey vardır. Kendi cennetlerini ve cehennemlerini anlatan *bütün* pornografi yazarlarında *olmayan* şeydir bu. Kızların da her zaman (neden olduğu bilinmese de) en az erkekler kadar âlem yapmaya istekli oldukları "pornografik cennet"e gereken yalandır. Yeniden bakın: Kafka bir şekilde aralarında geçen *para ödeme hareketinden* hiç söz etmez. Başka bir deyişle, Kafka'nın hikâyesinin asıl temel konusu -her şeyinden anlaşıldığı gibi ilk cinsellik deneyiminin paralı oluşu-' anlatıcı tarafından gizlendiği gibi o günün dillindeki *tatlı kızlar* ve *ayrı odalar* gibi deyişler gayet iyi bilinen bu gibi şeylerin üzerine özenle bir perde çeker.

Ama Kafka'nın 9 Ağustos'taki itirafları bu hikâyeden ibaret değildir. Kafka aynı mektubun (daha az alıntılanan) başka bir bölümünde Milena'ya Merano'daki otelde "sabah akşam" oda hizmetçisini baştan çıkarma planları yaptığını söyler. Daha sonra bulduğu "kollarıma atılan istekli kız" dediği kızın söylediklerini "kendi dilime tercüme etmek zorunda kaldım" der. Kafka'nın bunları *gerçek anlamıyla* kitaplarının çevirmeni olan ve o aynı otele gelmeye neşeli bir havada davet ettiği ve kocasından ayrılırsa kirasını ödemeyi teklif ettiği bir kıza yazdığını unutmayın.

Bunların hepsi doğru muydu? Gerçekten oda hizmetçisini baştan çıkarmayı "sabah akşam" planlamış mıydı? Gerçekten (Alman olmayan) bir başka "istekli" kız bulmuş muydu?

Eğer bu doğruysa, Kafka 1920'de (hasta ve Julie ile nişanlı olmasına ve Milena'ya tutkuyla yazmasına rağmen) hizmetçi sınıfından kızları baştan çıkarmadan duramıyordu demektir. Eğer bütün bunları uyduruyorsa, duygusal bir kampanya çerçevesinde kendisiyle ilgili bu şaşırtıcı "doğrulan" uydurabiliyor demektir.

Muhteşem bir gerçek itiraf mı yoksa hınçla anlatılan bir öykünün gayet olağanüstü bir örneği mi? Her iki açıdan da bu hikâye Milena'nın sonradan oluşturulmasına büyük katkıda bulunduğu resme zar zor uyar; Kafka'yı bu dünyaya göre fazla duyarlı ve dürüst gösteren resme.

Tertemiz Lekesiz Bir Yürek

Kafka'nın olağanüstü "Zürau Aforizmalan"ndan biri kadına *bakışın* iyi bir şey olduğunu ama bundan doğan *cinselliğin* kötü olduğunu ima eder: "Ve böylece İyilik bizi Kötülüğe sürüklemiştir, kadına bakmak bizi onun yatağına sürüklemiştir." Bu deyiş Kafka'nın iki yıl önce Viyana ormanlarında panik içinde Milena'nın gözüne bakmasından önce söylenmiştir ve ıstıraplı cinselliğinin izlediği düz çizgiyi akla getirir.

Mesele Milena'nın çıplak genç bedenini görünce Kafka'nın neden ıstırap duyduğudur. Ne de olsa on iki yıl önce tatlı Hansi'nin erkek çocuğunu andıran bedenine bakarken ya da iri yan ve büyük göğüslü bir sarışınla Trocadero'daki *özel odada* zevk duymakta pek zorlanmışa benzemiyordu.

Bunun temelinde yine geçen zaman vardır çünkü Kafka'nın cinsel ıstırabının en ilginç ve açıklayıcı yanı *geçmişidir.*

Gerçek şudur ki Brod'a yazdığı ilk mektuplarda böyle bir ıstırabın hiç sözü geçmez. Kafka sonradan neye karar verdiyse (ve kendini inandırdıysa, Milena'ya ve bir bakımdan da babasına ne yazdıysa) cinsellikten iğrenmesi ve suçluluk duyması -daha önce gördüğümüz gibi-*Ametist* okuru kentli bir bekâr olarak sıkça Trocadero'ya gittiği havai günlerinin bir parçası değildir.

Başka bir deyişle, Kafka'nın ünlü cinsel kaygıları doğuştan gelmez ya da küçük yaşta babası tarafından verilmemiştir ya da eğlence için bir geceliğine birlikte olduğu kızın unutamadığı pis sözcüklerinden saplantı haline de gelmemiştir. Bu, Kafka yaşlandıkça *ortaya çıkmış* bir durumdur; artık ya gençliğindeki (o zamanlar kentli bir genç adama çok uygun görülen) cinsel zevklerinden vazgeçmek ya da ortaya çıkacak sonuçları (yalmz bir yaşlı adam olarak cinselliği para karşılığında yaşamayı) göze alacaktı.

Artık orta yaşlı bir adam olan Kafka gençliğinde genelevlerde, fahişelerle, eğlence için birlikte olunan kızlarla, görsel pornoyla ve okunacak sıra dışı malzemelerle oluşturduğu "pis" cinsel zevklerini kabul etmekte zorlanıyordu. Oysa en sonunda (Felice ya da Julie'ye benzemeksizin) gerçekten delice arzuladığı, entelektüel yönden eşiti, onu sevdiği anlaşılan ve kendisinin en önem verdiği şeyi, yazdıklarını anlayıp seven bir kadınla birlikteydi.

Bu yazın tarihinin tam anlamıyla trajik anlarından biridir; büyük bir film yönetmenin kolaylıkla seyircileri ayağa fırlayıp "Hadi *söyle* ona! Ona *güven*!" diye haykıracak duruma getirebileceği bir andır. İnsanların yeni bir yaşam sağlayacak can alıcı şeyi bir türlü *söyleme-dikleri* o müthiş harika Çehov sahnelerindeki gibi bir an.

Ve Kafka o mektupta Milena'ya gerçekten yapmaktan hoşlandığı şeyleri anlatmaya *çalışır* ama sonuna kadar gitmeye cesaret edemez. *Şato*'da Frieda ile sevişirken "ben" diye yazamadığı gibi şimdi de gerçekten yapmaktan hoşlandığı şeyleri Milena'ya söyleyemez. Ancak *bir hikâye* ile ima eder.

O gece (iddia ettiğine göre) olan ve şimdi -nasıl oluysa olmuşcinselliğine hükmeden o biraz pis şey *nedir*? Bilemeyiz ve bilmemiz de gerekmez. Önemli olan, neyse ne, Kafka bunu düzgün bir kıza resmen *söyleyemez.* Şu eski pornografik melodramdan bir türlü kurtulamaz: Bir kız ya eğlence için gece kulüplerinde gezen (ve bir erkeğin pis yönünü ortaya çıkaran) Hansi gibidir ya da evli, yazından anlayan, orta sınıftan (bir erkeğin temiz yönüyle temiz şeyler yapan) Milena gibi, ikisi asla birlikte olmaz. "Ben pisim Milena, her şeyimle pisim, işte bu yüzden temizliği haykırıyorum" (20 Ağustos, 1920).

Kafka dünyanın böyle olmasını istemez. Ama elinden tutan birisi olmayınca bunun ötesine geçemez. Kafka'nın can alıcı hamleyi Milena'nın yapmasına, (bırakın söylemeyi) yazmaya bile pek cesaret edemediği ama söylemeye çalıştığı şeyi daha açıklamadan *önce* bunun bir zararı olmadığını söylemesine gereksinimi vardır. Ne yaparsa yapsın kabul edeceğinden *önceden* emin olmak ister.

Yarattığı taşralı adam gibi Kafka da birisi yaptığının doğru olduğunu söylemeden onu göze alamaz, bu da zaten bir şeyi göze alamamak demektir. Bir film kahramanının kız arkadaşına "Evet! Önce bana hiçbir şey olmayacağını söylersen sana her şeyi anlatmayı göze alırım," dediğini düşünün. Bu çok saçma olur, ancak (tamamen değişimle ilgili) bir dramda değil de

(tamamen durağanlıkla ilgili) bir komedide görülebilir. Kafka'nın harika imgelerinden bir başkasında dile getirdiği gibi merdivene çıkarsan, evet, düşebilirsin ama çıkmazsan, bil bakalım ne olur? Kendini yine yerde bulursun, hem de belki değil kesinlikle. Daha sonra acı bir biçimde pişmanlık duymasına rağmen Milena gerçek hayatta (anlayışla karşılanacağı gibi) evliliğini tamamen tehlikeye atıp Viyana'ya giden trene atlamadan önce Kafka'ya gerek duyduğu açık duygusallık çekini vermeye hazır değildi. Bu mektuptan kısa süre sonra buluştular ama hafta sonu kaçamaklarının iyi geçmediği bellidir. Bundan sonraki mektuplarda "yalanlar" dile getirilirdi ve bundan sonra da sevgili olarak buluşmadılar. Kafka yine yalnız kaldı, Milena ise pişmanlıktan ve suçluluktan dünyaya kendisini ne kadar saf, temiz ve duyarlı bir dâhinin sevmiş olduğunu söylemeye itildi.

Kafka'nın bu ilişkinin sonunu getiren düşünce biçimi erkek imgeleminde yaygındır. Arzulanan kötü kıza karşı sevdiğiniz iyi kızın hikâyesi kurmaca yazının en sık yararlanılan çekici güçlerinden biridir, romanda ya da filmde, Hollywood'da ya da Bollywood'da olabilir. Brod da *Ametist*'e yazdığı hafif porno öyküsünde aynı temayı gülünç yönden işlemişti: Adamın biri durumu o kadar iyi idare eder ki yuvarlak hatlı bir dilberle sevişirken aynı anda gerçek kız arkadaşıyla telefonda konuşur.

Saf olmadığınızı, pis olduğunuzu söylemek sizin derin olduğunuzu göstermez. Aslında, (nefsi köreltmeyi ve tövbeyi gerektiren) samimi dinsel inançtan sıyrılınca ruhun bu görüntüsü açıkça söylemek gerekirse banaldir. James Joyce da Leopold Bloom'a aynı kolay modern dövünmenin gülünç modern bir biçimini uygulatır. Sakat Gerty MacDowell ile tek taraflı olarak hayalinde yaşattığı birleşmenin ardından ıslanan gömleğini düzelten Bloom için şöyle der: "Nasıl da hayvan gibi davranmıştı. Yine mi aynı şey? İyi kalpli tertemiz bir ruh ona seslenmiş, o ise iğrenç biri olduğundan nasıl karşılık vermişti?"

Evet, Kafka cinsel zevkleri konusunda rahat değildi ama kendini kötü kızlarla iyilerle olduğundan daha rahat hissetmek (sonra da bunun yüzünden kendini kötü hissetmek) azizlik belirtisiyse, başlarına konacak halkayı sırada bekleyen bir sürü erkek vardır.

Yaşamınızı Harcamadan Önce Neden Kafka Okumalısınız

Kafka şu ünlü sözleri söylemiştir: "**Ben bir başlangıç ya da bir sonum.**" Kafka'nın yan yarıya haklı olduğu görülür: teknik yönden o bir sondu: hiç kimse onun yolundan daha öteye gidemez. Ama tema açısından bir başlangıçtır. Kafka'nın büyük teması -bu gerçekten *onun* büyük temasıdır çünkü Nietzscheci bir soydan gelmesine rağmen bu temayı yazında hiç kimse dile getirmemişti çağdaş dünyamızın bitip tükenmez ruhsal gerilimidir.

Kafka modernliğin ve liberalizmin ne kadar *bitkin düşürücü,* bireyciliğimizin ne kadar anlamsız olabileceğini bilir. Onun yapıtları Eski Adetlerin baştan çıkarıcı imgeleriyle, babalarla, mahkemelerle, şatolarla, imparatorlarla, zamansız Kanunlarla doludur. **Kafka'nın düzyazısı bu baştan çıkarıcılığı kutsallaştırır. "Çin Şeddi" öyküsünde birlik içindeki insanların şanını anlatırken düzyazısı şiire çok benzer bir hal alır. *Dava*'da yasal tartışmaların umutsuzluğundan ve Josef K.'nın yanılsama içindeki yalnız modem ruhunun üzerinde o kadar uzun süre durulduktan sonra ölmek üzere olan adamın Kanuna Giden Kapıdan sızan ışığı görüşünü anlatırken coşan Kafka'nın dili günışığı duygusu verir. [** Kafka'nın Almancasının olağanüstü gücü görünenin altında yatan şu duygudan gelir: Karşımızda kendini sürekli

denetleyen gizli bir şair, her an kendini bırakıp Incil'in ya da Goethe'nin (ya da belki Stefan George'nin) diliyle yazmaya başlayabilecek tam bir çağdaş adam vardır. Bu durum doğası gereği açıklanmak bir yana kesinlikle kanıtlanamaz.]

Kafka kaderin, bizleri sonsuza dek süreceği varsayılan değerlerin kucağına geri götürecek bir oyununun derin ve karanlık çekiciliğinin farkındadır. Kartalların ve borazanların, kesinliklerin ve efsanelerin, *ait olmanın* sorgulanmayan ve sorgulamayan sıcaklığının özlemini çektiğimizi bilir. Hepimiz, papazın korodaki oğlanın başını neden okşadığı, yöneticilerimizin yasal ya da yasalarımızın adil olup olmadığı konusunda kaygılanmaya yer olmayan daha basit bir dün-yayı arzuladığımızı kolaylıkla görebiliriz. "Ceza Sömürgesi"ndeki liberal, akılcı "bilim yolcusu" gayet iyi bilir ki burada bir şeyler yolunda gitmemektedir ama eyleme geçmenin getireceği sorumluluktan korkar ve zaten kendisine düşen Beyaz Liberalin Görevinden kaçar. Ve o bile elinde olmadan "eski günlerin gücü"nü hisseder.

Kafka'nın yapıtları çağdaş laik insanın her türlü bitkinliğiyle ve her şeyden kaçıp kurtulma isteğiyle yüklüdür. Kafka bizleri yanılsama içindeki kahramanlarının ardından o kadar uzaklara götürür ki onların yanılsamalarını kabullenmekten başka yapacak şeyimiz kalmaz. Biz de kendimizi Kanuna Giden Yolun kuralını, Mutlak Teslimiyeti, Şatoya girişi, Babanın onayını, İmparatorun Haberini öğrenmeyi arzular halde buluruz...

Ama Kafka dünyayı ona kanmayacak kadar açıkça görür. Sözde ölümsüz güçlerin doğumundan otuz beş yaşına kadar yasalara saygılı bir uyruğu olduğu içi boş Habsburg imparatorunun gücünün aslında yalanlara, yanılsamalara ve bizim korkumuza dayandığını bilir. Hepsi Dostoyevski'nin Yüce Sorgucusunun küçük bürokratik örnekleridir: **Yüce sözler söyler sonsuz iddialarda bulunurlar ama ödünç cüppeler giyerler, kirli çamaşırları görünür, porno malzemeleri açıkça ortalarda durur ve adaleti canlandıran halka açık törenleri çürüyüp kokuşmuş cinayet ayinlerine dönmüştür.**

Tanrı (Hristiyanların inancı) ölüp gömüldüğüne göre (Kafka Nietzsche'nin bu en önemli imgesini *Dava*'nın katedral sahnesinde açıkça kullanır) artık her şey bir tek şey içindir: **Dünyevi iktidar.**

İnsanların kendilerini (ve başkalarını), dinlenmesi engellenmiş **cep telefonlarında** bütün ihtişamıyla betimlenen cennet çeşmelerinin hayallerine kaptırdıkları bir çağda Kafka'nın eski alışkanlıklarından vazgeçemeyen modern insanların başına gelenleri anlatan kara mizah öyküleri için bundan daha uygun bir zaman olamaz. O hepimizin böyle arzuları olduğunu herkesten iyi bilir ama hayatınızı ziyan etmenin bir yolunun kendinizi bunlara kaptırmak olduğunu da bilir.

> **Azizlere mahsus, öyle mi?**
>
> **Hayır,**
>
> **Kafka bundan çok daha ilginçti. Biz bu yüzden hâlâ onun kitaplarını okuyoruz. Ve de her zaman okuyacağız. Ve bu yüzden her zamankinden çok şimdi okumalıyız.**

Sh: 189-205

Kaynak: James Hawes, **Hayatınızı mahvetmeden önce neden Kafka okumalısınız**, Kitabın özgün adı: Why You Should Read Kafka Before You Waste Your Life, Türkçesi: Suğra Öncü Sel Yay, Birinci Baskı: Mart 2010, İstanbul

NİÇİN İNTİHAR?

Dostlarım toplanın öldüğüm zaman,
Yalanı o günlük bir kenara atın.
Tutunuz tabutun bir kenarından,
Bir derin çukura beni fırlatın.

O. Seyfi ORHON

Hzl: Pınar Çekirge

ŞARTLI ŞURTLU... HER TÜRLÜ PAZARLIĞA AÇIK OLAN İNTİHARLAR..

«Her intihar salgını altında bir ekonomik ya da siyasal bunalım yatar,» demiş Durkheim. Peki, ya show amaçlı, koşullu intiharları nasıl açıklamalı?

Son yıllarda iş temini, sevgiliye kavuşma pazarlıklarına dönüşen intiharlara boyalı basında, özel televizyon kanallarında sık sık yer verilmekte.

Boğaziçi Köprüsü intihar makinesi haline dönüştürülmekte adeta... Bir de Atakule var... Nedense Haliç, Galata, Fatih Sultan Mehmet köprüleri pek revaçta değil... Sahi, bir de yüksek binalar var.

«Üzerime gelmeyin atlarım ha... Zehra'yı vermediler... nedeni bu... ölünce kabrime gelmesin anam da... atıyorum kendimi» tehditlerinin ardından anlaşma zemini için koşullar sürülüyor ortaya. A, acaip bir pazarlıktır başlıyor. Çıkar hesapları dökülüyor ortaya...

«İş bulun vazgeçeyim!..»

Medya orada. Foto muhabirleri, istihbarat servislerinden stajyer öğrenciler. Tüm reality show'lar elbette. A takımı örneğin, Böyle Gitmez ekibi, Fato, Sıcağı Sıcağına koşup geliyorlar olay mahaline. Aman, haber atlanmasın! Kameralar çalışmakta. Malum rating olayı.

«...atlarım ona göre...»

Çekişme devam ettikçe, Fato sinirlenmeye başlıyor. Yumruklarını sıkıyor... 12 Eylül'den beter edecek çatıdaki adamı eline geçirse...

«Yaklaşmayın dedim... durun!..»

Derken polis müdahale ediyor. Karga tulumba yakalayıp, tartaklayarak ekip arabasına bindiriyorlar intihar girişimcisini...

Hiç unutmam, geçtiğimiz yıllarda ***Nedim Saban'ın sunduğu Dr. Stress*** programında intiharı tartışırken bu kurtarılmışlardan biri vardı karşımda. Genç bir delikanlıydı, bıyıkları yeni terlemiş... Nasıl kurtarıldığını anlatıyordu. Tam köprü parmaklıklarından kendini boşluğa atacakmış (gibi yaparken) ki arabasıyla geçmekte olan ünlü bir sporcu karışmış işe. İkna etmiş kendisini. «Yaşam güzel,» demiş... taşı sıksan suyunu çıkarırsın, hem ben de yardım ederim sana, sahip çıkarım filan, demiş. Medya günlerce yer vermiş bu kurtuluşun öyküsüne.

Sonra unutulmuş, anılmaz olmuş. Delikanlı bir bakmış ki pabuç pahalı, ünü sönmekte... özel kanallarda boy göstermeye başlamış...

Şaşkınlıkla dinliyordum anlattıklarını. Allahına sevmiş o kızı... ama gariban ya, vermemiş ailesi. Boynu bükükmüş ne de olsa, acıların çocuğuymuş. (Tam arabesk makamında bir söyleşi işte) Topraktan bir canmış alt tarafı... duysunlarmış abileri, ablaları feryadını artık. Duyup da bir iş filan... Zaten kendisini kurtaran sporcuya da kırgınmış. Sahip çıkmamış, sözünü tutmamışmış. Bir daha intihar ederse, bitirecekmiş işi... o kadar!

İntihar 'gibi' intiharlar işte. Yalancı, sahte, çıkar amaçlı,shovv'a yönelik, heyecan yaratmak, ilgi toplamak adına edilen (!) intiharlar... Abuk sabuk intihar girişimleri.

Yeşilçam'da bir zamanlar pek yaygındı bu reklam intiharları. **Kaç aktrist gündemde kalabilmek amacıyla sahte intiharlara sığınmıştı. Saçlar kuaförden yeni çıkmış... yüzde bol fondöten ve allık.:, takma kirpikler, rimeller hep yerinde.**

Tabii, bu sahte, 'mış' gibi intiharların bazen dozu kaçıyor. Hiç düşünmezken ölmeyi, bok yoluna gidivermek de var işin içinde.

Bir bakıyoruz, medya intiharı doluyor diline, bilmem hangi promosyonun bilmem kaçıncı mega kuponu kadar ilgi topluyor intihar halk arasında. Kanlı resimler de cabası.

İntihar medya ilişkisinde Savaş Ay'ın söyledikleri etkiliyor beni:

«Hasan Pulur'lar, Turhan Aytul'lar, Oktay Verel'ler, İlhan Turalı'lar, Ülkü Arman, Zeki Sözer gibi ustalar genç gazetecilere meslek adabını öğretirken: İntiharı, tecavüz olaylarını, aile içi cinsel tacizleri, ensesti yağ tenekesi gibi görün. Çok elzem olmadıkça bulaşmayın bu konulara. Hem üstünüzü başınızı, hem çevreyi kirletir, berbat edersiniz,» derlerdi.

İntihar bir anlık olay aslında. Bir anlık kekeleyiş. Bir tık sesi ve en bulaşıcı salgın yeryüzünde. Ve bu kitabı yazarken, ne denli tehlikeli bir şeyle oynadığımı alımlıyorum. Genç Werther'in intiharına öykünen insanlar geliyor aklıma. Televizyonda gösterilen bir filmden etkilenip damlara üşüşenler geliyor. Valentino öldü diye intihar eden, intihara kalkışan kadınlar geliyor. İntiharın alternatif bir ölüm biçimi olmaması gerektiğini özellikle belirtmem gerekiyor.

Sh: 44-46

BELKİ DE BİR ÖZENTİ...

Arabesk kültürün giderek intihar olaylarına sızmasını Faruk Güçlü şöyle anlatmakta:

«Kültürel bir temelden yoksunluğun, arabesk-gecekondu kültürünün etkisi özellikle genç nüfus üzerinde hızlı bir tesir gösteriyor: TV'de yayınlanan bir dizi filmin artisti kamuoyunda günün konusu olabiliyordu. İnsanlar filmde seyrettikleri bir artistle platonik bağlar kurarak âşık olabiliyorlardı. Ya da tip olarak hoşlandıkları, düşledikleri tiplere ya da çevrelere karşı büyük bir özenti duyabiliyorlardı. Hele bu insanların ekonomik ve siyasal bunalımla baş başa bulunmaları işi çözümsüzleştiriyor ve insanı kendi kendisini yok etme olayına kadar götürüyordu.

1980-1985 dönemini kapsayan ve Ankara anakent sınırları içindeki adli ve hastane kayıtlarını esas alan çalışmamız, erişilebilen 681 intihar olayından 28 tanesinin sinemadan,

basından ya da TV'de yayınlanan bir filmden etkilenerek zaten varolan açmazlardan kurtulmak adına intiharı seçtiklerini ortaya koymuştur. Sinema, basın ya da TV bunalımda olan insanlar için bir neden değil, yol gösterici bir sonuç olabilmektedir. Hele bu iletişim araçlarınca intihar olaylarının kahramanlık gibi gösterilmeye çalışılması, toplumumuzun genelinde varolan, erkek adam, yiğit adam vb. duyguları körüklemektedir. Ülkemiz genelinde kadınların intihara daha çok teşebbüs etmelerine karşın, erkeklerimizin daha fazla kendilerini öldürmeleri bunun en güzel kanıtı sayılabilir.»

Kahramanlarla açık ya da örtük özdeşim sadece ilk gençlik ya da çocukluk dönemleriyle sınırlandırılamaz elbette. Özdeşim, taklit yaşantımızın her döneminde yedeğimizdedir...

Kimi araştırmacılar, model özelliği olan televizyon iletilerini içeren dizilerin intihara karar vermiş kişileri etkilediğini ve intihar kararını çabuklaştırdığını ileri sürmektedirler. **Prof. Dr. Özcan Köknel'e göre; «İntihar etmeye kararlı ve bunu mutlaka gerçekleştirecek olan insanın, televizyondaki intihar iletisiyle daha çabuk intihar etmesi intiharları artırmamakta, yalnızca eylemi hızlandırmaktadır,» görüşü pek de geçerli değildir. Zira, Almanya'da intihar konusunu işleyen bir filmin TV'de ikinci kez gösteriminin ardından gençlik intiharlarının oran ve yoğunluğunda yavaş yavaş bir azalma saptanmıştır.**

Yirmi yıl önceydi sanırım. O zaman Şan Sineması vardı, şimdi bir yangın kalıntısına dönüşen... Kırmızı tonların hâkim olduğu, en güzel yerli filmlerin ardı sıra gösterime konduğu geniş, güzel bir sinemaydı Şan.

Filiz Akın'a hayrandım o yıllarda. Hiçbir filmini kaçırmazdım. Şan'da Acı Hayat'ı izledikten sonra çok uzun süre etkisi altında kalmıştım. Sıradan, ağır ağdalı bir melodramdı Acı Hayat. İki genç kan davası nedeniyle engellenmişler, birbirlerine yasaklanmışlardı. Çözümü intiharda bulmuşlardı sonunda. Uludağ'a gitmişlerdi. Arabayı durdurup birbirlerine sokulmuşlardı... Dışarıda tipi... soğuk bir ölümdü, ama yüzlerinde dingin bir ifade vardı kurbanların... bir tüp ilaç aldıktan sonra Uludağ'da karların arasında uykuya dalmak bir fantazi olmuştu benim için. Kendimi mutsuz hissettiğimde sıklıkla sığındığım bir fantazi...

Televizyon yayınlarının intihar iletileri üzerine şunları söylüyor Prof.Dr.Özcan Köknel:

«ABD'de intiharı önlemek için yapılan televizyon yayınlarının intiharı artırdığı saptanmıştır. Yapılan araştırmalar, kahramanları ünlü olsun olmasın, intiharla ilgili ya da intiharı konu ve sorun olarak alan televizyon yayınlarının özellikle gençler arasında az da olsa intiharı anlamlı biçimde artırdığı kabul edilmiştir.

Amerika'da toplumbilimci Philips ve Carstensen kitle iletişim araçlarıyla, özellikle televizyonda verilen intihar iletilerinin gençler üzerindeki etkilerini incelemek için bir dizi araştırmaya girişmişlerdir. Bu amaçla çeşitli televizyon kanallarında yer alan programlarından intihar ile ilgili olanlarını arşivlerden bulmuşlar, yine arşiv araştırmasıyla bu programları izleyen günlerde basında çıkan intihar olayları haberlerini toplamışlardır.

Bu programları izleyen günlerde intihar olaylarının artığı saptanmıştır. Öte yandan bu intihardaki bu artışın sayısal olmadığı da görülmüştür. Bu artış, intiharı konu alan dizinin, filmin çarpıcılığına, etki gücüne, süresine ve yayın saatine paralel olarak yükselmektedir.

1980 li yıllarda Fransa'da yayınlanan Nasıl İntihar Edilir adlı kitabın 1980'li yıllarda intihar edenlerin evlerinde bulunması bu etkiyi bir kez daha vurgulaması açısından değerlidir.

İntihar Durkheim'in dediği gibi, **«Bulaşıcı bir salgındır.»** İnsanlar, özellikle de gençler izledikleri, okudukları bir film ya da öykü kahramanından kolayca etkilenme onu taklide yeltenebilmektedirler. Olay bir merak, bir deneme, bir özdeşim, bir ilgi çekme olayıdır bu bağlamda ve risklidir.

Sh: 79–81

"SANATÇININ UYUMSUZLUĞU" DİYOR CEZMİ...

«Çok üzüntü duyuyorum,» diyor Cezmi Ersöz, **Kim dergisi**ne verdiği söyleşide: ***«Sanatçılardaki uyumsuzluk delilik,»*** diye tanımlanıyor, akli dengesini yitirdi deniliyor, psikiyatrik etiketler yapıştırılıyor. Bunlara şiddetle karşı çıkıyorum. Onları uyumsuzluğa iten yaşama, sevgiyle, büyük bir saflıkla, hasretle bağlanmış ve karşılığını görememiş olmalarıdır. Bir sebebi daha var: sanatçının suçluluk duygusu. Bütün olup bitenlerden, savaştan, sömürüden, adaletsizlikten dolayı sanatçının birey olarak kendini sorumlu görüp, bu yükün altında ezilmesi. Sanatçılar, dahası, yapıtlarının da bu dünyayı değiştirmede rol almasını istiyorlar. Fakat arzuladıkları gibi olmuyor. **Gogol**'de bunu görüyoruz.

Günlerce yemek yemeyerek sonlandırıyor hayatını.

Günlük yaşamın normal geçmesi yetmiyor sanatçıya, örnekse **Kaan İnce.** Onun intiharını birçok kişi anlayamadı. Okulda başarılı bir öğrenciydi, onu seven bir sevgilisi vardı. Genç yaşında çok başarılı şiirler yazıyordu. Bir gün Ankara'dan İstanbul'a geldi ve Ümit Oteli'nden kendini aşağıya attı. Burada, iyi bir aile, sevgili gibi kavramların çok önemli olmadığını görüyoruz. Sanatçı başka bağlarla bağlıdır yaşama... İçindeki özlemin nerede kırıldığını bilemeyiz bir türlü...

Tüm güzel duyguların sömürüldüğü, intihara ipoteklendiği bir düzende umarım, 'Ancak bir benzeri öldürür.' Cezmi Ersöz'ü, kendisi değil...

Haluk Giray, Kerime Nadir'e sorar: **«Günah bende mi?»**

Kerime Nadir'in anılarında intihar eden bir roman kahramanının apayrı bir yeri vardır kuşkusuz.

Anlattığım konuyu dikkatle dinleyen Ahmet Emin Bey:

Fakat, dedi; romanı intiharla bitiremezsiniz. Basın kanunu bunu yasaklıyor.

Oysa romanın bir intiharla sonuçlanması zorunluydu. Zira romanın kahramanı, yaşamına yön veren her düşüncede anormal duyguların baskısı göze çarpan, melez kanının kalbinde yarattığı isyan, onuruna düşkünlüğün doğurduğu bunalımlar kendisini sürekli olarak acılar içinde kıvrandıran bir gençti. Peşinde günahlar ve facialar sürükleyerek bütün ömrünü, vücudu berelenmiş tırtıl ya da kurt türünden bir varlığın ıstıraplı ve devamlı kıvranışları ile yaşayan bu gencin, ancak kendi varlığının katlini de yapmak suretiyledir ki, vicdanıyla dimağı sükuna kavuşabilecekti.

Ahmet Emin Yalman'ın ihtarı beni şaşırtmış ve üzmüştü.

Bu adamı öldürmeyip de ne yapalım, diye sordum.

Uzak bir yere gönderin!

Zaten uzaklardaydı. Kıtalar ötesinden geldi...

Daha uzaklara gitsin ve artık hiç gelmesin!

Bu gideceği yer öbür dünyadan başka neresi olabilir?

Siz romancısınız, bir yer uyduruverin!!?

Anladım, ne desem boştu. Müsveddeleri alıp matbaadan çıkmaktan başka yapacak şey yoktu.

Günah Bende mi? piyasaya çıktıktan hemen sonra gazetelerde yer alan bir haber Kerime Nadir'i hayli üzecekti.

> **ESRARENGİZ BİR SKANDAL**
>
> «Dün Marmara açıklarında boş bir sandal bulunmuştur. Sahibi bilinmeyen bu sandalda son sayfası açık duran, Günah Bende mi? adındaki roman dikkati çekmiştir. Anormal ruh bunalımlarını işleyen ve intiharla biten bu roman, şüpheli durumla ilgili görülmektedir.»

Haluk Giray'ı intihar ettirmek Kerime Nadir'i bir kaosun girdabına itmişti yok yere.

İNTİHAR GENİ Bulundu... 5 HT

«Dilek Girgin Çan'ın Kim (Nisan '95) dergisinde yer alan intihar konulu yazısını okuyordum. Sevtap geldi. Duymuş olmalıydım, resmen bir intihar geni bulmuş İngilizler. Şaşkınlıkla intihar geni mi, diye sordum. Başıyla 'evet'ledi Sevtap. Beyinde bulunan bir kimyasal madde olan 5 HT insanları intihara sürüklüyormuş... ve intihar geni 5 HT'yi dengeleyen enzimin çoğalmasına neden olmaktaymış. «Eyvah,» dedim sigorta şirketleri yandı. «Neden?» diye üsteledi Sevtap. **«Nedeni var mı, ya hayat sigortası yaptıracak insanlarda bu gen varsa...»** Sahi, hep intiharla ilgili yazdığım, konuştuğum için hayat sigorta poliçemi iptal ederler mi, dersiniz?

KÜÇÜK HANIMEFENDİNİN İNTİHARI

«Nedir bunca koşusu insanın Ölümle yaşam arasında Günler aylar ve yıllar Sevinçler, hüzünler arasında...»

Oktay Tuncer

Sıcak, bunaltıcı bir pazar günüydü, hatırlıyorum. Kanaldan kanala dolaşırken birden sepya rengi bir filme takıldım. İncecik, tığ gibi bir Zeki Müren hasret şarkıları söylüyordu. Göz altlarına hücum etmiş buğuyla gülümsemeye çalışıyordu Belgin Doruk. Birden, minik bir şerit belirdi ekranda: «Türk sineması Küçük Hanımefendisi, Belgin Doruk'u kaybetti...»

Donakaldım. Birkaç fotoğraf düştü aklıma. Birkaç eski film... bir dörtlük düştü: «Sabah artık, yorgun yüzler / Beklemenin ağırlığında / Herkes biraz yaşamdır belki / Herkes mutlaka ölümdür...»

İntihar etmiş olabileceğini düşündüm Belgin Doruk'un. Sanatçının intiharı «en bir» intihardı çünkü. Sarsıntı doluydu, depremliydi. Ünün doruğunda kendini bitiren sanatçıları hatırladım...

Janis Joplin aşırı dozda uyuşturucu

Elvis Presley yüksek dozda ilaç yüklemesi

Jimi Hendrix fazla miktarda esrar

Donny Hathaway, Jim Morrison aşırı alkol ve uyuşturucudan ölmüşlerdi. İntihar etmişlerdi yani. **Curt Cobain** gibi... **Cahide Sonku, Afife Jale** gibi...

Şerit bir kez daha geçti ekrandan: «Türk sinemasının değerli yıldızı Belgin Doruk...»

«Belgin Doruk kurtulmuştu... aramızdan kurtulmuştu. (Uzayan bir ölüm sessizliği / Koridorlara kokusu sinmiş / Boşluk gibi bir şey ürküten / Sonsuzluk gibi durmadan inilen)

İntihar, bir tespittir, diye yineledim. Tercihlerin tespiti. Giselle dudak büktü. Yaşadığım hepsi de müebbet onlarca sevgiyi anlamasını bekleyemezdim ondan. Belgin Doruk'un Akdeniz Şarkısı adlı filmini neden hiç unutamadığımı da...

«Tek kurtuluşun ölüm olduğuna inandığım pek çok an oldu,» diyor Belgin Doruk anılarında.

«İşte böyle bir gece vakti birdenbire ölmek istediğimi bir kez daha hissettim. Çünkü benim için tek kurtuluşun bu olacağına ilişkin bir duygu bir süredir bir soluk gibi vücudumda dolaşıyordu... orman içinde bir evde oturuyorduk. O gece yağmur yağıyordu... Özdemir yine tüm işkolikliği üstünde çalışma odasındaydı. Yani, ya Ankara'da, ya çalışma odasındaydı adam. Asla yanımda değildi. Zorunlu anlar dışında elbette. Birdenbire dünyada artık beni enterese eden, benim yaşamamı gerektirecek hiçbir şey kalmadığını hissettim. Tuhaf bir ruh hali elbette. Sağlıklı olduğu söylenemez. Ama beni oraya getiren koşullar çok önemliydi. Belki yağmurun o büyüleyici sesi, belki Bach'ın müziği, ortam bana cesaret verdi ve aldım elime bir kâğıt kalem ' Beni affedin. Yaşamak istemiyorum. Ben artık bu yaşamın yükünü kaldıramıyorum ' diye yazdım. Sonra da bir kutu hapı yutarak kendimden geçtiğimi anımsıyorum.

«Allah'tan Özdemir beni vaktinde bulmuş, Gül'lere haber vermiş onlar da bir ambulansla beni hastaneye kaldırmışlar. Şimdi düşünüyorum da niye Gül'e haber vermeden, ona duyurmadan, ona o acıyı çektirmeden direkt olarak kendi götürmedi hastaneye? Sorumluluksa, kocamsın. Bunu yapabilirsin... ama hayır, o daima benim her sorunuma kızımı ortak etti. Beni tek başına yüklenemedi...

«Doktorlar uzun süre, damarımı bulamamışlar iğne yapmak ve serum vermek için, ayak bileğimden yapmışlar müdahaleyi. Kurtulduğumu hissettiğim an, inan bana, ne sevindim, ne de üzüldüm. Demek ki çekilecek çilelerim varmış, yaşayacağım güzelliklerin yanısıra.

«Bir daha intiharı düşünür müyüm, diye sakın sorma bana. Buna ne yanıt versem, gerçek anlamda duygularımı yansıtamam. Kimi zaman ölmüş olmayı gerçekten çok istedim. Kimi zaman da yaşıyor olmama şükrettim. Düşünsene, ölseydim Gül'ümün, güzel Deniz'ini göremezdim. Yaramaz bızdığımı tanıyamaz, anılarımı yazamazdım. Ama ölseydim, belki çektiğim pek çok şeyi çekmezdim. O yüzden lütfen sorma... insan hali, hiç belli olmaz. Bir bakarsın, günün birinde bir kez daha en doğru çözümün ölüm olduğunu düşünürüm.»

İntihar, kuşkusuz bir tespitti. Tercihlerin tespiti... İç ve dış dünyalar uyuşmazlığa düştüğünde, başarı, ün, yalnızlık sindirilemediğinde, bunalım çoğaldığında yönelinen bir tespit... Margaux Hemingvvay'in intiharı gibi!

Sh: 30-35

SİZE BİR SUÇ ARMAĞAN EDIYORUMİÇ VE DIŞ SESLER

İntihar düşüncesi ne zaman başlar içimizde?

Rastgele bir sığınma, kaçma, kurtulma isteği yüreğimize düştüğünde mi?

Kaçma, sığınma düşüncesini reddedeceğimize ya da kısa bir süre sonra bütün bütün unutacağımıza, geliştirmeye, yüceltmeye, vazgeçilemezimiz kılmaya yöneldiğimizde mi?

İntihar tutkusu kesin karara dönüştüğünde mi?

Hayır, o bitiş oluyor. Karara dönüştüğünde eylem kaçınılmaz çünkü.

Ama başlangıcı ne bu tutkunun?

Bilemiyorum.

Bu saydığım evrelerin hangisinden ne vakit geçtiğimi de ayrımsayamıyorum şimdi...

Eflatun aldırışsız bir ifadeyle:

«Dünya nöbet kulübesidir,» diyor. «Bırakıp kaçmamız doğru olmaz.»

Thomas Aquinas acır gibi bir tonla mırıldanıyor:

«Hayat, Tanrı'nın insana bir armağanıdır.
Bu yaşamın ne zaman bitmesi gerektiğine de ancak Tanrı karar verir...»

Sanırım, her köşede yıkıcı güdülerimizi çoğaltabileceğimiz biri (birileri) ni umarsızca aramaktayız. Fotoğraflar, hayal kadın / erkekler... sonra kokain, diazem... jilet... Ve de birinin acı çekmesi, yere çalınması, ötekinin umursamazlığı, bencilliği kimin kimi daha önce seçtiğiyle mi ilintili? Ya da kimin daha önce yenildiğiyle, sayrısal tutkularını, intihar düşüncesini üretmekte kimin daha sabırsız, vurdumduymaz hatta korkusuz davrandığıyla mı? (Ölmekten çok korktuğum için mi, ölmek istiyorum bu kadar... bilmiyorum...)

«İntihar Yaradan'ın gayesine karşı gelmektir,» diyor Immanuel Kant. **«İntihar eden insan öbür dünyaya görevini yerine getirememiş biri olarak gider... isyandır yani...»**

John Locke aynı fikirde olduğunu belirtiyor:

«Hepimiz Tanrı'ya aitiz.
Ve dünyaya onun isteğiyle getirilmiş bulunuyoruz.
Üstlendiğimiz görevleri yüzüstü bırakıp gidemeyiz.»

Erkek yalanının okşayıcılığını arıyordu Giselle. Her saniyesi, her dokunduğu, her düşündüğü benim olmalı...

Oysa sömürülürdü her duygu. Her düşünce alaya alınır. Her dokunuş eskirdi zamanla. «Günün birinde ona bakarken sevmediğini anlayacaksın,» diyor Füsun: «Nefretsiz, öfkesiz bir karar olacak bu...»

İntihar ederek yakmak geleceğimi...

Erkek yalanının ıslak sıcaklığı, kayganlığı ölümüydü Giselle'in. Etinde yağmamış çiğlerin ışıltısıyla sokuluyor bana. «Ölü severdin hani,» diye soruyor. Susuyorum. Kafam karmakarışık... İç ve dış sesler, haykırışlar içimi üşütmekte...

Zweig'in karısıyla intihar ettiğine getiriyor sözü Ahmet Altan:

«Niye intihar ettiğini tahmin edemezsiniz. Dünya savaşı çıktığı ve insanlar birbirini öldürdüğü için, böyle bir dünyayı daha fazla paylaşmaya tahammül edemeyip kendini öldürdü... Halbuki o sıralarda, Latin Amerika'da savaştan epeyce uzakta ve güvenlikteydi.

«Ama başkaları ölürken, kendini güvende hissetmeye dayanamayacak kadar ilgiliydi başkalarının hayatlarıyla. Bu ilgiyi kendi hayatıyla ödedi.

«'Ne kadar aptalca,' demeyin ne olur, beni çok kırarsınız.

«Zweig'in karısının niye intihar ettiğini de hep merak etmişimdir. Savaşa dayanamadığı için mi kocasıyla birlikte öldü, yoksa, kocasını ölüme giderken yalnız bırakmamak için mi? Dünyanın yanması mı o kadına daha çok acı veriyordu, yoksa sevdiği bir erkeğin acı çekmesi mi?»

Gelgitler yaşıyorum. Marjinal ölümü anlatmak gelgitlerimi çoğaltıyor gerçekte.

Mutlu intihar var mı? Hitler'inki mi mutlu intihar?

«İnsan yaşamla ölüm arasına bir şey koymalıdır,» diyor Gülriz Sururi. Yaşamla ölüm arasına intihar saplantımı koysam... 'Çıldırıyor,' muyum... Boş gözlerle süzüyor beni Giselle. «Bıktım, usandım senden,» diyor.

Giselle berdelim oluyor.

Güzel duygularımı berdel ediyorum. Sevgimi, özümü berdel ediyorum.

Duygularımı yoksamak, elemlerimi öldürmek istediğim bu zaaf anında iki damla gözyaşı gittikçe ıssızlaşmaya başlayan gecenin tüllendirdiği kederler arasında yitiyor usulca.

Oysa, başlangıçta da hep hüzün vardı Giselle. Hangi yola adımımı atacak olursam olayım, yolun başında hep kırıklık, hüzün vardı.

«Zweig gibileri ise,» diyor Ahmet Altan. «Ne o ana sığarlar, ne de geleceğin kancalarına takılırlar. Onların hayatı, karanlık bir boşluktan, arkalarında ışıklı bir iz bırakarak ölüme atlamakla geçer. İçinden geçtikleri boşluğu yazılarıyla ve bazen de aşklarıyla doldururlar...»

Sayrılı tutkularım oldu hep benim. Ula rengi hüzünlerim oldu.

Ulaştıkça ulaşılmaz olan hasretlere birer sigara tellendiriyoruz Giselle ile.

«Bir soru,» diyor: «Sevdin mi?»

Kimleri, neleri sevmedim ki... Kitapları, daktilomu... öykü kahramanlarımı, kedileri, bir tek özlemleri, ayrılıkları sevmedim ben.

Bu defa ıssızlıklara mı içsek? Aman ihtiraslarımızın hatırı kalmasın...

«Haydi, şerefe öyleyse!..»

Gerisini getiremiyor Giselle. Ayağa kalkıyor. Gözleri yaş içinde. Sırtını duvara dayıyor. Bir sigara daha yakıyor en pahalısından. Duman bir acı, bir hatırlayış, bir bukağı halkası oluyor salonda.

«Seni sevmiştim,» diyor.

Solmuş heyecanlarla, yalnızlıklar iç içe artık. Gözyaşlarımı kapıda bırakmalıyım. Cinnete varan gururumu da... yanımda bir tek intihar kalmalı...

«Cinayet, yazı ve aşk, insanın tanrısallığa en çok yaklaştığı üç durum,» diyor Ahmet Altan. Bakışlarını kaçırıyor konuşurken. Kendisine güvenli bir ifade var sesinde:

«...biri öldürerek tanrısallaşıyor, biri yaratarak, biri de kendini çoğaltarak.»

Cinayet, aşk ve yazı birbirine benziyor, ama Zvveig cinayetlere dayanamadığı için kendini öldürüyor, Yesenin ise aşka dayanamadığından vuruyor kendini.

Yesenin, Sovyet Devrimi sırasında yaşamış serseri bir şairdir.

Herkes de onun serseri olduğunu söylerdi zaten.

Bir şiiri, yanlış hatırlamıyorsam, şöyle başlıyordu:

«Bilmiyorum niçin bana şu Yesenin rezili

Bilmiyorum niçin bana şu şarlatan, diyorlar.»

Devrime içi pek ısınamadı nedense, devrimciler de onu pek sevmediler. Sonra, Isadora Duncan adlı o dans büyücüsüne âşık oldu. Onun peşinde dolaştı durdu dünyayı.

Devrimin katılığına ayak uyduramadığı gibi, aşkın acısına da katlanamadı.

İntihar mektubu yerine bir şiir bırakarak vurdu kendini.

Gelgitler devam etmekte... yitirdiğim sevgilere ağlamamak elimde değil... intiharı kimi kez bir başucu çözümü olarak görmem bundan. Kimi kez bağlanıveriyorum yaşama. Sımsıkı. Hayır, bir suçluluk duygusu yok bu değişken ruh süreçlerimin altında. Kirli çamaşırlarını ortalarda yıkayanlardanım çünkü. Yıkayabilenlerdenim.

Sesler dökülüşüyor. Üst üste çalıyor telefon. Telesekreteri devreye sokuyorum.

Zvveig, sevgilisiyle birlikte intihar eden bir Alman şair olan Kleist'in biyografisini yazmıştı. Şöyle diyordu Kleist için: «Bazen ölmeyi beceren ve ölümde; zamanı aşan bir şair yaratabilen biri de bulunmalıdır.»

«Yazdığı kitaptaki gibi,» diyor Ahmet Altan. «...ölümden bir şiir yaratarak öldü kendi de.»

Ölümlerin bu kadar çok olduğu ülkemizde, ölümden bir şiir yaratanların çok az olduğunu biliyorum. Ölümü, şiirinden soyduğumuz ve sıradan acılara, manasızlıklara çevirdiğimiz bir zamanda yaşıyoruz.

Ölümün manasızlaştığı yerde aşk da ölüyor. Ben ölümden değil, şiirsiz bir ölümden kurtulmak için âşık oluyorum.

Zweig, ölümün manasızlaşmasına dayanamadığı için ölüyor...

«Bir suç armağan ediliyor bana. İntihar!

Bir suç gibi armağan ediyorum, intiharı. İntiharımı...»

Sh: 36-40

VE O PİŞMANLIK

Bu kitap tümüyle bir araştırma değil. Bir roman, bir öykü hiç değil. Bir anı kitabı, bir söyleşi, bir oyun da değil. (Editörüm, hangi dizi kapsamında yayımlaması gerektiği konusunda hayli

zorlandı sanırım.) Olsa olsa bir anlatı... ya da bir tür deneme diyelim... yoksa bir içdökümü mü?

Menzili 'dönüşsüz' bir yolculuğun hemen başında yaşanan ruh süreçlerini düşündüm çoğu kez.

Anna Karenina tren yoluna doğru kendini atarken acaba pişmanlık duydu mu?

Yaşam içgüdüsü bir anda ölüm içgüdüsünü yendi mi?

Hayata tutunmak istedi mi yeniden?

Ya bu soruların yanıtları 'evet'se...

Ölüm ve yaşam arasındaki savaş, dram, çatışma, rekabet, misillemedir intihar. Bazen insan ölme, öldürülme isteğiyle dolduğunu duyumsar. Bir yandan kendisine karşı şiddetli, yok edici niyetler beslerken bir taraftan da bütün bütün kopmamak yanlısıdır.

Bir avucun sıcaklığını özledi Anna. Nemli, sıcak bir avucun. Vronski şimdi çok uzaklardaydı...

İntihar girişimleri ardından kurtarılan pek çok kişinin pişmanlıklarını dile getirdikleri, kurtarıcılarına minnettar kaldıkları, hayata genelde daha bir sıkı bağlandıkları bilinir. Yaşam içgüdüsünün yengisidir bu. Zaferidir.

'Her ölüm, erken ölümdür' Cemal Süreya'ya göre. Her intihar ertenilesidir belki de... tek bu nedenle bile ertenilesidir, kimbilir.

İntiharı anlatmaya çalıştım size. Başkalarının intiharlarından, intihar girişimlerinden, düşüncelerinden yola çıkarak psikososyal, kültürel dinamiklerini anlatmaya çabaladım dilim döndüğünce. İntihar konusunda konuştuğum insanların çoğu intiharı çaresizlik, zayıflık, çılgınlık olarak değerlendiriyor, intiharın kesinlikle savunulacak bir eylem olmadığını, ötenazinin intiharla bir tutulmaması gerektiğini vurguluyorlardı.

Tıpkı o şarkıda olduğu gibi, **«Zor bir günün gecesiydi yaşadığımız, zor bir ömrün akşamı,»** diyorlardı. **«Ama gün dönünce, geride kalan hep dündür...»**

Evet, intiharı anlattım. Daha önce de belirttiğim gibi intiharı yazmak erkek eşcinsellerin psikososyal açmazlarını, marjinal sevgileri yazmaya benzemiyordu. Potansiyel katildim kimilerinin gözünde. Belki bir cani ya da azılı bir deli... İntihar riskliydi çünkü. Tabuydu. İntihar, ateşle oynamaktı.

Bundan sonraki bölümde yaşadığım çok şiddetli bir duygusal çöküntü esnasında planladığım, ama korkak (beceriksiz mi yoksa) bir katil olduğumdan bir türlü gerçekleştiremediğim, ertelediğim bir cinayeti; kendi intiharımdan az önce duyumsadıklarımı anlatacağım size. Ama bir hatırlatma yapmak istiyorum; belki intiharı, takıntılı bir insanın sabuklaması olarak alımlayacak, belki sahtekârlıkla suçlayacaksınız beni. Kabulüm. Başım gözüm üstüne. Yine de yazmadan geçemeyeceğim. Hayatı sevin diyeceğim size, mavinin, sarının, sulandırılmış lila tonların ayırdına vararak yaşayın, diyeceğim.

Yani, nasıl ve nerede olursanız olun, hiç ölmeyecekmişçesine yaşamı sevin diyeceğim.

23 Mayıs 1993

İLGİLİ MAKAM'a

Kendi isteğim ve özgür irademle yaşantımı sonlandırmaya karar vermiş bulunuyorum. İntiharım kesinlikle anlık bir edim değil. Çok önceden planladım, bilinçle seçtim. Tıpkı Werther, Artauld gibi, isteyerek kopardım kendimi hayattan, yazgımı değiştirmeyi denedim.

Gereksiz soruşturma ve işlemlere girişilmemesini özellikle rica ederim.

Saygılarımla Pınar ÇEKİRGE

ACI KAYBIMIZ

Ulviye Özgüç, Nurettin Özgüç, Müveddet Çekirge, Ekber Çekirge nin torunları, Güner Özgüç Çekirge ve Saadettin Çekirge'nin biricik oğulları,

PINAR ÇEKİRGE

vefat etmiştir. Cenazesi 26 Mayıs 1993 günü (bugün) Teşvikiye Camii'nde kılınacak öğle namazını müteakip Feriköy Aile Kabristanı'na defnedilecektir. Mevla rahmet eyleye.

AİLESİ

BAŞSAĞLIĞI PINAR ÇEKİRGE'yi

yitirmenin derin üzüntüsü içerisindeyiz. Merhuma Tanrı'dan rahmet, kederli ailesine ve yakınlarına başsağlığı dileriz.

ÇALIŞMA ARKADAŞLARI

Yalnızlık Adası'nin Erkekleri', 'Marjinal Kadınlar', 'Marazi Aşklar / Lila Rengi Hüzünler' adlı kitaplarıyla tanıdığımız, araştırmacı-yazar Pınar ÇEKİRGE (33) dün sabah evinde ölü olarak bulunmuştur. Yapılan incelemede aşırı derecede uyku hapı alıp...

(Rikkat Gazetesi, 26 Mayıs 1993/sayfa 2, sütun 4)

İNTİHAR MI, CİNAYET Mİ?

Yazar Pınar ÇEKİRGE'nin esrarengiz ölümü...

[Öğleden Sonra Gazetesi,26 Mayıs 1993/sayfa1, sütun 2)

Pınar ÇEKİRGE aşk yüzünden mi canına kıydı...

(Avuntu Dergisi, 1 Haziran 1993/sayfa 12-13)

Pınar ÇEKİRGE'nin intiharı ile ilgili olarak yürütülen soruşturma devam etmekte olup, çevresinde hayata bağlılığıyla bilinen ÇEKİRGE'nin neden intihar etmiş olduğu henüz anlaşılamamıştır...

(Hafta Ortası Magazin, 2 Haziran 1993/sayfa 18)

Dostlarım anmayın artık adımı,
Siliniz gönülden eski yâdımı.
Kırınız sonuncu itimadımı.
Ölünce bir daha, beni aldatın.

Yüzyüze getiremez bizi asırlar,
Meydana vurulsun saklanan sırlar.
Sayılsın şahsıma ait kusurlar,
Korkmayın içine yalan da katın...

O. Seyfi Orhon

Sh: 92-96

Kaynak: Pınar Çekirge, Niçin İntihar, Altın Kitaplar, 1. Basım/Eylül 1996, İstanbul

KALB HUZURU (PEACE OF MIND)

Yazan : Dr. JOSHUA LOTH LIEBMAN
Çeviren : SOFİ HURİ

ESERİN MUHARRİRİ

OKUYUCULARA BİRKAÇ SÖZ

Şu şiddet, dağdağa ve kavga devrinde, gönül üzüntüleri ve yürek kanatıcı şüphelerle dolu olan bu devirde, kalb huzuru hakkında kitap yazmağa kalkışmak belki garip görünür. Hele böyle bir teşebbüse el atan kimse, sükûn ve huzurdan çok az nasibi olmuş bir kavmin mümessili, bir haham olursa, bu, işin garabetini kat kat arttırır. Bununla beraber ben, bu yolda beşer tabiatının esas problemlerine, onun ihtiyaç, saik, korku ve hayallerine yeni cevaplar bulmağa teşebbüs ettiğimden dolayı özür dilemek niyetinde değilim. Ben bu kitabı şu kanaatle yazıyorum: Fertler kendi nefisleriyle iç harbi halinde bulundukça, sürekli İçtimaî barış hiç bir zaman elde edilemez. Kooperatif bir dünyanın, içlerini kin asidi durmadan aşındıran erkek ve kadınların eliyle kurulamıyacağı iddiasındayım; ve inanıyorum ki, hakkında çok işittiğimiz şu «Emniyet Cemiyeti = Güvenlik Konseyi» nin kurulması emeli, bu cemiyeti teşkil edenler yalnız İktisadî değil mânevi ve hissi bakımlardan da, korkunç bir emniyetsizlik içinde bulundukça, bir hayal olarak kalacaktır.

Bu eserde, vicdan, sevgi, korku, keder ve Allah mefhumu gibi bütün beşeriyete şümulü olan kıyası mukassem (dilemma) lere [Dallı budaklı, içinden çıkılmaz meselelere verilen isim.] faydalı bulduğum cevapları göz önüne koymağa çalışıyorum; mahiyeti son derece müşkül olan bu kıyası mukassemler her türlü cemiyette vardır, ve insan insan olduğu müddetçe daima baki kalacaktır.

Şu şüphe kaldırmaz bir hakikattir ki İçtimaî hal ve keyfiyetlerin bizim beşerî cevaplarımız üzerinde çok mühim tesiri vardır; adalete ay kın İktisadî şartlar bir çok şahsiyetlerde sinir bozuklukları ve karakter düzensizlikleri husule getiril*. Sosyal ıslahatçı ve inkılâpçılar şu iddialarında haklıdırlar: İnsan kütleleri, amansız ve çok kere yıkıcı bir emek ve iş mücadelesi içinde yaşamağa mecbur bulundukça, hiç bir zaman, hakikî bir kalb huzuruna kavuşamazlar. Şu da muhakkaktır ki, daha âdilâne bir sosyal sistem, birçok insanları bugün içinde bulundukları iç mücadele ve düzensizliklerden kurtarabilir.

Ekonomik liberaller ve sosyal radikaller bu hakikati teslim etmekle beraber, çok kere bugünün ruhiyatçılarını ve dinîyatçılarını, bir kanserin üzerine sadece peroksid dökmekle itham ediyorlar; bu kanser ise İktisadî istismardır. «Kanseri kesiniz, bütün bozukluklar da biter,» diyorlar. Bu bence işi basitleştirmekte aşın ileri gitmektir. Aklı selimle muvazenenin menşei olacak şerefli ve adaletli bir İçtimaî sistem uğrunda muhakkak ki cenkleşmeliyiz. Böyle bir sistem gerçekleşince, bu zamanımıza mahsus his ve heyecanların mahsulü olan kötülükler ortadan kalkar. Bununla beraber, sosyal sistem ne olursa olsun, herhangi bir İçtimaî hayatta umumî psikolojik reaksiyonlar meydana çıkar, muayyen bir takım değişmez hissî kıymetler baş gösterir ve şimdi olduğu gibi o zaman da erkek, kadın, herkes kendi ruhî ihtiyaç ve düzensizliklerini daha ustalıkla idare etmeyi öğrenmek zorunda kalır.

Rejim ister kapitalist, ister sosyalist, ister komünist olsun, kadın, erkek, her insan yine hayatın ölüm ve dirim gibi sırf şahsî ve ferdî meseleleriyle olduğu kadar, ana, baba, evlât, kardeş, kızkardeş, ve karı koca gibi şahıslar arasındaki kanşık alâkalarla karşılaşmak zorundadırlar.

İster Moskova'da, ister Londra'da, ister New York'ta olsun, aile yine ailedir, erkek veya kadın her insan, aile veya iş rakiplerine karşı duydukları husumet hislerini, tecavüzkâr hallerini, red veya bozgunluk halleri karşısında duydukları korkunun reaksiyonlarını anlamak ve idare etmek mecburiyetindedirler. Demek oluyor ki, kooperatif bir sosyal sistemde, amansız bir rekabet sisteminde olduğundan daha sağlam bir beşer tabiatı edinmemiş şüphe kaldırmaz bir gerçek olmakla beraber, sosyal sistem ne olursa olsun keder yine keder olarak kalacak, emek ve zahmetle kazanılmış psişik (= ruhî zihnî) dirayet, ekmek kazanıldıktan ve iyi bir mevki ve geçim vasıtası elde edildikten sonra da insan oğlunun baş ihtiyaçlarından olarak kalacaktır.

Akılca benden çok üstün bir çok zatlar bugün sosyal ve ekonomik değişiklik plânı üzerinde çalışmaktadırlar. Düşünce kabiliyeti olan her insan bu zatların yaratıcı mesaileri için minnet hisleri beslemelidir. Bütün dünyaya şâmil İktisadî, sınaî ve siyasî bir demokrasi yaratma mücadelesinde müşterek zafer uğrunda hepimiz çalışmalıyız. Fakat aynı zamanda şu da iyice bilinmelidir ki daha sağlam bir cemiyetin daha sağlam insanlar eliyle kurulması icap eder! Ekseriyetle her insanın hayatında bazı dakikalar olur ki, kendisine en yakın olanlarla alâkası bakımından kendini suçlu hissederek içi yanar; başkalarını sevmek ister, halbuki içinde onu bırakmayan, sebebini kendisinin de bir türlü idrak edemediği bir korku duyar; bilhassa sevdiği bir insanı kaybetmek ihtimalini, yahut da kendi ölümünü düşününce çok üzülür ve zihni bulanır. Bir çok dinî kitaplar, sanki ona kendini daha suçlu ve daha günahkâr hissettirmek için sözbirliği etmiş gibi görünür, diğer taraftan, bir çok psikolojik eserler, ona emniyet telkin etmeğe çalışırken hakikatte zihnini daha çok karıştırır ve kendisini anormal psikoloji bahsinde bir «vak'a» kıyas eder. İnsanlar çok kere üzüntü ve sıkıntılarını lüzumundan fazla içlerinde saklarlar; çünkü öğüt almak için nereye baş vuracaklarını bilmezler. Şahsî tecrübem ve mesleğim icabı çok muhtelif insanlarla olan temasım bana şu kanaati vermiştir: Dindar bir adamın kaleminden çıkmış bir eserin, fikir âleminde bocalayıp duran insanlara çok yardımı olabilir. Bu eserde şöyle meseleler ele alınıp izah edilmeli: Modern psikoloji, insan denilen mahlûk hakkında neler keşfetmiştir? Bazân niçin kendimizden ve başkalarından nefret ediyoruz? Niçin bazen korkuya düşeriz ve niçin hayata ve Allah'a imanımızı kaybediyoruz, ve saire... Bu ilim bize kendi nefsimizi, kendi şahsiyetimizle alâkadar düşünüş tarzımızı, ve başka insanlarla olan alâkalarımızı ne suretle değiştirebileceğimizi anlatıyor.

Bu eserin hedefi, psikoloji ilminin beşer tabiatı hakkında keşfetmiş olduğu faydalı malûmatı, insanın kendini değiştirmek ve ıslâh etmek hususundaki hadsiz ve nihayetsiz kabiliyeti hakkında fen kliniğinin verdiği müjdeyi, ve bu son fennî keşiflerle, en hakikî dinî görüş kudretlerini ve asırların hedefini birleştirerek, çiğ damlaları serpintisi halinde okuyuculara sunmağa çalışmaktır.

J. L. L.

İÇ ARAŞTIRMALARI

Vaktiyle, gençliğimin taşkın hayallerle dolgun zamanlarında, hayatta lüzumu teslim edilmiş «varlıkların» bir listesini yaptım. Bazen başka adamlar ellerinde bulunan veya elde etmek istedikleri malların listesini yapmazlar mıydı? Ben de onlar gibi bir liste yaparak, dünyada arzu ettiğim şeylerin bir envanterini yaptım: Sıhhat, sevgi, güzellik, istidat, kudret, zenginlik, şöhret, ve kendi zannımca bir insanın hayatta nasibi olmak icap eden ikinci derecede bir hayli unsurlar...

Bu envanteri mükemmel saydığım bir şekilde tamamladıktan sonra, onu, göğsüm kabararak, o zamanlarda benim hocam, rehberim ve ruhanî modelim olan akıl ve dirayet sahibi yaşlı zata götürdüm. Belki de hocama benim erken gelişmiş zannettiğim ferasetimi ve alâkalarımın büyük şümulünü göstermek istiyordum. Ne ise, hocama listeyi verdim, ve kendinden fazla emin toy bir genç haliyle dedim ki: «İşte, bu dünyanın bütün varlıklarını gösteren bir liste yaptım. Bir insan bütün bunlara sahip olabilirse, bir mâbud gibi olur.»

Büyük dostum listeyi sabırla gözden geçirirken, gözköşelerinin hafifçe kırıştığını gördüm, liste herhalde hoşuna gitmiş olacaktı. Düşünce ile onu tekrar gözden geçirerek: «Mükemmel liste doğrusu!» dedi. «Tasnif güzel, mâkul da sıralanmış, şu kadar var ki, genç dostum, galiba en mühim unsuru dışarıda bırakmışsın. Unutmuş olmalısın ki onsuz bütün varlıklar, mallar, mülkler, çirkin bir azap, ve senin bütün listen çekilmez bir yük olur.»

Sesime bir kabadayılık çeşnisi vererek sordum: «Eksik olan bu unsur ne imiş?»

Elindeki ufacık kurşunkalemle benim listemin üzerine çaprazlamasına iki çizgi çizdi. Benim ilk gençlik hayalimin mahsulünü böyle bir kalemde parçaladıktan sonra, üç kelime yazdı: «Peace of Mind» (Kalb Huzuru).

«Bu mevhibeyi Allah sevgili kullarına saklar. İstidat ve güzelliği çok kimselere verir. Servet âdi bir metadır, şöhret ise nadir bulunur şey değil. Fakat kalb huzuru işte, bu, Cenabı Hakkın rızasının nihaî alâmeti olan bir mükâfat, sevgilisinin en büyük alâmetidir. O bunu çok idare ve ihtiyatla ihsan eder. Bir çok insanlar bu nimeti hiç göremezler; bazıları, bütün hayatları müddetince, evet, tâ iyice ihtiyar oluncaya kadar bu nimetin geleceği saati beklerler,» dedi.

Genç alnımı karartan şüphe bulutuna uzun uzun baktıktan sonra, hocam izah etti: «Bu benim şahsî fikrim değildir. Ben sadece Psalmistleri (Zeburları yazanlar), Marcus Aurelius'u ve Laotse'lerin sözlerini tekrarlıyorum.» (Kendisinin ne büyük emeklerle kazanmış olduğu dirayeti eski üstatlara atfetmek onun itiyatlarındandı.) «Bu hikmet sahibi adamlar ayrı ayrı aynı sözleri söylüyorlar: **«Ey cümle kâinatın Rabbi olan Allah! dünyevî atiyelerini ahmak adamların önüne yığ. Benim başımın üzerine ancak sükûnun tatlı sularını dök. Bana fikir rahatlığı, kalb huzuru mevhibesini ihsan eyle.»**

O zamanlarda bu büyük dostumun dirayetli düşünüşüne tamamen inanmak bana güç geldi. Fakat çeyrek asırlık şahsî tecrübemle, meslekî müşahedelerim, ancak bu zatın peygamberce sözlerini tasdika hizmet etmiştir. Zamanla anladım ki kalb huzuru Cenabı Hakkın tâ kendisinin hususiyetidir, ve her zaman hayatın derinliğini arayan zatların ülküsü olmuştur. Şimdi öğrenmiş bulunuyorum ki, diğer bütün varlıklar, topyekûn, insanın gönül sükûnuna her halde bir şey katmaz; diğer cihetten de gördüm ki derunî sükûn, servetin maddî yardımı,

hattâ beden sıhhatinin destekleyişi bulunmadığı yerde mevcut oluyor ve devam ediyor. Ağır ağır, ve acı tecrübelerle öğrendim ki kalb huzuru bir kulübeyi büyük bir konağa; bunun eksikliği ise bir kral sarayını, daracık bir zindana çevirebilir.

Bu bezginlik bilmez derunî sükûn daima ve bütün dünya tarafından aranagelmiştir. Buddha'nın, Maimonidis'in veya Thomas â Kempis'in yazılarını tetkik edecek olursanız, görürsünüz ki ayrı ayrı olan doktrinlerini hepsi de aynı esasa, şümullü bir ruhanî sükûn esasına istinat ettirmişler. Her asırda, her akideden insanların hayat yükü altında ezilmiş, ve meşakkat mahsulü dualarını tahlil ediniz, niyazları en basit ihtiyaçlara, nzka ve fikir rahatlığına dayanır. Mütekâmil insanlar boş şeyler için dua etmezler. Bir gözyaşı vadisi olan şu dünyada yüreklerini ve seslerini Hakka yönelttikleri zaman ondan, kuvvet, cesaret ve anlayış dilerler.

Bilhassa şu zamanımızda, insanların duaları feryat ve figan ederek mevhibeler sahibi olan Cenabı Hakkın huzuruna yükselirken, onlara hem kale hem de mâbet olacak bir iç sükûnu ihsan edilmesi için yalvarıyorlar. Hem de çok haklı olarak. Bu asrın insanı, bir cehennemi çevreleyen öyle bir dar geçitten geçiyor ki böylesini ne Dante tasvir edebilmiştir ne de Dore! Ruhî endişelere düşmüş, türlü heyecan tezatları arasında ikiye bölünmüş, ekonomik güvensizliğin pençesinde ezilmiş, siyasî şüphe ve cynicism'in içine batmış şu tüyleri yolunmuş horoza benzeyen insan, medeniyet yolunda kurumlu kurumlu yürürken ne kadar yaralanması kolay bir kuştur! Vaktiyle hayli ötmüş, hem de bazı yerlerde oldukça büyük cesaret göstererek... Fakat şimdi artık talih baltasının kendi boynunu vurmak üzere bilenmekte olduğundan kuşkulanmağa başlamıştır. Onu bir titreme alıyor, beti benzi kesiliyor; çalsın sazlar, gelsin daha ağır şaraplar diye bağırıyor; bununla talihinin hayaletini defedeceğini sanıyor... Çünkü gerçekten, bu asrın adamı, T. S. Eliot'un bir şiirinde Prufrock adındaki yorgun ve acınacak adam gibi korkuya düşmüştür.

Bu korkusunun şevkiyle kurtulmuş çare ve vasıtalarını düşünmeğe, kendisine yeni tehlikeleri atlatacak ve eski tehlikelerle karşılaşmak için şiddetle muhtaç olduğu cesareti verecek bir şey araştırmağa koyulur. Halbuki onun ihtiyacı (hepimizin ihtiyacı) emniyet verici bir takım karışıklık ve felâkete karşı gelecek dayanıklı bir iç muvazenesi, bir ruhanî istikrardır. Kalb huzuru, ne hayat karışıklıklarından kaçanların sığmağı olacak bir fildişinden kal'edir, ne de Whitehead'in dediği gibi menfi bir anestezi mefhumudur. Tam aksine olarak, bize talihin ve kaderin yumruklarını sabır ve temkinle karşılamak, hattâ bu gibi darbelerin bizi yaratıcı hayat yolundan ayıramıyacağı kanaatinden ileri gelen bir şevk ve tehalükle karşılamak için kuvvet verir.

Ciddî düşünüşlü sosyal ıslahatçılar bütün samimiyetleriyle soruyorlar: «Bugün insanların, kalb huzuruna hakları var mı? Dünya böyle bir rekonstrüksyon (= yeniden inşa) karışıklığı içinde çırpınırken, böyle bir hâleti düşünmeğe mânen kimsenin hakkı var mı?» İşte cevabımız: «Bünyesi yenilenmemiş fertlerden yeni bünyeli bir topluluk yapılamaz. Şahsî muvazenesizlik, insanları hiç bir zaman sosyal bir istikrara götüremez. Kalb huzuru ise hem ferdî hem de sosyal muvazene için en evvel lâzım olan esas unsurdur.»

Bu sadmeye karşı dayanıklı muvazene, ruhun içinde yer bulmalıdır. Marcus Aurelius diyor ki: **"İnsan bünyesini tutan destek ve kemer içten olmalıdır, yoksa mabet sarsılıp yıkılır.»** Şu kadar var ki bu destekleyici kemerler, insan ruhunun mabedi kendi özüyle barışık olmadıkça, asla bina edilemez.

Büyük iş! Şu halde, kalb huzuru ne satın alınabilecek bir müstahzar, ne de krem ve saire gibi deriye sürülebilecek bir maddedir; ne yemeklerden evvel birer hap almak suretiyle ne de haftada üç derslik bir «kurs»a yazılmakla ele geçebilir: Bazen edebî, felsefî, ve sanat eserleri gibi yüksek şeylerle uzun müddet meşgul olmak, derunî sükûna doğru mükemmel bir adımdır diye düşünürüm, sonra hatırlarım ki, en büyük bilginlerin ve artistlerin bir çoğu acınacak derecede huzursuz, ve muayyen işlerini tamamlamak için amansız bir çılgınlıkla koşan kimselerdi. Hayır, münevverlik daima insana kalb huzuru getirmez. Goethe'nin Faust'u, — ki bir çok cihetlerden bu asrın dertli adamının asıl nümunesidir— büyük emeklerle kazanılmış fen, felsefe ve matematik bilgisine sahipti, halbuki ıstırap içinde kıvranan bu kahraman, ruh itminanı araken şeytanla ne feci bir pazarlığa girişti, biliyoruz.

Arasıra, Beethoven'in muazzam armonilerini dinler, sükûn buluruz; yahut da Chopin'in şafak düşüncelerinde teselli buluruz. Fakat bunlar ancak arasıra alman afyon dozlarıdır; iç sıkıntılarımız dayanılmıyacak hadde geldiği zaman âsabımızı yatıştırıp bize sükûn verir. Bazı talihli kimseler var ki bir El Greco'nun tefekkürlerinde veya bir Constable'in sükûn verici köy şiirlerinde huzur bulurlar. Renk muvazenesi, nispet ve büyük ressam eserlerinin iç plânı, sükûn hâletine doğru değerli ipuçları temin eder. Fakat mademki, boyalı bir bezin eb'adı yalnız iki (belki de üç) tür, ruhun hesapsız eb'adını tamamıyla tatmin edemez.

Şu halde kendi nefsimizle barış içinde olmak gibi çok çetin bir hüneri öğrenmek için gözlerimizi nereye çevirelim? İçkiye mi? Muasır insanların ruhları üzerinde cüzam illeti kabuğu mesabesinde olan delicesine içki düşkünlüğünün gittikçe artmasına rağmen, buna değil! Uyuşturucu maddelere mi? Yatıştırıcı ve uyuşturucu ilâçlarda sükûnarayan Amerikalıların sayısı gittikçe artan milyonlarca hapları yutmalarına rağmen buna değil, şehvanî inhimâklerde de sürekli bir teselli veya zevk bulamayız, hem de sayısı aşkın dereceyi bulmuş olan sinemalarla fantazi mecmualar bu faaliyetleri hayatta her şey ve her şeyin hedefi olarak göstermelerine rağmen...

Muhakkak ki ne Milton'un **«Ulvî ruhun son hastalığı»** diye vasıflandırdığı şöhretin, ne de parmaklarımızın arasından cıva gibi kayıp giden servetin peşinden hızla koşmak suretiyle huzur bulabiliriz. Hele bir saatin her ân emrimize hazır duran «bin bir sersemletici boş şeylerinde» sükûn bulmanın hiç imkânı yok; bunlar gerçi «dilediğimiz zaman bizi uyuşturur», fakat ok hızıyla gidişimizi durdurduğumuz dakikada hemen eski huzursuzluğumuza döneriz. Ve nihayet çok yüksek beşer sevgisinde de (o sevgi hissi ki bize bazen tam saadetin hayalini bütün kuvvetiyle gösterir, bazen da bu hayali tamamen karartır), mânevi kalb huzurunu güvenilecek bir şekilde bulmak imkânı yoktur.

Şu halde gözümüzü nereye çevirelim? Dâvamızı hangi mahkemeye götürelim? Nasıl bir vaziyet alalım ve kalb huzurunu bulmak için giriştiğimiz şu sonsuz, esrarlı ve her cihetçe ehemmiyetli olan bu araştırmada hangi prensibe tutunalım?

Bunlar, çok düşünce ve samimî cevaplar istiyen değerli sualler. Bu problemin anahtarını çok basit bir âlet halinde Matthew Arnold'un «Empodecles on Etna» adlı asil şiirinde bulabiliriz, eğer bunu kullanmağa cesaretimiz varsa... Yunan filozofu Empedocles, bir yanar dağın tepesinde kendi kendine konuşurken, aşağıdaki muztarip dünyaya dikkatle bakıyor, insan kederlerini tahlil ediyor, bütün zihnî ve hissî kabiliyetlerini bu meselenin halline hasrediyor; öyle bir mesele ki şimdi olduğu gibi o zamanda da fena bulmaz sahneler içinde fâni bir

kanaat bulmak imkânı etrafında inceden inceye araştırmalar yapılmıştır. Empedocles, insan, huzursuzluk veren kederini kendi yaratmıştır, kanaatindedir, ve sükûnetle diyor ki:

«İç huzuru istiyoruz, Fakat iç tarafa bakmağa razı değiliz...»

Fakat iç tafara bakmağa razı değiliz'. Burada, şairin amansız bir kalem çalışıyla, bütün inatçılığımız, bir tek cümle içinde açığa vuruluyor. Hasta olduklarım bildikleri hade acı ilâçları almağa razı olmayan hastalara benziyoruz. Sararmış yüzümüze ayna tutmak mı? Asla! Böyle bir araştırma bizi hastalık arazının içteki köküne, ıstırap içinde kıvranan ruhumuzun gizliliklerine götürür. Böyle bir şeyi akla getirmek bile abes! Halbuki, hastalığımızın kökünü bu suretle araştırmadıkça, iyileşmemize ümit olamaz, o takdirde ise kendini aldatan ve korkağın nasibi olan yarım hayatı kabul etmemiz icap eder.

Esasen, «iç tenliğe bakmak» kolay iş değil. Bununla beraber bu işin de tekniği vardır, ve son zamanlara kadar din bu tekniği inhisar altında bulunduruyor gibiydi. Ruhanî tefekkür ve mürakaba daima muayyen bir nevi kendini tanıma hususiyetine götüren bir yol olmuştur. Hiç şüphe yok ki, bir san salkım ağacının ıssız gölgesine sığınıp kendi nefsiyle hasbihalde bulunabilen murakaba ehlinin mânevî mükâfatı çok büyüktür. Eski Judaizm (Yahudilerin dinî itikat ve umdeleri.), iç murakabesinin şifa verici kıymetini anlamış ve büyük murakabe ve itiraflara yol açsın diye birçok büyük bayram günlerini buna vesile olmak üzere tertip etmiştir.

Katolik kilisesinin değerli bir usulü vardır: iyi bir itirafa hazır olmak üzere «vicdan muayenesi» denilen murakabe. Bir Katolik itiraf hücresine girmeden önce, vicdanını yoklar, yaptığı ve ihmal ettiği işleri günah bakımından sıralar. Bu, onun ahlâkî ve manevî vaziyetini anlamasına yarar. Bu usulün darlığını sonra göstereceğiz, şimdilik şu kadarını kabul edelim ki, kulağa söylenen bu itiraf, ruhun muayyen iç kısımlarına nüfuz etmek için pratik tarihî bir vasıtadır.

Son yarım asırda, ve son on sene içinde artan bir hızla inkişaf eden yeni bir usul vardır. Bu usul ile, insanın ruh huzurunu tehdit eden en derin hislere ve psikolojik karışıklıklara nüfuz etmek kabil olmaktadır. Sigmund Freud'un öncüsü olduğu bu yeni usul, insanların çok derindeki esas saiklerini tetkike, ve bu esas enerjilerin nasıl, ne zaman ve neden sinir kanallarına saptığını keşfetmeğe vesile olmaktadır.

Hasımlarının bütün cehalet ve düşmanlığına rağmen, dinamik psikoloji çok büyük adımlar atmıştır. Bir çok akıl, beden ve his hastalıklarının tedavisinde lüzumu muhakkak bir unsur haline gelmiştir. Tedavi fenninin bu en yeni kolu hakkında, burada kısa bile olsa, izahat vermeyi hedef tutmuyorum. Yalnız şu kadarını söylemek istiyoruz, «nazarları iç tarafa yöneltmek» bahsinde şimdiye kadar icat edilegelen bütün usullerin en tesirlisi ve hakikî iç tabiatimizi en çok meydana çıkaran usuldür.

Psikiyatri aynası derunî kusurlarımızı ve ruhumuzdaki manevî çatlakları öyle korkunç bir açıklıkla meydana koyuyor ki birçok kimseler hakikati gösteren bu aynaya bakmaktan korkarlar. Psikanaliz ilmi, insanı sadece aşağılık ihtiraslar ve kötü arzular sahibi bir mahlûk olarak tanıtır diye çok hatalı bir fikir vardır. Doğrusu, bu ilim bizim şevki tabiîlerimiz, ilcâlarımız ve esaslı sevgi ve nefret hislerimiz üzerine aksettirdiği parlak ışıkla bizi müşkül mevkie koymaz değil, Fakat bu ışık, insanın kendini tanımasına engel olan aşırı hissiliğin zararlı sislerini dağıtmak için husule getirilmiştir. Ne zaman şahsiyetimizin atom bombası

kadar amoral (—ahlâka uymayan) ve amansız patlayıcı enerjilerle yüklü olduğunu kabul edersek, o zaman kendimizi anlamak yolunda ilk adımı atmış oluruz. Bundan başka, ne zaman, bu enerjilerini yapıcı, güzel şekillere çevirmek hususunda psikolojinin kazanmış olduğu zaferi idrak edersek, o zaman ve ancak o zaman, şimdiye kadar hissî bir şekilde perdelenmiş olan beşer tabiati bahsinde samimiyetle söz söyleyebilir ve o suretle davranabiliriz.

Meselâ, beşikte yavru kuş gibi cıvıldayan bir tombul bebek hakkmdaki yanlış hissî mefhumlarımıza bakalım. Bu güzel yavru, annesi ona sevgi dolu gözlerle bakarken, nasıl mâsum bir melek haliyle sevimli sesler çıkarıyor. Cennetten gelmiş küçük bir mahlûk gibidir, bizler de ona en temiz hisleri atfetmek hususunda yarışırız. Halbuki hakikatte bu tombul küçük sevgiliye bugünün psikolojisi ne diyor? Bu küçük mahlûk, bir alay kuvvetli enerjiler paketidir: içi, annesini yalnız kendine mal etmek istiyen bir sevgi, istediği şey olmayınca içten gelen kuvvetli öfke, yabancı bir dünya ile karşılaşmanın neticesinde duyulan ve aynı dakikada hem korku hem de zevk veren derin emniyetsizlik ve endişe hisleri ile doludur. İçinde, kardeşleri, kızkardeşleri ve babasına karşı iki yüzlü hisler uyanır. Onları sever; elbette, fakat aynı zamanda bu sevgi saltanatında bu rakiplerden bazen korkar, bazen da nefret eder.

Küçük bir çocuk hakkında verilen bu psikograf doğru ise (bütün psikologlar doğrudur diyorlar), şu halde beşikten ve çocukluktan çıkmış ve büyük bir olgun insan sahasına girmiş olan şahsiyetin, müthiş teşevvüşlerini nasıl tasvir edelim? Bu karışıklıklar yüzünden bozguna uğrıyan ve düşen nice kimseler var! Bu savaşta niceleri şaşırır, kendi kendini sakatlatır, ve biçimsizleştirir. Sayıları gittikçe artan sinir hastası ve küçük zorbaların, kendi kendilerini sakat eden ve öldüren insan sürülerinin dünyayı doldurduğunu gördükçe, anlarız ki bu en karışık harp sahasını teftiş yolunda alınacak ilk adım, muztarip insan ruhunun daha riyasız ve daha dinamik yeni bir haritasını yapmak olmalıdır.

Böyle teferruatlı bir haritayı çizebilecek bir tek kalem var; o da bu asır psikolojisinin kalemidir. Kendi iç benliğimize, korkusuzca ve sebatla bakınca, psikiyatristin delâletiyle kendi ruhumuzun resmini çizmeği öğreniriz. Gözümüzü kusurlarımıza ve kabiliyetlerimize çevirip araştırıcı parmaklarla, muvaffakıyetsizliklerimizin, korkularımızın ve nefret hislerimizin sebeplerini tetkik ve tahlil etmeyi de öğreniriz. Gerçekten kim olduğumuzu anlarız:! Psikoterapi bizim kendi zannettiğimiz veya başkalarının bize anlattıkları şahsiyet olmaktan çıkıp asıl kendimiz olmamıza yarayan bir usuldür. Bu usul vasıtasiyle, başarılar elde edelim diye gökteki ayı isteyip ağlıyan birer çocuk halinden çıkarız. Bu usul, olgunluğun ve kendini anlama hünerinin hakikî şimal istikametinde kalmamıza imkân veren pusla gibidir; yine bu hal, bize hayal kırıklıklarını, muvaffakıyetsizlikleri, reddolunmayı, hattâ ölümü bile olgun bir kalb huzuru içinde kabul etmek kudretini verir.

Freud ve haleflerinin şimdi açmış bulunduğu yoldan maada iç sükûnuna götüren yol bulunmamıştır, demek istemiyorum. Başka disiplin yollariyle kalb huzuruna erişmiş olan azizlerin ve mistiklerin, şairlerin ve filozofların, büyük ve yüksek vekarlı ruhlarını hiçe saymak hem abes hem de imkânsızdır. Hakikatte psikoloji tek başına insan oğlunun büyük avantürü olan hayat için hiç bir zaman kâfi olamaz. Diğer bütün fenler gibi hiç bir ahlâkî hedef formülü vermez; haddi zatında bir hayat felsefesi olmadığı gibi, bunu çıkaran öncüler de bunun böyle olacağım iddia etmemişlerdir. Bu, mâbedi açan bir anahtardır, mâbedin kendisi değil. Benim itikadımca buna din de ilâve edilmelidir; ancak, bu iki büyük fenerin

birleşmiş ışığı, fertlere ve milletlere önlerinde açılmış olan tehlikeli geçitlerden geçerken rehber olabilir.

Din demekle maksadım, tâ en ilk peygamberlerin zamanından başlayıp tedricen toplanarak tecrübe edilmiş hakikatlerden müteşekkil bir kül halini almış, ve insanlara ahlâkî rehber ve ruhanî ünsiyet kazanmaları yolunda kılavuz olan mânevî ferasete ve din ahlâkına istinat eden ahkâma işaret etmektir. Yalnız böyle bir din, beşer ırkına, ferdî ve İçtimaî başarılarını yavaş yavaş kazandıracak hissi dinamikleri ve ahlâkî zaruretleri temin edebilir.

Mâkul bir din, kalb huzuru için mutlak bir zarurettir. Çünkü hiç bir ilmin bize veremiyeceği bir takım derunî mevhibeleri bize bahşeder: Dünyadaki gayemizi anlamak kudreti; Allah'a mensubiyet hissi; topluluk halindeki arkadaşlıkta bulunduğumuz his iştiraki; bizim kendi ufak benliklerimizi büyük ve mânevî gayelere tâbi kılmak kabiliyeti. Din, en yüksek mânasiyle en ulvî mefkûrelerin müjdecisidir; insanlar bu mefkûrelere göre yaşamalı; bu mefkûreler vasıtasiyledir ki biz insanların fâni nesli nihaî mânasını bulur. Bununla beraber şunu kabule mecburuz ki, din de bu idealleri insan hayatında gerçekleştirmek yolunda yardımcılar ister.

Bu muhteşem dinî vazifede psikoloji hakikî bir müttefik haline gelebilir. Beşerî iyilik neden uzak bir gaye halindedir, bunu gözönüne açabilir. îç azabı çeken ve üzüntülü hislerin yükü altında inliyen insanlar Allah'a, iyi hizmet edemezler. Saadetten mahrum, ve çarpık insanlar Allpjıa hizmet eden kusurlu verici âletler halinde kaldıkları müddetçe dinin büyük idealleri tamamlanmamış ve başarılamamış olarak kalır.

Freud tarafından icad edilmiş ve Alexander, Horney ve Monninger gibi bugünün mütehassıslarının ilerletmiş olduğu dinamik psikoloji şöyle meselelere nüfuz imkânım bulmuştur: «İnsanlar bölünmüş şahsiyetler» haline neden gelmiştir, ve neden çok kereler kendi kendilerine ve başkalarına karşı sinik (cynical) ve zalimdirler? Bu asrın dini, eğer hedef tuttuğu iyi hayata insanların erişmesini istiyorsa, bu pahası biçilmez bilgiyi alıp temessül ettirmelidir. Ne yazık ki, birçok akideler, insanların durmadan değişen ihtiyaçlarına ayak uyduramamıştır. Bu muvaffakıyetsizliğin sebepleri pek de çapraşık değil. Garp dünyasının dini, fen devrinden, bilhassa psikoloji ilminden önce dünyaya gelmiştir. Tabiî şu keyfiyeti inkâr edemeyiz: Azizler ve din filozofları, çok kereler insan kalbinin gizli hücrelerine nüfuz etmiş ve onlara bir çok değerli hadsî (intuitive) anlayış kabiliyetleri vermişlerdir. Bugünkü dünyada ise, bu kabiliyetlerle, beşer tabiati hakkında psikoloji lâboratuarında keşfolunan, fikir aydınlatıcı ve ekseriyetle şaşırtıcı yeni hakikatler de ilâve edilmelidir. Böyle bir psikoloji devrinde, bir kurtuluş yolu ariyan insanları, psikolojisiz bir din tatmin edemez.

Din, psikiyatri gibi yaratıcı bir ilmi hiçe sayacak veya reddedecek olursa, ulvî hayat mücadelesinde çok faydalı ve değerli bir müttefiki kaybetmek tehlikesi karşısında bulunur. Din bu gibi hallerle çok karşılaşmıştır. Asırlar boyunca, yeni hakikatleri kabul etmek şöyle dursun, bunlara mukavemet etmiş; neticede astronomi, fizik, biyoloji gibi ilimler dinden ayrılmıştır. İlâhiyatçılar çok kere aynı yanlışlığa düşmüş, ve kendilerinin bulduğu formüle göre olan Allah'ın kelâmı vasıtasiyle hikmetin insanlara izhar edileceğine inanmışlardır. Galileo neden red muamelesi görmüştü? Çünkü, o daha kuvvetli bir görüş kudretiyle Allah'ın kanunlarında bir yenilik keşfetmiş, bu ise o zaman ilâhiyatçılarının değişmez ve sabit mefhumlarına aykırı gelmişti.

Bugünde bazı dinciler vardır ki, insan fikir ve ruhunu, ve bu ruhun karışık ve muğlâk saiklerini araştırmak için Allah'ın insan eline verdiği en yeni ve en keskin âletleri reddetmek

tehlikesine mâruz bulunmaktadırlar. İlmin, astronomi ve maddenin teşekkülü muammalarına sokulup onları araştırma kudreti olduğunu kabul ediyorlar. Fakat şu iddiadan vazgeçmiyorlar: Ahlâk ve etvar sahasında son zöz dinin olmalıdır, hem de bu son sözün kökleri eskimiş ve modası geçmiş bir psikoloji içinde olmasına rağmen...

Bereket versin ki zamanın daha tedbirli din hocaları, hakikati, geçmişin donuk mefhumları ile bir tutmaktaki hatayı anlamaktadırlar. Ve diyorlar ki: İnsana kendini tamamlamak yolunda yardım edecek her şey Allah'ın beşer tarihi boyunca uzana gelen işinin yeni bir tezahürüdür; psikolojinin ahlâka ve saiklere müteallik keşifleri de Allah'ın bize en son gelen sözleridir.

Bugün bizim kalb huzuruna nail olmamız isteniyorsa, din, beşer saiklerine nüfuz edecek yeni buluşları, insan enerjisi ve itici kuvveti etrafındaki keşifleri, sevgi, nefret ve korku hislerinin tahlilleri gibi psikoloji kliniklerinden galen malûmatı benimsemeğe, razı olmakla kalmaz, bunları kendine mal etmek kaygısına düşer. Psikoloji mikroskobu beşer ruhunu inceden inceye tahlil etmekte çok derine gider; din bu mikroskobu kullanmak hususunda tereddüt etmemelidir. Bundan başka, psikolojinin yeni ruh ilmi sapık fertleri vaiz ve nasihatle değil karakterlerini değiştirmekle kendi ruhlarındaki mücadele ve zalimlikten kurtardığı şu dakikada, din, «karakter ihtiyacı» hakkında uzun ve sıkıcı nasihatlere girişmemelidir.

Bir korku haline düşmüş olan bugünkü dünya, eskinin cevheri ile yeninin ışığını birleştirip huzur ve sükûn veren bir imana dayanmak ihtiyacındadır. Böyle bir iman vardır; onun kuvvetli âletleri de elimizin altındadır. Peygamber dini, açıklanmış psikoloji adını verebileceğimiz ilimde bir müttefik bulmuştur; bu ilim, muztarip insan ruhunun gizli hastalıklarını meydana çıkarıyor ve onları iyileştirecek kullanışlı bir tedavi usulü gösteriyor. Müthiş bir zaruret karşısında bir arada eriyen din ve psikoloji şimdi birlikte iğilerek, düşmekte olan beşeriyete yardım etmek, onu kaldırmak, yaralarını sarmak, ve kâsesini huzur ve barış yağı ile taşırmak üzere ellerini uzatıyor.

«Ne? Din ile psikiyatri uzlaşıyor mu?» diyorsunuz.

Böyle bir uzlaşma bürhanları çok müesseirdir, ve gönül açıcıdır; aynı zamanda fikirleri hazır kimseler için de anlaşılması güç değildir. Mukayese mikroskobunun adesesine gözümüzü dayayalım da din ve psikoloji nerelerde birbirine benziyor ve nerelerde ayrılıyor, onu bulalım.

İKİ TÂBIYE, TEK HEDEF

Dinin kat'î gayesi, ulvî bir hayata erişmektir. Bu gayenin doğruluğu ise, hiç münakaşa kabul etmez bir keyfiyettir. Ulvî hayat mevzuu hakkındaki her hangi bir münazarada bahis mevzuu olan mesele, buna erişme vasıtalarıdır, yâni, insan ihtiraslarını, tabiî saiklerini frenlemek ve beşer tabiatinde hâkim olan en iyi tarafları bulup harekete getirmektedir. Eğer dinin an'anevî usulleri muvaffakiyetli olmuşsa, insan bugün neden psikolojiye muhtaç olsun? Diğer taraftan, eğer psikoloji mutlaka lâzımsa, dinin rolu neden ibaret kalıyor? Müfritler ve tarafgirler, ulvî hayata götüren bu iki yolun arasındaki esaslı zıtlığa karşı bizi ikaz ediyorlar. Bize diyorlar ki: **«Eğer 'kurtuluş' istiyorsanız, ya dini yahut da psikolojiyi seçmelisiniz; muhakkak ki her ikisini birden seçemezsiniz.»**

Beşeri, kalb rahatına ve ruhanî emniyete götüren iki kuvvetli vasıtaya karşı alınan ya hep ya hiç vaziyeti, tamamen yersizdir, diye düşünmeğe başlamış bulunuyoruz.

Şüphe yok ki aradaki bu zıtlığın kökleri, insanın Allahla olan alâkası hakkında şimdi artık verimsiz toprak halini alan ve çok bayatlamış bir mefhumda yerleşmiştir. Görülüyor ki bu «fundamental» (esasçı) nazariyenin pehlivanları, insanın hakikati arayan ve fâni emellerinin ikinci derecedeki disiplinleri arasına dini de karıştırmakta, tereddüt gösteriyorlar. Bunun, ilahi şeylerin lekesizliğine halel getirmesinden korkuyorlar. Onlara göre din, nihayet fen, felsefe ve san'attan tamamen ayrıdır. Allah insanlara doğrudan doğruya ezelî ve değişmez bir lisanla hitap eder, biz zavallı dinleyicilerin ise, ondan gelen değişmez ilhamlara ilâveten hiç bir şeye ihtiyacı yoktur.

Apaçık bir hakikatin sadmesine aynı derecede karşı koyan bir sınıf fenciler de var. Bunların araştırmaları lâboratuvar duvarlarını aşamaz; bu gibi fen adamlarının sayısı sür'atle azalmaktadır. Bu seçme gurupa göre Allah bir efsane, din, teşkilâtı bir bâtıl itikat mecmuası; insan, bir hayvan, ruh bir hayal, ebediyet bir nevi arzudan ibarettir. «Ulvî hayat» tapınma, tevazu, veya aranmakla bulunabilen bir ahlâkî gaye olmadan da kabildir.

Bu iki muhasım bölük, bugünün harb meydanının en son hudut hatalarına suratsız çadırlarını kurmuşlardır. Bir birlerine ateş saçan bakışlar fırlatıyor, tehditler savuruyor, ve arasıra harbeler atıyorlar. Fakat aralarındaki ıstırap ve inilti merkezi olan geniş ovada, insan oğullarından müteşekkil o koca sürü, kaynaşmakta, çırpınıp çabalamakta, feryat etmekte, ve her günkü korkular ve ezici kararsızlıklarla şüpheli bir savaşa girişmiş bulunuyor. Onlara biraz tesselli verecek bir hakikat nebzesi, azıcık bir ruhanî yardım gelsin diye nasıl bekliyorlar, ve bunu getirecek olana ne kadar minnettar olurlar. Şaşırmış, başsız kalmış, terkedilmiş olan bu mahlûklar, savaş gürültülerini bastıracak hakikat sesine ne kadar teşnedirler, ve nasıl bir tehalükle onu dinlerler. İşte din ve psikiyatrinin birleşmiş sesi bu gibilerin kulağına en büyük bir ümit ve yardım vâdeden bir tatlılıkla fısıldamaktadır.

Bu birleşme ne sun'îdir ne de sathî; bu sadece dünyanın yeni keşfetmiş olduğu bir şey, insan ruhu hakkındaki en eski ve en yeni keşiflerin bir arada eriyip mükemmel surette kaynaşmasıdır. Eski dinî itikatların bir çoğu, dinamik psikolojinin yeni keşiflerine şaşılacak derecede benziyor. Meselâ, peygamberlere göre olan din her zaman insanların birbirine benzediğini ısrarla söylemiş, insan oğlunun külliyetine (universality) ve bütün beşer ırkına şamil bir kardeşlik esasına dayanmıştır. Bugün psikoloji, sesini dinin sesiyle birleştirerek, hepimizin karşısına çıkan esaslı beşer problemlerinde her hangi bir zümreye veya ferde ait bir hususiyet bulunmadığını söylüyor. Psikolojinin iddiasına göre insanlar, kuvvet veya zaaflarında esasen birbirine benzerler. Korkularımız ve üzüntülerimiz başka şekillere bürünebilir; bunları örten elbiseleri birer birer çıkarınız, göreceksiniz ki insanın yüreğindeki korkular hep aynıdır: yalnızlık, reddolunma, aşağılık duygusu, frenlenemeyen öfke, hastalık ve ölüm korkuları. İnsanları, maddî açlıktan daha fazla birbirine yaklaştıran mânevî açlık da muayyen kimselere ait bir hususiyet değildir. Evet, sevilme, adam yerine konma, anlaşılma, emniyet, mensubiyet arzularının doğurduğu mânevî açlık, ve nihayet kâinatın daha geniş ufku olan ve insandan çok üstün büyük kudretle, Allahla alâka için duyulan derin arzu.

Peygamber dini asırlar boyunca aff ve müsamaha ihtiyacını telkin etmiştir. Dinamik psikoloji şimdi bu nüfuzu nazarı nasıl tamamlıyor? Bize, derunî sıhhate ancak aff vasıtasiyle, hem yalnız başkalarını değil kendimizi de affetmek suretiyle erişebileceğimizi öğretiyor. Hayatta mutlak olanı elde edemediğimiz zaman, bu yüzden kendimize azap vermekten vazgeçmeliyiz. Şu hakikati iyice anlayıp hazmetmeliyiz ki, bütün hayat, muvaffakiyet ve muvaffakıyetsizliklerden ibarettir; ve hiç bir insanın elinde günah veya günahsızlık inhisarı

mevcut değildir. Her bir insanın hususiyetlerini hoç görmek, ve herkesin — gerek kendi şahsımızın gerekse hemcinsimizin — kusurlarını affetmek... Psikolojik lâboratuvarı, sükûn ve huzurumuzu temin edecek mahza bu hiss ve davranıştır, diyor.

Peygamber dini daima iradei cüz'iyeye ehemmiyet vermiş, insana düşen mesuliyeti esas tutmuştur. Psikoloji bugün şu keyfiyeti meydana koymaktadır: Erkek, kadın bir çok insanları iç mücadeleleri o derecede yormuş ve yıprandırmıştır ki, bunlar zincirlenmiş ve donmuş bir hale gelmişler, ne bir karar verecek kudretleri ne de kıymet muvazenelerini seçecek halleri kalmıştır, ifratla tefrit arasında sallanan bir saat rakkası halinde kararsızlık ve askıda yaşıyan bu şahsiyetler, kendilerine bu ademi mesuliyet hissini veren iç sebepler keşfoîunmadıkça «iradei cüz'iye» sahibi olacak kabiliyeti bulamazlar; bu kabiliyeti bulmadıkça da, kendi hayatlarını idare etmek ve kararlarını vermek mesuliyetini yüklenecek şahsiyet bütünlüğüne mazhar olamazlar.

Peygamber dini, kibrin, riyanın, sinisizm ve ümitsizliğin yakıcı tesirlerinin tehlikesini ve hiss ve harekette sebat ve istikrarın lüzumunu daima öğretmiştir. Dinamik psikolojinin ustalıklı araştırmaları, dinin nüfuzu nazarla bulmuş olduğu bütün bu şeylerin hakikatini ispat etmekte, ve insanlara, ruh sıkıntısı, kibir, riya ve insan zulmü demek olan amelî ateizmin hissi tuzaklarından sakınma yolunu öğretmektedir.

Peygamber dininin öğrettiği akideye göre bu dünya İlâhî hâzinelerle, değişme ve büyüme kaynaklariyle doludur, insanın içi de, hem iyilik hem de yaratıcılık taşıran el değmemiş bir kaynaktır. Bugünün psikolojisi dinin bu kanaatini hem inikâs ettirir, hem de tasvir eder; onlara, inkişaf ve seciye bünyelerini tadil yolunda yardım etmekle, yeni bir sahada şu hakikatleri gözönüne koymuş oluyor: Hayat çok şevkli ve ateşli hale gelebilir, insanların kurtuluşu için Allahın vasıta ve kaynakları da gerçek çok mucizevîdir; bu gibi kaynakları, insanlara ulaştırmak yolunda fencilerin, psikolog ve psikiyatristlerin öncülere has büyük gayretleri vasıta olmuştur.

Din daima birliğe, ve yalnız Allah'ın birliğine değil, insanın da haddi zatında birliğine ehemmiyetle işaret etmiştir. Burada da psikoterapi dinî görüş ve emeline yaklaşıyor. Psikanalizin mucidi Sigmond Freud'un belki kendisi de farkında olmadan hakikaten ruhanî bir maksadı vardı. Mademki her insan Allahın suretince halkolunmuştur ve Allah birdir; şu halde, insan, kendisinin ikiye ayrılmış, yani derununda iç savaşı olan bir şahsiyet haline gelmesine müsaade ederse, İlâhî bir sureti olduğunu inkâr etmiş olur. Psikoterapinin işi, insanda, onu Allah'ın birliğine mümasil bir birlik haline getiren hissî ve psikolojik bir bütünlük yaratmak yolunda, dinin gayretine muadildir.

Din ve psikiyatri birbirlerine zıt olmaktan çok uzaktır; bilâkis birbirlerini tamamlarlar. Her biri, diğerinin muvaffak olmadığı veya en zayıf bulunduğu noktalarda insana destek olmağa muktedirdir. Psikiyatrinin, din yerini almak tehlikesi olmadığı gibi, bundan böyle dinin de gittikçe kabarıp yükselen ve insanları saplanıp kalmış oldukları keder ve karışıklık sığ kayalıklarından açık sulara indiren psikolojik bilgi dalgasını geri durdurmasına imkân yoktur. Tedirgin ve huzursuz hale düşmüş beşeriyet, hem dine hem de psikolojiye muhtaçtır, insanlar artık, ne kendilerini izhar edilmiş olan Allah'ın kelâmından ne de «keşfolunmuş psikoloji» den gelecek yardımdan mahrum bırakmamalıdırlar. Ancak bu iki muazzam akıntının birleştiği yerde kalb huzuru bulabiliriz.

Asrın adamı, dinamik psikoloji ile peygamber dininin muazzam akıntılarının birleştiği yerde kalb huzuru bulması mümkündür demekle, acaba ben, sahih' (ortodoks) sayılan itikatlara aykırı mı hareket ediyorum? Din, bütün harikûlâde başarılarıyla beraber, insanların psişik hayatlarındaki bir çok marazi vicdanların, sonsuz karışıklıkların ve elîm çarpıklıkların mesulüdür dersem, inkilâpçı mı sayılırım? Din bugüne kadar hastalığın ârazını sebepleriyle karıştırıyor ve sathî tedavilerden kolayca memnun oluyor. Bundan başka, garp âleminde, çocukluk devresinde kalmış din eksik değildir. Belki de insanların çoğu kendileri de olgun olmadıkları için bu türlü çocuk dininden memnundurlar. Fakat benim kanaatim şudur ki, daha iyi bir cemiyetin olgun fertlere ihtiyacı olacaktır, o olgunluğu elde etmek için de din kendisi olgunlaşmalıdır.

Şunu demek istiyorum ki, Copernicus ve Darwin'le barış yapmış olan din, Freud'le de barış yapmalıdır; ben bu kanaatteyim. Bugün din, fundamentalist mezhepler hariç, asrın astronomi ve biyoloji ilimleriyle fazla çekişmiyor. Din ile fen arasında bir barış muahedesi akdi, yıllar, hattâ asırlar sürmüştür. Belki de teolojinin teleskop ve mikroskopla mücadelesi, kısmen insan tabiatindeki gururun icabıdır, insanların şöyle bir fikirde teselli bulmaları ve o fikre tutunmaları tabiidir: Dünya hilkatin merkezi, İlâhî mahlûk olan insan da dünya kuruldu kurulalı yer yüzündeki bütün mahlûkattan ayrı tutulmuştur. Fakat şimdi artık barış yapılmış, ileri adım alınmış, din ve fen birbiriyle kaynaştırılmış bulunmaktadır. Bugün daha mühim bir kaynaşma husule getirilmek gerektir. Din, bugünün psikolojisi ile barış yapmalıdır, ve buna da âhenk bakımından değil insan ırkına getireceği ölçüsüz menfaatten dolayı yapmalıdır.

An'anevî bir dinin kucağında buldukları sükûndan memnun olan mutlu kimselere hitap etmiyorum. Sükûn ve huzura götüren yolu kendileri bulmuş olan mistiklere de diyeceğim yok. Ümidim şu ki, bu sahifeler, asrımız dünyasında eski teolojilere veya eski psikolojilere avdet edemeyen, huzurları bozulmuş ve ruhları hakiki sükûnu arayan kimselerle, ellerindeki geniş kaynak ve vasıtalarla işbirliği edip kuvvetlerini birleştirecek bir din ve psikolojiden, yeni bir hayat yolu arayan insanlar yardım görür. Asrın psikolojisinin yardımlarını memnuniyetle kabul eden bir din, beşerî fenalıklarla mücadelesinde değişme ve yaratıcılık yollarına baş vurur; beşer tabiatının kötülüğünü bilir, fakat ondan dolayı meyus olamaz; ne insanın iyiiğine karşı saf davranır ne de insan kudreti hakkında bedbin olur. Böyle bir din sadece ulvî hayatı ve bu hayatın büyük hedeflerini tarif etmekle kalmaz, bu hayatın mutlak ve zarurî olan vasıtalarını temin eder. İnsanlar, niçin sevgiden ziyade nefrete mütemayildir; niçin korkuya düşerler; niçin kendilerini sakat ruh haletlerine teslim ederler, ve gönülleri insandan daha büyük Kudrete karşı niçin şekva ile dolar; din, dinamik psikoloji vasıtalarının yardımıyla bütün bunlara daha esaslı surette nüfuz edebilecektir. Aynı zamanda, daha rahat bir vicdan, daha az sahte bir sevgi, daha sağlam bir cesaret, ve Allah'la, hayat verici, tam bir alâka nasıl elde edilir, daha mâkul bir din bütün bunları insanların gözü önüne koyacaktır.

Bir çoklarının küfür sayabilecekleri bu bahislere dalarken, bu dünyadan çoktan göçmüş olan eski dostum ve üstadımın buruşmuş dudaklarındaki memnuniyet gülüşünü şimdi de görür gibi oluyorum. Tekrar bana şöyle diyor: «Allah, denize dökülen bütün çay ve ırmakçıkların hangi yollardan geldiğini araştırmaz. Hayat suları onun elindedir, ve kurtuluş arayan her yolcunun tutması mukadder olan yolu görür. Fırkalar ve ortodoks akideler geçer, fakat insanın, Allah'ın verdiği huzura doğru giden yolu zamandan âzade ve hiç bozulmaz bir halde değişmeden ilerler.»

VİCDAN MESELESİ

Reybî (skeptik) ligiyle tanınmış Montaigne, «İnsan çaresiz olarak ahlâkî teşebbüse sokulmuş ahlâkdışı bir mahlûktur,» demişti. Çünkü insan, yağmacı, yırtıcı ve günahlı olmakla beraber, bir takım ideallere sahip olmadan da yaşıyamaz; karşı konulmaz bir zaruret onu iyilik ve hakikati aramağa sevkeder. İnsan böyle yaratılmıştır. Meyva vermek bir ağacın tabiati icabından olduğu gibi, insan oğlunun tabiati icabı da hem iyiliği hem de kötülüğü bilmektir.

Filiz sürme kabiliyeti olan bu kuvvetler, insanlığın ta hamurunda olmasaydı, insan oğullan hiç bir zaman meydana ideal ve ahlâk ölçüleri getirmezlerdi. Peygamberler ve azizler de insanı kusurlarından dolayı çok şiddetle azarladıkları halde, onlar bile anlamışlardı ki insanın eli ve ayağı olduğu ne kadar muhakkaksa, ruhunda «yavaş ve lâtif bir ses» in bulunduğu da şüphe kaldırmaz. Ahlâkî kaideye göre yaşamağa muvaffak olamayınca, insandaki kendini suçlu hissetme kabiliyeti onun vicdan ve ruha malik bir mahlûk olduğunu ispat eder.

Filozof Kant, «Bence, yaldızlı göklerle ahlâkî vicdan kadar Allah'ın büyüklüğünü mukni surette ispat eden hiç bir şey yoktur,» diyor. Freud buna şu istihza ile dolu acı sözleri ilâve ediyor: «Yıldızlar muhakkak ki birer harikadır, fakat insan vicdanına gelince, bana kalırsa bu biraz da kusurlu bir hilkattir.» Sahiden şu inkâr edilemez bir hakikattir ki, bize ahlâk yolunda rehber olan bu aynı harikulâde hassa, çok kere sadistik bir köle efendisi, kendi kendini suçlu çıkaran bir şeytan, ve yorulmak bilmez bir günah bezirganı rolünü oynar. Bu vicdanî hâletlerin mucip olduğu zararın haddi hesabı yoktur. Dimağî ve bedenî hastalıklarımızın büyük kısmı — bir çok korkular, endişeler ve kinler — insanın bütün hayatı müddetince ektiği sahte vicdan tohumlarının mahsulüdür.

Bir de hakikî vicdan vardır, buna şüphe olamaz. Bunun, kendi kendinden nefret veya insanın daima kendi sözde liyakatsizliğini tebarüz ettirmeğe yeltenen hislerle alâkası yoktur. Erich Fromm'un dediği gibi hakikî vicdan «Bölünmez şahsiyetin bir kısmını teşkil eder; bu vicdanın emirlerine göre hareket etmek bütün olan bir benliğe delildir.» Vicdanın bu şekli olgunluğun en üstün alâmetidir: onu, hekimin, hocanın ve artistin hedef tuttuğu iğilmez miyarlarda görürüz; bu vicdan, çocuklarını sevgi ve fedakârlıkla büyüten her anne ile babada kendini gösterir. Lincoln'lar ve Roosevelt'ler gibi fakiri koruyan ve felâketzedelere el uzatan zatların seslerinde hakiki vicdanın derin akislerini işitiriz. Bunlar insanın kendi hemcinsine karşı olan sevgisinin en ulvî delilleri, Cenabı Hakkın, bizzat halketmiş olduğu insanlar vasıtasiyle bize hitap eden sesidir.

Ne yazık ki vicdan sesi her zaman bu yüksek ve sıhhatli ifade şeklinde tezahür etmez. Çok kere, mazide yaşamış bir takım din liderleri gibi daima insanın kötülüğünü tebarüz ettirir. Bunların feryadı bir çok garp dincilerinin feryadıdır: «Tövbe et, ey sen zavallı bir böcek olan insan! Kendi elindeki değnekle dövün. Suçlu ruhunu vicdan kamçısıyla yaralayıp berele; yoksa Allah'ın indinde makbul olamazsın.»

Bu sakat ve günaha batmış halden Allah değil din mesuldür. Bununla beraber, dinin lehinde söylenebilecek bir takım hafifletici sebepler var, bu inkâr edilemez. İnsan vicdanının teşekkülü işinde suç ve günah mefhumlarını esas tutmak her halde lâzımdı, çünkü bu insanın adam öldürme, zina ve yamyamlık gibi iptidaî şevki tabiîlerini frenlemek için çok lüzumlu ve değerli unsurlardı. Bu emir ve ahkâm insanların, beşer medeniyetinin ilk limanlarına varmasına yardım eden fener kuleleri olmuştur. Bu çok cazip hikâyenin özü hemen hemen şudur:

Din doğduğu zaman, insan oğlu tam vahşi çocukluk devresinden çıkıyordu. İlk ve mühim ihtiyaçları, henüz doğruyu yanlışı ayırt etmeyi bilmeyen bir dünya içinde monogami, aile sadakati, kardeş şefkati ve sosyal adalet gibi yüksek idealleri tesis etmekti. İyilik ile kötülük arasındaki tezadı şiddetle göstermek haklı bir hareketti; kötü cevki tabiîlerimiz ehlileştirilip, iyi şevki tabiîlerimize hizmet etmek üzere koşulmadan evvel, sıkı hudutların tesbit edilmesi icap ediyordu. İnsan hayatının olancasını kaplamak gibi muazzam bir işe girişmeden, din, ıslah olmamış insan ruhunun kıyılarında kuvvetli bir köprü başı tutmak mecburiyetinde bulunuyordu.

Freud, beşer hayatının ilk safhaları için lüzumlu olan bu keyfiyeti, her ferdin hayatının inkişafındaki ilk safhalar için de lüzumlu olduğunu meydana çıkarmıştır. Çocukluğumuzda, iyiyi kötüyü, hattâ hayal ile hakikati ayırt edemeyiz. Annelerimiz, babalarımız isyankâr şevki tabiîlerimize gem vurmak, otoritenin tatsız ilâcını zorla gırtlağımızdan aşağıya boşaltmakla mükelleftirler. Serbestlik, kendine güvenme, ve başına buyrukluk meziyetleri, bedenlerimizin gelişmesi ve ruhlarımızın inkişafı uğrunda, sonraya bırakılmalıdır. Beşeriyetin, çocukluktan ilk gençlik devresine geçme safhalarında, dinin, ahlâkî tavır kaidelerini kategorik emirler halinde arzetmesi gerçekten lüzumludur. Bu gibi memnuniyetler ve müsaadeler vasıtasiyle, bir vicdan, büyüme halinde olan bir şahsiyetin hayat tezgâhında dokunarak işlenir.

Şu kadar var ki pek çok kereler, çocukluğun sığınakları olgun yaşın hapishaneleri haline gelir; başkalarına güvenme, kararsızlık za'fına yol açar ve çoklarımız geçmiş yılların zincirlerinden kendimizi kurtarmağa korkarız. Dindeki yanlış bir fikir o korkuya hâlâ müsaade ediyor ve o zincirleri kuvvetleştiriyor, erkek kadın bütün insanların, hayali hakikatten, rüyayı müspet işten ayırt etmeleri icap eden yaşta da, onların hâlâ çocukluk ve ilk gençlik devrelerindeki vicdana bağlı kalmalarına yardım ediyor.

Asırlar boyunca din üstadları ahlâka aykırı bir düşünce ile ahlâka mugayir bir fiil arasındaki farkı nadiren görebilmişlerdir. Bilâkis, haset, şehvet veya her hangi bir yıkıcı düşünce, böyle bir fiil kadar kötüdür, iddiasında bulunmuşlardır. Arzu her hangi bir günahlı fiile müsavidir, umdesinin tesiri altında bulunan Hıristiyanlık, (nitekim încil muharriri Matta yüreğinde şehvet düşünen insan zina etmiş olur diye iddia eder), insanlara her kötü arr zuyu boğmalarını tavsiye eder, çünkü aksi takdirde ebedî lânet çukuruna düşerler.

Kötülüğe karşı savaşta dinin bütün tâbiyesi bir tek kelime ile tarif olunabilir: Zaptınefs (repression). Çek az istisna ile Garp dinleri, insanlar, nefsanî düşünce ve hislerini ancak kuvvet yolu ile zaptederek iyi insan olabilirler iddiasındadırlar. «Günah» ın korkunç sesini susturmak için kullandığımız bu nefsi zapt ve hapsetme mekanizması, bugünün insanının ruhunu kamçılıyan bir çok keder, hastalık, ve endişenin müsebbibidir.

Hiç şüphe yok ki, bu «boğ veya bastır» formülü, beşeriyet için ulvî hayatı sağlamak hususunda büyük bir muvaffakıyetsizliğe uğramıştır. Bu muvaffakıyetsizliğin acıklı ve çirkin delilleri şahsî hayatlarımızı ağırlaştırır, sosyal terakkimize engel olur. Akıl hastalıklarının yayılması, dünyaya hâkim olan güvensizlik hali, evlilik hayatlarındaki zıtlıklar, şahsî sıkıntılardan başka harbler, kıtaller; bütün bunlar, kötülük problemine karşı dinin tuttuğu klâsik yolun eksikliğini ispat eder. Duyguları hapsetme tekniği, yâni mesut yaşamanın ilk ve mübrem malzemesi olarak bütün aksi ve nefsanî düşüncelerin inkârı keyfiyeti, muvaffak olamamıştır.

Hakikatte, hepimizin de ahlâkdışı hayalleri ve ahlâkî olmayan emellerimiz vardır. Bunlar insanların ölümlü levazımıdır. Bunların varlığını inkâra imkân yoktur; bu düşünce ve hayalleri zihnimizin iç mahzenine gömmek, suç, tecavüz, ve hattâ bedenî hastalık gibi şeyleri dâvet etmek olur!

Dinamik psikoloji ispat etmiştir ki, kötülük, şuurun gözü önünden uzaklaştırılırsa, sadece yer altına gider. Çocukça utanç ve öfke bir hakikattir, bu, inkâr veya red yoluyla yok edilemez; sadece kilit altına alınmıştır, yâni ruh âlemimizin mahzeni içine bir potansiyel dinamit saklanmıştır. Zalimce duyguları hapis yolu ile çileden çıkmış bir hale gelen teamüle zıt ve pek de makbul olmayan saiklerimiz yeni yeni kılıklarla meydana çıkmak suretiyle bizi şaşırtır. Bizim için en kötü birer iç düşman kesilir, âsabımıza saldırır, kalb huzurumuzu çember içine alır, hayatta muvaffak olamamış insanlara mahsus hisleri bize telkin ederek bizi harap, gönül üzüntüsü ve aşağılık hisleriyle muazzep eder, ve bizi arzumuz hilâfına ifrattan tefrite sevkeder. Tansiyonumuz yükselir, yahut midemizde ülser hâsıl olur (Mayo klinik hekimlerinden Dr. Alvarez mide ülserine «Medeniyetin yara izi» adını vermiştir.) An'anevî dinin tesiri ile içlerindeki her serseri arzuyu kökünden söküp atmağa çalışan bir takım insanlar bazen kendi kendilerine eza eden masochistler veya çekilmez mütaassıp şahsiyetler haline girerler. Bir çok «iyi»

denilen kimseler var ki bunlar, eşlerine, çocuklarına veya cemiyete türlü türlü eziyetler çektirmek suretiyle hayatlarındaki muazzam «iç yalan» ımn acısını çıkarırlar.

iptidaî ilcaları bütün bütün bastırıp boğmak, sadece imkânsız değil, doğrudan doğruya zararlıdır. Çünkü memnuniyet verici hakikat şu merkezdedir: Bizim ihtiraslı ilcalarımızdaki tabiî enerji cemiyete çok faydalı olabilecek kanallara yöneltilebilir. «Sublimation (yüceltme)» adını alan bu ameliye, insan hayatında en esaslı, ruhanileştirici âmildir. En kıymetli İçtimaî ve zihnî faaliyetlerimizden bir çoğu enerjilerini aslında şehvanî kaynaklardan alır. Cerrahın hüneri bazan, çocuklukta kesmek arzusunun sublimation'u olarak gösterilebilecek çok güzel bir misaldir. Ne esas enerjilerimizin mevcudiyetini inkâr ne de bunları dolu dizgin salıvermek insanın vazifesi değildir. Önce utanç duymağa lüzum görmeden, enerjimizin enstenktif kaynaklarını kabul etmeli, sonra da bu enerjiyi, sanat, fen, güzellik, iyilik ve saadet gibi İlâhî denebilecek şekillere sokmağa çalışmalıyız.

Din ekseriyetle insanları, melekimsi olmayan tabiat]e. rini çok dolaşık bir hale sokmağa teşvik etmiştir. Halbuki dinamik psikoloji, insanları, iç hayatlarının rahatsız edici ve nâhoş cihetlerini satha çıkarmağa teşvik eder. Dinamik psikolojinin harikûlâde muvaffakiyetlerini meydana koyan yüzlerce klinik ve lâboratuvarın işini inkâr etmek elimizden gelmez. Bunların tecrübe ile faydası sabit olmuş metodu, erkek, kadın, her hangi bir insanı söyletmek, «içlerini dökme» lerine müsaade etmektir; ve bu «iç boşaltma» lan neticesinde, bu insanların ruhunda gömülü olan saatli bombaları ziyansız hale koymaktır.

Düşünce ve fiil arasındaki farkı iyice tâyin etmek, saiklerimizin asıl tabiatini ve psişik sistemimizdeki rollerini açıklamak suretiyle psikoterapi, fenalık probleminin halline doğru emniyet verici bir yol açmıştır. Bu cepheden

gelen hayret verici müjde şudur: İnsanlar antisosyal saiklerini inkâr etmek veya onları bastırmakla değil, onların mevcudiyetini kabul etmek ve onlarla karşı karşıya gelmek suretiyle yenebilirler.

Bu şiddetli baskı altına alınmış ilcaları sözle ifade etmek haddizatında fiil arzusunu eksiltir. Bu belki başlangıçta acayip ve paradoksik görünebilir, fakat tecrübe ile sabit olmuştur ki normal insanlar, yüreklerinde gömülü bulunan arzu ve hırslarını sözle ifade edince, ahlâka mugayir ve yıkıcı hisleri idare edilir hale geliyor. Korku ve endişeden kurtulmuş bu erkek ve kadınlar hekimin yanından, enerjilerini, sohbet ve yapıcı saadet kanallarına sarfetmeğe hazır serbest insanlar olarak çıkmaktadırlar.

Bedenî rahatsızlıklar da ruhî hastalıklar da bazan mucizevî bir şekilde kayboluyor. Ruh hekimi, meselâ, tansiyon, ülser veya asm (asthma) gibi alelâde bir bedenî hastalığı olan adamı alıyor, yavaş yavaş onu kendi endişelerini, mücadelelerini, öfkelerini ve arzularını anlatmağa teşvik ediyor. Hasta bakıyor ki, bu suretle en antisosyal düşüncelerini, sözlerinden çok fena antisosyal neticeler çıkmasına sebep olmadan anlatabilecek.

Şüphesiz, bu metod, an'anevî din usulüne tamamen aykırıdır. Kötü düşüncelerimizi kanun dışı edecek yerde, bunları mevcut diye kabul etmeğe teşvik oulnuyoruz, ve bu suretle benliğimizin şuurlu kısmı ile bunları yüzleştiriyor, silâhlarını ellerinden alıyor, onları yeniyor, hattâ enerjilerini yapıcı kanallara çevirtip faydalı kılıyoruz.

PSİKANALİZ VE İTİRAF

Diyeceksiniz ki, «İtiraf (günah çıkarma) da aynı işi görmez mi? Ve bu suretle düşüncelerini papaza anlatmak kâfi değil mi?» Şu halde gözümüz önüne konan sual şudur: Bir insanın günahlarını bir papaza veya din reisine itiraf etmesiyle bir psikanaliste endişe ve dertlerini anlatması arasındaki fark nedir? Hem şekil hem de mahiyet itibariyle bir çok farklar vardır. Hemen diyeyim ki, psikiyatrik tetkiklerden alınmış yeni hakikatleri iyice hazmetmiş münevver papazlar itiraf hâdisesini çok faydalı hale koyabilirler, ve koyuyorlar da... Bunun gibi pastörler ve hahamlar da, şahıslar arasındaki alâkalar, ve beşerî ilcalarla alâkadar yeni hakikatleri öğrendikçe, dinî öğütleri, şaşırmış ve ıstıraba düşmüş insanlar için çok verimli bir yardım kaynağı yapabilir. Fakat şu da inkâr edilemez ki dinî itiraf, vicdanın üstünden bir çok yükleri kaldırmakla beraber, ameliye ekseriyetle fazla sathî olur, ve bu ameliye neticesinde, karakteri esasından ve temelli surette değiştirebilecek kuvvet çok nâdir görülür. Dinî itiraf olgunluktan ziyade kefareti hedef tutar; halbuki psikiyatri günahlara nâdim olmaktan ziyade insanların bu gibi şeylerin üstüne çıkmalarını, artık böyle hareketleri küçüklük sayacak dereceye gelmelerini ister.

itiraf, mahiyeti itibariyle derunî suçluluk duygusunu kuvvetlendirmeğe yarar. Bir günahkâr, papaza, babasına giden kabahatli bir çocuk gibi, aff dilemek ve cezaya çarpılmak üzere gider. Muhtelif derecede günahlar için ne gibi pahalar ödiyeceğini zaten tecrübe ile öğrenmiştir; böyle her zaman tekrarlanan köhneleşmiş bir itiraf ve ceza ameliyesi neticesinde nasıl bir iç gelişmesi beklenebilir? itiraf ameliyesi insan hayatının ancak sathına tesir edebilir. Günah çıkaran din lideri de, nadim olan adamın içyüzünü görmeğe uğraşmaz. Bu itiraf sistemi vasıtasiyle insanın gönlü biraz ferahlıyabilirse de ne karakteri değişebilir ne de «günah» inin psikojenik kökleri meydana çıkar.

Bunu bir misal ile anlatayım. Çok büyük ıztıraba düşmüş bir adam var. Evlidir, yaşı da otuz beş. Günün birinde ıztıraba dayanamıyor, dinî öğütçüsüne gidip, derdini anlatıyor. Adamın, evlilik hayatı dışında bir ilişiği var. Bu yüzden karısına ve ailesine verdiği acıyı derinden duymaktadır. Yaptığının yanlış olduğunu biliyor. Rahip bu adama zinanın hem Allah hem de insan gözünde çok çirkin bir günah olduğunu söylüyor, ve derhal bu rabıtaya bir son

vermesini tenbih ediyor. Adam peki diyor, fakat büyük bir iç mücadelesinden sonra yine bunu devam ettiriyor. Rahibinin verdiği öğüt bir işe yaramamış oluyor, çünkü o zat, bu adamı bu işe sevkeden sebepleri aydınlatmağa çalışmamıştır. Sadece bu adama «iradesini» kullanıp öbür kadından «vazgeçmesini» söylemiştir. Bu öğütlerin ne kadar faydasız olduğunu her din lideri bilir.

Buna benzer bir vaziyeti anlatırken, Sigmond Freud, hayatında ilk defa olarak otelde kalan bir cahil köylünün başına gelen hâdiseyi misal olarak gösteriyor. Köylü yatmağa hazırlanırken mum söndürür gibi elektrik ampulünü üflemeğe başlıyor. Üflüyor, üflüyor, nafile... ış.k cönmüyor. Tabiî elektrik düğmesini çevirmeyi öğrenmeden, o ışığı söndürmesine imkân olamaz. Zina günahına düşen bir adam için de bu böyledir. Dünyada bulunan bütün irade kuvvetleri onun bu yakışıksız hareketinin sebebini söndüremez. Ona elektrik düğmesinin yeri gösterilmeden, adam kendisinin gayri meş'ur hayatında işlemekte olan bu kuvvetli cereyanı idare etmekten âciz kalır.

Psikoloji, itiraf ameliyesinden tamamen farklı olarak, derdin tohumunu üreten yeri arayıp meydana çıkarır. O sadakatsiz koca meselesinde, derdin nevrotik kaynağını yok eder, zararlı saiklerin istikametini değiştirir ve insanı zayıf bir çocuk halinden çıkarır, olgun yaşta bir adam haline bilfiil getirir. Tahlil sayesinde bu adam nevrotik hareketlerinin o âna kadar gizli kalmış sebeplerini görür, ve asıl başlangıçlarına kadar izlerini araştırır. Bu ona «elektrik düğmesinin» yerini göstermiş olur, ve hayatında bulunan zararlı cereyanı ne suretle söndürmesi gerektiğini öğretir.

Bütün bunlar, yardım arayan insanın derununda «suçlu bir vicdan» yaratmadan elde edilebilir. Bundan başka, adam bakıyor ki, derunî ilcalarını ve endişelerini anlatmak hekimin elinden ceza görmeyi icap ettirmiyor; her hangi bir hükme mâruz kalmadan derdini anlatabiliyor. Sonra, hayretle görüyor ki, karşısında onu ne takdir ne de takbih edecek bir tavır yok; sadece, sakin, bitaraf, ve şifa verici bir anlayış var. Ona şöyle yap böyle yap ta demiyorlar, fakat kendi nefsiyle samimî şekilde karşı karşıya gelmiş olmaktan ileri gelen bir kuvvet duyuyor ve müstakil olarak kendi kararlarını veriyor. Öfke, ihtiras, kızgınlık, kıskançlık ve şehvet hislerini açığa vururken, bunları bir prospektif içinde görmeğe başlar. Çoktan hapsedilmiş olan bu ilcalardan birçoğunun, kendi hayatının bu olgunluk devresine ait hislerin heyeti umumiyesi içinde ne kadar boş ve yersiz olduğunu görür. Bunların aslım tâ çocukluğunun gürültülü devresinde bulur, ve şimdiki kıymet mefhumunun daha geniş çerçevesine aykırı geldiklerini anlar, netice, olarak ta şimdi yeni kazanmış olduğu yaratıcı ışığın aydınlığında bunları kendiliğinden reddeder.

Şu halde, dünya itiraf yoluyla psikolojik ifade tarzı arasındaki farkların bazıları bunlardır. Doğru veya yanlış yolu görmesi bir dinî ustaya bağlı olan adam, ekseriyetle rahatsız edici suç hissinin ve kararsız endişelerin gölgesinde yaşadığı hayata devam eder. Bundan başka, böyîe bir adam daima papazdan veya pastörden ödünç almış olduğu bir vicdana malik olmk tehlikesinde olur. Onun derunundaki «tatlı yavaş ses» (vicdan sesi) başkalarının emirlerinden ve yasaklarından ibaret kalır. Daima haricî bir nizama tâbi ahlâkî bir köledir.

Mühim bir ruh tedavisi ameliyesinden geçmiş birisi kendi iç benliği hakkında bir çok dersler öğrenmiş olur; bunlar arasında en değerlisi şudur: İç huzuru ve olgun vicdana götüren yol, kendi nefsini mahkûm etmek değil, kendi benliğini anlamaktır. Bütün benliğine korkusuzca bakmak suretiyle, olgun bir şahsiyete ne gibi işler yaraştığını anlar. Çocukluğun ve ilk

gençliğin hayaletleriyle karşılaşır — mazinin hatırlanmayan hücrelerinde kapalı kalmış bir takım hayaletler — bunların onunla karşı karşıya gelmesiyle kaybolması bir olur. Sözle ifade vasıtasiyle şuurun beyaz perdesine aksettirilince, korkutucu düşünceler, dehşet verici hayaller, suçla yüklü rüyalar ele avuca sığar bir hal alır. Adam kendi kendine şöyle demeyi öğrenir: «işte yine şu iğrenç düşünce, o şehvet arzusu, o şahsiyeti küçülten temayül. Ben hepinizi de tanıyorum, sizin hakikî kılığınızı gördüğüm için artık sizden korkmuyorum. Sizi «repression» hücresine hapsettiğim müddetçe siz gözüme dev gibi görünüyordunuz; halbuki şimdi anlıyorum ki siz ufacık, biçimsiz cücelersiniz. Bundan sonra artık siz beni zalimce veya ahlâksızca hareketlerde bulunmağa ve bu suretle hem kendimi hem de sevdiklerimi incitmeğe mecbur edemezsiniz. Ey mazinin umacıları, siz artık aydınlığa çıktınız, ve bu aydınlıkta, benim üzerimdeki bütün zorlayıcı kudretinizi kaybetmiş bulunuyorsunuz.»

Bu kurtuluş ameliyesi günlük hayattan bir misalle tasvir edilebilir. Bir erkek gençliğinde, güzel bir kıza âşık oluyor. Talih bu iki sevgiliyi ayırıyor; erkek bu hayali aklından bir türlü çıkarmıyor, hayatın kendisine arzettiği bütün saadet imkânlarını reddediyor, çünkü sevgilisini kaybettiği zaman onunla beraber her şeyi kaybetmiştir kanaati kafasında kökleşmiştir. Aradan yıllar geçiyor; bir gün çatlak sesli, çehresi huysuzluk ve bayağılıkların izleriyle dolu şirret bir kadına rastgeliyor. Bu kim olsa beğenirsiniz? Adamın eski sevgilisi! Adamcağız öğreniyor ki, o genç kızda bulmuş olduğu ideal faziletlerin çoğu kendi muhayyilesinin eseriymiş. O zaman talihin kendisini nelerden esirgediğini anlıyor. Bir gençlik hayaline bütün hislerini esir ettiğine meğerse ne yazık etmiş. Sevip kaybetmiş olduğu kadının hakikî mahiyeti karşısında, hâtırasının zincirinden kurtulmağa kuvvet buluyor. Şimdi hayalindeki idealin kesif tabakasını sıyırıp onun hakikî benliğine bakınca, kendi haline gülecek kuvveti, kendinde buluyor; artık on£ azap veren yürek acısından kurtulmuştur. Hakikati gözünün önüne açan bu dakikalarda, o, mazinin kuvvetli tesirinden kurtulmuştur.

VİCDAN MASKELERİ

Vicdan birçok kılıklarda bizden öc alır. Kurbanını hastalığa, deliliğe, hattâ intihara kadar vardıracak kabiliyette maskeli bir işkencecidir. Psikiyatrinin derin tetkiklere dayanan buluşları var. O meyanda, meselâ, intihar, suçlu bir vicdanın sahibine yüklettiği bir kefaret farzediliyor. Kendini öldürmeğe kalkışan kimse kendi «cürmüne» kefaret olarak bedenini kurban etmek arzusuna düşüyor.

İlmin en dikkate lâyık yeniliklerinden biri olan psikosomatik tıb şu hakikati ispat etmektedir: Çok sayıda iyi erkek ve kadınlar; kendi benliklerini her beşer tabiatinde bulunan bütün unsurî ve ham saikleri ve tabiî şevkleriyle beraber tanıyıp kabul etmesini öğrenmiş olmadıklarından, farkında olmadan, kendilerini mahvediyorlar. Çok mükemmel bir genç hatırlıyorum. Bu genç adam, annesi öldükten sonra, kendisi de asmdan (asthma) öldü. Sebep? Annesinin sevmediği bir kızla evlenmiş olması keyfiyetinin vicdanında doğurduğu suçluluk duygusu, onun güzel bir kadınla giriştiği evlilik hayatının zevkini çıkarmasına mâni olmakla kalmamış, onu beş yıl süren bir hastalığa, sonra da ölüme kadar götürmüştür.

Şu muhakkak ki, olgun olmayan bir doğru, yanlış mefhum seviyesi üzerine takılıp kalmıyan daha mülâyim bir vicdan sistemi, olgun yaşa gelmiş normal insanların iç huzuru için çok mühimdir. Din artık şu hakikati kabul etmelidir ki antisosyal saiklerimiz hapsedilip mevcudiyeti inkâr edilmekle hemen realite sahnesinden kaybolmaz; bunlara göstereceğimiz cani muamelesi nispetinde bizden alacakları öc de şiddetli olur. Hayal sahasında saikıerini

tam bir «repression» a uğratmağa çalışan olgun yaşta insanlar, ya bedenlerine yahut ta ruhlarına harabiyet getirirler.

Gelecek zamanın dini, psikiyatristin defterinden bir sahife almalıdır; bununla insanlara, kabule lâyık olmayan ilcalarına karşı mülâyim davranmayı, onları ulvîleştirmeyi ve aynı zamanda onları bir disipline tâbi tutarak daha güzel ve daha cömertçe bir iş programına bağlamayı öğretmelidir. Yaşça olgun erkek ve kadınlara, herkesin benliğinde de aslında antisosyal arzular ve hayaller olduğunu anlıyacak kuvveti vermelidir. Bunlar hapsedilmekten ziyade mevcudiyetleri kabul olunduğu takdirde, mühim iş sahasında bize hâkim olmalarına mâni olabiliriz.

Bundan başka, normal erkek ve kadınlar, onlar bunu müdrik olsalar da olmasalar da, güvenilir vicdanlara maliktirler. Sadece şu hakikati bilmek bile insanın gönlünü açan bir keyfiyettir: Allah bize, sağlam beşer vicdanı vasıtasiyle kendi İlâhî varlığını hususî surette izhar etmiştir; bütün dünyayı tutan ve mihveri üstünde çevirten de bu vicdandır. Çünkü bizi, medarımızdan ayrılıp acayip veya yanlış yollara sapmağa sevkeden bütün iğvalı arzulara rağmen çoğumuz yanlışı, doğruyu tefrik eden faydalı ve sağlam duygulara sahibiz. İşte hem kendi hayatımızda hem de etrafımızdaki insanların hayatında bir «serenite» (ferağı bal) magnetik sahası yaratan, bu iyi ayarlanmış, dayanıklı ve sağlam vicdandır.

Gözümüze, âsabımıza ve hazım cihazımıza nasıl güveniyorsak, öylece vicdanımıza güvenmeyi öğrenmeliyiz. Harvard'lı tanınmış bir psikiyatrist anlatıyor: Genç bir kadın bir korku hastalığına tutuluyor; aklına gelen ve adam öldürmeye kadar giden bir takım kötülükleri işlemekten korkuyor. Bu ruh hâletinin sebepleri araştırılınca görülüyor ki, kadın her işte lüzumundan çok fazla kocasına bel bağlamış; günün birinde kocası asker olmuş, harbe gitmiş. Kadıncağız hep onun koymuş olduğu ahlâk kanunlarına pek fazla güvenmiş, her şeyi ondan beklemiş; onun gitmesiyle bu emniyet vasıtası meydandan kalkınca, kadın kendi içindeki kötü temayüllere kurban gidecek diye marazî bir korku haline kendini kaptırmış. Doktor bu kadını telkinle iyi ediyor, ve ona ispat ediyor ki kendisi de başkaları gibi normal bir insandır; kendisinin de mâkûl ve çok güzel ahlâk ölçüleri vardır, fakat hiç bir zaman bunları kullanmağa cesaret etmemiştir. Kadının hali, tıpkı «Ya adalelerim beni tutamazsa» diye yürümekten korkan bir adamın haline benzer. Şunu bilmemiz lâzım ki adalelerimiz gibi vicdanlarımız da biz farkında olmadan ve anlamadan gelişir, ve biz insanlar, bunların her ikisine de güvenebiliriz. Hekimlerimiz, vicdan harekâtı hakkında, ordu savaş yorgunluğu ve harbin iras ettiği asabî karışıklıkları tedavi sahasında psikiyatriye neler kazandırdığını, din öğrenmelidir. Bu harb, çeşitli psikiyatrik teknikler vasıtasiyle, vicdanı teşkil eden üç unsuru harekete getirmek, yâni, korku, suç ve endişe duyularını sözle anlatmayı mümkün kılmak suretiyle mucizevî, bir takım tedavi usullerinin keşfine yol açmıştır. Bu suretle, dillerinin açılması, binlerce askeri maddî ve mânevî harabiyetten kurtarmıştır. Çok zeki bir çavuş, minnetle şöyle diyor: «Korkularımı ifade edip, onları alelâde sözlerle anlatınca, bunlar tıpkı buhar gibi zararsızca tencereden uçup gitti.»

Ufacık bir çaydanlığı bile iyice tıkayıp, alevli bir ateşin üstüne koyacak olursanız, bütün bir evi yıkar. Halbuki kuvvetli buhar bulduğu yoldan kaçınca, çaydanlık neşe ile vıjlar.

Bu, herkes, her iş için, hemen ruh hekimine koşsun demek değildir. Vicdan hayaletleri çok kere, bir arkadaş, kardeş veya ahbapla da konuşarak giderilebilir. Çünkü, bizi anlıyan birisine içimizi açınca, yüklerimiz ekseriyetle hafifler; bu büyük bir hakikattir. Bunu yaparken de

mühim bir şey keşfederiz. Görürüz ki muhatabımız da, bazen öfkeli düşünceler ve şehvanî hâletlerden sıkıntı çekiyor, bu müşterek hislerin mevcudiyetini keşfetmek ise, çok kere müşterek olarak bu sıkıntılardan kurtulmamıza vesile olur.

Nazarî olarak din, seven ve affeden bir Allah'ı öğretmekle insanların sükûne ve iç huzuruna kavuşmasını temin etmek ister. Fakat amelî olarak, dinlerin çoğunda pek çok gazap ve ceza unsurları vardır. Bu nevi ciiz'î dine dayanan vicdan bizi korkak insanlar yapar, ve sanki babasının her an inebilecek yumruğundan korkan bir çocuğun vaziyetine kor. Bütün bu korkularımızı bir yana bırakıp, kendimizi ne yaramaz çocuklar ne de lekesiz melekler halinde değil, bütün beşerî kusurlarımızla olgun yaşa gelmiş insanlar gözüyle görmeliyiz.

KENDİNİZİ UYGUN ŞEKİLDE SEVİNİZ

Ne gariptir ki din çok kereler bir insanın başkalarına karşı vazifelerini idrak hususunda çok ince ve lastikli olduğu halde, insanın kendi kendine karşı olan vazifesi hususunda basit görüşlüdür. Dine göre, insanların, birbiriyle olan muamelelerinde nasıl hareket etmeleri gerektir; bu, sanki bu aynı insanlar, kendi kendilerine karşı olan muamelelerinde doğuştan bilgili ve usta imişler gibi bütün teferruatiyle onlara öğretilmelidir... Din ve din ahlâkının zayıf noktalarından biri budur.

Hakikatte, başkalarına karşı zalimlik ve katılık ahlâka zıttır diye, insanlara öğretiliyor; kendinden nefret hissinin de aynı derecede feci ve ahlâka zıt olduğu da bu insanlara öğretilmelidir.

Sevgi ve nefret bazen başkalarına bazen da kendimize karşı duyulan hislerdir. Bugünün psikolojisinin büyük buluşlarından biri de şudur: Kendi kendimize karşı aldığımız vaziyet, başkalarına karşı olan vaz'ımız kadar, hattâ bazen daha karışıktır. Dinin emri «Komşunu kendin gibi seveceksin» dir. Bu emri şimdi şöyle tefsir edebilecek vaziyette bulunuyoruz: «Kendini uygun şekilde sevecek, sonra da komşunu seveceksin!»

New York'un belli sosyal hizmet liderlerinden birine, bir sosyete hanımından mektup geliyor. Bu hanım, New York çocuklarına yardım işinde bu zatın servis koluna katılmak arzusunu bildirmektedir. Kadın kendi kusurlarını uzun boylu cayıyor ve nihayet «Belki sizin dâvanız uğrunda sarfedeceğim gayret benim bu kusurlarımı örter,» diyor. Bu mektubun gecikmeyen cevabı şudur: «Sayın Hanımefendi! Sizin gerçekten muhteşem kusurlarınız, şimdilik çok fazla büyüktür. Hiç bir şey sizi bunların acısını tevazuunuzun kurbanlarından çıkarmanıza mâni olamaz. Size tavsiyem şudur: Önce kendinize karşı sevginizi artırınız, sonra başkalarına sevgi dağıtmağa kalkışın.»

Din ve din ahlâkı sahalarının bir çok salâniyettarları bu görüş noktasını hoş görmiyecekler, ve diyecekler ki: «Sen, insanlara kendi kendilerini sevmeyi tavsiye etmekle çok tehlikeli bir doktrini ortaya atmış bulunuyorsun; çünkü bununla, zaten kuvvetli olan benlikçilik duyuluna, bir müeyyide vermiş oluyorsun. İnsanlar esasen kendi kendilerini lüzumundan çok fazla severler. Kendini sevmek kötü şeydir; bu arzuyu kökünden kesmek lâzımdır; hayatın hakikî ülküsü nefis sevgisini boğup, kendini başkalarının hizmetine vakfetmektir. İnsanlara öğretilecek şeyler işte bunlardır.»

Benlikçiliği kötüleyip altruizmi yükseltmek dinin eski an'anesidir. Muhakkak ki çok değerli bir hedefi gözönünde tutar; fakat beşer tabiatini hesaplamakta bir çok yanlışlıklar vardır. Hakikaten elimizde olmadan kendi kendimize. karşı iyi miyiz? Deliller bunun aksini

gösteriyor. İnsanlar kendi kendilerine karşı iyi olmayı arzu edebilirler, fakat bu gayeye ulaşmak için ne kadar yanlış ve idraksizce hareket ederler! Hakikat şudur ki; kendimize, ekseriyetle başkalarına ettiğimizden daha katı, daha taassuplu ve daha intikamcı şekilde muamele ederiz. İntihar, kendini sakatlama, sarhoşluk, uyuşturucu maddelere düşkünlük, ve daha türlü türlü suiistimaller, insanın kendi kendisini ne derecelere düşürebileceğini gösteren acı delillerdir. Bu kendinden nefret duygusu, yalnız zayıf seciyelilerle delilere inhisar etmez. Tanınmış Amerikalı muharrir

John Jay Chapman gibi bir adam kendi nefsinden şiddetle nefret ederdi. Bir tanıdıkla aralarında geçen bir münakaşadan sonra, elini alevli ateşin içine sokuyor; neticesi feci. Cerrahlar, Chapman'in elini kesmek mecburiyetinde kalıyorlar. Artist Van Gogh yine böyle ehemmiyetsiz bir sebeple kendi kulağını kesmiştir. îyi tanınmış bir gazete sahibi, yaptığı bir hovardalığa pişman oluyor, kendini kaynar su teknesine atıyor. Bunlar ifratlı vakalardır. Fakat alelâde insanların hayatında nefse karşı yapılan suikastlar, zararlar, günlük hâdiselerdir.

Bu gibi hareketler insanın yalnız kendisine değil, cemiyete karşı da cinayet kabîlindendir. Kendinden nefret eden, kendi kabiliyetlerine, kudretlerine, ve rikkat hislerine karşı hürmet hissi olmayan kimse, başkalarına da hürmet edemez. Kendi biçimsizleşmiş suretini başkalarında görünce, onlardan da için için nefret eder, insanın kendi şahsiyetine karşı besliyeceği sevgi, kardeşçe bir cemiyetin ve ferdî kalb huzurunun temelidir. Kendimizi sevelim demekle kendimizin üzerine titriyelim, kibir ve gurura gidelim demiyorum. Fakat ısrarla diyorum ki, iyi ve ahlâkî bir hayat yapısının esas malzemesinden olarak insan kendi kendisine lâyıkiyle saygı beslemesini bilmeli, ve bir zatın dediği gibi «Bir insan kendi kendisine dostça bir hürmetle arkadaşlık etmeli.» Derin mânasiyle, önce kendi özümüzle ehlî alâkalarımızda barışık olmalıyız ki başkalariyle olan alâkalarımızda da iyi olalım.

Bugünün psikolojisi, bize öğretiyor ki: Kalb huzuru bulmağa muvaffak olmayışımızın sebeplerinden biri de, kendi kendimize iyi muamele etmesini öğrenmemiş olduğumuzdan ileri gelmektedir; bunun neticesi olarak ta başkalarına karşı nasıl davranacağımızı öğrenmemiş bulunuyoruz. Psikoloji, sahte bir benlik sevgisinin ve yıkıcı bir benlikten nefretin altında saklı bulunan sebepleri açığa vuruyor. Din, psikoloji ile birleşince, hakikî benlik sevgisinin ne olduğunu pek iyi gösterebilir.

Nazarî olarak, din daima, hakikî benlik sevgisini inkişaf ettirmeğe çalışmıştır. Daima, her insanın şahsiyetinin ayrı bir kıymeti vardır, ve her insan kudsîdir, diye telkinatta bulunmuştur. Fakat bu kudsiyeti gerçekleştirmek işini başarmakta şaşılacak derecede zayıf kalmıştır. Biliyoruz ki akıl hastaneleri, kendi bedenlerini sakatlıyan ifratçılarla doludur. Fakat bütün dünya sokakları, kendi kendilerini suçlu çıkarma ve benliklerini alçaltma yollariyle görünmez şekillerde kendilerini aklî ve mânevî olarak sakatlıyan sayısız insanlarla doludur. Benliğe karşı sahte vaziyetlerin örneklerini araştırıp, insan şahsiyetinin daima değişen ve birbirini nakzeden evolution'u hakkında psikolojinin keşfetmiş olduğu keyfiyetleri öğrenmemizin zamanı gelmiştir.

BENLİĞİN İNKİŞAFI

insan benliğiyle bu benliğin inkişafı hikâyesi gerçek çok meraklı bir romandır. Hem de kahramanlar, maceralar, yiğitlikler, bozgunlarla dolu bir roman. Olgunluğa ve huzura erişmek için, bu tenliğin gitmesi gereken yol tehlikeler, engeller, ve yanlış mefhumlarla

doludur. Bu yanlış mefhumların en büyüğü şudur: Benlik insanın doğuşunda bulunan bir cevherdir, hususiyetleri de önceden teşekkül etmiş ve değişmez unsurlardır.

Ne müthiş yanlış!

İnsan benliği bir atiye değildir; bir başarıdır. Tanrının dimağından mütekâmil şekilde çıkmış ve değişmez bir realite değildir. Bilâkis, çok emekle kazanılan bir ilerlemedir, hem de yolda birçok aslanlarla karşılaşmak, hakikî ve hayalî birçok canavarları yenmek suretiyle... Bir benliği kazanmak, daimî bir muharebe, sürekli bir ameliyedir, ve öyle bir muzafferiyettir ki kalbimizin son darbesine kadar ikmal edilemez.

«Benlik romanı» nın başlangıcında, kendimizi uğultulu ve gürültülü bir karışıklıkla yüz yüze buluruz. Gözlerimiz uyku halinden, realite haline geçmek üzere açılır, ve ne görür, donuk ışıklar, hayal meyal şekiller. Kulağımıza bir takım sesler gelir, bazısı bizi teskin eder, kimisi korkutur; sonra altımızda sallanan, kayan zemine kendimizi yavaş yavaş alıştırırken, durmadan çalışan kafalarımız da burada ufacık bir nizam kurmağa, orada miniminicik bir mâna görmeğe başlar. Hislerimiz silâhsızdır, müdafaasız ve tazedir; büyüklerin dünyasını saran muhit içinde şimşek gibi çakan gerginlikleri hissederiz. Yavaş yavaş kendimizi acayip çocukluk ülkesine alıştırırız, fakat kuytu köşelerde pusuya yatmış bir çok tehlikeler, ve açık bir ovayı süpürüp geçen soğuk rüzgârlar gibi garip his fırtınaları durmadan karşımıza çıkar. Ana babalarımızın bize mahsu3 sevgi ülkesine bir rakibin girişi, yeni bir kardeşin dünyaya gelişi; uyku halinde bulunan kıskançlık devleri uyanır. Korku, öfke, emniyetsizlik ve acı hisler, bu büyüme devremizde nice günlerin güneşini karartır.

En ilk çocukluk devremizin malı olan adacığa sahip olacak hale gelir gelmez, bakarız ki bizi yeni ve daha acayip bir dünyaya atıverirler: «Mektep» denilen bu dünya bizi hem korkutur, hem de büyüler. Arkadaşlarımızla rekabet, kuvvetimizin acemi şekillerde denenmesi, ilk gençlik devresinin güç halleri, bu devrenin, güzelliğini bozan ufak tefek muvaffakıyetsizlikler ve büyük ziyanlar, büyüme ameliyesinin karışık nimetlerini reddetmemize vesile olur. Geçmiş zamana, eski hallere, daha emniyette bulunduğumuz devreye dönmeyi arzu ederiz.

İlk gençlik çağında bulunan çocuk, çok kere o çok sevdiği eski çocukluk ülkesine dönmek ister; çünkü orada daha az rekabet vardı, ve her şeyi kendisine başkaları veriyordu. Hayatın her yeni merhalesi, hislerimizi sarsar, ve mazinin kırpıntılarından, ve eski kalıpların kıymetli kırık parçalarından yeni vaziyetler bina etmeğe sevkeder.

Derece derece, eğer iyi ayarlanmış bir olgun yaşa gelirsek, eski devrelerdeki menfaatlerimizin kaybını hoş görmeyi öğreniriz. Muasırlarımızın rekabetini karşılar, kendi kabiliyetlerimizi ve benliğimizi çok acı duymadan başkalarıyla paylaşmayı öğreniriz. Cezaya ve zıtlıklara lüzumsuz ve fazla endişe duymadan tahammül edebiliriz, iyice anlarız ki yolumuz ileridedir ve artık geriye dönmeğe imkân yoktur; esasen böyle bir ric'at ancak üzüntüyü mucip olur.

Bu olgunluk yolundaki tuzaklardan sağ kurtulmayanlar da vardır. Bir çok kimseler, çocukluk veya ilk gençlik hallerinden kurtulamaz ve benlik inkişafının olgunlaşmamış bir derecesine takılıp orada kalırlar. Aile geçimsizliği, dağılmış bir yuva, ana veya baba tarafından reddolunma veya bedenî bir kusurdan dolayı farklı muamele görme, büyüme halindeki «ego» nun yolunu şaşırtır, ve benliğe karşı mâkûl bir sevgi yerine insanda sakat bir kendinden tiksinme hissi uyanır. Bu ise «narcissizm» e yol açar. Narcissizm kendi kendine hayranlığın tersine dönmüş şeklidir ki kendinden tiksinme hissinden ileri gelmiş ve onunla karışmıştır.

Bu noktayı basit bir misal aydınlatabilir. Anababasının sevgisine son derecede muhtaç bir küçük çocuk, bu çok derin arzusundan mahrum bir haldedir. Anası ile babası birbirinden nefret etmektedirler, bu çocuk onların bir ân evvel birbirlerinden kurtulmasına engel olduğu için, onu kendilerine yük sayıyorlar. Kendisini sevmeleri gereken bu iki kişi tarafından reddolunmuş vaziyette bulunan bu yavrucuk, kendi değersizliğine inanıyor; bu yüzden, içindeki bütün sevgi kabiliyetini kendi benliğine çevirmekle mahrumiyetinin yerini dolduruyor, ve annesi ile babasının yerine kendi kendini seviyor. Böyle bir çocuk, kendi benliğinin duvarları arasına hapsolunmuş, hiç kimseyi sevemeyen ve kimsenin sevgisini benliğine sokamayan bir bedbaht olur. Böyle bir narcissizm, kendini sevmenin çok sakat bir şeklidir, sevilmemekten, aşağılık duygusundan ve maske altında yaşamaktan ileri gelen bir haldir.

Dr. Robert Lindner «Gayesiz Âsi» adlı kitabında yirmi üç yaşında bir suçlunun hayatını tetkik ediyor, ve tâ çocukluğuna ait hâdiseleri gözden geçirerek temayüllerinin köklerini araştırıyor. Ne buluyor? Çocuğun babası son derecede sadist bir adammış, annesi de çocuğu müdafaa edecek kudrette değilmiş. Çocuk nasıl bir his altında büyüyor? «Bu dünyada beni seven insan yoktur; bu katı kalbli dünyadan elime geçireceğim her şeyi ancak kılıcım hakkiyle alabileceğim,» diye düşünüyor. Çocuk kendini, düşman bir muhit içinde tek başına görüyor, herkes yabancıdır, herkes düşman. Nihayet ağır vaziyetlere, ve günün birinde bir hekimin şefkatli eline düşüyor. Hekimin dirayet ve şefkatinin karşısında derdini döküyor ve dermanını buluyor. Bu sayede narcissizm felâketinden kurtulup, hayatın korkusuzca bir alış veriş dünyası olduğunu idrâk ederek yeni bir hayata kavuşuyor.

Bir takım narcissistler kendi kendilerini öldürecek derecede severler. Bütün pencereleri ayna haline konmuş kapalı bir odanın içinde kendi kendilerini boğarlar. Stephen Vincent Benet «John Brown'un Cesedi» adlı eserinde bir narcissist'in feci hayatını tasvir ediyor. Lucy adında güzel bir cenuplu kadın, kendi kendisine son derecede düşkündür; ve bu sakat sevgi, aşırı dereceleri bulmuştur. Bu yüzden evlenme ve bir başkasının kendi vücuduna mâlik olması fikri kadını çıldırtıyor. Aynanın karşısına geçip, vücudunu seyrederek hislerini şöyle ifade ediyor:

«Şekerim, seni seviyorum,» diye fısıldadı,

«Seni seviyorum, şekerim.

Seni benim kadar kimse sevmez, öyle değil mi, canım?

Senin ne şeker olduğunu Lucy'den başka kim bilir?

Evlenmiyeceksin, şekerim; beni bırakıp gitmiyeceksin.

Biz onların hepsini hoş tutup eğleniriz, şekerim.

«Her zaman bizimle dansedecek sevgililer,

Bizi oynatacak havalar varsın olsun!

Fakat beni bırakıp gitmiyeceksin, şekerim.

buna ben dayanamam!

Sen beni bırakıp bir erkeğe varamazsın!»

Bu nevi narcissizm belki kendini sevme gibi gözükür, fakat sahte bir histir. Kendine hürmetten mahrum bir kendine düşkünlük hissidir. Yukarıda gösterdiğimiz iki misaldeki

şahsın vaziyeti de, hapsedilmiş inkişaf hâdiseleridir. Bunlar hiç bir zaman gerçekten kendi kendilerini ne sevmişler, ne de kendilerinden emin olmuşlar. Birincisi her zaman benliğine işlemiş olan değersizlik kanaatini örtmek, İkincisi ise, kendi hayalinde sevimli bir şahsiyet yaratmış ve. başka türlüsünü görmeğe cesareti yoktur. Dr. Schilder, **«İnsanın Ülküleri ve Arzuları»** adlı eserinde dediği gibi, narcissist, İçtimaî alâkalarında daima çarpıktır. Başkalarını, sadece sevgi ve takdir dağıtan insanlar halinde görür. Kendisi de başkalarından takdir görmedikçe bir türlü memnun olamaz.»

Bu aşırı egosantrik duygu çok kereler ceza şeklinde kendini gösterir. Egosantrik enerji, kendini medhü senâ ·kuruntularına hasreder, normal meşguliyetlerden ve sevilecek herhangi haricî şeyden uzak durur. Netice? M**eslekî muvaffakıyetsizlik ve insanı aşağılatan ıstırap. Böyle bir adam, sanki bağrında kendini için için kemiren, durmadan ve her zaman artan miktarlarda sevgi ve takdir yemi istiyen bir kurt varmış gibi, daima ıstırap içindedir.** O, olgun yaşa gelmiş hiç bir mâkûl insanın bekliyemiyeceği tip ve miktarda gıdanın eksikliğinin verdiği açhk içinde kıvranmaktadırl Bozulan yuvalar, işte veya cemiyet içinde geçimsizlik, hattâ beşer duygularının kuvvetlisi olan anne veya baba sevgisinin boğulması bu bebeklik hissinin neticelerindendir.

«Ego» nun kat'ettiği olgunluk yolu üstünde kendinden nefret veya kendini yok etmek temayüllerine çok rasgelinir. Hakikatte, bir insanın kendi nefsine karşı daima daha zalim olabilmesi biraz da hücuma hazır vaziyette bulunmasından ileri gelir. Başkaları, tecavüzlerimize hedef olmak için daima yanımızda hazır değildir. Halbuki, bizim kendi benliğimiz, uykuda bile, hücuma uğramağa hazır bir kale, yıkılabilecek bir istihkâm, veya mahvedilebilecek bir düşman vaziyetinde her zaman elimizin ulaşabileceği bir yerdedir. İntihar, insanın mutlaka kendi kendini sevmediğini ispat eden aşırı bir delildir. Bir çok insanlar, kabiliyetlerini, enerjilerini, ve yaratıcı meziyetlerini harap etmek suretiyle bütün hayatlarını kısmî intiharlarla geçirirler. Sahiden, çok kere bir insan, başkalarına karşı iyi olmayı, kendi kendine karşı iyi olmaktan çok daha kolay öğrenebilir.

Geçen yirmi yılın büyük facialarından biri, Amerika'nın en yüksek muharrirlerinden biri olan F. Scott Fitzgerald'in, benliği yanlış tefsir etme yüzünden kısmî intiharıdır. Kabiliyeti bu kadar âşikâr, yolu bu derecede açık olan bir adamın hayatında zenginlik ve neşeden başka bir şeyin ne işi vardı? Halbuki bu zat, mantıksız ve esassız bir çok korkulara ve benliğinden şüpheye düştüğünden, hayatının en verimli olması gereken yılları verimsiz, kurak ve kendinden nefretin verdiği sarsıntı içinde geçti.

AŞAĞILIK DUYGUSU ALTINDA KENDİNDEN NEFRET HİSSİ SAKLI OLABİLİR

Kendi kendimize karşı bin bir türlü şekilde saygı ve şefkatten ziyade tiksinti ve katılık gösteririz. Aşağılık duyguları, kendinden nefret hissinin en umumî ârazındandır. Komşularımıza, hiç de sahip olmadıkları kabiliyet ve kudretleri atfettiğimiz zamanlar az mıdır? Kendimizi onlardan aşağı görürüz; bu şekilde kendini hakir görmekten ve küçük saymaktan da ne ölçüsüz facialar çıkar! Gözümüze batan bu başkaları gibi olmayı isteriz; onların giydiklerini giymek, satın aldıkları eşya gibisini almak; onlar gibi konuşmak ve onlar gibi hareket etmek isteriz. Onların kabiliyetleri hakkında zihnimizde büyüttüğümüz fikri kendimize karşı kullandığımız silâh olur, ve elimizde bu silâh, kendimizi tenkide dalar, içimizden kendimize kötek ziyafetleri çekeriz. Bütün bunlar bir başka şahsiyetin mihrabı karşısında olur. Buradaki «kıyası fâsit» kendimizi, türlü türlü kusur ve kabahatlerle yüklü ve

bir türlü dönmeyen bir «ameliye», başkalarını ise, tamamlanmış, kusursuz kimseler, hem de cilâsı ve bütün süsü ile beraber mükemmel bünyeler halinde görmemizdir. Halbuki bütün insanların da iç benliklerinde bozguna uğramış nice cenklerin izlerini taşıdıklarını düşünecek olursak kendimize karşı biraz daha insaflı davranırız.

Kendini olduğundan daha değersiz görme fi'linin misallerine her gün rastlarız. Bu en fazla, genç kızlarda görülür; bu genç kızlar sanki iyi bir erkeğe lâyık değilmişler hissi ile muazzep ve bedbaht olurlar. Daha başka misaller de çoktur. Hiç bir zaman muvaffak olamıyacağını düşünerek karşısına çıkan normal fırsatlardan istifadeye cesaret edemeyen iş adamı tipi; arkadaşlarının her zaman kendinden daha bilgili ve daha kabiliyetli olduğunu düşünen meslek adamı; üniversite imtihanından korkan genç; sosyal hayatta başkalarının parlak kabiliyetlerine nispetle kendini silik gören sevimli kadın; içten kendi kendilerine karşı nefret besliyen bütün bu insanlar, kendi kendilerinin dâvasını gören ve kendi haklarında yanlış hükümler vererek hakikî kabiliyetlerini darağacına gönderen hâkimlerdir.

Bu aşağılık duygusuyla ipnotize edilmiş bir halde yaşayan birine söyliyeceğimiz şudur: «İşin garibi, hiç kimse sizi kendi gözünüzle görmüyor. Hakikatte siz, kuvvetli; dirayetli ve muvaffak olmuş bir şahsiyetsiniz. Elinizde bulunan ham maddelerle oldukça iyi bir benlik yaratmışsınız. Aile yurdunuz, işiniz ve bir de adınız var. Sizi kendi şahsiyetiniz için seven ve sayan kimseler var. Şu halde bu şahsiyete siyah gözlükle bakan bir sizsiniz; yazık değil mi? Sizin bu husustaki şahsî kanaatiniz yanlıştır. Şu siyah gözlüğü bir kere çıkarın bakalım; kendinize olgun yaşa gelmiş insanlar dünyasında bir mevki verin, ve anlayınız ki, o dünyanın taleplerini karşılayacak kuvvet ve istidat sizde de vardır. Siz kendi tahmininizden daha kabiliyetli, daha kudretli ve daha yaratıcı bir adamsınız.»

Benliğe karşı bu kara, bulanık endişeler ve çarpık vaziyetler, birçok yollarda kendini gösterir. Meselâ, bir çocuğun babası ölüyor. Bu ölüm hâdisesi, çocuğa münasip bir şekilde anlatılacağına, yavrucağız kendini bir muamma karşısında bulur ve neticede kendini terkedilmiş ve tek başına kalmış bir vaziyette görür. Babası evini bırakmış kaçmış zanneder. Çocuk büyür, fakat şuuru altında daima bir his vardır: Dostları, patronları, cemiyet, herkes onu reddedecek korkusu. Çocukluğunda büyüklerin bir düşüncesizce hareketi yüzünden çocuk kendine güvenmek hissinden mahrum kalmıştır. Çocuk o zaman babasının isteyerek kendisini terketmediğini anlamıyordu, sevseydi bırakıp gitmezdi,» düşüncesi ebediyyen kökleşmiş oldu.

İnsanların çarpık düşüncelerinin kökünü arayacak olursak, buna benzer birçok misaller buluruz. İşte size bir çocuk ki, büyükleri tarafından sevilmesi şarta bağlı olmuştur; anababasının tam istediği gibi hareket ederse, onu Gevecekler. Gördüğünüz duygusuz serdar, veya katı kalpli materyalist belki böyle bir hissin neticesinde meydana gelmiş, ve içinde kökleşmiş olan emniyetsizlik hislerini kapatmak için daima mevki ve iktidar peşinden koşmuştur. Başka bir misal: Bir kadın, çocukluğunda daima başkaları ona bakmış, herkes onu pohpohlamış ve hiç kimse onun biraz da kendine güvenmesi icap ettiğini öğretmemiş. Hayatında daima muztariptir, birkaç kere evlenmiş, ayrılmış; çünkü hiç birinde işini gücünü bırakıp kendisine hizmet edecek bir müşfik anne bulamamış.

Gözleri derini göremeyenlerce büyük âşık timsali diye adı çıkmış olan Don Juan hakikatte ömründe ne sevmiş, ne de sevilmiştir. Sayısız muvaffakiyetleri, ruhunda bir aşk istidadı olmadığını, hattâ sevebileceğine bile inanmadığını kendi kendinden gizlemek için yapılan

hareketlerdir. Bütün hayatı bir kaçış ve arayıştan ibaret olmuştur. Hep sevmek peşinden koşmuş, ve sevginin mevcudiyetine inanmadığını kendi kendine itiraf etmekten kaçmıştır.

Bunlar hepimizin de görüp bilmesi gereken çok ehemmiyetli noktalardır: Kendi kendimize karşı nelerde yanlış vaziyet alıyoruz; hakikatte ne olduğumuzu ve nasıl olmamız gerektiğini biliyor muyuz, yoksa yalnız düşüncelere mi kendimizi kaptırmış bulunuyoruz? Bazılarımız, kendi kendilerini seviyor zannederler, halbuki hakikatte r.akat egoist düşüncelerle kendi benliğimizi mahvediyoruz. Ya kendi faziletlerimize ve kabiliyetlerimize karşı katı bir nefret yahut da uyuşturucu bir egosantrikliğin gayri meş'ur kurbanları oluruz. Narsisizm denilen bu sahte ego sevgisinden ve masochism denilen o yıkıcı egodan nefretten kurtulunca, hem kendi benliğimizle, hem de başkalarıyla dost olacak hale geliriz. O' zaman hakikî ego sevgisi yoluna girmiş oluruz. Böyle ego sevgisi borçok şeyleri ifade eder, fakat asıl kökü kendi kendine * hizmettir. Dünyada hiç bir erkek veya kadın, feragat sanatını ve bunun kadar esaslı olan benliğini hakikî haliyle kabul etme hünerini öğrenmedikçe kendine hürmet hissi besliyemez.

OLGUNLAŞMAMIŞ HALDEN FERAGAT

Kalb huzuruna kavuşmak isteyen her şahıs, daha mükemmel ve teminatlı şeylere sahip olabilmek için, birçok şeylerden feragat etmek hünerini öğrenmelidir. Bu son derecede ehemmiyetli ve güç bir adımdır. Ağlayınca, hemen karnımızı doyururlardı; bir şeyden korkunca derhal bizi yatıştırır, ve korurlardı; hasta olunca, bize bakar, iyi ederlerdi. Bize düşen iş sadece feryadı basmaktı, hemen, büyükler etrafımızda dört döner, bizi okşar, istediklerimizi yaparlardı. Çocukluk halinde, feragat nedir, hemen hemen hiç bilmeyiz. Çocuk aklı, istediği şeyin gecikmesini hazmedemez. Fakat büyüdükçe öğreniriz ki, beşer inkişafının her merhalesi, bizi muhtelif şeyleri teraziye koyup, bazılarını diğerlerinin hatırı için feda etmeğe da~/et eder.

Santayana, şu sözlerle en harikulâde mütalâlarından birini bize sunmuş oluyor: «Hayatta büyük güçlük, insanın iyiyi mi, kötüyü mü seçeyim diye düşünmesinde değil, iyilikle iyilik arasında intihap yapmasındadır.» Meselâ, bir insan büyük bir Shakespeare artisti veya kudretli bir vâiz olmak suretiyle teşkilâtçı yaratıcı kabiliyetlerini genişletmek ister. Tabiî her ikisini birden yapmasına imkân yok. Halbuki ilk gençlik devrelerinde, bir arzunun diğer bir arzu ile beraber gidemeyeceğini, ve bunun için arzular arasında tercih mecburiyetinde bulunduğumuzu pek anlayamayız.

Genç bir çocuk kafasında on on beş ayrı mesleği birden düşünüp, ileride şunu mu, bunu mu yapayım, diye tereddüt eder. Büyükler dünyasında bir mevki yapacak olan genç adam, bir tek mesleği hakkıyle başarabilmek yolunda birçok mesleklerden feragat etmesi gerektir. His sahasında da bu böyiedir. İlk gençlik yaşında bulunan birisi sevgi hislerinin mevzuunu değiştirebilir; fakat bu zamanın monogam olan sosyal hayatında, olgun yaşta bir adamın ilk gençlik devresinde bir çocuk gibi hareket ederek hem kendini; hem de ailesini kararsız ve sebatsız his ve hayallerine feda etmesi bir facia olur.

Zaman; dönmek bilmez bir oktur; çocukluk ve ilk gençlik zamanlarından geçerken, üstümüzden soyup attığımız benliğe tekrar dönemeyiz. İlk gençliğin tasasız elbiselerini tekrar giymeğe çalışan erkek; hislerine çocukluğunun bebek elbiselerini giydirmeğe yeltenen kadın, bunlar zamanın okunu çevirmeğe uğraşan acınacak kimselerdir. Vaktiyle, muayyen bir devreye uygun olan fakat sonraki safhalara hiç de uymayan arzulardan feragat etmesini

henüz öğrenmemişlerdir. İnsan varlığının ifade et tiği mâna, kapıların, birçok kapıların kapanmasıdır; yoksa asıl büyük kapı, olgun sevgi ve olgun yaşa mahsus başarı kapısı açılamaz.

Uygun ile uygunsuzu ayırt etmeyi öğrenmeden hiç kimse hakikî benliğe hürmeti öğrenemez. Olgun bir incan sıfatiyle vazife mes'uliyetleri yüklenmeyi öğrenmeli ve seçmiş olduğu herhangi bir sahada, sevgi, evlilik, meslek ve yarış sahasında kendi hakikî kabiliyetini geliştirmelidir. Kendisinin artık ilişiksiz, serbest bir insan atomu olmadığını kendi kendine sadece söylemekle kalmamalı, bunu iç benliğinde iyice hissetmelidir. Böyle bir adam: «Her bir hareketim, havuza atılmış bir çakıltaşı gibidir; başkalarının hayatında gittikçe büyüyen dalgalar husule getirir,» demelidir.

Feragat ekseriyetle acıdır; bunun için hayal hayatımızın pelerinli kılıçlı romantik şahıslarının yakasına yapışır, bir türlü kendimizi onlardan koparamayız. Gerçi, hayale dalıp da kendimizi vaktiyle olmak istediğimiz galip âşık, büyük kahraman, veya meşhur fenci tasavvur etmemizden kimseye bir zarar gelmez. Fakat çocukluk hayallerini bilfiil yaşamağa kalkışmak, veya olgun yaşın imkân ve imkânsızlık arasına çekmiş olduğu mânialarıı yıkmağa çalışmak, hem abes, hem de tehlikeli bir iş olur.

Nihayet, çocuklarımızın, dostlarımızın, hattâ sevgililerimizin yalnız bizim olsunlar diye mânâsız şekilde yakalarına sarılma hareketinden vazgeçmemiz icap eder. Şahsiyetler büyümeli ve Cari Sandburg'un dediği gibi «Parmaklarımızı gevşetip tuttuğumuzu salıverecek ve güle güle git diyecek» kadar içimiz genişlemelidir. Bu gibi feragatler sadece sözle yapılmamalı. İmkânsız arzularımıza ve ele geçmesi kabil olmayan ihtiraslarımıza cevap olarak içten gelen bir «Hayır» demeli, ve bu feragatin bize ne ifade ettiğini, bizden ne istediğini katiyetle bilmeliyiz.

Feragatle, hisleri haps (repression) arasında bir fark olduğunu unutmıyalım. Bütün ihtiraslarını ve arzularını hapseden ve onları her realiteden mahrum bırakan şahıs, perişanlık yolunu tutmuştur. Diğer taraftan, değersiz ve gerçekleşmesine imkân olmayan arzularını şuurlu surette tanıyan kimse ise, hayatını olduğu gibi görmek ve bu suretle tuttuğu yolun sebeplerini göz önünde tutmak suretiyle kendini kuvvetlendirmiş olur. Kendi kendine, şu sözleri söyleyebilen bir insan, hislerini hapsetmeden feragat yolundaki dirayet seviyesine çıkmış demektir: «Biliyorum ki, içimde daha ilk gençlikten eser var; fakat yine biliyorum ki, şimdi bende olan olgunlaşmış hayat modelini bozmağa kalkışırsam hem kendi hayatımı, hem de başkalarınınkini mahvedebilirim; bunun için, daimî ve sabit saadet uğrunda ben geçici tecrübeleri seve seve feda ediyorum.»

Ne zaman feragatle yüz yüze gelir ve hakikî ve sürekli saadetimizin gerçekleşmesi yolunda esas budur, diye kendimizi ikna edersek, iç mücadelesi ile mânevi yükten c zaman kurtuluruz. Fen adamı, insana mükâfat vermez gibi görünen hakikati araştırma uğrunda dünyevî şöhretten feragat eder. Stoik, cefakeş dâvasını feda etmektense, faşist zorbaların işkencelerine katlanmayı tercih eder. İsrail kavmi, kâinatın bir tek Allah'ına ve onun ahlâkî şeriat ahkâmına sadık kalmak için mânevi uzlaşma ve maddî teminata sırtını çevirir; bütün bunlar yaratıcı feragat misalleridir. Bu feragati öğrenmiş olan kimseler, bir dakikalık geçici hazlar için değil, ebedî ve bâki kıymetler için yaşamasını öğrenmiş şahsiyetlerdir; benliğe hürmetin ve kalb huzurunun yegâne kaynakları bunlardır.

BENLİĞİ KABUL

Hakikî benliğe hürmete götüren ikinci bir yol da kabul yoludur: Gerek kemalimizi gerekse kusurlarımızı teslim ve kabul etmek... Birçok kimseler, kendi benliklerini iki yolda tefsir ederler; yâni, iki ayrı odada yaşayan iki ayrı benliği tasvir ederler. Bir odada faziletlerinin portreleri asılıdır; parlak, canlı, muhteşem renklerle yapılmıştır; içinde ne bir gölge, ne de muvazene var. Öbür odada, benliğin mahkûmiyetini gösteren resim asılmıştır — acayip bir nevi Dorian Gray karikatürü —bu da öteki gibi realiteden uzak bir şekilde kasvet verici kara veya koyu yeşil renklerle boyanmıştır, içinde ne bir ışık var, ne de canlılık.

Bu iki resmi birbirinden ayrı yerlerde saklayacağımıza, ikisine birden bakmamız ve onları yavaş yavaş birleştirmemiz lâzımdır. Mânen yükseldiğimizi hissettiğimiz dakikalarda, suç, kin ve utanç gibi unsurları kendi benliğimize mal etmekten korkarız; ruh sıkıntısına düştüğümüz dakikalarda ise, gerçek bizim olan iyiliği ve be şanları kendimize mal etmekten çekiniriz.

Hemen şimdi işe girişip kendimize ait yeni bir portre yapmağa ve benliğimizi olduğu gibi kabul etmeğe başlamamız gerektir. Biz insanlar mutlak mahlûklar değil, nisbî mahlûklarız; yaptığımız her iş içinde bir kusur çeşnisi vardır. Ne çok kereler insan oğlu Allah'la rekabete kalkışır, ve kendi benliklerinden ancak Cenabı Hakka mahpus şeyler istemek gafletinde bulunur; halbuki mutlak kemal ancak Allah'ındır! Her insanın içinde hem kırıcı ve zorba, hem de tenkitçi ve cefakeş bir taraf var. Öyle zamanlar olur ki, tahakküm etmek, yıkmak, kırmak ve başkasına ıstırap vermek isteriz. Bu gibi temayülleri, şahsiyette bulunan tam iyiliğin emrine vermek mümkündür ve yapılmalıdır.

Birçok kimseler, içlerine arasıra gelen yıkıcı hislerden dolayı çok muazzep olur ve bundan dolayı kendilerini kötü insan sanırlar. Fakat Aristotle: «Bir kırlangıçla bahar gelmez,» demişti, bizim de bilmemiz gerektir ki bir iki, hattâ daha fazla nâhoş hususiyetlerden dolayı nâhoş birer şahsiyet olmamız icap etmez. Edmund Burke, yıllarca evvel beşeriyeti, cemiyette herhangi bir sahte umumileştirme (generalization) tehlikesine karşı ikaz etmiştir. Bugün de kendi şahsiyetimiz hakkında böyle bir «umumileştirme» tehlikesinden sakınmalıyız. Gerek kendi şahsımıza, gerek başkalarına karşı bazen içimize gelen birtakım nâhoş veya değersiz duygular yüzünden, kendimizi mânen cüzamlı veya ahlâki paryalar telâkki etmemiz icap etmez; bunu idrâk ettiğimiz anda enfes bir hürriyet hissine kavuşuruz, içimiz hafifler. Bu duyguları kabul edince kendimizi olmadığımız bir insan farzetmemize hacet kalmaz. Olduğumuz gibi olmamız kâfidir! Bu arada şunu da öğreniriz: Eğilmez gurur, iç benliğinin zaferinin en büyük düşmanıdır; halbuki yumuşak huylu tevazu, yâni kendimizden melekçe ve imkânsız şeyleri istemediğimiz zamanlarda duyduğumuz tevazu hissi, ruh huzurunun en büyük müttefikidir.

Çok kolaylıkla kabul ettiğimiz nice keyfiyetler var. Meselâ, şu dünyamız değişikliklerle dolu bir âlemdir: içinde nice ırklar, kültürler, âdetler vardır. Amerika'da millî bünyemizi teşkil eden ve zenginleştiren bu ihtilâfa, bu çokluğa seviniriz. Bu ihtilâfı ve çokluğu kendi benliğimizde de böylece kabul etmeyi, biz insan oğullarının birçok hallerden, muharriklerden, hususiyetlerden, ve hislerden teşekkül etmiş olduğunu bir hakikat diye teslim etmeyi ve bu hakikatte sevinç bulmayı öğrenmeliyiz. Böyle bir hareket Stevenson'un çocuk ruhunu aksettiren şu sözlerine daha derin bir mâna verir: «Dünya birçok şeylerle dopdoludur, ben eminim ki hepimiz de kırallar kadar mesut olabilirdik.»

Bu hareket hattı üzerinde ilerleme ağır, bir taraflı ve ekseriyetle cesaret kırıcıdır. New York'ta bir psikiyatrist iki yıl tedavi ettiği bir ayyaşın hikâyesini anlatıyor. Bir gün adam, tedavi esnasında yeni bir havadisle geliyor. Kendisini işinden atmışlar. Doktora diyor ki: «Size bir şey diyeyim mi, doktor; bu iş bundan bir sene evvel olsaydı, buna tahammül edemezdim. Doğru meyhaneye gider, kafayı tütsülerdim. Doğrusu, dün akşam canım da bunu istemedi değil. Fakat düşünüdm ki, bu darbeyi korkmadan kabul edebilir, değerinden ziyade ona ehemmiyet vermez ve hâdiseyi olduğu gibi görebilirsem, umumî ahvalim bakımından herhalde daha iyi bir hale gelebilirim. Demek istiyorum ki, muvaffakiyet gibi, muvaffakıyetsizlik de hayatın büyük tecrübelerindendir; beşerîdir.»

Doktor bunu, hastasının hayata karşı vaziyetinde belli bir ilerleme alâmeti diye kaydetti. Daha sonra, bu adam t aşka bir iş sahasında şaşılacak başarılar kazanmak suretiyle hekimin teşhisinin doğruluğunu ispat etmiştir. Bir insan hayatı her safhası ile sevmesini öğrenmişle, ne muvaffakiyet, ne de muvaffakıyetsizlik onu sürekli şekilde incitemez.

Kendi benliğimiz hakkında pluralistik (Kesretiye mezhebi görüşüyle.) bir düşünüşe sahip olabilirsek, sıkıntılı hali, katı kalplilik halini yahut işbirliğinden kaçınma halini, süreksiz, ve değişken birçok beşerî hallerden biri diye kabul etmeyi öğreniriz. Böyle pluralistler sıfatiyle kendimizi iyi ve kötü hasiyetlerimizle olduğumuz gibi kabul eder, kendimizden kolay kırılır bir kemal istemekten vazgeçeriz. Çünkü bu imkânsızlık bizi ümitsizliğe kadar götürebilir. Her insanın teşekkülünde hem muvaffakıyetsizlik sebepleri, hem de muvaffakıyetsizlik unsurları vardır. Her ikisini kabul etmekle beraber, benliğimizi tanımak yoluyla İkincisini kuvvetlendirmeğe gayret etmeliyiz.

insanlara uygun şekilde kendi benliklerini sevmeyi öğretmek her dinin vazifesi olmalıdır; çünkü insan oğlu kendi benliğine karşı yanlış vaziyetlerin esiri olduğu müddetçe başkalarına karşı da mutlaka yanlış vaziyetler alır. Eğer insan kendi benliğini sevmezse, komşusunu kendi nefsi gibi nasıl sevebilir?

O EŞSÎZ VE SEVGİ DOLU BIR KUVVET (Potential) OLAN SİZ

Bana öyle geliyor ki, Garp dinlerinin gözümüz önüne •kcymuş olduğu ideal insan portresi belki bizi korkutmuştur. İnsan oğlunun en derin ihtiyaçlarından biri intibak zarureti olduğuna göre, bu sun'î ve realiteye uymaz ideale intibak edebilmek için kendi tabiatlerimiz hakkında kendi kendimizi aldatmış bulunuyoruz. Bu zıtlık, memnuniyetsizliğimizin en baş sebeplerindendir, ve bunu halletmedikçe mânevi huzura kavuşamayız.

Yapacağımız ilk iş, her insanda eşsiz ve sevgi dolu olan kuvvetin «benlik» olduğuna inanmaktır; bu benlik ise çok kere cemiyeti ezmeğe çalışır. Bunun için elimizde bulunan bütün kuvvetleri kullanarak ezici ve yıkıcı olan şu intibak bağlarından kurtulmağa çalışmalıyız. Yoksa, vaktiyle her doğan Çinli kız çocuğunun ayakları bağlanarak sakatlandığı gibi, bizim de ruhan ve mânen sakatlanmamız muhakkaktır.

Ben inhanın nihayetsiz derecede kuvvetlere malik olduğuna inanıyorum. Ona uygun yol gösterildiği takdirde insan oğlunun elinden gelmeyen şey, iş ve aşk sahasında başaramıyacağı muvaffakiyet derecesi yoktur. Bununla beraber şunu da kabul etmeliyiz ki, kuvvetlerimize fiilî başarılar arasında, ferdin benliğine temessül etmesi icap eden bütün bir kültür dünyası vardır. İşte bu temessül ameliyesi esnasında, bu «kültürlenme devresi» içindedir ki, işler aykırı gider. Bilfiil, terbiye sistemimiz (buna aile, mektep, kilise ve başka

her kültür kolu dâhildir) her insanın ferdiyetini, benliğini, hakikî kuvvetini (potential) bastırmak istikametinde çalışır. Ferdin kendi şahsına münhasır kuvveti, temayülleri ve kabiliyetleri ekseriyetle anlaşılmaz ve hesaba katılmaz. Anne, çocuğu çok sual sorduğundan dolayı azarlar; baba, şehir haricindeki mermsr ocağına muayene edeyim derken geç kaldığı için paylar; hoca kerrat cetvelini öğreneceğine, bir gemi resmi yaptı diye cezalandırır, öbür çocuklarla salıvermez. Asıl ferdî ve eşsiz «benliği» feda etmek mukabilinde, bu intibak zaruretini nâmütenahî çoğaltmak suretiyle cemiyet, «iyi» bir insan meydana çıkarıyor. Doğduğu saatten öldüğü zamana kadar kuvvetlerini sayısız yollarda bozmak suretiyle, medeniyet bu ferdin bünyesine öyle katı bir örnek koyuyor ki, bu fert asıl kendi benliğini ifade etmekten âciz kalır.

Ferdin inkişafına meydan vermeyen hoca, bunu şuuruyla yapıyor sanmıyalım. Onlar, çok iyi bir iş başardıklarına kanidirler. Fakat kendi hakikî benliği fikrine sıkı tutunan, ve nihayette zafer kazanan ferdin ancak kendisidir. Bu mücadele için ödeyeceği paha ekseriyetle çek yüksektir. **İngiliz hükümet mektepleri sisteminde, doğuştan kendi hakkı olan şairlik kabiliyetinden vazgeçmeyen Shelley, bir psikiyatriste gidip kekemeliğinden kurtulmak için Şikago'dan New York'a kadar yayan giden genç, kendilerini büyük meşakkatlere atmak suretiyle yüksek pahalar ödediler, fakat kendi fikirlerine tutundular; kim olduklarına, ne olabileceklerine kanidiler, ve benliği için mücadeleye muktedir daha küçük şehsiyetlerin bastırılıp, yol alacağı bir mücadeleyi kazandılar.**

Benliği bulmak yolundaki bu mücadeleden herkesin mutlaka ya bir dâhi, yahut da bir evliya olarak çıkması şart değildir. Bunu bilmek, kendi kendimizle barışmamıza yardım eder. Ferdî ruhlarımızın iç duvarlarına bizzat teselli verecek şu iki şiarı asarsak kâfidir: Birincisi, **«kendine hürmet et»;** İkincisi **«kendine güven».** Bütün kusurların ve başarılarınla kendine hürmet et. Karakterinde nahoş hususiyetlere hâkim olmak, ve iç benliğindeki doğruluk ile dışındaki itimadı elde etmek için kendine güven. Bu biJgi ve itimat bizim çek beşerî olan kenidinizden nefret temayülümüzü eksiltir. Bunlar hakikî benlik sevgisinin verimli kaynakları olurlar; o sevgi ki, ne kudretlerini mübalâğalı görür, ne de değerlerini küçümser.

YA SEV, YA MAHVOL !

Tevrat'taki «Komşunu kendin gibi seveceksin» emrinde insanı cezbeden bir tatlılık var. Bunda, İbranî Kitabı Mukaddesinin koyduğu daha sert kanunlardan bambaş ka mahiyeti olan beşerî bir rikkat ifadesi görülür. Din, komşu sevgisi fikrini yakalamış, onu müşfik ellerle asırlar boyunca cilâlanmış, cesaret kırıcı karanlıklar ve dünyayı saran korkular içinde onu pırıl pırıl haliyle muhafazaya uğraşmıştır. Harp çılgınlığına düşmüş bir dünyada sevgiden bahsetmek mânasızdır; fakat bu mücadele de boşuna gitmemiştir. Gerçi buhranlı zamanlarda insanın insana karşı gösterdiği insaniyetsizlik baş yeri kazanmış gibi görünmüşse de, her zaman bir Hillel, bir Assisi'li Francis veya bir Nightingale çıkmış ve insanlara hatırlatmıştır ki, insanda hemcinsine karşı sevgi duyma kuvveti, beşerin ölmezliğini haber veren başlıca alâmettir.

Hakikaten, bu asrın ferdiyetçi ahlâkıyatı, bu gökten çıkmış komşu sevgisi mfhumuna gizli ve aşikâr olarak meydan okumuştur. Politika ve ekonomi sahalarında — ki bunlar dünyada gezen şu insan oğlunun tipik faaliyetleridir — şu hiç bir umdeye istinat etmeyen kanaati kafamıza koymuş bulunuyoruz: İnsan kapalı, mühürlü bir ferttir, ve haricî tesirlerden tamamen masundur. Bu nazariyeye göre insan, kendi kendini doyuran bir kaynaktır, kendi

enerjilerini kendisi hâsıl eden bir dinamodur. Zaman kapitalizminin esasındaki felsefe «herkes kendi canı için uğraşır, geriye kalanı şeytan âlsın» şiarının ekonomik şeklidir. Sağ kalma mücadelesinde (bu tamamiyle hayvan âleminden alınmış bir mefhumdur) bize öğretilen nedir? Her nisan ancak kendi kuvvetine dayanmalı, sadece kendi insafsızlığının kuvvetiyle yaşamılıdır. Bizi teselli etmek için de şu netice gözümüz önüne konuluyor: Her fert yalnız kendini ve kendi iyilik ve menfaatini düşünecek olursa, tabiatiyle cemiyetin iyiliği de temin edilmiş olur.

Ahlâkî bakımdan katılğı bir yana, fikir haddi zatında yanlış ve sakattır; köhneleşmiştir, ve yalandır. Kuvvetli ferdiyetçilik son yıllarda ekonomi ve politika çekiçlerinden çok darbeler yemiştir. Dean Woodbridge'in «müsabakalı egoizm» diye tâbir ettiği bu fikrin yanlışlarını felsefe de durmadan gösteregelmiştir. Bu asrın en iyi fikir âleminin iddiası şudur: İnsan, nefes alıp vermeden nasıl yaşayamazsa, öylece, kendiliğinden veya kendisi için de yaşamasına imkân yoktur.

Ferdî hayatlarımızda ilk esas hakikat, her insana karş1 mutlak bir sevgi hissi beslemek keyfiyetidir. «Sevgi» tâbirinden kasdettiğim, kıymet verdiğimiz bir kişiye veya bir grupa karşı alâkamız, daha büyük bir bütüne mensubiyet ve başkaları için bir değer ifade etmek hissidir. Beşer tabiatinde bütün esaslı endişelerin kaynağı, insanın kendini, düşman bir dünya içinde yalnız ve âciz hissetmesidir; hayatın in~ana ilk yüklettiği mecburiyet, kendimizle ana babalarımız arasında ve zamanla ana babalarımızın yerini alan sevgililerimiz, dostlarımız ve iş arkadaşlarımız arasında yer alacak temelli bir alâka kumaşı dokumaktır. Hakikaten, fen bugün bize neler öğretiyor? Kâinatı ancak alâkalar bakımından öğrenmemiz kabildir, eşya başlıbaşına mücerret olarak hiç bir şey değildir; atom bile ancak herhangi bir teşkilât dokusunda mâna kazanıyor. Meselâ, karbon atomları, muayyen bir alâka şeklinde kömür, diğer bir alâka şeklinde ise elmas oluyor. Bir laboratuvarda, fizik, kimya, biyoloji veya psikoloji sahalarında, nereye dönersek ayrılığın imkânsız ve alâkanın her şey olduğunu görürüz. Yalnızbaşına bir atom mânâsız bir atomdur. Alâkalı bir atom, tabiatin yapı taşıdır. Yalnızbaşına bir insan, kıymetlerin yıkıcısıdır; alâkalı bir insan ise hem ferdî, hem de İçtimaî barışın yapıcısıdır.

Dünyada hakikî terakki «kendi kendini yaratan cemiyet» değil «benliği yaratan cemiyettir.» John Dewey ve George Herbert Mead gibi fikir adamları onsekizinci asrın şu fikrini tetkik etmişlerdir: Her fert, doğuşundan kendine verilen bir «akıl» vasıtasiyle, sosyal alâkalara girer. Bu filozofların iddialarına göre fert, lisanın İçtimaî tesiri ve topluluğun, şahsiyetin büyüme halinde olan plâstik maddesi üzerindeki vuruşları vasıtasiyle «akıl» elde eder.

Bu suretle başkalarıyla olan dayanışmalarımız hiç de bir dinî idealizm değildir. Bu, beşer realitesinin en çok ihatası olan keyfiyettir. «Komşularınla alâkalarda bulunacaksın» kaidesi psikolojik hayatın kanunlarındandır; en güç müşküllerimizin birçoğu da bu kanunun işlemesinden hâsıl olur. Bu alâkalılığı anlayabilirsek, ailelerimiz, dostlarımız, iş arkadaşlarımız, ve hattâ kendi kendimizle çok daha iyi geçinir. Freud'le haleflerinin inkılâpçı mahiyetteki klinik çalışmaları şu yeni hakikati tebarüz ettiriyor: Bizi biz eden şey başkalarıyla olan alâkalarımzdır! Sadece kafalarımız değil, şahsiyetlerimiz, hislerimiz, ve bütün kıymetlerimiz, benliğimiz üzerinde kuvvetli izler bırakan şahsiyetlerin tesirleri neticesidir. Mâna sahasına gelmekte geç kalmış olduğumuzdan, yalnız yiyeceğimiz ve rığmacak yerimiz için değil, elde ettiğimiz kültür ve akıl, karakterimiz ve bizim Öz «benliğimiz» için başkalarına dayanmağa mecburuz.

Başkalarının aynı olmak ameliyesi vasıtasiyle yavaş yavaş kendimiz oluruz. Yâni, biz, tahmin edemiyeceğimiz derecede bizden evvel gelen babalarımız, analarımız, kardeşlerimiz, amca, teyze ve amcazadelerimiz gibiyiz. Asrın psikolojisi gösteriyor ki, içtiğimiz sütle, sadece maddî gıda almakla kalmıyor, etrafımızda bulunanların örneklerini, ideallerini, reaksiyonlarını, ve hal ve vaziyetlerini de yutuyoruz Mânevî mefhumuyla, kahramanlarımızı hazmediyor ve onların hayat tarzını kısmen kendi hislerimizin hamuru haline koyuyoruz. Çünkü, dünya yüzünde bulunan benzetme kabiliyeti olan insan oğludur. Bu kudret insan varlığının hem faciası hem de şerefi olmuştur.

Şuna inanın ve hatırınızda tutun ki: Her evliyanın ve her günahkâr kimsenin, ömründe hiç görmiyeceği insanlar üzerinde tesiri vardır; çünkü söz ve hareketlerinin, her yerde bulunan beşer tabiatinin yumuşak balçığı üstüne damgası basılır. Bir erkek çocuğa babasının cesareti veya annesinin korku ıstırabı geçer. Bütün bir edebiyat âlemi bunu tasvir eden misallerle doludur. Ulysses'in oğlu Telemak, savaşçı babasından kendisine geçen cesaretle bütün îthaca'yı babasının yolculukları sona erinceye kadar düşmandan korumuştur. Gegol, Taraş, Bulba'mn oğullarını anlatırken, babanın sevgi ve yiğitliğini örnek alan oğulların mâbudlara yakışır merbutiyetini göz önüne koyuyor. İbsen'in «Ghosts» (Hayâletler) adlı eseri, çek korkak bir annenin oğlu üzerinde bıraktığı tesiri tahlil eden bir etüddür. Euripides'ten O'Neille'e kadar her facia muharririnin eserinde, iyi veya kötü, sayısız aynılık misalleri vardır. Asrm psikolojisi dünyaya şöhretleri yayılmış muharrirlerin nüfuzu nazarlarını te'yid etmiş ve göstermiştir ki, hepimiz de kendi ruhumuzun dokusuna karıştırmak üzere başka şahsiyetleri benliğimize alırız.

İnce ve ekseriyetle gayri meş'ur olan bu aynılaşma ameliyesi bizim hiç bir zaman yalnız veya ayrılmış halde bulunmadığımızı ifade eder; ve yine inanmak istemediğimiz bir derecede bizim muhitimizin yarattığı ve kahramanlarımızın mahsulü mahlûklar olduğumuzu gösterir. Şahsiyetimiz, kendi kendini yaratan bir madde olmak şöyle dursun, beşikten mezara kadar, başka şahsiyetlerin tezgâhında dokunan bir kumaştır. Canımızın meskeni olan beden, başkalarının bizim için tedarik etmiş olduğu tuğlalarla yapılmıştır. Bu münasebetle diyelim ki, psikanaliz, şüpheye en ufak bir yer bırakmadan ispat ediyor ki. Berkeley'den Bertrand Rusell'e kadar bu asrın bütün filozofları, insan kendi hemcinsiyle hakikî bir alâkadan mahrum tamamiyle mücerret bir uzviyettir, düşüncesiyle boşuna üzülüp çırpınmışlardır. Hakikaten, Freud, beşeriyetin yalnızlık iddiasını ortadan kaldırmakla İsrail peygamberlerinin hadesî dirayetlerini yeniden uyandırmıştır; o peygamberler insanları birbirine bağlayan rabıtaların şarkısını terennüm etmişlerdir.

Mademki psikolojik bakımdan ana babalarımız ve hocalarımız bizim teşekkülümüze hizmet ediyor, şu halde biz de ister istemez başkalarına şekil veriyoruz. Bütün muhitimize müessir olan sadece bizim hareketlerimiz değil, benliğimiz de bizim ayrı mahiyetteki şefkat veya insafsızlıklarımız büyük bir şey ifade etmez; asıl her hususta ehemmiyetli olan şahsiyetimizin bütün yapısıdır. Hallerimiz, hareketlerimiz, sesimizin tonu, tesirimiz altında bulunan çocukların ve büyüklerin hislerine şekil verir. Bizi taklit veya bizim gibi olmakla başka şahsiyetler şekil alır. Bu sebepten hepimize yeni bir ahlâkî vazife düşüyor: Hür, sevgiye müstait, cana yakın, işbirliğine hazır ve müspet şahsiyetler olmak.

İnsan kendi kendini potin bağlarından çekip yukarıya kaldıramaz, kaidesine rağmen, psikoloji bize gösteriyor ki, sevgi, cana yakınlık, ve müsamaha istikametinde sabit ve büyük kazançlar elde edebiliriz. Bu değerli kazançları elde etmek yolunda alınacak ilk adım da, komşularımız,

ailelerimiz ve dostlarınızla memnuniyet verici ve hür münasebetler kurmamızın yolunda duran engellerin mahiyetini anlamaktır.

Bu engellerin birincisi sevgi kılığına girmiş nefrettir.

SEVGİ MASKESİ ALTINDA NEFRET

Bugün dünyada korkunç bir mücadele hüküm sürmektedir: Sevgi ile nefret mücadelesi. Bu mücadele millet ve fertlerin hayatının alacağı rengi tâyin eder; büyüktür, tehlikelidir, ve ölümle neticelenebilir. Medeniyetimizi ve bu medeniyetin intizamsızlıklarını en büyük ustalıkla meydana koymuş olan tahlilci Sigmund Freud, sevgi (eros) kuvvetleriyle, mütecaviz kendini yok etme (nefret) kuvvetleri arasındaki amansız savaş hakkında mülâhazalarda bulunmuştur. Şöyle diyor: «Beşer ırkının mukadderatını tâyin edecek mesele şudur: İnsanların tecavüzkârlık ve kendini yok etme sâiklerinden ileri gelen hayat düzensizliklerini baskı altında tutabilecek mi? İnsanlar tabiati hükümleri altına almak kudretlerini öyle yüksek noktaya getirmişlerdir ki, bu kuvvetleri kullanmak suretiyle, hiç bir tek insan kalmayıncaya kadar, birbirlerini kolayca yok edebilirler. Bunu biliyorlar. Bugün hüküm süren huzursuzluk, meyusiyet, ve korku halleri büyük ölçüde bundan ileri gelmektedir. Şimdi de ümit edilebilir ki, o iki kök kuvvetlerinin diğeri, ebedî «eros», kendisi kadar ebedî olan düşmanı «nefret» in yanısıra kuvvetlerini sürecektir.»

Bugünkü dünyaya şöyle bir göz atacak olsak, nefret sevgiden daha tabiîdir, iddiasını haklı çıkaracak çok şey buluruz. Harp zamanlarında nefret, ve insanların kardeşlerine karşı insaniyetsizce muameleleri ne müthiştir! Kitlelere karşı gösterilen şiddetle kökünden yok edici mahiyetteki bombardımanların uyuşturucu nöbeti altında, insanın kardeşini sevmek kabiliyeti hakkında meyus olmamız akla yatar şeydir. Apaçık kin ve nefretin dünyayı geniş adımlarla dolaştığını görmekle kalmıyor, insanlar arasında sayıya gelmez, üstü kapalı kin misalleriyle karşı karşıya geliyoruz: Böyle nefreti farketmek daha güçtür; çünkü sevgi nikabı altında saklıdır.

Bu, daima böyle olmuştur! Engizisyon zamanlarında, Torquemada, dinsizleri yaktırırken, bunu, onların ölmez ruhlarını sevdiğinden dolayı yaptığı kanaatini kendi kendine telkin etmiş olmalı. Buna benzer «engizisyonvâri sevgi» beşer tarihinde kendini çok göstermiştir. Kendi kendilerini salih bulan erkek ve kadınların kendi görüşlerini başkalarına zorla kabul ettirdiklerini nerede görürseniz (tabiî daima «iyilik etmek» maskesi altında), orada beşerî tecavüz ve cebir ve tazyikini sevgi kılığında bulursunuz. Analar, babalar, çocuklarına, hiç bir şahsî düşünüş veya müzakere imkânı bırakmadan onlara hükmetmeğe ve onlardan mutlak itaat istemeğe kalkıştıkları zaman bu mânada engizisyoncu rolünü yapmış olurlar. Yahut da tâlim ve terbiye adı altında kendi korku veya garazlarım çocuklarına zorla kabul ettirmeğe çalıştıkları zaman, benlik sevgisi hakikî sevgi kılığına girmiş olur.

Bu sahte sevgiyi Samuel Butler «The Way of Ali Flesh» (Bütün İnsanların Usulü) adlı eserinde tasvir etmiştir.

Theobald adındaki bir baba ile Christina adlı bir ana çocuk istemiyorlar; arzularına rağmen doğan Ernest adındaki çocuklarını da yürekten sevmiyorlar. Butler'in eserinde, bu ana baba, sert bir sevgi perdesi altında çocuğa ne eziyetler ediyor, neler çektiriyorlar. Bu ana baba, başlarına gelen bu derde, bütün bu mes'uliyetlere ne kadar kızdıklarım ve vazife adı altında yavrucağın başına bütün öfkelerini yağdırdıklarını kendi kendilerine itiraf etmiyorlar. Butler

bütün bunları tasvir ederken şöyle diyor: «Christina'nm görüş noktasından dünyada, kocası Theobald ile kendisi gibi çocuklarının en yüksek menfaatlerine kendilerini feda etmiş ve onlar gibi yavrularına bağlı hiç kimse yoktu.»

Birçok ana babalar, tıpkı kendi ana babalarından gördükleri muameleyi çocuklarına yaptıklarının, ve bu suretle o zaman duydukları öc alma hissini yıllarca sonra yavrularından aldıklarının farkında olmazlar. Onların iddiasına göre çocuklarına gösterdikleri bu sertlik, sevgiden ileri gelmektedir; halbuki böyle sevgi çok kere düşmanlık, hor görülme ve mahrumiyet duygularını saklayan bir maskedir. Bunun garip bir delilini anthropoloji sahasında görüyoruz. Abram Kardiner «The Psychological Frontiers of Society» (Cemiyetin Psikolojik Hudutları) adlı eserinde anlattığına göre Şarkî Hind Adalarının iptidaî sekenesi olan Alorese kavmi çocuklarını herhangi bir sevgi ve itinadan sistematik bir şekilde mahrum ederler. Ana babalar, kendi büyüklerinden hiç bir şefkat görmedikleri için, sebebinin farkında olmadan çocuklarından nefret ederler. Bunun tam tersini, Comanche Hintlilerinde görüyoruz. Bunlar iptidaî, fakat sevgi bilen bir cemiyettir; burada büyüyen çocuklar, ana babalarından gördükleri bol alâka ve sevgiden dolayı tamam şahsiyetli insanlar olarak yetişiyorlar.

Evlilik alâkalarında da birçok sahte sevgi şekilleri var. Karısının benliğini kırmağa, veya kendi kaprislerini zorla yaptırmağa çalışan bir koca gördünüz mü, biliniz ki orada gördüğünüz şey «sevgi» nin sahte bir şeklidir. «Sevgi», komplimanlı bir tâbirdir: Erkekler ve kadınlar da çok kere sevgi gösterdiklerini fark veya iddia ettikleri yerlerde, hakikatte malikiyet, kıskançlık, tahakküm, kuvvet ve tecavüz gibi şeyleri meyaana koymaktadırlar.

Şu halde kendimizle başkaları arasındaki sevgi alâkalan imkânı sadece bir hayâl midir? Din insana «Kardeşini seveceksin» emrini verirken bir rüya İncilini mi âleme sunuyordu? Bu emre dudak büküp «hayâl», imkânsız şey diyenler olmuştur. Şair Heine, kendi saadet mefhumunu yarı şaka ifade ile şöyle anlatıyor: «Çatısı sazdan, fakirâne bir evim, iyi bir yatağım, güzel bir tabak yemeğim, pencerelerimde çiçeklerim ve kapımın önünde uzun ağaçlarım olsun, başka bir şey dilemem. Yok, Cenabı Hak beni tamamiyle bahtiyar etmek istiyorsa, düşmanlarımızdan altı yedisinin asıldığını görmek saadetini bana nasip etsin, tamamdır.»

Hein'in bu temennisinin altında korkunç bir hakikat vardır. Çoklarımız düşmanlarımızın düşkünlüğünü ve cezaya çarpıldıklarını görmek isteriz. Fakat işin içinde acı bir hakikat daha var, birçoklarımız gayrişuurî olarak dostlarımız ve aile efradımız hakkında da aynı hissi besleriz. Çünkü insan ruhunun çok garip tezatları var: Aynı nesneyi aynı zamanda aynı şiddetle hem sevip hem de ondan nefret edebilir. Cemiyet bunu anlamağa başlamıştır. İnsan oğullarının birbirine karşı ilk duygıisu olan düşmanlık yüzünden medeniyetin durmadan baltalandığını yarı anlamış gibidir. Bunun için, kültür, bu tecavüzkâr kin ve nefretlere karşı elinde bulunan bütün imkânlarıyla harekete geçmelidir. «Komşunu kendin gibi sev» diyen ideal emir bunun içindir. Bu emir beşerin nefret hislerine karşı en kuvvetli müdafaadır; bunu lâyıkıyla yerine getirmek imkânsız olsa bile, insanlar bu emre sıkı tutunmaktadırlar. Çünkü gayrişuurî olarak biliyorlar ki, bu emir ortadan kaldırılacak olsa, dünya bir kaos ve tam bir harabe olur.

Müspet cihetten düşünülecek olursa, büyük bir ümide düşeriz. Gerçekten beşeriyeti sevmiş ve o sevginin uğrunda hayatlarını vermiş olan kahraman ve azizlerin hayatını hatırlamak; ne bir karşılık, ne de sitayiş beklemeden kendilerini insanların iyiliği yolunda feda eden nice erkek ve kadınları düşünmek hakikaten gönül açıcı bir keyfiyettir. Harp yıllarında, felâket

içinde bulunan insanların birbirine karşı gösterdiği bağlılık ve dayanışma; cephelerde cenk etmiş kimselerin anlattıkları fedakârlık ve feragat insanı hayretlere düşürüyor.

Her kadın bir Jean d'Arc veya bir Madam Curie olamaz, fakat kendi evinin sabır kalesine kahramanca işler gören milyonlarca kadın var. Yüz milyonlarca erkek her gün metanet ve vazifenin maden ocaklarına iniyorlar. Tarla veya değirmenlerde çalışmış olan herkes, bir arada çalışan işçileri canlandıran sözle ifade edilemez çok faal bir sevginin mevcudiyetini bilir. Bu iş yoldaşları arasında bir «entente cordiale» vardır; belki bu yalnız bir zümreye mahsustur ve yabancıları kuşku gözüyle görür, fakat ayni zamanda, bu, iş arkadaşlarını kaba, fakat müşfik bir bağla bağlar, ve görenlerin gıpta edeceği bir derecede faaldir.

HER ŞEYİ SEVGİYE VER

Bütün edebiyat insanın sevgi ihtiyacını kaydeder. Garp şür edebiyatının en büyük ve tek mevzuu sevgidir. En asîl hisli şairlerimiz en ulvî dakikalarında tatmin edilmiş sevginin verdiği haz ve sevinçleri; sevgililerini kaybedenlerin, veya en çok arzu edilen bu rabıtayı tatmamış olanların çektikleri ıstırap ve acıları tarif etmişlerdir. Her okuyucunun kendine mahsus sevdiği şiirler var; teselli ve sükûn ararken, arasıra bunları okurlar. Benim bilhassa sevdiğim şu satırlar Emerson'undur :

«Her şeyi sevgiye ver

Kalbine itaat et;

Dost, akraba, zaman,

Mal, mülk, şöhret,

Plân, para ve Muse....

Hiç bir talebi reddeyleme!»

Her şeyi sevgiye ver! Eğer insan şu basit nasihate itaat edebilse, dünya ne çabuk ve ne mükemmel surette ıslah olur! Sevginin bu daha yüksek başarılarının çoklarımıza nasip olmadığını kabul etsek bile, herhangi iki insan arasında, patron ile işçi veya iki arkadaş arasında tatbiki kabil ikinci derecede sevgi şekli vardır. Bununla, basit şefkat, kardeş sevgisi ve karşılıklı rikkat faziletlerini kasdediyorum. Bütün fânilerin ekmekten sonra, hasretini çektiği, açlığını duyduğu gıda budur; ruhun biricik esas vitaminidir. Felâket ve harabiyet zamanlarında tabiî surette meydana çıkar, insanların hareketlerinde bunu görmek çok hoştur.

Günlük alâkalarımızda çok az kimseler bu şifa verici bağı kullanırlar. Satıcıyı, evdeki iş yardımcılarını, garaj veya başka işlerimizde çalışan adamları, elbiselerimizi ütüleyen terziyi, büyük şefkat programımız dışında bırakamayız. «İnsanlar arasında kardeşlik» teranesini birçoklarımız tomturaklı sözlerle başkalarına vâzederiz, halbuki kendimiz işimizi gören bir adama hiç de müsavat üzere muamele etmeyiz. Thoreau : «Berberi, aşçısı, veya uşağının da kendisinin yapısında olan aynı balçıktan yaratılmış olduğunu unutan herhangi bir adama, ben, merhamet sahibi diyemem!» diyor. Cemiyetimizin karışık tekerleklerinin dönmesine yardım eden insanlara karşı tecavüzkâr vaziyet alırken kendi kalb huzurumuzu boğmaktayız. Hemcinsimiz olan bir insan ne biçimdir, adı nedir, önce bunu anlamak ve onun da bizim gibi bir insan olduğunu kabul etmek için lâzım olan vakti, sabrı ve sevgiyi sarfedecek olursak, o zaman insanlar arasında kardeşlik daha iyi bir şekilde yer bulur.

«Sevgi» kelimesini saf yürekle söylemeden önce, esasında bunu ilham eden ölmez ümidi ve onu yaşatan fâni zaruretleri daha derin surette idrâk etmemiz icap eder. Bir gün zarfında rastgeldiğimiz her şahıs vakarlı ve esaslı bir insandır, biz de ona hakaret veya kötü muamele ettiğimiz zamanlar büyük bir insaniyetsizlik etmiş oluruz, düşüncesi hayatlarımızı döndüren cevherli mil olmalıdır.

Aramızda, şu hakikati lâyikiyle müdrik olan kaç kişi var? Yıldızlar ve güneş için cazibe kaidesi ne ise, insanlar için de sevgi kaidesi odur; mekân içinde cazibe ve defi kuvveti ne ise, beşer cemiyetinde kabul ve red kaidesi odur.

Hemcinsimiz tarafından kabul ve takdir olunmak, onların arkadaşlığına ve teveccühüne nail olmak hayatın en baş zevkidir. Arkadaşlık ihtiyacının yemek ihtiyacı ve samimî, sıcak, İnsanî alâkaların yerine başka şeyleri kabul etmek suretiyle bütün hayatlarını yaşarlar. Durmadan yeni ihtiras mevzuları arayan Don Juan'lar kendilerini ümitsiz bir surette içki, şehvet ve ahlâksızlık içinde kaybetmeğe çalışan erkek ve kadınlar bizim tahminimizden daha üstün derecede yalnız ve çıplak çocuklardır, içinde kayboldukları dünya onlar için hiç bir zaman sevgi, esvabı dokumamış, ve uzun yılların boş koridorları boyunca onları aman bilmez bir katılıkla yalnız ve kimsesiz bir halde sürmüştür. Zaferden zafere koşar gibi görünen kudret sahibi ve insafsız adamların maskelerinin arkasına bakınız, çok kere göreceksiniz ki, bu adamların ruhları hakikatte ric'at halinde, bir ordudur ve yalnızlıktan yalnızlığa koşmaktadır.

Fertler sıfatiyle en önce başka insanlarla basit sevgi bağlarına muhtacız. Dostluğun da, izdivacın da sırrı budur; iyi şekliyle bu çiftlerin veya dostların birbirine kuvvet ve cesaret vermeleri, ve hayatın bütün insanlara verdiği yaraların sarılmasıdır. Bizim her halimizi bilen ve buna rağmen seven kimseler tarafından kabul olunup makbul sayıldığımız ve bize ihtiyaçları olduğunu bildiğimiz zaman, her anlayışın üstünde olan sükûn ve huzurun ilk zerresini tatmış oluruz.

Dinamik psikoloji bugün bize şunu izah ediyor: İnsan oğlunun tabiatinde başkalarından sevgi kabul etmek yolunda önüne geçilmez bir ihtiyaç vardır, fakat bundan başka yakınlarından gelen sevgiden mahrum kalınca sevinç ve huzur içinde yaşamasına imkân yoktur; fakat bunlardan daha ehemmiyetli bir nokta da var: Başkalarını sevmek ve haricî dünyaya şefkat besletmek insanın çok derin ruhî bir ihtiyacıdır.

Her «ego» nun tekâmülünde öyle bir zaman gelir ki, mutlaka ya komşularını sevmeyi öğrenmeli, yahut da çarpılmış «sakatlanmış» bir şahsiyet haline gelmelidir. Normal şekilde olgunlaşan insanın ruhunda «vermek» ihtiyacı çok büyüktür. Erkekler ve kadınlar evlenmelerinin neticesinde çocuk isterler, insan kalbinde bulunan bu arzu, haddi zatında, insan tabiatının asıl hamurunda bulunan cömertliğin taşkınlığına en büyük delildir. Ana babanın içinde uyanan şiddetli arzu artık hayattan bir şey almak değil, hayata bir şey katmaktır.

İnsanın kendi benliğinden bir şey vermek arzusu ile yanması — bu arzu maddî veya mâ nevî çocuk meydana geürmek, insanlar için bir köprü, bir şiir, bir şarkı, bir icat, veya bir ilâç yapmak — insan baştan başa egoizmden ibarettir diye iddia eden hodbin siniklere hakikî bir cevaptır.

Benliğimizin inkişafı esnasında öyle bir zaman gelir ki, almak hissi — ki, bu hodbinliğin esasıdır—vermek h:ssine yol açar, hem de karşı konulmaz bir arzu halini alarak... Vermek,

açılmak, gerek bir aile, gerekse bir cemiyet teşkili suretiyle kendi sathî hudutlarımızdan ötelere gitmek isteriz. Zaman gelir ki kendi benliğimize artık fazlasıyla doymuş oluruz, hayat da bizden artık benliğimizin dışına çıkıp başka insan hayatlarına karışmamızı ister; o zaman pasif kab olmaktan çıkar, canlı bir kaynak halini alırız. Hayat bu işte bizim arzularımızı sormaz; fakat geçirdiğimiz biyolojik büyüme ameliyesinde bizi hayatın parazitleri olmaktan vazgeçmeğe mecbur eder ve aynî hayatın patronları olmamızı emreder.

Psikoloji ilmi, dünyaya sevgi bezletmek ihtiyacı olgun insan tabiatinin zarurî bir veçhesidir diye iddia etmekle kalmıyor, insanın, kendi benliğinin ülkesi dışında bir müstakil beşer şahsiyetleri dünyasına olan ihtiyacı yaradılışındadır, diyor.

Şu gittikçe daha iyi anlaşılan bir keyfiyettir ki, herkesi bizi sevmeğe ve bize hayran olmağa mecbur etmek yolunda benliği merkez edinen hayatlar yaşayacak olursak, nihayette bir gün olur, ne kendimizden, ne de başkalarından zevk alamadığımızı görürüz. Başka insanların müstakil varlıklarına hürmet etmedikçe insanlarla alâkamız tam olamaz. Kendimiz hür ve başka herkes kölemiz olacak olan bizim için bundan daha büyük bir felâket olamaz. Hür bir dünya olmadan hiç bir «benlik» mevcut olamaz. Herkese kayıtsız şartsız hükmeden bir diktatörün emri altında bulunan bir dünya gerçekten çılgın bir dünya olur. Psikolojik denemelerin şimdi ispat etmiş olduğu hakikat budur: «Komşu sevgisi», «Benlik sevgisi» için mutlak bir zarurettir; yâni önce komşusunu sevmeden, hakikî mânasiyle insan kendini sevemez.

Zamanın en zeki psikologlarından Paul Schilder'in iddiasına göre insan tabiatinin yıkıcı ve zalim tarafı, işin ikinci derecede kalan bir cihetidir; insan oğlunun başlıca ilcası, yapıcı ve yaratıcıdır. Küçük çocuklar üzerinde yapılan bir denemeyi anlatıyor. Çocukların eline oyuncak veriyorlar, ve bu bebekleri parçalamağa teşvik edici bir çok fırsatlar yaratıyorlar. Tekrar tekrar alınan neticeler müspet mahiyette olmuş, çocuklar bebekleri tamir etmeğe uğraşmış, ve «onları eski hallerine getirmeğe» çalışmışlardır. Çocuklarda çok kere zalimlik gibi görünen tecavüzkâr hareketler hakikatte bir merak sâiki ve kendilerinden dışarıda olan o müstakil dünyanın hakikatini keşfetmek arzusudur.

Çocuklarda görülen merak, büyüklerde görülen yaratıcı sâik, sadece kudret isteyen sâikler değildir, ayni zamanda, beşer tabiatinin yaradılıştan yapıcı ve sevgiye müstait hususiyetlere malik olduğunu gösterir. Dünya öyle bir şekilde kurulmuştur ki, insan, kendi tabiatinde bulunanı başkalarına vermek ihtiyacını tatmin etmedikçe, kendi hemcinsinin hürriyet ve bütünlüğünün teminine yardım etmedikçe, kendi benliğini tamamiyle idrâk edemez ve kendi ruhunun isteklerini tatmin edemez. Şu muhakkak ki, sadizm insan tabiati hakkmdaki hikâyenin hepsini anlatmaktan çok uzaktır; ve sadece şu noktaları göz önüne koyabilir: İnsanlar kendilerinde buldukları meyusiyet ve şaşkınlık yüzünden, kendi iç âlemlerindeki çarpıklık ve his mücadelelerinden dolayı dünyadan öç almak sâikiyle nefret hisleri beslerler ve kırıp yıkmak isterler. Psikolog kliniklerinde sık sık görüldüğüne göre bu çarpıklıklar ve mücadeleler tâyin ve tahlil olununca, sevgiyi ve başka şahsiyetlerinin hakkını kabule meyyal olan asıl insan hissi kendini gösterir.

MÜSAMAHA SEVGİ DEMEKTİR.

Komşularımızı en iyi şekilde nasıl sevebiliriz? İnsan, diğerkâmlık peşinde birçok yollardan gitmiştir. Bunlardan bir ikisini kaydetmek kâfidir. Herkesin ayrı hususiyeti olduğunu kabul etmek, içimizden bunu hoş görmeğe alışmak, ve içimizdeki tahakküm temayülünü boğmak,

komşularımıza karşı sevgi göstermenin en iyi yoludur. Hakikatte dünya ferdî mahiyette emperyalistlerle dopdoludur. Hiç bir yabancı toprak ele geçiremeyen, fakat kendilerine en yakın ve en sevgili olan kimselere türlü türlü tahakküm yükleri yükleten ve ezâ çektiren kimseler pek çoktur: Meselâ, başka sanatlara istidadı olan çocuğunu zorla işine alan baba, acıma veya kusurluluk zincirleriyle kızını kendine hizmet işine bağlayan ve dolayısıyla ona ferdî hayat fırsatı vermeyen anne bunlardandır. Aile muhitindeki bu totalitarianlarm aksine olarak, bize en yakın olan kimse.ere, bizim arzularımıza körü körüne tâbi olmaktan ziyade kendi benliklerine sahip olmalarına müsaade etmek, ve sevgi aşkına, ne kızımız, ne oğlumuz, ne karımız, ne de kardeşimizden bizim irademize kayıtsız, şartsız teslim olmalarını istememekle sevgi göstermiş oluruz.

Komşu sevgisi, başkalarının yalnız fikirlerini değil, ondan çok daha ehemmiyetli olan hoş görme haliyle tezahür eder. Bu suretle, şu derin dinî hayat felsefesini kabul etmiş oluyoruz: Allah her erkeği ve her kadını, ayrı bir mizaçta, başka başka ihtiyaçlar, arzular ve hayallerle mücehhez kudsî şahsiyetler olarak yaratmıştır. İçinde yaşa'dığımız dünya, türlü türlü şeylerle dolu bir çokluk dünyasıdır; burada birbirinin aynı olan iki yıldız olmadığı gibi, kar tanelerinin her birinin de ayrı örneği var. Görülüyor ki, Cenabı Hak dünyayı bir aynılık yığını halinde yaratmayı uygun saymamıştır. Bunun için mahlûkat böyle çeşitlidir. Biz insanlar için de hal böyledir. Bazı insanlar dinamik ve yerinde durmaz tabiattedirler; başkaları ise sâkin ve düşüncelidir. İnsan var ki, bedeni b:r pehlivan vücududur; adaleli, kuvvetli, canlıdır; ve solgun benizli şairden veya zayıf zâhitten çok daha fazla beden faaliyetine ihtiyacı vardır. Adam var ki, çok şen mizaçlıdır, ağzı daima kahkalar taşırır, başkasınınki ise melânkoliktir, hüzünlü nağmeler aksettirir. Bünyevi teşekküllerimiz

ayrı ayrıdır; bu basit ayrılıktır ki, çok kereler mizacımızın birbirine zıt arzularım yerine getirmemizde âmildir, ve bizi işe veya düşünceye, ihtirasa veya arzularımızı hapse, galebeye veya hislerimize boyun eğmeğe sevkeder. Burada yaradılış veya istidat fatalizmi yoktur. Benliğimizi saran çitleri değiştirmek, kırmak veya onlara şekil vermek bizim elimizdedir, fakat başka ellerdeki koca makasların benliğimiz üstünde işlemesine, ve kendi evlerine süs olsun diye ruhlarımızın canlı dallarım koparmalarına müsaade etmemeliyiz.

Şahsî alâkalarda hakikî müsamahakârlık yalnız din ahlâkında değil, şahsiyetlerin ayarlanması yolunda da önceden lâzım olan şeydir. Başkaları, bizim iyi, makbul ve uygun saydığımız şeyler hakkındaki fikirlerimize ve isteklerimize uymuyorlar diye üzülüyor muyuz? Şu halde biz de iç kumaşımızın dokusunun doğruluğundan emin değiliz. Kendinden emin olan kimse, başkalarını da oldukları gibi kabul etmeğe razı olur. Kendi karakteri sabit olmayan kimse, başkalarını da kendi kalıbına dökmek suretiyle bu emniyeti kazanmağa çalışır.

Komşularımıza karşı hakiki sevgiyi, ancak bir başkasının mutlaka bizim istediğimiz gibi, bizim düşünüşümüze göre; daha açıkçası, kendi şahsımızın ikinci nüshası olmasını istemekten vazgeçtiğimiz zaman gösteririz.

Komşu sevgisinin bir nev’i olan müsamaha, bizim yalnız yakın alâkalarımızda değil, cemiyet sahasında da kendini göstermelidir. Fikir ve politika âleminde hürriyete kavuşmuş fikirler taassup ve kine müsamaha ile galip gelir. Müsamahanın, sadece tahammül ve başkalarının bizim fikirlerimize uymıyan düşünüşlerine karşı pasif bir sabır göstermekten çok daha büyük mânası vardır. Müsamaha, hakkıyle anlaşıldığı takdirde mânası şudur: Müsamaha, başkalarının inanışlarını, işlerini ve itiyatlarını, mutlaka kabule ve benimsemeğe mecbur

olmadan anlamağa çalışmak yolunda gösterilen müspet ve dostça samimî gayrettir. Müsamaha, bizde, komşumuzun görüş noktasını takdir hissini canlandırır, ve hürmetimizi arttırır. Hattâ bundan da daha öteye gider: Bir muhasımımızm haklarına tecavüz edüdiğini gördüğümüz zaman, bu his bizde bir müdafaa ruhu yaratır. Voltaire'in şu meşhur sözleri her asır ve her yerde müsamaha idealine tercüman olur: «Sözlerinizin hiç biriyle aynı fikirde değilim, fakat bunları söylemek hakkınızı ölünceye kadar müdafaa ederim.»

Müsamahakâr kimse nazik bir müvazeneyi gözetmelidir; yâni, cehalet ve korkuya dayanan bir kin ile, renksiz kayıtsızlık—ki, bu sadece mânevî atâlet alâmeti olabilir—arasındaki muvazene... John Morley diyor ki: «Birçok şeylerde müsamaha dediğimiz hal, bizim kendimize mahsus muayyen ve müspet fikirlerimizin olmaması ve bunları tâyin etmeyi arzu etmeyişimizdir.» Müsamaha ahlâkî gevşeklik veya kabul olunmuş prensiplerden ayrılmak değildir. Duygusuzca: «İster öyle, ister böyle olsun, bence müsavi» diyecek olursak, yaptığımız müsamahakârlık değil, tembelliktir. Öbür yandan komşumuzu kendi inanışlarımıza uyması için zorlayacak olursak, kendimizi en tehlikeli mevkie koymuş, ve başkalarının haklarına tecavüz etmiş oluruz.

Bu meselede ilham sahibi olan rehberlerden John Milton ve Roger Williams'ın tavsiyeleri, ne yalandan tatlı dil ve uysallık,, ne de kendinden fazla emin bir kavgacılıktır. Bilhassa İkincisi, yâni kavgacılık değil. Anlayışı kıt, cahil kimselerin doğruyu yalnız kendileri bilirler, iddiası meşhurdur. Bundan şüphe etmeğe kalkışan yumruğu yer. Halbuki en ufak bir muhayyile kuvvetine malik olan kimse bilir ki, hakikat herhangi bir şahsî mefhumdan çok daha geniş ve herhangi bir yumruktan daha kuvvetlidir. Hatırlayınız ki, geçen yıllarla nice fikirleri ve nice hisleri arkada bırakmış bulunuyoruz. Bir yandan şansımız yardım eder, bir yandan da etrafımızdaki dünyaya karşı daha uyanık hislerimiz olursa, belki ileride daha birçok fikir ve hisleri arkada bırakırız. Bakınız Renan ne diyor: «Fikirlerimiz, düşünmekten hâli kaldığımız noktada sabit kalır.» Bu sözler, beyin damarlarımızın vaktinden evvel katılaşmasına, veya bizim bildiğimiz ve düşündüğümüz daima doğrudur diye inat etmemize karşı kâfi bir ikazdır.

Bu suretle tahlil edilince, müsamaha, ferdî ve İçtimaî hürriyetin istihkâmı, yüz bir çeşit âmme hukukunun garantisi, ve cemiyetin yapmak istediği herhangi bir kültür terrakkisinde baş unsur halini alır. Müsamahayı körletiniz veya derece derece azaltınız, uğrunda çok mücadele etmiş olduğunuz ananevi hürriyeti eksiltir, ve daha kazanılacak olan hürriyetler uğrunda olacak savaşları tehlikeye korsunuz. Basın serbestliğimizi, toplantı ve dinî ibadet hürriyetimizi, hattâ demokrat hükümetimizin şeklini bile, emekle bina edilmiş, fertlerce riayet edilmiş ve şahıslar tarafından icra mevkiine konulmuş bu müsamaha setleri tutmaktadır. Müsamahayı tutan elimize gevşettiğimiz, kendi ferdî hayatımızda bunu tatbik edemediğimiz zaman bütün binayı tehlikeye koymuş oluruz.

Amerika'da, büyük müsamaha resulleri çıkmıştır; George Washington'un, Tory'ler hesabına müdahalesi az kimselerin bildiği bir misaldir. Çabuk alev alan bir takım vatanperverler Tory mallarını yağma etmek ve kendilerini hırpalamak istedikleri zaman, Washington, bunların sessizce Kanada'ya gitmelerine müsaade etti. Washington, kendisi vicdan hürriyetini istediği için, bunu başkalarında müdafaa etti. Roger Williams, Salem'de din hürriyetinden mahrum bırakılınca, kışın ortasında türlü muhataralarla dolu ormanlardan yayan bir yolculuğa katlandı; niçin? Amerika'nın ilk âmme hukuku ve dini hürriyet mâbedi olan Providence şehrinin temelini atmak için. Phillips Brooks, meşhur bir konuşmasında, Amerikan müsamahası hakkında kendi felsefesini şu sözlerde toplamıştır: Müsamaha, birbirine zıt

akıllar arasında tamamen meşru ve şerefli bir alâkayı ifade eder. Fikirce dostumdan tamamen ayrı olabilirim, fakat ona hürmet ederim; ben cnun kendi kanaatlerine sadık olmasını isterim, fakat kendi kanaatimi ona kabul ettirmeğe çalışmak benim hem hakkım, hem de vazifemdir. Müsamaha, ciddî kanaatle şahsî hoş görüşün tam bir âhenk içinde birleşmesidir.»

Müsamaha, bazı müdafilerinin bütün yiğitliğine rağmen çok nazik bir fidandır. Bakımsız kalırsa, solar, ve kurur. Bu fidan solarken, başka bir fidan, zehirli bir mantar olan müsamahasızlık onun yerini alır. Bu birdenbire değil, görülmez ve sezilmez ufak derecelerde vukua gelir. Bir imtiyaz kaldırılır, sansür konulur, kin ve nefret kök salar, bir takım baskı tedbirleri alınır, kanunlar yapılır, derken kendimizi bir müsamahasızlık kara ormanında buluruz; öyle bir orman ki, gölgeliklerinde yaşayanların hepsini güneşten mahrum eder ve korku içinde yaşatır.

Demokrasi, politika sahasına uzanmış müsamaha prensipidir. Müsamaha, azlıkları imha etmez, korur. Azlıklar da, buna karşılık olarak, iktidar mevkiindeki parti üzerinde bir fren vazifesi görmek suretiyle çok değerli bıı iş yapmış olurlar. Bu, hükümetimizin baş kaziyesidir. Müsamahayı kaldırınız, demokrasimiz yaşayamaz.

DİN VE SEVGİ

Dinamik psikolojinin keşfolmamasıyla, dinin vazifesi de sevgi ve nefret bakımından açıklaşmıştır. İnsanlara artık diğerkâm olunuz, diye nasihat ve ihtara lüzum yoktur; onlara kendinden nefreti, narsisizm ve masoşizmin türlü kılıklarına girmiş şekilleriyle tanımalarına yardım edilmelidir. Şimdi din insan oğluna, benliğe karşı olan çarpık vaziyetlerin iç esaslarını öğretebiliyor; ve bu iç huzurunun kötü düşmanlarını nasıl alt edebileceğini öğretir. Din, başkalarına karşı sahte sevginin maskesini alaşağı edebilir, çünkü bu sahte sevgi, kılığını değiştirmiş sadizmden başka bir şey değildir. Din bize hassas ve anlayışlı olmasını öğretebilir, ve bu sayede sahte ile hakikî sevginin mânalarım sezmekte hüner sahibi oluruz. Din, sevgi hakkındaki şu kanaatimizi de kuvvetleştirir: Komşu sevgisi bir hayal değildir, bilâkis beşer âleminin nihaî icbarlarından biridir.

Daima almak ve hiç vermemek isteyen kimselerin inkişaf etmemiş şahsiyetler olduğunu öğrenmemize şimdi din yardım ediyor; ve görüyoruz ki bunlar acınacak kimselerdir, ve inkişaf etmeleri için yardımımıza muhtaçtırlar. Gudde kifayetsizliği yüzünden lâyıkiyle büyüyüp serpilmemiş çocukları, hormon iğneleri ve endocrine hülâsaları ile tedavi ettirip bedenen büyümelerine yardım ettiğimiz gibi... Zaman gelecek ki, hayal kuvvetimiz son derecede hassaslaşacak ve bugün anormal insanın büyüme^ miş bedenini gördüğümüz gibi, egoist adamın ruhunu da görebileceğiz. O zaman anlayacağız ki, tamamen benliği içinde hapsolmuş ve yalnız kendi nefsini düşünen fert, hakikatte ahlâktan bir «cretin», mânen bir budaladır; ve daima hayattan almağa ve hayata hiç bir şey vermemeğe çalışan şahıs mutlaka yarım insan olarak ölür.

Bugünün psikolojisiyle aydınlanmış olarak din şimdi olgun sevgi ile olgun olmayan «sevgi» yi öğretebiliyor. Sevgi, «benliğe», geçmiş kusurlar için bir tazminat faturası verdiği zaman olgun sevgi değildir; böyle bir tazminat faturasını iflâs etmiş ve kahrolmuş bir millet, önce susamış bir galibe ödemekten nasıl âcizse, insan benliği de ödemekten âcizdir. Kendi benliğimizden aşırı tekâmül, aşırı istiklâl, aşırı evliyalık, aşırı kudret istediğimiz zaman, akıl ve ruhlarımıza ne kadar itina ve dikkat sarfedersek edelim, kendimizi, engizisyoncuların yaktığı kâfiri sevdiği şekilde sevmiş oluruz.

Olgun komşu sevgisi, imkânsızı talep etmeyen ve hayat ülküsünün müsamahalı büyüme olduğunu idrâk eden kayıtsız şartsız sevgidir. Sevgi, «benlik» ve «komşunun değerli taraflarına karşı hürmet vaziyetini kazanmağa muvaffak olduğu zaman olgunlaşır. Kendi şahsiyetinin yapıcı ve yaratıcı taraflarına kıymet vermeğe, bunları daha şümullü sosyal irsiyetin bir kısmı olarak görmeğe muktedir olan, kendini başkalarının efendisi veya kölesi haline koymağa uğraşmadan sevgi alıp vermeğe razı olan kimse, hakikî olgun sevginin küdsül'akdesine (Tevratta, mâbedin en mukaddes sayılan kısmı.) gerçekten girmiştir.

İçinde yaşamakta olduğumuz şu dünya tehlikeli bir yerdir; hiç bir normal insan, hesapsız korku ve endişelere rastlamadan hayatla karşılaşamaz. Bunlar, ne olacağı önceden belli olmayan bir dünyada vatandaşlık hakkı olarak ödediğimiz meblâğın bir kısmıdır. Bununla beraber mademki korku ve endişelerle karşılaşmak normal bir haldir; sükûn ve huzurun düşmanı olan bu hisleri hükmümüz altına almak da mümkündür. Bertrand Russel: «A Free Man's Worship» (Hür Adamın İbadeti) adlı eserinde diyor ki, **insanın en büyük zaferi, muhtelif tehditler ve korkunç değişikliklerle dolu bir dünyada rasanet** [Sağlamlık, dayanıklık. * Sabit, muhkem, metin **] ve iç sükûnuna nail olabilmektir.**

Bir bakıma, insanın korku kabiliyeti bir nimettir. Bizi tehdit eden bombalar, hastalık mikropları, İçtimaî veya ahlâkî tehlikelere karşı bizi ikaz eden bir korku mekanizması ile mücehhez bulunmasaydık, bu dünyada hiç yaşayamazdık. Bereket versin korkmasını biliyoruz; çünkü nice korkunç nesneler ve düşman kuvvetleri vardır ki, hepimizin de bunlardan kaçınmasını veya bunları alt etmesini öğrenmemiz icap eder.

İnsan medeniyetinin bütün ihtira ve icatları, bir mânada, korku ve endişelerimizin mahsulüdür. İnsanlar karanlıktan korkuyorlardı. Ateş sanatını ve elektrik sırla rmı keşfettiler. İnsanlar ağrıdan korkuyorlardı; o korku, tıbbın anası oldu ve cerrahlığın, uyuşturucu ilâçların ve tedavinin sayıya gelmez keşiflerine yol açtı. İnsanın korku kabiliyetini kaldıracak olsak, onun büyüme ve ilerle* me kabiliyetini de yok etmiş oluruz; çünkü korku çok kere büyümeyi teşvik eden, ve ihtiraa sevkeden muharriktir.
Hakikat şu ki, insan oğlu, insan olmak için korku ve endişe pahasını ödemelidir. Kır canavarı hay vani korkuyu bilir, fakat yalnız insana vergi olan hislerden, hayal kuvveti ve rfıantık nimetinden tamamen muaftır. İnsanlığımızın yüksek paha etiketi, hayvanlar hilâfına olarak, bizi ağrı ve tehlike hislerine ve şuurlu hayat ihtişamlarına mâruz kılan hassas sinir uçlarına ilişiktir (kabuklarla silâhlanmış yengeç böyle değildir). Vakit vakit şu insan talihine isyan eder ve duygulardan mahrum çift kabuklu hayvanlara gıpta ederiz; fakat bize bu yolda intihap kudreti verilecek olsa, hassas sinir uçlarının kesilip korku hissinden kurtulmayı tercih edecek pek az kimseler bulunur; çünkü böyle bir ameliye bizi sevgi, iştiyak ve sadakat hislerinden mahrum eder. Endişeye karşı hassasiyetimiz, beşerî inkişafımızın, hayal ve rüyalarımızın ana toprağıdır.

Hakikatte insanların mizacı çeşitlidir. His derilerimizin kalınlığı başka başkadır. Bir takım soğukkanlı insanlar, altında çökmeden çok ağır bir yük taşıyabilirler; bir takımı var ki, akıl muvazenelerini muhafaza etmek için âsap gerginliği bakımından yükleri hayli hafif olmalıdır. Aynı zamanda şunu da hatırda tutmamız lâzımdır: Çok kereler en korkak insanlar en yaratıcı şahsiyetlerdir. Lincoln ve Dostoevsky, bütün hayatları müddetince, iç sıkıntısı nöbetlerine mâruz kalmışlardır; halbuki, hayat yolunda korkusuzca ve serbestçe seke seke, oynaya oynaya gider gibi görünen «neşeli kimseler» in hepsinden ziyade insan ırkına fayda temin edecek işler başarmışlardır.

Şu halde, hiç bir umumî müşahede, bütün beşerî vakaları birden göz önüne koyamaz. Fakat şunu iddia etmek doğru olur: Bütün insanlarda istisnasız olarak — yahut da yalnız deliler ve akılca inkişaf etmemiş kimseler müstesna — korku hissi vardır. Örnekler başka başkadır; korkuların aldığı şekil ve biçimler çok çeşitlidir; fakat esas itibariyle her erkek ve her kadın, muhtelif derecelerde, suç hisleri duyar, ağrıdan korkar, yalnızlıktan hüzün duyar, ve emniyet verici şeyler arar. En derin iç duygularımızı açığa vurmaktan çekinmek, teamül maskelerinin arkasına saklanmak itiyadıdır ki, bütün beşer ırkını birbirine bağlayan umumî endişe kardeşliğini tanımamıza engel olmaktadır.

Tabiî mâkul olan ve olmayan korkular arasında fark vardır. Mâkul korku, maddî veya sosyal hakikî tehlike karşısında duyduğumuz korkudur. Askerlerimiz harbe girdikleri zaman korku duyuyorlar; bu korkunun kendisi, adrenalin ifrazatını çoğaltıyor, bedenî ve zihnî enerjilerini topluyor, ve önlerine çıkan objektif korkuyu hüner ve başarı ile karşılamağa muvaffak oluyorlar. Korkmasını bilmeyen asker, hem kendi şahsı, hem de arkadaşları için bir tehlike teşkil ediyor. Korkuya rağmen askerlerimizin karada, denizde ve havada vazifelerini başarı ile görmüş olmaları, insanın, kendine verilmiş olan beşerî hususiyetleri yiğitçe gayelere sarfetmek kabiliyetine bir delil daha teşkil eder.

Bu, günlük hayatta da böyledir. Bedenî ağrı çekeriz. Korkumuzdan hemen hekime koşarız; bizi ikaz eden ağrı alâmeti, düşmanımız değil, dostumuzdur. Bütün dünya bugün atom bombası felâketinden korkmaktadır; ve arz küresinin her yerindeki insanlar, bu müthiş keşfin inkılâpçı neticelerinden korkuyorlar. Atom enerjisinin dünyaya şâmil bir sıhhat ve refah vasıtası yerine dünyayı yıkan bir silâh olarak kullanılacağı korkusu realistik, hattâ zarurî bir korkudur; bilhassa, zamanımızın sosyal ve ekonomik tehlikelerine galip gelmek için yeni tâbiye

ler husule getirmeğe yarar. Bu halde, bazı korku ve endişeler zarurîdir, makbuldür, ferdin ve topluluğun yeni refah çarelerinin yaratıcısıdır. Sağ kalma ve ilerleme hâdiselerine karşı lâkayt olmayan kimse, bu hislerin yok edilmesini arzu etmez.

Bizi donduran, kifayetsizleştiren, hepimizin de ayak altına almak istediğimiz sakat ruh hâletini artıran aşırı korkular ve asabî endişeler ve kuruntulardır. Beden sıhhatimizi tanzim eden endocrine guddelerinin muayyen miktarda ifrazata ihtiyaçları vardır; bunun gibi aklî hayatımızda da muayyen derecede endişe, normaldir ve sıhhate alâmettir. Fakat aşırı ve nörotik korku ifrazatı bütün tabiatimizi bozar ve biçimsizleştirir.

NÖROTİK KORKU NEDİR?

Normal korku ile nörotik korku arasındaki farkı Sigmund Freud çok iyi tasvir ediyor. Bir Afrika ormanında bulunan kimse haklı olarak yılanlardan korkabilir. Bu, normal ve koruyucu bir histir. Fakat birisi durup dururken, oturduğu evin içinde, halının altında yılan var diye korkmağa başlarsa, bu korkunun anormal ve nörotik bir hal olduğunu hemen anlarız. Kendi korkularımızı, Freud' ün bu ölçüsüyle ölçebiliriz. Harb zamanında bir Polonyall kadının, çocuklarım açlıktan ölecek diye korkması normaldir; fakat zengin bir Amerikalı kadın kalkıp yazıhaneme gelir, «çocuklarım gıdasızlıktan ölüyorlar,» diye sızlanırsa, bu korkunun sakat ve nörotik bir gölge olduğunu ve kadının ruhundaki suç, korku ve nefrete dayandığını düşünürüm.

Korkularımızın çoğunun esası bunlar değil mi? «Şahsî endişe» adı altına gelen birçok korkuları tetkik edecek olursak, çok kereler bunların, halı altına saklı sanılan vılanlar gibi olduğunu görürüz. Bazen sıhhatimizi merak eder, kendimizi kuruntuya veririz. Kalbimizi, ciğerlerimizi, tansiyonumuzu, uykusuzluk hallerimizi merak ederiz. Elimiz nabzımızda, her harekete bir mâna, her şeyi hastalık ârazı farzetmeğe başlarız. Sıhhatimizi merak etmiyorsak, bu sefer şahsiyetlerimiz hakkında kuruntuya düşeriz. Kendimize itimadımızı kaybeder, bir emniyetsizlik hissine düşeriz; kendimizi başkalarından aşağı görür, muvaffakıyetsizliklerimize, ağlar, ve kıymet verdiğimiz kimselerin nazarında hakir ve değersiz bulunduğumuzu zannederiz. Hayatımız bir ruhî karanlığa düşer; ve ruh sıkıntımızın bulutlan ibadet ve dostluklarımızı, sevgi ve aile güneşimizi karartır.

Kendi şahsımız için üzüntülerimiz, muvaffakıyetsizliklerimiz ve emniyetsizliklerimiz, çok kere bize en yakın ve en sevgili olanlara doğru çevrilir; bizden uzak bulunan kardeş, koca veya çocuğumuzu — ki, bunlar bazı hususlarda bizim kendi şahsiyetlerimizin genişlemiş şeklidir — merak ettiğimizi zannederiz. Çok kereler haricî sebeplere hamledilen sıkıntı ve kuruntu hallerinin asıl kökleri, insanın benliğinin derinlerinde bulunur.

Tabiî korkularımız çeşitli kılık ve şekillerde kendini gösterir. Bazen aklî fobilerin ve başka vaziyetlerin kılığına girer; meselâ, yüksek yerlerden ve kapalı odalardan korkmak gibi. Bugünün psikolojisi, çocukluğun karanlık hücrelerine ışıklar saçıyor, ve korkularımızın asıl menşeini aydınlatarak birçok insanların neden korku içinde yaşadıklarını meydana çıkarıyor; neden bir takım kimseler bazen yalnız kalmaktan korkuyorlar, bazen da, başkalarının arasına karışmaktan korkuyor ve ayn kalıyorlar; daha başka dakikalarda bir sevgilinin teveccühünü veya bir arkadaşın hürmetini kaybetmekten, küçük düşmekten, reddolunmaktan ve foyası meydana çıkmaktan korkuyorlar?...

Sevgi korkusu bazı kadınları, donuk mermer heykeller haline kor; muvaffakiyet korkusu (evet, birçoklarımız muvaffak olmaktan korkarız) bazı insanları içki yoluna, veya Don Juanizm'in heder edici yoluna sevkeder. Kari Menninger, «Man against Himself» (Kendi Şahsına Karşı İnsan) adlı harikûlâde eserinde, iddia ettiğine göre, bu zamanın adamı, olgunluk ve başarı sahasına muvaffakiyetle girmesine engel olsun diye, çok çapraşık olan korku tuzağına girer, ruhuna korkular yükletir, onu suçlu çıkaran kuruntulann yükü altına girer; niçin? Sadece bozguna uğramak için!...

Çok kurnazlıkla, korkularımız, bazen bedenî ağrı kıyafetine girer. Harikûlâde yeni bir ilim olan «psikosomatik» hekimlik şu keyfiyeti meydana çıkarmıştır: Âdi nezleden tutunuz da, insanı sakat eden arterite varıncaya kadar bir alay hastalıkların kökü çok kereler insanda yerleşmiş korkularda bulunur. Tabiî, artistler ve romancılar bu keyfiyeti çoktan keşfetmişlerdir. Thomas Mann'in «The Magic Mountain» (Sihirli Dağ) adlı epik şiirinde nice nice fazla hassas ve korkak kimselerin bazen amelî hayat mücadelesiyle karşılaşmadansa, verem hastalığına sığındıklarını gösteriyor. Hasta olmak, cesur olmaktan çok kolaydır! Birçok kronik hastalann zevkle tahammül ettikleri nörotik korkunun gizli şekilleri olduğunu da öğreniyoruz.

Görünüşte muvaffak olmuş bazı iş adamlarının hayatlarına korkunun kurduğu kamuflâj daha da kurnazcadır. îşte hepimizin tanıdığı bir adam, — parası var, ticarette pek usta. İtibarı fevkalâde, herkesin ona itimadı var — yâni, kendinden başka herkesin! Bu adam hiç bir zaman kendi benliğiyle barışık değildir, ve kendi başarılarının hakikî olduğuna inanmıyor.

Kendisini tehdit eden muvaffakıyetsizlik seline karşı gelmek için durmadan yeni setler yapmaktadır. Vaktini, enerjisini, ustalığını, malî muvaffakiyete koşmak yolunda sarîetmektedir. Görünüşte, her hususta muvaffak olan bir adamdır. Halbuki iç âlemine bakarsanız, korkaklık ve muvaffakıyetsizliğin ta kendisidir.

Niçin? Çocukluğunun bir zamanında, kendisine küçük ve kudretsiz olduğu fikri verilmiş. Büyüklerin gözünde bir ehemmiyet kazanmak için, çocukça bir teşebbüse girişmiş ve bozulmuştur. Büyükler, onun emeklerine gülmüşlerdir. Büyükler bu gülmeleri unutmuşlardır, fakat çocuk unutmaz. Bu ilk kuvvetini tecrübe teşebbüsüne bütün itimadını bağlamış, ve babasına, anasına, kardeşlerine kabiliyetini göstermek istemiş. Halbuki neticede ona muvaffakıyetsizliğe uğramış bir zayıf mahlûk olduğu anlatılınca, büyüklerin gülme sesi, küçümsemeleri ve memnun görünmemeleri onun dünyasını yıkmıştır. Bu, çocuğa bir darbe olmuş, ve kendini onun tesirinden bir daha kurtaramamıştır. Büyüyüp iş hayatına atıldığı zaman, daima ticaret teşebbüsleri, işi bozulacak diye düşünmüş, daima kendini mahvedecek olan baltanın düşmesini beklemiş, kendi kudretine hiç inanmamış. îşte seneler geçtiği halde, şimdiki emniyetsizlik hissinin sebebi budur. Şimdiki aşağılık duygusu, olgunluk hayatında da durmadan tekrarlanan çocukluk korkularının hikâyesidir.

Karen Horney bize ruh sıkıntısı çeken bir kadınm halini anlatıyor: Kadının kendisini seven bir kocası, iki güzel çocuğu, iyi ahbapları, ve güzel bir evi vardır. Bütün bunlara rağmen kadın, ümitsiz bir ruh sıkıntısından muztariptir. Bu kadına: «Bütün bu halin hayalîdir. Bu sırf senin kendi kuruntun» demek çok mânâsız olur. Bu halin sadece kuruntu olduğu muhakkak; yalnız asıl mesele şuradadır: Kadının akimda neden böyle kuruntu var?

Bunun cevabı ancak kadının seciyesinin iplikleri hayat tecrübesi makarasına sarılmağa başladığı ilk zamanlara dönmekle mümkündür. Bu kadın, kabiliyetli ve ego

sentrik bir annenin, ve meşgul, mesleğine dalmış hekim bir babanın kızıdır. Kendinden üç yaş büyük bir erkek kardeşi vardı. Onun dünyaya gelmesi, ailesi tarafından hiç de hoş görülmemişti. Bu çocuğun doğması, annesinin ayağını bağlamış, İçtimaî faaliyetlerine sekte vurmuştu. Tabiî, çocuğa bunu söyliyen olmamıştı, fakat yavrucak, evdeki bu havayı iyice seziyordu. Anne ile oğul arasında çok yakınlık vardı, bu küçük kız da onların arasına karıçmağa çok uğraştı. Sessizce, ve kendileri de farkında olmadan onu reddettiler, çocuk bunun acısını duydu, ve bu acı onda hayata karşı büyük bir öfke uyandırdı. Bu öfkeyi fırtınalı tezahürlerle etrafına anlatmak istedi, cezaya çarpıldı. O zaman anladı ki, öfkesini, içindeki acı hiddeti gizlemeden kimseden sevgi eseri görmiyecek. Bunun üzerine kendi kendini uysal, yumuşak bir küçük hanım haline soktu, ve ailenin gönülsüz rızasını kazandı. Ancak o zaman annesi ile ağabeysi, müşterek sevgi sofralarının kırıntılarını ona lûtfetmeğe başladılar. Kız kendi asıl tabiatini sahteleştirdi, kendini başkalarına muhtaç, müraî, hizmete yarar bir şahsiyet haline koydu, daima asıl hislerini saklayarak, .ve hakikî olmayan bir çehre göstererek... İlk genç kızlık, sonra da olgunluk yaşma hep böyle psikolojik sahte bir hayatla geldi. Kendine has kabiliyetleri yok değildi. Fakat bunları meydana koymağa korkuyoıdu, hayatının ilk yıllarındaki teşebbüslerinin net'cesinde çektiği acı ve ıstırapların tadı damağında kalmıştı. Böylelikle, bu kadının hayatının derinliklerinde, çocukluğundan beri hapsedilmiş ve hiç ifade bulmamış öfke ve hınç yılanları çöreklenmiş kalmıştı. O bunlara gündüz ışığıyla bakmağa hiç bir zaman cesaret edememiş; şimdi de ifadesiz kalmış bu öfke yılanları onu zehirlemeğe muvaffak olmuş, bu ruh sıkıntısı nöbetlerine sebep olmuşlardı.

İste, bize başka bir kadının portresi. Bu kadında korku, ruh sıkıntısı şeklinde değil, bedenî hastalık kılığında görülür. Dört yaşında iken annesini kaybetmiş olan bu kadın, yaşlı bir büyük annenin elinde büyüdü. Büyük anne sert ve şirret bir kadındı. Çocuk bundan çok korkuyor, fakat öfkesini açığa vurmağa hiç meydan bulmuyor. Çok sıkı bir disiplin altında büyüyor ve sevgi ve takdir görmek için içi yandığı halde, bunları hiç ifade edecek fırsat bulamıyor. Bu hayattan kaçmak için erken evleniyor, kötü bir adama düşüyor. Orada da hakikî bir sevgi bulamıyor. Ruhunda, hiç bir zaman tatmin olunmamış sevgi iştiyakı ile hapsolunmuş ve ifade bulmamış öfke ve dargınlık hisleri arasında durmadan devam eden iç harbi yüzünden, henüz otuz yaşlarında iken tansiyonu çok yükseliyor.

Olgun hayatta yolumuza çıkan korku ve endişelerle karşılaştığımız zaman, psikiyatri bize bunlarla, önce hiç gözümüzü kırpmadan yüz yüze gelmeyi ve şu keyfiyeti kabul etmeyi öğretiyor: Çocukluk devresi bir eşkiyadır, ve çoktan arkamızda bırakmış olduğumuz bir takım kusur ve yanlışlıklarımız için bizden döne döne bac alır. Başka tâbirle, öğrenmeliyiz ki, cemiyet mahkemelerindeki suçlar için bir «tahdidat kanunnamesi» olduğu gibi, ruhun korku ve endişeleri için de böyle bir kanunname vardır.

Emniyetsizlik ve aşağılık hislerinin birçoğu, gerçekten kusurlu ve aşağı olduğumuz bir zamandan kalmadır. Çocuğun aciz hissi hayalî değildir; odanın bir yanından ötekine giderken tutamak bulamaması, yataktan yuvarlanması, açlık, ağrı ve yalnızlık duyduğu zaman meramını anlatacak dil vasıtasına mâlik olamaması gibi... Çocukken gerçekten âciz ve zayıftık. Bizim aczimizle büyükler dünyasının kuvveti arasında geniş bir fark olduğunu biliyorduk. Halbuki şimdi kendimiz büyümüş olduğumuz için, böyle korkulara mahal yoktur. Yale Üniversitesi profesörlerinden Dollard'ın dediği gibi: «Dev misali kifayetli ana babalar dünyası artık mevcut değildir.. Olgunluk devresinde hiç kimse, çocukluğumuzda ana babalarımızın olduğu şekilde bizden üstün değildir.» Korkularımızı alt edecek hakikî yollardan biri, olgunluk yaşımızın hakikiliği ve başarılılığı ile zihnimizi kurcalayan çocukluk aczi hâtırası arasında «his geriliğini» anlamak ve onu yok etmeğe çalışmaktır.

Colonel Grinker ile Majör Spiegel'in «Men Under Stress» (Baskı Altında İnsanlar) adlı eserlerinde, «his geriliğini» ortadan kaldırmanın ehemmiyetine işaret ediyorlar. Bir muharebe esnasında veya ondan sonra ruhî bozukluklara düşen tayyarecilere hypnoz (uyku) veya uzun istirahat fayda etmiyor; çünkü ne bu, ne o, havacıya kendi benliği veya mazisi hakkında yeni bir şey öğretmiyor. Asabî bozukluklardan muztarip pilotlar, orduda kullanılan «narcosyntheisis» yeni metodu ile tedavi olunuyorlar; bununla pilotlar kendi mazilerine dönebiliyorlar, zihnen yalnız harb sarsıntılarını değil, çocukluk ve ilk delikanlılık mücadelelerini yaşıyorlar. O zamanki endişelerinin birçoğu, çocukluklarındaki bir takım ihtiyaç veya korkulardan kalma şeyler olduğunu anlayınca, olgun yaştaki benlikleri bu yeni bilgiyi hazmedecek kuvveti buluyor ve bunu yeni cesaret ve ruhî sıhhat kazanmak yolunda kullanıyor.

Hepimiz «narcosynthesis» e dönemeyiz, buna ne ihtiyaç, ne lüzum var. Fakat şimdi endişelerimizden çoğunun sadece çocukluğumuzun uzamış ve kılık değiştirmiş gölgeleri olduğunu anlarsak, herhalde çok faydalı olur. Bu bilginin bize verdiği teselli ve hizmet büyüktür! Meselâ, vaktiyle ana babası tarafından istenmeyen veya hor görülen bir çocuk muyduk? Peki, o zaman geçmiştir; şimdi etrafımızda bizi takdir eden ve seven başka kimseler var. Şu halde, kendimizi mazinin içine hapsedelim de, şimdiki hali red mi edelim? Çocukluk

aynasına korkusuzca bakalım, göreceğiz ki, şimdiki korkularımızın, endişelerimizin ve çarpıklıklarımızın neticeleri o zamana aittir.

Ölüm korkusu veya öteki dünyada ceza korkusu mu bizi bîhuzur ediyor? Bu korku belki de yalnız odada kilitli kalmak vesaire gibi çocukluğumuzda bize verilen cezaların tesiridir. Olgun yaşta da, yalnız çocukluk inkişaf safhasına ait olan o türlü yalnızlık ve ceza hâdiselerini lüzumsuz yerde bütün dünyaya teşmil ederiz.

Başkalarından aşağı olmaktan, başkalarına makbul olmamaktan ve cemiyet tarafından hor görülmekten mi korkuyoruz? Olgunluk ışığı ile bu endişelere bir göz atalım, görürüz ki, bizim de yanılabilen bütün komşularımız gibi kabiliyetlerimiz, iyi taraflarımız, cazibe ve zekâmız vardır. Şunu iyice bilelim ki, kendimizi onların ölçüsüyle ölçmeğe lüzum yoktur; onların ölçüsü de bizimki gibi mahduttur. Olgun yaş âlemi bir tesanüt âlemidir, biz nasıl başkalarına muhtaç isek, başkaları da bize muhtaçtırlar. Bu, çocukluğumuzda olduğu gibi, hem okşanmayı, hsm de ceza görmeyi beklememizi icap ettiren bir dünya değildir.

HİDDET, TECAVÜZ, DÜŞMANLIK

Maddî ve mânevî birçok düzensizliklerimiz kendi kendimizden korkmamızdan ileri gelir.

Başkalarına edeceğimiz muamelelerden, ruhlarımızın tâ derinliklerinde pusuda bekliyen öfkeden korkarız. Hayata karşı hiddetten içleri taş kesilmiş olan dünyayı dolaşan nice nice insanlar vardır! Bu benliğin derinliklerinde saklı duran hiddet, incinmiş gururun, yahut da evde veya iş yerinde hakikî bir muvaffakıyetsizliğin neticesi olabilir. Câmit hale gelmiş bir hiddetin sebebi ne olursa olsun (ki bu ruh sıkıntısının anasıdır), bugün önümüzde bulunan şu büyük ümit vardır: Bu hiddet alt edilebilir, ve yapıcı kanallara çevrilebilir.

Bu hiddetin aslı nedir? Bebeklik devresinde bir takım ihtiyaçlarımız ve iştahlarımız var ki, anneler doyuramaz ve doyurmamalıdır. Ağlamalarımıza hemen ehemmiyet verilmediğini görünce, çok öfkeleniriz. Bu mağlûbiyetin neticesi bizde kendini bağırıp ağlama fırtınaları halinde gösterir, bu yüzden büyüklerimiz bize ceza verirler. Bu ceza bize korkuyu öğretir. Bu korku hâsıl eden ameliyenin dinamikleri «Mağlûbiyet, öfke, bu öfkeden dolayı ceza, — sonra da korku.» Öfke ve korkuyu, muharrik (stimulus) kuvvet ve cevap olarak birbirine bağlamayı öğreniriz. Olgun yaşta hayat hal ve keyfiyeti bizden gerçekten metanet ve tecavüzkârlık istediği zaman, birçoklarımız korku maskesi altında öfkeyi insafsızca hapsederiz.

Ne yapmamız lâzım? Hepimizin de bilmesi gerektir ki, olgun yaşta muayyen derecede tecavüzkâr bir enerji normaldir ve idare edilebilir. Birçoklarımız öfke hislerimizin ve yakıcı Ucalarımızın fazlalıklarını sporla, hafif eğlencelerle veya tabiatin ve cemiyetin bütünlüklerine karşı şiddetli savaşlara atılmak, suretiyle geçiştirebiliriz. Şunu da öğreniriz ki, vaktiyle gösterdiğimiz öfke fırtınaları için ana babalarımızın bizi cezalandırdığı gibi, şimdi şahsî iddialarımız ve yaratıcı kavgacılığımızın meşru tezahürleri için bizi cezalandıracak kimse yoktur. Bundan başka her zaman hatırımızda tutacağımız bir nokta daha, tabiatimizin öfke tarafını tamamiyle hapsetmemize lüzum yoktur. Buna hayal âleminde emniyetli bir mahreç bulabiliriz. Bunun klâsik bir misalini bize Max Beerbohm veriyor; bu zat, sevmediği kimselere hayalî mektuplar yazardı. Bazen bu mektupları oturur, fiilen yazardı, ve bu hareketiyle bir mahreç bulan öfkesi de buhar olup giderdi.

Olgun yaşa gelmiş erkek ve kadınlar sıfatiyle kafalarımızı birer demokrat ülke gibi tasavvur etmeliyiz; bu ülkede her türlü his ve fikirlere söz hürriyeti verilir. Politika hayatında her çeşit

parti ve propagandalara hürriyet hakkı veriyoruz da, neden kendi en derin düşüncelerimize Ve itici kuvvetlerimize bu hakkı vermiyelim, hem de kafalarımızdaki şerefli ve yaratıcı ekseriyetin tehlikeli gördüğü fikirleri ihraç reyini vereceğinden emin olarak... Ne mi demek istiyorum? Her aklımıza estikçe düşmanımıza veya büyüklerimize saldıralım mı? Hayır, bunun tam aksini tavsiye ediyorum ve bunu tekrar tekrar söylüyorum: Fiiliyatta zaptı nefis, fakat hayalde benliğin ifadesine müsaade.

Bazen yakın bir dostumuza, kardeşimize veya bir din liderimize derdimizi anlatabiliriz. Bazen da psikiyatristin tecrübeli nasihatine ihtiyacımız vardır. Fikir tuhaf görünür ama, derdimizi dinleyen adam, muvakkaten tecavüzkârlığımızın hedefi oluyor.

Bu da asrın psikoterapisinin çok büyük bir keşfidir: Vaktiyle, çocukluğumuzda baba, ana, veya kardeşe karşı duyduğumuz korku, sevgi noksanı veya husumet hisleri gibi hayatımızın ilk yıllarında kendi kendimizden gizlediğimiz duyguları, çok defa bir arkadaşa veya bir büyüğe doğru çevirmek. Bazı hallerimizi ve reaksiyonlarımızı bazı muasırlarımıza naklederiz; fakat bu nakil hâdisesi, bize ıstırap da verse, hissî kurtuluşumuzda ehemmiyetli bir adımdır. Bir müddet sonra bakarız ki, hakikatte biz, karımız, kocamız, arkadaşımız veya hekimimize kızgın değilmişiz. Bunlar, bizim inkişafımızın bir derecesinde ifade bulmıyan bir takım hislerimize, şimdi hedefler teşkil ediyorlarmış. Bu dost veya öğütçü, gösterdiği sabır ve sükûnla bizim hapsedilmiş hislerimize mahreç temin eden hekim artist oluyor, aynı zamanda hem muvakkat kurbanımız, hem de bize daimî bir şifa veren hekimimiz oluyor.

Diğer bir ümit kaynağı da hallerimizin geçici o'masıdır. Bu birçokları için öğrenilmesi güç bir derstir. Yorgun zamanlarımızda, bir iğne batması, bıçak yarası gibi gelir, ve her habbeyi kubbe yapanz. Herkesin arasıra ruh

sıkıntısına düşmesi tabiî ve normal bir haldir. Karanlık tünele girerken, bu girişin bir de çıkışı olduğunu unutur, sanki bir daha hiç aydınlığa çıkamıyacağımızı sanırız. Biz insanlar çok dayanıklı, birçok sadmelere karşı koyabilecek hesapsız gözyaşına tahammül edecek, ve yıkılmadan birçok facialardan geçebilecek organizmalarız. Şu halde, bir günlük, hattâ bir aylık ruh sıkıntılarını, hayatımızın daimî hali diye almamağa çalışalım. Çünkü, bu aydınlık dağına açılan kısa bir karanlık tüneldir.

Şahsî korku Te endişelerimizle karşılaşınca, hepimiz de başkalanndan yardım görmeğe razı olmalıyız. Yardımdan kaçan, bir badkasına zaafını itiraf etmekten utanan çok kimseler vardır. Birçok kimseler, korku ve fobilerine sımsıkı sarılırlar. Bu ciheti anlamak kolaydır, çünkü korkularımız bazen eski arkadaş gibidir; bunlardan vazgeçmeğe korkarız, zira bizim için muayyen psikolojik bir kıymetleri vardır. Bunlar bizi realiteden ve realite ile karşılaşmaktan vikaye eder. Bütün ömrünü yarı hasta halde geçiren bir kadın, kendi de farkında olmadan bu koruyucu nörotik halden kurtulmaktan çekinir. Çocukluğunda, hastalık dolayısıyla dikkati üzerinde toplamağa alışmıştı; sonra da, kocasının, çocuklarının, ailesinin ve arkadaşlarının dikkatini üstünde toplamak ve sevgi zincirlerini kendi etrafında perçinlemek için hastalığı vesile edindi. Korkularımız çok kere bu kadının hastalık kalkanına benzer. Realiteden ve büyüme hâdisesinden bizi korur. Bununla beraber, insanlar ekseriyetle hissî çocukluktan usanırlar. Normal insanların çoğunda bir büyüme sâiki, olgunlaşmak iştiyakı vardır. Daha iyi ve daha hür bir beşeriyete bizi kavuşturacak ümidin temeli işte bu iştiyaktır.

Evet, yardım, ve bu yardımı sağlayan mevcut kaynakları kabule razı olmamız gereklidir. Bu kaynaklar, iyi tanzim edilmiş bir cemiyete yakışacak derecede çeşitli ve

ele geçmesi kolay şeyler değildir. Önümüzdeki birkaç yılı da hükümetin ve maarifin en büyük vazifelerinden biri, Amerika'nın yalnız büyük şehirlerinde değil, küçük yerlerinde de mühim sayıda ehliyetli psikiyatristlerin yetişmesine ve psikoloji kliniklerinin çoğalmasına yardım etmek ve tahsisat ayırmak olmalıdır. Bugün de çok değerli psikolojik irşadatta bulunan birçok müesseseler vardır. Memleketin her yerinde, harb sonrası âsap gerginliğini hafifletecek ve savaş erlerimizin korkularını tedavi edecek kabiliyette, «emekliler klinikleri» açılmaktadır. .Memleketin her yerinde bulunan sağlık ve yardım müesseseleri, psikoloji ilmini öğrenmiş İçtimaî hizmet erleriyle doludur. Birçok fabrika ve sınaî müesseselerin hususî psikologları vardır, ve bütün vakitlerini işçilerin tedavisi işine vermektedirler. Kaliforniya’nın Oregon şehrinde ve başka yerlerde en son iskân programlarına göre, kiracının ödeyeceği kiraya psikoloğ ücreti dâhildir. Ve nihayet, cemaatlere ve fertlere daha faydalı olabilmek ve lâyıkiyle yardım edebilmek maksadiyle her din ve mezhebe mensup bütün ruhanî reisler psikiyatri ve akıl sağlık bakımı sahalarında hazırlanmaktadırlar. İstatistiklere göre, şu en gayri şahsî ve teknolojik sahada, erkek ve kadınların sıcak bir arkadaşlık muhiti içinde karşılıklı bir grup tedavisi için yer ve imkân temin eden müesseseler, kilise ve sinagoglardır.

Korku ve endişeyi hükmümüz altına almak istiyorsak, sadece başkalarından yardım kabul etmeğe razı olmakla kalmaz, kendi nefsimizi, kabiliyetimizi ve aczimizi de kabul etmeyi öğreniriz. His ülkesinde kusurlarımızı kabul etmenin ve duygu ve mizaç hallerinde mevcudiyeti mutlak olan noksanlarımızla karışık hale gelme meselesinin ehemmiyetine evvelce işaret etmiştim. Şimdi de, kabiliyetler ve başarılar cihetinden noksanlarımızı kabul etmek zaruretini ehemmiyetle kaydetmek istiyorum. Bu gibi acizleri kabul etmek, birçok kimseler için gayetle güçtür. Bu neden böyledir? Kısmen, çocukluğumuzda, nice nice ülkeleri fethetmeyi kafamızda tasarlamış, hayaller kurmuştuk; çocukluktaki hikâyeler, masallar, ve peri masalları bize acizden ziyade kudret ilham etmiştir. Sonra, çocuklukta, kahramanlarımızı en kudretli vasıflarla süsledik; belki de bu kendi aczimizden kaçmak için bir yoldu. Nihayet, ana babalarımızın bizden istediği kusursuzluğa erişememek bizi çok üzdü; belki de anababalarımızın bu arzusu, kendi acizlerini kabul edememelerinden ileri geliyordu. Çok kereler bir anne, kendisinin başaramadığı emelleri, kızının başarmasını ister. Çocuklar çok kereler, ana babalarının başarısızlık gölgelerinin uzamış şekilleridir! Anababalar çok kere isterler ki, kendilerinin başaramadıkları mükemmeliyeti çocukları başarsın ve bu suretle hayatın onlara vermiş olduğu ikinci fırsat boşa gitmiş olmasın.

Şu halde, çocukluk emellerimizin yükünü olgunluk hayatımıza da getiriyoruz. O takdirde korkup endişe etmemize ve kendimizi başkalarından aşağı görmemize şaşılır mı? Mutlak olanı elde etmek peşinde bizi koşturan ve huzurumuzu bozan icbar! kuvvet neticesinde ülser, tansiyon veya kalb hastalıklarına uğrarsak, buna şaşılır mı? Bununla beraber, ancak çocukluğumuzun emelleriyle bir mütareke yaptığımız zaman, iç sükûnu bulabiliriz. Aciz ve kusurdan hâli kimse yoktur. Bazen öfkelenir, küçültücü hareketlerde bulunur, tembellik eder veya katı kalblilik gösteririz; fakat tabiatimizde şefkat, iyilik ve yaratıcılık da vardır. Bazı kimselerin eli hünerlidir, bazılarmm sanat ve musikiye istidatları var, daha başkaları fikir âleminde kabiliyetlidirler. Hemen hemen hiç kimse her üç sahada birden kabiliyetli değildir. Hepimizin de kabiliyetleri mahduttur, ve kendi kendimizi bu mahdutluklarla kabul etmeli, ve düşünmeliyiz ki, başkalarının yapamayıp bizim yapabildiğimiz ve başkalarının cemiyete veremeyip bizim verebildiğimiz şeyler vardır.

Kendimizi eksikliklerimizle kabul etmekle, hayatımızın değişikliklerle dolu ve elâstik olduğunu da öğrenmiş oluruz. Hayatın çok muazzam hususiyeti şudur: Yaşadığımız müddetçe gelişip büyümek mazhariyeti bizimdir. Yeni hünerler öğrenebilir, yeni dostlar kazanabiliriz, fakat, biraz müteşebbis olmak, sabit ve katı bir hale gelmemek ve vaktinden evvel psikolojik damar katılığına uğramağa razı olmamak şartiyle... Şu halde kendi nefsimizi kabul etmesini öğrenelim: Yâni, kabul edelim ki, bazı cihetlerde kabiliyetli, diğerlerinde kabiliyetsiziz; dehâ nadirdir; hemen hemen hepimizin nasibi vasat naldir; umumî hayatın servetine hepimiz de kendi hüner ve mârifetimizin hâzinelerinden hediyeler getirebiliriz. Hissî zayıflıklarımızı kabul edelim, ve bilelim ki, her insanın kafasında bir fobi var, ve normal insan, hayatı, eksiklikleri ve fırsatları ile seve seve ve cesaretle kabul eder.

Dahası var: Yalnız kendi nefsimizi kabul etmekle kalmamalı, kendi benliğimizi değiştirmeliyiz, ömrümüzün son gününe kadar değişebiliriz, ve bünyemizin saklı kaynaklarından kıymetli şeyler çıkarabiliriz. Nefse acımanın sakat ve faydasız dairesinden veya çocukça muvaffakıyetsizliklerin esaretinden kurtulmalı ve enerjimizi başkaları için bir gaye, bir hareket veya büyük sosyal teşebbüs uğruna sarfetmeğe başlamalıyız. Böyle hizmetler sayesinde kendi nefsmizden ve korkularımızdan kuı* tulmuş oluruz.

HAKİKİ VE MECAZİ EKONOMİK KORKULAR

Ekonomik ve sosyal istikballe alâkadar dış dünyasında korku tabiîdir. Bunlar halı altında saklanmış yılanlar değil, çok hakikî yılanlardır. Bir çok kimseler, işleri kötü gidiyor veya kötü gidecek diye, yahut da bu yeni istikrar devresinde kendi kendilerini büyük üzüntülere veriyorlar. Sayıya gelmez insanlar işsizlikten veya meslek ve işlerinin bozulmasından korkuyorlar. Bunlar çok hakikî endişelerdir ve tılsımlı sözlerle geçiştirilemez. İşsizliğin müthiş hususiyetlerinden biri, bir erkek gururunun kırılması, mânevî kuvvetin fena halde bozulması, çocukları ve karısı gibi yakınlarının gözünden düşmesidir. Bu çok rekabetle dolu cemiyette birçok erkeklerin içini kemiren ikinci derecedeki korku budur. Böyle bir kimse, istenilen dereceye çıkamıyorum, arkadaşlarım, komşularım benden daha beceriklidirler; onun için muvaffak oluyorlar, ben geriye kalıyorum, diye korkar.

Bu korku ve endişeler hakkında ne denebilir? Evvelâ, birçok erkek ve kadınlar bilmelidir ki, geçici ticaret ve sanayi oynaklıkları, şahısların muvaffakıyetsizliği demek değildir. Franklin Delano Roosevelt dedi ki: Bugün ekonomik mekanizma o kadar muazzamdır ki, iş adamları, kendi iktidarları dışında olan âmiller geçici mahiyette işlerini bozarsa, kendi kendilerine kusur bulmasınlar. Geçici muvaffakıyetsizlik veya iflâsla karşılaşmak yüzünden hiç bir kimse kendini tam bir muvaffakıyetsizliğe uğramış gözüyle görmemelidir.

Bununla beraber hakikî ekonomik korkularla yakından bağlı bir takım korkular da âsap rahatsızlıkları bakiyesidir. Bilhassa Amerikalılar, bir uzun mesafe koşusuna girişmişlerdir: Bu koşuya iştirâk edenler, arkalarından soluk soluğa gelenlerden çok korkuyor ve kendilerini geçenleri gıpta ediyorlar. Dr. Kariner, «The Psychological Frontiers of Society» (Cemiyetin Psikolojik Hudutları) adlı çok heyecanlı bir eser yaratmıştır. Muharrir, bu eserinde birçok sahifeleri, muvaffakiyet peşindeki bu koşusu tahlile vakfetmiştir. Kudret ele geçirmek uğrunda yapılan bu amansız yarışın, birçok asabî karışıklıklara ve vakitsiz kalb sektelerine sebep olduğunu gösteriyor. Kültürümüz bir para kültürüdür, buna şüphe yok bu kültürün içinde de pek çok sayıda insanlar, zevki değil, kârı hayat gayesi biliyorlar. Servetlerini çoğaltmak peşinde doymak bilmez bir koşuşla kendilerini fiilen öldürmektedirler. Maddî

muvaffakiyete tapınma, Amerika cemiyetinin bütün sınıflarına sirayet etmiştir; tabiî olarak büyük ekseriyet, büyük servet ve lüks hayatı elde etmekten âciz kalıyor, bu yüzden de insanları gönül üzücü bir güvensizlik ve kendini hakir görme hissi sarıyor.

Hâkimiyet sâiki, derin başarı arzusu, bizim emel sahibi beşer tabiatinin çok takdire lâyık vasıflarındandır. Şu halde yanlışlığımız nerededir? Aşırı enerjimizi hakikî başarıya harcedeceğimiz yerde bunu nörotik mücadeleye veriyoruz; yanlışımız da buradadır. Sinik (cynical) tâbiriyle, biz hâlâ, altın buzağının etrafında oynayan İsrail oğulları (Tevratta Çıkış kitabı 32 nci baptaki vak'adan.) gibiyiz. Judaizm, bu altın buzağıya tapınmanın tehlikelerini her zaman anlamıştır. Psikoloji bugün, birçok insanlara bu nörotik putperestliğin sebeplerini göstermek hususunda dine yardım edebilir. İşin şaşılacak ciheti, asıl tapınılan şeyin bizzat altın olmamasıdır. Altın sadece öç alacak âlet, eski kinleri ödeyecek sivri uçlu kılıç, yaralanmağa müstait çocukların hayallerinde yaşattıkları kılıç geçmez zırhtır. İşin doğrusu, birçok insanlar daimî bir memnuniyetsizlik içindedirler, çünkü gayeleri, ödünç alınmış gayelerdir. Bunlar hayat ihtiraslarım içinde yaşadıkları kültürün içinden değil, ailede bir zamanlar üstünlüğünü çekemedikleri bir aile ferdinden almışlardır. Birçok erkek ve kadınlar şu kısacık hayatlarım, kendilerini şu düşünceye esir ederek geçirirler: «Ben zengin olacağım, kuvvet kazanacağım ve onlara göstereceğim!» Birçok kimseler hakikatte hayâletlerle, yâni eski bir rakiple boy ölçüşmektedirler. İstedikleri başarıyı, yâni, mutlak muzafferiyeti, elde edemediklerinden, hiç bir zaman memnun halde değildirler.

Para kültürümüzün marazî bir ciheti daha var; bu da, Amerika'da hemen hemen her topluluk içinde ayrılıklar yaratan rekabettir. Evi, barkı, malı mülkü, müreffeh ailesi olan bir adam, bütün bunları yavan ve tatsız görüyor; niçin? Çünkü uzun mesafe yarışında başkaları onu geçmiştirler. Her istediği elinde yok değil, sadece başkasının dünyalığı onunkinden fazla... Onun rahatını kaçıran bu «fazla» lıktır. O bu yüzden kendi nefsini takbih ediyor, ve asıl başarılarını küçük görüyor. Huzur ve sükûnunu durmadan kemiren kanser de budur.

İnsanın kendi kendine şu sözleri söylemesi zamanı gelmiştir: «Ben ailemin ve kendimin emniyet, vakar ve refahım temin edecek kazancım olduktan sonra, başkasının elindeki iktidar ve servet, artık beni alâkadar etmez. «Kim daha büyük?» «Kim daha zengin?» «Kimin elinde daha' çok servet var?» gibi durmadan mukayeseli sorgular soran fâsit daireyi bozacağım. Hedeflerimi başkalarından ödünç almaktan vazgeçip, kendi ülkülerimi kendim kuracağım. Muvaffakiyete karşı olgun bir insan vaziyeti kazanmağa çalışacağım. Bu ise olgunlaşma ve kemale erişme emeli yoluyla kabildir; hakikî ve samimî kemal, kalp, süs mahiyetinde, gururlu boş şeylerin peşinden koşan kemal değil. Rüzgârın ardından koşmakla artık kalb huzurunu bozmağa razı olamayacağım. Ve kendimi yalnız altın ve gümüş terazisi ölçüsüne bırakmayacak, iyilik ve kemal ölçüsüne göre ölçeceğim.»

Böyle düşünen bir adam, asrımızın marazî materyalizminden kaçınmak yolunu tutmuş demektir. Böyle bir adam, Shakespeare'in derecesinde şiir yazamadığından dolayı kendini parçalamıyan insana benzer. İçinde Bach'm füsunu yok diye kendi musiki eserini hakir görmeyen musikişinasa benzer. Pehlivanlar veya ölmez dâhilerle kendini mukayese ederek sanat eserini veya kalemini sekteye uğratmaktan ise kendi nefsini ve seneden seneye inkişaf eden kabiliyetlerini kabul edip bunları faydalı şekilde kullanarak mesut olan şair ve müzisyene benzer.

Psikoloji, insanoğluna kendi nefsinden aşın taleplerde bulunmaktan kurtulması yolunda yardım etmek suretiyle, insanların «altın buzağı» ya tapınma hislerini eksiltmeğe çalışan dinle elbirlik etmiş oluyor. Daha çok sayıda ev, mücevherat, otomobil, para, servet edinme, çok kere bunlar tecavüz ve öç alma silâhlarıdır yarışı hastalığından kurtulup, bu sahte hedefleri aramak yerine, insanlar her işte biraz tevazu öğrenir, kendi hakikî basanları, ve cemiyete olan yardımları ile yer bulabilir. Ne zaman kendi yaratıcı enerjilerimizi, çocuklukta girişmeğe mecbur kaldığımız müsabakalar neticesinde bize yükletilen hedeflere değil, olgun yaşta seçtiğimiz hedeflere vakfedebilirsek, ancak o zaman kendimize olgun ve mesut diyebiliriz.

Ekonomik endişelerimiz hakkında şu kadarını söylememiz icap ediyor. Şu harp sonrası yıllannda bir hayli güçlüklerle karşılaşmamız tabiîdir; fakat her erkek ve her kadın bilmelidir ki, bu harap olmuş dünyanın yeniden imarı işinde bir hissesi vardır, ve kendi kabiliyet ve hünerini kullanmalıdır. Yaratmak üzere bulunduğumuz bolluk dünyasında lüzumlu olmıyacak ne bir kafa, ne de adale vardır. Benim itikadımca yeni devre gelip çatmıştır; bu devrede insanlar, yalnız sıhhat sigortası, ihtiyarlık sigortası, ve işsizlik sigortası istemekle kalmıyacak, asırlar boyunca insanları daima bîhuzur etmiş olan ihtiyaç ve fakirlik, hastalık ve çaresizlik korkusuna demokrat cemiyetin kollektif vicdanı üstün gelecek' tir. Yeryüzünde bulunan her çocuğa iş ve mevki garanti edilmelidir; çünkü artık öğrenmiş bulunuyoruz ki, mevki ve emniyet yokluğu, ve işsizlik ve açlığın varlığı, dünyayı mahvedecek olan atom bombasının kapsülü haline gelebilir. Böyle akla sığmaz harp âletlerini icat ve istihsal edebilen biz insanlar, insan oğlunun yüreğini dolduran ekonomik korkuları azaltmak yolundaki İçtimaî makinistlikte daha az usta olmamalıyız; hem bunu yapmağa mecburuz da...

METAFİZİK KORKULAR

Nihayet insanların dinî ve metafizik korkularına geliyoruz. Asırlar boyunca hassas insan oğulları ölümden ve yokluğa karışmaktan korkmuşlardır. Hakikaten hepimizin de yalnızlığımızı hissettiğimiz ve yapımızın zaafından korktuğumuz zamanlar vardır. Ömrümüzün kısalığını ve günlerimizin boşluğunu düşünerek tabiatimizi derinleştirirsek iyi olur. Bununla beraber, esaslı dinler bize bilmemiz icap eden hakikatleri öğretiyor: Kökümüz ilâhî kaynaktadır, ne bu, ne de gelecek dünyada mukadderatımız için korkmamıza mahal yoktur. Allah bize bu dünyada şerefli bir hayat yaşamamızı da takdir etmişse, o hayat için ihtiyacımız olan kudretleri de bize Ihsan edecektir. Bugün yaşarken «ebedî bazular» (Tevratta Tesniye kitabı, bap 33âyet 27) bizi taşımaktadır: Nefes alıyor, yiyor, içiyor, düşünüyor ve rüyalar görüyoruz; neden? Çünkü bizi tutan kendimizden büyük bir kâinat vardır ve bizim derinliklerine erişemediğimiz bir sevgi bizi korumaktadır.

«Burma Diary» adlı bir kitapta muharrir diyor ki: «Bombardıman sahasının kurbanları arasında çalışırken, onlara gayriihtiyarî «Allah sizi korusun» diyordum.. Bununla, Allah bizi nihaî kötülükten koruyacak demek istiyorum. Nihaî kötülük ölüm değildir. Başıma bir bomba düşse veya bir kurşuna kurban gidecek olsam, beni sevenler, Allah beni korusaydı, diye düşünmemelidirler. Allah korusun, şu demektir ki: İnsanı sağken de, ölürken de, bomba isabet ederse de, kurtulursa da, Allah sevgisi bizi sarsın, demektir... Nihai kötülük, sevgi eksikliğidir. Onun dışında hayat, sevgi içinde ölümden kötüdür. Tehlikelerden esirgenmesek bile, Allah bizi korursa, kötülükten kurtulmuş oluruz.»

Hayattan ve ölümden korkmağa başlarsak, kâinatın itimada lâyık halini, bizi saran kollarını, bizi tutan ve besleyen sevgisini düşünelim; ve bilelim ki, İlâhi bazlıların muhiti dışında çıkacağımız bir yol yoktur.

Korku ve endişe hakkında bazı hakikatler bunlardır. Ölçülü bir endişe hepimiz için de normaldir. Aile ayrılıkları, milletlerarası gerginlikler, ekonomik ve sosyal kararsızlıklarla dolu olan bu zamanda, biraz endişe duymamağa imkân yoktur. Hayatta hüner «başımıza geleni çekmek ve değiştirebildiğimiz şeyleri değiştirmektir.» Bazı şeylere tahammül etmemiz gerektir; birtakım güçlükler ve facialar, mağlûbiyetler ve kayıplar beşerî mukadderatımızın bir kısmıdır. Bunun çocukluğumuzun toprağındaki kökünü öğrenince, maddî, tıbbî, dinî ve mânevî tedavi kaynaklarından istifade edince çünkü bunlar ruhlarımızın üstünden bütün örümcek ağlarını süpürüp götürebilir ve benliğimizi kabiliyetlerimiz ve zaaflarımızla, sevinçlerimiz ve sıkıntılarımızla, umuma şâmil tecrübeleri geçiren umumî kardeşler olarak kabul edince, yersiz korkuyu hükmümüz altına alabiliriz.

Korkuyu, sadece onu anlamak ve benliğimizi kabul etmekle değil, meşguliyet yoluyla da hükmümüz altına alabiliriz. O meşguliyet ki, hırs ve öfkemizin «sublimation» udur ve nefsine acımakla nefsine münhasır kalmaktan kaçmak için en hakikî yoldur; o meşguliyet ki bize vakar verir, ve içinde herkese gıda, emniyet ve hürriyet bulunan bir cemiyete kavuşturacaktır.

En nihayet, korkuyu imanla hükmümüz altına alırız. Hayatın değerlüiğine inanan ve Cenabı Hakka güvenen iman; acılarımız ve çabalayışlarımızın bir mânası olduğuna iman, ve Allah bizi bir yana atmıyacak, bilâkis her birimizi, kendi kâinat plânının içinde kıymeti biçilmez birer mozaik parçası olarak kullanacak diye iman.

KEDER NETİCESİNDE AĞIR KAZANILAN OLGUN AKIL

Asırlar boyunca din, insanlara, ölüm hâdisesi karşısında teselli ve cesaret vermeğe uğraşmıştır. Din, umuma şâmil olan bu ölüm meselesine çeşitli yollardan dokunmuştur: Bazen insanlara, hayatın bu şekilde nihayet bulmasını stoik hislerle karşılamalarını telkin etmiş; bazen, ölüm kıyılarından ötede ebedî hayat bulunduğunu hatırlatarak, teselli etmiş; bu dünya hayatında çirkinliği ve karışıklığı, cennette Allah'ın ihsan ettiği tarif edilemez saadetle mukayese ederek, ölüm acısı çeken kederlileri telliye çalışmıştır.

Ölüm hâdisesini karşılamak için bütün dinler kudsî mahiyette teknik yapmış, ve hayatın sonunu mukaddes bir hâle ile çevrelemişlerdir. Kiliseler, sinagoglar, insan oğlunun gölgeler deresinden geçtiği bu acı saatler için «teselli tâbiyeleri», musiki ve sözle bina edilmiş teselli tâbiyeleri yapmışlardır; İlâhî âhenkleri, ölmez mezmurların teslimiyet ifadeleri, ölmüşlerin fazilet ve iyiliklerinin tekrarı, bu tâbiyeler arasındadır. Ölüm vukuunda dinî merasim, şekil ve muhteviyat bakımından birbirinden ne kadar ayrı olursa olsun, iki vazifesi vardır: Gidenleri, adem sularından, ebediyet sahillerine sâlimen geçirmek, ayni zamanda yaşayanları keder uyuşukluğundan, hayatı yeniden kabul etme haline geçirecek bir köprü yapmak.

Bir mânada, din, en kahramanca hünerini kabrin huzurunda göstermeğe gayret eder. Bir yanda, ölmüşlerin, bu ömrün acılarla dolu hayat tecrübelerinden çıkarak ya mutlu bir ademe, yahut da nihayetsiz ve üstün olan daha yüksek bir mevcudiyet ülkesine gittiklerini teyit eder. Öbür yandan, hâlâ yaşayan ve facialardan birçok dersler öğrenmiş olan kimseleri, bu dünya hayatının hem nimetlerini, hem de yüklerini yeniden kabul etmeğe davet eder.

Demek oluyor ki, din ekseriyetle, bir muvazene aramağa çalışır. Kilise de, havra da bu nihaî muamma karşısında, birbirine zıt olan şu iki mefhumu haklı çıkarmayı vazife bilirler: Şu dünya üzerindeki ömür denilen kısa günümüzün feci derecede nazikliğini, ve nazikliğine rağmen bugünün değerini teyit... Kedere uğramış olanları kayıplarından dolayı teselli etmeli, fakat bu işi, yaşayanlardaki hayatın içten itici kuvvetini dondurmadan yapmalı. Din, bazen olduğu gibi, ifrata giderek, bu dünyayı takbih ve eksikliklerini aşırı derecede büyüttüğü zaman, bedbinliğe ve sakat zihniyete zımnen yer açmış olur, ve bu suretle yaşayanların kalbinde hayata karşı duyulan iştiyak hissini eksiltir. Bu noktada, din, insanları sağlam kafalılıktan hasta zihniyete götürmekte ölümle elbirliği etmiş mevkide kalır.

Bir sevgilinin ölümüyle karşılaştığımız zaman, menfî ve bedbin düşüncelere kapılmamak kolay iştir, demek istemiyoruz. Ölüm korkusuna mâruz kaldıkları zaman şairler, romancılar ve filozoflar, asırlar boyunca kasvet ve korku verici yazılar yazmışlardır. Varlığın iyiliğini insafsızca kırpan kader makasına karşı acı hisler duyarlar. Dayanılmaz ayrılık acılarını, birçok âşıkların aşk vecdi kâsesini kana kana içtikleri sırada ve nabızları bu ateşle vururken vücutlarına hançerini saplıyan talihin haksızlığını çok canlı sözlerle tasvir etmişlerdir. Bir yandan aşırı ihtiyarlık ıstırabı içinde mânasını kaybet

mis hayatları sürüklenen birçok yaşlılar dururken, yarım kalan genç hayatların talihine şairler ağlar ve bizi ağlatırlar. Yaşıyan, gülen, yaratıcı kabiliyeti olan bir artisti, bir ilim adamını, bir oğulu, bir anneyi veya bir babayı bir lâhzada donmuş bir cisim, dağılmağa müstait bir balçık parçası haline koyabilen bu kâinatın kara büyüsüne isyan eder ve ettirirler. Belki de ölümün hâkimiyeti karşısında şairlerin ifade etmiş oldukları bu isyan ve öfke hissi, insanların çoğunda köklü bulunan hayat iştiyakına çok iyi bir delil teşkil eder.

Bunu ne suretle izah edersek edelim, şu inkâr edilemez bir hakikattir ki, edebiyat ölümden ne zaman bahsetmişse, buna karşı rıza değil, isyan, cesaret değil, gözyaşı ve keder ifade etmiştir. Tesadüfen, akıllarımızın mahdutluğunu ispat eden en mükemmel delili şu keyfiyette buluruz: Eski İsrail ve Yunan muharrirlerinin ölüm hakkında bildikleri bugünün şairlerinin malûmatı derecesindedir; tâbirler ve nazım şekilleri başka da olsa, yirmi asır evvelki muharrirlerin bu nihaî mesele hakkında yazdıklarıyla bugünkü muharrirlerin yazdıkları arasında esaslı fark pek azdır. O çirkin yüzlü orakçının elindeki tırpan karşısında hepimiz şaşırmış çocuklar gibiyiz; hislerimizi belirtmek, veya düşüncelerimize ifade vermek için çalınabilecek nağmeler çok mahduttur. Bunların birçok yeni şekilleri olabilir, fakat esas motifleri birdir: Yiğitlik veya korkaklık, stoisizm veya nefsine acımak, iş veya feryat ve figan.

Bütün dinlerin, ölüm karşısında ayni vaz'ı takınmış oldukları nazariyesi tabiî doğru değildir. Esasta, hayatı inkâr eden ve Nirvana'ya erişmeyi hedef tutan şark dinleri vardır. Bazı Hıristiyan mezhepleri hayatı inkârla tasdik arasında tereddüt etmiştir. Judaizm, başlıca ananelerinde, sakat zihniyetten ve bedbinlikten kaçmmağa uğraşmış, ve bu dinin sâliklerine, hayat ve ölüm hakkında mâkul bir perspektif, hayat sisteminin bir unsuru olarak bugünün rolünü cesaretle kabul, ve bütün kayıp facialarına rağmen bu dünyaya karşı hayatı besliyecek bir alâka telkin etmeğe çalışmıştır.

Din ekseriyetle keder ve ölüme karşı iman ve felsefe yolunu tutar. Şahsî ve İçtimaî bir ölmezlik düsturu ile insanları teselli etmeğe çalışır. Aklın ve yüreğin ruhanî bir teslimiyete bırakılmalarını tavsiye eder; halbuki, ölüm acısı karşısında insanlara yalnız mânevî iman kâfi değildir; onlara, kederi, yıkıcı değil, yaratıcı mahiyette idare etmeğe kuvvet verecek hissî bir

tabiye lâzımdır. Asırlar boyunca insanlar, keder hâdiselerini karşılamak için uygun bir hissî teknik meydana getirmeğe uğraşmışlar; arasıra şairler ve filozoflar içten doğma şekillerde bu müşkülün akla uygun surette halline doğru gitmişlerdir.

Bununla beraber umumiyetle, keder karşısında insan ne tavır takınmalıdır, diye şümullü bir fikir karışıklığı vardır. Hisler ifade mi, hapis mi edilmeli? Keder sözlerle beyan mı edilmeli, yoksa gizlenmeli mi? Çocuklar kedere mâruz bırakılmalı mı, yoksa bundan korunmalı mı? Bu sualler, beşer hayatının kat'î ve nihaî sahalarından biri, yâni, son dünya ayrılıkları karşısındaki hissî reaksiyonları hakkındadır. Bu sualin cevapları bilhassa şu zamanda çok elzemdir, çünkü harp sayısız evlere böyle feci haberler getirmiştir. Erkekler ve kadınlar ölüm kederim nasıl karşılıyacaklarım bilip, kendilerini ona göre ayarlayamazlarsa, bu nesil için hakikî bir iyi hayat imkânı olamaz. İyi bir hayat imkânı olmayacaktır diyorum, çünkü, iyi hayatı kuran mimarlar vücutça hasta ve akılca marazî insanlar olurlarsa, o bina nasıl olur? İleride göreceğiz ki, keder karşısında insanların gayrimâkul davranışları, birçok vücut hastalıklarının ve ruhî sarsıntıların kaynağıdır. .

İnsanların his hayatının bu sahasında, yâni daha göze çarpar mahiyette olan cinsî çarpıklıklar, nefret ve aşağılık duygularının doğurduğu karışıklıklara dalmış olan ruh hekimlerinin ihmal etmiş olduğu sahada, en baş öncü belki de meşhur Harvard'lı psişiyatrist Dr. Lindemann Erich olmuştur. Massachusetts General Hospital'deki klinik çalışmalarında, kendisine müracaat etmiş yüzlerce keder hastası üzerindeki tecrübelerinde, hem normal, hem de anormal keder hastalarım meydana çıkarmıştır. İlk vardığı netice şudur: Ferdin hayatında çok ehemmiyetli yeri olan biri ölünce, ölüm acısı ile karşılaşan kimse birkaç haftalık veya aylık bir müddet için normal olarak şu ârazı gösteriyor: Bedenî ağrı ve sıkıntılar; zihnn, ölmüş kimsenin hayaliyle sürekli surette meşguliyeti; kendini suçlu görme hissi; hayata karşı alâkasızlık, ve hal ve harekette kayıtsızlık.

Büyük kayıba uğrayan hemen hemen herkeste bu ârazın az çok görülmesi beklenir. Eğer bunlar geçici mahiyette tezahürler olarak alınırsa, eğer kederli kimse uğradığı acıyı cesaretle kabul eder, hislerini salkıyacağına, bunlara yol verirse, keder hislerinden kaçınmayıp bunlarla yüz yüze gelir, ve o sevgilinin bıraktığı boşluğa alışmağa gayret eder, yeni alâkalar peyda etmeğe başlarsa, bu kimse, hakikî bir keder tâbiyesi bulmuş olur ve birtakım asabî hallerin patlak vermesi tehlikesini bir yana itmiş olur.

Dr. Lindemann'ın tecrübesine göre birçok kimseler hakikî keder hislerini hapsetmiş, neticede ise bazılarmda erken, bazılarında geç birçok sakat reaksiyonlar başgöstermiş. Bunlardan bazısı niçin olduğunu bilmeden bütün hayata karşı bir hiddet ve öfke hayatı yaşıyorlardı. Başkaları, sevgililerinin ölümü üzerinden birçok yıllar geçtikten sonra, ve vaktiyle geçirmiş oldukları kederle şimdiki haller arasında hiç bir münasebet bile görmeden, ağır ruh sıkıntısı hallerine düşmüşler ve bunun vaktiyle tamamen hapsolunmuş keder hisleri neticesi olduğunu akıllarından bile geçirmemişler. Kolit ülseri olan kırk bir hastanın otuz üçü «kendileri için çok ehemmiyetli olan birinin kayıbından hemen sonra» bu hastalığa tutulmuşlardır. Beden hastalıklarından veya akıl teşevvüşlerinden muztarip hastalar (bu ister insandan kaçıp yalnızlığa çekilmek, aşırı tecavüzkârlık, veya halecanlı ruh sıkıntısı şeklinde de tezahür etmiş olsun), psikiyatrist his kapılarını ardına kadar açıp da keder tezahürleri yolunun üstüne kendi elleriyle dikmiş oldukları engelleri kaldırınca, rahatladılar. Bu suretle marazî keder reaksiyonu, normal keder haline getiriliyor, ve ekseriyetle hayata karşı yeni ve sağlam kafalı bir ayarlama vâki oluyor.

Bu psikiyatristin parlak araştırmaları bize anlatıyor ki, çeşitli asabî ve bedenî hastalıklar, erkek ve kadınların hayat tarihçesinde eski veya yeni keder hâdiselerine affolunabilir. Bu fertler kederlerini şiddetle hapsetmişler, bu ise onların şimdiki bünyevî karışıklıklarına sebep olmuştur. Hastaya, ölüm hâdisesi vâki olduğu zamanki hislerini serbestçe ifade etmesi, ve kaybetmiş olduğu sevgilinin ölümünde izhar edemediği bütün acıları ve kederleri açığa vurup içini dökmesi söyleniyor; bu yeniden yaşanan keder sahnesi, onun esaretten kurtulması ve ruhunun iyice yıkanmasına vesile oluyor. Psişiyatrist, hastaları, cenaze zamanında ve büyük kayıptan hemen sonra gelen zamanda normal olarak ifade bulması icap eden keder ve acıyı şimdi ifade etmeleri için ikna ettiği vak'alarda şaşılacak neticeler alınmış ve hastalar iyileşmiştir.

Demek oluyor ki, dinamik psikoloji, şimdi dine, büyük küçük bütün insanlar arasındaki keder ve sefaletle olan mücadelesinde yardım etmeğe muktedirdir. Gerçi ölüm mevzuu hakkında söylenecek yeni şey pek azdır; fakat ölüme karşı olan vaziyetimiz hakkında birçok yeni şeyler söylenebilir. Dr. Lindemann'ın klinik araştırmalarında, keder meselesi işinde dine yardımı dokunacak bir çok ehemmiyetli cihetler görüyorum. Tabiatiyle, fen adamının bize vereceği ilk şey normal ve anormal keder hakkındaki keyfiyetlerdir; bu keyfiyetleri dinî tecrübe ve beşer ihtiyacı ışığında aydınlatmak işi, bizlere düşer.

Şu muhakkaktır ki, daima caiz olmayan umumî mahiyette ifadelerden kaçınmamız gerektir. İnsan mizacı çok çeşitlidir; bazıları diğerlerinden daha soğuk tabiatlidirler; bu gibilerin «stoisizm» i bünye guddelerinin teşekkülünün inikasıdır. Başka insanlar, anormal derecede hislidirler, hayatını onlara getirdiği her ufak hayal kırıklığını vs darbelerini çok derinden duyarlar ve canları yanar. Bazı insanlar kaim kafalı, bazıları ince kafalıdırlar; hâsılı, insan şahsiyetini sınıflara ayıran bir mizaç uçurumu vardır. Bundan başka, pürneş'e bir çocuğun veya parlak istikbal vâdeden bir gencin ânî ölümü tabiî olarak şiddetli nöbetler ve buhranlar getirir; halbuki hayatını yaşamış ihtiyar bir büyük annenin ölümü çok daha sâkin karşılanır. Şu halde bilmeliyiz ki, ölüm hâdisesi karşısında çeşitli insan şahsiyetlerinin hissî reaksiyonları da birbirinden çok başka olur., hiç bir hakikî kederin duyulmadığı da vâkidir; bazen keder hissedilir ve ifade bulur, fakat kuvvetli ve mütekâmil bir şahsiyet onu hükmü altına alır. Bazen keder hissedilir, fakat ifade bulmaz, ve bütün şahsiyeti hükmü altına alır. En zararlısı işte bu sonuncusudur ve bundan kaçınmak lâzımdır.

KEDERE HÂKİM OLMAK İÇİN ÜÇ KAİDE

Tipik bir keder vaziyetini tahlil edelim ve bu tahlil vesilesiyle birtakım psişik sıhhat kaideleri yapalım. Bir insan, kendisiyle hayatî şahsî münasebetleri olan bir sevgiliyi kaybedince, ilk netice olarak insan müthiş bir iç uyuşukluğu duyar, muvazenesini kaybeder ve ne yapacağını şaşırır. Dünya kasvetli bir çöl gibi görünür, ruhunu keder, yalnızlık ve yeis kaplar. Bu hırslı hislere yer vermeli mi, yoksa bunları ebediyen ayak altında ezmeli mi?

Beşer tabiati hakkındaki en büyük yanlış telâkkilerden biri de şudur: Kederin ifade bulması, insanı asabî yıkıntıya götürür. Hakikat bunun tam aksidir. Hissî reaksiyona hakkı olan ifadeyi vermek yüzünden kimse asabî yıkıntıya düşmemiştir. Çarpıklıklar, hisleri gizlemeler, normal beşer hislerini inkârlar, günün birinde patlak verecek hissî yıkıntılara pekâlâ zemin hazırlar. İşin doğrusu, biz insanlar dayanıklı organizmalarız ve birçok şeylere dayanacak kuvvetimiz vardır. Bugünün cemiyetinde hüküm süren şu kanaat ne mânalıdır: İnsanlar, hissî ifadelerden, tezahürlerden vikaye edilmeli, okşanmalı, himaye edilmeli; insan organizmasına

zarar veren bu hissî patlak vermeler değil, bunlardan tamamen kaçınmaktır, çünkü bu insanın iç ruhunun dokusunu harap eder.

Şu halde bir sevgilinin kaybı zamanında tutulacak ilk kaide şudur: İçinizde duyduğunuz kederi ifade ediniz. Hislerinizden utanmayınız. Kaybınızın yükü altında çökmekten korkmayınız. Şimdi duyduğunuz acı, sonradan iyileşmenize yardım eden vasıta olacaktır. Bundan başka, dostlar, acı çeken kimseye karşı, sadayı aksettiren bir cihaz vazifesini görmekle mükelleftirler. Dostlar kederlinin zihnini, kaybından başka tarafa çevirmeğe çalışmaktansa, — bu hayli zaman geçtikten sonra yapılmalı — bir sevgiliyi kaybetmiş olan adamı serbest bırakmalı; varsın kaybından istediği kadar bahsetsin, kederini anlatsın, ve ölenin bütün güzellik ve faziletlerin5 doya doya saysın.

Keder hali hakkında ikinci bir hakikat de şudur: Giden sevgilinin maddî varlığından ve müşterek mevcudiyetinin bağından kendimizi kurtarmanın yolunu öğrenmeliyiz. Bütün ömürlerini bir arada geçirmiş, âhenkli bir hayat yaşamış, birlikte çalışmış, müşterek mücadelenin muvaffakiyet ve muvaffakıyetsizliklerine ortak olmuş bir karı koca tabiatiyle evlilik hayatlarının sonuna kadar bu suretle devamını ümit ederler. Bunlardan birinin ölümü, hayat nescinde sızlayan bir boşluk ve açık bir yarık bırakır. Ölüm çabucak gelir, fakat bütün bir hayatın ümitlerini zihinden çabucak silemez; sağ kalan hayat arkadaşı ise refikini arar, özler, bulamaz. Yalnızlık ve kayıp acısını bir yana itmeğe ve bundan kaçınmağa çalışmayıp da, bu, cesaretle kabul edilirse, bir an evvel nihaî muvazenenin kazanılmasına yardım eder. Sözün büyük bir kudreti var; insan dilinin de ağır yük altına girmiş kalblere merhem sürmek ve onu teselli etmek kabiliyeti büyüktür. Bu kederin ağırlığını ve kaybın büyüklüğünü başkalarına anlatmakla acı yavaş yavaş yatışır ve dayanılır bir hal alır.

Biz, derin mânasiyle başka insanlara olan alâkalarımızın eseriyiz. Neşelinin huzurunda neşeleniriz; malûmatlının huzurunda zihnimiz harekete gelir, iyi bir ressamın huzurunda sanat ihtişamının bir nebzesini görürüz. Kendilerini keşfedecek ve yeryüzüne çıkacak elleri bekliyen zengin cevherle dolu büyük mâdenler gibiyiz.

Biz insanlar, hepimiz de başka başka kabiliyet ve kudretlerin sahibiyiz, bu cevherleri keşfedecek uygun bir mâdenciyi beklemekteyiz; yüreklerimizin, akıllarımızın parlak mâdenini keşfedip çıkaracak, istidatlarımızı şe'niyet sathına getirecek bir dostun, bir arkadaşın, veya bir can yoldaşının yolunu gözlüyoruz. Birçok kimseler, matem saatlerinde büyük bir hatâ işlerler; ruhlarının mâden kapılarını sımsıkı kapar, ve belki de birçok değerli cevheri meydana çıkaracak kabiliyette olan yeni dost ve ahbapları dışarıda bırakırlar. Bu matemzede hayatlar terkedilmiş birer mâden kuyusu haline gelir, ve kullanılmıyan şaftlarını örümcek ağları sarar: Bu örümcek ağları nefsine acıma hissidir.

Kaybolan sevgili şahsiyetin hayatımızın piyanosunda çalmış olduğu nağme, ayni suretle bir daha çalmamaz, fakat, bu böyledir diye piyanonun kapağını kapayıp tozlanmasına meydan vermemeliyiz. Başka ruh sanatkârları, yeni dostlar aramalıyız; bu dostlar, bize yeni bir hayat yolu bulmak için yardım eder ve bu yolda bize arkadaş olurlar. Kedere ve ölüm acısına galip gelmenin ikinci bir kaidesi de şudur: Başkalariyle söz iştirakinden başlıyarak, yavaş yavaş yeni ve yaratıcı ifade sahasına intikal edecek yeni bir işbirliği kurmak.

Üçüncü bir kaide de şudur: Ölüm ehemmiyetli bir alâkayı bozunca, bu alâkanın yerini hiç olmazsa kısmen doldurabilecek birinin bulunması elzemdir. Matemzede, aynı veya ona yakın tavır ve hareketi icap ettirecek bir vaziyeti keşfettiği zaman muvazene tekrar hâsıl olur.

Meselâ, küçük yavrusunu kaybeden bir anne en feci bir kedere uğramıştır; bu bilhassa böyledir, çünkü anne ile yavrusu henüz ayrı şahsiyetler haline gelmemişlerdir. Anne sanki bir gözünü veya bedeninin başka bir uzvunu kaybetmiş gibi olur, çünkü çocuk henüz onun benliğinin bir kısmıdır. Böyle bir facia vukua gelince, bu sevgi kumaşı mutlaka yeniden dokunmalıdır. Bu dokunun yenilenmesi kaidesinin tatbiki için ne yapılabilir? Meselâ, çocuğu ölen bir anneyi, bir ana mektebi ile alâkadar olmağa teşvik etmeli. Kendi çocuğu ile alâkasında meydana getirmiş olduğu yaşayış programını, bir çocuk grupu ile tatmin etmesi için, dostları o anneyi iknaa çalışmalıdır.

Böyle bir annenin hemen bir mânevi evlât alması pek doğru olmaz; çünkü kendisi de farkında olmadan bu yabancı yavrucağa devredeceği sevgide, ölmüş çocuğuna karşı sadakatsizlik çeşnisi sezer. Bu yavru da gayri şuurî bir düşmanlığın kurbanı olur. Ölüm acısı ile yüreği dağlanmış anne ilk zamanlarda sevgisini bir ana mektebi grubuna hasrederse, çok daha akıllıca bir hareket olur. Daha sonra, ilk derin yara kısmen şifa bulduktan sonra ya bir mânevî evlât, yahut da kendisi yeniden anne olur, ve daha olgunlaşmış olan anne sevgisini ona vakfeder. Bu misal sadece, gerçekten büyük bir kaybın vukuunda takip edilecek ameliyeyi gösterir; yâni, kayıp ve kaybın yerini doldurma, ölümün araya girmesiyle bozulan hayat kumaşına benzer bir yeni kumaş dokusu keşfetme ameliyesi.

Kederle karşılaştığımız vakit mucizevî şifalar bekliyemeyiz; fakat şunu bilmeliyiz ki, cesaretli ve az'mkâr olursak, sevdiklerimizin istediği gibi bir hayat yaşıyabiliriz; yâni, bos, asık çehreli, benliğine dalmış, ve nefsine acıyan insanlar olarak değil, daha büyük hayatın cesur ve yılmaz hizmetkârları oluruz. İsrail oğullarının dirayet sahibi adamları keder hakkında şöyle yazıyorlar: «Yeruşalimdeki ikinci mâbet yıkılınca, birçok Yahudiler, telef olan İsrail oğulları ve kızları ile ateşe yem olmuş olan mâbet için kederlerinden hayattan çekilmeğe ve kendilerini kasvetli bir mateme vermeğe başladılar. Ne yiyor, ne de içiyorlardı. Haham Yeşu onlara: «Oğullarım, matem tutmamak imkânsızdır, bilirim, fakat aşırı matem memnudur,» dedi. Niçin? Çünkü o büyük hakîm biliyordu ki, insanlar yalnız maziyi değil, istikbali de düşünmelidirler. Din bize, yaşadığımız müddetçe hayatın hizmetkârları olmayı emrediyor.

Bu hikmetli hakikati bugün de kendimize mal etmeliyiz. Eğer yıllarca baktığımız birisi bizden ayrılırsa, sevgi ve itinamıza ihtiyacı olan başka birini bulmalıyız; başka bir hayata vereceğimiz bu sevgi ve ihtimam yaralı kalblerimize merhem ve ruhumuza mucizevî bir şifa vasıtası olacaktır. Eğer hürriyet uğruna yapılan bu savaşta bir oğlumuz, kardeşimiz veya kocamız ölmüşse, onun arkada bıraktığı işini tamamlamak uğrunda çalışmalarımızla kederimize derman buluruz. Bizden ayrılan sevgililerin vekili ve gözcüsü sıfatile bize bıraktıkları işi yerine getirmeliyiz. Onlar yaşadılar, çalıştılar, güldüler, hizmet ettiler; arkada bıraktıkları hayatta onlara lâyık vekilleri olmalıyız.

Buraya kadar gördük ki, bir insan gerçekten fecî bir kayba uğradığı zaman, kendini hayata yeniden ayarlamak yolunda şu usullerden fayda görür: Birincisi, kederini hapsetmeyip bunu ifade etmek suretiyle; İkincisi, eskisine muvazi bir yaşayış tarzı, ölümün bozduğu gidişinin yerini tutacak yeni bir alâka sahası kurmak için dost ve akrabaların yardımına müsaade etm2k yoluyla. Unutmıyalım ki, bu değişik yaşayış tarzları kendi kendine olmadığı gibi, gayret sarf etmeden de olamaz. Kederli kimse, muhakkak ki yalnızlık ve boşluk içinde birçok saatler geçirecek, ve sanki artık hiç bir şeyle bir daha alâkadar olamayacağını zannedecektir. Normal kederde bile bu yeniden kendini ayarlama ve yeni hayat alâkası kurma işinde kestirme yol yoktur.

Buraya kadar söylediklerim, başlıca normal erkek ve kadınlar için aklî sıhhat kaideleridir. Böyle insanlar, ölüm faciasının vukuundan çok evvel hissî olgunluğa erişmiş, ve bu olgunluğu sevgi alâkalarının bütünlüğünde ifade etmişlerdir. Bu kaideleri, hissî hayatları olgunlaşmamış veya kararsızlıklar ve zâfiyetlerin tesiriyle aşınmış erkek ve kadınlara tatbik daha güçtür. Ölen kimse ile şayanı arzu olmayan şekilde alâkalı birini marazı bir kederden sıhhî bir kedere getirmek çok güçtür. Meselâ, hayatını annesine vakfetmiş, fakat onun hâkimiyeti altından çıkmamış bir oğulu, annesinin ölümü büyük bir şaşkınlığa düşürür ve bütün hayatını bir hissî boşluk içinde geçirtebilir. Bu oğul hiç bir zaman annesine dayanmaktan kendini kurtaramamıştır; annenin gitmesi onu mânen tamamen sarsan müthiş bir darbe olur ve hayatını mânen mahveder.

Edebiyatta gördüğümüz kederden ölme hâdiseleri çok nadirdir. Shakespeare: «İnsanlar ölmüş... kurtlar da onları yemiştir, fakat sevgiden değil...» diyor. Fakat pek çok erkek ve kadınlar vardır ki, kaybettikleri sevgiliye karşı sevgileri, olgun, karşılıklı bir sevgi değil, pasif ve onlara dayanan bir sevgidir. Senelerce devam eden melankoliler, nadiren bütün dünyadan çok daha üstün kıymette bir sevgi alâmeti olabilir; fakat ekseriyetle böyle melânkoliler, sevgi alâkasının kalp olduğunu gösterir, yâni, şimdi gitmiş olan sihirli bir yardımcıya bağlılığın başka bir ismidir. Bir insan, hayatın diğer kısmını ve kendisini bekliyen vazifeleri ihmal ederek kederine gömülmüş halde kalmakta devam ederse, bu insan kendi sevgisinin kusurlu olduğunu göstermiş olur: Yâni, bu adam, hiç bir zaman olgun ve kendine güvenen bir fert haline gelmediğini ispat eder. Böyle bir kimse, dünyayı bir matemhaneye çevirir, kendi hazin, acıklı ve nefsine acıyan sesinden başka hiç bir ses duymaz. İlk bakışta inanılması güç olmakla beraber, birçok insanların kederi kendi nefisleri içindir, kendi istikametsiz hayatlarına acıma hislerinin bir ifadesidir. Psikologa ve din hocasına düşen en güç vazifelerden biri, sevdiği insanın ölümünden önce bile sevgisinde olgun olmayan bir insanı tedricen hissî olgunluğa getirmektir.

Son zamanlarda okuduğum Robert Frost'un «Home Burial» adlı şiirinde çok dikkate lâyık bir marazî keder ve hissî intihar nümunesine rastgeldim. Şair, kedere düşmüş bir annenin halini anlatıyor. Bu anne, hayatı ve kocasının sevgisini kabul etmemekte ısrar ediyor, ve kendi kederini bir evliya türbesi haline koyuyor. Kocası bu derde iştirâke çok uğraşıyor; ve hayat tellerini tekrar eline alması için kadına şöyle yalvarıyor:

Bu kederin kapısını aç bana da...

Verme kederinde çok yer ifrata,

İlk yavrundan oldun, feci bu elbet

Aşka kalbini kapatma fakat...

Hangi kanunda gördün bunu, söyle!

Anne yine inatla kederlerine yapışmıştır; o bir keder hayatı yaşamağa karar veriyor. Zehirli acılarını kocasına şu suretle döküyor:

Eş, dost sözde insanı kabre teşyi eder,

Kabre inmeden ceset, akıllan gayre döner.

Hayata, yaşıyanlara, işe güce dönmek,

Akılları erdiği islere sarılmak,

İstek, dilekleri budur ancak...

Fakat kötüdür bu dünya,

Değişen keder gerekmez bana;

Yok! değişen keder gerekmez bana!

Sevilen bir şahsiyetin ölümünden sonra gelen ve mahiyeti pek az anlaşılmış aklî üzüntülerden birinin kaynağı da gitmiş kimseye karşı duyulan bir öfke hissinin mahsulü bir suçluluk hissidir. Duygularının ne kadar karışık olduğunu anlıyan çok az kimse var; nice kereler en hâlis sevgiye bile öfke hissi karışır. Terbiye ve din, bizi bu gibi mütecaviz ilcalardan utandırmak yolunda elbirliği etmişlerdir. Bazı kimseler, bütün hayatlarında sevdiklerine karşı hiç bir kızgınlık veya kin duymadıklarım iddia ederler. Îçtimaî teamül çok insanları mürailiğe sevkeder, hem de daha fenası, kendileri de farkında olmadan mürаî olurlar.

Birçok kimseler yakın alâkalarında bile bu gibi hislerin yer alabileceğini kabul etmezler. İşin doğrusu, sevgi hislerine bile öfke ve tecavüzkâr duygular karışır. Hayatlarındaki sevgi alâkaları icabı, normal sayılan birtakım hiddet duygularını itiraf edemedikleri için, sevilen şahsiyet kaybolduktan sonra, kendilerini saran bir suçluluk hissine teslim olurlar. Ölmüş kimseye karşı artık tecavüzkârane muamele edemedikleri için bunu kendi nefislerine çevirirler! Hapsolunmuş bu gayri meş'ur zıtlıktan da ruh hastalığı hâsıl olur. Bu saklı öfkeyi sözle ifade etmek de olmaz, çünkü ölülerden daima iyilikle bahsetmeyi, meziyetlerini büyütmeyi cemiyet öğretmiştir. Zahiren keder dolayısıyla insan marazî hâle düşer de, geçmiş bir kavga veya üzüntüyü zihninde kurup kendi kendini buna esir ederse, çok kere hem keder, hem de suçluluk duygusunun altında bir dert, asıl dert var demektir: Aramızdan kaybolan bu sevgili şahsiyete karşı bütün hayat müddetince hapsolunmuş bir isyan veya bir öfke hissi...

Bu ruhî hâlete düşmüş birini kurtarmak için ne yapılabilir?

Bu suçluluk hislerini gidermek yolunda, din birtakım isabetli kefaret kaideleri koymuştur. Hakikî nedamet ve uygun kefaret amelleri ifa olunduğu takdirde Cenabı Hak, itiraf edilmemiş günahları affeder. Bir aile ferdinin vefatından sonra yapılan hayır işleri ve verilen sadakalar, kederlilerin gönlüne de rahatlık verebilir.

Marazî bir suç duygusundan kaçınmak yolunda belki psikoloji bir yol daha gösterir: Hapsolunmuş hislere kuvvetli beden idmanları yoluyla bir mahreç vermek; herhalde yorucu ve atletik faaliyet, insanın oturup kuruntu etmesinden ve kendini için için yemesinden çok daha iyi bir usuldür. Psikoloji usullerini öğrenmiş bugünün dinî nasihatçisi, kederli bir insana, anlatabilir ki, her sevgi hayatına az çok öfke hissi karışır. Bir insan anlarsa ki, hiç bir beşer kâmil değildir; en çok sevilen kimseye karşı da bazen bir öfke hissi duymak ve gücenmek normaldir, o zaman hayat ufkunu ötedenberi karartmış olan ağır suç bulutu dağılmış, lüzumsuz suç hissi yükü kalkmış, ve kederli kimse kederine karışmış olan büyük bir sıkıntıdan kurtulmuş olur.

Psişiyatrinin keşifleri — yâni, kederi hapsetmeyip, ifade bulmasına müsaade etmek; kaybı hakkında arkadaş ve dostlarla konuşmak; hareketsizlikten yine faaliyete dönmek — bize şunu hatırlatıyor: Eski Judaism üstatları hadesî dirayete sahip insanlardı, ve beşer tabiatini ve ihtiyaçlarını sezerlerdi; bunları bizim daha açık fikirli ve kendini beğenmiş asrımız

unutmuştur. Hakikaten ananevi Judaizm, bugünün psikoloğunun öğütlediği gibi sağlam fikirli bir kederin bütün icabatmı ve ameliyelerini düşünmüş ve buna şekil vermiştir, hem de İlmî tecrübe ve sistematik tetkikat için lâzımgelen kolaylıklara ve vasıtalara mâlik olmadığı, ve bu ameliyeleri icap ettiren saklı sebepleri bizim bugün bildiğmiz şekilde bilmediği halde. İbrahim, Yakup ve Davudun hiç utanç duymadan kederlerini nasıl izhar ettiklerini Tevrat anlatıyor. Yine Tevrat'ta şunları okuyoruz: «Matem müddeti dört devreye ayrılmıştır. İlk üç gün ağlamak ve feryat etmek için; yedinci güne kadar matemzede evde kalacak, ve ölü için mersiyeler okunacaktır. Matem elbisesi otuzuncu güne kadar giyilecek, ve hiç bir süs kullanılmıyacaktır. Ölen baba veya anne olursa, bir yıl müddetle eğlence yapılmaz...»

Kabristandan dönüldükten sonra «Şiva», yâni kederlinin evde kalacağı yedi günlük müddet başlar; bu müddet zarfında, alçak bir sedire veya yere oturur, ve vaktini «Eyüb» kitabını okumağa verir. Cenaze merasiminden sonra ilk yemek bir komşu tarafından hazırlanır ve buna «teselli yemeği» denir. Dost, akraba ve komşular taziyeye gelirler, ve söz hep ölünün meziyetleri etrafında döner.

Eski Yahudiler bu suretle keder ifadesini tanzim ettiler, hattâ bu ifadeye feryatlar, esvapları yırtma ve Tevrat'ın matemli sayfalarını okuma suretiyle hız verdiler. — yâni utanmaya yer vermeyen bir keder muhiti yarattılar. Bundan başka, hahamlar, matem evindeki konuşmaların ölüye hasrolunmasını kaide koydular, ve böylelikle kederliye içini dökme fırsatı verilmiş oldu. «Atalar Sözü» adlı meşhur ahlâkî eserde, hikmetiyle tanınmış üstat

Rabbi Simeon Ben Eleazar'ın şu sözlerini görüyoruz: «Ölüsü hâlâ yerde yatarken komşunu teselli etmeğe kalkışma...» Matem ameliyesi için Judaizm, bakınız daha neler tanzim etmiştir: Cenaze merasiminden sonra gelen îlk günler, kederin en şiddetli olduğu günlerdir, sonra iyi tertip olunmuş zaman adımlarıyla kederin şiddeti yavaş yavaş azalıyor, — yedi gün, otuz gün, bir yıl.

Eski Judaizm, ölüm karşısında psikolojik bakımdan sağlam bir hareket hattı bulmuştu; hür düşünüşlü din ise birçok yerde bunun aksini yapmıştır. Bu asrın çocukları olan bizler muhitimizin birtakım hususiyetlerini kendimize mal etmiş bulunuyoruz; o cümleden olarak, hissî olmaktan utanır, hayatın facialı realiteleriyle karşı karşıya gelmeyi istemeyiz. Bunların ikisi de bizi; hisleri hapse ve onlardan kaçınmağa sevkeder, bunlar ise pek akıllıca hareketler değildir. Geniş düşünüşlü hahamlar gibi hür fikirli papazlar da durmadan psikolojik hatâlar eşlemektedirler. Öyle şekillerde cenaze merasimleri tertip ederler ki, insanın gözüne ölümün kendisi bile bir hayal gibi görünür. Çok kere âyinler, ağlamaya, his tezahürlerine, ve «vakar bozucu sahneler» e mâni olacak şekillerde tertip olunur. Mezar başında bile bu hayal oyunu devam eder. Tabut bir çiçekten örtü, ve toprak, yapma bir yeşillik halısı altına saklanır. Hiç şüphe yok ki, bütün bunlar, en iyi niyetlerle yapılan şeylerdir; gaye, hisleri fazla hırpalanmaktan, ve ölüm acısına düşmüş olanları keder krizlerinden mümkün olduğu kadar korumaktır. Akraba ve dostlar da bu ayni yüksek gayelerle hareket ederek, kederlilerin zihinlerini acılarından ayırıp başka başka mevzulara götürmeğe çalışırlar. Bütün bunlar yanlıştır, diyoruz. Nazariye şudur: İnsanlar kendi hislerine mağlûp olmamalıdırlar, çünkü hislerine yol vermek zararlıdır; kedere uğramış kimseyi ümitsizliğe düşmekten korumalıdır; hayatın facialı realiteleri cilâlanmalı ve bunlardan kaçınmalıdır. Bu görüş, içinde yaşadığımız su yirminci asrın mahsulüdür, çünkü his tezahürlerine şüphe ile bakılıyor, ve samimî his ifadeleri tabu sayılıyor.

Bu asır medeniyetinin bütün sathîliği, bu keder hali sahasında bir mânada açığa çıkıyor. Asrın adamı, konforu kendine mâbut yapmıştır, ve realiteyi bütün derinlikleriyle görmekten korkmaktadır. Yaşadığımız asırda, kendi buluşumuz olan makine, bazı adalelerimizi atâlete uğratıyor. Yâni yaşadığımız asırda, nâhoş şeyden kaçınalım, ve gözümüz çirkin şey görmesin diye, hislerimizi de körletme tehlikesine mâruz bulunuyoruz. Sigmund Freud'un en büyük buluşlarından biri de şu olmuştur: Hayatta lâyıkiyle ifadeden mahrum kalan hisler, hakikaten kaybolmuyor; yarı boğulmuş bir halde yaşıyor ve aklî karışıklık ve ıstırap dinamitini husule getiriyor. İfade bulmıyan hisler, sonunda aklî ve bedenî hastalıklar halinde öçlerini alıyor. Birçok kimseler, hissî hayat hakkındaki bu hakikat sadece insanların cinsî insiyaklarıyla alâkadardır, diye düşünmeğe mütemayildirler. Dr. Lindemann'in keder hissiyle alâkadar tecrübeleri bize şunları söylüyor: Hayatın her halinde hislerimizi mâkul şekilde ifade etmemiz umumî bir ihtiyaçtır; ve herhangi bir hissi gayri mâkul şekilde baskı altında bulundurmak çok kere karışıklığa ve düzensizliğe sebep olabilir.

Şu halde en yeni psikolojik araştırmaların vardığı netice şudur: Bir sevdiğimizi kaybettiğimiz zaman, kalplerimizin his ifadesini serbest bırakmalıyız. İçimizden gelmediği zaman da kederli görünmeğe çalışmamalıyız. Meselâ, çaresiz bir dertten yatalak olmuş yaşlı bir ana veya baba, ölüm yoluyla bu dertten kurtulduğu zaman... Diğer yandan, eğer gerçekten çok muztarip isek, bunu da ifadeden çekinmemeliyiz. Âdetlere uyalım diye hislerimizi hiç bir zaman sahteleştirmemeliyiz. Vaktinden evvel acele teselli ve fikir rahatını da ummamalıyız. Şunu da anlayalım ki, hayatta acı çekme tecrübesinin de bir şifalı tesiri vardır ve normal kederden kaçmak için dolambaçlı yoldan gitmek, bir gün bizi facialı bir uçuruma götürebilir. Nihayet düşünelim ki, bize verilmiş olan gözyaşı kanalları bu gibi karanlık saatler içindir. Bize daimî bir zararı dokunmayacak olan keder ifadesinden utanmadıktan başka, kaybımız hakkında konuşmaktan da çekinmemeliyiz; dost ve akrabalarla bu konuşmalarımızın yapıcı mahiyeti vardır, bu yolda, biz de hayatımızın kırılmış parçalarını yeniden bir araya toplayıp inşa etmeğe başlarız.

İçtimaî hayattaki alâkaların canlandırıcı tesirine ve temin ettiği iştirâk hissine karşı gönlümüzü kapamamalıyız. Zamanın ağır işleyen şifa ameliyesine karşı sabırsız olmamayı da öğrenmeliyiz. Kendimize vermeğe çalışacağımız disipline göre de şunu öğrenmemiz icap eder: «Kederden yeni bir sükûnete giden yolda alınacak birçok adımlar var, ve bu tedricî şifa ameliyesini vaktinden evvel mucizevî bir şifa hâdisesine getirmeğe uğraşmak abestir. Tabiatın hükmünden daha fazlasını kendimiz,, den talep etmemiz doğru olmaz. Hissî nekahet devresinde şu safhaları beklememiz lâzımdır: Dayanılmaz acı, şiddetli keder, boşluk içinde geçen günler, teselli kabul etmemek, hayata karşı alâkasızlık; sonra sevgi güneşinin şifa verici sıcaklığı, dostluk, İçtimaî meydan okumalar karşısında yavaş yavaş yumuşama, ve yeni bir faaliyet kumaşı dokuyarak, hayatın karşı konulmaz davetini kabul...

Keder hali zamanında mâkul olmayan bir hareket hattı tutuluyorsa, yalnız büyüklerin değil, küçüklerin hayatı da yolunu şaşırır. Ölüm meselesi hakkında büyüklerin küçüklere karşı aldığı yanlış vaziyetin neticesi olarak dünyada tasavvurumuzun çok üstünde ıstırap vardır.

Ekseriyetle cereyan eden vak'a şudur: Bir aile reisi ölüyor, karısı dul, ufak bir erkek çocuğu da yetim kalıyor. Cenaze merasimleri zamanlarında çocuk uzak bir akrabaya gönderiliyor; annesi ile akrabaları da elbirliği ile hakikati çocuktan saklıyorlar. Sonra çocuğun yanında babasının adı anılmıyor, anılırsa da hemen mevzuu değiştiriyorlar. Bu gizlilik komplosundan maksat, yavrucağız! keder ve acıdan korumaktır. «Yavrucak çok küçüktür; ona hakikat

söylenemez.» Nazariye budur. En iyi maksatla yapıldığı halde, bu gizlilik, çocuğun hissî inkişafında çok fena tesirler yaratabilir.

Bunu ben şahsî bir nazariye olarak meydana atmıyorum. Son zamanlarda tetkik edilen birkaç vak'adan öğrendiğime göre, çocuklara karşı herhangi bir sahada, fakat bilhassa keder ve ölüm gibi çok mühim sahalarda yalan ve gizlilik çok tehl5kelidir. Biri dört, diğeri beş yaşlarında iki erkek çocuğun babaları ölüyor. Anneleri çok disiplinli, hislerini göstermeyen ve hattâ his ifadelerini İçtimaî kanunlara aykırı sayan bir kadındır. Cenaze âyinleri bitinceye kadar çocuklarını evden uzak olsun. 1ar diye bir akrabaya gönderiyor. Aradan üç hafta geçtikten sonra çocuklar eve dönüyorlar. Babanın hiç sözü yok. Çocuklar babalarını soruyorlar. «Babanız buradan gitti, fazla sual sormayın.» Aldıkları cevap bu.

Babalarının ortadan yok olduğunu görüp, sebebini bir türlü anlayamıyan çocuklar türlü türlü şeyler düşünmeğe koyuluyorlar ve nihayet şu neticeye varıyorlar: Anneleri babalarını öldürmüş ve cesedini de bir yere saklamış olmalı. Bu korkunç düşünceyi hiç kimseye açamıyorlar, fakat kafalarında yerleşmiş olan bu hayalle büyüyorlar. Bütün çocukluk ve ilk delikanlılık develerinde annelerini bir katil diye düşünmüşler, kendi kendilerine ne kuruntular etmişler ve akıllarına ne fobiler yerleştirmişler. Büyük kardeş kendini katil vaziyetinde, küçüğüde kardeş eliyle öldürülmeğe mahkûm kurban olarak tasavvur etmiş. Bu çocuklar yirmi yaşlarına geldikleri zaman tamamen nörotik şahsiyetler oluyorlar. Uzunboylu psikiyatrik tedavilerden geçmeleri icap ediyor; nihayet aklî karışıklıklarının ilk sebebi meydana çıktığı zaman iyileşebiliyorlar.

Bundan daha da feci ve çok dikkate lâyık bir vak'aya son zamanlarda şahit oldum. On yedi yaşında bir genç kızı bir hastahaneye götürüyorlar; kız, barsaklarında ülserli kolitten muztariptir. Kız boyuna zayıflıyor, fakat hekimler hiç bir uzvî sebep göremiyorlar. İlmî araştırmalar, bu dikkate lâyık hikâyenin aslını bulmağa muvaffak oluyor. Kız on üç yaşında iken annesi ölmüş. Kız annesine son derece düşkünmüş ve ondan hiç ayrılmazmış. Annesinin her yaptığını, çocuk taklit etmek itiyadındadır; Kadın ölünce, çocuğu evden uzaklaştırıyorlar; tekrar eve döndüğü zaman, evin içini bir acılık hissiyle dolmuş buluyor. Annesinin adı hiç ağza alınmıyor; büyük annesiyle büyük babası da kızın babasına bir suçlu muamelesi yapıyorlar. Çocuğun işitemeyeceğini sandıkları zamanlarda babasına «katil» diyorlar. Küçük kız, baba ile büyük ana baba arasındaki mücadelenin kurbanı oluyor. Kızcağız yalnız bir şey biliyordu: Annesi gitmişti. Nereye gittiğini ona kimse söylemiyordu. Arada duyduğu fısıltılardan ve yarım kalan cümlelerden, acı bakışlardan ve öfkeli hareketlerden nihayet şu neticeyi çıkarıyor: Annesi kendi midesine bir şeyler yapmış, fena bir insanmış ve bu kötülüğünün cezası olarak midesine bir şeyler olmuş.

Üç yasındaki bu yavrucak o zaman yine kendini an nesiyle bir gördüğü için şiddetli bir mide ağrısına tutuluyor. Bu ağrı tedavi ediliyor, fakat çocuğun muhayyilesi annesinin tam şeklini kavrayamamıştır; bu hâdise dolayısıyla babası ile arasında tatmin edici bir alâka yer alamıyor. Babasını sevmek istiyor, fakat büyük annesiyle büyük babasının fısıltılarını, ona katil dediklerini hatırlıyor, içi kararıyor. Bu suretle kızcağızın hissî hayatı karmakarışık oluyor, ve ilk gençlik zamanlarında, aklî ve bedenî gerginliğin baskısına dayanamayarak ölüp gidiyor.

Bu vak'ada yapılacak şey neydi? Küçük kıza hakikat olduğu gibi söylenmeli, ve annesinin yaptığı bir yanlışlık neticesinde öldüğü anlatılmalıydı. O yanlışlığın, ve büyük baba ile annenin keder ve öfkelerinin hikâyesini çocuğa, anlayabileceği bir dille babası söylemeliydi.

Eğer babası onu derdine ortak etmiş, insafsızca kendi acısını içine akıtacağına, derdini dökmüş ve çocuğu ile beraber ağlamış olsaydı, baba ile kız arasında yeni bir arkadaşlık yapısı başlar, ve kız büyüme ve normal olgunlaşma mücadelesinde dayanacağı bir ortak bulmuş olurdu. Büyükler dünyası, çocukların, hattâ en küçüklerinin bile, facia, keder ve gözyaşına, yalan, hile ve kaçamaklardan çok daha iyi dayanabileceklerini idrâk etmiş olsalardı, bu çocuk yalnız kendisini değil, babasını da büyük annesiyle büyük babasını da, annesinin felâketine alıştırır, onlara bir teselli olurdu.

Bu vak'alar insana hayal gibi gelir, biliyorum. Hakikaten ilk bakışta, güç inanılır bir haldir. Üç yaşında bir kız, yahut da beş yaşında bir oğlan, yirmi yıl sonra, çoktan unutulmuş, geçmiş bir hâdisenin tesiriyle derde düşüyorlar. Fakat bu gerçeği Freud, çok isabetle meydana koymuştur. İlk çocukluk hâdiseleri, hayatın kat'î yarası oluyor. Hayatın ilk yıllarında olan vak'alar birçok gönülleri zedeliyor.

Mesleğim icabı ben de bu hakikati bilfiil gördüm. Bir adam babasını kaybediyor, ve kendisi de çöküyor. Karısı, yedi yaşındaki kız çocuklarını, kendisine hiç bir şey söylemeden, bir akrabasına göndermişti. Çocuk şimdiye kadar kendisini bir yere göndermedikleri için, bu işte bir fevkalâdelik olduğunu anlıyor. Bundan başka, babasının eskisi gibi şen ve neşeli olmadığının da farkına varmıştır.

Küçük kız nerede, diye sorduğum zaman, annesiyle babası bana, çocuğu keder muhitinden uzaklaştırdıklarını söylediler, ve kendilerine hak vermemi istediler. «Tabiî, biz bunu çocuğun iyiliği için yaptık; bu kadar kederli bir evde çocuk bunalır, diye düşündük,» dediler. Ben de anababaya fikrimi söyledim: «Benim fikrimce, çocuğa büyük bir haksızlık ediyorsunuz, derhal eve getiriniz; çünkü büyük babası öldükten sonra, babası onun tesellisine muhtaçtır; onun huzuru kendisine acısını unutturur. Çocuğu, babasına annelik etmek hakkından mahrum etmeyin,» dedim.

Nasihatimi dinlediler. Çocuk eve geldi. Babasına birçok yollarda teselli oldu; kendisiyle yere oturup oynamağa onu mecbur etti, ve bu suretle baba ile kız arasındaki bağ kuvvetlendi. Onlar da anladılar ki, çocuk kendilerinden uzaklaşınca, çok yalnız kalmış, kendisini uzaklaştırdıkları için türlü türlü kuruntulara ve korkunç düşüncelere düşmüştü.

Tabii demek istemiyorum kı, çocuklara ölümün teferruatı anlatılmalı. Mezar ve ondan ötesi hakkındaki muammadan çocuklara uzunboylu bahse hiç lüzum yoktur. Hayat ve ölüm hikâyesi onların anlayış derecesine göre anlatılmalıdır. Büyükler dünyası, çocuğu, ölümün — eğer varsa — çirkin ve korkunç safhalarını görmelerine mâni olmalıdırlar. Çocuk aklına lüzumsuz korkular aşılanmamalıdır. Bütün bunlar doğrudur, şu kadar var ki, insanlar arasında, çocuklar keder ve hüzne dayanamazlar, ve hal ve keyfiyetler ne olursa olsun, onları daima realite fırtınalarına karşı korumalı ve esirgemelidir, fikri hâkimdir.

Hayır, hakikat tam aksi istikamettedir. Çocuk, gözyaşlarına dayanabilir, fakat hıyanete katlanamaz; kedere dayanır, hileye katlanamaz. Küçük bir erkek veya kız çocuğuna karşı daima dürüst davranılmalıdır, ailenin muvaffakiyetlerinde olduğu gibi, üzüntülerine de ortak olmalıdır. O küçük organizma bizim zannettiğimizden çok daha dayanıklıdır. Çocuğun dökeceği iki diamla gözyaşı bu organizmayı eritmez. Kendisine samimî olarak anlatılan kederin yükü altında da çökmez. Hâlbuki aile muhitinden uzaklaştırılan ve sürgünlük yükü altında, büyüklerin kaçamak hareketleri, yarım hakikatler, donmuş hisler ve müraice hareketlerin yükü altında çökebilir.

Hem büyükler, hem de küçükler bakımından keder bahsi üzerinde uzun durdum, çünkü şu harp yıllarında bahsin kendisi çok hayatîdir ve çünkü keder ameliyesi baştan başa, bu hakikati talep eden bir kâinattır, diyen dinî iç duygusunu teyit ediyor. Yalan, hedefe atıldıktan sonra geri fırlayıp sahibini vuran bir silâhtır.

Bu dünyanın yaradılışı icabı olarak hakikate hürmet etmemiz matluptur. Ölüm kederi halinin bize, fennî bakımdan öğrettiği ders şudur: Biz büyükler, keder hislerimizi hapsedip, onları şuur altındaki mahzene gömerek kendimizi aldattığımız zaman, hakikat kanununa karşı gittiğimiz için, kâinat, bizim his hayatımızı harap eder. Keder ameliyesi baştan başa, aklî ve ruhî saadet ve sükûnun, başkalarına ve kendimize karşı gösterdiğimiz doğruluk ve sadakate dayandığını ispat eder. Hayatın bize emri şudur: «Haricî âdetlerden ziyade kendi hislerinize sadık olunuz. Genç, ihtiyar, herkesle olan alâkalarınızda tamamiyle sadık olunuz. Kendi kuvvetinizin, hayatın facialarına ve darbelerine karşı koyacağına inanınız ve biliniz ki, daima hakikati arayan kâinat sizin derdinizin dermanını kendi elinde tutmaktadır. Dünya, yaralar, fakat mucizevî bir kudretle bu yaralara merhem sürer ve derman bulur.

Hayata güveniniz, maskesiz ve penesiz karşısına ikiniz, kedere de galip gelirsiniz. hüzne de...»Bu facialı harpte sevdiklerini kaybetmiş olanlar için, hayatın kalan kısmı ancak yarım somun ekmek olacaktır

— şu kadar var ki, cesaretle yenen ve hakikatle kabul olunan yarım somun, nefsine acıma ve benlikçi kederin tesiriyle küflenmiş bütün bir ekmekten çok daha iyidir; böyle bir keder bizim yükselmemiz ve saadetimiz için yaşamış olanların hâtırasına hürmetsizliktir.

Belki de bütün mesele bir tazminat veya karşılık meselesidir. Hislerinden birini kaybeden bir adamda, tazminat olarak hayat başka bir his uzvunu keskinleştiriyor. İnsanlar da yeni alâkalar aramak ve kurmak suretiyle ve yeni dostlar kazanarak, uğramış oldukları ağır kaybı bir dereceye kadar telâfi ederler. Belki Allah'ın insana ihsan ettiği en büyük nimeti de budur: Bu dünyadan ayrılacağı güne kadar beşer arkadaşlığı köprülerini kurmak kabiliyeti... Bu nimet, yâni yeni dostlar edinmek kabiliyeti yalnız gençliğe münhasır değildir, olgunluk yaşında olduğu kadar ihtiyarlıkta da bizimdir. Yaşadığımız müddetçe, yeni yeni beşeri alâka kumaşları dokumak, kendimizi daha zengin daha yaratıcı daha enteresan, ve başkalarıyla alâkadar olan şahsiyetler haline gelmek kudretini hiç bir zaman kaybetmeyiz.

Kendi ölçüsüne göre keder görmemiş derin bir insan hayatı yoktur; fakat din, dinamik psikolojinin yeni bulup çıkardığı tecrübelerin de yardımı ile, bu asrın adamına kederi nasıl karşılayıp üstüne çıkmayı öğretirken, zamanımızın marazî asabî hallerinin" muammalarının birçoğu hallolunacak, ve hem küçükleri hem büyükleri muztarip eden bir çok hissî düzensizlikler düzene girecektir. Beşer ailesi «kederin ağır kazandırdığı olgun akıl» ın himayesinde facia tepesini aşacak ve kalb huzuru derecesine inecektir.

ÖLMEZLİĞİMİZ HAKKINDA HABERLER

Fâniliğimizin düşüncesiyle yüz yüze gelmek cesaretini her zaman kendimizde bulamayız. Ölümün oturup bizi beklediği karanlık uçuruma dolambaçlı yollardan ve korkarak yaklaşırız. Halbuki A. V. Koskeniemi'nin dediği gibi: «İnsan ölüm korkusundan kurtulmadıkça, hayatta serbest olamaz. Hiç şüphe yok ki, ölümü hiç düşürmemek suretiyle bu korkudan kurtulamayız, bilâkis, ona alışarak, onu benimsemeyi öğrenerek kurtulabiliriz. Bu suretle,

onun bize karşı kullandığı en büyük silâhı, yabancılığını, elinden çekip almış oluruz. Ölüme hazırlanmakla, kendimizi hürriyete hazırlamış oluruz; ve ölmeyi öğrenmiş olan kimse, ancak o hayatın esaretinden kurtulmuş olur...»

Kendi ölümümüz bakımından, ölüm ameliyesi hakkında ilmin bize öğrettiklerini hatırda tutmalıyız, insanlar, hiç bir zaman gerçekleşmeyen birtakım müthiş şeyleri düşünerek kendi kendilerini korkutmuşlar. Meşhur hekim Sir William Osler'in dediği gibi: «Birçok insanlar kahramanlar gibi ölmekle kalmaz, ağrıdan ve korkudan âzade olarak ölürler; benim şümullü klinik tecrübelerim bunu göstermiştir, insan dünyaya gelirken şuuruna malık olmaz, giderken de öyledir. Şu halde insanlar, hiç aslı olmayan hayaletlerle zihinlerini doldururlar.»

Ayni mesele hakkında Montaigne de çok isabetli sözler söylemiştir: «Tabiat kendisi bize cesaret verir. Ben tam sıhhatte olduğum zaman, gerçekten hastalandığım zamandan daha çok hastalıktan korkmuşumdur. Ölüm vaziyeti de böyledir... Bir gün yaşadınızsa, her şeyi görmüşsünüzdür. Bir tek gün, diğer bütün günlere müsavidir. Ne başka ışık, ne de başka türlü bir gece var. Ölümden korkulmamalı. Ölüm bir dosttur. Bundan başka, saati gelmeden hiç bir insan ölmez. Arkada bıraktığınız zaman, sizin değildir ve sizi alâkadar etmez; tıpkı siz doğmadan önceki zaman gibi... Size nasıl başkaları yer verdiyse, siz de başkalarına yer veriniz. Yemiş, doymuş bir misafir gibi, rahatınıza çekilin... Hayatın kazancı mekânda değil, kullanıştadır. Kısa ömürlü bazı insanlar, uzun hayatlar yaşamışlardır... Şu halde, bu dünyaya nasıl korkusuzca geldinizse, o suretle dünyadan gidiniz, ölümden hayata geldiğiniz yoldan dönerek, hayattan ölüme gidiniz. Bir yarışta olduğu gibi, elinizdeki meşaleyi başkalarına verin. Ölümünüz dünya nizamının bir parçasıdır, fakat dünya hayatının bir yığınıdır.»

Çok kere düşünürüm ki, ölüm hayatın düşmanı değil, dostudur. Çünkü, hayatımızın mahdut olduğunu bilmek, onun kıymetini arttırır. Zaman bize emanet edilmiş bir vediadır; bu hakikati bildiğmiz için, hayat yıllarımıza bir emanet nazariyle bakarız. Biz insanlar; bahçeler, oyun yerleri, göller, ve göllerin sakin dalgaları üstünde kayan kayıklarla dolu büyük bir parkta bütün bir günü geçirmeğe izin almış çocuklar gibiyiz. Gerçi her birimize verilen günün, uzunluğu, ışığı ve güzelliği aynı değildir. Bazı dünya çocuklarına, dünya bahçesinde uzun ve güneşli bir gün geçirmek nasip olur. Başkalarının günü daha kısa, daha bulutludur, ve bir kış hikâyesinde olduğu gibi, akşam karanlığı daha çabuk basar. Fakat biliyoruz ki, hayatımız uzun bir yaz günü veya daha kısa bir kış günü de olsa, bu günlerde mutlaka fırtınalar da olacak, bazen en mavi gökleri bile karartan bulutlar, ve bazen da en karanlık sonbahar göklerini bile delecek güneş ışıkları bulunacaktır.

Hayatın büyük parkında geçirmemize müsaade edilen gün her insan için bir değildir; fakat bu saatlerde daima güzellik, sevinç ve neşe de bulunacaktır, eğer kıymetini bilirsek... Sonra her birimizin hayatında bir dakika gelir ki, ölüm denilen büyük sütnine, insanoğlu denilen çocuğu elinden tutar ve ona yavaşça der ki: «Eve gitmek zamanı geldi. Gece yaklaştı. Ey insan oğlu, yatma zamanın geldi. Gel, yorgunsun, tabiatın sakin koynuna gir de artık uyu. Allah rahatlık versin. Gün bitti. Ebediyet göklerinde yıldızlar pırıl pırıl yanıyor.»

ölümün her an hazır olması bütün hayat değerlerine daha büyük mâna verir. Ölüm bir hocadır, bize beşer hülyasının asîl ve nazik mahiyetini öğretir. Bu dünyadaki hayat tecrübesinin bir nihayeti geleceği düşüncesini kabul etmek genç ve olgunlaşmamış kimseler için o nisbette güçtür. İçimizde isyan fırtınaları koptuğu zamanlarda, düşünürüz ki, şu dünyanın plânını yapmak kudreti bizim elimize verilmiş olsaydı, insana daima yenilenen bir

gençlik pmarı verirdik; dünyada ölümün hiç yeri olmaz, hayatın sonu da gelmezdi. Fakat bu hissi tahlil edince, görürüz ki, bu, çılgın bir çocuğun sinirli ve düşüncesizce bir arzusudur. Çünkü, hakikatte, durup dinlenme bilmeden, bu fırtınalı hayattan ayrılıp uykuya ve ebedî istirahate kavuşup kurtulmak imkânı olmadan şu varlık çarkına ebediyen bağlı kalmayı gerçekten ister miyiz? Durmadan uğraşmak ve didinmek ister miyiz? Değişiklikler ve mücadeleler, ihtilâller ve acılar, zıtlıklar ve meşakkatli işlerle dolu bin yü veya on bin yıl yaşamak ister miyiz?

Biz insanlar için nihayetsiz bir hayat mümkün olsa bile, arzu edilecek bir şey değildir, diyen Eflâtun herhalde çok haklıdır. Çünkü, hiç sonu olmayan bir mevcudiyette ne yükseklikler, ne de derinlikler, ne hayat musikisinin tedricen yükselen veya alçalan âhenk notaları, ne meydana okumalar, ne de başarılar olurdu. Böyle bir hayat hep ayni tarzda, sıkıcı ve bunaltıcı olurdu. Heine hakkında yazdığı bir şiirde Louis Untermeyer, son nefeste bulunan bir şaire şu sözleri söyletiyor:

«Ebedî olmak, bütün bir ebediyet boyunca kuru bir hayat yaşamak...

Böyle ebediyetler bana göre değil!..

Tanrı, beni böyle bir belâdan korusun!»

Derin mânasiyle, iyi ki güneşin parlak şuaları ebediyen başımıza vurmuyor, ve akşamın alaca karanlığı, sükûn verici serinliği ve benliğimizi saran huzuruyla imdadımıza yetişiyor. Bundan büyük nimet olur mu? Cismanî ölmezlik insanlar için kaçınılmaz bir kader olsaydı, çalışıp çabalamalarımızdaki zevk ve emelimizdeki heyecan kaybolmaz mıydı? Esasen bunları bize kıymetli yapan şey ârızî olmaları değil midir? Bütün bunlar derin hakikatlerdir.

Hakikaten, hayatta olgunlaştıkça, tabiat plânındaki isabeti daha iyi anlarız; hayatın her safhasında acayip âhenkler ve enerji bölümlerini, ve gün batımı yıllarında ateşli arzuların tedricen söndüğünü görür ve anlarız ki, akşam karanlığı, ekseriyetle fazla dayanıklılığı kalmamış olan bir kalbe gelir. Şu halde, tabiat, insan oğlu gibi, hârikulâde hassas organizmalar yaratmak, ayni zamanda da bu mahlûka taşın veya dağın dayanma ve uzun yaşama kabiliyetini vermek kudretine mâlik değildir. Bu âlem içinde her şeyin bir pahası vardır; aşkın ve şuurun çok nazik güzelliğini, fânilik ve zeval ıstırabından ayrı olarak satın alamayız. Bazı kimseler, insan hayatının nazikliğini içten gelme bir hisle bildiklerinden, taşı taklide kalkışmış ve ellerinden geldiği kadar duygusuz ve kayıtsız olmağa yeltenmişlerdir. Buddhistler düşünmüşler ki, insan talihe rehine vermek kabilinden kaybedilmesi mukadder olan şeylerden tecerrüt etmek, başka insanlarla herhangi bir ahde girmemek, kimseye karşı sevgi veya rikkat beslememek suretiyle hayatın acı ve ıstıraplarından kaçınabilir. «Bütün dünya içinde, hiç bir şeyi kendine sevgili etme.» Bu, hastalıktan daha kötü bir tedavi usulüdur; çünkü, derin duygu ve şümullü tecrübe kabiliyeti hayatın şanıdır; sevinç ve keder kâselerini isyan hislerine kapılmadan tatmak, ve şu kaçınılmaz hakikati sabır ve temkinle kabul etmek isabetli düşünüşün vazifesidir: Hisli mahlûklar olduğumuz için biz kendimiz de geçiciyiz, her olanımız da... Yaratılışımız, kimyevî, maddî, ve mânevî teşekkülümüzün harikulâde bir surette karışık olması, bize sonsuz nimetlerimizi veren, ve kısacık günümüzün, hiç değişmeden bâki kalan fakat aynı zamanda asırların rüzgârlarından da hiç müteessir olmayan bütün taş ve kayalardan çok daha fazla mâna veren âmildir.

Aynı zamanda, mutlak olan kendi ölümümüzü karşılayarak bir felsefe yapmağa çalışırken, bu kısacık ömürden öteki başka bir mevcudiyete karşı insan gönlündeki hasreti de hesaba katmamak elimizden gelmez. Senelerce ebediyet meselesiyle hiç alâkadar olmayan William James gibi realist bir filozof bile, ömrünün son yıllarında bu imkâna inanmağa başlamıştı. Kendisine sebebi sorulunca şu cevabı veriyor: «Çünkü ancak şimdi yaşamağa uygun hale gelmeğe başlıyorum.» Hemen hemen umumî denilecek şu kanaate şahit oluyoruz: Yavaş yavaş gelişen bu kadar istidat ve kabiliyetlerin yüzüne, **Allah kapıyı kapamağa razı olamaz**; insanın, bu dünyada edinmiş olduğu kudretleri kullanabileceği hudutsuz sahalar verilecektir; tâ ki, o kudretlerle, bu ölümlü hayat sahillerinden ötede daha büyük portreler yapsın ve daha ulvî nağmeler terennüm etsin.

Gerçi, ebediyet hudutlarından dönen olmamıştır, ve belki de ölmezlik iştiyakı, insan gönlündeki hayat sâikinin ve yaşama arzusunun inikâsıdır. Bununla beraber, filozofların ısrarla ileri sürmüş oldukları şu düşünceleri de hiçe sayamayız. Kâinatın yaratıcı mahiyeti var, hayat sahasının hayale girmemiş vüs'atinde mantıksız, manasız veya imkânsız hiç bir şey yoktur. Şimdiki hislerimizin her şeyi kavramak kabiliyetleri yok: Meselâ, insan gözü kızılötesi (infra red) ve ültraviyole şualarını göremiyor, bunun gibi, yaratıcı ve gittikçe olgunlaşan bir kâinat da et ve kanın idrâkinin erişemeyeceği kıtaları bunların gözünden saklamış olabilir.

Eflâtun, Kant ve Tolstoy gibi birçok büyük fikir adamları, dünyanın mantıklı olması başlıbaşına ebediyeti icap ettirir; tabiat insana aklı, geçici bir rüzgârdan sönen bir mum olsun diye vermiş olamaz. insan ruhu, zaman sahnesinde bir satırlık şeyi söyleyip sahneden çekilen bir figüran olamaz. Bu piyesin muharriri olan · İlâhî El, bu kadar zavallı bir dram yazmış olamaz: Yâni, muhteşem dünya sahnesini, insan oğlu denilen kahraman için hazırlayıp, ona yalnız bir dakikalık rolü — bu hayatı — kekelesin ve ortadan kaybolsun, bu suretle hem kendisi, hem de mevcudiyet dramını ebedî sükûta mahkûm ederek gülünç bir mevkiye atsın, bunu akü almaz. Fikir adamları diyorlar ki: Bu dünya ancak bir mukaddemedir, insan oğlu için başka âlemlerde birçok parlak roller hazırlanmıştır. Akim talep ettiği budur, ahlâk kaidesinin de feryadı şudur: İnsanların adalet, sevgi, barış ve huzur uğrunda çabalamaları ebedî bir netice, bir âkıbet ister, öyle bir ölmez sahne ister ki, Orada mukaddemenin bütün şaşkınlıkları ve haksızlıkları hallolunsun ve beşer mukadderatı orada barışıklık ve tamamlanmış başarılar bulsun.

Ölümden öte hayat hakkındaki bu iddialar ister kabul ister reddedilsin, daima hatırda tutulması gereken bir cihet var: Şahsın hayatının temadisinden başka ebediyet şekilleri vardır. Hakikaten insan oğlu, düşüncelerini ferdin ölmezliği meselesinden çevirip, beşer ırkının ölmezliğinde kuvvet ve ilham bulur, ve merbutiyet hislerini kendisinin ufacık benliğinden alıp bütün beşeriyete hasredebilirse, işte benlikçilikten uzak ve en değerli dehâsını o zaman meydana koymuş olur. İnsan o dakikada ulvileşir, ve kendi hayatı beşeriyetin magnetik zincirinin halkalarından biri olmak suretiyle ehemmiyet kazanır. Gariptir ki, düşüncelerimizi beşeriyetin ölmezliğine hasrettiğimiz nisbette ferdî hayatımız da zenginleşir. Kendimizi, her ırkın ve her memleketin kahramanlarına, akıl ve dirayet ehline, gaye uğrunda can vermiş adamlarına, bütün şairlerine ve fikir adamlarına bağlayınca, biz de hareket halinde olan büyük bir dramın bir kısmı haline geliriz.

» Asırların döşediği yollarda birçok iyi arkadaşlar buluruz. Zaman ve mekânı aşarak, muhayyilemizde, kendimizi her yerin medeniyet ve kültür yapıcıları olmuş baş üstatlara bağlamak kabiliyeti de insan aklının bir mucizesidir. Kendimizi asırların en ferasetli

düşünceleri, en ulvî idealleri, ve en zengin musikisiyle birleştirince, bütün insan neslinin ölmezliğinde payımız olur. Sadece kendi zamanı içinde yaşayan insan gerçekten çok fakirdir. Böyle bir kimsenin hayatı zayıftır, gölgelerle doludur, ve her esen rüzgârın insafına kalmıştır. Bu insan ölünce, kendisiyle ölen çok az şey vardır. Mazinin zenginliği ve geleceğin ümitleriyle kendini sevgi ve kültür zincirleriyle bağlayan insan ise hakikaten zengindir.

Unutulmaz bir senfoni, değeri biçilmez bir sanat eseri veya ölmez bir ebedî eser yaratarak ölmezliğe nail olmuş dâhilerin sayısı azdır. Çoklarımız, dünyanın düşünüş terakkisine verebildiğimiz mütevazı hediyelerle kanaat etmeğe mecburuz. Bizim ufak düşünce kırıntıları, dünyanın anonim kültürünün bir kısmı haline gelir. Bizim yaşıyan ölmezliğimiz çocuklarımızda, ve torunlarımızda daha tam bir şekilde bulunur. Câmit taşlardan ölmez heykeller yaratacak heykeltraşlar olmasını biliriz. Fakat çoklarımız, pek de farkmda olmadan malik olduğumuz çok daha büyük mazhariyete malik bulunuyoruz: Bizden sonra gelen nesillerin ruhanî hayatına ve talihine şekil vermek... Yaşadığımız hayatın örneğiyle müessir olduğumuz erkek ve kadınlar ruhlarımızın alevinin dokunduğu çocuklar — işte bizim hayatımız bunlardan temadi eder ve ebedî ehemmiyetini kazanır.

Kederi yenip, ölümlülüğümüze kendimizi alıştırmak lüzumu şu zamanda tabiî olarak daha çok kuvvetlenmiştir; çünkü, bir harp dünyasında yaşamakta ve keder ve ölümle çok sık karşılaşmakta idik. Birçok memleketlerde ölüm o derecede çirkin ve hayat o derecede çekilmez bir hal almıştır ki, birçok insanların oralarda aklî muvazenelerini muhafaza etmeleri imkân haricine çıkmıştır. Bunun böyle olması, boğazlaşma sahnelerinden uzakta yaşıyan milyonlarca Amerikalıya ölüm huzurunda daha ahlâkî bir metanet ve cesaret göstermelerini bir ahlâk borcu haline getirir: İleride beşeriyetin yardımcıları olabilmek için aklî muvazenemizi muhafaza etmek.

Hakikaten, zamanımızın hakikî faciası, insanların ölmesi değil, vaktinden evvel, hem de dünyanın birçok yerlerinde feci şekilde ölmeğe mecbur olması, ve hürriyet ve huzur içinde ölmekten mahrum edilmesidir. Milyonlarca insana, bu hayat imkânlarını kısmen bile olsa yerine getirmek fırsatı verilmemesi zamanımızın affolunmaz cinayetidir. Sayısız şairler, âlimler, akıl ve feraset ehli zatlar ve fenciler vaktinden çok evvel genç başaklar gibi biçilmiş, yazıları, besteleri, ve formülleri, görünüşte nedamet bilmeyen bir toprağı vaktinden evvel beslemeğe mahkûm kemikler içine ebediyen hapsolunmuşlardır. Beşer ırkına ölümü çok çabuk getiren ve insan hayatını, bestesinin henüz başlangıcında iken kesen insan elinin eseri zulümdür.

İnsan varlığının bu vakitsiz kesilmesindeki facia, asrın en büyük şairlerinden Bilalik'in bir eserinde ifade buluyor. Şair, hayatı bir telli saza benzetiyor; saz bir köşede ebediyen bekliyor, onu çalacak parmaklar yok ve ebediyen de gelmiyecektir. Milyonlarca sazın hiç bir zaman çalamayacağı bir dünyada yaşıyoruz. Pek çok sayıda gençlerin, besteleri icra olunmadan güneşleri batmıştır. Hiç birimiz, ölüm meleğinin ne zaman gelip kendisini istiyeceğini bilemez. Her dakika Damokles'in kılıcı başımızın üstünde duruyor. Gerginlik ve hastalık — bunlar hiç bir hududu veya maniası olmayan bir kâinata sessizce yayılmaktadır. Şimdiki zamanda tehdit ve tehlikeyi .yabancı diye hayatımızdan çıkaracak gümrük memurları da yoktur.

Şu daimî krizler dünyasında, ölüm muamması ile karşılaşırken, din ve psikolojinin bize verebileceği perspektife muhtacız, başkalarını kaybettiğimiz zaman kederi kabul ve mağlûp

etmek için psikoloji bakımından ne yapmamız icap ettiğini öğrendik. Kendi ölümümüz düşüncesiyle nasıl karşılaşmamız lâz:m geldiğini de bilmeliyiz; ölümden korkmağa lüzum yoktur, biz tam bir itimatla bugünü yaşıyalım, bırakalım, yarını kâinat düşünsün.

Diğer taraftan, ömrümüz oldukça, her günümüzün, güzellik, âlicenaplık ve sıcaklığını ruhtan alan bir kardeşlik hissiyle taşan birer yıl haline getirmeğe çalışalım. Zulüm ve gaddarlıkla dolu bir zamanda, sevgi oksijenini istihsal etmeliyiz ki, o suretle dünyanın canı sağ kalsın. Hayatın eksilen kemiyetine karşılık olarak keyfiyetini derinleştirelim; ne kadar zaman için birbirimize kalacağız, bunu bilmediğimiz için birbirimizin kıymetini bilelim; dünyadaki ölüm kuvvetlerine cevap olarak hayatı yiğit işi, kuvvetli ve güzel bir hale koyalım diye, din bizi davet ediyor. Hayatın kuvvet ve kudretini yükseltmek suretiyle ömrün kısalığını telâfiye çalışmalıyız. Katı kalblilik, benlikçilik, karşılıklı gaddarlık, ve sevgisizlik gibi başkalarının ömürlerini kısaltmak için hafif silâh olarak kullandığımız bütün şeyler zamanımızın affolunamıyacak suç ve günahlarıdır. Gerçi ömrü uzatamayız, fakat hiç olmazsa birbirimize karşı anlayışlı olmakla hayatı derinleştirmeğe hizmet edebiliriz.

Bugün bütün insanlar o eski Judaizm'in sağlam kafasına ve tabu takvâ hissine muhtaçtır. O zamanın adamı: «Şimdilik bir tek dünya ile uğraşırsak yeter,» diyor. Çünkü bu dünya seferinde, Kendimizden daha büyük olan Kudrete korkusuzca nasıl güveniyorsak; her gece muammanın bağrında emniyet ve itimatla nasıl uykuya dalıyorsak; böylece, zamanın ötesinde bulunan âleme şu hakikati kabul ederek güvenebiliriz: Doğuştan önce ve ölümden sonrası üzerinden perdeyi kaldırmağa uğraşmayıp, hemen şuracıkta içinde bulunduğumuz dünyada, dolgun, değerli, ve yüksek bir hayat yaşamak ve başka insanların da bu suretle yaşamasına imkân verecek bir cemiyet kurmak... Bize düşen kudsî vazife budur.

Bugün bütün dünyada nice babalar, analar, ve genç zevceler var ki, ömürleri kısa sürmüş gençlerin şarkılarını — müdafaa edilmiş hürriyetin ve himaye görmüş beşeriyetin şarkılarını — hatırlamaktadırlar. Daha ilk mısralarında kesilmiş genç nağmelerin verdiği hüzün derecesini elbette ki hiç bir suretle küçümseyenleyiz; fakat şundan da eminiz ki, hürriyet uğrundaki vazifeleri başmda bu şarkıları söylemiş olanlar, genç havacılar, deniz ve kara erleri, arkalarından sağ kalanların, çok da uzun zaman ağlamlarma razı olmaz ve bize şunu hatırlatmak isterler ki, onlann yiğitçe yşanan ve nefsini feda eden hayatlarının hızla geçen günlerinde, korkakça yaşanmış uzun boş senelerden çok daha büyük başarılar olmuştur; ayni zamanda uğrunda, kendilerinin can verdiği ahitleri yerine getirelim diye bize meydan okumaktadırlar.

Beşer dilinde bulunan «nihayet» kelimesinin iki mânası arasındaki farkı unutmamalıyız: Birisi «finiş» diğeri ise «telos» dur. Hiç bir «nihayet» i veya «gaye» si olmayan bir hayata ölüm çok kere «finiş» kelimesini yazmıştır. Bir insan oğlunun başına gelebilecek en büyük facia, hayatının hiç bir «müntehâ» sı «telos» olmadan «nihayete» «finiş» gelmesidir; yâni, hayat yolunda büyük bir gaye aramadan bitmesi... Hürriyet uğrunda çalışan ve nefislerini feda edenler, bu çabalamalarının daima bir müntehâ, bir gaye için olduğunu hissetmişlerdir, hem de adaletsiz ve acı talihleri «finiş» olduğu halde...

Bizler kederimizin arasında onların «telos» larmı tamamlamağa çalışmalıyız ve öyle bir dünya kurmalıyız ki, o dünyada insanların olgun şarkıları daha söylenmeden ölümleri mukadder olmasın, öyle bir dünya ki, içinde insanlar anormal keder ve facia yükünü taşımağa değil, yalnız normal kederin ağırlığına kendilerini alıştırmak zaruretini duysunlar. Bu dünyada her

insan oğluna kendi benliğini tamamlamak fırsatları verilsin, ve yine bu dünyada Ölüm Meleği, daha öğle güneşini selâmlamağa bile vakti bulamadan bizi kapıp götüren bir hırsız gibi değil, uzun bir günün nihayetinde, akşam üstü, kemale ermiş olgun bir hayatın şarkıları havayı henüz titretirken, bizi evimize götürecek bir dost gibi gelsin.

BENİ MEFTUN ETTİN, ALLAH'IM

«Onun iradesindedir huzurumuz.» Dante, «Paradiso» (Cennet) adlı eserinde, Cenabı Hakkın tahtı huzurunda dizüstü, böyle feryat ediyor. Bu feryatla ilk sesi yükselten Dante olmadığı gibi, feryadın akisleri de onun sahifelerinde bitmemiştir. Her huzurun kaynağı Allah'tır, ve huzuru bulmak için Allahı bulmak gerektir — insan oğlu kendini bildi bileli beşer aklının mütevazı mahsulü olan hikmet ve feraset bu sözlerde belirmiştir. Her asırdaki şairlerin, filozof ve mistiklerin sesleri iman sahibi her insanın sesi ile birleşerek şu ölmez nakaratı tekrarlamıştır: «Sende rahat buluncaya kadar, hiç bir yerde kararımız yok...»

Ne mutlu o cana ki, İlâhî Aşkın mekân tanımıyan eb'adı içinde karar edecek yeri bulmuştur! Cenabı Haktan bir cüz olduğumuz, her dalganın en ufak damlalarını da içine alan ve tutan muazzam bir deniz gibi onun kuvvetli iradesinin bizi tuttuğunu emniyetle bilmek en güzel yakutlardan b'le daha çok arzu edilecek bir şeydir. Bu kozmik ünsiyet hissine malik olanlar — iç huzuru içinde hayat yollarını yürüyenler onlardır.

Fakat bugün herhangi bir papaz veya psikiyatristin umumî müşahedesi, zamanın çok büyük sayıda erkek ve kadınlarının, İlâhî mevcudiyeti teyit edemediği merkezindedir. Yahut da, Allah'ın mevcudiyetine inansalar bile, öyle çocukça mefhumlarla inanıyorlar ki, sıkıntılı ve buhranlı zamanlarda bu iman yıkılıyor. Zamanımızın görülen ruh sıkıntısı ve iç azabının asıl sebebi bu imanın zayıflığı veya mevcut olmayışıdır. Bu yolda ıstırap çekenlerden birisi bana şöyle dedi: «Bir beşer dostumu kaybedecek olursam, yahut bir iş ortağım alçak çıkar, veya karım beni aldatırsa, daima bir başka ve hattâ daha iyi bir insanda demirliyecek yeni yer bulmak imkânı vardır. Halbuki Allah'ın realitesine olan imanım kaybolursa — ki, şimdi ben o haldeyim — yüzümü hangi yana çevireyim?»

Birçok meslekdaşlarını gibi ben de, böyle imansız birçok insanlarla beraber ruhlarının karanlık geceleri içinde çırpındım, ve elimden geldiği kadar mâkul sebepler göstererek onları teselliye çalıştım. Fakat senelerce başım onların mantık geçmez taş duvarına çarptı. Yavaş yavaş anladım ki, birçok ateist ve agnostiklere karşı kullanılan mantıklı iddialar boştur, çünkü onların imansızlığının asıl sebebine ne ilişiyor, ne de ilişebiliyor.

Gerçi, bazen, bir mantık gölgesi onların iddialarına hafifçe tesir eder gibi görünüyor. Bütün beşer sahnesini viraneye çeviren korkunç harabiyeti, atom bombasını, insanları kırıp geçiren epidemileri, ve hayat soldurucu fakirliği işaret ederek soruyorlar: «Dünyayı sardıkça saran bu büyük kötülüklerle Allah'ın mevcudiyeti nasıl uzlaşabilir?» Bu gerçekten realistik bir meseledir, ve ileride buna dokunacağız; fakat burada şu kadarını söylemek istiyorum: Bu gibi münakaşa ve iddialar, imansızlıktan muztarip olan insanın kendi iç mücadelesinin, içindeki tecavüzkâr ve zalim mahiyette hislerin inikâsıdır; ve bu inikâsların şevki kendi ruhundan daha geniş olan kâinatın beyaz perdesine düşmektedir.

ALLAHIN MEVCUDİYETİNİ İNKÂR

Ateizmin esasındaki mâna, insanın varlığa tam şümullü bir «evet» demekten âciz oluşudur. Ateizm, hayatın mânasırıı inkârdır; kâinata itimatsızlıktır. Bir ateistin hakikî «âmentü» sü (creed) şu sözlerle hulâsa edilebilir: Samimiyetle inanıyorum ki, bu dünya, infilâk eden güneşlerin tesadüfen yarattığı bir eser ve dehşet ve ölüm yeridir. Ve gerçekten inanıyorum ki, insan tesadüfen diğer hayvanlardan daha kurnaz yaratılışlı bir hayvandır; bunun için, sevgi ile gözetilen bir Allah'ın mevcudiyetine beni ikna etmeğe boşuna uğraşmayın!»

Bu kara iman; Allah vardır, kâinat mahlûkların dostudur ve insan itimada lâyıktır, diye iddia eden ve bu inancı kendine esas tutan din nazariyesine tamamen zıttır. Belki bazı kimseler bu dinsizlik haline mantık yoluyla geliyorlar; ben henüz hiç böyle birine rastgelmedim. Ekseriyetle, Allahsızlık ve bedbinliğin çok emekle yapılmış ve birçok mantıklı iddialarla desteklenmiş yapıları, hissî tezatlarla hayatın ilk yıllarında bozulmuş beşerî alâkalardan müteşekkil temeller üzerine kurulmuştur.

Allahsız kimse belki de bunun farkında değil, ve bu ateizminin psikolojik bakımdan izah olunmasına pek fena kızar. Halbuki mesele şöyledir: Çocukken babasına mutlak surette inanıyor, annesine candan güveniyordu. Sonra, çok mühim olan gelişme devresinde, hayatının çok mühim bir sahasında ana babası onu büyük bir felâketli bir hayal kırıklığına uğratıyorlar. Gayrişuurî olarak onlar hakkında itimada değmez ve sadakatsiz diye hüküm veriyor. Hayatının ilk yıllarında, şahıslar arasındaki alâkada uğranılan bu feci .muvaffakıyetsizlikten bir hamlede şu psikolojik neticeye varıyor: «Kâinat güvensiz ve sadakatsizdir.» Benim kanaatimce çok kereler, çocuğun anababasına karşı duyduğu hayal kırıklığı, dinsizliğin zeminini hazırlamıştır. Hayata itimatsızlık, beşeriyet hakkında Şüpheci düşünceler, Allah'ı inkâr, bütün bunlar köklerini, akıl, felsefe ve fen derslerine daha açılmadan, his toprağına salarlar. Hayat bu gibileri erken hırpalamıştır, ve onları, Allah'a ve insana inanmak istemiyecek bir hale koymuştur.

İMANSIZ TİPLER

Gurur garip mevkilerde yer alır; insanların kendi şahsî imansızlıklarına sebep olarak gösterdikleri bazı bahaneler gerçekten gariptir. Geçenlerde bana birisi geldi. Bu zat, nev'i kendine münhasır imansızlık tipini böbürlene böbürlene Darwin ve Haeckel zihniyetinin çivisine asmış. Bu zat varlık mücadelesini çok alıcı ve kuvvetli buluyormuş. Hayat baştan başa «diş, tırnak», «en kuvvetlinin sağ kalması» imiş. Bu adama birkaç sual sorulunca, şu hakikatler meydana çıktı: Adam, kalabalık bir ailenin ikinci oğlu imiş; babaları, sert, zalim ve tembel bir adammış; aile servetinin altından girmiş, üstünden çıkmış. Acizliği yetmiyormuş gibi, üstelik hem ayyaş, hem de zorba imiş. Önüne gelene el kaldırmakta pek mahir imiş. Bu talihsiz ailede ekmek bile az bulunur şeylerdenmiş. Hele sevgi gıdasına gelince, ne bu çocuk, ne de kardeşleri bunun hiç yüzünü bile görmemişler; hepsi de daima sadece var olmak için, sağ kalmak için mücadele hayatı yaşamışlar. (Böyle bir adamın Danvin'e hayran olmasına şaşılır mı?) Bu çocuk bir din mektebine gidiyormuş; bu mektepte tabiî olarak kendisine ne öğrettiler? Allah'ın sevgisi, yarattığı mahlûkların hepsini himaye eder ve doyurur; bir serçe bile onun izni olmadan yere düşmez.... umdesini: Hayırsız ve zalim baba realitesiyle şefkat ve sevgi taşıran bir semavî Baba tasviri arasındaki korkunç fark, çocuğun plâstik muhayyilesine bozulmaz harflerle yazılıyor. O çok genç yaşında bile, içinden, iyi bir semavî baba efsanesine gülmeyi öğreniyor. Onun bu istihza hissi daha sonra, sağ kalmak için

amansız mücadele lüzumunu ısrarla müdafaa eden inkılâpçı filozofların yazılarım okuyarak bileniyor ve zihnî bir âkide halini alıyor.

Neticede bu adam, etrafındakilerden daima öç almağa uğraşan katı ve granit gibi sert bir şahsiyet oldu. Bu amansızlığı sayesinde çok para sahibi oldu. İmansızlığı onun işine pek iyi yaradı; fakat nihayet bir gün, hissî bir kriz, ruhunu ihata eden kabuğu parçaladı. Bundan sonra hayatının kısır ve çorak ufuklarının manzarasından korkup dehşete düşerek, kendisine yardım edebilir miyim diye bana başvurdu. Bana: **«Hiç bir şeyde mâna veya sevgi bulamıyorum; çünkü kâinatta ne mâna var, ne de sevgi,»** dedi. Ben de kendisine şunları anlatmağa çalıştım: Kendisi bütün ömründe, hiç de beşeriyeti temsil etmeyen bir tek adamın, babasının misalini alarak bütün dünyayı öyle sanmış, ve hem beşer hayatında, hem de dünyada mevcut olan şeref, sevgi ve iyiliği görmek fırsatını kendi kendine vermemişti. Kendisi bir insanoğlu olan babasından pek tabiî olarak ye'se kapılmış ve bu ye'si ileri götürerek Allah'a da garez beslemiş.

İmansızlığın başka bir çeşidi de ilk gençlik zamanında duyulan bir isyan hissinden ileri gelen bir tiptir; bu hissin kumaşı dünyaya karşı vaziyet almak suretiyle dokunuyor. Garibi şu ki, böyle inanışı olan insanlar hakikatte, sevgiye ve şefkate çok müstaittirler. Otuz beş yaşlarında, yakışıklı bir adam bir gün yazıhaneme geldi; birçok esaslı gaye ve hareketlerde faal rolü olan bir adam. Bütün değerli enerjilerini aşırı tip İçtimaî islahatçılık hareketlerine vermiş, hâlbuki bütün bu işler ona canü gönülden aradığı ruh huzurunu veremiyormuş. Kendi şahsı ve hayatına karşı duyduğu hoşnutsuzluk öyle hâd bir hal almış ki, yeis hâleti içinde bana başvurmağa karar vermiş.

Bedbin bir gülümseyişle bana dönerek: «Elinizden gelirse bana yardım ediniz!» dedi. Bu sessiz bir meydan okuma idi. Daha ilk konuşmamızda, mühim hakikatler meydana çıktı. Genç adam, çocukken annesi ve babası tarafından çok şefkat ve sevgi görmüş; fakat ilk gençlik yıllan başlayınca kendisinin inkişaf halindeki erkek tabiati, o zamana kadar eve hâkim olan kuvvetlerle çarpışmış. Bunun neticesi olarak husule gelen ayrılıklar, tatsızlıklar yüzünden, çocuk, anababasının dünyasını tekmil yapısıyla reddetmiş, tabu bu arada onların sosyal ve dinî akideleri de var... Anababanın putları yıkılınca, Allah da onarla beraber gidiyor. Mevcut hükümet ve cemiyet şekillerine karşı gösterdiği yirmi yıllık bir zıtlık, esasında sevgi ve şefkat dolu olan ruhuna itminan getirememiş. İlk gençlik yaşından çok sonra da, şimdi yine bri sapa yol tutarak isyan yoluna gitmek üzere bulunuyordu; fakat ayaklarının yaralarına, ve ruhuna bezginlik veren mücadele ve kaçışının sebeplerine nüfuz edince, hayatı menfî şekilde değil, müspet surette almak dirayet ve isabetini gösterdi. İşin dikkate lâyık ciheti şu ki, bu zat esaslı alâkalarını yine devam ettirdi, fakat şimdi bunlar olgun bir akim mefhumuna göre daha iyi bir dünya kurmak emeli esasına dayanıyordu, anababasının mütehakkim dünyasına karşı öfkeli protestolara değil... (Ben ona, iç ifrazatın birden artması gibi başlamış olan bir esaslı meslek, gudde değişikliklerinin mümkün olduğu zamanı çoktan geçmiştir, dediğim zaman, gülmekten kendini alamadı.) Şimdi hayal gözünün görebildiği yeni büyük dünyanın bir kısmını, güvenilir ve yaratıcı bir Allah mefhumu teşkil ediyordu.

Mistik şair Francis Thompson, «The Hound of Heaven» adlı şiirinde Tanrının ağzından şöyle diyor: **«Ey bana hıyanet eden, her şey sâna hıyanet eder.»** Bir Hıristiyan mistikte bu metrûkiyet hissini anlamak mümkündür: fakat ya şu lâboratuvann tenhalığında tecrübe tüplerini ve kavanızlarını tetkik ederken gönlüne dolan boşluk duygusunun altında ezilen fen adamına ne diyelim? Ekseriyetle böyle bir kimse, ne din adamının, ne de psikiyatristin

öğüdünü arar. Gözle görülür madde dünyası üzerindeki kudretinin ona verdiği gururla elle dokunulmaz ruhun hekimlerini hakir görür. Buna rağmen her nasılsa geçenlerde bir ziyafette bu tipin çok güzel bir örneğine rastgeldim. Bu zatın maskeye benziyen çehresini ve sıkı disiplinli tavır ve hareketlerini görünce derhal onun tecrübe tübü realistlerinden olduğunu, ve bununla övündüğünü anladım. En son molekül araştırmaları hakkında tenezzülen açık konuştu; ben bu meseleyle çok alâkadar olduğumdan, yemekten sonra da ikimiz ayrıca konuştuk. Biz konuşurken kendisinin bir sanatkâr olduğuna şüphe bırakmamağa gayret ederek dedi ki: «Sizin hissiyatınızı rencide etmek istemem, doktor, fakat ben, dinin hisleri uyuşturucu bir madde olduğuna tamamen kaniim; böyle bir madde belki de âciz ve korkak insanlar için zarurîdir; fakat objektif ilim ile yoğrulmuş bir kafa bunu kabul edemez.»

Ben başımı eğdim. Bu tipi iyi tanıyordum. Bu tip adamlar duygularını hapsederler, hislerinden utanır, ve neticesinden korktukları için kalb kapılarının açılmasına müsaade etmemeğe çalışırlar. Bu «frenleri» zapt altında bulundurmak gayesiyle fenne dönmek bu gibilerin âdetidir; konuştuğum zat da bu tipin mükemmel bir nümunesi idi. O günden sonra, yavaş yavaş, ve birkaç ay müddetle kendisine, orada burada toplantılarda rastgeldikçe, ondaki bu his donukluğunun altındaki sebepleri keşfettim.

Bu zat çok küçükken babası ölmüş, kendisini amcası büyütmüş. Bu amca, çakmak taşı gibi sert New England'lı tipinden bir adamdı. Bu adam, her zevki bir şeytan icadı sayan çok mutaassıp Calvinist'lerin neslindendi. Hisleri hakir gören bu zat dürüst, mum gibi doğru ve son derecede katı bir adamdı, ve ayni zamanda maddî para ve banknot sahasmda çok muvaffak olmuştu. Allah bahsine gelince, dostum, amcasının Allah'a inanıp inanmadığını bilmiyordu, çünkü herkesin önünde Allah'tan bahsetmeyi çok büyük bir zevksizlik sayıyordu.

Emin olmuştum ki, sükûtî amca, bu fen adamının hayatının kahramanı olmuş, ve kendisi de tamamen ona benzemişti. Çocukluğunda son derece sert bir baskı altında büyümüş olduğu için, kendisine örnek olan amcasının duygularının etrafına çektiği buzdan setleri yıkamıyordu. Hislerden kaçıp kurtulmak için bir sığınak aramış ve bunu fende bulmuştu; nütronların ve protonların bu kansız sahasında mücerret (abstract) hakikate hizmet, şahsî bir taahhüdü icap ettirmez. Bu gibi taahhütlerden çok fazla korktuğu için bu adam, Allah'tan vazgeçmiş; hattâ, o mefhumu tamamen yıkmıştı. Buz kesilmiş tabiatinin özüne nüfuz edip onu eritmek zamanı geçmişti — evet, buna artık imkân kalmamıştı. Bu zattan burada bahsetmekten maksadım, buna benzer birçok tipleri anlatmak içindir; böyle insanların ateizmi, sevgiden kaçış, his ve heyecandan aşırı korku, ve bütün haşmeti, sıcaklığı ve azametiyle hayatı bir lâboratuvarin donuk hudutlarına sığacak kadar küçültmektir. Hayat onları, hissî sakatlıklarına fazilet şeklini vermeğe mecbur etmiştir. Bununla iftihar etmek istiyorlarsa, sadece kendi kendilerini aldatıyorlar, ve bu arada Allah âlemi ile alâkanın insana verdiği çok büyük bir saadeti kaybediyorlar.

Şu halde üç tip ateistler, yâni, büyük bir galeri içinden rastgele seçilmiş üç portre bunlardır. Allah'ı inkâr edecek cesareti kendilerinde bulan bu insanlar, aziz tuttukları istiklâl âmentüsünün asıl kaynağının çocukluklarındaki sevgi yoksulluğu, ilk gençliklerinde iç ifraz guddelerinin kifayetsizliği veya olgun yaşta kendilerine ârız olan gizli bir isterik korkuda bulunduğunu keşfedince, çok büyük şaşkınlığa düşerler: Birçok ateizm vakalarının kökleri araştırılınca, bu gibi şeylerde bulunur. Bu asrın erkek ve kadınlarının Allah'ı ve hayatı inkâr eden % iman düsturlarının müsebbibi olan şahsî ve İçtimaî âmillerin sonsuz kombinezonlarını bu psikolojik tahlil bitirmek şöyle dursun, bu işe başlamaktan bile uzaktır: Dinamik psikoloji,

sesiyle birçok acıklı Eriha'ların şehir duvarlarını —yâni, fen ve mantığın görünüşte yıkılmaz gibi görünen ve ateizm ile pesimizmden mürekkep aşınmış kaya parçalarından duvarları— çöktüren Yeşu'nun asrî borazanlarıdır [Kitabı Mukaddeste Yeşu kitabı 6 ıncı bap.]. Duvarlar yıkılınca, şehrin göbeğinde gördüğümüz, mesut, olgun şahsiyetler değil, korkudan yere çömelmiş, mücadeleden yıpranmış, için için ağlıyan bir sürü çocuktur.

Şunu da kabul etmeliyiz ki, sadece mefkûre bakımından kendilerini ateist zanneden bazı erkek ve kadınlar vardır; fen bağlarında işleyen bu feragat sahibi ve yaratıcı işçiler, her şeye karşı tavırlarında öyle bir «objektif» ve şe'nî tertibat ile bağlıdırlar ki, «Allah» ismini kullanmak kendilerince samimiyetsizlik sayılır. Filozofçasına, herhangi bir kozmik generalizasyona muhaliftirler, ve ispat edilir keyfiyetler sahası dışında kalan herhangi bir şeyi söylemeğe korkarlar. Bilgi iddiası hususunda son derecede mütevazıdırlar, o derecede ki, Allah fikri bile onlara yeis verir. Allah'ın varlığını iddia etmek onların fikrince haksız bir kıyastır, —çünkü bununla nâmütenahîyi hiç olmazsa bir dereceye kadar bildiğimizi de iddia etmiş oluyoruz. Çok yüksek ahlâk sahibi ve beşeriyete hizmet eden fertler arasında bulunan bu nadir ateizm tipini kendimiz kabul etmemekle beraber, anlamalıyız; bu nevi ateizm çocuklukta husule gelen karışıklıklardan, ilk gençlikteki hayal kırıklıklarından veya zihnî aşağılık duygusundan ileri gelmez, bilâkis bundaki âmil, bilgi iddialarından yana duyulan samimî bir tevazu, ve keyfiyet hudutlarını aşmak istememektir.

AGNOSTİK VE ZAYIF MUTEKİTLER

Birçok insanların kafasını kurcalıyan ve bir nevi nefse ezâ kabilinden olan şey agnostik şüphedir; bununla orta çağ tövbekârları gibi durmadan kendi kendilerini kamçılarlar. Bunlardan en yüksek derecede olanlar ekseriyetle kabiliyetli ve zihinleri açık kimselerdir. Fen ve felsefe sahalarında en yeni keşifleri araştırır ve şu ezelî suale tatmin edici cevap ararlar: «Allah'a nasıl inanabilirim?» Dante'nin «Cehennem» indeki malûm ruhlara benzerler, sanki durmadan değişen fikir ve his rüzgârlarının elinde ebediyen oradan oraya fırlatılmağa mahkûmdurlar. Böyle insanlar acaba neden yüreklerini katılaştırıp Allah'ı bütün bütün inkâr edemiyor, yahut da tamamen onu kabul etmek cesaretini göstermiyorlar, bunu anlamak bazen çok güçtür. Bunlar çatal fikirli kimselerdir, dünya da böyleleriyle doludur.

Bu gibilerin halinin asıl sebeplerini anlamak çok kere mümkündür; şimdiki bilgimiz bize gösteriyor ki, ilk müşkül devrelerinde bu insanların kalbine bir kama saplanmıştır: iş ve itikat arasında kararsızlık kaması. Bazı aileler hem iş, hem de ilâhiyat cihetlerinden bir kararda kalırlar. Bu gibi ailelerin hayatında sertlik hâkimdir, ve Allah'ın en hâkim vasfı öç alıcıdır; yahut da anababanın hem hal ve hareketinde, hem de ilâhiyat mefhumlarında şefkat ve sevgi hâkimdir. Bir kararda kalmayan eve mensup ana baba, hal ve harekette cana yakın ve kalbleri sevgiyle doludur, fakat Allahları sert ve öc alıcıdır. Böyle bir evin çocuğu ekseriyetle ruhanî bir «schizophrinia» hastası, sevgi ile korku arasında durmadan çalkanan bir imanın kurbanıdır. Birçok agnostikler ve kozmik kararsızlıkların kurbanları bu iç kararsızlığa düşerler, çünkü çocukluklarında yaşadıkları muhit gayrişuurî bir mücadele ve tezat muhiti, ana babalarının yaşama tarzı ile inanış tarzları arasındaki tezat muhiti idi. Baba başka, türlü hareket ediyor, başka türlü yaşıyordu. Sevgiyle hareket ediyor, ve korku Allah'ına inanıyor; yahut da tavrı sert ve zalimdi, nazarî olarak da sevgi Allah'ına inanıyordu. Hayatın başlangıcındaki muhitin dualizmi, sonraki dinî şüphe, tezat ve memnuniyetsizliğin tohum yatağıdır.

Yalnız agnostisizm ve ateizm değil, teizmin de bazı şekilleri böyle çocukluk zamanını araştırmakla anlaşılabilir. Hasta fikirli teizm ile sağlam fikirli teizm arasında, pakat itikatla olgun itikat arasında çok geniş bir fark vardır. Sahte minnettarlık denilen bir şey vardır ki, dua ve merasim şekillerinin her kılığına girer, tıpkı sevgi ve kederin sahte şekilleri olduğu gibi... Din, Allah hakkındaki çocuksu fikirleri —hayal kırıklıklarını ve hissî karışıklıkları— açığa çıkardığı için, psikolojiye minnettar olsa yeridir; minnettar olmalıdır çünkü, Allah hakkındaki çocuksu fikirlerin kalkması, Allah hakkında gerçekten olgun fikirler için yer açacaktır.

Bazı ateizm ve teizm şekillerinin bu yoldaki psikolojik tahlili birçok ananevi din adamlarına küfür gibi görünecektir. Dinde Allah şuurunu bir çocukluk bakiyesi, ve ana babaların başarı veya muvaffakıyetsizliklerinden akılda kalmış serpintileri haline düşürmekle bizi itham edeceklerdir. Mistik diyecek ki: **«Ben Allahı doğrudan doğruya biliyorum ve benim onunla münasebetim ne tarif, ne de tahlil olunabilir. Ben Allah'ı, güneşi ve kendi teneffüsümü bildiğim kadar yakından biliyorum. Senin bu psikolojik teşrihlerinin hepsini de reddediyorum.»** Ananevi dindar da şöyle diyecek: «Ben Allah'ı aklım ve vahiy yoluyla biliyorum. Allah, Sina dağında insan oğluna ebedî ve değişmez sözlerle hitap etmiştir. O bizi yarattı; o bizi çağırıyor; benim huzursuz ve hakir «ben» ime karşı o ebedî «Sen» dir. Allah, beşer aklının bir mefhumu değildir. O hudutsuz realitedir. Herhalde o bizim psikolojik tecrübelerimiz veya hissî ihtiyaçlarımızın inikâsı değildir/ Bu tahlilî inceliklerinle sen Allah'ı bütün haşmetiyle küçültüyorsun. Ateizm, çocukluktaki karışıklıkların neticesidir diye iddianda ısrar edecek olursan, şu halde Allah'a iman da çocukluk bakiyelerinin neticesidir, diye mi kabul olunmalı?»

Birçok vakalarda cevap, «yazık ki, evet» tir. Dünya, dinî itikatları kuvvetli, fakat olgunlaşmamış ve büyümemiş insanlarla doludur. Ben kendi mesleğimde Allah hakkında yanlış fikirler besliyen birçok kimselere rastlıyorum. Geçenlerde bana bir kadın geldi; çok kederliydi. Harpte oğlunu kaybetmiş, içi yanarak feryat etti: «Bu iş niçin benim başıma gelmeliydi? Ben bütün ömrümde iyi bir kadındım ve doğruluktan ayrılmamaya çalıştım. Bayramları, resmî günleri hep tuttum; halbuki bakınız Allah bana ne yaptı? Offf... yazık, dua ile boşuna geçen bütün yıllanma — işte mükâfatım!»

Bu kadının böyle bir keder karşısında çok beşerî reaksiyonlarım anlamamağa imkân yok, fakat ayni zamanda ona Allah hakkındaki mefhumunun olgunlaşmamış ve küçük kalmış olduğunu söylemeğe mecburdum. Kadın şunu demek istiyordu: «Eğer Allah benim için hususî surette büyük ölüm muammasını geciktirmeyecekse, ben de ona iman etmem, ve artık ona ibadet etmem.» Bu kadına göre, Allah kendisine iyilik ederse, ona inanacak, arzu ve dileklerini yerine getirmezse, onu inkâr edecektir.»

Allah'a imanları şarta bağlı birçok insanlar vardır: **«Eğer veya şayet» le Allah'a inanırlar; «Eğer O istediğimi yaparsa, ben de ona iman ederim» dâvası; daima lehlerine akacak lûtuflara dayanan bir iman.**

Yine her din reisi kendi cemaati arasında «yeşil otlaklar» dan [Ahdi Atikte rahat ve saadet remzi olarak kullanılır.] ibaret olan Allah mefhumunu besliyen zümreye mensup sayısız kimseler görür. Böyle kimseler için Allah sadece onların dünyevî arzularını yerine getirmekle mükellef bir varlıktır. Dincilerin kendilerine mahsus sadelikle düşündükleri «yeşil otlak Allah'ı» mefhumuna birçok kimseler güler ve bu sembolü çocukça bulurlar; halbuki böyle

kimseler kendi mefhumlarını samimiyetle araştıracak olsalar, kendi Allahları ile zenci Mark Cornelly'nin Allah'ı arasında çok az fark bulunduğunu görürler...

Benim dinî inanış tahlilimin, o inanışın bir karikatürü olduğunu iddia edecek kimseler vardır. Böylelerine cevabım şudur: «Gökte yaşıyan iptidaî ve çok antropomorfik bir Baba hakkındaki his yanlışlıklarını açığa vurmak, zarardan ziyade kâr değil midir? Böyle müdafaa kaldırmaz bir Allah mefhumunu psikolojik asit içinde tahlil etmek, zarardan ziyade kâr değil midir? Nihayet biz insanlar kendi hayat tecrübemize cismanî babamızın, gökte oturan haricî bir eşini keşfetmekteyiz. Böyle bir mefhum, ancak sonraları hayal kırıklığına uğramış bir ateizme götürebilir.»

BENÎM ŞAHSÎ AMENTÜM

İnsan ruhuna musallat olan bu aşikâr ve sayısı çok hastalıklar karşısında, bu asır hayatına uygun gelecek sağlam ve olgun bir din için ümit var mı? Cevap çok kat'î ve müspettir: «Evet». Bütün tabiat Allah'ın varlığının inikâsıdır; insana da, kendi ruhunu ürperten bu İlâhî kudretin sadece sesini dinlemek kalıyor.

Bir insanın mânevî Odyse'si, kalb huzuru arayan bir diğerini alâkadar edebilir. Çünkü şu asrımızın kâh karışan, kâh sâkinleşen hayatını inikâs ettirme kudreti vardır. Ben de, hiç de müstesna mahiyeti olmayan kendi şahsî tecrübemi, bu asrın gönülleri üzgün hemcinslerime belki bir yardımı dokunur diye gözönüne koymak istiyorum.

Baştan diyeyim ki ben de Allah hakkmdaki düşünüşümde birkaç safhadan geçtim. Çocukluğumda Allah mefhumu mutad tasvirden ibaretti; yâni büyük babamın eşi, gökte yaşayan sakallı ihtiyar bir baba, sonra, ilâhiyat talebesi olduğum zaman içimi kemiren ve beni çok bîhuzur eden seneleri yaşadım, çünkü dış dünyada hiç bir şey içimden kaynaşan şu sualleri tatmin edemiyordu: **«Allah nerededir? Allah'ın mahiyeti nedir?»** Şimdi anlıyorum ki, ilk gençliğimde bu üzüntüler, hayata karşı duyulan daha derin bir itimatsızlığı ve şahsî bir kararsızlığı saklıyordu. Bununla beraber biliyorum ki, Allah'ı aramakla geçen o ilk gençlik yılları benim ruhanî olgunluğum için kıymeti biçilmez bir devre olmuştur. Münkirlik, agnostisizm ve korkunun acı kâsesini bizzat tatmamış olan bir din reisi, başka erkek ve kadınlara yardımda nasıl bulunur?

Bütün bu yıllar içinde bir zaman geldi ki, insan kendi kendine kifayet eder ve bütün araştırmalarınım cevabı hümanizmedir diye düşündüm. An'anevî bakımdan, insan ve İnsanî kıymetler Yahudilerin esas akidelerinden biridir; fakat ben hümanizmin insanı anlatmağa kâfi gelmediğini öğrenmiş bulunuyorum. İnsanın gerek aklı gerekse yaratıcı kuvvetleri bütün dünyaya şümulü olan bir atanın evlâdı sıfatiyle tetkik olunmadıkça hakkiyle anlaşılamaz. Zamanla şu kanaate geldim ki, bütün faciası ve zaferiyle beşer hikâyesi, bir kitabın ortasından koparılmış, başı sonu belli olmayan, ve böyle olduğu için muhteviyatının okunmasına imkân bulunmayan bir sahifeye benzer. İnsanın muhteviyatı insandan büyük olan Kudrettir. Beşer macerası bir kâinata şâmil bir şiirin parçasıdır, ölmez bir manzumenin bir mısraı... Bizim beşerî aklımızın ve bizi hiç rahat bırakmayan beşer vicdanımızın daha büyük bir akim ve daha geniş bir yaratıcı kuvvetin inikâsı olduğuna iman etmedikçe, şifrenin anahtarı bulunamaz ve insan oğlunun dünyadaki destanı gizli ve sadece anlaşılmaz işaret ve noktalardan ibaret bir şifre olarak kalır.

Kendini kat'î surette ateizme vermiş olan kimse bu fikirde de kanaatini değiştirmez. Kâinatta bir dereceye kadar nizam, plân, ve maksat olduğunu kabul eder ve bize şu sözlerle meydan okur: **«Dünyanın kanlı ve canavarca ahenksizliklerini bir yana bırakıyorsunuz; bombalanmış şehirlere, ateşe verilmiş tarlalara ne buyuruyorsunuz? Şu harp, hastalık ve ölüm dünyası içinde bir mukadderat Allah'ından nasıl bahsedebiliyorsunuz?»**

Senelerce bu sual benim için halledilemez bir muamma ve imanımın çarptığı tehlikeli bir kaya olarak kaldı. Mesele şu idi: **«Hak olan bir Allah, dünyada bu kadar kötülük ve ıztırabın bulunmasına nasıl müsaade edebilir?»** Allah hakkındaki an'anevî fikirler dairesi içinde mahpus kaldığım müddetçe insanın sükûn ve huzurunu bozan bu probleme bir cevap bulamadım. Din edebiyatını araştırdım, meşhur ontolojik, kozmolojik ve teolojik yazılarda Allah hakkındaki hüccetlerde çok az teselli buldum. Aristo'yu, Augustine'i, Philo'yu ve Saadia'yi, Descartes, Berkeley, Kant ve Hegel'i okudum, kelimelerinin bina ettiği muazzam sistemlere hayran oldum; fakat susamış ruha cevap verecek ihtiyacı bulamadım.

Ancak şu son senelerdedir ki benim güreşçi ruhumu entellektüel bakımdan tatmin edecek tipte, Allah'a giden bir yol bulmağa başladım. İlk işaretleri «İbrani hikmetinin sahifelerinde buldum. Filistin peygamberlerinin de aynı problemle güreştiklerini anladım. Onların da kanaatlerince, Allah hep iyiliktir fakat hiç bir sevgili kimsenin hatırı için hayatın ahlâkî kanunlarını bozmaz. Neticede bu eski peygamberler İsrail kavmine şöyle dediler: **«Allah âlemde tabiî kanunlar yaratmıştır, ve bunların işlemesini ister. Allah size akıl ve vicdanlar vermiştir, sizin bunları kullanmanızı ister. Siz bu kanunları kötüye kullanırsanız, o, sizi kendi hareketerinizin neticesinden korumak için dünyasını alt üst etmez.»**

Ben bu ifadede derin bir hikmet, bir olgunluk hikmeti görmeğe başladım; buna göre Allah, beşer hayatının zarurî prensiplerini şunun veya bunun hatırı veya yalvarması ile nakzedecek bir baba değildir. Kendilerini, Allah'ın hususî surette sevgili kulları zanneden Yeruşalim ahalisine peygamber Yeremya, Allah'ın gerek kendilerine gerek sevgili şehirlerine tarafgirlik edebileceğini düşünmek küstahlığında bulunmamalarım niçin söyledi, şimdi anlıyorum. Ahlâkî bir kâinatta tarafgirlik yoktur. Ecdadım Allah'ın büyüklüğünü nasıl buldular, ve hakikatini lüks ve emniyet içinde görmeyip de nasıl, sürgünlük felâketi içinde ve dünyaları temellerine kadar sarsıldığı zaman gördüler, bunu yavaş yavaş anlamağa başladım.

Düşünmeyen adam, diyebilir ki, o millî facia girdabı içinde Yahudilerin Allah'a olan imanlarını kaybetmeleri icap ederdi. Dünyaca ihmal edilmiş olan şu hakikatte şaşırtıcı ve derin bir unsur yok mudur: Kitabı Mukaddes pehlivanları Allah'ın el yazısını zaferin güneşin saatlerinde değil, facia taştahtasın da buldular. Kötülük ve ıztırabın, ahlâkî Allah'ın doğuş yeri olması ne paradoks değil mi?

Bunca insanları şimdi Allah'sız hayata götüren aynı tecrübe, İsrail peygamberlerini olgun dindarlar haline getirmiştir. Niçin? Çünkü çocukça bir Allah mefhumunun üstüne çıkmışlardı. Binlerce Yahudinin hislerine kapılarak «Allah yoktur» dedikleri bir zamanda, evet o anda, ruh Titanları yeni umdelerini açıkladılar: «Allah, kendi ahlâkî kanunlarını gülünç edecek bir şey yapmağa razı olamaz. Allah bir dünyevî hükümdar değildir ki, her hangi bir rüşvet veya menfaat mukabilinde dünya ve beşer cemiyetinin temel taşı olan prensiplerini bozsun.

Peygamberler üzerinde yaptığım araştırma ve düşünceler, Allah mefkûremde bir takım tashihler yapmama vesile oldu. İlk bakışta, Allah'a hudut koymak küstahça ve küfür kabilinden bir şey gibi görünür. Hayretten gözlerimizi açarak sorarız: «Allah nasıl

hudutlanabilir? Eğer her şeye kadir değilse, yâni her istediğini yapmağa kudreti yoksa, şu halde Allah ta olamaz!» Ben bu neticeyi tamamen reddediyorum. Eğer ben Allah'ın kendi yarattığı tabiat icabı olarak mahdut olduğuna inanmazsam, bütün imanım mahvolur.

Umumiyetle «her şeye kadir» lik fikri yanlıştır, çocukçadır ve Allah'a karşı bir haksızlıktır. Her erkek ve kadının çocukluğunda babalarının her şeye kadir olduğunu düşündüren hâtıraları vardır. Çok çocuk olduğumuz zaman annemiz ve babamızın elinden her şey gelir sanırız; ve onları, elindeki tılsımlı değnekle her istediği şeye istediği şekli veren birer sihirbaz gözüyle görürüz. İlk çocukluk yıllarımızda, ana babalarımızı, sanki hiç bir kanuna tâbi değilmiş ve hiç bir kaçınılmaz hâdiseye boyun eğmez diye tasavvur ederiz. Ancak büyüdüğümüz zamandır ki insan babamızın ne bir sihirbaz ne de dünyanın hükümdarı olmadığını anlarız. Allah'ın da bir göz yumup açıncaya kadar her şeyi değiştiren bir sihirbaz Olmadığını öğrenmek için de büyüyüp olgunlaşmamız lâzımdır. Beşer ana babalarımızla alâkamızda olgunluk, onların mahdutluklarını ve zaruretlere maruz olduklarını yavaş yavaş öğrenmemizdir. Dinî sahada olgunluk ta, çocukluğumuzda olan Allah mefhumlarımızdan vazgeçip onun da, kanunlarla idare edilen bir dünyayı yaratmakla bilerek ve istiyerek kendi kudretini de kanuna tâbi kılmayı uygun bulduğunu görürüz.

Bu keyfiyet, dünyada «kötülük» denilen bir çok şeylerin esaslarındandır. Meselâ suyun hasiyetlerini anlarız. Allah suyu yarattığı zaman ona gemileri yüzdürmek ve değirmen dolaplarını döndürmek hasiyetlerini verdi. Bu hasiyetler iyi sayılıyor. Fakat suyun öz tabiatında bizi boğmak irsî kabiliyeti var.

Diğer bütün tabiat kanunları da böyledir; bunların nizam ve intizamı Allah'ın mevcudiyetini ispat eder. Bu nizam ve intizam ise Allah'ın kendisini de kanuna bağlar.

Fiziki sahadan verdiğimiz bu misali kâfi sayalım. Ahlâkî nizam sahasında da bu nizam kolayca tesis edilebilir. Allah suyu iyilik ve kötülük kudretleriyle beraber nasıl yarattı ise, insanı da öylece kendi enerjisinin bir kabı ve hudutsuz iyilik ve kötülük kudretleriyle mücehhez olarak yarattı. İnsana ağır güçlükleri yenecek ve felâketleri ayak altına alacak kabiliyeti veren kudret, adam öldürmeğe kadar götüren bir öfke halini alabiliyor. Ahlâkî sahada iyiyi kötüyü seçmek zarureti karşısında insanın en yüksek vasıfları harekete geçiyor. Bu keyfiyet, Allahsızın sorup durduğu şu sualin cevabını verir: **«Niçin Allah insanı kötülük etmeğe gayrimuktedir olarak yaratmadı?»** Allah bunu münasip görmüş olsaydı, insan ırkı bugün sadece birer maryonet olurlardı. İnsan en asîl kabiliyetinden, yâni, yanlışı değil doğruyu seçmek kudretinden mahrum olurdu.

Hayır, insanın işlediği kötülüklerin kabahati Allah'a yükletilemez. Allah, kendi talihimizi işlemek kudretini bize vermekle, en büyük hikmetini meydana koymuştur. Bizi birer kukla değil birer fert olarak yaratmıştır, ve bu ferdiyet dehası, herkese kendi ahlâkî iç duygusuna uyup, ahlâkî kararlar vermek için Allah'ın insana verdiği nimet; dünyanın hakikî ümididir.

Ferdiyete, müstakil büyümeye, ve şahsî mesuliyet hissinin yaratıcılığına inanıyoruz. İnsanların kanun manzumesi, cebir ve tazyikle veya zorla iyi olacağı nazariyesini tamamen reddediyoruz. Bu hakikatin Allah ile insan alâkasında da varit olduğunu kabul edelim Biz kendimiz için ferdiyet ve hürriyet istiyorsak, Allah'tan bizi kötülük edemez bir hale koymasını talep ederek her iki hissiyattan da mahrum edilmek istemeyiz. Çünkü o takdirde Allah bir cebbar, bütün insanlar da onun krallığının köleleri olur. Dünyada demokrasiyi müdafaa ederken, gökten cebir istemeyelim. insan oğlunun ferdiyeti ve kendi kendine karar

vermek mesuliyeti olmadığı bir dünya, iyi bir dünya değil kötü bir dünya olur. Bu bir paradox (tezat) gibi görünebilir; fakat ahlâkî bir Allah'ın mevcudiyeti delillerinden birisi bu nevi dünyanın şeniyetidir; içinde, insanlara, kendi büyük kararları ve seçme kabiliyetiyle kuruluş veya yıkım elde etmek hürriyeti verilmiş olduğu bir dünya.

Fakat biz insanın, tecrit edilmiş ve yalnız kalmış bir fert olmasını istemiyoruz. Hep birbirimize mensup olmak, ve İçtimaî alâkalarımız vasıtasiyle birbirimize tesir etmek, ve tesir altında kalmak istemiyoruz. Mutlak yalnızlık gibi dünyada korku verici şey yoktur. Allah'ın yarattığı şu dünyada yalnız değiliz, ve her yaptığımız mutlaka, gittikçe genişliyen bir daireye tesir eder. Hep birbirimize bağlı olmamız keyfiyeti dünyanın hem faciası hem de ihtişamıdır. Talihlerimizin birbirine kenetli olmasından faydalandığımıza hiç şüphe yoktur. Elektrik ışıklarım, sulfamidleri veya musikî senfonilerini keşfedenler birer fert sıfatiyle ne sîzsiniz ne de ben, fakat her şeyin müşterek olduğu şu dünyada, kendi elimizin eseri olmayan birçok nimetlerden hepimiz de hi&sedar oluruz. İçtimaî bakımdan birbirimize bağlı olmamız keyfiyeti bize neye mal olur! insanların işlediği kötülük, bir leke gibi hayat örgüsüne yayüdığı için masumlar ıztırap çeker. Bu gerçekten fecidir. Fakat öbür şık daha da feci olur. Bu şıkka göre, hem kötülüğe hem de iyiliğe karşı sımsıkı kapalı, penceresiz, menfezsiz küçük şahsiyetler olmamız icap eder. Topluluk Allah'ın bu dünyaya inayetidir, birbirimize bağlı olmamız ise onun en büyük bereketlerinden biri olabilir.

Bundan evvelki sahifeler, kötülük problemine tam bir cevaptır, demiyorum. Ne teizmde ne de ateizmde tam bir cevap yoktur. Şu kadar var ki ben, bunun makul ve mantıklı bir hal çaresi olduğunu zannediyorum. Şahsî ve İçtimaî talihlerimizde Cenabı Hak tarafından dramatik bir müdahalenin vukuunu bazen gönül ister, biliyorum; ve isteriz ki, kendi kanunlarının mantığına aykırı hareket etsin, kalbimizin elemlerini ve milletler arasındaki akla sığmıyan zulümleri mucivezî şekilde kaldırsın. Bu normal ve tabiî bir istektir: Kendi ferdî facialarımızın veya her hangi bir acıklı hâdisenin vukuunu önlesin diye içimizden taşıp gelen bir istek ve iştirak... Bununla beraber, ne istediğimizi bilmek te bir disiplin meselesidir; evet, bilmemiz lâzımdır ki, dileğimiz, ağlayıp feryat eden bir çocuğun haline benzer; bu çocuk istiyor ki babası bütün beşerî ve sosyal varlığın kanunlarını hiçe saysın veya yok etsin; ahlâkî cazibe kaidelerini lağvetsin; insan oğlunu kendi ahmaklık ve za'fının neticesinden korusun. Kalbî duygulanma göre değil de kafamın düşünüşüne göre meseleyi tetkik ettiğim zaman, şahsî ve sosyal talihe Allah'ın keyfî surette müdahale edip, bütün insan emek ve gayretini kıymetten düşüreceği bir dünya nazariyesini kafam almıyor, insan eliyle yapılan bir kötülükten bu ister ihmal veya tamahtan ileri gelmiş bir İdarî felâket olsun, ister zamanında durdurulmadığı takdirde masumları öldüreceğini, herkesin bildiği bir diktatörlük olsun Allah'ın bizi mucizelerle kurtarmasını tasavvur edemeyiz. Bizim beşerî kötü işlerimizin neticelerini bir mucize ile siliversin diye Allah'a koşmağa cesaret edemeyiz. Yalnız, bizi cansız bir kayadan ayırt eden akıl ve vicdanla bize ihsan edilen nimetleri alıp ta, hayatın bütün tehlike ve muvaffakıyetsizliklerine karşı Allah bizim hesabımıza ağır bir sigorta poliçesi olsun diye bekleyemeyiz. insan oğlunun kendisine ihsan olunan seçkin hürriyetini ne kadar kötüye kullandığını ve Cenabı Hakkın koymuş olduğu ahlâkî kanunları bozduğunu gördükçe kim bilir Allah nasıl hüzün duyuyor. İnsan âdeta Allah'ın şu sözlerini işitir gibi oluyor: «Ey insan oğulları, ey insan oğulları! Size ben damarları elmas ve altından ve donmuş hararetle kapkara bir dünya verdim. Hava değirmenlerinizi işletecek ve türbinlerinize elektrik kuvveti verecek kuvvetli ve dinamik sular verdim. Başaklan dalga dalga buğdaylar yetiştiresiniz diye özlü,

kuvvetli toprak verdim. Siz ne yaptınız? Çok kere kömürümü çalıp, fakire yalnız cürufu bıraktınız. Elmaslarımı, altınlarımı, hayat sularımı, sırf kendi menfaatini düşünen gözü doymaz ihtiraslarınızın duvarları içine hapsettiniz. Benim ihsanlarımı, âdil bir dünya yaratmak işinde kullanmadığınızdan, harp gemileri yapmak için su gibi altın sarfetmeğe mecbur oldunuz, hem de bir lâhzada havaya uçurulacak gemiler... Şehirlerinizin harap ve kıymetli oğullarınızın binbir harp meydanında devrildiğini gördünüz. Şimdi nihayet, ey insan ırkı, size vermiş olduğum akıl, benim enerji hâzinesini açacak anahtarı yapmıştır. Hepinizin ölüm dirim kudreti benim atomlarımın gizli bağrında bulunmaktadır. Ey insan oğulları, bu sefer siz ölüm silâhlarını mı yoksa hayat âletlerini mi, kayıtsız şartsız harabiyeti mi, yoksa kayıtsız şartsız yaşamayı mı seçeceksiniz?»

VAHYİN MÂNASI

Bugün gerçekten muhtaç olduğumuz şey, yeni bir vahiy mefhumudur. An'aneye göre vahiy Sina dağında vâki olmuştur. Allah insanlara, İlâhî Kitap veya kendi seçkin peygamber ve evliyaları vasıtasiyle hitap etti. Hakikatte, vahiy, Allah'ın, insana sesini işittirmek için kullandığı bir çok beşerî vasıtalarla her gün vâki olan buluşmasıdır. İyi bir dost, seven bir anne, veya kahraman bir lider, içinde ulûhiyeti bulunduran bir kaptır, ve tıpkı içinde bitmek tükenmek bilmeyen şifa verici radium enerjisiyle dolu mâdene benzer.

Allah'ı, sevgi ve yaratış kudreti, insan oluş ve kurtuluşunun kaynağı diye tanımak, sübjektif bir hayal mahsulü değildir, çünkü kâinat objektif bir surette böyle bir Allah mefhumunu haklı çıkanr. Dünyamız, bir alâka dünyası, muazzam yaratıcı enerji, ve sonsuz bir sevgi, hakikat ve güzellik dünyasıdır. Gerçi, dünyada işlemekte olan menfî, kötülük âmilleri vardır; fakat filozof Whitehead'in dediği gibi, bunlar tarih akıntısında ne sabit ne de muzafferdirler. Bunlar nihayette varlığın müspet ve hayatı besliyen büyük kuvvetlerine tâbi ve ondan aşağıdırlar.

Allah her gün alçak gönüllü, iyi erkek ve kadınlann hayatında kendi kendini insanlara izhar etmektedir. Önce akıllı bir baba veya ananın şahsiyetinde akis bulan iyilik perspektifinden, Allah'ın harekât sahası olarak kâinata bakmamız doğru olur, önce en iyi ve en çok sevgi taşıyan şekliyle aileden müteşekkil küçük toplulukta kökleşmiş, sonra da ufukları nihayetsizliğe yayılan bir Allah manzarası olgundur ve bozulamaz.

Biz Allahı «inikâs» ettiriyoruz diyemeyiz. Daha ziyade onunla yüz yüze geliriz. «Yüz yüze gelme» kelimesi bugünün ve yarının dininde yer alan muazzam kelimedir. Bu, hakikat talep eden, sevgi yaratan, hak ve adaleti arayan İlâhî şahsiyetle yüz yüze gelmek demektir.

Vahiy hakkında demek istediğim bir mânada şudur: Hiç durmadan bize zâhir olan Allah'ın birçok vasfı vardır ki, Spinoza bunları aklından bile geçirememiştir. Sevgi, his iştirâki, ve alâka ile karşı karşıya geliriz. Cazibe kaidesi nasıl mevcutsa, onlar da öyle mevcutturlar. Bunlar, Allah'ın dünya için hazırladığı çerçeve halinde mevcutturlar. Bu vasıflar ve bunların zıtları — insanın tamamlanmasına engel olan şeyler — sadece bizim tarafımızdan kâinata inikâs ettirilmiş değiller; onlar hakikatte ve son derecede mevcutturlar.

Biz insanoğulları, kıymetlerle karşı karşıya gelmekle kalmaz, onlara vücut verir, cisimleştirir ve kanallar haline getiririz. Biz onların verici cihazları, ışıkla hareket eden tayflarıyız. Bizim tâyin etmemiz icap eden mühim nokta, Allah'ın ne gibi mümessilleri olmamız keyfiyetidir. Hayatlarımızı yaşayış tarzımızla Allah ülkesini iyi mi, fena mı temsil edeceğiz? Zulmederek

Allah'ın değil, şeytana itikada mı davet edeceğiz, yoksa yaratıcı merhametimizle Cenabı Hakkın imtiyazlı işçileri mi olacağız?

Gerçek, biz insanoğulları çok mahdut mahlûklar ve dilimiz kusurlu olduğundan Allah'ı hiç bir zaman tarif edemeyiz ve İlâhî realiteyi anlatmak için belki daima mecaz ve teşbihlerle konuşmamız icap edecektir. Birçok kimselerin anlamadığı cihet şudur: Bizim kâinatı İlmî şekilde anlatışımız, dini tarif ederken olduğu gibi mecazla kabildir. İnsanlar, dünyayı büyük bir makinaya benzettikleri zaman çok İlmî ve tam tâbirler kullandıklarını zannediyorlardı. Bu mecaz veya teşbih değil midir? Realiteden bir makina diye, yahut da sadece maddî olarak bahsettiğimiz zaman, daima dünyadan yeni bir mâna çıkarmış oluyoruz. Niçin kâinatı bildiğimiz en aşağı şeylerle izah etmeğe devam edelim de, tecrübemiz olan en yüksek şeylerle tefsir etmeyeyim? Akıl, maksat, ve şahsiyet, yaşama iradesi, sevmek ihtiyacı, alâka iştiyakı — bunlar atom ve elektronlar kadar realiteye götüren ehemmiyetli ipuçlarıdır. Bazen düşünüyorum ki, kâinatı maksat ve vicdan bakımından değil de, maddî bakımdan görmemiz, sanki biz insanlar Allah'ın birer aynası olmak sıfatına lâyık değilmişiz gibi, bizdeki aşağılık duygusunun inikâsıdır. Belki bu, muayyen bazı ilâhiyat muhitlerinde daima moda olan ruhanî bakımdan kendini hakir görme âdetinin icabıdır. Halbuki, daima muğlakı basitleştirmek suretiyle realiteyi izah etmemiz için mâkul sebep yoktur. Niçin atomu hakikatin ipucu mevkiine çıkaralım da insan aklını hiçe sayalım? Niçin inanmayalım ki bizde bulunan en yüksek, kâinattaki en derinin inikâsıdır; ve alâka, tamamlık, ve iyiliği elde etmek kabiliyetinin inkişafına imkân veren Kudretin evlâtlarıyız?

Allah'ın mahiyetini belki hiç bir zaman bilemeyeceğiz, fakat onun faaliyeti evsafına — yâni, onun kâinata şâmil sosyal aklî ve ahlâkî kanunlarına — malik olabiliriz. Hocking'in ısrarla iddia etiği gibi, Allah, Şifa Verici Masal değil, Şifa Verici Hakikattir; ve onu tabiatın ihtişamında, akim verimliliğinde, atom kanunlarında ve insan gayelerinde çalışırken görürüz.

Hayata uyamamış adam, nörotik kadın, Allah'a ancak marazî bir şekilde ibadet edebilir. Din nüfuzu nazarının başlangıcı marazi çarpıklıklardan kurtuluştur! İnsanda tanıdığımız sevgi ve şeref örneklerini esas tutarak, bu kâinat, şerefin etrafını tutan bir kâinattır, neticesine vardığımız zaman, dünyayı böyle tefsir etmemiz, karanlıkta ıslık çalmağa benzemez. İnsan oğlu sevgi ve mantığı kâinattan tefsir yoluyla çıkarmaz, çünkü o bunları kâinatta bulur. Bu vasıfları dünyaya inikâs ettirmeğe ihtiyacı yoktur, çünkü bunları her gün kendi şahsî, yakın alâkalarımızda tecrübe ile görüyoruz.

Allah'ı bu cihetten düşünmek dinamiktir, statik değil. Bu demektir ki, yeniden inşa edilmiş (reconstre), daha olgun, daha sağlam bir Allah mefhumuna varıyoruz. Bizim yeni Allah mefhumumuzla Allah değişmiş değildir; görüş kudretimizle tecrübemiz inkişaf ettikçe, biz kendimiz değişiyoruz.

Allah'la alâkalarımızda psikolojik olgunluk dileği ile yükselen birçok sesler var; bunlar arasında**, Dr. Harry Emerson Fosdick, Colby College'in reisi Julius Seelye Bixler, Dr. Nathan Krass ve Profesör Mordecai Kaplan** vardır. Prof. William Ernest Hocking, «Science and The îdea of God» (Fen ve Allah Fikri) adlı eserinde şu mânalı sözleri söylüyor: «Allah benim hususî arzularımı icra eden bir "vale" olamaz; beşerî gayeler için, dünyaya temel olarak kurulmuş tabiat nizamını bozamaz. Düşünen bütün dinî şuur, Allah'ın işini, iptidaî fikirlerin iddia ettiği şekilden daha az maddî olarak görür — Allah'ı, kıymetler nizamında okjektivite unsuru diye düşünmeliyiz — geniş mâna çerçevesi... Allah, kâinatın hakkaniyet ihtiyacıdır... Normal aklî

hayatın kanunudur. Profesör Hocking'e göre, Allah kıymet taşıran bütünlük sembolüdür, ve insana değer ve sevilme hasiyetini bahşeder. Allah kâinatta iyiliğin özü, hayatın gayesidir, dünyanm nüvesinde maksadın mevcudiyetidir. İşte size, olgun ve yeni bir Allah tefsiri.

Başka bir olgun Allah mefhumunu Prof. Mordecai Kaplan'ın yazılarında görürüz. Prof. Kaplan, Allah'tan çok derin sözlerle bahseden büyük bir Musevî ilâhiyatçısıdır. Ona göre Allah'a iman, esasında hayatın doğuştan değerliliğine inanmaktır. İnsanın kurtuluşu yolundaki bütün engellere rağmen, dünyada Allah'ı tanımamıza yardım edecek kâfi kuvvetler bulunduğunu anladığımız zaman Allah'ı gerçekten hayat tecrübemize almış oluyoruz, Kaplan, imanını şu sözlerle ifade ediyor:

TABİATIN HAYATI ALLAH

Allah,

Mekânın dipsiz derinliklerine,

Zamanın namütenahiliklerine uzanan

Birliktir.

Biz bu derinlikleri ve nâmütenahilikleri

Birbirine düşünce ile bağlarız,

O ise fiilen bağlar.

O, yıldız ve seyyarelerin asıl cevherinde,

Şu yaşadığımız zemin

Ve içinde bulunan her şeydeki

Aynılıktır.

Her mevcudun birliği o,

Her müteharrik nesnenin bir kararda olması odur.

O, her şeyin âhengidir,

Ve onların birbirine müessirliğinin tarzıdır.

Allah hayatın sırrıdır.

Camit maddeye

Ilca ve gaye zerkederek

Alevlendirir.

Cansız maddenin heyetini değiştiren,

Daima yükselen varlık ülkelerine atlıyarak,

Kor ateş halinde düşünüş şekline girinceye kadar

Parlak his ateşine nur saçan

Yaratıcı alevdir O.

Allah,

Yalnızlık, aciz, bozgunluk

Ve ölüm korkularını, kuvvetiyle yendiğimiz

İmandır.

Allah,

Günah, elem ve ümitsizliğin,

Bir ışık oku gibi

Karanlık uçurumlarını delen

Ümittedir.

Allah,

Yaratıcı, koruyucu, affedici

Sevgidir.

İnsan eseri olan kaosun üzerinde

Derin düşünür ek,

Daimî haksızlıklarını altüst eden

Yeni ve daha iyi bir dünyanın

Şekle sığmaz başlangıçlarını

Uyandırıp hayat veren

O Ruhtur.

Allah, kendini tabiatte ve insan tabiatinde, alâkaların şebekesinde, kötülüğün yok edilip iyiliğin muzaffer olduğu sayısız hallerde ve iş sahalarında izhar eden, kurtuluş Kudretidir; ben buna inanıyorum. Allah inkişafın icabatından olan elem içinde, keder tohumunda, düşünüş füsununda, insanlarla yıldızlan birbirine bağlıyan bütün tamamlama ve başarı nizamlarının içindedir.

AMERİKA İÇÎN YENİ BİR ALLAH MEFHUMU

Yeni bir Allah mefhumuna ulaşmamız, samimî bir inkişâf ve olgunluğa erişmemize bağlıdır. İktisat, infiratçılık ve millî hâkimiyet halkındaki eski fikirlerimizden vazgeçmemiz lâzım geldiğini anladığımız şu devirde yeni bir Allah mefhumuna, Amerika'nın demokrasi sahasındaki tecrübe ve kültürünü inikâs ettirecek bir mefhuma muhtacız. Amerika'nın İlmî ve felsefî düşünüşte en ileri gitmiş adamları, (meselâ, Whitehead ve Compton) şu fikirde birleşiyorlar: Allah bizim iş arkadaşlığımızı isteyen, ve daha iyi dünyayı yaratacak bir istihalenin inkişafında insan oğullarının kendisine olgun yardımcılar olmasını bekliyen büyük Kudrettir.

Bu fikir Musevî ananelerinde vardı; fakat insanlar hür ve âdil olmayan bir kültür içinde yaşadıkları müddetçe bu fikir çok derine gidemiyordu. Günlük hayatları insanlara başkalarının kölesi ve kulu olduklarını gösterirken, hisleri Allah'la iş arkadaşı olduklarını nasıl

söyleyebilirdi? Ben şu kehanette bulunuyorum ki, insan ırkı asıl kendi hakikî sıfatını, yâni, Allah'ın müstakil ve zarurî iş ortağı olduğunu ilk defa bizim memleketimizin demokrasi sahasındaki tecrübesinden öğrenecektir.

Teknolojik demokrasi asrına kadar, insan ırkının hikâyesi, gerçekten istiklâlsizlik, ve aciz hikâyesi olmuştur. Fakirlik ve hastalık karşısında, cebir ve zulümle otokrasi karşısında daima aciz duymuş ve teslimiyetle baş eğmişlerdir. İnsanlar belki dilleriyle Allah'ın kendilerini iş arkadaşı olarak istediğini söylemişlerdir; fakat hayat onlara insanların bile iş arkadaşı olarak kendilerine muhtaç olmadıklarını gösterirken, bu hakikati yürekten duyamazlardı. Meselâ on beşinci asırda İtalyan köylüsü, ataları asırlardan beri ayni toprağı işlediği, ayni kilisenin efradı oldukları halde, ayni cehalet içinde fakirlik ve hastalıkla mücadele etmiş ve yaşamak için kendi derebeyinin iyi niyetine kalmıştır; bu köylü, hür bir Amerikalının kendi yeni kültüründen yaratabileceği Allah mefhumunu kavrayamaz.

Diyorum ki, Allah mefhumumuzu hayatın yeni realiteyle hemâhenk hale getirmemizi icap ettirecek zaman gelmektedir. Amerika, Avrupa'dan farklıdır. Avrupa'da büyük bir kudret karşısında itaat ve inkıyat zihniyeti hâkim olmuştur. Amerika'da ise, antropolog Mead'in işaret ettiği veçhile kendi kendine güvenme, her neslin evvelkinden daha ileri gitmesi, dünya işlerinde daha muvaffakiyetli olması zihniyeti hâkim olmuştur. Dindeki büyük müşküllerimizden birisi de, Avrupa kültüründe hâkim olan zihniyeti, Allah'la olan alâkamızı aciz, yoksulluk motifi içindeki zihniyeti devam ettirmiş olmamızdır. İnsanın hiçliğini ve Allah'ın her şeye kadir sıfatını ileri süren,

ve insan kuvvetlerim tamamen inkâr edip sadece onun kudretlerini senâ eden din, belki birçok Avrupalının ihtiyaçlarına uygun gelmiştir; halbuki bu, Amerikalının gittikçe artan kendine güvenme hissini tatmin edemez.

Amerika'nın fazla dindar olmamasının sebeplerinden biri de belki, şimdiki hayatımızla ahenkli olmayan bir Allah mefhumunu muhafaza etmek istememizdir. Biz Amerikalıların, Avrupa ve şark dinlerinde çok rastgelinen aciz ve bağlılık hissinden çok az hissemiz vardır. Fethedilmesi lâzımgelen bir kıta ile gerçeklendirmek istediğimiz birçok hülyalarımız olmuştur. Amerika, tabiati fethetmek işinin hiç bir hududu olmadığını düşünmüştür. İçinde pek az baba kompleksi olan bir medeniyet; öyle bir medeniyet ki, daima ferdi teşebbüsü ve başarılarında babayı geçmeyi meziyet bilmiş — böyle bir kültür, mütehakkim bir babaya inkıyadı gittikçe daha güç bulacaktır.

Burada Amerika'da, yeni bir Allah mefhumu yaratmak fırsatı vardır; kendilerine güvenmiş yiğit ve pekyürekli sosyal öncülerin yarattıkları eserlerde akis bulan bir Allah; teslimiyet esasına değil, hayata ve hayat Allah'ına yeni bir itimadın doğuşuna istinat eden bir din... Kendimizi, Allah'ın mes'ul bir iş ortağı telâkki etmeğe başlıyabiliriz. Dualarımızda ve dinî öğretimimizde, günlük hayatın realitelerine ruhanî bakımdan yetişmeliyiz. Her kültür kendi Allah mefhumunu yaratmalıdır, yıpranmış ve geçmiş ananelere tutunmamalıdır, diyecek cesareti göstermeliyiz. Avrupa ve Asya pek çok kereler bağlılığa (dependence) ehemmiyet vermiştir; Amerika bağımsızlık ve birbirine bağlılık fikrini kuvvetlendirmelidir. Amerika, Allah mefhumuna aciz hissi yoluyla değil, itimat ve güvenlik hissi yoluyla erişmelidir. Amerika, Allah'ını mağlûbiyet içinde değil, sosyal zaferde bulacaktır; Allah'ını, esasında mistik teslimiyet vasıtasiyle değil, pratik ahlâkî faaliyette arayacaktır. Müstakbel din, ilk defa olarak,

bir ortaklık dini olacak; bu dinde insanlar, Allah'ın kendilerine ihtiyacı olduğunu söylemekle kalmıyacak, hissedeceklerdir.

Asrımız için psikolojik olgun Allah mefhumu, her günlük tecrübelerimizi ilâhiyat formüllerinden ayıran ruhanî ve kültürel ağır gidişe nihayet vermelidir. İnsanlar, çok kere Allah'a derebeyi veya hükümdar evsafı vermekle haksızlık ediyorlar. Şu harp sonu dünyasında kurulacak olan demokrat toplulukta derebeyi evsafını haiz bir Allah mefhumu yersiz olur. Hem kilise, hem de havra eğer isterlerse, işbirliği talep eden bir Allah'a imanı telkin etmek suretiyle, her yerdeki insanlara, insan hürriyetini tehdit eden ekonomik ve politik esarete karşı gelmelerine yardım edebilirler. Judaizm'e göre Allah kendi evlâtlarının daima yaratıcı iş arkadaşları olmalarını istemiştir; fakat ancak demokrasinin galip gelme ihtimali bulunduğu şu devirde biz insanlar, onun işbirliği için olan ezelî arzusunu anlayabiliriz.

Biz insan oğulları ancak, Allah'ı kat'î ve nihaî surette bilmeğe muktedir olamayacağımızı kabul edersek, Allah mefhumunda psikolojik bakımdan olgunlaşmış oluruz. Akıllanınız, bir yaz gecesinde pırıldayan ateşböcekleri gibi parça parça ışık veren şualardır. Bunların arasıra verdiği ışık vasıtasıyla karanlıklar içinde harikulâde İçtimaî başarı zirveleri görürüz; o zirveler ki, hâlâ şu genç insan neslinin huzursuz ayaklarına açıktır. Burada İlâhî kudret, hayat imkânı, nizam ve akıl veren zeminde, ve insanın doymak bilmeyen ahlâkî açlığı ve susuzluğundadır. O insan ki, hiç bir zaman zulmü tabiî olarak, mağlûbiyeti kaçınılmaz bir akıbet ve cemiyeti ıslah olmaz diye kabul edememiştir. O kozmik gecede, Allah, o Büyük Gayret yıldızı, ve insan oğulları daha ufak yıldızlar, bütün ebediyet boyunca sönmeyeceklerdir; din bu imanımızı muhafazada yardımcımız olabilir.

DÎN VE PSİKOLOJİ HANGİ NOKTALARDA AYRILIYOR VE HANGİLERİNDE BİRLEŞİ YOR?

Kavga ve hızlı hareket temposu ile karmakarışık olmuş bir dünya içinde hüzünle çarpan, imana susamış kalb artık, «İnsan neye inansın?» diye sormaz olmuştur. Mesele o derecede muazzam ve naziktir ki, sade akıl idrâkinin çok üstüne çakmıştır; bizim aradığımız bir amentü veya umde değil, cenkte bizi tutacak olan bir realitedir. Mümkünse, etrafında benliğimizi bütünleyecek bir varlığın cevherini, şahsiyet ve karakterin durmadan yükü ağırlaşan ipliklerini üzerinde sarabileceğimiz bir armatür bulmak istiyoruz.
Bu iç cevher, — eğer ruh, âsap, fikir ve bedenimizi tutacaksa — kuvvetin mümkün, ve muhtemel bütün unsurlarını ihtiva eden bir maden halitası olmalıdır. Zayıf veya sahte bir madeni kabul etmekle, etrafımızda bulunan acı, muvaffakıyetsizlik, hattâ yıkımın bir kısmını üzerimize davet etmiş oluruz. Yok, eğer bir yolla, benliğimizin cevherinin içine, bugün insan için hazır duran vakarlı ve şerefli kuvvetleri karıştırabilirsek, insandan üstün bir sâfiyet ve bozulmaz bir iç sükûnu nasibimiz olabilir.

Bu bozulmaz erime ameliyesinin unsurları şimdi meydana konmuş olan din ve psikiyatrinin müşterek hakikatleri içinde erişebileceğimiz vaziyettedir. Bu hakikatler birbirlerini ne güzel destekliyor ve genişletiyor! Her ikisi de hayatın saklı realiteleriyle alâkalıdırlar. Psikiyatrinin dini nasıl delillerle ispat ettiğini gördük; diğer taraftan

din de psikiyatrinin keşiflerini yükseltiyor ve bütün kâinata şâmil bir hale getiriyor. Bu birbirini karşılıklı surette tamamlayan realite safhalarını en iyi bilenlere, psikiyatri ile din, ikiz zaviyeler gibi görünür, hasta vc şaşkınlığa düşmüş adamları yukarı kaldırmak üzere birlikte eğilen ikiz zaviyeler.

Ne yazık ki birçok kimseler — malûmatları eksik veya kısmı olan kimseler — insan kurtuluşu şartları üzerinde din ile psikiyatrinin birleşebilmeleri fikri karşısında ya duraklar, yahut da korku ile geri çekilirler. Dinciler, psikiyatriden şüphe eder, diğer taraftan psikiyatri de çok kere dini hor görür veya müsamahasız davranır. Psikiyatrinin ilerlemesine çok zıt olan ve hiç bir zaman yumuşamamağa karar vermiş bazı dinî şahsiyetler vardır. Bazen şu vaziyeti alırlar: **Dini, beşerî hakikatin başka disiplinlerine götürmeğe teşebbüs etmek, dinin sâfiyetini bozar ve Allah düşüncesini günlük işlerle meşgul dünya adamlarının günahlı ellerine vermek olur. Ruhu bu suretle izah edenler hayatı kompartımanlara ayırmış olur ve insan ruhuna birlik değil, ayrılık getirirler.**

İsrail peygamberleri, dini hiç bir zaman böyle dar ve sıkı şartlar içinde görmüş olamazlar. Onlar için Allah mefhumu, hayatın iyiliği için hudutsuz alâka, ve o hayat içinde bütün beşerî ve sosyal şeylerin tamamlanmasıdır. İbranî ananesinde büyük filozoflar — başka din ananelerindekiler bir yana — fennin ve metafiziğin faydalı nüfuzu nazarını korku ile değil, sevinçle karşılamışlardır. Philo, Eflâtun'dan neler almıştır; Maimonides ile Aaron Ben Elijah Aristo'ya çok minnettarlar. Bütün garp dini Galileo'nun ve Newton'un kozmik keşiflerinden olduğu kadar Darwin ve Huxley'nin biyolojik keşiflerinden çok faydalanmışdır. Başlangıçta fencilere sanki Allah'ın mabedini yıkmağa uğraşan duygusuz «Vandal» lar imiş gibi hücum etmiş olan ilâhiyat, bir gün fen adamının işinde Allah'ın tezahür ettiğini görmüş, birçok fencileri, kendilerini Kudsülâkdest [Tevratta en iç kısım.] hakkında daha derin hakikatleri araştırmağa vakfetmiş muhterem işçiler olarak tanımıştı.

Bu mesele üzerinde belki mizaç icabı farklardan kurtulamayız. Bazı insanlar tabiatleri icabı, dinin ancak «Tamamen Başka Varlık» la olan mistik tecrübeye münhasır kalmasını isterler. Fakat Allah'ı kurtuluş kaynağı olarak gören başka kimseler dini, hayatın ön plânı halinde, yâni bütün ahlâkî sosyal vazifeleriyle birlikte insanla alâkadar olmadıkça eksik veya çekilmez derecede mahdut telâkki ederler. Böyle düşünenlerimiz için, Allah'la alâka sadece ebedî «Sen» de kaybolmak değildir; bilâkis bu alâka bize, her günlük işleriyle dünyaya dönüp elimizdeki bütün kuvvetlerle onu kudsîleştirmemizi emreder. Bu kudsîlik muhakkak ki, beşeriyetin düşe kalka gittiği uzun yolda bulduğu bütün vasıtaları — tabiî ve sosyal ilim âletleri, felsefenin keskin ağızlı kılıcım — kullanmayı icap ettirir; şimdi bunlara psikolojinin şifa verici âletleri de ilâve olunmuştur.

Birçok dincilerin yüreğinde bir korku var; bu fenni teknikler dine gölge salar, hattâ belki de dinin tarihî fonksiyonlarını da yutar, diye endişe ediyorlar. Dünya, fennin genişlemesinden dolayı din sahasının küçüldüğüne tekrar tekrar şahit olmuştur. Meselâ, insanlar vaktiyle yağmur duasına çıkarlardı. Şimdi ise sulama işleri için Tarım Bakanlığına başvuruyorlar. İnsan oğulları vaktiyle fakirlikten kurtulmak için Allah'a dua ederlerdi; şimdiki asırda ise insanlar dünyaya bolluk getirmek için teknik, sınaî ve ekonomik vasıtalara başvuruyorlar. Şu halde duyulan şu korkuyu anlamak kabildir: Psikoterapi ile ruhları tedavi kabiliyeti, dinî tesirin sahasını daha da fazla küçültecek, din, kurtuluş ve Marx'a, Freud ve Einstein'e yönelen bir asırda bir fosil kabilinden olacaktır.

Birçok dincilerin dinamik psikolojiye karşı durmaları korku ve yanlış anlayışla doludur. Meselâ, içlerinde şu şüphe vardır: Psikoloji bütün beşerî ideal ve ahlâkî kıymetlerimizi tahlil edecek, bunların peşine çocuksu kompleksler veya çocuklukta hissedilen fobiler diyecek. Halbuki hakikat şudur: Psikoloji, bizim korku, şaşkınlık ve nefretlerimizin çocukluğa ait

hallerini kaldıracak, ve istikbali bina etmek üzere bizde kuvvetli ve olgun olan her şeyi yerinde bırakacaktır.

Şu da inkâr edilemez ki, büyük psikiyatri öncülerinden bazıları dine muhaliftirler. Freud'ün dine karşı takındığı menfî tavır biraz kendisinin alâkasız fennî mizacı, biraz yaşadığı asrın aşırı rasyonalizmi inikâs ettiren bir ayna olması, biraz da, kendisinin öncülük kabilinden olan araştırmalarına karşı teşkilâtı dinin gösterdiği müsamahasızlık yüzünden duyduğu acı hislerin neticesidir. Freud ve müritlerinden bazılarının da tarafgir temayülleri vardı; fakat bu mânevî garaz onların kendi şahsiyetlerinin icabıdır ve insan tabiati hakkındaki keşiflerinin faydalarını hiç bir suretle eksiltmez. Hakikaten Freud'ün birçok muhterem müritleri bugün onun birtakım menfî felsefî ve metafizik buluşlarını reddetmektedirler. Şu muhakkak ki, bir avuç mutaassıplar yüzünden bütün dini nasıl itham edemezsek, öylece de birtakım şarlatanlar sebebinden psikiyatriyi de itham edemeyiz. Psikiyatriden bahsederken, bunun en kabiliyetli ve salâhiyetti mümessillerini, ve arasıra vâki olan çarpıklıklarını, aşın ipotezlerini veya spekülâsyonları değil, yüce denenmiş hakikatlerini anlatıyoruz. Bunun gibi, dinin de en dirayetli adamlarını ve evliyaları gözönünde bulundurarak facialı çarpıklıklarını, müsamahasızlıklarını, ve garazlarını değil, iyice denenmiş, derin ahlâkî ve ruhanî kanun ve usullerini anlatmalıyız.

Psikiyatri dinin yerini ahr veya mânevî sahayı körletir, korkusu tamamiyle yersizdir; buna hiç bir suretle ihtimal verilemez. Psikiyatri nüfuzu bazen herkese faydalı olmakla beraber, buna esas itibariyle anormal ve nörotik hallerde ihtiyaç görülür. Psikiyatrinin başlıca gayesi, mizaçlarını hayata uyduramamış insanları tedavi etmektir. Diğer taraftan din, mizaçları hayata uydurmak cihetinden her sınıf ve derecede insanlarla alâkadardır. Dinin baş gayelerinden biri, normal insanların hayatına bütünlük ve saadet getirmek, iyi bir hayat için çok muhtaç oldukları cesaret, kuvvet, metanet ve vakan vermektir ; bu gaye ise, psikiyatri hedeflerine ne zıttır, ne de o hedeflerin tehdidine mâruzdur. Göz ilmi normal görüş hassasına nasıl rakip olamazsa, psikoloji de dinin rakibi addedilemez.

Psikiloji din yerini alır, korkusu esassızdır; bunlar birçok noktalarda birleşmekle beraber, hem mahiyet, hem de gaye itibariyle çok ayrıdırlar. Şu noktanın iyice anlaşılması lâzımdır: Psikiyatri ve psikoloji ahlâkî muhakemelerle ilişiği olmayan İlmî disiplinlerdir; din ise, mutlaka ahlâkî mefhumlar sahasında yaşar. Psikoterapi ahlâkî işlerde tamamiyle bitaraf mevki alır ve hayatın topyekûn mânası hakkında «kıymet takdiri» ne kalkışınca kendi hudutları dışına çıkmış olur. Diğer taraftan din, erkek ve kadınlara, Allah'ın plânındaki yerleri hakkında bir perspektif vermediği zaman vazifesini yapmamış olur,

Profesör Hocking'in dediği gibi, psikiyatri, insan felâketini ve hissî çarpıklıkları yok etmeyi hedef tutar. Tedavi usulünde objektif ve rasyonel olmaktan istifade eder. Çok kereler, aşın suç hislerini ve yıkıcı şeküde kendini hor görme hislerini giderir, ve şu hakikati gözönüne kor: «Yıkıcı sır tutma denilen bir şey vardır, insan bir türlü içini dökemez; bu ise içini yakıcı bir ateş halini alır.» Fakat bütün muhteşem muvaffakiyetleriyle beraber, psikiyatri, insan oğlunun, Allah'ın zatı ve kâinatın güvenilir mahiyeti hakkında da haricî endişelerine dair söz söylemeğe salâhiyettar değildir. «Dünyanın, ümit ve huzuru haklı çıkaran bir mahiyeti» vardır, diye insanı temin etmek ancak ve ancak dinin işidir.

Ve nihayet, kâinata ve ebediyete şâmil mânanın daha büyük resmim din yapmakla mükelleftir. Psikiyatri tabiî olarak, varlığın geçici, mahdut ve kısmî safhalarında çalışır.

Nihayetsizliği ve hayatın topyekûn mânasını ve gaye ve kemalin daha geniş bir çerçevesine alâkasını insana ancak din bildirebilir.

Şu kadar var ki din, insanın emel ve iştiyak hayatında kendi yerini sıkı tutması, ve haklı olarak ahlâk ve gaye tahtından vazgeçmemesi çok lüzumlu olmakla beraber, iyi hayatı temin etmek yolunda lâboratuvar tekniğinden gelebilen yardımı da memnuniyetle kabul etmelidir.

Mâbedin dünyaya verecek eşsiz bir yardım hissesi bulunması, büyük bir müttefik olan psikoloji kliniğinin yardım için uzanan elini reddetmesini icap ettirmez. Bilâkis içi bölünmüş hisler içinde inleyen her insan ruhuna yardım edebilecek psikolojik anlayışa sevinmelidir. Böyle bir ruh bütünlüğüne erişip şifa bulunca, ömründe ilk defa marazî hallerden kurtulmuş olarak, yaratıcı bir din tecrübesine iştirâk etmek üzere serbest kalmış olur.

Dinamik psikolojinin mahdutluğunu daima gözönünde bulundurmalıyız, insanları hayalî korkulardan kurtarabilir, fakat onları hiç bir zaman birer melek yapamaz. Onlara saadetlerini de garanti etmez; onların sadece ıstıraplarını hafifletir. Psikoloji, bilir ki, biraz ıstırap, hoşnutsuzluk ve mücadele, bu mahdut beşer cinsinin tabiatinin icabıdır. Bu ıstırabın miktarını eksiltmeye çalışır, ayni zamanda bilir ki, insan insan oldukça birtakım güçlükler olduğu gibi kalacaktır. Bilir ki, onun elinden gelen ancak iyi hayat için zemin hazırlamaktır; ve kendiliğinden iyiliği garanti edemez. Böyle bir garantiyi ancak din ve dinin zorlayıcı kudreti bulunan gayeleri verebilir.

Psikoloji beşer kötülüklerine umumî bir derman değildir. Çok kereler, beşer sefaletinin sosyal kaynaklarını, harbleri ve yoksulluğu da nazarı itibara almaz. Her derde devâ değildir (hiç bir zaman böyle bir iddiada bulunmamıştır), fakat geçmiş birkaç asrın kozmolojik ve biyolojik nüfuzu nazarları, bugünün olgun dini için nasıl zarurî olmuşsa, psikolojinin temin ettiği malûmat ve vukuf da yarının dini için değerli olacaktır.

Hayır, psikoloji dinin yerini asla alamayacaktır; biyoloji veya fizik dinin yerini ne kadar aldıysa bugünün psikolojisi de ancak o kadar alabilir. Fakat psikolojinin temin etmiş olduğu malûmat bu asrın dinine, ferdî ve sosyal sıhhat kanunları hakkında yeni bir hikmet ve idrâk kabiliyeti verebilir. Şahıslar arasındaki müşterek alâkalar sahasında, psikiyatrist kliniğinin keşifleri, din, beşer hareketlerinde yeni disiplin koymak, benliğe, insan topluluğuna ve kâinata ulaştırıcı yeni yollan müeyyidelerle tasdik etmek yolunda ilham vermelidir.

îyi hayatı elde etmek için, insanlar kendi kendilerine ve umumiyetle beşer tabiatine inanmalı, hal ve kabiliyetlerinin pluralizmini kabul etmeli, gurur tehlikesini yeni bir mânada anlamalı, kendi benliklerine benzetecek ideal beşerî şahsiyetlere malik olmalı, ve iç huzuruna ve sosyal kurtuluşa erişmek uğrunda akıl kadar hissin de lüzumlu olduğunu idrâk etmelidirler. Bu noktaların her birinde, — beşer tabiati, gurur günahı, karakterin inkişafında kahramanın asıl rolü, hissin meşruiyeti — din, zamanımızın en iyi psikiyatrik kliniklerinden değerli yardım görebilir, ve milyonlarca normal erkek ve kadına, kendi psikik ve ahlâkî ihtiyaç ve vazifeleri hakkında esaslı yeni hakikatler öğretilmesi yolunda müessir olabilir.

PSİKİYATRININ DİNE İLÂVE ETTİĞİ BAZI HAKİKATLER

Dikkate lâyık bir keyfiyete şahit oluyoruz. Garp dini, insanoğlu hakkında ıslah olmaz bir günahkâr — mâbut kanını ihtiva etmeğe liyakati olmayan kirli ve kapkara bir kap — diye hüküm vermek yolunda büyük enerji ve çok zaman sarf ederken, psikiyatri, beşer imkânları hakkında tamamen iyimser bir vaziyet almaktadır. Bu nasıl olabilir? insan oğlunun bütün

zayıflıklarını — tahlil odalarında meydana çıkan türlü kötülük ve çirkinliklerini — bildiği halde psikiyatri bu ayni insan oğlunun daha iyi benliğinin müdafii nasıl olabiliyor? Hem de bunu, ilâhiyat sahasındaki en nüfuzlu seslerin insan oğlunu, kendi eliyle kazmış olduğu çukura, oradan ancak Allah'ın insana lâyık olmadığı halde ihsan ettiği lütuf ve inayetin kurtarabileceği bir çukura düşmeğe mahkûm etmiş olduğu bir zamanda....

Bir mucize de olsa, şu bir hakikattir ki, psikiyatri insan esasında iyidir ve şereflidir, diye ısrar eder. Geçenlerde bir psikiyatrist kadın ahbabım bana beşer tabiati hakkmdaki görüşlerini anlatıyordu. Onu büyük bir sevinç ve zevkle dinledim. Dedi ki: «Ben insanlara inanıyorum. Onları tahlil ettikçe, onların bilkuvve ne iyi insanlar olduğunu anlıyorum.» Ben bir dakika için sanki buna muhalifmişim gibi, dedim ki: **«Peki, tımarhanelerimiz delilerle tıklım tıklım dolu, fıkara mahallelerimiz cânilerle, 'mahkemelerimiz boşanma dâvalarıyla dolu, daha bunlar gibi neler var. Bunları nasıl izah ediyorsunuz?»**

Bir hâkimde veya bir papazda çok nadiren gördüğüm tatlı bir tavırla cevap verdi: «Hayatta nâhoş şeylerin gürültüsü, yaygarası o kadar çoktur ki, iyiliğin sessiz işleyişini unutturur. Kötülük saldırgandır, şahlanmış bir canavar gibidir; halbuki iyilik sessiz ve gösterişsizdir. Yer çekimi kaidesi gibi sabittir, karşı konulmaz bir kuvveti vardır, ve sessizdir. Kin ve nefret kasırgalarının gürültüsünden kulakları ağırlaşmış olan bizler, sessizce kabaran sevgi, sadakat ve merhamet dalgalarını unuturuz; insan gemisini emniyetle limana ulaştıran o dalgalardır.» Bu müzakerede hazır bulunan iki meşhur meslekdaşı da, insan hakkındaki bu ümitli yol fikrine iştirâk ettiler. Benim ruhani meslekdaşlarımdan bazılan da hayatın marazî taraflarını tebarüz ettirmekten vazgeçip, bu analizcinin defterinden bir sahife alsalar çok iyi olur.

Hususî müdafaaları bir yana bırakalım; bu asırda insan oğlunun hasta olduğu inkâr kabul etmez bir hakikattir. Hastalığı onu çok muztarip ediyor, ve gönlünü büyük korku ve acı ile dolduruyor. Bazen hastalığı iyi olacak mı, olmıyacak mı diye şüphe ediyor. Şu muhakkak ki, durmadan onun kötü temayüllerini sayarak benliğine olan güvenini zehirlemekle hasta iyi olamaz. Teoloji, medeniyetimize ve bu medeniyetin içindeki huzursuzlukları kaldırmak yolunda esaslı hizmette bulunacaksa, psikiyatri akıl ve mantığının daha müsamahalı kılığına girmelidir.

Bunu bir misalle izah edelim: Suçlu birtakım delikanlılara bir papazın verdiği vaiz veya öğütlerle Detroit şehri mütehassıslarından Dr. Fritz Redl'in tedbirli tedavisini karşılaştırın. Bu öncü psikolog, şehrin en perişan mahallelerinden, kalbleri katılaşmış bir delikanlılar grupu üzerindeki çalışmaları neticesinde bir mucize yaratmıştır. Nasıl mı? Çok basit... Her delikanlıya, o çocuğun, gerek şahsî, gerek cemiyetin bir ferdi sıfatiyle, tabiatindeki esas iyiliğe sarsılmaz surette inandığını göstermekle. Bu «çocuk grupunda» Dr. Redl'in hoşlanmadığı çok şeyler vardır. Bunu da onlara söyler. Meselâ, çocuklardan biri bir otomobil lâstiği aşırıyor. Dr. Redl ona: «Jimmy, bugün senin yaptığın iş hiç hoşumuza gitmedi: fakat seni seviyoruz,» diyor. Doktor biliyordu ki, Jimmy bir iç emniyetsizliğini tatmin etmek için bu işi yapmıştı; hekimin hedefi de, çocuğun nefsine hürmet hissini kuvvetleştirerek bu emniyetsizlik hissini gidermekti.

Psikiyatrik metodun öz çekirdeği budur; bu değerli teknikten istifade edemiyecek bir vâız veya ruhanî reis mevcut değildir. İnsan tabiati bilkuvve şerefÜ ve yiğittir, diye emniyet verici bir hissin şifa verici tesiri harb içinde yüzbaşı Grinker ile binbaşı Spiegel'in tecrübeleriyle sabit olmuştur. «Baskı Altında Adamlar» isimli eserleri, psikiyatristin beşer tabiatine olan

itimadı, insanların mânevi kuvvetlerine tesir etmek için ne kadar hayatîdir, bunu iyice gösteriyor. Harbde olsun, sulhta olsun, insana kalkan ve destek olan şey, kendisinin insan oğlunun iyiliğine ve cesaretine olan inancıdır. Bu inanç ise sâridir. Harbe gitmek üzere olan bir adama hiç kimse: «Sen kefarete liyakati olmayan zavallı bir günahkârsın,» demez. Şu halde neden garp dini ayni usulü günlük hayatta tatbik etsin? Bugün din, Tekvin kitabında ilk defa olarak ilân olunan ve klâsik Judaizmin daima ısrarla üzerinde durduğu o imanı, insan gerçekten Allah'ın suretine göre yaratılmıştır, imanını yeniden pekâlâ tasdik edebilir.

Şimdi dince üzerinde durulması lâzımgelen yeni bir hakikat de pluralizm hakikatidir. İnsan tek bir şahsiyet değildir. İnsan oğlu nefsinde birçok şahsiyetler taşır — mesut bir şahsiyet, korkmuş bir şahsiyet, öfkeli bir şahsiyet. İnsan oğlu, hayat tekerlekleri yol alırken içindeki küçük «egoların» birbirleriyle itişip kakıştığı bir otobüse benzer. Büyük filozof Saadia, iç âlemimizin pluralizmine [çoğulculuk] bundan bin sene evvel işaret etmişti. «İtikatlar ve

Doktrinler» adlı meşhur eserinin son bâbında iyi hayattan bahsediyor. Babın dışında, çeşitlilik ve çoğulluk tabiatin asıl esasıdır, insan oğlu da birçok organların ve şevki tabiîlerin kalitesidir, diyor, ve devam ediyor: iyi hayatı elde etmek istiyorsak, arzularımız ve alâkalarımız arasında bir demokrasi kurmalıyız, bunların birbirinin hüküm ve baskısı altına girmesine meydan vermemeliyiz. Mesut hayatta sevgi, yemek, maddî teminat akıl ve tedbir elde etmek için yer vardır, insanın hayat tecrübesinde pluralizme ihtiyaç olduğunu ispat için gözönünde iki canlı tasvir kokuyor. Sarı veya mavi gibi bir tek renk hem gözleri yorar, hem de ruh için yeknasaktır. Bir resim güzelliğini ancak birbiriyle karışmış renkler husule getirebilir. Bir tek noktanın yalnız bir tek tesiri vardır, âhenkten mahrumdur ve kulaklarımızı incitir. Âhenk ve melodi ancak muhtelif notaların karışması ile husule gelir. Eğer görüş ve ses dünyasında bu tenevvü zarurî ise, iyi hayat meydana getirmek işinde arzularımızın ve şevki tabiilerimizin işbirliği ile çalışan demokrasisine çok daha fazla lüzum vardır.

Bu eski filozof bugün bize, kendimizi basit şahsiyetler değil, kompleks şahsiyetler diye kabul zaruretini öğretiyor. Her insan, dereleri ve tepeleri, dağları ve uçurumları ile küçük bir memlekettir, insan dümdüz bir ova değildir. Beşer ruhunun arazisi son derecede çeşitlidir. Din bize öğretmelidir ki, ruhumuzun arazisinde birçok çöller ve bazı vâhâlar göreceğiz.

Hayatın kaçınılmaz bir pluralistik mahiyeti olduğunu anlamış olmak, kendimizi intizamsız bir kaos, prensipsiz, işlenmemiş bir toprak haMne getirmek demek değildir. Kendi hayatmı bir birlik örneği haline koymak her insana düşen bir vazifedir, fakat bu birlik daima farklı kısımların birliği, birçok çeşitli unsurların âhenkli surette birleşmesi olacaktır. Din, Eflâtun ile Aristo'nun binlerce sene evvel öğrettiği şu noktalar üzerinde durmalıdır: Iç adaleti daima nispet ve âhengin yaratılmasında bulunur, iyi hayat, korku, öfke, tecavüz ve sevgi ifratları arasında itidal noktasını bulmaktır. Muvaffakiyetli ferdî yaşayış, bu hasiyetlerin lâzımgelen derecede ifadesine bağlıdır.

Tabiatimizin bir ilcasına veya şevki tabiîsine ifrat derecede düşkünlük, iç huzurumuzun düşmanıdır. Ferdî yaratılışımızda menfî ve müspet birçok hasiyetlerin mevcudiyetini kabul etmeliyiz. Bunlardan bir teki aşırı derecede hâkim olmazsa, hepsinin bir arada, yaratıcı hayat malzemesini teşkil ettiğinden emin olabiliriz. Fazla çoğun ve fazla azın, ifratın ve tefritin arasındaki hattı fâsılı ayırt etmekle kendimize bir hayat örneği yapabiliriz; öyle bir hayat örneği ki, içinde pluralistik hislerimiz kendilerine düşen roller yapsın, korku ve nefret gibi menfî hisler, cesaret ve sevgi gibi müspet hislerin hükmü altına girsin.

Din, insana, iç hayatında pluralizm ve nispet hakikatini öğretmekle, değişmez ifratçılıktan sakınmasına yardım edebilir. Din insana öğretebilir ki, iftihar etmenin ve alçak gönüllü olmanın zamanı, başına buyruk olmanın ve başkasına bağlı olmanın zamanı, ayrı kalmanın ve başkasına bağlanmanın zamanı vardır.

Din ahlâkları, gurur günahı üzerinde ısrarla durur. Judaizm, zaptedilmeyen öfke ve katı gururun, her insanın hissî hayatında karşılaştığı büyük tehlikeler arasında olduğuna işaret eder. Bazen din reisleri: «öfkeye esir olan adam, kendine yabancı bir put yapar ve ona tapar,» dediler. Ve yine dediler ki: «Mağrur ruhla içi dolmuş olan her insan, putlara tapmış ve dinin esas prensiplerini inkâr etmiş olur.»

Dünyada meşru bir gurur vardır ki, kendini işçi, artist ve yaratıcı olan insanın yiğitçe teşebbüsünde ve kendine güvenen ferdiyetçiliğinde tezahür eder. Fakat bir de meşru olmayan bir gurur vardır ki, stoiklerin mutlak «kendine yeterlik» (self sufficiency) idealinde tezahür eder. Stoicism birçok şekilleriyle, sayısı çok erkek ve kadınları kendi tabiî hislerinden ve geçici zaaflarından utandırmak için pusu kurmuştur. Bu, büyük ahlâkî bir sistem olarak başladı, fakat sonunda birçok insan hayatlarının çarpık ve karışık yollara gitmesiyle neticelenmiştir. Garp kültüründe stoik idealinin gayesi insanları kuvvetli hale getirmekti. Halbuki pek çok kereler insanları sadece sertleştirmiştir. Bu idealin gayesi, talihin darbe ve galebelerine karşı insan tabiatinin nescini dayanıklı hale getirmekti. Halbuki, stoicizm fnlen, ekseriyetle insanları kibirli, insandan uzak, kendine güvenme mâbuduna tapan, ve sıcak İnsanî alâkalardan sanki bunlar zaaf ve inkıyad günahları imiş gibi kaçan mahlûklar yapar.

Aydınlanmış din, aşın stoik hayata cevaz vermemelidir, çünkü bu hayat mutlaka insanı his katılığına ve sahte gurura götürür. Bir insan ki, «Ben müşküllerimi daima içimde saklarım. Başkalarından yardım ummam, çünkü, bu korkaklık ve başkasına güvenmektir,» diye övünerek yaşar, böyle insan, kendine güvenen ufacık «ego» sunu kendine put yapmıştır, ve kendi kudretinin mâbedinde tapınmaktadır. O «kendi kendine adam olmuş» bir insandır, ve hali Ring Lardner'in şu sözlerine uygundur: «Ben ne zaman kendi kendime adam olmuş birini görürsem, elinden ne kötü bir iş çıktığını da görüyorum.»

Şu muhakkak ki, hayatın muayyen birtakım sahalarında istiklâlimizi korumak ihtiyacındayız. Bu çok yorucu ve meydan okuyucu dünyada pasif değil, aktif olmamız lâzımdır. Ayni zamanda, kendimize yeterliğimizi de put yapıp ona ın bağlamak normaldir ve akıl kândır; zaten çok iyi biliriz ki, onlar da icap ettiği zaman bizim kabiliyet ve kuvvetlerimize güvenecekler. Bazen zaafımızı kabul ve başkalarından kuvvet almak kibrimize dokunmasın. Müşterek beşerî müşkül ve korkularımızı insafsızca hapsetmek bizi ya katılaştırır, ya da hasta eder. Gurur günahından, kendine yeterliğe tapınmaktan bizi kurtaracak olan tek çare bu güçlükleri dostlarımızla paylaşmaktır.

Son psikoloji keşifleri «beşer symbiosis» nin normal olduğu noktası üzerinde durur; bu daha basit tâbiriyle, hayatlarımızın etrafımızdakilerin hayatları ile karışmasıdır. Bu, bir stoik lâkaydîsiyle kendi ayağımızın üstünde dimdik duramadığımız takdirde olgun değiliz iddiasında bulunan ilk Freud nazariyesini çok isabetli olarak düzeltiyor.

Meşhur Amerikalı filozof Charles Morris: «Uygun bağsızlıkların ve uygun bağlılıkların» lüzumunu anlatıyor. Bağsızlık (detachment) demekle hayattan kaçışı kasdetmiyorum, bilâkis Spinoza'nın dediği gibi: «Eşyaya ebediyet cihetinden bakarak» mâkul bir perspektif elde etmek lâzımdır, diyorum. Bu bağsızlık şu keyfiyetleri idrâk etmemize yardım eder: Bizden

daha büyük ve daha ehemmiyetli bir dünyaya gelmiş bulunuyoruz; uçsuz bucaksız bir denizde birer damlayız; İlâhî yağmur ve çiğin harikulade şekilde imbikten geçmiş birer katrasıyız; ilelebet bâki kalmıyacağız; kıymeti biçilmez bütün değerlerimiz zamanın insafına kalmıştır; hem tecrübe kesafeti, hem de daimî beka bizim nasibimiz değildir.

Bağsızlıktan maksadım, kendi halimize gülebilmek, narin ve zayıf halimizle basit bir âşinalık, ve tanıdığımız dakikada kayboluveren huysuz öfkelerimize, şapkaya hafifçe bir dokunuşla selâm vermek. Bağsızlıkla, kendi ferdî hayatımızı daha büyük zaman ve ebediyet nizamı içinde görmeyi; hayatın bizi içine attığı ıstırap ve bozgunluğun önceden dilimizle tadına bakmak, ve bu suretle tadına bakmakla bozgunluk kâsesinin acılığını biraz azaltmayı demek istiyorum. insan oğlunun, hem kendi zaferlerini, hem de felâketlerini küçültmek hasiyeti vardır. Daha büyük bir kalb huzuruna erişebilmemiz için; bu hasiyetten âzamî istifade edelim.

Yalnız kendi şahsî hayatımızda değil, beşeriyet hayatında da kısa vadeli kıymetler yerine uzun müddetli kıymetlerde yaşamak kabiliyetinde olmalıyız. Ve bilmeliyiz ki, medeniyet, ekseriyetle tahminimizden çok fazla dayanıklı bir fidandır. Bu fidan yeryüzüne yayılmış dal budak salmıştır; bazen bir harp patlayıp samyeli gibi bazı filizlerini kurutsa da, o, başka iklim ve zamanlarda tomurcuklanır, çiçek açar ve meyva verir. Ateş ve dolu yağdıran bir asırda yaşamış olan bizler, ayaklarımızın altında doğmakta olan yeni hayatı duyamıyacak kadar hislerimiz uyuşmuş, kanlı ufkun arkasında saklı bulunan yeni günün doğuşunu göremiyecek kadar gözlerimiz perdelenmiştir. Bizim yok olmamızla hayat yok olmaz; biz ölünce dünya ölmez. Kültür, ne bizim neslimizle ne asrımızla beraber geçer. Ancak, bizden sonra yaşıyacak olan kültüre elimizden gelen en büyük yardım hissesini vermek azmiyle ve hiç bir zaman tanımıyacağımız adamların ve içinde yaşayamayacağımız asırların muzafferiyeti için yaşayabiliriz.

Bu da olgunluk mânevi olgunluktur. Bizim için yaşamış ve ölmüş ve ölümleriyle şu tezatlarla dolu dünyamızı meydana getirmiş olan azizlerin, şehitlerin ve kahramalarm vârisleri olduğumuz gibi, nasıl olacağı evvelden tayin olunamıyan yaratıcı ve emel ve şevkle dolu bir beşer cemiyetinin, henüz müstakbelin bağrında saklı bulunan bir cemiyetin ecdadıyız.

BİZE KAHRAMANLAR VERİN

Asrın psikolojik tecrübesinin açığa çıkardığı bir hakikate göre insanın, taklit edilecek bir ideali, ardından gidilecek bir kahramanı olmazsa tam bir iç emniyetine ve tamamlığına erişemez. İnsan oğlu hayatın maddî zaruretlerinin bir çoğundan mahrum halde daha kolay yaşar da, ideal bir dostluk ve arkadaşlık mahrumiyeti içinde çok güç yaşar. Harpte toplama kamplarında, birbirine ait olmaktan ve aralarında yiğit bir fedaiye tâbi olmaktan mahrum edilince insanların mânevî kuvvetleri kırılıp mahvoldular. Diğer taraftan, maddî ihtiyaçlardan mahrum oldukları halde, gözleri önünde ideal bir şahıs veya örnek bulundurabildikleri görülmüştür. Anna Freud'ün «Harp ve Çocuklar» adlı eserini okuyun ve görün «yıldırım harbi» kurbanlarının en genç olanları, tutunacak canlı bir el bulunduğu zaman enkaz ve taş toprak arasında mânevî kuvvetlerini nasıl muhafaza ettiler.

Madde, dünyanın en ehemmiyetli şeyi midir? Hayır! Dünyada en mühim şey idealdir! insana ilham verici kahramanların, fedailerin, azizlerin, mürebbilerin, liderlerin arkadaşlığı; insan başarısı için mevcudiyeti mutlak olan unsur budur. insan oğlu, başka insan şahsiyetlerinin, destekleyici akıl, dostluk ve şefkatleri olmadan yaşıyamaz. Hepimiz biliriz ki çocuk,

büyüklerin kuvvetine güvenmeden büyüyemez. Kâfi derecede henüz kabul edilmemiş hakikat ise, büyüklerin ruhunda bir ideal kahraman dost ihtiyacının hiç geçmemesidir. Bütün hayatımızı güvenebileceğimiz dostlar aramakla geçiririz. Azizlerde ve dostlarda cisimlenmiş daha yüksek bir hal ve hareket kanunnamesine, daha ulvî bir karaktere olan iştiyakımız hiç bir zaman geçmez.

İnsan, ruhunun pusulası kendi tecrübe medarı içinde büyük bir beşerî yıldızın cazibesine maruz kalmazsa, cihet mefhumunu kaybeder. Bu hakikat, edebiyat ve din sahalarında sezilip anlaşılmıştır. Eski Yunanlılar, Elen kahramanlarına kendilerini benzetme prensipi ile yetiştirilirdi. Prof. Jaeger, «Paideia! The Ideals of Greek Culture» adlı klâsik eserinde şöyle diyor: **«Şahsî güçlüklerde en tesirli yardım, eski kahraman nümunelerinin hayatında bulunur... Talim ve terbiyede misalin rolü,..»** Plutarch'ın alâkası başlıca, büyük misallere istinat eden terbiyevî kudreti içinde toplanır. Kaleme almış olduğu, büyük adamlar biyografisi, yüz nesil içinde bir çok kültüre tesir etmiştir. Homer'den beri, aristokrat terbiyesinin temeli, çoktan ölüp gitmiş büyük kahramanları taziz usulüne dayanmıştır.

Yalnız eski Grek medeniyeti değil İbraniler de, karakter teşekkülünde kahramanın rolünü daima tanımıştır. Judaizm daima büyük ataların faziletleri üzerinde durmuştur, kanunları veren Musa'nın ve ölmez haleflerinin ahlâkî faziletlerini tekrarlamış durmuştur. Denebilir ki, Judaizm'in terbiyevî ameliyesi, her yeni neslin inkişâf halindeki zihinlerine, büyük beşerî şahsiyetlerin iş ve faziletlerini canlı surette intibak ettirmeği hedef tutmuştur, tâ ki bunlar o gençlere model olsun ve onları taklit etsinler. Bunun gibi Hıristiyanlık ta Hazreti İsa nın ve azizlerin ideal hayatlarının insanların düşünüş örgüsünün üzerindeki tesirini tanımıştır.

Din «imitatio dio» (Allah'ı taklid) prensipini hedef tutmuştur. Şu kadar var ki insan hayatmda da sürüp giden bir ameliye vardır. O da «imitatio hominis» (insanı taklid) dir. Bu ameliye belki bu asrımıza kadar iyice kavranmamıştı, çünkü ancak şimdi anlıyoruz ki bu sadece şuur! değil aynı zamanda gayrı meş'ur bir ameliyedir. Ne fecidir ki kahraman hasreti çeken bir çok erkek ve kadınlar, kendilerini ideal bir şahsiyete bağlıyamıyorlar, çünkü hayatlarının başlangıcında, kendi muhitlerinde şayanı arzu olmayan bir büyüğün tesiri altında kalmışlardır.

Bu benzetme ameliyesinin hakikî mahiyeti hakkındaki bu psikolojik keşif bugün dine yeni bir vazife vermektedir. Din insan oğlunu sadece yanlış ideallere esir olmaktan kurtarmayı değil; her hangi bir sakat şahsiyetin tesirinden kurtarmayı da gaye bilmelidir. Din insanları hissen bağlı oldukları muhitten ayırıp, olgunlar zümresine başkanları, beşer ırkının ölmez, asil kahramanları olan olgunlar zümresine katılmağa teşvik etmelidir. Şu halde mademki insan taklide mecburdur, halledilmesi lâzım gelen mesele şudur: insan kendisine yakın, fakat ekseriyetle dar, eksik, ve kusurlu olan kimselerin modeline mi yoksa daha yüksek seviyedeki modellere mi uymalıdır? Bu seçim hakkı bize verilince, bize cesaret ve âlicenaplıklarıyla bir hayat modeli verecek olan kahramanlara dönmiyelim mi? Din, insanlan sahte, çarpık, ve değersiz benzerliklerden kurtardığı zaman varlığın muayyen bir sahasında insana büyük yardımda bulunmuş olur, aynı zamanda onlara, hakikî kahramanlara bağlanmaları yolunda meş'ur ve gayri meş'ur ilham verebilir.

Hepimizde bulunan bu kahramana tapma sevkıtabiîsinden, insanın aklını başına getirecek bir hakikat çıkar. Eğer etrafımızdaki kuvvetli şahsiyetlerin tesiri altmda kalıyorsak, biz de, başkasına müessir olmuyor muyuz? Evet, biz başkaları üzerinde iyi veya kötü tesir bırakıyoruz. Durmadan, biz farkında olmadan ya iyi veya kötü bir sirayet kaynağıyız. Biz ya

hastalık veya sıhhat nâkilleriyiz, ya cesaret ve âlicenaplığın İlâhî sıhhatini yahut da nefret ve endişenin şeytanî hastalıklarım taşıyoruz. Bize karşı hiç kimse muafiyet kazanamaz; yaşadığımız müddetçe dünyayı ya daha çok hürriyete veya esarete, ya âlicenaplığa veya aşağılığa sürükleriz.

Bu, herbirimizin omuzuna akla gelmez ahlâkî yükler yükleten yeni ve son derecede aklımızı başımıza getirecek bir vazifedir. Hislerimiz ve hallerimiz, sözlerimiz ve işlerimiz, insan hayatına nüfuz ediyor ve bizimle temasa gelenleri ya bu dünyadaki varlığımızdan iyilik görmüş yahut da onun kurbanı olmuş insanlar haline koyuyor. Derinlik psikooljisi, «ethic» mesuliyette yeni bir buud açmıştır;

buna göre bugünkü mahiyetimiz yarının şeklini tayine yardım eder, ve şahsiyetlerimiz gelecek nesil için ya bir nimet yahut bir lânet olacaktır, çünkü bizi taklid etmemek bu neslin elinde değildir.

HİSSİNİZİ KABULE CESARET EDİNİZ

Matkabınızı, şu düşünen, plân yapan, rasyonal kafalı mahlûk olan insanın — çok haklı olarak iftihar ettiğimiz şu beşerî hayvanın — iç derinliklerine sürünüz, bir arteziyen kuyu bulursunuz; öyle bir kuyu ki suları, ruhun en derin yerlerinden gelen çok şiddetli tazyikla fışkırmaktadır. Psikiyatri bu kuyuyu iskandil etmiş, adını koymuş, tanımış, bol suyu olan bu çeşmeyi, insan, yaratıcı, mesut ve faydalı şekilde kullansın diye açmıştır. Bununla da çok isabet etmiştir. Çünkü his hakkındaki korkunç hakikat şudur: Serbestçe akıp çağlamazsa, onu hasıl eden ruhu boğar. Evet, sizin ruhunuzu da benim ruhumu da çünkü tabiî hislerle kaynayıp taşma iştiyakını çekmeyen bir ruh vücuda gelmemiştir.

Din, psikolojinin delâletiyle hisler meselesinde çok yanlış bir yol takip ettiğini artık kabul etmelidir. Bu asrın liberal dini son bir kaç asrın tarzı olan rasyonalizmi mal edinmiştir. Belki, bu, Ortodoks kilisesinin aşırı emotionalizminin [Kişinin fazla duygusal oluşu ve çabuk...] bir reaksiyonu diye alınabilir. Liberaller kaç an’anevî dinin his ummanlarında çırpındığını ve bâtıl itikat, efsane ve hurafelerin beşer mukadderatına hâkim olmasına müsaade ettiğim gördüler. Bu disiplinsiz emotionalizme karşı isyan ederek öbür taraftan ifrata gittiler, ve mücerret mantığın soğuk direkleri üzerine soğuk toplantı binaları yaptılar. Bu asrın dini, bir mânada ifratla tefritin arasında, sallantıda kalmıştır; bir yanda aşın bâtıl itikada dayanan his, öbür yanda rasyonalistik din.

Liberal dinin hususiyetlerinden olan his korkusu, tarihin bu devresinde dünyanın içinde bulunduğu hâletin bir kısmıdır. Onyedind asırdan beri, insanlar histen ya korkmuş yahut ta hissi hakir görmüşler ve mücerret mantığın mâbedinde tapınmışlardır. Whitehead ve Mumfordun daima ehemmiyetle üzerinde durdukları fikre göre hisler ve keyfiyetler sübjektif garaz sahasına kovulmuştu. Realite atomlar ve moleküller, elektronlar ve matematik formüllerle tarif olunuyordu, insan hissinin bu deflasiyonunda büyük bir sakatlık vardı, fakat safi mantık, yeni mihanik kuvvetler, sınaî muvafakıyetlerle hisse senetlerini ödediği müddetçe, hayat kefesinin bir gözünün ne kadar ağır bastığını çok az kimseler görebiliyordu. Herkes gayri şahsî fennin cazibesine kapılmıştı, gayri şahsî fen ise duyguya gülüyor, hissi hakir görüyordu. Terakkinin parolası objektiflikti, insanlar da, bu sübjektif hisleri beşer mantığına karıştırmaktan utanır oldular.

Hayatın daha sathi ve beşeriyetin daha duygusuz ve katı bir hale gelmeğe başlamasına şaşılır mı ? Başka türlü nasıl olabilirdi? Sadece akü mâbedinde tapınınca insan oğlu yarım beşer oldu; neticede, hisler zalimlerin ve sapıkların hükmü altına geçti. Asrımız diktatörleri, insan oğullarının mücerret fen diyeti ile beslenen ahlâkî ve mânevî hastalar haline geldiklerini anhyarak, ölüm dansları ve kan sembolleri ile his muhitini istilâ ettiler. Hesaplı ve soğukkanlı bir plânla, hem fennin hem de dinin ihmal etmiş olduğu his âlemini de zaptetmelerine az kaldı!

Bu canavarca liderlerin cazibe ve kudretlerine şaşmamalıydık. Onlar insan oğlunun aç kalmış ruhunu zehirli yiyecekle, fakat yiyecekle, beslediler; bu gıda his gıdası idi! Mücerret fizik fenni ve mihanik disiplinle beşeriyetin aç kaldığını; insanların, hisle beslenen birer yaratıcı ve organik şahsiyetler değil birer «autumata», birer «akıl makinası» sayıldıklarını anlamışlardı.

îıısan hislerine meşru mahreçler bulunmayınca, bunların gayrimeşru mahreçler aramaları tabiîdir; ahlâkî din, kendi mensuplarının hislerini gıdasız bırakırsa, ırkçılık ve kabilecilik gibi gayri ahlâkî dinler mensuplar bulur.

Liberal din histen korktuğunu ve hissi hakir gördüğünü itiraf etse yeridir. Bu korku ve küçümsemenin tarihî sebepleri anlaşılır mahiyettedir; fakat eğer beşer hayatı tamamlığını ve hürriyetini bulacaksa, mutlaka yeni bir mefhum gereklidir. Dinamik psikoloji bu sahada dine çok yardım edebilir. Freud'den evvel insanlar his âlemini beşer tabiatinin iptidaî ve çocuksu safhası telâkki edebilirlerdi. Fakat psikoloji ilmi meydana çıkalı, anlıyoruz ki his, insan hayatının başlıca kısmıdır, aklın anasıdır, sanat, fen, edebiyat ve dinin kaynağıdır.

İnsan oğulları hislerinden sözle tecerrüt edebilirler, fakat hareketleriyle tecerrüt edemezler. Kültürün her safhasına, medeniyetin her ihtirama can veren dinamik enerjidir. His utanılacak, veya âdi ve aşağılık bir şey değildir; en âlicenap en olgun haliyle beşeriyetin son derecede sağlam bir safhasıdır.

Elbette, his başıboş bırakılmamalıdır. His disiplin altına alınmalı ve doğru kanallara çevrilmelidir; fakat artık fakir bir akraba veya hayat mutfağında bir uşak gözüyle görülmemelidir. His, biz onu kabul etsek te etmesek te hükümdardır, ekseriyetle değişik kılığa girmiş olabilir, fakat yine de hükümdardır. Liberal din şu hakikati kabul etsin, beşeriyetin bu kudretli safhasını akıl arabasına koşsun, dünyaya yeni bir hürriyet ve saadet devri gelir.

Eski Juda'zm, Israilin topluluk hayatında hissin rolünü hadesî olarak anlamıştı. Judaizmi kuranlar, halkın ihtiras1 arını, öfkelerini, ve hayallerini ulvileştirmek yolunda hislerden istifade etmişlerdir. Judaizmin büyük bayram ve şenlik günlerine bakalım; bazen duyguları izhar, bazen hislere gem vurmak yolunda tertibat yapmıştır. Yılbaşı ve Kefaret Günü yortulan, topluluk halinde günah ve suç itirafı için vesileler teşkil ediyordu; bütün kavmin aynı sözlerle günahlarını itiraf ve dua etmeleri, ruhu tasfiyeye ve iç huzuruna vesile oluyordu. Bu kavmm fertleri kusurlarını, kabahatlarını, günahlarını gözönüne açıyorlardı. «Succoth» denilen hasad bayramı bir sevinç bayramı idi, herkes bu bayramda topluluk halinde Allah'a şükran gösterileri yapar, gruplar vecit haline girer, oynarlardı. «Chamikkah» ve «Purin» bayramları vesilesiyle halk tecavüzkâr hislerini izhar eder, öfke ve kin hislerini ulvileştirir, böylece sözle ifade olunan hislerden sonra fertlerin gönlüne yeni bir huzur geliyordu. «Fısıh» bayramı hürriyet aşkını ifade ediyor. «Shevnoth» ise sevinç ve şeriati kabul demekti. Judaizm dininde bütün takvim sistematik ve toplu duyguların ifade bulması, hislerin temizlenmesi, ve iş

hayatının mürakabesi için çok büyük bir isabetle tertip olunmuştur; bugünkü psikologlar buııa bir verbalization (sözle ifade) ve sublimation (his itilâsı) ameliyesi adını veriyor. Bugünkü Judaizm putperestlere yakışır bir rasyonalizmin tesiri altında çok kere his hayatlarını menfileştiren bir mevkie düşmüştür.

Dualarda, şarkılarda, ve bayramlarında ve havra âyinlerinde Yahudiler toplu halde iç ihtiyaçlannı ve ihtiraslarını meydana koyuyorlardı; bu çok isabetli his tâbiyesinin icabından olarak, topluluk halinde sıhhat ve büyük mukavemet kuvvetleri buluyorlardı. Kara asırlardaki bu bayram ve şenlik vesileleri, sonra da eza ve zulüm gören Yahudilerin ruhuna derman olmuştur. Yahudi büyükleri, ayn ayn yollarla, hem Allah'a, hem de hayata ibadetlerinde his ve fikir tezahürlerine mahreç tedarik etmekle çok isabetli davranmışlardır.

Mademki şimdi psikoloji, hislerin kudretini ve hükmünü açığa vurmuştur; din de bundan istifade ederek, bu enerjiyi iyiliğe kullanmalı ve mabedi insanların tekrar his ve aklı birleştiren sin tezi bulacakları bir yer haline koymalıdır. Sembolik âyin ve merasim vasıtasiyle âbid, yıkıcı enerjiyi sarfedip, ruhanî ve ahlâkî rekonstrüksyonu hayat suyu haline getirebilir.

DÎN VE PSİKİYATRİ NERELERDE MUVAZİDİRLER?

Şu iç huzuru yolundaki araştırmalarımızın sonunda dm ile psikiyatri arasındaki benzerliklerin çok büyük olduklarım görüyoruz.

Her iki sistem de müsamaha ve barışın (hem nefsimiz hem de başkalarına karşı) üzerinde kuvvetle durur. İnsanoğlunun kardeşliği, bütün ırkların kâinata şamil birliği, — bunu binlerce yıl önce İsrail peygamberleri öğretmişlerdi — bugünün psikiyatri üstâdlarının hedefleridir. Allah'ın birliği ve insan birliği, hem dinin hem de yaratıcı psikiyatrinin çizmiş olduğu muvazi hatlardır. Bunun gibi sayısız bir çok muvazi hatlar vardır.

Judaizm gibi bir peygamber dini, şimdiki şahsî ve İçtimaî bozgunluğun karanlığını ve faciasını kaldıracak olan bir Mesih devrine bel bağlayarak müstakil zihniyetti olduğunu ispat etmiştir. Dinamik psikoloji, geleceğin üzerinde ısrarla duran dinin tedbirli hikmetini çok isabetli buluyor, çünkü psikolojinin iddiasına göre, «beşer» egosu ancak bir istikbal ümidi, ancak, yıkılmış olan hali hazırda yeni plânların tohumları olduğu zaman yaşar ve neşvünema bulur.

Peygamber dini, saadet ve iç huzuru elde etmekte imanın ehemmiyetini gözönünde tutar. Burada da psikoloji ve din arasında büyük bir muvazilik vardır. Psikanaliz olgun imandan başka ne istiyor ki?.. Nefse hâkimiyet ve yeni bir bütünlük imkânına iman; zevk prensiplerine göre değil de realite prensiplerine göre yaşama kudretine iman; insan kardeşlerimizin değerliliğine ve onlarla alâka imkânına iman...

Psikoloji, insan hayatının içinde görünüşteki kapalı yüzünden çok daha başka şeylerle dolu olduğunu meydana çıkarmıştır. Psikanaliz ölçülerinin gayretleri hayatın yüzden görünüşüne, hayatın bütünlüğü diye olan imanı bütün mânasızlığıyla göz önüne koymuştur. Gayrimeş'ur benliğimizi hiç bir zaman göremeyiz, halbuki o mütemadiyen faaliyet halindedir. Bunun gibi Allah'ı da hiç göremeyiz, fakat İlâhî kudret içimizde daima işlemekte, bizi sarmakta ve bizi desteklemektedir. Her ikisi de elektron gibidir, gözle görülemez, fakat hem kendi özümüzde hem de kâinatta en şe'ni olanlar bunlardır; bütün hayat boyunca tesirleri ve izlerinin tecrübeleri bunların realitesini ispat etmiştir.

Peygamber dini, Allah'ın yaratmış olduğu bu kâinatta hakikatin mutlak zaruretini, mikyasların ve ideallerin lüzumunu daima öğretmiştir. Bütün bu eser boyunca biz de, psikolojinin dinin bu kanaatlerini nasıl desteklediğini gördük ve öğrendik ki, hissî hayatımızı sahteleştirmek bizi mahveder; keder ve ölümü sevgi ve cesaretin alt etmesini istiyorsak hem kendimize hem de başkalarına hakikati söylemeğe cidden mecburuz.

Hayat ve kâinatın mahiyeti hakkında dinin söyledikleri sadece bir hayal âlemi değildir; realitenin mahiyeti hakkında en mevsuk hakikatlerdir. Din, insan oğluna, bu dünya hakikat, kardeşlik, idealizm, kahramanlık, sevgi ve affın şaşmaz prensipleri üzerine kurulmuştur diye büyü ; bir ümit müjdesi getirir. Tamimiyle müstakil olarak — ve Mezmur ve dualar lisaniyle değil formül ve muadele diliyle — psikiloji de mâbedin bu kanaatlerini kuvvetlendirir ve doğruluğunu ispat eder.

Bugünün psikolojisi, insan ruhunun incelikleri ve komplekslerine yeni ve şaşırtıcı bir görüş kuvvetiyle meydana çıkardığı hakikatlerle dine yardım edebilir. Beşer tabiatı hakkında müdafaa kaldırmaz tefsirler kalkmalıdır; iyi hayat yolunda büyük engeller halinde duran sakat hususiyetler ve vaziyetler kaldırılmalıdır. Din, hatâlarını kabul etme cesaretini göstermeli, sonra da, daha mesut ve aklen daha hür bir beşeriyet kurmak yolunda büyük nüfuzunu kullanmalıdır. Bunun gibi, din, psikoloji lâboratuvarı âletlerini kabul edecek tevazuu göstermeli ve bunun yardımıyla insanoğlu, elinde tuttuğu bütün kudrete rağmen, saadet ve huzurdan niçin bu kadar uzaktır, muammasının, bu büyük nihaî muammasının kapısını zorlamalıdır.

Bu asır psikolojisinin yeni keşifleri bu muammanın kısmen halline yardım edebilir. Eğer insan, gücün üstünde taleplerde bulunan bir vicdanın işkencesi altmda olursa; eğer meşru bir nefis sevgisi sanatını hiç bir zaman öğrenmemiş, zorba, haris, doymak bilmez bir benlikçiliğe esirse; eğer, boş iç korkularının şevkiyle hareket etmiş, hiç bir zaman kederle samimî olarak yüz yüze gelmemiş ve bu hissin üstüne çıkmamışsa; eğer olgunluktan kaçınıyor, olgun insan mesuliyetini yüklenmek istemiyorsa, böyle bir adam kendisi için iyi bir hayat yahut da başkaları için Allah'a yakışır bir topluluk hayatı kurulmasına nasıl yardım edebilir?

Böyle bir adam dünyada huzur nedir bilebilir mi? Yahut ta gökler melekûtuna erişmeyi emel edinebilir mi?

Dinî idealleri ful sahasına nakletmekten insanları her zaman menetmiş olan hissî yasakları ve çarpıklıkları, ilk defa oarak şimdi dinamik psikoloji vasıtasiyle anlıyabiliyoruz. Bugün insanları hürriyete kavuşturmağa bavlıyacak kadar malûmata malik bulunuyoruz. Bunu kendimizde tecrübe ederek işe başlıyalım; dinin yardımıyla, yeni bir ahlâk «evamir» ini kalblerimize yazalım:

Saklı iç duygularından korkmayacaksın.

Kendine hürmeti öğrenecek, sonra da komşunu kendin gibi seveceksin.

Iç üzüntüsünün üstüne çıkacaksın, ve kendi hakikî cesaret ve iktidarını tanıyacaksın.

Keder karşısında ümitsizliğe düşmeyeceksin.

Kalbindeki kederi inkâr etmeyeceksin. Kederin etrafında dolambaçlı yol yapmayacaksın, kederin içinden geçeceksin, ve insan arkadaşlığının ve his iştirakinin yardımıyla kederden üstün çıkacaksın.

Hakikate daima hürmet edecek ve bunu bütün yakınlarına, çocuğa da, kendi kardeşine de şefkatle ve münasip şekilde söyleyecek ve hakikat vasıtasıyla şifa ve kurtuluşa erişeceksin.

Gönlünü araştırıp olgunluğa uymayan çocukluk tecrübelerinin izlerini bulacaksın. Hürriyetten kaçışları, olgunluktan kaçışları, kendine lâyık görmeyip reddedeceksin. Beşer kardeşlerinle beraber olgun bir müsavat dünyası kuracaksın.

Seni Allah'tan uzak tutan sahte şüpheleri ve çocukça sinirliliği kalbinden söküp atacaksın. Kendi hissî yaraların ve ruhî berelerin için Allah'ı kabahatli tutmayacaksın. jeni Allah'ın huzuruna götürecek yolu tıkayan çarpıklıklardan kendini kurtaracak ve bu kurtuluşla nihayet onunla alâkaya gireceksin.

Hakikatin kaynağı o, insana huzur veren O'dur.

ESERİN MUHARRİRİ

[Muharrir, bundan on iki yıl kadar evvel Ömrünün en faal ve müsmir devresinde hayata gözlerini yummuştur. S. H.]

Dr. Joshua Loth Liebman Yalnız Boston'da Temple İsrail'in hahamı değil, Amerika'nın ileri gelen radyo vaizlerinden biridir. Son yedi sene içinde NBC, ABC ve CBS radyo geniş sistemlerinde verdiği vaızlar binlerce insanlara ulaşmıştır. Her Pazar günü radyoda altı New England devletine yaptığı konuşmaların bir milyondan fazla dinleyicisi vardır.

Son bir kaç sene içinde Dr. Liebman, Harvard, Cornell, Vassar, Dartmouth, Wellesley, Smith ve başta gelen daha başka Amerikan Üniversitelerinin vaizi olmuştur. Andover Newton Theological Seminary'sinde Yahudi felsefesi ve edebiyatı profesörüdür. Zannedildiğine göre, bir Hıristiyan teoloji kolejinde, Hıristiyan vaizlerine Judaizm öğretmek üzere davet olunan ilk haham, Dr. Liebman olmuştur.

Dr. Liebman Kudüste İbrani Kolejinde, ve Amerikanın Cincinnati şehrindeki «Hebrew Union College» te Yahudi felsefesi tahsil etmiştir. Bir kaç yıldan beri Massachusetts «Vaizler Komitesi» reisidir. Harp senelerinde «Ordu Dinî Faaliyeti» cemiyetinin faal bir âzası idi.

Kaynak: Kalb Huzuru (Peace Of Mınd) Yazan: Dr. Joshua Loth Lıebman Çeviren : Sofi Huri Amerikan Borci Neşriyat Dairesi 1962, İstanbul